6

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
10
3 G
22

DE VITA CARTVSIANA

Libri duo,

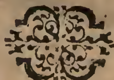
In quibus tùm quæ ad hoc Institutum spectant, sigillatim tractantur & discutiuntur omnia, tùm permulta etiam, quæ ad omnes Religionum Ordines pertinent, doctè & copiosè explicantur.

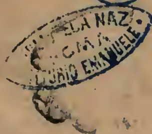

AVTHORE

D. Petro Sutore, Cartusianorum quondam Parisiens. Priore, à quo tunc cōscripti sunt ac editi: nunc verò denuò Reuerendi P. Mauritij Chancæi Cartusianorum Anglorū Prioris opera in lucem restituti, ac à pluribus mendis repurgati.

LOVANII
Apud Ioannem Foulerum Anglum
Sub Capite Deaurato.
An°. 1572.
CVM PRIVILEGIO.

REVERENDISS. IN CHRISTO, AC OBSERVANDISS.

Patri, Domino Bernardo Cartusiæ Maioris Priori vigilantiss. ac eiusdem Ordinis Monarchæ digniss. Mauritius Chancæus Anglus, Cartusianus qualiscunq;.

S.

Vanquam vt nunc sunt tempora & hominum mores (maledicentissimi quidem, prô dolor, cunctisque opinionum erroribus deditissimi) nostram potissimùm iam causam agere videamur in scribendis edendisq; libris, qui ad nostri Ordinis ac instituti defensionem conscripti sunt: non tamen ea res deterruit, Reuerendiss. Pater, quò minùs quod iam diu proposui ac in animo habui, ad exitũ tãdem perducere conarer.

Nam quod per se ac reipsa bonum est, nō debet sinistra vlla causa, quæ intentionem primam peruertere nititur, prætermitti.

Adde quòd, si hæc res, nostra tātùm ipsorum propria esset: melius fortè faceremus, si Summi nostri Antesignani Patientiam imitati, omnia maledicta ac opprobria pessima subiremus etiam vel silentes. Verùm, cùm causa non nostrì propria, sed cum Dei Gloria ac Maiestate Summa coniuncta sit: nos quoque tantæ Maiestatis læsæ meritò essemus rei iudicandi, si tantas iniurias tam liberè passim fieri, videntes scientésque permitteremus.

Atque mihi sanè hæc illa dimicatio atq; illud bellū videtur esse, quod à Sancto Euāgelista in sua Apocalypsi describitur factum
Apoc. 13. *esse à Bestijs his in Deum ipsum ac in Sanctos eius. Nam quid aliud est, bellum Deo eiúsq; Sanctis indicere, quàm sanctissimos simulq; religiosissimos viros (in quibus maximè* Dei *Gloria relucet in hoc mundo) apertissimis conuitijs blasphemijsq; incessere? Neque enim intelligi hoc potest de ijs Sanctis, qui decurso huius vitæ stadio extra omnem (vt aiunt) teli iactum positi, inaccessibilem lucem cum omni pace & immortalitate inhabitant:*

habitant: sed de ijs, qui in certamine huius vitæ tanquàm in palæstra versantes, inimici iaculis obnoxij adhuc viuunt. Qui tamẽ etiã in hac vita cum Deo atq; in cœlo quodammodo habitare dicuntur, quòd cõuersatio eorum (terrena hæc non sapientium) quasi in cœlis ac cũ Deo sit. Id quod etiã Diuinissimi eiusdem Prophetæ verba manifestũ faciunt, qui in hoc bello nonnullos Sanctorum ab his Bestijs non oppugnatos tantũ, sed victos etiam palam dicit. Quod cadere nõ potest nisi in eos, qui ab hac cælesti in terris cõuersatione in profundo aliquo aut libidinosæ vitæ, aut hæresis prauæ Barathro, vel ab ipsis Dæmonibus, vel à malis hominibus victi iacent. Atq; vtinam sanè non plurimi essent eiusmodi his nostris infelicissimis tẽporibus, qui commemorari à nobis nõ sine summo dolore nunc possent, qui ab his Bestijs immanissimis superati, tanquàm stellæ de cœlo in Infernum vsque ceciderunt. Quorũ casum miserrimum deplorare nunc mihi lubet maximè, cùm hic casus verè sit deploratione omni dignissimus: nisi quòd boni militis esse duco, quàm diu stat in acie, superstites atq; circunstantes sibi commilitones adiuuare, protegere, animare ad pugnam potius, quàm dum cæ-

Philip. 3.

 sos

sos iacentésque muliebriter lachrymat, fortitudinis suæ atque officij inter præliandũ obliuiscatur, maiorémque & cadendi suis, & vincendi hostibus occasionem præbeat.

Nec profectò nouum est hoc ac nostra tãtùm ætate vsitatum, vt Hæretici Schismaticique, atq; etiam mali Christiani Religiosos viros insectentur, Ordines omnes ac Perfectionis Gradus calumniẽtur, & nouos huiusmodi Ecclesiæ adhuc prægnantis fœtus in ipso statim ortu extinguere (quantum in ipsis est) satagant. Possem, opinor, omnes Religionum Ordines percurrere, & hoc ipsum in singulis contigisse, docere, vt quicunque peculiari quopiam modo segregare se ab hoc seculo nequam & à concupiscentijs eius, viámq; vitæ arctiorem ingredi inciperent, illico opprobrijs, iniurijs, multísque modis deterrerẽtur ab omni eiusmodi noua institutione. Quid dixi? noua. Veterem planè debebam dicere, quòd hæc omnia Religionum Instituta in suis primordijs (vt vt pòst decursu tẽporum & ipsa quoq; paulatim ab ea perfectione plus minúsue degenerarint) non nouũ aliquid constituere, sed veterem & verã Christianam Disciplinam restituere, ac collapsam restaurare elaborarint.

Ita

Ita enim semper à summo nostro æternóque Pontifice Christo Iesu Ecclesiæ suæ succursum est, vt quibus temporibus maxima fuerit bonorum morum ac puritatis Christianæ corruptio, simúlque cum vitæ integritate etiam fidei firmitas in nouas hæreses, erroréſque varios collaberetur: tunc inprimis nouos fidelis Abrahæ filios vel etiã ex lapidibus excitaret.

Nam sicut à priscis illis temporibus, cùm statim ab initio creationis suæ præuaricaretur hominum genus, misit Deus aliquẽ Enos, Gen. 4.
qui suo exemplo alios ad inuocandum Domini nomẽ institueret: cúmque corrupta esset tota terra coram Deo, omníque repleta Gen. 6.
iniquitate vniuersali Diluuio deleri mereretur, Noën virum iustum ac perfectum cõstituit Deus per quem Genus humanum & ab extremo interitu erueretur, & ad Deum colendũ quasi de nouo erudiretur: cũq; deinceps crescente malitia & Idololatria super terrã, segregauit sibi Deus Abraham, Isaac Gen. 12. &c.
& Iacob, in quorũ familijs & progenie verus Dei cultus permaneret: deniq; sicut Moysen misit, qui populum à seruitute tyrannica liberaret, & tradita lege quasi Remp. nouam & gentem magnam Deo conderet, Exod. 3. &c.

atque in eadem quoque Repub. quoties ea à recta in Deum fide in vias prauas declinaret, nunquàm cessauit Deus mittere aliquem
Iudic. 4. 6. 7. 11. 12. 14. *Gedeonem, Barach, Samsonem, Iephten, Dauidem, Samuelem, & Prophetas, per quos quasi semen aliquod Deo semper seruaretur, ac non gens vniuersa in perditionē rueret: ita in nouissimis his diebus tanquàm in secunda mundi per vnigenitum Dei* Filium *Dominū nostrum Iesum renouatione, qui ve*
1. Cor. 15 *lut secundus Adam nouos filios generaret, ac nouā vitā, omniaq; noua conderet, quoties tamen & hæc ipsa generatio Redemptoris sui oblita, in obliquas & hæresum, & scelerum semitas declinaret, quid aliud existimādū est, quàm Seruatorem hunc nostrum pro immensa sua misericordia & charitate summa erga nouum hoc plasma suum, misisse semper alterum quempiam Epos, alterū Noën, alterū Abraham, Moysen &* Prophetas *alteros, nempe S. Antonium, S. Augustinum, Benedictum, Martinum, Bernardum, Brunonem, Franciscum, Dominicū, & alios eiusmodi permultos* Patriarchas *nouos & verissimos* Prophetas, *qui & ipsi quoq; per fidem deuicerūt, non regna, sed totum mundū, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones,*

nes, extinxerunt impetum ignis, cõualuerunt de infirmitate. fortes facti sunt in bello, castra verterunt & Dæmonum ipsorũ, & hæreticorum. Alij verò ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus nõ erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis, & in cauernis terræ. Et hi omnes tùm veræ fidei, tùm incorruptæ vitæ testimonio probati, cũ ipsi iam essent repromißionem gloriæ accepturi: ita tamen per ipsos Ecclesiæ suæ prouidit Deus, vt non sine nobis consummarentur, sed vt illi pro sua & in Deũ, & in proximos charitate contenderent, modisq́; omnibus (quantum in ipsis fuit) elaborarent, quò exemplis suis ac pijs institutionibus aliquam saltem populi Christiani partẽ ad Dei nomẽ ritè inuocandum reuocarent, & à mortis interitu, diaboliq́; sempiterna seruitute vindicatos, ex ipsis inferni faucibus eriperẽt extraherẽtq́;: nisi fortè nequißimi mores ac hæreses impurißimæ, quæ non minus veram fidem, quàm bonam vitam tollunt, inferorum portæ & fauces non sint, quæ homines etiã vi-

uos

nos sæpissimè deuorarunt.

Aut nunquid veteris populi & Synagogæ Iudaicæ toties reparandæ restaurandæq́, quæ Altissimũ tam grauiter exacerbauit in præuaricationibus suis, tantam Deus curam habuit: & nullam planè habere dicetur huius suæ nouæ Ecclesiæ, quam acquisiuit pretioso sanguine Vnigeniti sui, cui hanc in Gẽtibus perpetuã stabiliuit hæreditatem? Vbi ergo

Isai. 44. est illa tanta Spiritus Sancti exuberantia,

Ioel. 2. quam, relicto Iudæorum duræ ceruicis populo, in gentes se non exhibiturum, sed effusurum, per Prophetas prædixit toties?

Facessant ergo cuncta Hæreticorũ Schismaticorũ, & maledicorũ omniũ cõuitia, qui quicquid in Religiosos Patres, ipsorũq́; sancta instituta vociferari temerè ac euomere ausi fuerint: id totũ in Christũ ipsum, eiusq́; cælitus allatam Disciplinam, ac in legẽ verè Euangelicam, effutire se intelligant. Contra quẽ licet hic aliquãtisper Gygantũ, imò potius Dæmonũ instar immane bellũ gerant:

Apoc. 5. victurus est tamẽ Leo de Tribu Iuda, ac eorũ mala oĩa & verba & cõsilia Spiritu oris sui diffiabit penitus prosternetq́;. Illi ergo cõmittamus hãc causam suã: & suã sanè causam, nõ nostram, quamuis & suam quidẽ, & nostrã ex vna

ex vna eâdemq; facere, ipsi complacuerit.

Verùm ego nũc certè nescio quomodo lõgius progressus sum, quàm volebã, neq; opus habui hæc ita tot verbis persequi, quæ ab Authore hoc nostro tã copiosè, argutè, & sigillatim pertractãtur. At poterũt tamẽ hæc interim à nobis dicta velut Proœmij loco esse Lectori probo, ad cuius vtilitatẽ & fructũ nos hoc opus quasi è tenebris erutum meliore & emẽdatiore recudi Typo curauimus.

Quã nostrã operã & studiũ ea in re tuæ inprimis Reuerẽtiæ dedicari placuit, qui cũ toti ordinis Nostri curã geras, quicqui l huiusmodi in lucẽ prodire cõtingeret, ad tuã hãc Prouinciã quã sustines, vel iure pertinere videbatur. Suscipe ergo in te & huius libri & meæ opellæ tutelã patrociniũmq; (venerãdiss. Pater) idq; à nobis quasi munusculũ aliquod, aut potius qualecũq; obsequij nostri testimoniũ habeto: quod te pro tuo & in nos oẽs, & in me quoq; iã antea cõperto amore, factur ũ facilè confidimus. Seruator noster Iesus, te tuósque alũnos, ac nos oẽs in sua sancta pace cõseruet. Dat. in Casa nostra Cartusiana, Brugis Flãdriæ. Aprilis vltimo. Anno Salutis 1572.

Qui Tuæ Reuerentiæ est obseruantissimus, Mauritius Chancæus.

CAPITA VNIVERSA totius libri sigillatim posita, additis Paginarum numeris, quò facilius inueniantur: ita vt Lectori Studioso instar Indicis esse queant.

CAP. 5.

CAP. 13.

Liber secūdus quinque Tractatus cō-plectens. Quorum primo agitur de generalibus vitę Cartusianæ laudibus, quæ partim figuris, partim similitudinibus, siue comparationibus explicantur.

CAP. I.

CAP.6

REVERENDO PATRI GVLIELMO BIBAVCIO, *maioris domus Cartusiæ Priori dignißimo, cæterisq́ religiosißimis patribus Ordinis Cartusiani Professoribus, Frater Petrus Sutor eiusdem Ordinis professus, humilem in Domino salutẽ.*

CVM annis proximè lapsis, Patres optimi, nõnihil de vita Cartusiana literis mandare, & varia oblocutorum tela, quæ in eam paßim torqueri solent, pro viribus refellere cõstituissem: tantis difficultatum ambagibus primùm irretitus sum, vt vix tãdem ab illis euadere tricis per facultatẽ mihi licuerit. Enimuerò mihi inprimis videbar litus (quod dicitur) araturus, si tãto tamq́ue graui negotio funditùs incumbere tentarem. Deinde conijcebam, hác ipsam arduam prouinciam exiguis defectisq́ue viribus superiorem esse. Nam & mala (qua plerunque afficiebar) valetudo magnis quidem laboribus obeundis inepta, & variæ quoque occupationes, quas partim diuini officij prolixitas, partim aliena cura afferre insueuerunt, vires opportunitatemq́ue denegantes, rẽ

ipsius exitum me vix vnquàm inuenire posse, suo quodam modo præsagiebant. Denique verebar, à Cartusiani propositi officio nimium abscedere, vtpotè quod humanã fugere laudẽ, & aliena potiùs, quàm sua, prędicare habeat. Habeat & Christi, sanctorumq́; Patrum instar, oblocutiones, calumnias, persecutionesque omnes potiùs æquo animo ferre, quàm molestè contendere. At verò tandẽ nec laborem ipsum prorsus infœcundum, nec sarcinam quoque viribus diuina ope subnixis prorsus imparem, nec demum negotium ipsum ab officio minus abhorrere animaduertẽs, cœpi audentius tractare, quod meticulosus ipse diu detrectaueram. Quod etiã vt efficerem, multa me sanè vehementiùs concitârunt. Inprimis exempla Maiorum, qui partim suum, partim alienũ viuendi genus multis laudibus extulerunt, & contra improbatores diligentissimè tutati sunt. In quibus primus se offert sacer Hieronymus, qui plura falsarum opinionum portenta, quàm Hercules monstra, graui rationis claua perimens, multis in locis Monasticen Monachus ipse mirum in modum commendare, eamque mirificè cõtra varios Oblocutores vindicare

S. Patres suum viuendi genus & laudasse, & defendisse.

stu-

ſtuduit. Auguſtinus quoq; Catholicus egregiuſque Doctor, cùm multis in voluminibus, tùm verò in illo diuino, laborioſoque libro de Ciuitate Dei, cæcos errores inſanaſque Paganorum blaſphemias, quæ Chriſtianam Religionem oppugnabant, viriliter diluere, & ſinceram fidem fidelis ipſe fideliter ſtabilire curauit. Ipſe quoque mellifluus Chryſoſtomus Monachorum fautor præcipuus, cultiſsimos confecit libros in vituperatores monaſticæ vitæ. Et vt recentiores afferam, Thomas Aquinas, Bonauentura, alijque præſtantiſsimi viri ſuum viuẽdi genus tùm fouere, tûm contra impugnatores defendere totis viribus moliti ſunt. Celeberrimus quoque Doctor Iohannes Gerſon, habitu quidem ſecularis, ſed mente religioſus, tanto monaſticum ſtudium (præſertim Cartuſianum) amore eſt proſecutus, vt pro tuendo eo neruos omnes intenderit, quemadmodum egregia illius opera teſtantur locupletiſsimè. Denique alios illuſtres viros penè innumeros inuenire eſt, qui partī ſua, partī aliena negotia ſtabilire, fouere, tueriq;, ſumma diligentia laborauerũt.

Nihil itaque ab honeſto prorſus inſolens facere me putaui, qui tantorum nõ

temerè sectatus vestigia, tùm nostra tueri, tùm aduersas acies funditus delere curauerim. Curauerim, inquam, Cartusianus ipse Cartusianum negotiũ (quod à nostris penè neglectum, & ab exteris nunquam satis laudatum est) dignis preconijs efferre, & ab omni prorsus iniuria pro virili tandem vindicare. Cui etiam negotio vt incumberem, multæ, & illæ quidem (ni fallor) iustæ causæ meipsum impulerunt, vt scilicet linguacibus pessulũ obdatur, vt doceantur rei Cartusiensis ignari, vt beneuoli nostri in amicitia contineantur, vt Cartusiani simpliciores telis aptis instructi, faciliùs statum suum tueantur, vt demum negotium ipsum luculẽtius effectum, gratius, præstantiúsque reddatur. Non igitur vel arrogantiæ, vel temeritatis insimulari debeo, qui tam iustis causis persuasus, opus ipsum laboris plenum, aggrediendum putaui.

Intentio authoris, & finis operis.

At fortè quispiã promptulus ad loquẽdũ obijciet, nihil in eo ferè culti sermonis inueniri. Verùm nos rusticani, morũ quàm verborũ, potiùs cultũ quærendũ censemus. Alius forsan in eo sublimia acutaque sensa desiderabit. At simplicitate gaudere solẽt Cartusiani. Alius demum

mum nihil in eo sibi gratum, nihilq́; ponderе dignum inclamabit. Fateor id quidem nullo negotio vsu venire posse. At verò ille protinus abire potest, non enim loquimur ei. Sed quid verbis opus? Si propter ronchos, si propter ciconias à tergo pinsere solitas, si propter auriculas albas, quas mobilis manus effingere assueuit, si demum propter cláculas oblocutiones à scriptis reponendis temperetur, nullus vnquam ad scribendū planè se accingere audebit. Quis, obsecro, tam præclari operis quicquam edidit vnquam, quod reprehensioni minimè obnoxium fuit? Quis autor, quæso, tam absoluta eruditione fuit, qui vel ingratos obtrectatores, vel tumidos improbatores sibi non habuit aduersantes? Enimuerò nihil adeò limatum, nihil tāta diligentia excultum, nihil demum adamussim ita libratum hactenus euadere potuit, quod tetricus censor nimis vncis naribus indulgens, carpere nō insueuerit. Nullus, inquam, tam argutus Philosophus, tam cultus Orator, tam clarus Poeta, tam nobilis denique author vspiam inuentus est, quem vel liuoris insania minimè perculerit, vel certè non momorderit cæca temerariaq́; carpendi

auidi-

auiditas. Equidem si Homerus ipse Musis comitatus proferatur, mox fatebitur, inuidi Zoili se tela vel tandem sensisse. Si Aristoteles, Philosophorũ facilè princeps afferatur, statim Philosophastrorum occurret turba, quæ tantum Philosophum arrogantiæ taxandum putet, quòd nulli parcens, omnium errata castigârit. Si Terentius egregius Comicus prodeat in medium, protinus in scribũdis prologis operam se abusum, palàm asseuerabit, vtpotè qui maledicis respõdere coactus, rei argumentum non valuerit explicare. Si caput eloquentię Latinæ Tullius, si Romana grandisonaque tuba Virgilius in præsentiarum citetur, ingenuè profitebuntur, se liuoris iaculis nonnunquam petitos fuisse. Si Martialis Epigrammaticus admodùm lepidus in eam rem vocetur, illicò respondens apto carmine dicet:

Carpere Causidicus fertur mea carmina: q. sit
Nescio. Si sciero: væ tibi, Causidice.

Denique nulli quantumuis insignes adduci poterunt, qui prorsus ab hoc, vel illo telo immunes aliquando fuerint. Quòd si quis putet, Ethnicos authores duntaxat huiusmodi iaculis fuisse pulsatos,

tos,

ſos, contẽpletur ille diligentiùs noſtros, ſcilicet catholicos, & illos quidem admi rabiles viros, & tandem ſe tota erraſſe via, luculenter animaduertet. Siquidem & ipſi heroici viri (quos tùm ardens virtus, tùm mira vitæ ſanctimonia, tùm demùm egregia diuinaque literatura debuerant reddere ſecuriores) nonnunquã inuidiæ iaculis percuſsi quoq; legũtur. Etenim Hieronymum ipſum tùm vita, tùm doctrina perpolitum, vſque adeò inſectata eſt liuidorum improbitas, vt propemodùm in ſingulis Operum Diuinorum Prologis, eorum veſanię reſpõdere compulſus ſit. Auguſtinus quoque licet miti, ſublimique ingenio præditus, turgidæ reprehenſionis notã euadere non potuit. quippe quem nonnulli blaterones plurima Origenis dicta ſuis libris inſeruiſſe, eaq; ſibi vendicaſſe, audenter ementiti ſunt. Magnus itidem Gregorius inter cæteros æmulum habuit ſucceſſorem Sabinianũ, qui rebus à Gregorio ipſo præclarè geſtis ita aduerſatus eſt, tantaque in eum exarſit inuidia, vt paulullum abfuerit, quin diuini tanti Doctoris libri Vulcano abſumerentur. Quid plura? Neminem in ſumma comperire eſt, quantacunque

fuerit

fuerit, vel eruditione, vel sanctitate, qui liuidis telis impetitus, vel critico nimiũ supercilio quandoque obnoxius non fuerit. Itaque prorſus mirandum non erit, ſi quiſpiam Zoilus inſurgat, qui ſcripta noſtra mordeat, laceret, deturpet. Potiùs verò illud ſtupendum, ſi penitus à nullo vel elato cenſore palàm carpantur, aut certè genuino dente rodantur. Verùm huiuſmodi iacula prorſus inepta nihil curantes, ſat noſtris votis reſponſum iri profitemur, optimi Patres, ſi voſipſi (quorum ęqua cenſura eſt) laborem noſtrum veſtra contemplatione ſuſceptum probaueritis, gratumque habueritis. Si, inquã, noſtris cœptis fauentes, ad alia poſtmodùm obeũda nos audentiores reddideritis. Si deniq; noſtrî memores, pientiſsimum Dominum Ieſum flagitaueritis, vt pro fluxis laboribus perennem, ſolidamq; requiem tandem impertiri dignetur. Quod vt efficiatis, deuotiſsimi Patres, etiã atq; etiã oro,

DE VITA CARTVSIANA LIBER PRIMVS.

D. PETRI SVTORIS Doctoris Theologi, professione Cartusiani, in Dialogum de vita Cartúsiana, Præfatio.

Interlocutores, *Oblócutor. Petrus.*

CAP. I.

OBLOCVTOR.

ALA mihi videtur esse vita Cartusiana, *Petrus.* Mala mihi videtur à leui censore sententia data. *Oblocutor.* Cartusiana vita planè est tùm reprobanda, tùm fugiēda. *Petrus.* Ita delusi homines, ita mali censores, liuidi oblocutores putant. *Oblò.* Ergóne deũm, improbũ, liuidumque ita me protinùs nses? At ego tuam censuram nihilifaciēs, ad am vitā funditùs euertendā omnes neruos endere decreui: Decreui, inquam, nec iniu- quòd vita huiusmodi sit planè, vt dixi, re-

tererea libris tibi respondere, remq́; ipsam ple-
iùs discutere certū est. Verùm vt prima fron-
pius Lector totius operis intentionem asse-
ui possit,ordo dicēdorum in primis summa-
n proponendus videtur. In primo itaq; li-
o, qui de Cartusiani propositi institutione
git,& quinq; tractatus complectitur, quinque
æcipua ordine discutientur: scilicet, quęnam
igo, quis peculiaris author, quæ plantatio ac
ę qualitas, quę nuncupatio, & denique qua-
instauratio fuerit ipsius Cartusianæ vitę.
inde altero libro, qui & quinque tractatus
bet, de quinque alteris differetur: videlicet, in
mis de figuralibus communibusq́; vitæ ip-
s laudibus. Deinde de cōmoditatibus. post-
odum de prerogatiuis seu excellentijs. Ad-
de spiritalibus exercitijs. Postremò de cę-
s Cartusianis occupationibus. Quibus ex-
is, finē hic Dialogus accipiet. Hoc est sum-
rium eorum, quæ in hoc opere discutienda
, hic, inquam, ordo modusque agendi. Sed
epitomate proposito, rem ipsam aggredi.
æpretium est.

Partitio operis.

Primus liber quæ complectitur.

Secundus liber de quib' agit.

De *multipharia Cartusianæ uitæ origine.*
CAPVT 2.

Rimùm igitur Cartusianæ vitæ originem
tangere cupientes: dicamus, quod non in-
epte dici posse putamus, vitam ipsam tri-
quodam modo incœpisse, scilicet figu-
exemplo, & demum reipsa, simulq́; peculia-
minis susceptione. In primis in vetu-
in figura exordium sumpsisse, possumus
cere Apostoli authoritate, ita dicentis:
ia in figura cōtingebant illis, scilicet Pa- 1. Cor. 10.

A a tribus

tribus antiquis. Quo verbo sanè interpretato, satis constare potest, antiquum illum populũ vmbram fuisse posterioris. Vmbram (inquam) non solùm quò ad regiam sacerdotalemque dignitatem, sed etiam (vt cætera taceantur) quòad religionis votiuæ perfectionem. In illo siquidem populo fuère prophetæ, filijq; prophetarum, quos teste Hierony. in veteri Testamento, monachos legimus. Fuère Rechabitæ. Fuère Nazaræi etiam perpetui. Fuère quoque Essæi, de quibus meminit Iosephus, qui Christianorum religiosorum figuram gessère. Prædictis adiecissem Pharisæos, qui à nonnullis religiosi Iudæorum tradũtur, sed quia Hieronymus eos Iudæorũ clericos fuisse affirmat, eam ob rem nõ putaui eos cum Monachis connumerandos. Igitur eos in præsentiarum missos facientes, dicamus (vt cœpimus) Cartusianam vitam in antiquo populo fuisse præfiguratam. Sicut enim sacerdotium vetus, noui: ita & Religio vetusta, nouæ figura fuisse nõ ineptè putatur. At verò cùm vitam Cartusianam tunc figuratam dicimus, omnino simpliciter aut generaliter credimus accipiendum. Fuit enim præ cæteris (quod citra iniuriam dictum sit) peculiarius & incœpta, & figurata. Quod ne gratis loqui videamur, triplici modo suadere certum est scilicet vitæ parilitate, patroni delectione, sufficienti authoritate. Primò igitur à vitæ parilitate ostenditur, vitam Cartusianam specialiùs fuisse præfiguratam. Ipsa siquidem maiorem & consonantiam & parilitatem habet cum vita illorum antiquorum religiosorũ, quàm cætera vitæ religiosæ genera. Igitur peculiarius & figurata, & incœpta tunc fuisse credenda

Prophetæ. Filij Prophetarum. Rechabitæ. Nazaræi. Essæi. Pharizæi.

enda est. Probatur assumptū ex cōparatione
itæ ad vitā. Etenim si rectæ collationis men-
ura fuerit obseruata, inuenietur nullū vitæ ge-
us illi priori magis propinquū esse. Quòd si
ectę comparationis ignarus non fueris, ipsam
bi luculenter ostendimus, tùm ex loci inha-
tatione, tùm ex victus asperitate, tùm demū
indumentorum similitudine. Illi siquidem
etusti religiosi in agris, & solitudine habita-
nt, & Cartusiani in desertis, heremisque se
ntinent. Illi morabantur in tabernaculis &
ntorijs, hi verò in cellulis, tabernaculorum
star ædificatis. Illi magnam victus asperitatē
seruabant, hi supra cæteros religionis alum-
s arctissimum viuendi modum amplexan-
. Illis denique zona pellicea, multáque in-
mentorum & simplicitas & vilitas aderat,
quoque adest vilis zona, similisque penè in-
mentorum & austeritas & humilitas. Quis
tur rectè poterit ambigere, illos priores soli-
os fuisse peculiares, singularesque Duces
rtusianorum? Quòd si forsitan tibi dubia
entur, quæ de vtraque vita tetigimus: anti-
rum Patrum vitam, authoritas: Cartusia-
um, experiētia te poterit edocere. Vis aper-
utoritatis testimonium de vita illorū vetu-
orū? Audi Hieron. qui & ipsorū priorū vitā
iit, & posterioribus exemplo fuit, ita dicen-
Habet vnūquodq; propositū Principes suos.
quitur. Nos autē habemus propositi nostri
cipes, Paulū, Antoniū, Iulianū, Hilarionē,
arium. Et vt ad Scripturarū autoritatē re-
nostri princeps Helias, noster princeps He-
s, nostri duces filij prophetarū, qui habita-
in agris & solitudine, & faciebant sibi ta-

Comparatio vitæ Cart. cum antiquorū religiosorum vita.

Hieronymus.

Principes vitæ Heremiticæ.

Helias.

Helisæus.

 ber-

bernacula prope fluenta Iordanis. De his sunt & illi filij Rechab, qui vinum & siceram non bibebant, & morabantur in tentorijs, qui Dei voce per Hieremiam laudantur, & promittitur eis, quòd non deficiet de stirpe eorum vir stans coram Domino. Hactenus ex Hieronymo. Sed quid ego tibi riuum ostendo, cùm ex ipso Diuinarum literarum fonte haurire queas, vnde sitim tuæ dubitationis extinguere possis? Euolue sacras literas diligentiùs, & quæ dicta sunt de vita priscorum Patrum inuenies. De vita autē posteriorum, scilicet Cartusianorū, si forsan hæsites, veni, visita, & si quid mentitus fuerim, grauiter increpa. Sed iam alteram probationē afferamus. Secundò igitur probari potest figuralis Cartusianorum inceptio à Patroni delectione. Ipsi etenim sanctissimum illū heremi cultorem Ioannem Baptistam sibi in peculiarem & Principē, & Patronū delegerunt: quod nūquàm fecissent viri admodùm timorati, nisi suam vitam animaduertissent ab ipso Ioanne figuratam, actamque fuisse. Ipsum autem Baptistam ad antiquā ętatem partim spectare, satis exploratum est. Fuit enim quasi quidam limes duorū velut agrorū, legalis, Euāgelicíq; populi. Confirmatur hęc ratio, quoniā præcipuos solitariæ vitę obseruatores tam veteris, quàm nouæ legis, velut peculiares duces reputârunt, coluerúntq; semper Cartusiani, per hoc satis innuentes, suam ab illis vitam deriuatam esse. Cur autē ipsum Ioannem in ducem, & non potiùs aliquē ex suis Cartusiani delegerint, postea dicetur plenissimè. Tertiò probatur, Cartusianā vitam prę cæteris olim fuisse & figuratam, & inchoatam, authori-

Hiere. 35.

Ioan. Baptista Cartusianorū Patronus.

uthoritate D. Bernardi, de Cartusiana vita ita licentis: Res est antiquæ religionis, perfectio indatæ in Christo pietatis, antiqua hæreditas Ecclesiæ Dei, à tēpore Prophetarū præmonstrata, iamq; nouæ gratiæ sole exorto in Ioanne Baptista instaurata, & innouata, ab ipso Domino familiarissimè celebrata, ab ipsis discipulis, ipso præsente, concupita. Ex quibus tātj doctoris verbis apertè monstratur, hanc vitā à tēpore prophetarū præmonstratā fuisse. At verò de specialiori quodam modo non intellexisset, nihil dixisset noui, cùm tempore illo generaliter omnes figuratæ sint nouæ legis religiones. Igitur cùm specialiter intēdat vitam Cartusianā efferre, haūd dubiū, quī speciale aliquid tribuere moliatur. Deniq; ad corroborandā eius virtutem autoritatis, multùm conducit Hieronymi sententia superiùs adducta, qua nè testatur, antiquissimos illos Patres sui ꝓpositi duces, principesq; fuisse. Itaq; cū ipsi Cartusiani suū viuendi modū magna ex parte ab Hieronymo sumpserint, eūq; ab eius epistolis decerpserint: consequens est, & Hieronymum, & priscos illos Patres fuisse peculiares duces Cartusianorū. Quid plura? Decebat, vt Cartusiana vita ob maiorē sui & altitudinē, & perfectionē præ ceteris peculiariùs figuraretur. Ita ... vsuuenit, vt maiora Christianæ religionis ... teria & pleniùs, & specialiùs sint ꝑ antiquorum ... gnorū vmbrā præfigurata. Cæterùm de... ata Cartusianæ vitæ primaria, figuraliq; o... ... ad alterā (scilicet exēplarē) quæ in noua ... facta est, trāseamus. Qua in re possemus ... s repetētes dicere, eā in principio nascētis ... esiæ, Apostolico scilicet tēpore, factā fuisse.

Bernardus

Duces Cartusianorū, qui.

Tunc enim omnis vita monastica, quòad euãgelicã veritatẽ, nouã probationẽ, maiorẽq; perfectionẽ, sumpsit exordiũ. Itaq; vitã Cartusianã cũ alijs tũc generaliter incœpisse, dubiũ nõ est. Sed quoniam specialiorem eius originem in noua lege factam afferre decreuimus, eam ob rem longiùs prosequi certum non est ea ipsa, quæ cunctis religionibus votiuis sunt communia. Ergo peculiarem eius originem magis curãtes, dicamus eã ab illis sanctissimis Anachoretis incœpisse, qui circa prima Ecclesiæ tempôra, in Ægypti, Scythiæ, alijsque desertis solitariæ vitæ incubuerunt: maximè verò ab eis, qui vitam solitariam claustrali similem egerũt, quorum scilicet propositum fuit, simul in eadẽ solitudine victitare, eidem patri subesse, omnia habere communia, in cellulis tota hebdomada se continere, Dominicis diebus ad communem Ecclesiam conuenire, omnibusque de more peractis ad sua septa reuerti, & denique silentio, solitudini, contẽplationi, & vitæ asperitati miram operam nauare. Hunc itaque statum cæteris, qui tunc erant, & securitate, & honestate præstantiorem, literis quidem vtcũque memoratum, sed ab humano consortio relegatum, Cartusiani suscitârunt, delegerunt, & tanquam exemplar solitariè viuendi desumpserunt, quod & quibusdam tùm additis, tùm mutatis ita temperauerunt, vt in vita Cartusiana Anachoreticus rigor præcipuum sibi munus vendicaret, & tamen viribus humanis (quę modò fragiliores esse dicũtur) portabilis foret. Hæc est secunda peculiaris, quæ & exemplaris dicitur, vitæ Cartusianæ incœptio, de qua postmodùm suo loco dicturi sumus. Quamobrẽ illam

Peculiaris vitæ Car. origo.

llam tertiam (quam nouissimam, specialissimamque vocauimus) Cartusianæ vitæ inchoationem, opus est vel leuiter tangamus, quæ sęculo ad occasum vergente mirabiliter effecta st. Et quidē si de tempore agitur, facta fuisse raditur Anno Domini supra millesimū octoesimo quarto. Si de authore, per Brunonem irum & sanctum, & theologum. Si de loco, in spero monte, qui Cartusia dicitur. Si denique e modo, mirabile sanè, plurimumque prodiiosum sumpsit exordiū. Verùm, mi Oblocur, huius postremæ, specialissimæque originis qua ipsa vita dicta est Cartusiana) plenissia declaratio in aptiorem locum differenda detur. Interim, si quid habes, obloquere.

Cartus. ordo quo tēpore incœpit, quo authore, quo loco & modo.

Mouentur, soluunturq; nonnullæ obiectiones. CAP. 3.

OBLOCVTOR.

MVlta inter loquendum ridicula, indigestaque dixisse visus es. Primum quidē, de figura speciali tuæ vitæ Cartusianæ. 1.
enim cùm ipsa sit longè dissentiens ab antissimorum Patrum vita, mirum est quo pa- eam ita figuratam dixeris. Secundū ve- 2.
quia aliæ religiones etiam tūc figuratæ fuet. Cur ergo specialiter, imò arroganter hoc religioni tribuere non vereris? Tertium 3.
que, quoniam in antiquis codicibus nullam Cartusiànis mentionem accepi. Sed & Berlus ante verba illa per te superiùs allata de tusiana vita, sic ait: Hæc nouitas, nō est noa vanitas. Quibus in verbis, à te callido sio prætermissis, tuam vitam ipse Bernardus nouita-

nouitatem vocat. Quartum insuper, quia ridiculum est dicere, eandem vitam tot modis
4. incœpisse. Sed & nimia varietate omnia videris confundere, multoque tædio afficere audi-
5. torem. Quintum denique, quoniam mihi cũ tuis Cartusianis prorsus videris alienis pennis volare, Cur (quæso) tui Ioannem Baptistam, & non potius ex suis aliquem, putà Brunonem, in Patronum delegerunt? Pet Posses fortassis inermem hominem istis tuis iaculis plurimùm terrere. Sed ea cassa esse nuliiusque acuminis ostendamus.

Primum enim inane est, quoniam inter figuram & figuratum non opus est omnimodã semper consonantiam inueniri. Licet ergo sit aliqua disparilitas vitæ ad vitam, maior tamẽ propinquitas est Cartusianæ vitæ ad illam veterem, quàm alterius vitæ religiosæ. Illi enim vetustissimi silentio, solitudini, contẽplationi, & vitæ asperitati (sicut diximus) præcipuè incũbebant, quod & Cartusianos peculiarius obseruare, certissimum est. Secundum quoque telum irritum est, & iam satis confractum, quoniam propter maiorẽ vitæ parilitatem (quę satis ostensa est) dictũ est, Cartusianam vitã specialius figuram fuisse. Tertium etiam iaculũ prorsus est inutile, quia non semper nomina sunt rebus suis coætanea. Res enim (si nescis) suas natura nuncupationes præcessere. Igitur Cartusiana vita figuraliter olim agebatur, nomen ipsum adhuc ignorabatur. Res ipsa fuerat exemplariter incœpta, sed quia nondũ cõpleta euaserat, ideò iure optimo tãtum ei nomen inditum non erat. Vis ne in ardua materia exẽplum satis opportunũ? Status quidẽ Dominorum

rum Cardinalium (pro quorundam opinione Magistrorum) ab ipsis Apostolis ortū habuit, quippe qui Petro Christi Vicario in arduis Ecclesiæ negocijs assistentes, & Cardinales fuerunt, & Cardinalium typum gesserunt. Sed nūquid Cardinales appellabātur? Minimè. Dignitas quidem illa cœlitùs data fuerat, sed nomen impositum non erat. Purpurea vestis aberat, rubeus pileus caput non adornabat. Martyres denique à Cardinalibus sepeliebātur, sepultorum nomina literis mandabantur, tanta nominis, honorisque fastigia principio nesciebantur. Vides ergo, vt nomina non sint semper suis rebus coætanea. Sed de his satis. Quia aūt Bernardus vitam Cartusianam vocat nouitatem, accipiēdum est de postrema incœptione, quę tempore suo vetus non erat. De alijs aute incœptionum generibus si contendas eum intellexisse, iniquum erit à diffidentia eius dicta vindicare.

Cardinales unde ortū habuerunt.

Quartum verò telum similiter ineptum est, quandoquidem varijs incipiendi modis potest eadem res initiari. Quod & de Cartusiana vita monstratum est, quæ primò figuralem, deinde exemplarem, & postremò realē, completumque inchoationis modum dicta est habuisse: qua in re nulla videtur facta fuisse confusio, sed debitus ordo seruatus. Etenim si generalem modum cum peculiaribus numeraueris, quatuor certè habebis. Si verò peculiares duntaxat fueris complexus, tres solùm inuenies, specialem videlicet, specialiorem, & specialissimum, de quibus agere præcipua nobis cura fuit. Quintum denique iaculum, instar aliorum, vanum est, & inane. Quidem ipsi Cartusiani dictum Brunonem

suum

suum semper patronum arbitrati sunt, quem & suæ vitæ peculiarem authorem, & in Sanctorũ numerum fuisse relatum, nunquã dubitauêre. Sed quoniam in Sãctorum catalogo per Apostolicam Sedem principio repositus non erat, eaque de re communes, publicæque preces ei tunc offerri sine temeritate non valebant, idcirco alium vnum ex præcipuis solitarijs eligẽdum satiùs putauerunt. Diuum ergo Ioannem Baptistam in peculiarem sibi principẽ assumpserunt. Nec iniuria, quippe qui suæ vitæ & figuram gessit, & veritatem tenuit. Ille enim primùm extremam anachoresim sectatus, discipulos tandem habuisse legitur. Adde quòd tutas communesque preces, extra controuersiã illi solitario porrigi posse credebant, quem nõ ambigebant multi apud Deum esse momenti. Denique persuasum habebant, eum ipsum pro veritate passum, posse eos in veritate vitæ tam asperæ confirmare, & contra venenata pestiferæ linguæ iacula defensare. Non est ergo, liuide, cur vitæ Cartusianæ originem debeas improbare. Non enim tuorum iaculorum acies hoc efficiunt, sed nec illud primum tui liuoris argumẽtum in prioris Capitis fronte effusum, hoc concludere potest. Nam & claram probatamque originem habuisse vitam Cartusianã (de qua viri tùm sancti, tùm literati meminerunt, quemadmodùm largiente Domino dicturi sumus) nullus nescit, nisi qui solùm inuidere nouit. Sed iam (si tibi ita videtur) ad ipsam Cartusianæ vitæ præcipuam nouissimamque institutionem accedamus.

¶ *Tractatus secũdus agit de peculiari origine, & authore Cartusianæ uitæ, causa quoque, & modo eam suscipiendi, ac demũ loco, in quo habuit exordium.*

CAP. I.

OBLOCVTOR.

PLacet illam, quam dicis præcipuam postremamque vitæ Cartusianæ institutionem, discutere, & quantùm vita ipsa mihi probanda, vel ab exordio huiuscemodi videatur paucis aperire. In primis quidem huius vitæ primus author non est à principio relatus numerum Sanctorum, quod vnum sanè argumentum sufficit ad improbandam huius vitæ institutionem. præsertim cùm nulla alia ligio adduci possit, quæ suum primariũ dum, & Sanctum, & canonizatum non habue- . Deinde omne aliud religiosæ vitæ genus quibus vel modis, vel signis memorabilis, & cœptum, & multa nominis celebritate coratum est. At verò nihil tale est in Cartuno proposito reperire. quippe quod solius luntatis temeritati nixũ esse videatur. *Pet.* culiarem, nouissimamque vitæ Cartusianæ titutionem (à qua propriè Cartusiensis dicta nec taxandam, nec denigrandam, sed miram prorsus & diuinam esse, multipharìam ndi potest: scilicet ab authore, causa quo- , & modo quibus instituta est, & denique co, locique mira ostensione. De quibus seim dicturi, ab ipso primùm authore sumas oportet exordium. Vir fuit nomine Bru- natione Teuthonicus, ex Colonia Agrippi- non obscuris natalibus ortus. Fertur enim origi-

1. (margin, beside "vitæ primus author")
2. (margin, beside "Deinde omne aliud")

Author uitæ Cart. quis & qualis.

originem duxiſſe à nobilibus quibuſdam Romanis, qui migrantes Coloniam, & Coloni dicti ſunt, & nomen loco dederunt. Is ergo Bruno nobili ſanguine cretus, & adultam conſecutus ætatem, literarum ſtudijs incubuit, maximè verò (vt cætera taceantur) diuinæ ſapientiæ. Quam velut pretioſam Margaritam tam multo laboris pretio ſtuduit comparare, vt tãdem poſt multa cum literis certamina, & periti ſſimus & profundiſſimus Doctor euaſerit. At verò non curauit illuſtrando dũtaxat ingenio deſudare (quod tyrones multi faciunt, quos inanes, aridoſque rectè dixeris) ſed potior eius cura fuit, affectum inflammare, deguſtareque ſuauiùs, quàm dulce ſit & iucũdum, Dominum in ſacra Scriptura loquentem audire. Quapropter non tantùm inſigni literatura, ſed præclara admodùm vita fuiſſe creditur. Cura deniq; ingens ei fuit, ſibi creditum ſapientiæ talẽtum aliis impertiri, ne velut piger, maluſque ſeruus à Domino iudicaretur. Itaq; præceptoris munus obiuit, quod non congerendæ pecuniæ, ſed diuini potiùs amoris contemplatione eum feciſſe putãdum eſt. At quoniam literatis, probis, zeloſiſque viris ſacerdotia debentur, eam ob rẽ Brunoni viro doctrinæ, virtutis, ſanctiq; zeli refertiſſimo, canonicatus Remenſis nõ iniuria collatus eſt. Quibus omnibus, ſcilicet literatura, probitate, zelo, beneficio præditus Bruno, communem vitam (quæ ſecularis paſſim nuncupatur) agebat. Verùm enim verò tantũ hominem diuina clementia volens & ab innumeris ſeculi periculis eruere, & ad perfectionis anachoreticæ (quã per eum inſtaurare decreuerat) faſtigium euehere, illis eum modis ad

ſe ro-

se vocauit, quibus delectum genus hominum trahere consueuit. Omnes quidem sufficienter vocat, nonnullos tamen efficaciter. Quos quidem & quatuor sæpe modis ad cælestem patriam euocare dignatur, scilicet voce, signis, nuntijs, & literis, quibus vel vtuntur mortales, cùm aliquem ad se venire moliuntur. Voce etenim nonnunquàm Dominus vocat, cùm interna pulsatione mentem excitat. Signis vocat, cùm extranea nobis exempla proponit, vel cùm aduersa quædam, aut prospera confert. Nuntijs vocat, cum doctorum, rectéque monentium verba nobis ingeruntur. Literis vocat, cum sacra Scriptura pijs à nobis studijs euoluitur, vel Sanctorum volumina doctorum tractantur. Quæ licèt præceptores muti dicantur, suam tamen quandam vocem habent, qua legentium corda plerumque concitantur. His ergo artibus Brunonem Diuinę bonitatis suauitas vocare dignata est. Et quidem si de ipsa interna vocatione agatur, haud dubium est, neminem superna cœlorum culmina penitus adire posse, nisi quem Pater cælestis vocauerit traxeritque. Quapropter diuinam inspirationem in huiuscemodi negotio (quo regnũ parabatur cœleste) Brunoni peculiariter affuisse, satis exploratum est. Altero autem vocandi genere (quod signis fieri diximus) Brunonem vocatum fuisse ostendamus, duplicem illam vocationem, quæ nuncijs & literis, hoc est, Doctoribus loquentibus, & mutis scilicet libris, fieri solet, tanquàm certam vel omittentes, vel certè parumper differentes. Ostendamus, inquam, mirã Brunonis vocationem, simulque immensam diuinæ sapiẽtiæ altitu-

Quot & quibus modis solcat Deus homines vocare.
1. *Voce.*
2. *Signis.*
3. *Nuntijs.*
4. *Literis.*
Ioan. 6.

altitudinem & admiremur, & collaudemus: quæ volens grande aliquid mortalibus impertiri, solet mira quædam exordia præmittere, & stupendis insolentibúsq; signis rei postea futuræ dignitatem prænunciare. Sic Iudaicum populum præcedentibus signis à Pharaonis seruitute liberauit, liberatoque & adunato legalem tradidit modum viuendi. Sic populum Christianum à gentilitatis errore per miracula reuocauit, & Christianæ fidei radices in agro Catholico plantauit. Sic denique multos per vitiorum abrupta præcipites ad viam reduxit veritatis, & mirandis prorsus incitamentis, nouum in eis vitæ genus instituit. Igitur (vt cœptum negocium prosequamur) diuina prouidentia volens anachoreticam vitam iamdudum collapsam, per Brunonem reparare, eúmque in primis ab Ægypto, hoc est, tenebroso sæculo eripere, dignata est à stupendio prodigio tantum opus incœptare: quod hoc modo factum fuisse, memoriæ proditum est.

Exod. 7. 8.
Exo. 19. 20

De causa seu motiuo destituendi seculi, ac suscipiendæ per Brunonem uitæ heremiticæ.

CAP. 2.

ANno incarnationis Dominicę supra millesimum octogesimo secundo, vel circiter (si fides sit annalibus tribuenda) tempore Gregorij septimi Romani Pontifi. apud Parisios huiuscemodi contigit prodigium.

Miraculũ Doctoris Parisiensis damnati quando cõtigit, & quomodo.

Inter Doctores Doctor vnus erat scientia, famaque præcipuus, populo admodum gratus, & sanctitatis demum opinione percelebris, quẽ breui morbo correptum, suprema fata rapuerunt. Cumque ad tanti viri funerale officium,

tota Doctorũ,Scholaſticorumque vniuerſitas aduenisſet,& inter pſallendum ad illam lectionem: Reſponde mihi,deuentum fuiſſet (quemadmodum ſcriptores nonnulli meminerũt,cæteris hoc tacentibus) mox ſtupentibus cunctis defunctus (qui feretro conditus decumbebat) erecto capite reſedit in loculo . Qui & primùm(audientibus omnibus)alta, & terribili voce in hunc modum exclamauit : Iuſto Dei iudicio accuſatus ſum. Qua voce data , protinus reclinato in feretrũ capite,iterum mortuus ipſe decubuit. Ad tam ſtupendum miraculũ omnes,qui aderant, perterriti, cadauer obſeruandum in alterũ diem conſtituerunt. Interim fama volat, quæ & vires acquirit eundo. Altera igitur luce erumpẽte,maior,quàm pridie , fit & doctorum, & indoctorũ concurſus. Quibus & mirantibus, & de tanta nouitate diſquirentibus,ecce rurſus eleuato capite, doloroſa, horribiliq; voce defunctus ita inſonuit:Iuſto Dei iudicio iudicatus ſum . Ad eam vocem mirum in modũ attoniti omnes, qui ad ſpectaculũ conuenerant,quid facerent, ſatis compertum nõ habebant.Sciſcitabantur mutuò,quid ſibi vellet tãta prodigioſæ vocis inſolentia. Ipſum tamen defunctum tandem vſque in craſtinũ nullatenus tumulandũ,vnanimiter decreuerunt,maximè nonnullis aſſerẽtibus, iudiciũ eſſe verbũ ambiguum, quod ſcilicet in bonam malamq; partem accipi poſſet.Igitur craſtino aduẽniẽte(quoniã tam ſtupendæ raritatis fama totã ciuitatẽ peruolauerat) conueniũt ſenes cũ iunioribus,ſimul in vnũ diues & pauper.Quibus exitũ rei præſtolãtibus, en tertio defunctus & altiſſimo,& mœſtiſſimo clamore perſonuit,dicens: Iuſto Dei iudicio condenatus ſum,Quo ſonitu ſupra modũ terribili accepto

in commune persuasum est,eum ipsum,quē tāti putauerant,perpetua morte perijsse,eàque de re Christiana sepultura esse indignum. Præfatos defuncti clamores eodem die factos, nōnulli tradiderunt,sed nos tritum modum sectati sumus. Tradiderunt & per totā diocœsim Parisiensem, aliasque nonnullas, à tempore huius spectaculi, verba illa, Responde mihi, in officio defunctorū eam ob rem omissa fuisse Sed ad cœptum redeamus. Accepta igitur tanti viri certa damnationis sententia,qui aderāt timore simul.& tremore perculsi,memorabant quod Regius Propheta

Psal. 65. de Deo cantauerat,dicens: Terribilis in consilijs

Psal. 35. super filios hominum.Et iterum: iudicia Dei, abyssus multa. Illud quoque reuoluebāt Aposto-

Rom. 11. li, quod admirans ita exclamauerat: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! Quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius? Sed institutum prosequamur.

In illo cœtu mirantium pariter & timentium, erant multi solennes viri, quorum nonnulli ad melioris vitæ frugem se conuerterunt. Inter quos

Brunonis socij quot & qui. venerabilis Bruno præcipuus vnus aderat cū sex alijs sibi peculiaribus, scilicet Lauduino, duobus Stephanis Burgensi & Dyensi,Sancti Ruffi secus Valentiam Canonicis,Hugone(quem postmodū Capellanum cognominauerūt, eò quòd solus inter eos Sacerdotis fungeretur officio) & duobus deniq; laicis Andrea & Garino. Qui omnes ad tam mirabile spectaculū tremefacti fuerāt,multoq; pauore concitati. Quos ad se vocatos ma-

Brunonis ad socios suos èxhortatio. gister noster Bruno, his aut similibus verbis est allocutus. Animaduertistis ne,charissimi,miserrimum tāti viri exitiū, tam mirabile prorsus exemplum,tam stupendum inauditumq; prodigiū!

Heu

Heu sodales amantissimi, si vir tantæ opinionis tam miserè perijt, quid quæso de nobis homunculis futurum putamus? Si ad huiusmodi spectaculum ita animo cōsternati sumus, quid, precor, facturi sumus, cū pallida mors ingruerit, cū truculentus hostis nostro calcaneo insidians aderit, cùm iudex primam sententiam laturus aduenerit? Si deniq; ad vnius mortui vocem tanto pauore correpti sumus, quid oro faciemus ad illam terribilem nouissimamq; tubam, ita nos excitantem: Surgite mortui, venite ad iudiciū? Quid, inquam, facturi sumus, cùm ipse venerit dies Domini magnus? Dies, inquam, iræ, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarū & caliginis, dies tubę & clāgoris. Eheu dilectissimi fratres, quò tunc cōuertemur? ad quē ibimus? cuius patrociniū flagitabimus, cùm nullus sit ibi futurus vel orationi, vel defensioni locus? Ergo dum tempus adest, etiā atq; etiam cogitemus, non negligamus, nobis consulamus, nō pereamus, longius abscedamus, non maneamus. Mundus iste immundus, nequam, tenebrosus, instabilis, inquietus, laboriosus, periculosus, fallax, perniciosus, vitijs quidem alimentum ministrat, sed virtutibus magnum parat detrimentum. In mundo, quis mundus poterit victitare? In turba, quis sine turba esse valebit? In sęculo deniq; licebit sine sæcularitate versari? Cur ergo sæculum amemus, & non fugiamus? Fugiamus igitur, fugiamus, ne & nos cum illo miserè dispereamus. Missum faciamus tartarei Pharaonis dominium, Ægypti iugum à ceruicibus excutiamus, de medio Babylonis egrediamur. Pentapolim iam igne sulphureque succensam deseramus, & denique (si sapimus) non negli-

Soph. 1.

Mundus qualis sit.

Exhortatio ad fugam sæculi.

genter ad melioris vitæ frugem gressus nostros conuertamus. Sic affatus Bruno, singulorum animos ad destituendum seculū penitus inflammauit. Sed cùm multa regularis vitæ genera esse non ignorarent, ignorabant tamen, quod ab eis potiùs eligendū sectàndumq; foret: quendam sanctum heremitam pro consilio petendo adierūt. Quibus ille (cognito eorū proposito) heremiticā vitam capessere, quò tremendum diuinæ seueritatis iudiciū tutiùs euadere possent, suasit, illud Psalmistæ depromens: Elongaui fugiens, & mãsi in solitudine. Qua responsione cordatus Bruno plurimùm stimulatus, simulq; mēte versans, quid in sanctis voluminibus de heremiticæ vitæ securitate, fruge, perfectione anteà legerat, protinus vitam heremiticam viriliter arripiendam censuit, & suis cōmilitonibus (quantū opinari fas est) ita persuasit, dicens: Audistis charissimi, quódnā regularis vitæ genus à nobis sit obeundū. quamobrem moras soluamus periculosas, confestim deserta petamus, aptissima pœnitentiç loca. Solitudinem vicijs aduersam, sed virtutibus amicam adeamus. In deserto nostras saluemus animulas. Deniq; pro dato nobis consilio, in abditum heremi recessum nos recipiamus, vt nostrā illic salutē & tutiùs curare, & horrenda nimiū supplicia euadere queamus. Sic Paulus, sic Antonius, sic Hilarion, sic Macarius, sic Hierony. sic Arsenius, sic deniq; illa innumera sanctissimorū anachoretarū agmina fecère. Non pœniteat tantos habere duces, non pigeat tales Principes æmulari. Cumq; finem sanctæ exhortationis fecisset, sex illi, quos fuerat allocutus, ad huiusmodi salutifera verba magis ac magis concitati, mox vnanimiter assenserūt, mundialē vitā prorsus missam facere, & vanis

Psal. 54.

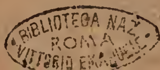
Exhortatio ad uitā heremiticā.

nis tandem popellis,insanisq; voluptatibus,delicijs, honoribusq; perpetuò salutatis,ad heremi se deserta cōferre,modò ipse Bruno Dux Princepsq; tanti negotij foret. Itaq; Bruno cū sex illis commemoratis, prorsus censuit solitariā vitā esse arripiendam, quærendū tamen in primis aptū negocio locū,ne per vias incertas vagarentur,& velut insani irent quò nesciēt. Sed iam satis de autore,causaq; seu motiuo, quod eum ad Cartusianam vitā deligendā impulit,dictū puto. Iam ad alia (nisi quid te moueat)properandum videtur. *Oblo.* Hactenus me velut attentum discipulum habuisti:iam verò senties hostē acerrimū. *Pet.* Parturient montes,nascetur ridiculus mus.

Obiectiones quædam capessendæ solitudinis causam definitionemq; improbantes, quæ & dißoluuntur. CAP. 3.

OBLOCVTOR.

MVlta possem in tuum Brunonem, Cartusiani propositi autorem,in mediū afferre,sed præsagit animus, aptiorē locū posthàc affuturum.Quapropter sat erit modò,ipsius propositi incentiuū seu causam,delectionemque discutere.Et quidē circa ipsum motiuū(quod prodigiosæ rei exemplo factū dixisti)te & insufficiēter,& dubiè narrasse, nullo negocio ostendi potest. Insufficienter quidē, quia nec de nomine 1.
illius tam famosi(miserè tamen perditi)doctoris, 2.
nec de loco,vbi defunctus ipse illos clamores inauditos dederit,quicquā meministi.Sed & de tēpore,quo facta sunt huiusmodi omnia, ita dubiè prosecutus es,vt tuā feceris suspectā narrationem. Porrò cōceptū à Brunone propositū,delectionēq; 3.
heremiticæ vitæ,tam facilè est impugnare,vt nihil ma

hil magis. Etenim huiuſmodi Brunonis auſus videtur arguendus leuitatis, imprudētiæ, temeritatis. Leuitatis ſcilicet, quoniam innumeri penè viri ſpectaculo adeiāt, qui proptereà nihil tale propoſuerunt. Quare leuis hominis ſignū fuit, quod viri etiam graues non fecerunt, attentare. Imprudentiæ quoq; , quòd neſcio quem heremitā pro conſultatione cum ſuis adierit. Si Bruno tantus Doctor erat: nunquid oro, pulchrū fuit, alium vel idiotam conſulere, conſulentēq; protinus audire? Temeritatis deniq;, quòd illa vita ab eo delecta, nec certa, nec probata erat. *Pet.* Ea eſt liuidorū cōditio, vt ſemper ea rodant, quæ ab alijs vel benè geſta, vel rectè narrata ſunt. Sed ne tui liuoris venena quempiam à veritate dimoueant, nonnihil antidoti adhibendum eſt. Primum ergo tuæ veſaniæ argumentum diluentes, fatemur ingenuè, nullum Doctoris illius nomen per nos adductū eſſe, quòd nullū ſit literarū monimētis (quod viderimus) proditū. Itaque non fingere nouū, ſed incognitū tacere voluimus. Sed fortè quærat aliquis, cur eius nomen perpetuæ memoriæ creditū non eſt? Nempe quòd proprij nominis commemoratio nihil defuncto profuiſſet, & ſuæ forſan conſanguinitati obfuiſſet. Si enim reſcitum miſeri cuiuſpiā ſuſpendiū, toti generi dedecus afferre putatur, multò magis perpetuæ damnationis narratio hocipſum efficeret. Hęc eſt vna cauſarū, quibus ſolent interdū nomina reticeri, ne ſcilicet nominis patefactio totā dedecore progeniē afficiat. Sic enim dicunt diuitis epulonis nomen à
Luc.16. Domino fuiſſe ſuppreſſum, quòd ſcilicet nonnulli eius cōſanguinei adhuc ſuperſtites eſſent, quorū famā nominis expreſſione lædere non voluit: quo nimirū exemplo docetur, totā progęniē non eſſe

esse ob vnius vitiũ denigrandam. Altera quoque causa parcitur nominibus, quòd ea nomina sortiti, turpiter eis abusi sint, quos Psalmista carpit, cùm inquit: Vocauerũt nomina sua in terris suis. Psal. 48.
Iusto enim iudicio vsu venit, vt nominis fama priuentur, qui nomine perperam vsi fuerint, quos & ita Dominus ipse detestatur, vt eos nullo nominis honore dignetur, eo per Psalmistam dicẽte: Nec memor ero nominũ eorũ per labia mea. Psal. 15.
Deniq; solent nomina silentio præteriti, cùm nihil frugis in eorũ expressione reperire est. At cõtrà, reproborũ nomina interdum adducuntur (nõ quòd digni sint nomine) sed quia vel mysterij, vel vtilitatis aliquid inde hauriri potest. Sæpe enim ipiorum nominũ interpretatio, aliquid innuit latentis secreti, quod potissimum sacris in literis est inuenire: quæ nomina tacuit, vbi nihil vtilitatis, meminit autẽ, vbi quicquã ex commemoratione frugis accipi poterat. Quod rursus argumentaris me nihil de loco meminisse, volui (si nescis) ea quæ vestigare curiosum est, penitus reticere. Quid enim quæso curandũ est, an ipsum prodigiũ fuerit ostensum in domo, vel in templo? Hæc enim, & similia curiosa, sunt in tanta vitę breuitate negligenda, quippe quæ magnã afferunt & temporis, & saluti iacturam. Hinc Augustinus super Genesim quærens de figura cœli, ait: Scriptores diuinos illud calluisse, optima tamẽ ratione tacuisse, quòd scilicet huiusmodi non prosint ad beatã vitã. Nõ enim voluit Spiri. sanctus ea docere, quę nullius saluti essent profutura. Qua in re grauiter insimulãdi sunt, qui curiosis in rebus totũ tẽpus occupãt, & ea quę saluti cõducere possent, omnino vestigare negligũt. Sed ad institutũ reuertentes, dicamus, nos dubiã de tempore historiam texuis-

texuisse, ne scilicet nobis vel falsitatis, vel temeritatis calũnia fieret. Cùm enim illius historię narratores mutuò de tẽpore diffidentes accepissem, certum fuit ea, quæ prorsus non erant à dubietate aliena, dubiè tractare, ne scilicet illorũ temeritatem imitarer, qui non verentur dubia pro certis, hominũ auribus inculcare. Deniq; quòd Brunonis propositũ arguis leuitatis, imprudentię, temeritatis, debueras putidæ linguæ pessulũ obdere, ne & tu impiæ temeritatis cauteriũ ferres. Vt tamen Brunonis propositũ à leuitate vindicemus, dicimus in primis non solùm Brunonẽ, sed & alios multos solennes viros, spectaculo concitatos, ad melioris vitæ frugẽ se conuertisse, seculo abrenunciasse, & diuersas in religiones se recipientes, celebre nomen exemplumq; ad posteros transmisisse. Quapropter Bruno nulla penitus leuitate taxari debet. Deinde dicimus, etiãsi solus ipse hoc attentasset, eum non propterea culpandũ, quippe qui hoc ausus fuisset, quod anteà innumeros penè Sanctos & fecisse, & monuisse legimus. Sed fortè quæras, cur è tam multis spectaculo præsentibus, pauci illi sæcularem vanitatem missam fecerunt? Responsum, & similitudine, & fabula quadam accipe. Videre enim est, porcellũ in agro leguminafurtim edentem, cùm ad canes clamitatur, subitò trepidare, arrigere aures, ab esu se continere. Sed vbi clamari cessatum est, protinus ad edenda pisa reuerti. Sic eorum multi (quod vsu venire solet) terribili signo moniti, vt resipiscerent, primùm formidauére: at vbi à spectaculo abscessére, mox ad sua vitia porcino more redierunt. Post similitudinẽ accipe fabellam.

Fabula. Leo rex bestiarum aliquando publico mandauit edicto, oẽs ad se bestias venire debere. At cũ permultæ

multæ Leonis cauernam ingressæ, fuissent ab eo depastæ, callida vulpecula bestiarũ vestigia prudenter contemplans, animaduertensque beluas multas Leonis caueam adijsse, redijsse nullam: ergóne (inquit) ita itur, & non reditur? Sistẽdus est gressus, pes referendus, fugienda cruenti Leonis rapina. Sic plærisque, bestiarum instar, ad tartarei Leonis antra (à quibus non est redire quenquã) se & inconsultè & præcipitanter agentibus, pauci illi prudentiam vulpis imitati, profunda mente negotium volutarunt, pedem retulerunt, & arctam illam viam, quæ ducit ad vitam, censuerunt arripiendam. Quod & fieri debere, non solùm præfato, sed etiam alio signo satis diuinitùs ostensum est. Aues etenim domesticæ, tunc temporis syluaticæ sunt effectæ. Quo signo satis annuebatur, spiritales aues esse deserta syluasq; petituras. Cur ergo culpãdus erit Bruno, qui cœlitus admonitus, assumpsit pennas sicut columbæ, vt volaret, & requiesceret, diceretq; cũ Propheta: Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine? Sed iam imprudentiæ notam, qua Brunonem imprudens inurere tentasti, diluamus, iam arrogantiam & mirãtes & ridentes. Nónne, quæso, Brunoni licuit facere, quod Augustinus fecit? Hic enim (si nescis) animaduertens, in via Dei alios quidem sic, alios verò sic ire, quendam & re & nomine Simplicianum adiuit, vt viam, per quam ingrederetur, ostenderet. O turbida, væsanaque multorum superbia, qui bonorum virorum (quos vel idiotas, vel sciolos dicunt) consilia fugiunt, aut certè nihilipendunt, & in arduis periculosisque rebus (de quibus, propter circunstantiarum varietatem sæpe nihil literarum monimentis proditum est) aut sibi cõsulunt,

Matth. 7.

Psal. 54.

2.

August. à quo, quã in re consiliũ quæsiuit.

ſulunt,aut quoſdam alios vitæ laxioris (ne dicã diſſolutæ) potiùs dicunt eligendos, qui tamen nec rerum experientiam, nec vitæ ſanctimoniã, nec ſpirituum diſcretionem habent. Hos igitur miſſos faciens, Bruno prudenter egit, ſancti viri conſilium flagitans. Sanctos etenim viros, in dãdis conſilijs de rebus ad ſalutem neceſſarijs, non contingit aberrare, niſi forſan culpa conſiliũ petentis interuenerit. Enim verò, ſi negotium viderint ſuas vires exuperare, vel ſuam capacitatem humiliter excuſant, vel pro cõſilio diuinitùs habendo, eum, à quo recta ſunt conſilia, feruentiùs orandum cenſent. Bruno igitur cõſultiſſimè egit, ſancti heremitę conſilium humiliter flagitando. Sunt (fateor) qui de huiuſmodi conſultatione cũ ſancto heremita per Brunonem habita nihil meminerunt: Brunonem ipſum introducentes cum ſuis colloquentem, & tanquàm certum atque indubium de propoſito heremitico atque itinere Gratianopolitano arripiendis, ſtatim poſt ſpectaculũ Pariſijs oſtenſum, cũ eis definientem. Quod ſi verũ eſt, cur obſecro ſtatĩ poſt huiuſmodi deliberationẽ de propoſito itinere, & loco ſimul habitã, Bruno cũ ſuis ad iter ipſum ſe nõ accinxit? cur per annũ & ſuprà (quod dicetur poſteà) diſtulit, ſi terræ plaga ei cognita erat, quã adire deberet? Aut igitur tãtæ dilationis cauſas reddãt, Brunonẽq; à negligentia vẽdicent, aut trita nobiſcũ veſtigia ſectẽtur. Siquidẽ auribus hoĩm hactenus inculcatũ eſt, Brunonẽ pro cõſultatione faciẽda ſanctum quẽdã heremitã adijſſe. Sed & ſtatĩ poſt ipſum ſpectaculũ eos non fuiſſe certos de loco quẽ adire deberẽt, teſtatur apertè Guigo in vita ſancti Hugonis Gratianopolitani, hoc modo de Brunone, & ſocijs eius dicẽs. Quęrebãt aũt locũ heremi-

Sanctos viros in quibus errare non contingit.

heremiticę vitę cōgnitū, nec dū repererāt. At verò quis dubitârit, poti⁹ Guigoni (qui tēporib⁹ illis vicinior fuit) credēdū esse, quā huiusmodi nouellę fictioni? Ipse igitur inuētionis auctor viderit. Sed iā op⁹est, nouissimā obiectionē de Brunonis proposito cōfictā dissoluere. Qua in re primùm respondemus, eodē modo temeritatis arguēdos Basiliū, Hieron. August. Bened. & reliquos patres diuersarū institutionū primarios inuētores. Quod planè cū sit & temerariū, & impiū: proculdubiò sacrilegū erit, pro re tā iusta Brunonē arguere temeritatis. Respondem⁹ & aliter, vitā à Brunone cōceptā lōgo antè tēpore fuisse inchoatā, partim figura veteri, partī exēplo seu typo à sanctis anachoretis olī exhibito. Quapropter cū nō penit⁹ nouū propositū obire, sed antiquum instaurare, meli⁹ quidē & honesti⁹ cogitârit, nō est ita arguēdus. Respōdem⁹ deniq; Brunonē iustis de caussis hāc vitæ speciē potiùs delegisse, ob maiorē scilicet vitę securitatē, arctitudinē, supernęq; prouidētię dispositionē. Bruno cupiēs diuinę seueritatis censurā euadere, securiùs vitā periculis remotiorē elegit. Bruno pro reponenda cœlis anima, exiguū pœnitētiæ pōdus assumere nō contentus, propositū cæteris asperius suscipiēdū magis putauit. Itaq; videat, nō liuidulus, sed ęquus cēsor, quā rectè notaueris Brunonem temeritatis. Sed quomodò precor ita calūniándus esset, qui non solùm ad terrificū prodigiū, sed etiā ad Dauidicę fidis harmoniā excitatus, sedula mente versabatur, quēadmodum homo vanitati similis factus est: nęc vanitati tātùm similis, sed vniuersa quoque vanitas oīs homo viuens? Versabatur, inquā, quo pacto homo sicut fœnū dies eius, & tāquam flos agri, sic efflorebit, cuius & vita adeò fluxa est, *Psal.* 143. *Psal.* 38. *Psal.* 103.

Psal. 89. est, vt manè sicut herba floreat, vesperè autem
Psal. 38. decidat,induret,& arescat. Qui & sæpenumerò
Psal. 48. frustrà conturbatur, thesaurizat, & ignorat cui
Psal. 51. congregabit ea Recordabatur etiam,vanum es-
Psal. 75. se vocare nomina sua in terris suis, & confidere
Psal. 11. in multitudine diuitiarum suarum,suumq; som-
num dormire,& nihil tandem suis in manibus
inuenire. Meditabatur etiam, bonum esse confi-
Psal. 118. dere in Domino,quàm confidere in homine, &
denique eos esse maledictos,qui à diuinis man-
Ibidem datis declinarent. Quibus, cæterisque id genus
concitatus Bruno, constituit ab omni via mala
prohibere pedes suos, auertereque oculos suos,
ne viderent vanitatem. Constituit,inquam, viã
Psal. 16. veritatis eligere,legem Domini scrutari,& deni-
Psal. 44. que declinare à malo, & facere bonum. Quod
vt efficeret commodiùs, voluit inclinare aurem
suam,& obliuisci populum suum, & domũ pa-
Psal. 101. tris sui. Voluit,inquam,similis effici pelicano so-
litudinis, & sicut passer fieri solitarius in tecto.
Psal. 83. Voluit quærere vt turtur nidum sibi, vbi pone-
Esa. 38. ret pullos suos, vt sicut pullus hirundinis sic cla-
Psal. 83. maret,meditaretur vt columba. Voluit abiectus
Psal. 6. esse in domo Domini sui,magis quàm habitare
Psal. 118. in tabernaculis peccatorum. Voluit lauare per
Psal. 79. singulas noctes lectum suum, & lachrymis suis
Psal. 76. stratum suum rigare. Exitus quoque aquarũ de-
Psal. 108. ducere,& cibari pane lachrymarum,potumque
Psal. 68. dari sibi in lachrymis in mensura,vt sic scoperet
Psal. 43. spiritum suum. Quid plura? Voluit genua sua in-
firmari à ieiunio, & carnem suã immutari pro-
pter oleum, ponereq; vestimentum suum cili-
cium,& propter Deũ tota Die mortificari. Vo-
luit denique ad huiusmodi citharæ propheticæ
sonitum excitatus,mirandum saltum facere,sci-

licet

licet de sæculo ad desertum, de valle ad montem, de solicitudine ad solitudinem, de tenebris ad lucem, de vanitate ad veritatem. Sed de his iam satis. Quòd autem in superioris capituli fronte, exordium Cartusianæ vitæ partim ab authore, partim à causa taxare cœpisti, de primo iã dictum est, Brunonem sanctissimum virũ fuisse. De Canonizatione autem ipsius agetur postmodum cumulatissimè. De causa seu motiuo satis dictum esse puto. Itaque ad alia transeundũ, agendumq; videtur, quomodo vita hæc suscepta, inchoataq; fuerit.

De causa petendæ regionis Gratianopolitanæ, modoque discessus Brunonis à seculo. CAP. 4.

OBLOCVTOR.

IAM fortè putas te Charybdim euasisse, sed mox de te illud vulgabitur: Incidit in Scyllã, cupiẽs vitare Charybdim. Quod vt verè dicatur, nullo labore effici potest. Cùm enim in superiobus dixeris (quod mente teneo) prodigiũ fuisse Parisijs ostensum circa annum Dominicæ incarnationis millesimum octogesimũ secundũ, vitã autẽ Cartusianã à Brunone cœptam fuisse anno Domini millesimooctogesimo quarto, faciliter confici potest ab ipso suscipiendi modo, totum negocium esse meritò reprobandũ. Quid enim, precor, toto illo temporis interstitio cum suis Bruno cogitauit? quid fecit? Cur tantisper distulit? Nónne ille algidus testudineusque suscipiendi modus vitæ huius satis improbat exordium? *Petrus.* Facilè erit cum Carybdi, etiam Scyllã euadere. Quod vt rectè conficiatur, cœptę narra-

narrationis cursum passis velis prosequamur, primùm agentes de causa arripiendi itineris Gratianopolitani, deinde de modo Brunoniani discessus. Inprimis ad ipsum iter Brunonem concitâsse putantur, fama Hugonis Episcopi, fama quoque loci heremiticæ vitæ aptissimi, & demũ diuinæ voluntatis ordinatio. Enimuerò post heremiticæ vitæ propositũ, delectionemq; vnanimiter conclusam, multa solicitudine quærebantur à Brunone loca solitariæ vitæ congrua, sed prima fronte non inueniebantur. Tandem (volente Deo) compertũ est, in Episcopatu Gratianopolitano, Hugonem virum sanctum esse (de quo multum sperare licebat, quippe qui fuisset in re literaria, vt fertur, Brunonis socius) eúmque Præsulis ibi sarcinam gerere. Horridos quoque montes, asperrimaque loca esse, solitario proposito aptissima. Quibus de causis, simulque diuino numine (quòd in ea terræ plaga Cartusianam vitam plãtare decreuerat) impulsus Bruno, se ad iter cum pusillo grege accinxit. Sed cũ quo grege? Non hircorum, non caprarũ, sed grege virorum, grege literarum, grege virtutũ, grege denique bonorum commilitonum. Sed iã declaratis causis, quæ ad iter Gratianopolitanum Brunonem concitârunt, agendum est quomodo iter ipsum cum suis ipse fecerit. Enim verò Bruno venit ad heremum multo pauore cõcitatus. Viderat enim terribile signũ Parisijs ostensum. Et dubio procul mirabile prorsus exemplũ viderat, Doctorẽ scilicet literis, fama, sanctitatisq; opinione percelebrẽ, paulò antè defunctũ (dũ exequiæ pararentur) in primis se accusatũ, deinde iudicatũ, & postremò dãnatũ iusto Dei iudicio respondisse. Itaq; totus tremulus, totusque attonitu,

Bruno cur Gratiapolim petijt.

Bruno quo modo uenit ad heremũ

…itus Bruno, mira Dei iudicia esse reuoluebat. …t bene mira Dei iudicia, prorsusque incompre…ensibilia esse, in illo exemplo monstratum est. …iquidem duo Doctores erant, scilicet Bruno, & …iser ille homo, ambo literis eminentes, ambo …crarum literarum professores, ambo famę ce…britate, sanctitatisque opinione percelebres. …ed quid? Vnus miserè, sed iustè periit: alter mi…ricorditer fœliciterque habuit. Vnus deiectus … in tartareum cœnum: alter eleuatus supra sy…reum cœlum. Itaque tum verificata est prę…a Domini sententia, quæ apud Matthæum ita …gitur: Duo erunt in agro: vnus assumetur, & …us relinquetur. Erant quippe illi duo in agro …litantis Ecclesiæ, hoc est, in officio docēdi, re…ndiq; populi, quē velut terrā suę linguę vome… sulcabāt, vt aptior esset ad semen diuinę gratię …cipiendū. Ambo, inquā, erāt molētes in mola, …c est, in labore actiuæ vitę. Sed quid? Vnus as…nptus est, alter relictus. Qua in re diligenter il…psi voluere debēt, qui in lecto, hoc est, in otio …suauitate vitæ quiescūt, ne hoc ipsum eis con…gat, verificeturq;, quod ibi sequitur: Vnus assu…tur, & alius relinquetur. Fœlix planè, qui assu…tur: infœlix prorsus, qui relinquetur. Sed reli… prosequamur. Bruno venit ad heremū cū mē… humilitate corporisq; labore. Nō enim pha…tum equum, sed nec iumentum quidem se… duxit (tenellis enim pedibus ingressus est). … cur ita, nisi vt laboris exemplum suæ poste…ti relinqueret, nisi vt mundiales pōpas pror… fugiendas esse doceret, nisi vt iumentinam …em, hoc est, sensualitatis petulantiā (quę mo…mēti solas quęrit corporeas voluptates) de…ndā homini ad heremū properāti ostēderet?

Mira Dei iudicia de duob9 Doctoribus.

Matth. 24

Bruno

Bruno venit ad desertum cum nuditate labentium rerum. Nihil enim præter paucas sarcinulas sibi necessarias secum portauit, quas quidē super humerali bacillo gestans, omnia (quod vulgò dicitur) propter periculum ignis secum ferebat. Itaq; nudus abscessit, vt Christum nudum nudus sequeretur. Sciebat enim, Leonem timēre hominem nudum, persequi vestitum, hoc est, tartareum Leonem formidare hominem opibus Dei contemplatione nudatum, sed aggredi, lacerare, vorare eum, qui sit diuitijs mundialibus opertus. Igitur nudus abscedebat, qui cum nudo hoste luctari volebat. Nudus discedebat, ne quicquam haberet, quo ad terram trahi posset. Nudus demum abibat, quòd heremum nudos amare sciebat. Paucas autem sarcinulas Bruno tulit, vt necessaria quidem sperare posse, sed paucis nos contentos esse debere, insinuaret. Denique omnia propter periculum ignis tulit, vt ostēderet, ignem concupiscentiæ timendum esse, ne postmodùm vrat ignis gehennæ. Sed in incœpto pergamus. Bruno venit ad móntem, non solus, sed comitatus: vt significaret, extremam solitudinem esse periculosissimam, nec prima fronte passim arripiendam. Bruno veniens ad desertum non admisit secum vel puerum, vel seruum. Nouerat enim, Hæliam deserta petentē, suum puerum dimisisse. Nouerat, inquam, puerilem sensum, seruilémque timorem ab homine deserta petente, deseri debere. Bruno venit ad solitudinem cum virili consortio (sex enim socijs comitatus venit) vt instar Moysi, posset comitatus acceptum Deo sacrificium in desertis offerre, vt etiam indicaret, ad solitariam vitam debitè agendam, virilitate opus esse. Non enim desides

Leo ut timet nudū, persequitur uestitum.

3. Reg. 19.

Exod. 10.

lesides ad id negotij satis apti esse vidētur. Nec
unt hęc tepidis castra tuēda viris. Deniq; Bruno
anctum iter arripiens, multis (quantum credere
as est) agitabatur tentationum procellis, quibus
allidissimus hostis nitebatur ab itinere eum re-
ocare. Siquidem cùm in procinctu discessionis
sset, tartareus Pharao multo sophismatum ag-
ine stipatus, discessumque huiusmodi ab Ægy-
o grauiter ferens, mox persequi, totisque eum
ribus ab incœpto dimouere, & blāditijs, terro-
bus, alijsque machinis eum hoc pacto inuadere
epit. O Bruno (inquit) Bruno, quid cogitas?
uid moliris? Quid facere tentas? Cur vitam
mmunem, planam, ciuilemq; vis deserere? Cur
sum quoq; sęculū, in quo diuitias, honores, gra-
i, sacerdotiū, popularē gratiam, & multā deniq;
mam adeptus es, penitus missum facere paras?
ur suauissimos amicos, cur ipsos quoq; consan-
ineos (qui te multo labore tùm alere, tū præ-
ptoribus imbuendum tradere curauerunt) gra-
mœrore conficere non vereris? Quid in te
ali sęculum admisit vnquam? quid nocuit? in
o offendit? Si te solicitat cura salutis, nónne
teris in sęculo tuam satis tutè curare salutem?
nne tuas pauperibus facultates impertiri? nō-
ignaros docere? nónne consulere? nónne con-
nari? nónne demum alia pietatis opera pote-
efficere? Sed quid, precor, vitam arctam, inhu-
nam, periculosamq; subire, & sarcinam illam
eram fragilibus humeris imponere desideras?
um enim corpusculum ætate, studijs, labori-
iam confectum est. Quo igitur pacto tenel-
elicataq; caro nuditatem, frigora, sitim, famē,
orem, & cætera vitæ illius incommoda ferre
erit? Sed quid te is perditum inconsultè? In-

ſaniréne tibi iam videris,qui literas in ſolitudinē tecum ducere ſatagis? Quid enim illic ſunt ef-fecturæ? Ipſas quoque virtutes (quæ multis exē-plo eſſe poſſent ad bene beateq; viuendum) in ſolitudinem trahere,quid moliris? Quid talentū tibi creditum cum multo fœnore ad Dominum referre diligenter non curas? O quanta dementia tot laboribus, vigilijs, ſudoribus, impenſis, tùm literas,tùm virtutes comparaſſe,& eas in deſerto ſine fruge turpiter,inaniterq; tumulare? Ergo,mi Bruno,dum tempus adeſt, etiam atq; etiam cogita, tibi conſule, ſiſte greſſum, cœptam deſere temeritatem. Quòd ſi dulcia monita cōtempſe-ris,terroribus ſaltem moneri debes. Enimuerò (ſi non reſipiſcas) te cum tuo grege perſequetur a-cerrimè,non Ægyptius ille,ſed tartareus Pharao, multò quidem validior,callidior, doliſq; & ma-chinis inſtructior. Quem perſequentem non iti-neris prolixitas,non aquarum tumor, non mon-tium aſperitas,ab incurſione poterunt dimouere. Ille enim (ſi neſcis) omnem tibi ſæculi pompam ante oculos viuo colore depinget. Opes,gloriā, honores,famam,dignitates,& denique quicquid eſt in mundo pulchrum,glorioſum, pretioſum, intus iugiter oſtendet atq; verſabit. Ille quoque vel tibi eſuriēti largiſſim' afferet dapes,& Ægy-pti pepones,ollaſq; carniū te ſuſpirare faciet. Ille tibi cubanti nudas oſtendere puellas,acriores ve-neris ſtimulos incitare, nocturnis fœdatum hu-moribus illudere,& demum horrendis,impuriſq; immiſſionibus te contaminare certabit. Ille ſæ-pius tibi dormire conanti callida impedimenta parabit,& modò varijs fantaſmatibus,modò cre-bris terroribus tuum cerebellum reddet exinani-tum. Ille dormientem inſomnijs tetriſque ima-gini-

minibus excitabit, excitatumq; mirum in modū
trepidantem efficiet. Ille tibi ſcrupulos ingeret
tenebroſos, nunc antiquos aſſerens Patres in de-
ſerto perijſſe, nunc altiſſimas Libani cedros fuiſſe
concuſſas, nunc tantorum laborum fructum vna
glorìola tandem eſſe diſpereundū. Ille tibi ſtruet
mille dolos, tendiculas mille, milleq; machinas.
Quid plura? Si tibi regularis vita placet, ô Bru-
no, cur (ait verſutus hoſtis) probatam aliquā non
arripis, quæ ſit tuis viribus apta, ſecuraq;, & non
modò tibi, ſed alijs quoque prodeſſe queat? Cur
ergo vitam ſuſcipere tentas ſæculis inauditam,
incognitam hominibus, Patribus non probatam,
incertem, lāguidam, ferinam, crudelem, multis ex-
poſitam periculis, tentationibus grauiſſimis ob-
noxiam, amicis ingratam, iniurioſam parētibus,
reipublicę inutilem, aduerſam literis, virtutibus
inimicam, & denique totis pedibus fugiendam?
Verùm bonus Chriſti alumnus Bruno huiuſmo-
di Syrenæos cantus, hos Cerberi canis latratus,
hos rugientis leonis minas nihilipendens, cœpto
negotio cum ſuis incumbebat. Itaque poſt diuti-
nam apti loci veſtigationem, poſt maturā ſuo-
rum diſpoſitionem negotiorum, poſt multā de-
nique longi itineris moleſtiam, ad Gratianopoli-
tanam tandem ciuitatē acceſſit, ſanctū Præſulem
rogaturus, vt in eius Diœceſi locū hęremiticę vi-
tæ accommodum tribuere dignaretur. Quibus
animaduerſis, nō debuiſti (mi Oblocutor) Bruno-
nis abſceſſum, velut teſtudineū incuſare, tametſi
post ipſum prodigiū Pariſijs factum, Bruno cum
ſuis heremū protinus non adiuit (vnius enim an-
ni ſpatiū, & eò amplius inter prodigiū & heremi
acceſſum, intermediū fuiſſe videtur) nō propter- *Cur Bruno non ſtatim adiuit heremum.*
tamen negligentiæ culpādus eſt, quandoquidē

petendum inprimis consilium fuit,& quærendus locus desideratæ vitæ opportunus: fuit quoq; rebus omnibus prouidè consulendum, antequàm extremum vale diceretur,quę omnia paruo tempore fieri non potuêre. Denique Bruno ipse in quadam epistola (quam ipsum ad Radulphum Remensem Præpositum scripsisse ferunt) testatur, se non potuisse voto, quod de relinquendo sæculo cum ipso Præposito fecerat,certis de causis statim respondere. Itaque nihil est, cui Brunonem ob huiusmodi moram iustè carpere possis. Hîc quærere libet: Nunquídnam solus ille serpens tartareus in Brunonem tàlia sui liuoris venena tũ diffudit? Nónne & virulentæ fraudis alumni (Oblocutores dico) suis Brunonem artibus impedire tentârunt? Tentârunt (meo iudicio)suis venenatis oblocutionibus à suâ eum sententia dimouere. Cur(aiebant)seculum ipsum, cui plurimum conducere poteras,ita missum facere pergis? Nónne propositum illud potiùs extinguere,& in suo semine prolem(vt aiunt) noxiam occidere satius esset? Si omnes sæculum fugerint,quis doctrinam populo suppeditâbit? Si milites omnes fugam adornauerint, quis in acie quæso,manebit? Si omnes se clauserint, quis grata libertate potietur? Puto hæc,aliaque grauiora in ipsum Brunonem vibrata fuisse.Itaque noster Oblocutor (qui Brunonis alũnos semper est persecutus) eo tempore minimè tacuisse videtur.

Obloc. Tacuisse? Non profectò tacuit. *Pet.* Meminisse tamen debuit dicti Catoniani, scilicet:Nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Argu-

Argumentationes quædam Brunonis abscessum impugnantes, earumq; dissolutiones. CAP. 5.

OBLOCVTOR.

NOn possum memoratum tui Brunonis abscessum vehementer non improbare. Etenim Bruno Doctor erat profundissimus. 1.
gitur debuit sibi creditum sapientiæ talentum
n terra non abscondere, sed prædicando, docen-
o, consulendo cæteris impertiri. Deinde Bruno 2.
ir erat sanctimonia vitæ præclarus. Ergo cùm
otuisset sine suæ detrimento salutis sæculū ha-
itare, perperàm egit fugam adornando. Porrò 3.
se Bruno tùm Canonicus, tùm Preceptor scho-
asticus erat. Quamobrem videtur nec beneficiū,
ec præceptorium munus inoffensè deserere po-
uisse. Insuper Bruno vir maturus ita fugiens tur- 4.
iter, quid aliud fecit, quàm ignauiæ signū osten-
ere, & alios suo exemplo à certamine reuocare.
eniq; Bruno se cum suis exponens innumeris 5.
ntationum periculis (de quibus anteà partim
eministi) egisse videtur inconsultissimè. Sed &
uiusmodi discessus (eorum præsertim Canoni-
orum, qui Brunonem comitati sunt) temeritate
rpendus est, vtpotè qui fuerit attentatus contra
ris prohibitionem, authoritatē Doctorum, ra-
onis euidentiam. Enimuerò huiusmodi Bruno-
s comites ita abeuntes, sanctum ius temerauē-
. In primis Diuinum, quod iubet vnumquemq;
ea vocatione permanere, in qua vocatus est. 1. Cor. 7.
einde humanum, quod de vno monasterio ad
ud migrare non sinit. Extra. de regu. & tran.
. Ioannes. Adde probatorum Doctorum sen-
tiam esse, de regulari vita ad strictiorem tran-
non debere. Proinde Bernardus grauiter in-

 crepat

crepat ſuum quendã conſanguineum, qui ſe demiſſo Cluniacum petierat. Deniq; talem diſceſſum ipſa ratio diſſuadebat. Etenim Canonici illi non poterant bona monaſterij vel alienare, vel ſecum ferre. Igitur nec ſuas (vt ita dixerim) perſonas auferre valebant, cùm maior ſit alienatio perſonæ, quàm rei. xij. q. 1. Præcipimus. Tùm etiã, quia nullam à ſuo Prælato (quod legatur) facultatem migrandi vel petierunt, vel conſecuti ſunt, quod tamen fieri debere Pontificio iure ſancitũ eſt: De regul. & tran. Ca. Licet. Tùm deniq;, quia facta etiam poteſtate, non potuerunt abire ſalubriter, quòd ſcilicet probatam, ſecuramq́; vitam deſtituentes, incertam penitus arripiebant. *Pet.* Iam multas nimiũ garrulitates effudiſti, quibus, ne vel ignaros, vel incautos à veritate dimoueas, reſponſione opus eſt. Ad primã itaq; reſpõdemus, ridiculũ eſſe quod argumẽtatus es, quaſi verò talentũ multiplicare nemo poſſit, niſi vel ſeculari veſte indutus, vel inter ſeculares vanitates cũ ingenti periculo verſatus fuerit. Deinde inficiamur Brunonẽ datũ ſibi talentũ in terra abſcõdiſſe: quãdoquidẽ (pro D. Gregorij ſentẽtia Homil. 9.) talẽtũ in terra abſcondere eſt, acceptũ ingeniũ terrenis rebus implicare, lucrũ ſpiritale non quærere, cor à terrenis cogitationibus nunq̃ leuare. Quod Bruno minimè fecit, ſed è diuerſo penitus: vtpotè qui totã ingenij ſupellectilẽ diuinis rebus commodauit, lucrũ quæſiuit ſpiritale, gregemq́; ſibi creditũ curauit, pro quo ſalubriter dirigendo, iuuãdo, ſolãdo, purgandoq́;, ſemper & fuit ſolicitus, & ſpretis terrenis, cœleſtibus cogitationibus aĩm dedit. Quando autẽ, & à quibus ſapientiæ talẽtũ ſit de neceſſitate erogandũ, dicetur poſtmodum aptiori loco. Ad ſecundã argumẽtationẽ, qua di-

Talentum abſcõdere, quid.

s,Brunonē in ſeculo manere debuiſſe : Reſpō-
tur(ſi hoc verū eſt) Ioannē Baptiſtā debuiſſe in
culo ſe cōtinere,quippe qui ſine iactura ſalutis
undū incolere potuiſſet. Fuerat enim in vtero
nctificatus. At ipſe nec diuinis oraculis, quibus
erat p̄nūciatus,nec vterina ſanctificatione, nec
irabili natiuitate,nec deniq; parentū ſanctitate
curus, frequentiā hoīm fugiens tanq̄ periculo-
n,deſerta ſolitudinis tanq̄ tuta,delegit. Quòd
im ſecularis hoīm frequētia ſit,etiā ſupra mul
rū opinionē,periculoſa,teſtātur ſacræ autorita-
s, quæ propter ingentē ſui copiā numerari ne-
eūt. Deinde Sanctorū exēpla hoc idē aſtruunt,
i mundū deſeruerūt,deſerendumq; cùm verbo
facto docuerūt. Poſtmodū quotidianæ experi-
tiæ ſatis oſtēdunt,nihil eſſe ſeculari cōuerſatio-
periculoſius. Inſuper mala ipſa,quibus refertus
mundus(& quidē pluribus,q̄ pardus maculis)
is probāt,mundū ipſum tanquā periculoſum,
iniuria eſſe fugiēdū. Omne enim quod eſt in
ndo(ait Scriptura 1. Ioan.2.) concupiſcentia
nis eſt,& concupiſcentia oculorū,& ſuperbia
æ, quibus oīa vitiorū genera cōprehenduntur.
niq; ea eſt mundi condito, vt malos quidem
ores,bonos verò,vel iniquos,vel certè deterio-
efficiat. Quibus animaduerſis, videat æquus
or,q̄ rectè Brunonē mundū(qui totus in mali-
poſitus eſt)fugientem taxaueris, cùm etiam
penè innumeri,qui iuſti videbantur,tandē in
ulo periclitati ſint,& ſuo infœlici detrimento
ſtū nobis exemplum fugiendi reliquerint. Ad
iā garrulitatē , qua proſecutus es,Brunonem
debuiſſe ſacerdotiū deſtituere,reſpondetur,
illi licuiſſe,ꝙ ſcilicet beneficiū illud ſimplex
t. Qua in re pleniùs animaduertēdū eſt, tria

Io.Bap. ſeculum fugit.
Luc.1.
Matth.3.
Frequentiā hominum periculoſam eße.
1.Ioan.2.
Mundi cōditio, quæ.
1. Ioan. 5.

Tria beneficiorum ecclesiasticorum genera.

esse beneficiorum Ecclesiasticorum genera. Prima sunt maiora, quæ & Episcopalia dicuntur. Alia sunt media, quæ & curata passim vocātur. Alia denique minora sunt, quæ simplicia nominari solēt, quibus scilicet nulla cura animarum annexa est. De primis quidem Pontificio iure cautum est, ea ipsa deseri non posse sine Papali facultate. Extra de regu. & tran. Licet. De alteris autem, scilicet curatis, non ita statutum est. An verò pro religionis ingressu deseri possint, non omnibus perspicuum est, nonnullis hoc, alijs illud asserentibus. Sed nos quod rectiùs videtur pro tollendis ambagibus breuiter afferamus, dicentes, eorum, qui beneficia curata habent, varios gradus inueniri. Quidam enim in beneficio nihil penitus tituli sunt consecuti: quod quidem contingere potest vel ex parte collatoris, vel suscipiētis, vel modi. Ex parte collatoris, quia non erat eius, beneficium illud conferre. Ex parte suscipientis, quia non est sortis clericalis, vel sufficientis ætatis aut literaturæ, vel deniq; canonicis pœnis titulum impedientibus, irretitus est. Ex parte modi, quia symoniacis, aut alijs huiusmodi artibus beneficiū est consecutus. Quibus modis beneficia illa habentes (si claustralē vitam pro diluenda tantæ temeritatis culpa subirent) quis audeat taxare, cùm etiam aliàs missa facere ea teneantur? Alij autem comperiuntur, qui titulum verum adepti sunt, sed cætera nō habent, quæ ad illum arduum perfectionis statū exiguntur, vtputa vitam non satis probam, literaturam minùs sufficientem. In quorum numero sunt illi, qui vitijs (saltem latentibus) contaminati, subiectis quidem prosunt, sed sibi miserè officiunt. Et horum quidem magna messis

est, quos & beneficia deserere posse dubium esse non debet. Alij autem (quorum rara auis est) & titulum, & alia omnia, quæ ad bene salubriterque regendum exiguntur, habent: sed tamen necessarij non sunt, vtpotè cùm alij vtiles operarij offenduntur, qui parati sunt villicationis opus suscipere, & doctrinæ, vitæque pabulum dominicis ouibus impertiri. Et hi quidem, si nullo religionis desiderio afficiantur, nullam prorsus faciunt quæstionem. Si verò peculiari lege ducantur, magnoque religionis ardeant incendio, possunt dimissis officijs seculum dimittere, fugere pericula, & claustralem beneque obseruatam penitus vitam suscipere. Vbi enim nullum fit Ecclesiæ detrimentum, potest clericus suũ officiũ (gratia vitæ securioris) deserere, maximè cùm in Ecclesia sint semper satis, & sufficiẽtes, & vtiles, Deo suæ Ecclesiæ ita consulente. Si enim pro sancti Spiritus afflatu semper Ecclesijs prouideretur, non propterea noui producendi essent homines, sed qui iam sunt in rebus humanis, ad id negocij diuinitùs assumerentur, qui vel iam sufficientes putantur, vel miro quodam modo redderentur aptiores. Sed dicas: Ille qui sarcinam mittit, animarum statum deserit altiorem. Dicerent tibi, qui religionis culmen statui curatorum præferunt, ibi non esse descensum. Si verò (quod passim dici solet) curatorum status est anteferendus: quòad perfectionem, non autẽ quòad securitatem accipiendum est. Itaque sufficiens ille vitam regularem bene seruatam, statum elegit sibi magis proportionatum, magisque securum. Quamobrem cùm sit arduum, difficile, periculosumq; nimis Stephani locũ tenere, in angelico stare ministerio, & grauissimã

Clericus quãdo possit beneficium suum deserere.

præla-

prælationis sarcinam gerere, carpendus ille non est, qui non tantùm lubrica status altioris pericula, sed & innumeras mundi illecebras (quibus vel rigidissimi molliuntur animi) perpetuò salutare constituit. Alij deniq; vel inueniri, vel excogitari possunt, qui sunt & vtiles, & necessarij. Quod cõtingere potest (si tamẽ potest) ob multam idoneorum clericorum penuriam, vtputà, si dira lues multo furore grassata, magnam aptorum Clericorum copiam absumeret. De his necessarijs (si qui forsan offendantur) satis iustè putatur, suam sarcinam (huiusmodi necessitate durante) salubriter deserere nõ posse. Ea enim sublata, in numerõ eorũ, qui necessarij nõ sunt, reponẽdi vidẽtur. Verũ enimuerò qui se vel necessarios, vel vtiles arbitrãtur, multa salubriter habent aduertere. In primis quidẽ, ne sibijpsi mẽtiatur iniquitas, quæ & sæpiùs causam pro nõ causa faciens, paralogisare solet. Deinde magnæ esse temeritatis, se necessarium vel vtilem autumare, aut etiam carnalibus, mundanisque amicis ita palpantibus assentire. Insuper multi esse periculi quosdam adire consultores, qui cùm sint obtenebrati, non possunt alijs viam veritatis indicare. Denique multos in studijs publicis probos, literatosque viros esse, nihil habentes beneficiorũ, quibus, si crederẽtur illa, cessaret vel necessitas, vel vtilitas. Sed ad nostrum Brunonem redeamus, dicentes ei licuisse beneficium, quod simplex erat, gratia religionis, deserere: licuisse quoque præceptorium munus destituere, quod, sicut pium est sentire, nõ necessitate obligationis, sed diuini amoris feruore, exercebat. Multa enim fiunt salubriter in seculo, quæ religionis subeũdæ causa deseri possunt. Ad quartam garrulitatẽ,

qua

qua Brunonē feculum fugientē notasti: quippe qui cæteris literatis exemplū dederit scholam fugiendi:O vtinā multa huiusmodi scandala oriantur, vtinam multa huius generis tribuerētur exēpla. Si enim multi vel deserti, vel parœcialis agelli recessum quærerent, non videres arietes ouiū suos greges lupis expositos ita negligere. Non videres (inquā) sanctuarij lapides ita passim in plateis dispersos. Non videres deniq; (vt apertis verbis agamus) literatos viros, creditas sibi animulas destituētes, in vrbibus se continere, ibíq; vanos aucupari honores, salutationes ambire, splēdidis vestibus ornatos Cathedrarū expetere culmina, primos recubitus amare, bacchanalia viuere, ingentē aceruare beneficiorū copiam, & denique suis perditis moribus lubricū pepellum corūpere. Sed de his satis. Hoc tādē sufficiat dixisse, scandalū illud (si quod fortè subortum est) fuisse Pharisęorū, nō pusillorū. Ad vltimā garrulitatē, qua Brunonē imprudentię taxasti, respondetur: graue quidē certamē eū inijsse, verùm sub optimo fortiss. moq; duce militasse, à cuius comparatione, omnia tentationum iacula, ludus & vmbra sunt, Respondetur quoque, illos tartarei hostis insultus sæpenumerò fantasticos esse, qui paruipēdendo, ridendoq; meliùs superari cōsueuerunt. Aggredi autem ea, quæ ridendo vinci solent, non magni putatur esse periculi. Respōdetur deniq; Brunonē non se periculis obruētibus seu confundētibus obtulisse. De circūstātibus aūt periculis, si quis nimiùm fuerit solicitus, nescio an grande aliquid poterit vnquā securiùs tentare.

Tentationes quasdā ridendo meliùs superari.

Respondetur obiectioni nouissimæ, quæ de Brunonis comitibus confecta fuerat.

CAP. 6.

CAP. 6.

IAM verò ad Brunonis Comites accedamus, ostendentes inprimis, eos abscedentes nihil contra iuris prohibitionem fecisse. Ad ius autem diuinum (quod citasti) respondetur, his, qui laxiorem vitam professi sunt, non propterea strictiorem esse interdictam. Illud enim dictum Apostoli non sic absurdè capiendum est, vt putetur, omnes eos, qui aliquam viuendi conditionem sortiti sint, semper debere in ea necessariò permanere. Alioqui nullus de sæculari conuersatione ad regularem transire posset, quod absurdissimum est sentire. Igitur sanè intelligendum est, eos scilicet, qui ab infidelitate aut alio peruerso viuendi genere vocantur ad viam salutis, non esse cogendos pristinam vitæ consuetudinem deserere, quæ fidei bonisque moribus non aduersatur. Noluit enim Apostolus illam vitæ qualitatem auferre, quæ seruata nō impedit salutem, non tamen imposuit vniuersaliter permanendi necessitatem. Itaque si status, à quo quis vocatur, sit pernitiosus, dubio procul deserendus est. Sic enim Apostolus Matthæus Thelonæum protinus missum fecit. Si verò status nō sit Christianæ vocationi dissentiens, non est necessariò destituendus. Sic princeps Apostolorum Petrus, post Apostolicam vocationem rediјt ad pristinam piscationis consuetudinem. Sed quæras: Estò, non sit semper in statu licito manendi necessitas: nunquid post vitæ conuersionem semper deserendi manet facultas? Dicimus, non semper manere. Quidam enim ita sunt alienis vinculis obnoxij, vt statū suum non valeant semper pro animi sententia deserere, quales sunt serui,

Dictum Apostoli unusquisq; in ea uocatione, &c. qui intelligendum.

Matth. 9.

Ioan, 21.

An cuique pro uoto liceat suum uiuēdi genus mutare.

oniuges,& alij id genus. Alij verò non ita in-ricati, tanta potiuntur libertate, vt aliam vitæ ondįtionem (saltem meliorem perfectioremq;) uscipere possint, modò nulla temeritatis causa ucantur. Conficiamus ex his, quemque sua vo-atione contentum esse, in eaque perseuerare de-ere, nisi peculiari Spiritussancti instigatione ad ltioris vitæ genus accendatur. Conficiamus & ropositum sequentes, Brunonis comites cœlesti umine afflatos, salubriter potuisse altioris, per-ctiorisq; vitæ fastigium obire. Qui enim prin-pio laxiorem vitam eligunt, eam sibi retinent bertatem, vt queāt (peculiarem Spiritus sancti gem sectantes) ad arctiorem, quæ in obseruan-a debita perseuerat, sese conferre. Qua in re vi-eant, quid agant nonnulli religiosi, qui (nescio uibusnam statutis) suos alumnos apud se reti-ere, & ab altiori, perfectiorique vita perpetuùm npedire nituntur. Quòd autem dixisti, à Bruno-s comitibus ius quoque humanum fuisse te-eratum, non poteris bonum pulmentum ede-, quippe qui non posueris condimentum. In il-enim capitulo in medium adducto dicitur, onacho non licere de monasterio ad mona-rium (temerè) migrare. Non ergo transitus neraliter prohibetur, sed transeūdi temeritas. ansit autē temerè, non tantùm qui leuitatis usa, seu primario, subitoque impetu, sed etiam i indignatione, vanitate, aut alia quauis passio-superatus, aliò se transfert. At verò si quis dis-to feruore, maiorisq; sanctitatis zelo verè cō-atus, suam velit carnem duriùs affligere, viue-deuotiùs, contēplationi magis incūbere, Deo niùs adhærere, & demum maiora religionis rcitia sectari: potest ille arctius propositum arripere.

Altiorem uitam petere qui possint.

arripere. Hoc enim fieri posse trifariam probari potest, scilicet iure, exemplo, ratione. Iure etenim Pōtificio ita cantū legitur. Extra de Re. & tran. Licet. Sed cur, quæso, sanctissima iura palā assenserūt, si talia nō licuerūt? Exēplo quoq; idē probatur virorū sanctorū, qui ita fecisse dicūtur. E quibus vnū afferre sufficiat, Hugonē Cartusianū, postea Lincolniensem Episcopū, virū vtiq; sanctissimū, ad quē (gratia sanitatis) languentes infantuli solēt Cartusiensiū Parisiēsiū ædē afferri. Hic enim cùm in primis Canonicus regularis foret, & sarcinā gereret animarū, solitudinis amore succensus, deseruit solicitudinē, laxiorē vitā destituit, & Cartusianā subiuit asperitatē, quē à tā claro facinore nō dimouerūt sui Abbatis senio iā cōfecti lachrymulæ, nō assiduę preces, nō iusiurādū, ne se desereret, ab ipso Abbate exactū, nō deniq; alia, quibus eū auertere studebat vehemētiùs. Nec tamē vllū (sicut sanctus ipse vir Hugo referre solit⁹ fuit) ex tali discessu cōsciētiæ scrupulū habuit, sed multā potius tranquillitatē. Quo nimirū exemplo satis cōstat, & laxiorē vitā interdū deseri posse, & sacramentū nullius esse momēti, quod in maioris vtilitatis detrimētū vergere dignoscitur. Deniq; ratione ostēditur, huiusmodi transitū nonnunq̄ licitū esse. Sicut enim debitū Deo famulatū tùm corpore, tùm mente plus impendere, melius esse creditur: ita & altiorē, perfectioréq; vitā discretè agere, vberioris esse meriti, putādū est. Cùm igitur laxiorē mittere vitā gratia strictioris, iura canāt, exēpla testentur, ratio suadeat: nō est cur à te Brunonis comites pro re tā iusta debeāt insimulari. Quòd autē posteà dicis, probatos Doctores sentire, cōsulereq; de laxiori vita ad strictiorē nō esse migrādum: respōdetur, eos esse capiēdos de

Hugo Lincolniensis.

leui

:ui temerarioq; diſceſſu. Sed dicis,à Diuo Ber-
ardo quēdā fuiſſe taxatū,quòd de vna ad alterā
:ligionē migraſſet . Verùm ſi dicta eius perle-
as,deguſtes,intelligas:planè videbis,abſceſſum
lū meritò leuitatis arguēdū.Iuuenis ſiquidē ille
ern.cōſanguineū triplici occaſione miſſū feciſ-
dicitur,leuitate ſcilicet iuuenili, nimia quoq;
rſitā Bernardi aſperitate, & demū fallaci quo-
idā perſuaſione.Enimuerò Bernard⁹ nō inficia-
r,ſe forſan in eū fuiſſe aſperiorē:quē & ſeductū
potè iuuenē,fuiſſe à nonnullis fratribus,neſcio
io ſpiritu percitis,grauiter cōqueritur. Quibus
imaduerſis,luculēter cōſtat,nō propterea trāſi-
de laxiori vita (ſi iuſta cauſa affuerit)ad ſtri-
iorē vetitū eſſe.Dic quęſo mihi,ſi quis laxiorē
ofeſſus religionē,bene ſibi cōſcius,ſuaſq; vires
ēs⁹,trāſitū meditetur, animaduertēs in laxiori
ta nō ſibi ſatis licere(ſicut aſſolet)ſuis votis re-
ōdere,deſideratę perfectionis culmē attīgere:
iquid huiuſmodi virū cohibebis?nūquid ī clau-
o retinebis,in quo laxa ſunt oīa,diſſoluti mo-
s,& deniq; maiori quàm in ſeculo viuitur pe-
culo?Sed quæras:Nónne religioſus vitæ perfe-
ionē iā aſſequutus,debet in laxiori vita mane-
, quādo nihil imminet ex cohabitatione peri-
li?Reſpōdetur: Si quiſquam tātæ perfectionis
ieniretur , qui tutè cum ſcorpionibus habitare
ſſet,qui & liberè ſineretur ſuis votis ſatisface-
& ſanctam ex animi ſententia ducere vitā,cu-
etiam pręſentia malos cohiberet,ne tam li-
nter per vetitum nefas laberentur,& denique
icta conuerſatio multos efficaciter ad regula-
n obſeruantiam impelleret, non videtur de-
e prima fronte diſceſſum attentare,ſed multa
primis cōſideratione,bonorūq; & peritorū vi-

Conſanguineum Bernardi meritò taxatum.

rorum

rorum consilijs opus esse. Verùm quàm rarum sit, & difficile omnia illa simul in eundem concurrere, puto peritorum latêre neminem. At verò si nullus adesset, quem sancta conuersatio viri perfecti à malis aueteret: tunc instar Diui Benedicti (qui malos quosdam monachos missos fecit) ad alium locũ transire liceret, vbi fructus amplior referretur. Deniq; olim è nido monasteriorum, qui iam in vita cœnobitica perfectionis culmen attigerant, ad heremum passim volabant.

S. Benedictus ad alium locum se trãstulit. Perfectos olim cœnobitas ad heremum volasse.

Sed iam data tùm iuribus, tùm auctoritatibus responsione, ad tuas ratiunculas veniamus: quarũ primam reprobantes, dicimus illam tuam consequentiam nihil valere. Estò enim: maior sit (quæ iniuriosè fit) personæ, quàm rei temporalis alienatio: non propterea conficitur, illos Canonicos abscedere non potuisse. Qua in re aduertendum est, religiosum à suis septis multifariam discedere posse. Vno quidem modo, propria temerariaque auctoritate, cùm scilicet nullam superioris potestatem nullamq; iusti discessus causam habet, sed tædio, indignationæ, vano timore, aut alia quauis passione superatus clanculum fugit, per sæculumque vagatur, aut certè religionem altiorem asperioremque non suscipit: quo modo discedunt, quos vel odium Prælati, aut susceptæ religionis tædium inuasit, vel sæcularium vanitatum blandimenta demulcent, vel pœna suis piaculis debita terret. Et hos fugitiuos (sic enim vocant) grande scelus, vel furto maius, admittere, literati viri tradiderunt. Tradiderunt, & eos de fuga conuictos, ad reditum optimo iure cogendos, grauique pœna plectendos esse. Altero autem modo discedit religiosus à claustro, aliena quidem auctoritate, sed propria temeritate, cum scili-

Religiosos 4. modis a septis suis discedere posse.

cilicetà Prælato suo licentiam impetrauit, sed
d discessum nulla iusta ratione impellitur. Sua-
t quidem Prælato, se deuotionis, maiorisq; per-
ctionis amore pulsatum, discessionem moliri,
m tamen sibi conscius sit, vel mala (de qua pa-
m non constat) vel nulla penitus iusta causa
oueri, Et ille quidem, si propositũ asperius sub-
rit, coram Domino (cũcta, etiam interiora, spe-
ante) peccauit, sed propter humanæ probatio-
s defectum, tolerandus erit. Erit quoq; com-
onendus (si modò vlla bonæ vitæ emolumen-
fore credantur) vt arreptũ propositum teneat
uotiùs, sed modum defleat suscipiendi. Ex per-
torum etenim virorum cõmertio, interdum
nuersio morum secuta est. Tertio modo disce-
, à suis septis religiosus, aliudque arctius subli-
usq; vitæ religiosæ genus suscipit, insalutato
eriore, nulla scilicet ab eo petita discedendi
ultate. Quod quidẽ effici potest iustis de cau-
potest & fieri, nulla rationabili causa suaden-
Enimuerò si discedens ille à Superioris contẽ-
prorsus immunis, sibiq; bene conscius, & di-
o feruore succensus, abscedendi facultatem
petat: quia petẽdo graue aliquod detrimentũ
imminere nõ ambigit, totis eã votis flagita-
aratus, si nihil tale sibi timeret: quis huiusmo
ominẽ propter altioris asperiorisq; propositi
eptionẽ taxauerit? At verò si Superioris odio
ontemptu discessum (insalutato Prælato) tẽ-
rit, nõ excusandus, sed incusandus erit, quip-
ui duplicis piaculi reus esse videatur, quòd
ce mala intentione concitatus, malæ volun-
malum opus adiunxerit: discessum videlicet,
sibi facta potestate, præsumendo. De quibus
àm cõstet, magna proculdubio animaduer-
D sione

Religiosus qui possit sine Prælati licentia discedere.

ſione dignus iudicabitur. Nec eum tunc altioris, aſperioriſque propoſiti ſuſceptio prorſus excuſabit. Verùm enimuerò ſi ſatis luculenter non pateat de Superioris contemptu, vtpotè, ſi diſcedens veriſimilē non petendæ facultatis cauſam allegârit, nō erit incōſultè, leuiter, primaq; fronte ad prioris ſtatus regreſſum cōpellendus, quēadmodum nonnulli ſatis leuiter tradiderūt. Quid enim ſi prior ſtatus ſit diſſolutus, nunquid redire compelles? Quid, inquā, ſi obſeruatus vterq;, nunquid periculo te cōmittes, & peculiarē Sanctiſpiritus impulſum (quo ſe concitatum aſſerit) leuiuiter impedire paras? Vbi præſertim tibi dubium fuerit, quo ſpiritu priorem ille ſtatum miſſum fecerit, aliumq; & altiorem, & perfectiorē, probeq; obſeruatū ſuſceperit? Si hoc egeris, in peiorem partem contra ſacrarū literarū, ſanctorumq; Doctorū ſententiam, interpretaberis: vbi præſertim nulla Superioris contemptus ſigna foris ſufficiēter patebunt. Sed rem proſequamur. Quarto deniq; modo diſcedit religioſus, & iuſta cauſa ſatis cognita, & Superioris authoritate præditus. Superioris, inquam, vel Dei, priuata lege (de qua patet ſufficienter) ducentis: vel Prælati, liberam tribuentis facultatem. Hoc autē modo recedere nō ſolùm licitum, ſed & multa laude dignum eſſe creditur, quo pacto Brunonis comites abſceſſiſſe putandū eſt. Quibus tamen non licuit (citra facultatem) tēporalia bona auferre, quippe quæ nō ſunt eiuſdem in ea parte vel priuilegij, vel cōditionis. Maiorē enim libertatem in eo negotio iura tribuerunt perſonis, quàm fortunæ bonis. Ad alteram ratiūculā dicimus, in primis eam (quam citaſti) Decretalem tunc tēporis editā nō fuiſſe. Necdū enim ius Pōtificiū in Decretaliū volumē excre-

excreuerat. Deinde dicimus, hac tempestate regulariter oportere discedendi facultatem à Superiore petere, ne scilicet obedientiæ bonum cōtemni videatur. Quòd si facultatē (quam licentiā vocant) humiliter, decenterq; petitam Prælatus vel tacendo, vel iniustam causam afferendo, vel deniq; alio quouis proteruo modo denegârit: poterit (rebus probè consultis) subditus arctioris, benèq; obseruatæ religionis zelo succensus, transitū facere. Deniq; non ineptè dici posse videtur, interdū opus non esse, expressè petere huiusmodi facultatē. Si enim satis exploratū esset, Prælatum non modò potestatē non facturum, sed &, rescito sui inferioris proposito, graue aliquid, putà carceris suppliciū ferociter illaturū, vel deniq; totis (vt aiunt) pedibus cū multo subditi discrimine, quod euadere non posset, superiorē ipsum impediturū: tunc opus non videretur apertā quærere facultatē. In huiusmodi enim casibus nullus fit obediētiæ contēptus. Itaq; nō semper (esto regulariter) opus est, expressam facultatē petere, quanq̄ Iuristæ quidā, literæ corticē lābentes, aliter senserint, sed nos ęquitatis medullā glutiamus. De Brunonis autē comitibus, rectè putatur, eos primū suis valedixisse, & cū bona oīm pace Brunoni se copulasse diuinitùs. Nā & Guigo noster in vita S. Hugonis Gratianop. Præsulis, asserit, hos Canonicos desiderio vitę solitarię, Abbate fauēte, Brunoni se coniūxisse. Ad aliā verò rationē iā satis respōsum esse credimus. Dictū enī à nobis est, anachoreticā vitā (cui⁹ species est Cartusiana) iāpridē fuisse initiatā. Quę quidē cū tēporis lapsu collapsa fuisset, à Brun. suisq; comitib⁹ mirabiliter instaurata est. Iam verò cū te nihil mutire audiā, de loco, in quo tantū negotiū cœptū est, dicere pergo.

Religiosus qui poßit inuito Prælato ad arctiorē vitam transire.

De loco, in quo cœpta est uita Cartusiana, & quibusdam aliis ad rem pertinentibus, scilicet mira loci ostensione, qualitate, accessu, & demum causa delectionis loci ipsius.

CAP. 7.

OBLOCVTOR.

CVM de loco, alijsque id genus te agere iuuet, me quoque oblectat aliquid improbationis afferre. Quid enim causę fuit, cur Bruno pusillum gregem in desertum niuosumque montem ageret, vbi nulla pascuorũ vbertas, nullaq; virentis graminis aderat amœnitas? *Pet.* Mirum planè, si quicquam possit abs te intactum euadere. Malo tamē singula vel ad amussim discuti, quàm dubietatis aliquid superesse. Igitur de mira loci ostensione, qualitate, accessu, causaque delectionis agere cupientes, in primis locum ipsum (cui nomē est Cartusia, in quo & cœpta est vita Cartusiana) mirabiliter fuisse reuelatũ, ostendamus. Postquàm enim Bruno Gratianopolitanā ciuitatem fuisset ingressus, Hugonem sanctum Præsulem rogaturus, vt locum suo proposito aptum tribuere dignaretur, mox venerabilis Episcopus somno pressus, vidit septem stellas ad suos pedes corruētes. Quæ posteà cùm per varios, desertosq; montes cōscendissent, tandē in loco multùm & horrido, & abdito steterunt. Excitato autem Episcopo, & de huiusmodi visione profundiùs cogitante, en Bruno vita religiosus, scientia præclarus, honestatis speculũ, exemplũ grauitatis, & totius deniq; maturitatis quasi quoddā simulachrũ, cum suo grege solicitus ingreditur, qui & statim ad Pręsulis vestigia pronus decidit. Quem & reuerenter, & benignè cum suis accepit Antistes,

Somniũ S. Hugonis Grationopolitani.

ftes,qui & cauſa aduentus patefacta,mox intellexit,illos ſeptem,ſeptẽ eſſe ſtellas,quas paulò antè dormiens viderat corruentes. Itaq; ſuauiter eos conſolatus,locũ (inquit) à Deo vobis paratum iã ipſe noui. Omnem igitur pellite mœſtitiam,veſtrumq́; parũper ingeniũ exhilarate,veſtris ſtatim votis reſpondebitur,ſtatim locus deſideratæ vitę monſtrabitur aptiſſimus. Sic eos allocutus Epiſcopus,hoſpitio ſuſcepit hilariter, omnemq́; humanitatis gratiam eis diligenter exhibuit. Iam verò de loci qualitate ſubnectamus. Eſt mõs quidã arduus,ſaxoſus, infœcundiſq́; arboribus fœcũdus,cui Cartuſia nomen eſt. Hic à ciuitate Gratianopolitana, decẽ penè milliaribus diſtans, tres mõtes cõplectitur ſibi vicinos, partimq́; vnà cõcurrentes. In quorũ vno, vbi domus Cartuſiana ſita conſpicitur,decliuis planicies eſt, ad quã acceſſus difficilis, mirabilis ingreſſus, horrida loci facies,& ſitus deniq; terribilis admodũ conſpicitur. Acceſſus enĩ tantę molis eſt atq; anguſtiæ,vt vix anheli muli poſſint ipſum ſuperare conando. Ingreſſus quoque, qui duplex eſt,adeò mirabilis ernitur, vt magnũ intrantibus ſtuporẽ incutiat. Alter etenim ingreſſus(quẽ Pontem Cartuſię dicunt) inter duas rupes miræ altitudinis eſt. quæ elut rectæ lineæ ſurſum concurrentes,in culmie tandẽ penè coëunt. Alter autem & difficilior, mirabilior,per decliues ſemitas duorũ montiũ uos vicinos diximus) efficitur,qui quatuor milribus vnà cõcurrentes,tãtæ difficultatis ſunt & rroris,vt vel ipſo aſpectu ingentẽ afferant ſpentibus admirationem. Vis horridã Cartuſiani faciẽ videre? Si ſuſpexeris: arduos,ſaxoſosq́; ntes, gelidas niues, infœcũdaſq́; arbores dorontiũ adhærentes ſpectabis. Si deſpexeris: *Horrida loci facies.*

terrificum amnem in pede montiũ ingratè murmurantem videbis. Deniq; terribilem situm accipe. Nulla siquidem ibi amœnitas, nullum solamen, nulla terrena iucunditas adest:
Vix ibi ridenti uestitur gramine tellus:
Vix ibi cantat ales, uix sunt ibi lustra ferarum.

Quid igitur? Niues quidem ibi perpetuò candore candescunt, sed niuea frigora liuido pallore corpora inhabitantium afficiunt. Tanta denique est loci asperitas, vt nec Scythiæ deserta, nec Ægypti solitudines, possint illi monti rectè conferri. Horrendum itaque carcerem, purgatoriũq; locum potiùs, quàm aptum humanæ vitæ habitaculum, meritò dixeris. Sed iam declarata loci conditione, de Brunonis ingressu breuiter tangamus. Postquàm Bruno ipse cum suis comitibus defectas vires instaurasset, & ad molestiam itineris ferendam aptior fuisset effectus, tum venerabilis Episcopus Hugo, Brunonianæ precis, septemque stellarum à se visarum nõ immemor, durum iter arripuit, & tandem, septem stellis ducatum itineris præbentibus, septemque viuentibus stellis, hoc est, Brunone & socijs, comitatus, ad præfatum locum (diuinitùs quidem ostẽsum, sed inuium, asperum, horridumque) graui quidẽ, sed grato labore septem illas viuentes stellas totus gratulabundus, perduxit. Tum risêre poli, gestiêre niues, montes saltârunt, montes quidem (vt
Psal. 113. Dauidicis verbis vtar) exultauerunt vt arietes, & colles sicut agni ouium. Et deniq;, qui per tot secula nescierant habitatorem, tam insolita visione magis ac magis obstupuerunt. Obstupuit & venerabilis Episcopus, loci qualitatem contemplatus obstupuit, & ait: En vester hic locus est. Sed quid agis, ô venerabilis Hugo? Siccine tuos hospites

ſpites accipere ſolitus es? Hæccine eſt illa humanitas,quã ad te confugientibus exhibes? En (inquit) veſter hic locus eſt.Nónne(precor) tantùm virũ ad doctoralem Cathedram,quàm ad ſolitudinem ducere,& pingue ſacerdotium,quàm deſertũ potiùs conferre debuiſti? Putáſne multos tuam prouidẽtiam petituros,ſi talia volueris beneficia impertiri? Ecce(inquit) veſter hic loc⁹ eſt. Sed quid? Nũ formidas,Hugo, virũ doctiſſimũ, lucrandiſq; animabus aptiſſimũ ad heremũ ducere? Si oẽs cũ eo montẽ conſcenderint, quis in vallibus habitabit? Si gelidis in niuibus ſe continuerint,quis frigida pectora calefaciet?Satis (ait) prædicat,cuius ſancta vita clamat.Satis ille facit, qui ſuę ſaluti tutè conſulit.Satis deniq; proximis ille prodeſt, qui ſuis & orationibus,& exẽplis ad cœleſtẽ patriã eos accendit. Cæterùm de cauſa delectionis Cartuſiani montis ſubnectẽdum eſt. Qua in re primùm quiſpiã ſciſcitari poteſt, cur Bruno montem petiuit: deinde cur inter montes Cartuſianum potiùs delegit,coluitq;. Reſpondemus primò, Brunonẽ iuſtis de cauſis montẽ adiuiſſe.In primis,ꝙ mira Dei beneficia mõtiũ inco lis ſæpe data fuiſſe legerat: quapropter & ſibi,& ſuis cœleſtia bona in monte facilè dari poſſe cõfidebat.Deinde nouerat,ſanctosPatres frequẽtiùs in mõtibus habitaſſe, ibiq; feciſſe memorabilia, quos & ipſe pro viribus referre ſatagebat.Etenim Abrahã montẽ adiuiſſe non ignorabat, vt filium immolaret.Loth mõtẽ cõſcẽdiſſe, vt aĩam ſuam ſaluaret in mõte. Moſen in montẽ ſe contuliſſe, vt legẽ acciperet.Heliã quoq;,& Prophetas alios complures montem petijſſe, vt contemplationi, vitæque ſanctimoniæ prorſus vacarent. Et, vt de nouo Inſtrumento nonnihil proferatur, ſatis

Gen. 22.
Gen. 19.
Exod. 19.
3. Reg. 18. & 19.

Luc. 1. Bruno ipſe compertũ habebat, benedictã Dei-
Luc. 3. param in montana abijſſe, vt cognatæ Eliſabeth
Matth. 3. grauidæ obſequium impenderet. Ioannem quoque Baptiſtam, ipſius Eliſabeth mirabilem prolem, montana conſcendiſſe, vt in heremo Chri-
Matth. 14. ſtum præſtolaretur, viamque pararet. Denique
Ioan. 6. Chriſtum ipſum totius veritatis fontem, ſępius in montem ſe recepiſſe, vt orationi incumberet. Quos pater Bruno ſtudens æmulari, montẽ adiuit, vt in monte ſeipſum ſacrificaret, ſuam ſaluaret animulam, legem anachoreticæ vitæ ſuſciperet diuinitùs, contemplationi ſanctæque vitæ prorſus operam daret, gratum exhiberet Superis obſequium, Chriſti ſecundum expectaret aduẽtum, & denique orationi, alijſque ſanctę vitę exercitijs aſſiduam operam nauaret. Sed reliqua proſequamur. In montem Bruno conceſſit, quòd ipſe mons eſſet, mons (inquam) ſublimitate literarum, virtutum, gratiarum. Nil mirum igitur, ſi montem mons ipſe petiuit. Solent enim ea, quę ſunt generis eiuſdem, gratiùs conuenire. Ad hæc, montem Bruno petiuit, vt montem quærẽdum eſſe doceret. Montem ſcilicet virtutis, contemplationis, perfectionis, hoc eſt, perfectæ charitatis, quæ finis eſt religionis. Denique in mon-
Cap. ſequenti. tem ſe contulit, vt in monte mirabili, mirum ædificium fundaret, de quo quidem quòd aptiori loco dicetur, ad aliam quæſtionem trãſeatur. Agamus igitur, cur inter montes, Cartuſianus à Brunone delectus ſit, & habitatus. In primis illa inſolita viſio ſeptem ſtellarum, quæ vel itineris duces fuerunt, in cauſa huiuſcemodi delectionis fuiſſe creditur. Denique interior viſio: hoc eſt, inſpiratio diuina Brunonem concitaſſe creditur ad locum ipſum amplexandum, in eoque perſeueran-

seuerandum. Decreuerat enim omnium rerum præscius Deus, in Carrusiano monte Cartusianã vitam plantaré. Quod sanè diuinæ mentis consilium ipsi Brunoni reuelatum fuisse, rectè putari potest, ne vel leuis suspicio eũ ancipitẽ faceret. Siquidem in externis reuelationibus multa nõnunquam deliramenta contigisse dicuntur. Porrò nuncupationis interpretatio diligenter considerata, potuit ad id negotij Brunonem impellere. Cartusia enim, perfecta vocatio interpretatur. Itaque Bruno perfectam plantationem facere volens, locum accepit, cuius nuncupatio vitæ per eum agendæ consona foret. Ad hæc, montis ipsius aptitudo Brunoni & diuinit[9], & humanitus patefacta, ad id quoq; Brunonem ipsum induxisse creditur. Mons siquidem ipse heremitico proposito aptissimus est, vtpotè aditu diffi. ilis, algidus, asper, incultus, plenus niuiũ, aspectu horridus, ab humano seiugatus consortio, & demùm ad vitam tetricam prorsus agẽdam opportunus. Igitur vt mutua loci, vitęq; parilitas ostẽderetur, Cartusianus locus prudenter est à Brunone delectus. Adde quòd asperiori vitæ, locus debetur asperior. Insuper montem ipsum diligẽtius consideratum Bruno libẽs coluit, vt ab ipsius loci conditionibus, salutaria præcepta haurire suos alumnos moneret. Moneret, inquam, difficultate ingressus, difficile admodum esse, difficilem pœnitentiæ, studiosæq; vitæ viam ingredi. Loci arduitate, ad vitæ sublimitatem aspirandũ esse. Frigiditate, rigorem tùm cibis tùm vestimẽtis, instar priscorum religiosorum, (quos & posteriores referre debent, si degeneres esse minimè velint) obseruandum esse. Montis asperitate, decentem quoque vitæ asperitatem in omnibus esse

Cartusia quo modo interpretatur.

Mons heremitico proposito aptissimus.

esse tenendā. Inculta loci facie, incultā corporis, nō mentis, formā (forma siquidē viros, pro sentētia Nasonis, neglecta decet) expetendā esse. Cādore niuium, candorem adesse debere animarū; Horrore loci totius, horrida gehennæ supplicia semper esse mente voluenda. Deniq; elongatione heremi, incolas ipsos, sicut corpore sensuque à seculari tumultu seiuncti sunt, ita cogitatione, affectuque seiugatos semper esse debere. Quid enim prodesset, in heremo corpore versari, & mēte per seculum vagari? His igitur de causis Bruno prudenter admodum inter cæteros mōtes Cartusianum delegit, coluitq; gratanter. Denique vt Cartusianam, miram quidem, & variam fundationem (de qua postmodùm agetur amplissimè) in Cartusiano monte faceret, mōtem ipsum præ cæteris elegit, coluit, adamauit. Sed iam tempus est, argumētationem in frōte Capituli huius depromptam (qua ipse Cartusianam vitam, eiúsque authorem à loci qualitate turpiter calūniatus es) dissoluere: quę faciliter diluitur, si dicatur, te proptereà debuisse potiùs commendasse non vulgariter. Asperiori enim vitæ loca debentur asperiora. Effœminat enim, atque eneruat faciles animos nimia loci amœnitas. Quamobrem sanctioris vitæ homines aspera loca, tanquam sibi aptiora, delegerunt: scientes, vel à loci conditione magnam afferri spiritalibus negocijs cōmoditatem. Sed quid mirum, cùm ipsi opifices loca suis artibus accōmoda soleant deligere? Denique quantū Superis placeant horrida, desertaq; loca, hinc videre est, quòd ab eis sæpius delecta sint, & miris quibusdā signis sæpenumerò illustrata, adeò quidē vt quę turritis in vrbibus, amœnisq; locis visa non fuerant, in loco horroris & vastæ solitu-

ſolitudinis inuēta ſint. Cuius rei non ignarus vates eximius, inquit: In terra deſerta, inuia, & inaquoſa, ſic in ſancto apparui tibi, vt viderē virtutē tuā, & gloriā tuā. Itaq; nō iniuria Cartuſianū locū, vtpotè Cartuſiano propoſito aptiſſimū, diuinituſq; oſtēſum, Cartuſianorū princeps Bruno nō ſegniter petiuit, eūq; cū ipſis primitijs Cartuſianorū ingreſſus eſt Anno quidē quarto & octogeſimo ſupra mille, de q̄ re extāt huiuſmodi verſus: *Pſal. 62.*

Anno Milleno, quarto quoque, ſi bene cenſes,
Inſuper octeno, ſunt orti Cartuſienſes.

Hæc eſt igitur Cartuſiani negotij ac inſtituti origo, hoc Cartuſij propoſiti mirū exordiū. Quod à multis mirabiliter inſtitutū, multā propoſiti ipſi⁹ inſinuat præſtātiā, quippe quod à ſeptē prȩſtātiſſimis cœptū eſt. Quis enī dubitauerit, ſeptē illos prȩſtātiſſimos eſſe? Siquidē hi ſeptē Patres, ſeptē ſunt boues, de fluuio mūdanȩ fluctuationis aſcēdētes. Hi ſunt ſeptē ſpicȩ, in vno charitatis culmo cōgeſtȩ. Hi ſunt ſeptē buccinȩ in cordis iubilæo Domini laudes cōcinētes. Hi ſunt ſeptē colūnȩ, à diuina ſapiētia exciſȩ, quib⁹, tāquā ſolidiſſimis baſib⁹ tota anachoretici propoſiti dom⁹ nititur. Hi ſunt ſeptē grad⁹ ab Ezechiele viſi, quib⁹ poſteriores in atriū tēpli paradiſiaci aſcēdūt, qui eorū adminiculo vti volūt. Hi ſunt ſeptē ſportȩ, quȩ ſpiritalib⁹ cibis, miriſq; fragmētis plenȩ fuerūt. Hi ſeptē cādelabra aurea, in quorū medio ſimilē filio hominis Ioānes vidit. Hi ſunt ſeptē oculi agni in Apocalypſi viſi, cœleſtia myſteria contēplantes. Hi deniq; ſeptē ſunt ſtellȩ diuinitùs oſtēſȩ, quippe qui ſublimitatē, ſtabilitatē, puritatē, claritátēque ac magnitudinem inſtar ſtellarum habuerunt. Sed de his ſatis. Iam verò profer, mi Oblocutor, in medium, ſi alia quædam habes. *Gen. 41. Ioſ. 6. Pro. 9. Ezech. 40 Matth. 15. Apoc. 1. Apoc. 5.*

Tracta-

TRACTATVS TERTIVS

Primi libri, in quo de triplici plantatione, quam in Cartusiano monte Bruno fecit, agitur.

Inprimis fundatio triplex, per Brunonē in Cartusiano mōte effecta, præmittitur generaliter, scilicet materialis, corporalis, spiritalis. Deinde speciatim de materiali tangitur, quæ miraculose dicitur effecta fuisse. CAP. I.

OBLOCVTOR.

CVpio equidē in primis nosse, quid post ingressum in illo monte cum suis Bruno egerit, quam etiam fundationem (de qua paulò antè generaliter duntaxat meministi) ipse fecerit. Enimuerò cùm pannosus ipse nihil secū tu-
1. lerit pecuniarum, ridiculum est dicere, aliquam eum fundationem fecisse. *Pet.* Si Brunonem cum suo grege otiosum putaueris, maiorem in
2. modum falleris. Ipse siquidem in illo monte cōstitutus, mirabilem & multifariam fundationem diuinitùs extruere cœpit, scilicet materialē, corporalem, spiritalem, hoc est, materialem parui templi cellularumque paucarum ędificationem,
3. formam quoque Cartusianè induendi tractandique corporis, & mirandum denique Cartusianæ vitæ modū, quo scilicet regulariter in heremo viuendum esset, de quibus agere cupiētes, à prima scilicet materiali fundatione exordium sumamus. Igitur (vt rem cœptam prosequamur) Anno Dominicæ incarnationis octogesimo-quarto supra millesimum (vt diximus) Gregorio septimo summi Præsulis culmen regente, circa festum

festum præcipui heremi cultoris, scilicet diui Ioannis Baptistę, heremitę nostri heremiticam vitã acturi, asperrimam Cartusiæ heremum intrauerunt, vbi protinus magna diligentia cœperũt futuræ domus fundamenta iácere. Alius lapides, alius cæsas arbores ferre, cæmentum alius parare, alius denique opem ferre opificibus. Itaque pauculas primùm cellulas extruxère silentes. Deinde maiorem opem nacti, maiora ædificia cõsummârunt. Ad opus autem huiuscemodi, multa adiumento fuerunt. In primis diuina gratia, qua peculiariter iuuante, domus ipsa tùm exordium, tùm incrementum accepisse creditur. Deinde Brunonis, sociorumque diligentia, qui magnam operi commoditatem sua industria tribuerunt. Denique venerabilis Episcopi liberalitas, qua tãtum accessit negocio adiumentum, vt Cartusianæ originis complantator iure optimo dici possit. De quo quidem (vt obiter aliquid afferamus) memoriæ proditum est, magnam illi curã de Cartusianis semper fuisse. Quorum consilia libens complexus, & suis vicissim eos fouere, & multa illis beneficia iugiter studuit impertiri. Studuit quoq; eorum aspera sectari vestigia, & ad supernæ fœlicitatis culmen magis ac magis anhelare. Tametsi diuini amoris totus anteà flagrabat incendio, ad cœlestis tamẽ disciplinę officia, non secùs exemplis, intimaque familiaritate Cartusianorũ inferbuit, quàm si ardenti faci multæ flammantes aliæ, viciniùs adhibeantur. Itaq; maiorem in modum solitariæ vitæ cũ suis Cartusianis incumbebat, cum quibus tantam obseruabat humilitatem, vt se ipsum exhiberet non Episcopum, sed socium, fratremque charissimũ, & (vt plùs aliquid dicam) seruum ad omnia (quã-
tum

tum par erat)obsequi paratissimum. Qua humilitate cõcitatus venerabilis Gulielmus Prior sancti Laurentij, postmodùm sancti Theofredi Abbas, qui & Brunoni magna amicitia deuinctus, & syncellita eius erat (bini quippe singulas cellas principio habitabant, id agente penuria) sæpe cum Brunone dicitur conquestus non vulgariter, quòd Hugo penè omnia ad humilitatẽ spectantia intra cellam sibi officia præriperet. Ipséque (licèt Episcopus) secum, non certè vt socius, sed vt famulus, versaretur. Quid plura? Tãtę Hugoni curæ fuit cellæ silentijque censura, vt ei de nimia solitudine timeretur. Itaque nõnunquam exire compulsus est ab ipso Brunone, ita ei dicẽte. Ito ad oues tuas, & eis, quod debes, exoluito. Sed quoniam de ouium visitatione sermo incidit, vnum referre libet memoratũ dignissimum. Aliquãdo suas oues bonus Pastor visitaturus, cõstituit (qua erat humilitate) suos omnes equos vẽdere, & pretio pauperibus impertito, pedibus in euangelicam prædicationem discurrere. Verùm cordatus vir Bruno (cuius consilijs non secùs quàm paternis mandatis audiebat) penitus dissuasit, timẽs ne à cæteris insimularetur singularitatis, aut certè leuitatis argueretur. Satis enĩ exploratum erat, propter itinerum asperitatem cùm non posse conceptũ mente negociũ cõsummare. O si nostrę tempestatis arietes hunc referrent, non ita miserè cum Dominicis ouibus ageretur. Sed ad institutum reuertamur, cõcludẽtes, Cartusianum ædificium tribus adminiculis, scilicet diuina gratia, Brunonis industria, opeq; Hugonis, initium, incrementumq; accepisse. Verùm enimverò (ne gratis loquĩ videamur) opus est tùm directè, tũ indirectè probare, ipsam Car-

tusianā plantationē diuinitùs factā fuisse. In primis hoc ipsum directè probatur, cōficiturq; satis visis stellarū cœlitus ostensarū. Etenim septē illę stellę (quę & in loco, vbi fundata est Cartusiana domus, steterūt, & iter, sicut anteà diximus, ostenderūt) satis probant, locū illū diuinitùs esse delectū. Porrò summus Pōtifex Victor terti⁹ per sōmnium vidit Deū suę dignationi in solitudine Cartusię habitaculum construentem: quanquam nonnulli dixère, hoc cœleste spectaculū præfato Hugoni Episcopo mōstratū fuisse. Quā dissonātiā faciliter dissoluet, qui visionē huiusceemodi vtriq; ostensam dixerit. Sūmo quidē Pontifici, vt rē Cartusianā probaret: Hugoni verò Præsuli, vt magis ac magis suis alumnis afficeretur. Denique cùm locus ipse multorum esset (septē enim fuerunt donatores) omnes vnanimiter loco illo Brunonē, suosq; alumnos perpetuò donauerunt, quod diuinitùs factum fuisse, rectè putari potest.

Somnium Victoris Papæ.

Ostenditur, aliarum etiā domorū Cartusianarū fundationes diuinitus factas fuisse. CAP. 2.

IAm verò ostendamus, non solùm maioris Cartusiæ, sed aliarū quoq; domorū mirā fuisse inceptionē. Quo sanè probato, adhuc cōficitur vel indirectè ipsius maioris Cartusię mirabilem fuisse originē. Siquidē dignitas illa parēti denegada nō videtur, quę suę proli nō citra causam ascribitur: in his potissimùm rebus, quas nō suis meritis, sed mera Dei gratia, proles est ad probationis decorē assecuta. At verò mirandā prorsus inceptionē alię Cartusiensis ordinis domus (quæ maioris domus Cartusiæ filię dicūtur) habuisse traduntur. Igitur diuinum quoque initiū maiori Cartusiæ, cæterarum parenti, non iniuria tribuendum videtur. Mirabilem autē singularū

domo-

domorum originem fuisse, vniuersaliter ostendere non possemus (modum enim excederemus voluminis) quapropter ingenioso Lectori de multis pauca suffigiat protulisse. Itaque Vallem viridem, nostræ professionis domum ad muros Parisianos sitam, in primis adducamus, quæ, propulsato nostri generis aduersario, diuinum sumpsit exordium. Enimuerò cùm pessimum dæmonium (quod dæmō Vallis viridis passim vocabatur) locum illum inuasisset, & graues molestias diutius intulisset transeuntibus (est enim domus ipsa iuxta publicam viam situata) diuus Ludouicus Francorum Rex, fundator illius domus, accitos Cartusianos ad locum humani consortij nescium ire permisit diuinitùs, timens nihilominus vehementer, ne quid eis detrimenti cōtingeret. Iam enim multi alij religiosi dæmonis hostilitate, à loco illo pulsi fuerant. Itaque, vt eum Cartusiani habitare cœperunt, cœpit quoq; dirus hostis multis eos iniurijs lacessere, & grauibus afficere detrimentis. Verùm antiquus ille serpens post diffusa sui liuoris venena, tandem Cartusianum odorem ferre non valens, à loco penitus abscessit. Qua in re prætermittendum nō est, dictū quoddam, ipsius fundatoris memoratu dignissimum. Etenim dicentibus sibi nonnullis aulicis suis, quod paruam admodum dotē (parua enim erat) fratribus illis tribuisset, ita respōdisse fertur. Si bene vixerint, satis habebunt: sin minus, iam nimis habēt. Quod verbum Regia sapientia dignum, ita impletum est, vt seruatis parsimonia, simplicitate, cæterisq; frugalis vitæ institutis, iam satis habeant. Illam verò opulētiam, quam liuida multorū loquacitas eis vel falsò tribuit, prorsus nesciant. Sed quid? Reconditum pro vulgi opinione

Vallis viridis. Autor iste huius domus erat.

Ludouici Regis Frācorum apophthegma.

opinione aurum habent Cartusiani, qui re ipsa vix sufficientes nummos interdum habent. Verùm ad reliqua pergentes, Vallem Dei subijciamus, cuius impositam nobis sarcinam tulimus aliquando. Eam enim diuinum incœptionis modum habuisse, testatur in primis egregius Pertici Comes Rotrodus fundator admodū deuotus, qui suis asserit in literis, se nutu diuino Cartusianos illuc adduxisse. Testatur quoq; & aliud satis vulgatum. Etenim cùm locus ille Vallis Dæmonis vocaretur, post Cartusiensium ingressum Vallis Dei nomen desumpsit. Deniq; situs loci ipsius satis probat, & inceptionem, & perseuerantiā prorsus fuisse mirabilem. Est enim locus vicinis collibus, densisq; nemoribus cinctus. Quē si videres, & solitudinē asperā, & mūdi finem te putares inuenisse. Arenosam enim terram ibi cernere est, frigidis aquis irrigatam, non fœcundatam. Locū quidem suapte natura inuium, sed multa pauperum frequentia reuelatum. Patulas vndique arbores, quietas quidem & silentes, nisi cùm densus imber (qui frequēs est) delabitur, vel Boreas Æolicis ab antris erumpens, totā agmine facto syluam concitat. Deniq; omnia ibi videre est solitariæ, asperæ, sanctæq; vitæ accommoda. Quæ cùm ita sint, nescio qua temeritate iampridem sciolus aliquis locū ipsum (sicut fertur) versiculis triuialibus denigrare præsumpserit. Sed genus est hominū, qui liuore tabescentes, vel gulæ dediti (nisi suis votis pleniùs factum fuerit satis) vix vnquàm bene de alienis domibus referre cōsueuerunt. Quibus sæpe non satis est bona fortunæ palàm rodere, nisi & clanculum bona famę gemino dente corrodant. Verùm hanc ingratorū hominum fœcem negligentes, ad institutū reuertamur.

Vallis Dei

tamur. Itaque (ne illa sola quæ vidimus duntaxat proferamus) etiam quædam referamus audita. Est domus sanctæ Barbaræ in Coloniæ ciuitate, quæ & ipsa miraculosè fundata est. Etenim cùm loci Archiepiscopus sanctæ memoriæ Valerãnus domum Cartusiensis ordinis fundare instituisset, post multa loca diligenter quæsita, tandẽ per cœlestem reuelationem ostensus est locus, in quo ædificare deberet, eique dictum ita. S. Martinus vult hîc ædificari, vbi scilicet sanctus Seuerinus audierat concentum Angelorũ beatissimi Martini spiritum in cœlum deducentium. Porrò cùm locus propè Tornacum ad Cartusianã domum extruendam aptus vestigaretur, tandem alijs multis neglectis, idoneus (volente numine) repertus est, Vbi cùm cœpissent pro fundamẽtis iaciendis terram egerere, inopinatam lapidicinã repererunt, quæ toti operi consummando satis esse posset. Tradunt & quendã sanctum Præsulem Tornacensis Ecclesiæ ibi deambulãtem, suis hoc modo sæpe dixisse. Sciatis filij, diuinum thesaurũ hîc esse absconditum. Itaq; non iniuria creditum est, aliquid ibi supernæ virtutis latitasse, quæ & pauperibus colonis in eũ locum sæpe decidentibus, tãto erat adiumẽto, vt nullã inde abeũtes læsionẽ sentirẽt. Quid plura? Ipse situs locorũ satis ostẽdit mirabiles fuisse Cartusiensiũ domorũ fundationes, quippe quæ passim situatæ sint vel in asperis montibus, vel in vallibus horrendis. Ita enim constituerunt Patres ædificare, quatenus vel à loco sui monerẽtur alumni, & per humilitatis profunditatẽ ad supernæ vitæ culmen, & per contẽplationis montẽ, ad montem Christũ esse perueniendum. *Oblocut.* Non possum diutiùs à verbis me cohibere: plenus enim sum sermonibus.

Domus Coloniensis.

Domus Tornacẽsis.

Pet. Bona verba quæſo, ne fortè mala certatim erumpentia liuidum fel exulcerent, vel impetu aſperiori tua tibi præcordia frangant.

Quædam argutiæ materialem ædificationem Cartuſiæ, aliarumq; domorum Cartuſienſium, impugnantes, depromuntur & refellun- tur. CAP. 3.

OBLOCVTOR.

TVÆ Cartuſianæ vitæ originem ſpeciatim commendare molitus es à materiali fundatione. Ego verò è regione eam prorſus incuſandam oſtendere conabor. *Pet.* Parturiēt montes, naſcetur ridiculus mus. *Oblo.* Ipſe ego & montem Cartuſianum, & ædificium in eo fundatum, te vel inuito, funditus demoliar. In primis autem originalem ipſius maioris domus ædificationem, tùm directè, tùm indirectè malleis quibuſdam deſtruere incipiam. Directè quidem, quia pauperum bonis extructa eſt. Illis ſcilicet 1. pecunijs ab Hugone datis, quas viduis, orphanis, & alijs id genus miſellis debuerat potiùs impertiri. Etenim pro ſententia Diui Hieronymi, Eccleſiaſtica bona ſunt pauperū: quapropter in alios 2. vſus conuerti non debuerunt. Porrò quid aliud fuit illud Cartuſianū ædificiū, q̄ inertiæ fomentum, aſylum tepiditatis, & hominum deniq; torpentium turpe refugium? Vt enim ædificari cœptum eſt, Hugo Præſul ita ignauus eſt effectus, vt laborem omnem detrectârit, creditumq; ſibi gregē periculosè deſtituerit. Indirectè verò, mater reprobari poteſt à filiarum plantatione. Situs 3. enim locorum, vbi fundatæ ſunt aliæ Cartuſiani propoſiti domus, luculenter oſtēdit, eas nō fuiſſe diuinitùs ædificatas: quandoquidē penè ſunt om-

nes in montibus,aut certè in vallibus ſituatę.Cur
4. quæſo,non potiùs in planis,æqualibuſq́;locis?Sed
quo pacto eas rectè collocatas putauerim,cũ mõtes ſuperbiam, valles verò deiectionem puſillanimitatemq́; ſignificent?
5. In deſertis quoq;,& abditis locis in perniciem habitatorũ ſitæ videtur. Ipſi etenim Cartuſiani ab humano conſortio lõgiùs ſeiugati, nec fragrantis opinionis odorem, nec boni exempli lumen diffundere poſſunt.quãobrem res humanas(pluſquàm par eſt)deſeruiſſe rectè dicuntur. *Pet.* Iam parturierunt montes, ridiculumq́; murem pepererunt. Quẽ, ne forſan ipſe Cartuſianam plantationẽ corrodere tentet, perimamus, hoc eſt, ratiunculas ab elato monte deprõptas deleamus. Quarũ primam deſtruere magni negotij non eſt. Si enim pauperũ erant illa, quæ dicuntur collata bona, cur pauperibus Chriſti ſeruis dari non poterant? Vbi(quæſo)vetitum eſt,Eccleſiaſtica bona in pios diſcretoſque vſus erogari? Sed quia poſt Hieronymum Eccleſiaſtica bona communiter pauperum eſſe dicũtur, videndum eſt, quo pacto illud rectè ſit accipiendum. Quod vt fiat cõmodius,recolenda eſt tripartita Clericalium bonorum diſtinctio.Non enim omnia Clericorũ bona ſunt Eccleſiaſtica. Quędam enim ſunt Eccleſiaſticorũ virorũ bona, quæ Eccleſiaſtica non ſunt, quæ ſucceſſione hæreditaria,vel arte, vel gratuito dono illis contingũt.Et hæc quidẽ pauperũ non ſunt, quippe quæ poſſunt Clerici(ſeruatis Dei, legumq́; mandatis) cui voluerint,impertiri. Alia verò bona ſunt,& Eccleſiaſticorũ,& Eccleſiaſtica,quæ ſcilicet clericalis officij ſeu beneficij gratia,ſunt aſſecuti. Et hæc ſunt duplicia:quędã diſtincta,altera verò indiſtincta.Diſtincta vocantur,quãdo per Canoni-

Bona Eccleſiaſtica quo pacto ſint pauperum.

eas portiones diuisa sunt. Olim siquidem Ecclesiastica bona in quatuor partes diuidi debere decretũ fuerat (quod xij.q.ij.multis Capitulis satis cõstat)quarum partiũ vna esset Pontificis(scilicet pro se,familia,& hospitibus)altera Clericorũ,tertia pauperum, quarta verò foret fabricis applicãda. De quibus bonis rectè sentientes dixerunt, ea pro qualitate partitionis esse tribuenda. Etenim portio ipsa pauperũ hoc casu nõ potest alijs vsibus applicari. Indistincta verò bona dicũtur,quæ sic partita nõ sunt,sed fidei,dispensationiq́; virorũ Ecclesiasticorũ credita sunt. Enimuerò labentibus cum tẽpore moribus, collapsa sunt quoque sanctorum Patrum instituta. Itaq; vsu venit,vt illa quadripartita bonorũ diuisio apud multos iãdudũ pessum abierit. De his bonis rectè putatur,ea non solùm in vsus pauperũ exponenda esse, sed etiã ad cultũ diuinũ,ministrorumq́; necessitates. Ita enim hoc casu curãdi sunt pauperes,vt fabrica (si tamen eius cura Clericis incumbat)nõ negligatur. His itaq; deprõptis,dicamus,Ecclesiastica bona quodã modo pauperũ esse,quodã verò modo non esse. Sunt enim pauperũ nõ vniuersaliter, sed certis in casibus. Primò,quando ab eis laboratur extrema necessitate, quam si patiãtur, clerici possunt in primis sibi consulere, deinde pauperes curare. Secundò,bona illa distincta,quę per canonicã partitionẽ(si fortè facta est)eis deputata fuère,eorũ sunt vniuersaliter. Etenim si nõ egeãt, in tempus indigentię obseruanda sunt. Tertiò, bona illa(quæ indistincta vocantur) sunt quodã modo pauperũ, non tamẽ vniuersaliter,aut semper. Ex illis etenim bonis possunt beneficiati (si tamen suo fungantur officio)ea capere meliora, quę ad vitę necessitatẽ, statusq́; decentiã rationa-

biliter exiguntur. Deinde quę sibi supersunt, debēt indigētibus pauperibus elargiri. Quorū tanta potest esse necessitas, vt statûs decētia sit à Clericis quādoq; minuēda. Inter pauperes aūt pręferēdos arbitramur consanguineos, quibus egestate pressis, satiùs (cęteris parib⁹) succurrēdū est. Posteà quę supersunt, debēt in fabricę vsus applicari, si tamē illa indigeat, eiusq; cura Clericis incumbat. Quo casu, si parua esset pauperū indigētia, multa verò fabricæ: parū pauperibus, fabricę multū esset tribuendum. Ita enim sunt hæc indistincta bona per regulam prudentiæ distribuenda. Deniq; si fortè quædam huiusmodi exuberent, possunt ea pijs negotijs, religiosisq; locis conferre. Possunt etiā (si volunt) pro futuris necessitatibus partē eorū fideliter, non autē auarè, conseruare. Possunt deniq; (si tanta fuerit copia) redditus, non pro se, nō pro parentibus, nō pro cōsanguineis, non etiā vt viuatur cum maiori vel pōpa, vel lautitia, sed pro Ecclesia ad ampliandū cultū diuinū, alēdosq; pauperes, comparare. His enim modis Ecclesiastica bona sunt fideliter distribuenda. Hîc iam quęritur cum Apostolo, inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Quęritur, inquam, quot Ecclesię ministri possunt inueniri, qui fideliter Ecclesiastica bona dispensent. Quòd si tempore illo, quo nimirū feruebat deuotio, iam quærebatur de fidelitate Ecclesiasticorum dispensatorū, quid hac temporū fæce quæri potest? Quid cogitari? Quotidiana enim experimenta satis ostendunt, qualis sit hodie bonorum Ecclesiasticorum, non dispensatio, sed dissipatio, non fidele ministerium, sed damnabile furtum. Verùm ad institutum reuertamur, dicentes, Hugoni licuisse bona temporalia pro Cartusiana domo extruēda conferre. Dicentes

1. Cor. 4.

centes deniq; satis ex supradictis patère, quando & quomodo pauperum sint Ecclesiastica bona: satis etiã dissolutam esse primam ratiunculam: quapropter ad alteram accedendum. In qua satis mirari nõ possum tuã vesanã temeritatẽ. Cui nõ satis est diligentissimos illos Patres taxare, nisi & sanctũ Præsulẽ canino dente corrodat. Nescis, insane, nescis, quid sibi velit Cartusianæ vitæ otiosum studiũ, occupataq; otiositas. Ea enim nõ iners, nõ vacua, sed tanta est, vt vix tẽpus sufficiat. Quãobrẽ Hugo alius, Cartusianæ religionis alũnus, qui postmodùm Lincolniẽsis Episcopus fuit, cùm adhuc Cartusianã solitudinẽ incoleret, mirũ in modũ de tẽporis lapsu dicitur cõquestus, asserens nihil magis suis studijs aduersari, quàm tẽporis breuitatem. Idem dixerunt multi posteriores, illi potissimùm, qui præter communem Ordinis laborem, aliquid tentauerunt spiritalis operis actitare. Itaq; nec Cartusianos de inertia, nec Hugonẽ Gratianopolitanũ de nimia solitudinis obseruãtia, taxare debuisti. Cartusiani enim satis occupabantur. Hugo quoq; in solitudine (quod suis ribus traderet) cõtẽplabatur. Cur ergo à Brunone cõpellebatur ad exitũ? Ne scilicet tui similes bloquerẽtur, vel certè tanta eũ contẽplationis blectaret suauitas, vt impositã sibi sarcinã (quã epius deserere tentauit) tandẽ haberet exosam. ed nunquid propterea solitudinẽ, cõtemplatiuæ itæ aptissimã adire nõ debuit? Qui ita sentit, pla è desipit. Enimuerò probatissimi viri, quibus vel liena cura incumbebat, solitudinẽ aliquotiès pe uisse, memoriæ proditũ est. Moyses enim, dum rauis, duræq; ceruicis populi sarcinã gereret, sotarium montem conscendisse, ibiq; multo tempore solitarius (si tamen solitarius esse possit, qui diuina

Lincolniẽ Anglia.

Curã animarum habẽtem posse solitudinem adire. Exod. 19.

diuina fruitur pręſentia) mirum in modum egiſſe dicitur. Samuel dux populi rectiſſimus, poſt
1.Reg.7. varia luſtrata loca, ſe in Ramatha, quæ mortis viſio interpretatur, poſtmodùm recipiebat. Dauid quoque Rex ſanctiſſimus, cùm mundi mala
Pſal.54. perferret, & timidi, tenebroſique pectoris tædia ſuſtineret, ſolitudinē adiuit. Sed quid priſcos illos commemoro? Euangelici enim egregijq; rectores propemodum innumeri, tradūtur relicta turba cum ſolitarijs viris habitaſſe. E quibus vel quatuor in medium afferantur. In primis Ambroſius Pontifex Mediolanus, qui beatiſſimum Martinum in ſolitario loco degentem ſæpenumerò adiuiſſe, & dulcia habuiſſe colloquia memoratur. Sed & ipſe Martinus Antiſtes effectus, ſuos monachos (qui per ſaxoſum collem diſperſi erant) ſæpius viſitaſſe, & cum eis ſolitariam egiſſe vitam refertur. Auguſtinus quoq; Doctor pręcipuus cum ſuis heremicolis (quos ſuum gaudiū ſuamque coronam vocitat) creditur iucundiùs, frequentiuſque ſe continuiſſe. Denique magnus Gregorius ſummo Pōtificio decoratus, ſuos quos dotauerat monachos, crebertimè putatur inuiſiſſe. E quibus ſatis cōſtat, Præſules poſſe, imò (ſi ſapiunt) debere ſolitudines adire, & cum deuotis viris interdum victitare. Sed quid ita? Nempe vt turbulentos animi motus componant, & maiore animi ſerenitate potiantur, vt gelidum pectus ex feruido conſortio prorſus incaleſcat, & rara deuotio magis ac magis accendatur, vt ipſa quoq; actiua vita, quæ multas ſolet afferre turbationes, aliquid tandem accipiat quietis, ſpiritaliſque recreationis, & contemplationi quandoque cedat: denique vt ſuauis contemplatio, quæ Pręſulibus magnæ curæ eſſe debet, ex multa rerū labētium

cura

cura nõ depereat,sed fiat grata solitudine vegetior,instaureturque, & magnum suscipiat incrementum. Hęc si fierent,& Principum curiæ,patẽriaque nimium palatia nescirentur,longè meliùs cum Pastoribus ageretur. Sed iam ad indirectas garrulitates directè respondeamus, & à situ non reprimendas, sed potiùs efferendas domos Cartusianas ostendamus. Quæ quidem non sunt in planis æqualibusque locis, vel iustis de causis situatæ. In primis enim solitarij priores nõ legũtur in talibus se locis passim continuisse, sed vel in asperis montibus,vel in vallibus abiectis, incultis,arenosisque. Degeneres autem Cartusiani esse noluerunt, sed Maiorum instituta diligẽtiùs obseruantes, similem habitationis situm elegerunt. Deinde in locis planis sæpius vbertas solet inueniri,grataque amœnitas, quæ sanè viris asperum propositum sectantibus nõ conueniũt, quibus locorũ & ariditas,& asperitas magis cõducere putatur, vt scilicet ea,quæ sunt mũdanis gratissima relinquentes, ad cœlestem iucunditatem vel à loci conditione incitati suspirent. Sed quid locorum amœnitatem non fugissent Carsiani,cùm etiam multi Philosophorum gentiũ reliquerint frequentias vrbium, & hortulos suburbanos,vbi ager irriguus,arborum comæ,& susurrus auium, fontis speculum immurmurans,& multæ oculorum, auriumque illecebræ, ne per luxum & abundantiam copiarum animi fortitudo mollesceret? Debuerunt in summa Cartusiani tantum facere propter cœlestem,veramq; sapientiam, quantum illi propter mundanam, adumbratamque Philosophiam fecisse dicuntur. Denique sententia Philosophica est, eos qui per æqualem viam gradiuntur,citiùs lassari. Vt

ergo

ergo ſpiritales viatores monerentur, laſſitudinē in via Dei ſemper eſſe fugiendam, iterq; aſperū ad finem vſque vitæ peragendum, inæqualia potiùs loca ab eis delecta ſunt. Quòd autem ex montium, valliumq; ſignificatione niſus es domorum Cartuſienſium ſitum improbare, non feciſſes ita, ſi vel Gregorium in Moralibus, vel alios recentiores quandoq; legiſſes. Mons enim (ſi neſcis) & in bonā, & in malam partē ſacris in literis ſolet vſurpari. Etenim in ſingulari, quādoq; incarnatum Dominum, interdum Deiparā virginem omnium ſublimitate creaturarum ſupremam, aliquando ſanctam Eccleſiam, nonnunquā teſtamentum Dei, interdum cœleſte regnum, aliquoties contemplationis altitudinem, & deniq; hominem virtutibus præſtantem, ſignat. Signat & apoſtatam Angelum, ſignat & quemlibet hęreticum, & generaliter quemlibet turgidum inflatumq; animum. Montes quoq; numero plurali ſignant ſublimes virtutes Angelorum, celſitudines Prophetarum, Apoſtolorū, Apoſtolicorūq; ſeu perfectorum virorum, altas quoq; ſacræ Scripturæ ſententias, arduas contemplationes, virtutū eminentias, & deniq; ſeculares poteſtates, ſuperbasq; elationes. Quamobrem ab illius verbi ſignificantia nulla poteſt ſumi rectæ improbationis energia. Sed cur (dices) paſſim elegit montes & valles ordo Cartuſianus? Meminiſſe in primis debes, ſatis dictum eſſe de cauſis, quæ Principem Cartuſiani Ordinis Brunonem ad montem eligendum concitârunt: eapropter ſatis erit nunc afferre, cur paſſim montes, interdum valles delegerit ipſius Brunonis poſteritas. Cui quęſtioni facilè, breuiterque dici poteſt, eiſdem penè cauſis poſteriores concitatos fuiſſe, quibus & pater ipſe. Ve-

Montes & Valles cur elegit ordo Cartuſianus.

e. Verùm quòd aliquæ peculiariter Brunonem
mpulerunt,quæ non satis toti Cartusiano ordini
ongruere videntur,eam ob rem paucas subiun-
amus,quæ & omnibus aptari possunt. Tribus
taque de causis ea loca magis delegisse putatur
rdo Cartusianus. Prima quidem,quòd in mon-
ibus mira sint diuinitus effecta. In monte siqui- Mōtis præconia.
em terrestris Paradisi (is enim locus altissi-
nus esse creditur) mons ille Adamus mirabili- Gen. 1.
er conditus est. In monte quoque, mons ille li- Gen. 8.
neus à Noë fabricatus, quieuisse,& humanum Exod. 19.
nde genus profluxisse traditur. In monte, mon- Gen. 19.
i per montem lex diuina lapideis in tabulis tra-
ita est. In monte, Loth suam iubetur animam
aluare. In monte, mons Helias ascendit,viuit, 4. Reg. 2.
ontemplatur. In montem mons Ezechiel rapi-
ur, vt mira ibi conspiciat. Et(vt ad nouum mon- Ezec. 40.
em veniamus)in monte,mons limitrophus (Io- Luc. 1.
nnē dico Baptistā)inter veteris,nouiq; mōtis fi- Ioan. Bap.
es constitutus, mirabiliter producitur, saltat cū
xultatione,cū stupore nascitur, vitamq; agit in
ōtanis admiratione dignissimā. In mōte, mōs
tus mirabilis præsentatur,nutritur,salutatur,fœ- B. Maria.
idatur. In mōtē,mōs ille abijt cū festinatiōe,vbi
laudatur,benedicitur,& mater Dei noīatur. In
ōte,mōs mōtiū meditatur, orat, trāsfiguratur, Christus.
doratur. In mōte,à monte mōtiū, mōtibus san- Matt. 14. 17. 26.
is,mōtes euāgelici(arduæ scilicet doctrinę,qui-
us ad mōtes cœlestes itur)tradūtur amplissimè. Matth. 5.
mōte,à mōte mōtiū mōtibus sanctis in mōti- Matth. 25.
Israël habitaculū, cōuiuiūq; paratur. In mōte,
ōtes angelici apparuerūt, rebusq; humanis au-
liū prębuére,mira ibi multa ostēdētes. In mōte,
æstantissimi montes,hoc est,præstantis virtutis
omines,passim habitasse leguntur. Quid plura?

Si om-

Si omnia montis præconia afferre tentauero, iustam voluminis mensuram excessero. Igitur tã multam montium dignitatem animaduertentes Cartusiani, montes elegerũt, putãtes sibi mõtanea colentibus, aliquid cœlestis numinis faciliùs prouenire posse. Altera quoque causa passim in montibus habitant Cartusiani, vt moneantur putentque, ad montem contemplationis, montẽ virtutum, montem perfectionis, montem deniq; cœlestis patriæ, iugiter anhelandum. Nihilominus tamen quandoque valles inhabitant, quòd & ibi mira sint effecta (de quibus non est modò dicendum per singula) & vt ima sectantes studeant in humilitatis valle semper manere, in eaque virtutes congregare, congregatas asseuerare, vt tandem ad cacumen paradisiaci montis euehi mereantur. Ita enim vsuvenit, vt qui se in hoc sæculo profundiùs humiliauerint, in altero magis ac magis exaltentur. Denique vetusti Patres talia loca delegisse traduntur. Vnde & Hieronymus de seipso ita inquit: Sicubi concaua vallium, aspera montium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ erat orationis locus, ibi illud miserrimæ carnis ergastulum collocabã. Itaque scientes Cartusiani, sanctos Patres, peculiariter verò suum parentẽ Brunonem, iustis de causis montes delegisse, interdum verò ipsos in vallibus habitasse, eosq; referre cupientes, interdum in vallibus, frequentiùs verò in montibus se continere instituerunt. Sed de his iam satis. Quòd autem argumentaris, Cartusianas ædes ab hominum frequẽtia nimis seiunctas esse: ridiculum planè, quandoquidem nulla densitate syluarum, nulla montium asperitate, nullo denique locorum interstitio ciuiles agrestesque homines arcentur, quin ad visitan-

visitandas domos nostras frequentiùs adueniant. E quibus multi non solùm ad nos visitandos, sed etiam (qua sunt præditi humanitate) iuuandos conciti veniunt. Sed ad quid iuuandos? Nempe ad bona nostra (ne forsan disperant) edenda, capiunda, efferenda. Itaque satis inuenimur, visitamur, noti sumus. Quænã obsecro gens est, cuius mentē non imbuerit Cartusiani ordinis relig io? Quæ adhuc regio superest, quę Cartusianum lumen non vidit? Ergo abditis in locis recondun-tur Cartusiani, sed hominū frequentia reuelan-tur. Interdum vultus non videntur, at boni ex-empli sentitur fragrãtia Quamobrem de nimio recessu carpendi non sunt, quippe qui suæ saluti consulentes, loca remotiora elegerunt, ne scili-cet temerè se periculis offerrent, sed pro viribus hostiles declinarent insidias. Nec tamen ita abs-cesserunt, quin sint vbique fama super æthera noti, quin & bonæ quoque vitæ odorē ita spar-gant, vt pleniùs factis docere, quàm alij verbis rectè credantur. In moralibus enim plùs mouēt exempla, quàm verba. Itaque si te, ò Cartusiane, iuidus aliquis de nimio recessu taxet, non cures. Quòd si importunè nimiùm roget, cur fugeris, ac silentem, secretumq́ue locum petieris: dicas quod Hieronymus dixisse refertur. Etenim cui-dam quærenti cur pergeret ad heremum: Vide-licet (inquit) vt te non audiam, non videam, vt tuo furore non mouear, vt tua bella non patiar, ne me capiat oculus meretricis, ne forma pul-cherrima ad illicitos ducat amplexus. Quòd si dixerit, hoc non esse pugnare, sed fugere: audiat quod sequitur. Sta in acie, aduersarijs armatus obsiste, vt postquã viceris, coroneris. Fateor im-becillitatem meam. Nolo spe pugnare victoriæ, ne per-

Pulchra Hieron. responsio.

ne perdam aliquando victoriam. Si non fugero, aut vincendum mihi, aut cadendum. Quid autẽ necesse est certa dimittere, & incerta sectari? Aut scuto, aut pedibus mors vitanda est. Tu qui pugnas, & superari potes, & vincere. Ego cùm fugero, non vincor in eo quod fugio, sed ideo fugio, ne vincar. Nulla securitas est, vicino serpente dormire. Potest fieri, vt me non mordeat: tamen potest fieri, vt aliquãdo me mordeat. Fuga enim non infidelitatis, sed prudentiæ inditium est, ne frustrà nos offeramus periculis. Hactenus ex Hieronymo. In summa, Cartusiani remotiora loca optimo iure petierunt, ne scilicet propter hominum frequentiam orationes intermitterẽtur, scripturarum relinquerentur studia, silentium soluerétur, sæculi caperentur rumores, memoriæ occurreret mũdialis vanitas, arrepti propositi tędiũ inuaderet, & deniq; iactura literis, moribus, proposito, conuersationi, animæque saluti vehementer immineret. Sed de his satis. Si quid te ampliùs mouet, idipsum depromere potes.

De situ, figura, & numero cellarum Cartusianorum. CAP. 4.

OBLOCVTOR.

IMprobata generaliter vestrorũ monasteriorũ & ædificatione, & situatione, libet peculiariter ad demoliendas cellulas neruos intendere. Cur enim, quęso, vos singuli singulas cellas incolitis? Nónne foret & iucũdius, & securius, oẽs sub eodem tecto fratres habitare? Quòd si vitæ singularitas delectat, quid tamen, obsecro, sibi vult illa domuncularum distantia? Nónne potiùs vicinæ, nullaque intercapedine sciunctæ esse deberent?

rent? Sed & si discretum, disseparatumque habitaculum cordi fuerat, cur illa vestra præsepia tātillo duntaxat interstitio sunt à se inuicem seiugata. Nónne rectiùs erat, distantissimas cellulas priscorum anachoretarum instar habere? Deniq; cur vel illam cellularum paucitatem principio delegistis (tredecim enim duntaxat in eodē monasterio esse debere, patres vestri constituisse dicuntur) vel delectam non obseruatis? *Pet.* Multa quæris, & grandia, quæ si bono animo proderentur, iucundiorem sanè responsionem mererentur. Verùm ne se liuor ignoratione tueatur, singulis quæstionibus tuis seriatim respōdere certum est. Quòd igitur quęris, cur nos singuli singulas cellas habeamus, cur distātes, cur parua distantia, cur deniq; pauco certoq; numero, nec tamē vbiuis obseruato: respōdetur ad primū, Cartusianos singulos singulas cellas habere voluisse, propter exemplaritatem, vitæ genus, & multam cellæ præstantiam atque commoditatem. In primis enim singulas cellas delegerunt Cartusiani, quòd vetustissimos solitarios (quorum & nomē & vitam tenere nituntur) discretas cellulas habuisse animaduerterunt. E quibus fuêre filij Prophetarum, quos monachos (teste Hieronymo) in veteri testamento legimus, qui ædificasse tradūtur sibi cellulas prope fluenta Iordanis. Ipse quoque Hieronym⁹ egregius solitarius, vt alios missos faciamus, cellulam habuisse fertur, quam velut cogitationum suarum consciam pertimescebat. Denique Præsidium Diaconum inuitans ad solitariam vitam, his verbis vsus dicitur. Habebis cellulam, quæ te solū capiat: imò non eris solus, Angelica tecum turba versábitur, tot socij quot Sancti, Sed quid necesse est exempla in re tàm

Guigo ca. 78. & 25. secundæ par. ant §. 1.

4. Reg. 6.

tā aperta proferre? Luce etenim meridiana clarius est, egregios solitarios singulas cellas coluisse. Igitur ad imitandum suorum maiorum exemplum, Cartusiani singulas cellas habere decreuerunt. Deinde propter vitę qualitatem delecta est habitaculi singularitas. Cartusiana etenim vita proculdubiò solitaria est: solitaria autem vita, solitarium flagitat domicilium. Qua de re nō debuerūt Cartusiani sub eodem communi tecto simul habitare, quippe qui non cœnobiticam, sed singularem vitam agere constituerunt. Sub eodem enim tecto manere, cœnobitarum est, non heremitarum. Denique cellæ singularitas tam multis & prærogatiuis, & commoditatibus (de quibus forsan aptiori loco dicetur) referta est, vt non iniuriâ sit ab ipsis Cartusianis delecta. Iam videamus, cur distātes cellulas habere voluerint Cartusiani. Hoc enim effectum putatur, scilicet ob figuralem correspondentiam, recreationem, necessitatem. In primis ergo propter figuræ impletionem, hoc est, vt figuræ veritas responderet, & illam haberent in re speciem Cartusianæ cellulæ, qualem in figura habuisse putantur. Ipse etenim cellulæ per tētoria seu tabernacula Israël figuratæ sunt. Ipsa autem tentoria solent esse vtcunque distincta. Altera causa esse creditur, grata quædam recreatio, vt scilicet iucundior sit vndique hortulus, in quo præfinitis horis pro leuādo tædio quicquam oblectationis hauriatur. Exploratum enim est, humanam vitam absque delectatione diu durare non posse. Vt enim corpus graui labore, ita animus vehementi intentione fatigari solet. Vtriusq; enim, scilicet corporis, & mentis virtus finita est & limitata, quæ sanè vbi per improbum laborem fatigata fuerit, quiete opus

Recreationem esse quandoque necessariā.

opus eſt. Indiget ergo laſſum corpus ad ſui re-
ocillationem quiete corporali, indiget & ani-
mus animali fatigatione vexatus quiete ſpirita-
i, quæ oblectatio quædam eſt, per quam fit la-
boris interni remiſſio. Nouit hoc Seneca cùm
licebat: Danda eſt animis remiſſio. Meliores e- *Seneca.*
enim, aptioreſq; requiei reſurgunt. Nouerat, &
ates quidam, cùm ita canebat:
Quod caret alterna requie, durabile non eſt: **Ouidius.**
Hæc reparat uires, feſſaq; membra leuat.
Nouerant denique & noſtri Maiores hortulos
ſtituentes, ex quibus ad leuandum laborẽ (qui
multa mentis agitatione cõſurgere aſſueuit)
moderatæ delectationis quicquam hauriretur.
ed reliqua proſequamur. Tertia cauſa eſt ipſa
eceſſitas, vt cellicolæ altùm ſuſpirantes, orantes,
el operis aliquid efficientes, ſe mutuò non im-
ediant, vel moleſtiæ quicquam inferant. Adde
uòd nimia vicinitas, & ſilentio, & ſolitudini
ultùm poſſet afferre detrimenti. Sed iam aſſe-
mus, cur paruo interuallo diſiunctas cellulas
bere voluerunt Cartuſiani. Hoc autem trina
moditate effectũ eſt: ſpirituali, corporali, & tẽ-
rali. In primis parua fuit facta diſtantia ꝓpter
ritalẽ commoditatem, vt tentationibus agita-
faciliùs poſſent auxiliũ flagitare. Deinde pro-
r corporalem vtilitatem. Etenim ſi multa eſ-
diſtantia, cùm habeant ſinguli Cartuſiani tẽ-
m diu noctuque petere, ibique diuinum offi-
m partim exoluere, magno afficerentur gra-
mine, potiſſimùm illi, qui vel ſenectute, vel de-
tate confecti ſunt. Adde, ſi quicquam ſubita-
morbi contingeret, non ita leuiter haberet,
ſibi opem ferre poſſet. Denique propter
nporalem cõmoditatem, hoc eſt, propter rerũ

cum tempore labentium conseruationem, sine quibus spiritalia bona diu esse nō possunt. Enim verò si multum esset interstitium, suis sæpenumerò sarcinulis viduari facilè possent Cartusiani. Grassatores nempe ex magna cellularum distantia aptiorem nacti opportunitatem, possent audentius, faciliúsq; eas inuadere, omnemq; supellectilem inde prorsus auferre, quòd videlicet cellicolæ nec sibi possent suppetias mutuò ferre, nec ipsos arcere latrones. Itaq; posset Cartusiana vita humanis à rebus faciliter exulare. Posset, inquam, de ea contingere, quod de anachoretica jam pridem euenisse dicitur: quæ scilicet propter frequentiam latronum solitarias ædiculas spoliantium, olim fuit destituta.

Cæterùm de paucitate cellarum ratio iam reddēda videtur. Fuit enim multis de causis huiusmodi delecta paucitas: scilicet necessitate, mysterio, & exemplo. Necessitas enim vitę ad paruū numerum deligendum primùm adegit. Paucis enim opibus & præditus, & contentus principio fuit ordo Cartusianus. Nec mirum planè, quādoquidem corporeis laboribus animalibusq; alendis operam nauare, pauperemq; vitam inde sustentare decreuerat: eamq; ob rem fratres laicos (qui huiusmodi negotijs incumberent) in suum consortium admiserat. De qua re noster Guigo ita inquit. Hanc numeri paucitatem eadem consideratione delegimus, qua nec hospitum equitaturas procuramus, nec domum eleemosynariā habemus, ne ad maiores, quàm locus iste patitur, expensas coacti, quærere & vagari (quod horremus) incipiamus. Quòd si posteri nostri hunc ipsum tam paruum numerum aliquibus occasionibus, quas ignoramus, hoc in loco sine quęrendi & va-

Ca.79. §.1.2.3.

Ibi.2.

& vagādi odibilibus officijs procurare nequiuerint, si nostris voluerint acquiescere consilijs, ad eam redibunt quantitatem, quam sine prædictis possint portare periculis. Nos enim, qui in præsentiarum hic degimus, quamuis pauci simus, multò pauciores esse mallemus, quàm ad illa mala, seruato vel multiplicato nnmero, peruenire. Attendentes igitur non munera quæ mittuntur (neque enim propter incerta beneficia, onera certa, quæ nec portari, nec deponi sine grandi possint periculo, subeunda nobis videntur) nō ergo munera considerantes, sed quid hæc ipsa, in qua sumus, heremus siue ex agricultura, siue ex pecorū nutrimento reddere possit, putamus præfatū numerum hominum hic viuere posse. Hæc ille. Adde quòd pauci admodum reperiebantur, qui vitam adeò arctam, adeò tetricam suscipere vellent, eapropter paucitatem tùm cellarum, tùm cellicolarum eligere impulsi sunt. Deniq; ad designandam Cartusianæ vitæ præstantiam hoc fecerunt, vt & ipsa raritate, & sectatorum paucitate, vitam illam multa commendatione dignam insinuarent. Etenim quæ rara sunt, pretiosiora esse cōsueuerūt. Verùm ea quæ dicta sunt, magis paucitati, quàm certi numeri delectioni satisfacere videntur. Quamobrem dicamus, certum illum numerum fuisse obseruatum, & mysterio, & exemplo. Mysterium fuit Decalogi & Trinitatis, tres enim & decem tredecim efficiūt. Vt ergo signaretur ordinem Cartusianum, & in obseruatione Decalogi, & fide Trinitatis fundatum, sicq; veteris (quod Decalogum præcipuè cōtinet) nouiq; Instrumenti (in quo Trinitatis sacramentum explicatur) obseruatorem esse, numerus ille principio delectus est. Quod & exemplo

Ibi. ✱

Tredenarius numerus cur olim a Cartusi. delect.

plo effectum fuisse putatur. Duodecim enim filij
Gen. 35. Iacob fuisse legũtur, quibus si Patrem addideris,
Num. 17. numerus præfatus resultabit. Duodecim virgas
à duodecim tribubus, & vnam ab Aarō, Moyses
ipse accepit, quæ numerũ cellarum Cartusianarũ
Matth. 10. præfiguraſſe videntur. Deinde in nouo testamē-
to duodecim leguntur Apostoli à Domino de-
lecti, quibus si Christum ipsum connumeraueris,
videbis exemplum fuisse datũ Cartusianis de nu
mero tredenario eligendo. Magnā igitur numeri
huius dignitatē considerantes, ipsum in suis cel-
lulis obseruandũ nostri Præcessores censuerunt.
Deinde subnectendum est, cur numerus ille non
fuerit posteà semper obseruatus. Hoc autem fa-
cere suasit zelus animarũ. Cùm enim cōpleto iā
numero aliqui aduenirent, qui ad ferendā sarci-
nā Cartusianam admodũ apti videbantur, nō pu-
tauerunt posteriores, eos reijciendos, sed ample-
ctendos potiùs, maximè cùm de similibus repe-
riendis spes nulla foret. Itaq; nihil à recto dissen-
tiēs se facere putātes, suis in statutis cautũ in hũc
25. secũdæ an. 1. modũ reliquerũt. Numerus habitatorũ in domi-
bus nostris, monachorũ quidem tredecim est, si
Deus eos miserit, & si facultates domorũ tolera-
re posse putabũtur. Sed & si talis aliquis vnus, cu-
ius vtilitas & honestas videatur vix posse recu-
perari, misericordiā postulauerit, addetur & quar
tus decimus. Hęc ibi. Deinde ad hoc impulit re-
ligionis feruor, quo nimirũ succēſſi Patres, nume-
rũ illum (quē iusta causa mutari posse non dubi-
târunt) adaugere curauerunt, vt scilicet anacho-
retica vita diuinitus reparata, plurimum suscipe-
ret incrementi, & longè lateq; per orbem diffu-
sa, multos cultores haberet.

Porrò fraterna pietas ad hoc incitauit. Opti-
mates

mates enim cupientes bonorum ſpiritalium fieri participes, ſua Cartuſianis temporalia impertiri ſtuduerunt, interdum extructis iam cellis nouas addendo, interdum verò monaſteria, in eo, quo libuit, cellarum numero à fundamentis extruendo. Vt ergo pijs huiuſmodi votis reſponderetur, auctus eſt numerus cellarum Cartuſianarum. Quis enim, precor, vel potuit, vel debuit huiuſmodi ſanctis deſiderijs aduerſari, & Principum vota fruſtrari? Denique poſteriores ad hoc compulit ipſa neceſſitas. Interdum enim efficiebantur nonnulli vel ſenio, vel morbo, vel alio quouis pacto inepti: quamobrem opus fuit numerum augere, vt diuinus cultus perſeueraret, & fundationibus, alijſque huiuſmodi oneribus mirum in modum multiplicatis (quę vel noſtri Maiores neſciérunt) plenius ſatisfieret. Iam verò (ſi fortè quempiam ſpiritalis cauſa magis oblectet) hanc pro omnibus generaliter accipiat. In ſingulis cellis habitant Cartuſiani, vt meminerint, ſibi peculiariter vacandum eſſe, inſanos illos arbitrati, qui alios curantes, ſeipſos negligunt. Meminerint & ſuas cellulas tabernaculorum inſtar ædificatas: contemplantes ſe Chriſti milites eſſe, & diuinis in caſtris habitantes, grauem cum truculentis hoſtibus pugnam ſuſcepiſſe, eam ob rem iugi cuſtodia opus eſſe. Diſtantes quoque cellulas habent Cartuſiani, vt intelligant, magis ac magis cellę, ſilentijque cenſuram eſſe obſeruandam, cui ſanè rei nimia vicinitas noxia eſſe ſolet.

Paruam autem diſtantiam eſſe voluerunt, vt mente tenerent, ad ſpiritalium hoſtium conflictum viriliter ſuſtinendum, hominem ſolum non ſemper ſibi ſufficere, ſed etiam pro

consequenda victoria fraternum,vicinumq; præsidium esse frequenter expetendum, quia frater,
Prou. 18. qui adiuuatur à fratre,quasi ciuitas firma. Denique paruum numerū principio delegerunt Cartusiani, vt alumnis insinuarent,paucitatem esse sectandam,fugiendam verò multitudinem, quæ tendit ad perditionem. Pauci siquidem inueniũtur diligentes serui,qui suo Domino fideliter obsequantur. Hac ergo generali causa, & singulas, & distantes,parua tamen distantia, paruoq; numero cellulas habere voluerũt Cartusiani. Iam satis de cellularum Cartusianarum situ,figura,& numero, dictũ videtur. Eã ob rem,si quid aliud ipsis in cellis te offendit, profer in medium.
Oblo. Possem adhuc cellas ipsas,vtpote nullius aut dignitatis,aut frugis, improbare, sed aptiorẽ locum expectans, ad alteram fundationem, scilicet corporalem,pergere malo. *Petrus.* I præ, sequar.

De fundatione corporali, speciatim uero de diuersitate alumnorum ordinis Cartusiani,ac indumẽtis eorum. CAP. 5.

OBLOCVTOR.

AGamus igitur de fundatione corporali,hoc est,de institutione per Brunonem facta pro corporibus disponendis, induendis, ac fouendis ad Cartusiane viuendum. Qua in re primùm rogo,quid causæ est, cur alij capillos, barbamque radant: alij verò prolixam intonsamq; barbam gestent? Deinde quid sibi vult,quòd nõnulli cucullati sint: alij verò Capitia ferant? Porrò cur omnes in commune variam supellectilem, multamq; indumentorum copiam (quæ

vel apud sæculares ipsos reprobaretur) habeant? Cur, inquam, portiones (quas pitantias vocant) adeò magnæ & crassæ singulis tribuuntur, quæ nec ab ipsis mundanis glutonibus vorari possent? Cur insuper omnes vino vtantur? Nónne ipsum vini vsum, sicut & carnium, vobis prorsus interdicere debuistis, cùm vtriusque vsus à veris heremitis penitus ignoretur? Denique cum in vsu vini laxetis habenas, priscorumque anachoretarũ vestigia deseratis: quid, oro, carnium esu ita languidos vestros interdicitis, vt non solùm in grauibus morbis (de paruis enim taceo) sed etiam in extrema necessitate penitus denegetis? Hoc enim vsque adeò periculosum, imò & perniciosum (vtpotè charitati aduersum) est, vt propterea vester Ordo tùm scriptis, tùm verbis reprobetur, passim inhumanus putetur, & demum Cartusiani crudeles vulgò dicantur. *Petr.* His tuis quæstionibus, imò verò contumeliosis impugnationibus respondere molientes, primum asseremus varietatem, differentiamque statuum seu graduum, quos religionis Cartusianæ sinus fouet. Deinde subiungemus de corporum dispositione, quò ad capillos, barbam, qualitatemq; indumentorum. Postremò agemus de victu, quo vtuntur Cartusiani. *Varietas statuum.*

Primùm adorientes, dicimus in Ordine Cartusiano Monachos in primis esse, qui & religiosi passim nuncupantur. Hi sacris initiati sunt, aut certè ad sacros ordines aspirare habent. In hoc enim gradu nulli nisi Sacerdotes, aut ad sacerdotium promouendi admittuntur. Sunt deinde laici barbati, quos Conuersos dicimus, qui licet e religionis grege esse non dubitantur, eos tamen Cartusiana statuta laicos vocant, quòd sa- *1. Monachi* *2. Cõuersi.*

 cris

3. Redditi clerici. cris Ordinibus non imbuãtur. Sunt insuper Redditi, & hi quidem duplices: quidam vocãtur Clerici, qui & Conuersis digniores, & quodammodò mixti sunt. Cucullã enim sine vittis gestant, & cũ monachis habitantes, cellam, silẽtium, ordinẽq;, vt monachi, obseruant. Cum ipsis verò Conuersis agentes, Conuersorum more in omnibus penè victitant.

4. Redditi laici. Alij verò sunt Redditi laici, Cõuersis penè similes, sed tamen inferiores: prolixam enim barbam non gestant, & hi quidem rarissimi sunt.

5. Donati. Porrò sunt Donati, qui triplici votorum funiculo se non obstringunt, nec habitu religioso passim vtuntur, nec illam quoque vitæ asperitatem sectantur, quam cæteri.

Donatorũ conditio. Nam & eis carnes edere (extra tamen septa monasterij) & plumeis in lectis dormire, & demùm multis in rebus laxius agere licet. Nihilo minus tamen obedientiam, castimoniam, fidelitatémque obseruare tenentur.

6. Moniales. Denique sunt Moniales, quæ & Conuersas, & Donatas habent, quibus omnibus præficitur vna

Priorissa. Priorissa.

Vicarius monialiũ. Verùm pro Sacramentis, alijsq; id genus, quæ fœmineum sexum nõ decent, instituitur Vicarius, qui monachis quibusdam ad eum iuuandum deputatis comitatus, seiunctisque in ædibus habitans, quod sui officij est, monialibus ipsis impertitur opportunè.

Monialium status. Hæ autem Christi sponsæ ab Episcopis, cùm tẽpus adest, consecrãtur, nigro velo caput operiunt, diuinum cultum instar monachorum persoluunt, & similibus quoque indumentis simul proportione seruata vtuntur. At verò simul edentes, simul operantes, simulq; in dormitorio communi quiescentes, non tantam vitæ asperitatem sectantur, quantam & monachi. Non enim posset fragilis ille sexus tantum oneris ferre.

Cæterùm de Redditis, Donatis, Monialibúsque Cartusianis hæc tantilla dixisse sufficiat. Ad Monachos & Conuersos redeamus. Inter quos discrimen illud est, quòd monachi nec comam, nec barbam nutriunt: Conuersi verò & prolixas barbas, & capillos paruos gestant. Illi cucullas, hi Capitia ferunt. Illi mentem, hi corpus exercent. Illi cancellatis manibus diuinis rebus vacant, hi manibus expassis, terrenis incumbunt. Illi demùm solitudini cellæ dant operam, hi verò externis negotijs occupantur. Vt enim monachi ad otium vitæ contemplatiuæ potissimùm instituti sunt, ita Conuersi ad opera actiuæ. Ipsos siquidem Conuersos in suum gremium admisit Ordo Cartusianus, vt corporeis exercitijs incumberent, quod & statutorum monimentis hoc modo proditum est. Quia potius de agricultura, & nutritura animalium, quàm de redditibus alienis viuere disposuimus, laicos in nostram societatem admisimus, qui & agriculturæ, & pecorum nutrimēto, & alijs corporalibus exercitijs prout eis iniunctum fuerit, diligenter intendant, sicut & Clerici spiritalibus operam dare tenētur. Sed iam peculiariùs agendū videtur de his, quæ superius proposita sunt, scilicet de dispositione, qualitateq; corporis, & indumentis, alijsq; id generis, quæ magis ad corpus spectare putantur. In primis (vt diximus) nec comam, nec barbam nutriunt monachi, quippe qui frequenter rasuram capitis, & barbæ faciant. Faciunt autem iustis de causis.

Conuersi à monachis qui distēt.

35. secūda an. 1.

Prima quidem, propter mysticam legis obseruantiam, quæ Leuitis, hoc est, assumptis præcepit radere omnes capillos carnis suæ, Numeri 8. Quod exponēs Gregorius, inquit: Pili carnis sunt quæ-

quælibet superflua humanæ carnis, vel vitæ veteris cogitationes. Posteà subiungit. Oportet ergo Leuitas omnes pilos carnis suæ radere, quia qui in obsequium Dei assumitur, ante oculos Dei à cunctis carnis cogitationibus mundus debet apparere: ne illicitas cogitationes mens proferat, & pulchram animi speciem, quasi pilis fuscantibus, deformem reddat. Vt ergo Cartusiani legem ipsam spiritaliter obseruent, obseruandâq; meminerint, hoc est, vt superfluas cogitationes abscindendas esse cogitent, pilos & capitis, & faciei radunt. Radunt quidem, non euellunt: quoniam etsi cogitationes superuacaneæ carnalésque amputantur magna cura, magnaque diligẽtia, resecari tamen funditus nequeunt. Semper enim generantur superflua, quæ nouacula solicitudinis rescindenda supersunt. Altera verò causa est, vt pareant etiam abundantius Ecclesiæ iubenti, ne Clerici comam barbámue nutriant. Quod & in Concilio Carthaginensi factum fuisse traditur. Et Extrà. de vita & honestate Clericorum, Cauetur. Verùm quia hæc communia sunt rasuræ & capitis, & barbæ, eam ob rem afferamus specialiter de tonsione capitis, deinde de rasura barbæ. Tondent caput Cartusiani, vt intelligant, meminerintq; spiritalem nuditatẽ, quę per capitis rasurã signatur, in vertice mentis obseruandam esse. Hoc est, labentium rerum, quas diuini amoris contemplatione putantur abdicasse, nuditatem seu abrenuntiationem semper in arce mentis amplexandam, nihilque inter Deũ, & animum suum medium esse debere, & denique contemplationis puritatem esse tenendam, intelligant. Tõsio enim capitis, signũ est cõtemplationis. Tondent quoque barbam frequenter

Pilos cur radant.

Concil. Carthag.

Cartu-

Cartusiani monachi ob cultus diuini reuerentiam, vitandaqne pericula, quæ in celebratione Missæ propter barbæ prolixitatem contingere possent. Difficile enim esset, Dominicum poculum cum barbæ protensione citra periculum sumere. Denique hoc idem efficiunt Clerici Cartusiani, ad discriminandum statum suum à Cōuersorum statu, insinuandumque, quantò plus raduntur ipsi monachi, tantò magis eós in obseruandis spiritalibus rebus per huiusmodi rasuram designatis, soliciriores esse debere. At cōtrà, prolixam barbam gestant Cōuersi, in signum imitationis, discretionis, viriJitatis, actionisq;. Imitationis scilicet, vt antiquos heremitas vel extrarijs signis & æmulentur, & referant, qui per Clericos ea parte exprimi non possunt. Discretionis quoque, vt à Redditis laicis, quibus penè similes sunt, per barbam discernantur. Virilitatis insuper (barba enim virilitatem signat) vt intelligāt, moneanturq;, ad ferendum opus assumptum virilitate opus esse. Huiusmodi nempe exterioribus monimenris eos de statu suo imbui operæprerium est, quippe qui literati non sint, eamq; ob rem opus habeant aliàs edoceri. Actionis deniq;, vt meminerint, ad exercitia corporea se assumptos esse, quemadmodum & Clerici prolixam barbam minimè gestantes, ad contemplationem deputati sunt. Sed iam ad Cartusiana indumenta veniamus. Indumenta gestant Cartusiani candida, grossa, abiecta, vniformiaq;. Candida quidem, vt candorem & mentis, & cōuersationis obseruent. Candor etenim vestis signum est munditiæ pectoris, sanctæq; conuersationis. Vt igitur Cartusiani intelligant, & cordis munditiam interiùs, & honestam exteriùs conuersatio-

Barbam cur radāt Clerici.

Indumenta Cartusianorum.

uersationem esse tenendã, candida vestiméta gerunt. Gerunt & crassa atq; rudia, vt omnẽ in vestibus accuratiorem cultũ, molliciemq; putẽt fugiendam. Quicquid enim prorsus ad lectũ, vestitúmue pertinet, cuius sit crassitudinis, non curat Cartusianus. Satis enim est ei nuditatẽ tegere, frigusq; arcere. Gerunt deniq; abiecta, viliaq; indumenta Cartusiani, vt superbas vestiũ pompas, vanitatem, elationemq; intelligant prorsus esse refellendas. Cũ enim (vt Cartusiana statuta canunt) ad oẽs monachos, tamen maximè ad nos humilitatẽ, attritionẽq; pannorũ, & vniuersorũ, quibus vtimur, vilitatem, paupertatẽ, & abiectionẽ certũ est pertinere. Sed cur ita? Nẽpe vt vitentur mundiales abusus in vestimentorũ vsu assueti, videlicet superfluitas, seu copia immoderata: curiositas, quæ interdũ angustiores, interdũ laxiores vestes habere impellit: Indecentia quoq;, quę ad gerenda vestimenta statum non decentia concitat. Deniq; excessus in valore, vtpote cũ vestes habentur cariores, q̃ flagitet personæ conditio. Deniq; vniformia gestant operimenta Cartusiani, ne vlla coloris, vel habitus diuersitate videatur in religione varietas, viteturq; omnis & elationis, & murmurationis occasio, Nam (pro Cassiani sententia) quicquid inter famulos Dei præsumitur ab vno, vel paucis, nec catholicè, hoc est, vniuersaliter per omne corpus fraternitatis tenetur, aut superfluum, aut elatum, & propter hoc noxium iudicandum est, magisq; speciem vanitatis, quàm virtutis ostentans. Cæterùm his generatim prælibatis, peculiarius agamus. In primis de cuculla, quæ monachalis indumenti genus est, capitium habens quasi cristatum, cui residuũ cohærens à lateribus colli, humerisq; diuiditur in duas

16. secũd. c. an. 3.

Ibid. 5.

Abusus vestimentorũ

Cassianus.

in duas velut alas, quæ in lateribus colligantur vittis,& demũ ad talos vſque protẽduntur. Quã quidem ab aue quadam dictam nonnulli putãt, quæ adeò fatua eſſe dicitur, vt victum quærere erubeſcat,ſuorumq; ouorum oblita, foueat aliena: quas conditiones cucullatum dicunt habere debere. Debet enim velle fatuus mundo videri, vt ſapiens ſit apud Deum. Debet quoq; de victu parùm curare,& deniq; omnium,quæ huius mũdi ſunt oblitus, etiam alienos, hoc eſt, inimicos amore proſequi. Pulchra quidem ſunt huiuſmodi documenta,planeq; recipienda,ſed de præfata cucullæ nuncupatione fides ſit penes authorem. Quamobrem ea quæ veriſimilia videntur proſequentes, dicamus cucullam factam figuratamque,vt diximus,Cartuſianos geſtare, partim imitationis, partim ſignificationis gratia. Ad imitandum enim eos, qui ſolitariæ profeſſionis præfigurauère lineas, qui cucullis penè ſimilibus vſi fuiſſe leguntur,& ab Apoſtolo cõmemorantur, cùm inquit, Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis,talarem cucullam geſtant Cartuſiani. Deinde ſignificationis,admonitionisque gratia hoc efficiunt. In primis quidem oblongum cucullæ capitium,moreque caſſidis antiquæ conſutum, gerunt Cartuſiani milites, vt commoneantur,priſcorum veſtigia ſecuti, inermes incedere nunquam debere, verùm ab eis caput iugiter eſſe armis protegendum, hoc eſt,præcipuam hominis partem,ſcilicet rationalem,contra hoſtiles conflictus muniendam. Deinde cucullam duas partes velut alas quaſdam habentem gerunt, vt meminerint, charitatem geminam (ſcilicet Dei & proximi) eſſe habendam: quibus,velut duabus alis anima volitãs,&

Monachi proprietates.

Heb. 11.

Cucullæ quid ſignificet.

Cucullæ partitio.

ea quæ antè & retrò ſunt, prudenter conſiderans, duplicem prædam, hoc eſt, ſtolam mẽtis, & corporis in futura gloria conſequi poſſit. Inſuper cucullam vittis colligatam, crucíſq; inſtar formatã geſtant, vt vel ipſius indumenti qualitate moneantur, ſe vinculo Dominicoq́; iugo colligatos eſſe, quod à ſeipſis excutere liberum non habẽt. Moneantur, inquam, pœnitentiæ crucem, quam ſuſceperunt, iugiter viriliterque eſſe ferendam. Nec ſuam ſolùm crucem, ſed & crucem Domini, crucemque proximi ferendam putent. Crucem quidem Dominicam, pia tantarum iniuriarum contumeliarumque meditatione, imitatione quoque humilitatis, patientiæ, aliarúmque virtutum, quæ in ea effulſerunt, & demùm aſſidua gratiarum actione, ad quam iure optimo pro tantis beneficijs aſtringimur omnes. Crucẽ denique proximi, eius ſcilicet onera patienter tolerando, miſerijs, & afflictionibus eius piè cõpatiendo, iuuandoq́;. His enim de cauſis crucem in veſte putantur ferre Cartuſiani. Denique cucullam talarem geſtant, vt meminerint, ſuſcepta onera ad finem vſq; vitæ perſeueranter ferenda eſſe. Non enim ante vitæ calcem, hoc faſce leuari poſſe ſperandum eſt. Sed iam de alijs agamus. Cilicium (quod aſperum, ſetigerumq́; tegumentum eſt) ad nudam carnem geſtant Cartuſiani, vt (ſecundum præceptum Apoſtolicum) mortificent membra ſua quæ ſunt ſuper terram. Huiuſmodi enim cilicij non ſolum corpus affligitur puncturis, ſed & aſperitate quadam mortificatur, cohibeturq́; iugiter, ne laſciuiat, ne vehementiores tumultus concitet, ne demum, inſtar equi indomiti, ſine rationis fræno ſe, quò libuerit, agat. Quàm enim aptum ſit huiuſmodi operimen-

Vittæ.

Triplicem crucẽ Cartuſianis ferendam.

Col. 3.

rimentum ad carnales impetus edomandos, ad *Cilicij usus & laus.*
iiam Dei placandam, promerendamq; & sibi, &
alijs misericordiam, ad agendam pœnitentiam,
& demùm ad conseruandas virtutes pellendaq;
vitia, satis exemplis, dictisq; sacræ paginæ liquet.
Iacob siquidem, visa filij sui Ioseph tunica san- *Gen. 37.*
guine tincta, indutus est cilicio, lugens filiũ suũ *3. Reg. 21.*
multo tempore. Achab rex, licèt peruersus, audita
comminatione Domini sibi per Heliam propo-
sita, operuit cilicio carnem suam. Quamobrem
diebus eius non induxit Dominus ea mala, quæ
fuerat comminatus. Niniuitæ ad mitigandam *Ionæ 3.*
Dei sententiã, quæ per Ionam Prophetam in eos
lata fuerat, cilicij asperitate velati sunt. Iudith *Iudith. 8.*
laudatur, quòd super lumbos suos cilicium ge-
stârit, qua tempestate Sacerdotes, super ibi Holo-
fernis crudelem impetum formidantes, seipsos *Psal. 34.*
cilicijs operuerũt. Psalmista quoq; cùm sibi mo-
lesti essent inimici, induebatur cilicio. Matha- *1. Mac. 2.*
thias insuper cùm filijs suis, considerans mala,
quibus Dei populus affligebatur, cilicio vsus est.
Machabęus etiã & qui cum eo erant, timore pro- *2. Mac. 10*
pter imminentem Timothæi aduentum corre-
pti, lumbis cilicia admouerunt. Denique quàm
opportunum sit pœnitentiæ cilicium, satis Chri- *Luc. 10.*
stus Dominus ostendit, asserens si quæ in Iudęa,
etiam in Tyro & Sidone fuissent effecta, olim
pœnitentiam in cilicio & cinere egissent. Sed de
his iam satis. Intrinsecus autem cilicium à Car-
thusianis gestatur, ne ab humanis oculis visum
elationis periculosæ causam præbeat. Ita enim
tutiùs meliusque agi putatur, quàm exterius ve-
stem ferre cilicinam: quippe quæ circunspecta
cunctis, atque notabilis, nullaque vel spiritui, vel
corpori emolumenta ferre valens, elationis va-
nita-

nitatem faciliùs possit afferre. Porrò duplex cingulum gestant Cartusiani, extrinsecus vnum, alterum intrinsecus. Quod exteriùs ostentant, ex canabe cruda interdum adiuncta pelle confectũ est, quod ab eis pro zona geritur, per quod intelligi datur, ea quę vilia sunt & simplicia, anachoretico proposito amicissima esse. Datur & intelligi, ad onera debitè, perseueranterque ferenda, opus esse timore, qui semper animum constrictũ teneat. Non enim asellus aptè onus sibi impositum ferre poterit, nisi ritè cingulatus fuerit: ita nec Cartusianus, nisi cingulo timoris sit constrictus. His igitur de causis cingulo vtuntur, in quo & additio pellis emortuæ, signat mortificationem membrorum adesse debere. Quòd autem interiùs occultè geritur, Lumbare dicitur. Est enim funis ex canabe cruda, quo lumbi cinguntur, quem & ipsi ferunt, vt obscœnæ libidinis sedes mortificetur. Sciunt enim virtutẽ dęmonis, hoc est, luxuriã in lumbis seu renibus esse. Igitur vt lumbi ipsi, quibus luxuriæ seminaria in viris cõtinentur, asperiùs mortificentur, lũbare ferunt Cartusiani. Ferunt quoq;, vt lumbos spiritualiter accinctos esse debere, intelligãt. Lũbos enim mysticè præcingimus, cũ Euangelico mandato audientes, libidinem concupiscentiamq; malam pro viribus cohibemus. Sed reliqua breuiter subnectamus. Subtunicale caligasq; breues gestant, vt & corpus frigore afficiendum, in ea potissimũ parte, quæ acrioribus veneris stimulis agitari cõsueuit, & infantiam esse sectandam, infantili habitu intelligant moneanturque. Ad infantiam enim Christi reuersi, debent infantiam morum obseruare, innocentiam scilicet, simplicitatẽ, humilitatem, obedientiam, & cætera id genûs, quæ in ea

Cingulum. *Lumbare.* *Iob. 40.* *Subtunicale.* *Caligæ.*

ea ætate commẽdari solent. Cæterùm, vt in-
mentis finis,& obiectioni de indumentorum
pia factæ, responsio adhibeatur, noua & vete-
indumenta habent Cartusiani, vt scilicet recẽ-
oribus, atque honestioribus, decorent solenni-
tes: per hoc insinuantes, illis potissimùm die-
s, cultiores ac puriores mẽtes esse debere. De-
de, vt cùm aliquod eorum sordibus affectum,
erit lauandum, habeant aliud quo intereà vti
ssint. Non enim vel nimiæ vel affectatæ sor-
s Cartusiano proposito consentaneæ sunt. Po-
emò, vt cùm hyemis rigor aduenerit, habeant
is, quò se operire queant. Indigent enim mul-
ad arcendam frigoris iniuriam, quippe qui
t ieiunijs alijsq; oneribus exesi, & in lecto du-
, stramineo, algidoque soli iaceant. Deniq; (ne
id intactum relinquatur) capam, & eam qui-
m nigram, interdum gestant monachi Cartu-
ni. In primis quidem ornamenti seu decoris
atia, ne videlicet sine capa suis terminis seu li-
itibus egressi, possint à secularibus, eos videre
suetis, de nimia indumentorum vilitate taxa-
Vt igitur nimiam rusticitatem in propatulo
tent, capam cum pileo gerunt. Deinde hoc idẽ *Pileus.*
ciunt pro vitandis inuidorum iaculis, quibus
s faciliter inuadere possent, dicendo (qua sunt
meritate) per multam cucullæ abiectionẽ pa-
m ostẽtatam, Cartusianos humanam gloriam
cupari velle: præsertim cùm cæteri religiosi
, quæ abiecta sunt, palàm ostentare non soleãt.
d hæc capam gerunt, vt solitarios referant ve-
stissimos, qui pallium gestasse leguntur: per
c (puto) significantes, & discretione, & charita- *1. Pet. 4.*
, velut pallio quodam, multitudinem peccato-
m operiendam esse. Debent enim vbiq; pec-

cata, charitatis tegumento operiri. Debent & peculiariter ea, quæ imperfecta sunt, coram fragilibus (præsertim secularibus) per discretionis virtutem tegi, ne scilicet religionis status vilescat, aut aliquid propterea detrimenti patiatur. Denique nigram capā ferunt Cartusiani, vt ipso colore atro, qui mortificationem signat, prudenter intelligant, mortificationem in verbis, signis, & operibus potissimùm coram ipsis secularibus esse tenendā. Solent enim curiosiùs ea omnia, quæ à monachis (præsertim eis, qui rarenter prodeūt in publicū) vel dicūtur, vel efficiūtur, aduertere. Magna itaq; cautio atq; prouisio adhibenda est, ne quid irreligiosum coram eis à monacho prodeat. Habendus igitur timor Dei ante oculos iugiter, qui mortificationem in omnibus faciat. Alioqui sine confusione ad sua septa monachus non reuertetur. Verùm aliqui sunt vsqueadeò fronte perfricata, vt ista prorsus non curent. Si enim curarent, illa tàm licēter non admitterent, quæ & sibi confusionem, & religioni contemptū frequenter afferunt.

Supellectilis copiam cur habeāt Cartust. Sed iam de copia supellèctilis ratio afferenda est. Cartusiani siquidem non vestimentorum tāntùm copiam, sed variam quoq; supellectilem (nō tamen immoderatam) habent ab Ordine, quòd ferè semper soli comedant, quôd varijs etiam artibus (quæ instrumētorum copiam exigunt) dent operam, quòd etiam alicuius rei defectu timeāt cellam exire coacti, qua ne faciliter egrediantur, tanta conceduntur vel ab ipsis statutis, quibus hoc modo cautum est. Ideo vni tanta concedimus, ne (quod illicitum ducimus) de cella exire compellatur. Quibus animaduersis, non est cur hæc ipsa vel rideas, vel reprehendas. Si enim in cella

16. secundæ an. 12.

ella longiore tempore commoratus, tātam vi-
æ asperitatem expertus fueris, proculdubio vi-
ebis, multis cellicolam indigere. Videbis, in-
uam, inter tot angustias aliquid solaminis ex-
ibendum esse, his præsertim, qui necdum per-
ectionis culmen attigerunt, quos rerum varietas
blectare solet. Nec inficiamur tamen, nimiam
uram (superfluam præsertim) à monachis vitan-
am esse. Turpe enim esset, professione habituq;
pso paupertatem præ se ferre, & tamen immo-
eratam rerum copiam vel expetere, vel habere.
urpe, inquam, foret parua quandoq; in sæculo
eseruisse, & in deserto superflua cum nimia a-
iditate possidere.

Nimiā superfluitatē monacho uitandam.

De *uictu Cartusianorum generatim, peculiariter uero de usu uini.* CAP. 6.

PETRVS.

Ed iam expeditis indumētis, ad victum Car-
tusianū accedamus, primùm agentes de ipso
victu in genere, deinde peculiariter de vsu
ni. In primis carnes nunquam, rarò pisces, fre-
entiùs oua comedunt Cartusiani, idq; in prā-
o duntaxat, quandoquidē ad cœnā herbas, vel
ctus tantùm accipiunt. Non enim eis tunc vel
ces, vel oua tribuūtur. Porrò in Aduētu, Quin-
agesima, ferijsq; sextis omni tempore, ouis, ca-
s, alijsq; lacticinijs non vtuntur. Insuper vnam
ebdomada faciunt abstinentiam, hoc est, ie-
iū in pane & aqua (quod fortissimū Hierony.
ellat) nisi vel debilitas, vel infirmitas, vel se-
tus excuset, aut alia causa, quæ Priori rationa-
s esse videatur. Taceo ieiunia, quæ ab exal-
one sanctæ Crucis, vsq; ad Pascha, sunt eis cū

Abstinētia corū qualis

veris Monachis communia. Ad hæc vino puro non vtuntur. Aquaticum enim vinum saniſſimum eſſe putant, quod quidem ab eis in prandio vel cœna duntaxat potatur. Non enim cum ieiunant, eis vinum conuentualiter veſperi propinatur. Denique ſoli in cellis, quod aſſiduum eſt, refectionem ſumentes, arctiorem victum tenent, quàm in communi refectorio (quod diebus Dominicis, alijſque feſtis Capituli contingit) ſimul edentes. Tunc enim lautiùs vberiuſq; paſcuntur, quòd ſcilicet huiuſmodi diebus grauiore labore afficiantur ob maiorem officij diuini prolixitatem: quòd etiam diebus feſtis aliquid cibi lautioris paſſim à laicis Clericis, religioſiſq; alijs accipi ſoleat: quòd inſuper heremiticum rigorẽ illis diebus remittentes, cœnobiticam vitam agant, quæ mitiori victu vti ſolet: quòd tota denique hebdomada vitæ aſperiori incumbentes, egeant vires inſtaurare, quæ ad futura onera validiùs ferenda ſufficiãt. Non igitur citra optimas cauſas cibi tùm melioris, tùm plenioris quicquã diebus feſtis accipiunt. Quæ ſi aduerterentur diligentiùs, non ita leuiter ad mordendam alienã vitam, linguæ nimiùm lubricæ laxarentur, quæ interdum pitantias ipſas, quas lambendo probauêre, poſtmodùm obloquendo reprobare non verẽtur. Sed cur ita? Nempe quòd linguaces huiuſmodi, carnibus alijſq; id genûs adhuc turgidi, non poſſint, cùm apud nos ſunt, multum capere ciborum, præſertim qui nec curioſè parati ſint, nec pretioſi: eam ob rem putant, quoſuis alios non plùs ſumere debere. Quæ ſanè carpendi leuitas, inconſiderataq; temeritas olim pulchrè deluſa, repreſſaque fuiſſe dicitur. Enimuerò cùm Frãcorum Rex quidam à ſuis aulicis neſcio qua vani-

Paradigma de rege Francorũ.

vanitate, dicentibus, amplas nimium pitantias Cartusianis ministrari, concitatus fuisset, proptereaq; fecisset querimoniā cuidā Cartusiani Ordinis patri, & prudenter ille respondisset, rem nō ita se habere, asserens si rex ipse periculum facere vellet, ieiunando paucos dies, cæteraque onera (quæ vnus habet Cartusianus) ferendo, eū longè aliter putaturum: Tandem placuit Regi periculum facere, ieiunare, cætera onera paruo tēpore ferre. Cùm autem Dominico die Missa conuentualiter dicta fuisset, rabida fame confectus Rex ipse, de Missa ad mensam eūdum protinus esse putabat. At verò cùm Sextā anteà canendā dixissent fratres, graui molestia affici cœpit. Quid plura? Refectorium ingressus, omnia vorauit quæ apposita fuerant, paruaq; pitantia videbatur, cui nimiam esse paulò ante sui persuadere tentauerant. Quapropter suos purpuratos postmodùm allocutus, finite (inquit) finite Cartusianos suas pitantias edere. Sinite, inquam, carpere, quæ vacuis intestinis nequaquam superflua esse, vel breui experientia ipse probaui. Huic nō dissimile est, quòd à viro fideli nuper accepi. Scholastici quidam, fugiendæ pestis gratia, quendam religiosum conuentum adeuntes, aliquando in refectorium introducti, curiosiùs edentes fratres intuebantur. Pingui enim ientaculo referti, prandere non poterāt. Quod Prior animaduertens, postero die curauit, ne dispensator vspiā toto matutino inueniretur. Volebat enim callidè, scholasticos illos ieiunos in refectorio cū fratribus prandium sumere. Cùm igitur non inuēto dispensatore, refectionis hora venisset, scholastici illi rabida fame confecti, refectorium ingressi, omnia sibi apposita vorauerunt, ita attētè ac di-

ac diligenter, vt ne vnus quidē ad intuendos fratres caput leuaret. Quo peracto Prior iocatus, ita inquit: Quid est, quòd heri fastidiosè comedebatis, fratresque intuebamini: hodiè verò omnia diligenter edentes, ne vnum quidem aspexistis? Discite, inter plenum vacuumque ventrem, latum discrimen esse. Sed quid antiqua referimus, cùm videamus quotidiè, vel seculares ipsos, vbi duos aut tres Quadragesimæ dies ieiunauerint, magnos variosque ciborum apparatus facere, & intestinis vtcunque vacuis satisfacere cupientes, pro sumenda refectione multum temporis, ciborumque absumere? Quid, quæso facerent, si longissimis ieiunijs, laboribusque plurimis confecti forent? Neque hæc diximus, quòd voracitatem, crassas portiones, lautaque prandia (maximè in monachis, quorum vita iugis pœnitentia esse debet) ipsi laudemus, sed vt monstremus apertè, quàm inconsideratè, leuiterque multi obloquantur. Non enim nos latet, refectionis excessum quatuor bonorum generibus, scilicet animæ, corporis, famæ & fortunæ, plurimum obesse solêre. Animæ primùm, quòd eius aciem hebetet, confundat memoriā, & grauis, turpisq; piaculi ream faciat. Deinde corporis bonis, quòd sæpe somnū quietemq; auferat, quòd crassis vaporibus caput implens male afficiat, quòd varios morbos gignat, grauesq; dolores. Postmodùm famæ, quòd similes sint glutones Sodomitis, de quibus Ezec. 16. dicitur: Hæc fuit iniquitas Sodomæ, saturitas panis: similes, inquam, sunt canibus, qui nesciūt satietatē: similes demùm idololatris, qui de vētre suo Deum faciunt. Denique fortunæ bonis, quòd nummos exhauriat, pauperiemque interdum inducat. Quæ animaduertentes, cum peritis

Gula quæ mala pariat.

Ezech. 16.
Phil. 3.

is medicis tùm animæ,tùm corporis,satietatem valde detestamur,tantum abest, vt probemus. Detestamur & ciborum pretiositatē, insolentiā, curiosumq; & studiosum nimis apparatum, in quibus monachos nonnullos excedere grauiter dolemus. Alij etenim pretiosa expetunt, quibus vilia stercora conficiant. Alij rara quærunt & insolita,quæ vix in vrbibus inueniri possunt. Alij demùm(vt verbis Hugonis vtar)superstitiosi nimis,in præparandis cibis studium adhibent, infinita decoctionum,frixurarum, & condimentorū genera excogitantes,modò mollia,modò dura, modò frigida, modò calida, modò cōcta aqua, modò assa,modò pipere, modò allio, modò cumino,modò sale condita,secundùm consuetudinem prægnantium desiderantes. Quam superfluam curiositatem Bernardus quoq; pulchrè taxauit,cùm inquit:Quis dicere sufficiat(vt cætera taceam)quot modis oua sola versantur,& vexātur, quanto studio euertuntur, subuertuntur, liquantur, durantur? Et nunc quidem frixa, nunc assa,nunc farsa,nunc mixtim,nunc sigillatim apponuntur.Ad quid autem hæc omnia,nisi vt soli fastidio consulatur? Sed de ijs iam satis. Verùm quæras, cùm non valeant æqualiter omnes, cur æquas portiones cibi & potûs, singuli capiāt Cartusiani. Nempe, vt qui tanto cibo indigent, possint sine rubore,quod sibi opus est, accipere. Deinde,vt aliquid ex aliorum,nō ita valentium, parcitatis, maneat residui,quod familiæ pauperibusque tribuatur.Denique,vt omnis murmurationis (quæ ex inæqualitate faciliter prodire solet) arceatur occasio. Cæterùm cur vino vtantur Cartusiani, iam ratio reddenda est. In primis quidem sacris in literis animaduerterunt,vinum

Delicati monachi taxantur.

Bernardus

num reprobatum non esse. Nam & regius vates, Vinum lætificat cor hominis, totus lætabundus
Psal. 103. cecinit. Cuius lætitiæ participes effici cupientes Cartusiani, Bacchico poculo vti decreuerunt. presertim quòd inter multas asperioris vitæ angustias, nulla alia penè habeant, quæ possint eos letitia afficere. Deinde vinum ab Apostolo cõcessum legerunt, qui Timothæo discipulo inter cætera scribens, ait: Modico vino vtere. Quòd tãtus Apostolus nõ fecisset, si viris, etiam perfectis, vini vsus minimè opportunus esset. Cùm igitur multi Cartusianorum infirmo seu debili sint corpore, non abs re senserunt, Apostoli doctrinam secuti, moderato vino vtendum. Insuper perfectos monachos, monachorum Princeps Benedictus reddere, probatamque regulam instituere gestiens, monachis vini poculum concessit. mẽsuram declarans, quæ sobriè victitanti sufficere possit. At verò quis vnquam putârit, eum vini vsum monachis fuisse concessurum, nisi prudens ipse animaduertisset, huius temporis homines admodùm fragiles, non posse sine vini potu monasticum rigorem tolerare? Porrò Cartusiani ipsi cogitantes, carnem aheneam se non habere, verùm debile corpus humanum in primis esse, noluerunt omnia sibi denegare, quæ nonnihil voluptatis licitè pariunt, sed quædã retinere prudenter voluerunt, quæ corpus ipsum satis calefacere ac fouere possent. At verò cùm carnibus valedixissent, reliquum erat vinum retinere. Quod si penitus abiectum fuisset, nec corpus satis foueri, nec tàm grãdia onera ferri profectò potuissent, cùm alia penè omnia, quibus vtuntur, & aspera sint & frigida. Ad hæc satis exploratum est, continuam solitudinem plurimum suapte natura

1. Tim. 5.

D. Benedictus.

mo-

molestiarum afferre, multumq; tristis melācho-
iæ gignere solere: quibus incommodis non po-
uerunt faciliùs ac honestiùs, quàm vini vsu cō-
sulere. Non enim alia faciliter suppetunt, quibus
melācholicis incommodis obuietur. Cùm enim
partim solitudinis ipsius iugitate, partim quali-
ate ciborum, quorum assiduus vsus est, spirita-
ibus exercitijs melancholia ipsa soleat augeri,
quæ quidem aucta, nimiū aliquoties furit, gras-
aturque supra modum, nonnunquam obtundit
ngenium, quandoq; spiritus obfuscat, pusillani-
mitatem tristitiamq; gignit, & demùm animū
errore, tædio, stuporeq; afficit: putauerunt pro
huiusmodi detrimentis vitandis, vini vsum sibi
necessarium esse. Apto enim vino melācholicus
humor temperatur ac mollitur, non secùs ac fer-
rum igni aquaq; lupini. Postmodum satis com-
pertum est, Cartusianos iuuamentis illis, quæ ad
concoquendas frigidiores, humidioresque epu-
las (quibus solent vti) & ad vehendos duriores ci-
bos ad præcordia, conducūt, plurimùm indigere.
Enimverò sæpius vsu venit, vt assidua mentis
agitatione, & è diuerso iugi membrorum otio,
nec digestio plenè fieri, nec superflua excerni,
nec demùm crassi fuscique vapores exhalari
queant, nisi forsan antidoti quicquam adhibea-
tur, quod naturæ debili mirificè opituletur. Quā-
obrem non ineptè vino vti constituerunt, quòd
scilicet digestionem iuuet, citò penetret, & cibos
quoque, quibus miscetur, penetrare faciat. Nôrūt
enim, defectu digestionis mala plurima, & qui-
dem grauia, prouenire solere. Siquidem crudi-
tas ipsa naturalem humorem, quod vitæ pabulū
est, arefacit, natiuum obruit calorem, sanguinem
corrumpit, noxium humorem generat, varios
mor-

morbos parit, & vitam denique resolutione simul & suffocatione perdit. E regione verò tam apta vitæ est digestio, vt vitæ ipsius radix ab Auicenna vocetur. Est quoque adeò necessaria, vt (pro Galeni sententia) sit præ cæteris vbique curanda. Enimuerò quod maximum videtur præceptum, salubribus videlicet vti, nihil proderit, nisi ritè fiat ciborum concoctio. Itaque mala omnia, quæ cruditatem afferre diximus, arcere cupientes Cartusiani, vini poculum, vtpotè necessarium, retinere curauerunt. Denique & multas vinum, præsertim dilutum, virtutes habere, & adiumenta alia bonæ habitudini cōducentia sibi deesse considerantes Cartusiani, non temerè vini vsum, vtpotè sibi aptum, vtilem, necessariumq; reseruārunt, nec tanto antidoto seipsos viduare prorsus voluerunt. Vinum etenim, præsertim bonum, virtutem, spiritum, caloremq; naturalem recreat, ac confortat, subtiles clarosq; spiritus parit, resolutos abundè reparat, velociter nutrit, purum alimentum præbet, facilem ciborum efficit penetrationem, ingenium acuit, totum corpus calefacit, digestioni mirificè prodest, digerit humores, flegmata resoluit, eaq; expulsioni opportuna facit, compescit iram, gaudium parit, melancholiam temperat, eamq; interdum foras propellit. Deniq; hominem & mēte, & corpore virilem reddit, vsq; adeò vt medicus quidam dixerit, eos qui vinum nunquam bibūt, in comparatione eorum qui Baccho vtūtur, effœminatos esse. Taceo quòd vinum delectum theriacis esse similē, Isaac medicus astruit. Taceo quòd Arnoldus philosophus ait, vinum omnem suscipere virtutem rerum earum, quæ (vt ita dixerim) euirtuātur in eo. Taceo deniq; quòd vino

Vini uirtutes.

solo

solo cum apta ligatura, alius quidā medicus vulneribus omnibus opem ferebat. Sed hæc medicis ipsis linquentes, tandem omnibus diligenter animaduersis, conficiamus, nō esse magnopere mirandum, si Cartusiani vino vti constituerūt. Nec stupendum quoq; si præstātes Theologi, qui circa res altissimas, atq; difficillimas versantur, bonum vinū amare dicantur. Huiusmodi enim arduarum rerum contemplatione vehementi, spiritus melācholicus efficitur, qui nisi nectaris apti virtute temperetur, ad res huiusmodi peruestigādas ineptus erit. Magis verò admirandū est, penè omnes, quò ad boni vini delectionē, simul & dilectionē, Theologos esse. Amant enim oēs optimum vinū: de illo nunc loquor, quod suum autorē inebriasse nudasseq; dicitur, nō de illo theologico spiritualiq; vino, quod lætificat Deum & homines, hoc est, sacræ Scripturæ intelligentia, quam (prò dolor) pauci admodū haurire cupiūt. Sed dicas, & venerem concitari, & alia quoq; dicta permulta vini vsu prouenire solere: quapropter debuêre ab eo Cartusiani prorsus abstinere, si remotiores à periculis esse volebant. Fatemur, immoderatum excessiuumq; vini poculū, multa & mentis, & corporis incommoda frequenter afferre. Siquidem multus vini vsus mentem seducit, hominem bestiam reddit, diuinas laudes impedit, ingenij aciem hebetat, conturbat memoriam, caput humoribus pessimisq; fumis implet, bella suscitat, parat gladios, discrasiam in toto corpore gignit, contentiones prouocat, dissipat amicitiam, linguam effrenatè laxat, omnia per talenta loqui facit, pandit secreta, ineptā lætitiam parit, omnia audenter attentat, venerem concitat, maculat vitam, mores corrūpit, aposta-
taie

Gen.9.

Iudic.9.

Immoderatus vini usus.

tare facit sapientes, insanos interdum efficit. Denique quantum moderatus prodest vsus eius, tātum vel plùs nocet abusus. Qua in re operæpretium non est, vel diuinarum, vel secularium literarum testimonia proferre, cùm experientia ipsa quotidiana satis hæc ipsa comprobet. Ne igitur in aliquod huiusmodi detrimentorum inciderēt Cartusiani, sanxerunt, & vinum limphandum, & cum mensura bibendum esse. Non enim puro vtuntur. Sed iam receptui canendū videtur, præsertim cùm ratiunculæ principio adductæ, satis iam ex his, quæ dicta sunt, dissolutionem acceperint. Tu verò, si quid habes, potis es iam promere tutè.

14. secūdæ ... 15.

De perpetua a carnibus abstinentia, quæ multis argumentationum machinis hic oppugnatur. CAP. 7.

OBLOCVTOR.

EXpectaui iam satis, tacitusq́; audiui te multa de Cartusiano victu proloquentē. Quo sanè tempore patienter linguam cohibui, quòd putabam, de illa carnium abstinentia (quā vos Cartusiani perpetuam obseruatis) quicquam in medium te allaturum. Verùm ipse vel tandem callido eam silentio præterire te velle sentiens (nosti enim magnam Ordini tuo notā proptereà inuri) de illa verba facere, remq́ue ipsam diffusiùs tangere decreui. In primis (vt à fundamento exordiar) vos Cartusiani solenne votum de nunquam edendis carnibus facientes, instar Iephte estis & indiscreti vouendo, & impij, crudelesq́; obseruando. Siquidem votum de nunquam edendis carnibus tùm priuatum, tùm publicum,

Iudic. 11.

licum, rectę rationi aduersum est. Nam pro Cassiani sententia: In exercitijs corporalibus nihil est immobiliter definiendum, nihilq; absolutè vouendum, aut pollicendum in rebus huiusmodi, quod maiori bono impedimenta paret, seu transitum ad alia liberum vetet, Huiusmodi quoque voti obseruatio crudelis est, quippe quæ suos cultores perimat. Bene quidem huius professionis contemplatione, vos Cartusiani, & vobis ipsis, & fratribus vestris carnes vel in extrema necessitate denegatis. Quod nō sani esse hominis, non sanus iuret Orestes. Fortè quispiam verùm dixerit, nulla voti obligatione, sed duntaxat statutorum institutione, ad non esum carniū vos obstrictos esse. Verum hoc non satis est ab insipientia inhumanitateq;, vos cum statutorum vestrorum censura vindicare. Etenim lex omnis humana, quæ necessitatis extremæ casum includit, in eoque astringere intendit (quod de institutione huiusmodi passim fertur) & iniqua est, & à clarissimis viris penitùs reprobata, quorū præterea nonnulli statum vestrum periculosum, noxium, crudelemque esse, suis in scriptis asseruerunt. Nec iniuria quidem. Etenim huiuscemodi constitutionis temeritas, tùm Dei, tùm proximorū charitati funditus dissentit: Dei quidē, prohibentis non tantùm homicidium, sed & obsequium rationi dissonum: iubentisq; omnibus in extremo rerum discrimine constitutis, opem ferri, pro viribusq; prouideri: Proximi quoq;, quoniā probatio charitatis, exhibitio est operis. Cùm igitur fratribus vestris nihil adiumenti necessarij etiam in extrema necessitate exhibeatis, cōuicitur luculenter, fraternam viuificamque charitatem vobis non inesse, cùm dicat D. Ioannes, in eo, qui

Cassianus Collat.17.

44. Prim. par. an. 4. 4. secunda no. 32, 23. secūda an. 40.

Rom. 12.

Gregorius

1.Ioan.3. eo,qui habuerit ſubſtantiã huius mũdi,& viderit fratrem ſuum neceſſe habere,& clauſerit viſcera ſua ab eo, nullo modo charitatem Dei manere.

Ibidem. At verò(vt idẽ ait)qui nõ diligit,manet in morte. Itaq; ſpiritaliter mortui eſtis vos, qui carnes veſtris fratribus in huiuſmodi neceſſitatis articulo denegatis. Sed quid vos ſpiritu mortuos ſimpliciter dixi,cùm homicidas,inhumanoſque potius appellare debuerim. Homicidas quidem,quòd fratres veſtros (quibus nihil aliud præter carnes in eo caſu conducere poteſt) occiditis,carnes abnegando:cùm dicat Ambroſius: Paſce fame morientem: ſi non pauiſti, occidiſti. Inhumanos quoq;,humanitatiſq; prorſus oblitos, quippe qui pluris facitis aſinum aut bouem, quàm fratrem. Enimuerò boui atque aſino cibus aptus datur à vobis, prouideturque diligentiùs,ne fame extabeſcat. Cur non etiam pereunti fratri cibus datur opportunus, qui eum ab interitu vindicare poſſit? Itaque audiendi non eſtis, ſi forſan dicitis, non odij, ſed charitatis contemplatione vos hæc facere. Quod enim maius odij argumentum (ſaltem quò ad effectum, vt de affectu taceatur)eſſe poteſt, quàm fratribus extremè indigentibus ea, quibus opus eſt, denegare? Quibus animaduerſis, ad legem huiuſmodi ferendam, nulla prudentia,nullaque vera charitas, ſed zeli nimiùm feruidi, charitatiſque ſophiſticæ erroneus impulſus concitauit. A quo nimirum,ſi ſapitis,potiùs cauendum reſiliendumque, quam ei temerè incumbendum vobis eſt. Forſan dixeris, præfatã inſtitutionẽ nec includere,nec ſpeciatim ſecludere neceſſitatis extremæ detrimentum,ſed generatim editam fuiſſe. Hoc non ſatis eſt dixiſſe. Vt enim in bonis, quantò aliquod eorũ commu-

mu-

ꝛunius,tātò melius,atq; diuinius: ita & in malis, uò generalius,eò peius esse putatur. Itaq; cùm atutum (de quo nobis sermo) vniuersaliter sit fectum, non potest ab erroris iniuria defendi, uod & alio modo probari potest luculentiùs. tenim cùm nō valeāt æqualiter omnes.qui re-gionis iugū subeunt (quippe qui sint plerumq; uersarū complexionū,appetituum,virium,ęta-um, eamq; ob rem non possint semper eisdem ueri alimentis,verùm quosdā indigere quibus-am, quibus nihil cæteris opus sit)dubio procul x ipsa nō potest æqua cēseri,quæ citra omnem xceptionē tā varijs hominū generibus vniuer-liter lata est. Quòd si contenderis,eam ipsam eneraliū constitutionū instar, cū seclusione ne-essitatis extremæ capiundam esse : nihil profi-es.Cùm enim per constitutiones ipsas,nulla ex ausa permittatur carnium esus, satis in eis ex-emę necessitatis casus includitur . Non potest itur cū eius seclusione accipi. Deinde in multis el extra necessitatē extremam casibus, non po-st huiusmodi constitutionis censura satis æqua ideri Etenim si nimia in obseruatione difficul-s adsit,si debilitas ingens grauiter premat,si vi-: propterea inducatur abbreuiatio,si bonis ope-bus graue detrimentū pariatur,si deniq; mētis quod cōtingere potest)noceatur puritati: haud ubiè non erit obseruanda huiusmodi constitu-o,pręsertim cùm per humanam legem,nec vi-:,nec viribus,nec virtutibus, nocumentum ali-uod graue afferri debeat.Deinde cùm viri non ueriles,sed docti,prudentes,boni,qui potissimū æ cōplexionis conditionem prorsus cōpertam abēt,non sint puerorū more sub Pædagogo co-bendi,non sint,inquam,suarum virium vsu ac liber-

libertate viduandi,non sint demùm priuandi debito iuuamine vitæ,quod per carnes haberi posset(deuotio enim,sicut & virtus, supponit,perficitque naturam, non autem destruit) palàm est, præfatam constitutionem,quæ viros huiusmodi ita cohibet,tollit libertatem, vitæ antidota propulsat,& denique valetudinem impedit, rationi consentaneam non esse. Denique si lex ederetur, qua vir innoxius pollicem,vel digitum alium sibi abscindere deberet,improba crederetur:igitur lex ipsa de nunquam edendis carnibus, iniqua planè, imò & longè iniquior censenda est, cùm per eam maius detrimentum vitæ inferatur. Siquidem plus nocet humanæ vitæ perpetuus non esus carnium, quàm pollicis aut digiti alterius amputatio,cùm esus carnium conducat bonę totius corporis habitudini,digitus verò pulchritudini. Cæterùm demus,vos Cartusianos de nũquam edendis carnibus nihil habere voti,nihilque erroris in huiusmodi legibus vestris(si certè fauentem sortiantur censorem) contineri: illam tamen consuetudinariam, perpetuamque à carnium esu abstinentiã, quã Ordo vester annexam habet,tueri non valetis. Sic enim huiuscemodi obseruantiæ atque consuetudini semper inhęserunt Patres vestri, vt nulla vnquàm causa potuerit eis carnium esus persuaderi. Sed nec vobis quidem potest, quippe qui paternis traditionibus sic estis addicti,vt nec in sanitate,nec in languore,nec demum quouis alio in casu,vllo eam pacto laxandam putetis. Et primùm quidem mihi huiusmodi pertinaciam in statu sanitatis peculiariter reprobare volenti, certum est probare, pro sanitate seruanda, vitaque prolonganda, & demùm pro vitandis incommodis ac detri-

rimentis, permultis carnibus opus esse. Vt enim lijs hominibus,ita & Cartusianis non semper jdem cibi coueniunt,quod partim ætatum,partim complexionum dispositionumque variarū, partim deniq; nutrimentorum(præsertim assuetorum)causa,contingere potest. Variæ in primis ætates varios cibos flagitant. Siquidem maternum lac infantulis prodest,quod adultis nec suaue,nec sufficiens esset, quibus scilicet vinum solidusque cibus magis conferre putatur. Deinde complexiones dispositionesque diuersæ diuersis quoque oblectantur alimentis. Etenim cernere est, homines vel eodem sanguine cretos, in eademque domo enutritos, ob complexionum atúmue dispositionum diffidentia, non solùm varijs delectari fomentis, sed etiam indigere. Cum igitur inter Cartusianos aliqui valeant inueniri,quibus vel propter cōplexionē,vel discrasiam aliquam, oua nullo modo prodesse queāt, imò vitæ naturali aut appetitui prorsus aduersentur:operæpretium erit,& pro sanitate conseruanda, & vita proroganda, eos carnibus vesci. Adde, inter eos, qui Cartusianum iugum recenter susceperunt,nonnullos offendi posse, qui delicatis parentibus geniti,delicato quoque sint corpore,quique ob peculiarem quādam dispositionem,aut certè quod lautioribus(instar parentum)epulis sint assueti,principio non possunt ab esu carnium sine grandi periculo vel languoris, vel mortis temperare. Est enim consuetudo altera natura: quam destituere,tam ingentis momentis est,vt citra periculum grande nequeat interdū deseri. At verò si huiusmodi tironibus carnes (præsertim cùm in morbū incidunt) tribuerentur: nihil tale eis timendum esset, qui & paula-

De delicatis nouitiis

H tim

tim pristinam consuetudinem abijcientes, tandem à carnibus sine discrimine faciliùs abstinerent. Nũquid ab acie dominica huiusmidi Neoptolemos propterea reijcies? Nunquid ad secularem vitam cum multo animarum detrimento, propter tuas vel traditiones, vel constitutiones remittes? Quod si te facturum dixeris, vide quàm obstinato sis animo, quamque parui facias mentes humanas, quas suo cruore Christus ipse mercatus est. Ad hæc, cùm vita ipsa sit amãda, curanda, seruandaque quàm longissimo fieri tẽpore potest, quò scilicet vberiùs nóscantur, quę saluti sunt vel noxia, vel opportuna, noscãtur virtutes, augeãtur merita, vitæ perfectio vel tãdem habeatur, & demum cæteris (non enim, authore

Plato. Platone, nobis solis nati sumus) tùm mentis, tum corporis tribuãtur adiumẽta: palã est, ea, quę tãtis sunt bonis impedimento, prorsus relegãda esse: quę verò adiumẽto, amplectẽda. At verò diutina vita pręcipuũ est antidotũ ad bona, quę diximus assequẽda. Est igitur totis pro viribus, vt bene habeat, curãda, atq; vt diutina sit, prorsus fouenda. Hoc autẽ cùm perpetua à carnibus abstinẽtia impediat, carniũ verò esus tribuat: sequẽs est, Cartusianos ipsos, abstinẽtia huiusmodi neglecta, carnib⁹ interdũ vti debere Enimuerò per moderatũ carniũ esum possent ipsi diutiùs victitare, qui carniũ defectu celerius moriũtur. Carnes enim cor ipsum lętificãt, eamq; ob rẽ confortãt, ac roborãt vitalem virtutem. Carnes quoque vel à sacris literis concessę sunt, pro iuuãda naturę debilitate, quæ post diluuium maior esse creditur. Carnes demũ nec vitæ naturali (cui detrimentũ, etiã in statu religionis, afferri nõ debet) nec deuotioni, nec mẽtis puritati, vllũ suapte natura nocumentum afferunt. Verùm à peritis medicis (quorum

est de bona corporis valetudine, vitæq; longitudine disserere) commendantur non vulgariter. Cur ergo non vtuntur eis tui Cartusiani.qui cæterorum hominũ instar antidotum sibi naturale sumere debent.maximè cùm dicat Aposto.nihil esse respuendum. quod cũ gratiarũ actione percipitur: cùm etiã Bacchico poculo(quod veneris aculeos solet vehementius concitare)tam licenter vtantur? Profectò trepidant timore,vbi nihil timendum est. Deniq; pro vitandis quandoq; detrimentis, opus est,huiusmodi abstinentiæ rigorem interdum laxare,vtpote pro cauendo proximorum scãdalo. Enimuerò scandalizãturpreterea docti pariter & indocti: Docti quidẽ,quòd videãt,cũ nimia pertinacia huiusmodi abstinentiam iugiter obseruari, eãq; ob rẽ in Cathedris, scholis,cameris, libris seu opusculis,& conuiuijs plurimum vellicãt Ordinẽ Cartusianũ, asserẽtes, inhumanũ cũ periculosumq; esse. Indocti quoq;, huiuscemodi abstinentiæ exemplo falsi, nõnunquàm concitantur ad ea factitanda,quæ non decent.putantes enim sine huiusmodi vitæ rigore, nec posse vitia dilui, nec instaurari virtutes, nec demũ perpetuã haberi salutem, ad grauia onera (suis etiã viribus imparia) nõnunquàm votis,aut alijs se vinculis astringunt.Itidẽ pro vitãdis proprijs incommodis, & negotijs, tam suis , quam alienis , vtiliùs curandis , necesse est, aliquando Cartusianos carnibus vti , vtpotè , si pro sua vel fratrum necessitate , cui aliter consuli non potest, habeant longum , difficile, asperumq; iter agere,vel alterius admodũ laboriosi necessarijq; operis quicquã efficere , ad quod etiã necessariò impellit aliquoties obedientia,seu maiorũ authoritas:his in casib⁹ nõ poterũt citra periculũ nimię

1.Timo.4.

debilitationis, vel morbi alicuius grauis, facere quod incumbit, nisi virtus motiua confortetur cumulatissimè. At verò pro tui Arnoldi sententia, ad confortationem virtutis motiuæ plus prosunt cibaria grossa, quæ densum, tenacē, seu glutinosum sanguinem gignunt. Hic enim membra facit robustiora, & ad motum actionemque laboriosam aptiora. Cùm igitur carnes (vt etiam fatetur Arnoldus ipse) plus cæteris sanguinē huiusmodi generent: consequens est, eas Cartusianis vel sanis, interdum necessarias esse. Iam verò post statum sanitatis ad casum languoris accedendum est, vbi ostendere quadrifariam certum est, carnes interdum languidis necessarias esse. In primis languoris ipsius conditione contingere potest huiusmodi necessitas. Etenim morbi vel qualitas, vel acerbitas potest ad eum statum languentem deducere, vt sine carnium esu non possit mortis periculum euadere. Inficiaberis fortasse cum Arnoldo de Villa noua tui Ordinis defensore, nullum esse morbū, quin sine carnium esu sanari possit, cùm in quouis morbo humana arte curabili, satis alio pacto queat vitalis virtus humidumque radicale instaurari. Verùm hoc est euadere, non satisfacere, quod sequentia declarabunt. Deinde, ex parte languidi hoc ipsum accidere potest, vtpotè si ob suæ complexionis, appetitúsue qualitatem prorsus fastidiat, imò verò vsque adeò cibum omnē sibi aptum (præter carnes, aut ius earum) abhorreat, vt nihil aliud in stomacho retentare queat. Adde, si languidus calidioris sit complexionis, & feruenti morbo tempore calido laboret, non poterit turè oua sumere, quippe quæ propter calorem natiuum plus ei tum nocerent, quàm prodessent.

Arnoldus de Villa noua Ordinis Cart. defensor.

eſſent. Denique, ſi ſua quoque ſibi conſcientia
ictet, morbum illum ſine carnium eſu nulla ra-
ione curari poſſe. His enim in caſibus (quorum
rimus ad corpus, vltimus ad animum ſpectat)
liud nihil ſatius efficere poterit, quàm carnes
dendo, & vitæ, & conſcientiæ conſulere ſecuri-
ati. Inſuper hoc ipſum euenire poteſt eorũ oc-
aſione, qui languidum curant. Poſſunt enim vel
onſcientiæ ſtimulo impulſi, vel aliena opinione
uaſi, penitus arbitrari, carnium eſum ipſi lãgui-
lo neceſſarium eſſe: eaque de re ad carnes edẽ-
las eum impellere, quippe qui nulla ratione ve-
int aliquid alterius obſonij, cibique tribuere.
Nec prodeſt quicquam, ſi dixeris, huiuſmodi cõ-
cientiam (vtpotè erroneam) deponendam eſſe,
quandoquidem ſi aſſint periti medici, qui non
antùm vrinæ, ſed ipſius quoque languentis in-
pectione, palpatione, diligentique omnium quę
xiguntur obſeruatione, concorditer cenſeant
onficiantque, languidum ipſum proculdubio
ebus humanis exceſſurum, ſi carnes non ederit:
unc ſaltem nec languentis, nec alterius cuiuſ-
uam conſcientia aut erronea dicenda, aut ab-
cienda erit. ſed potiùs ſectanda, amplexandaq;
nedicorum ſententia: cùm, pro communi om-
ium aſſenſu, expertis ſit tribuenda fides. Deni-
ue ad carnes edendas poteſt impellere languẽ-
em Cartuſianũ, alterius remedij ſatis opportu-
i defectus. Etenim multis morbis, multiſq; lan-
uentibus, nihil præter carnes ſatis eſſe poteſt,
uod ſanitatem reparet, languidumq; ſufficien-
er nutriat atq; ſuſtentet. Forſan & tuum Arnol-
um ſectatus, hoc ipſum quoque negabis: aſſe-
ens ea, quæ dicta ſunt, æquè aptè, vel aptiùs atq;
ecuriùs per ouorum, quàm carnium eſum fieri

posse: cum ad confortandã, reparandamq; virtutẽ vitalẽ ob alimenti penuriam tabescentem, aptius sit alimentum, quod copiosè, velociterq; virtutẽ ipsam instaurat, & in multũ purũq; sanguinẽ celeri digestione conuertitur, cuiusmodi sunt apta vina, ouaq; sorbilia. Ipsis autẽ carnibus, sicut & cæteris rebus, nõ ita cõuenit celeriter, ac in multũ, purumq; sanguinẽ verti. Tametsi respõsio hęc prima frõte pulchra, veraq; videtur, falsam tamẽ esse ostẽdamus: probantes carnes ipsas celerius, vberiùs, puriùs, ideoque laudabilius vires ipsas instaurare. Primùm quidẽ, quod celeriùs: quoniã in habẽtibus symbolum facilior est transitus. At verò carnes cũ carnib⁹, plus quàm ossa, symbolizãt. Deinde quòd abũdãtius seu copiosius: quoniã ex animali fit generaturq; animal. Itaq; ex animaliũ carnibus plenius poterit animal cõfortari, quã per oua, quæ semẽ sunt animalis. Postremò quòd puriùs atq; laudabili⁹: quia carnes ipsæ maiorẽ habẽt similitudinem cũ carne & sanguine, quàm oua, quę ad carnis vel sanguinis perfectionẽ ac virtutẽ necdũ attigerũt: quãobrem videtur purior caro, puriorque sanguis ex esu carnium, quàm ouorũ prodire posse. Quòd si omnia hæc carnes ipsæ non præstarent, sed pro tua responsione meliùs oua facerent: non propterea sunt oua vel carnibus, vel cæteris rebus anteferenda. Quandoquidem non semper in languentibus velociori digestione seu cõuersione opus est. Verùm alia contingere possunt, quibus magis prouidendum est. Nec etiã semper eget languidus vberioris sanguinis generatione. Sed & cùm assiduus ouorũ esus possit interdum plus sanguinis, minus verò neruorũ aliorũq; id genus, quàm par esset, generare, aliquoties erit ab ouis temperandũ.

dū. Nec deniq; semper opus est illa subtilitate nutrimenti. Siquidē potest languēs ipse grossiori fomento indigere, quàm ouorū. quo in casu non satis erit illa nutrimenti subtilitas, quā efficiunt oua. Sed tribuamus tibi Arnoldoq; tuo, oua celeriùs, vberiùs, puriùs ac subtilius, ideoq; laudabilius, quę dicta sunt, efficere solere: nō tamē dabimus, ea vniuersaliter, semperq; suapte natura satis esse in oī morbo, omniq; languēte. Etenim quandoq; carnibus opus est ad pellendū lāguorē, interdū ad recuperandā sanitatē, nonnunquā demū ad confortandū, nutriendū, fouendūq; languidū. In primis ad pellendā morbi furiā carnibus aliquādo opus esse, facile est probare. Etenim quæuis res naturalis siue species peculiarē virtutem sibi datā diuinitùs habere putatur, qua malo seu morbo cuipiā speciali obsistere possit. Itaque cùm peculiaris morbus peculiarem flagitet medicinam, dabilis erit morbus aliquis, contra quē (vt quorundā verbis vtar) à tota proprietate operari poterūt certa genera carniū: hoc est, quæ per suā virtutem sibi duntaxat conuenientē, solæ poterunt vel morbum ipsum pellere, vel furiam eius mitigare. Non enim verisimile est, quin virtus aliqua medicinalis, & ea quidem peculiaris, quibusdā carnium generibus adsit, quæ morbo alicui speciatim valeat opitulari. Deinde ad instaurandam sanitatem carnes esse necessarias, eodem fermè probationis genere confici potest, quandoquidem si fortè nequeant carnes suapte natura morbi superare furorem, eo tamen per virtutem naturalem, vel solam, vel ope medicinali adiutam, debilitato, erunt interdum carnes ad sanitatem in pristinum gradum restituēdam necessariæ: cùm habeat vnaquæque spe-

cies eorum, quæ ſanitatis inſtaurationi aptiora creduntur, propriam virtutem, quæ cæteris impertita non eſt. Itaque poterit in morbi declinatione languens ita affectus eſſe, vt ſola carnium virtute atque humore, ſanitatem aſſequi poſſit. Denique ſubnectamus, quod probandum ſuſceperamus, ſcilicet carnes aliquãdo neceſſarias eſſe ad languidum confortandum, nutriendum, fouendum. Siquidem humana corda, aliaque vitæ principia varia ſunt, quæ idcirco varijs egent alimentis atque fomentis. At verò oua vnigeneæ ſunt virtutis: quam ob rem generatim non ſufficiunt, ſicut nec gallinæ, ex qua prodierunt. Inſuper varius carnium eſus magis oblectat, minus alterat, minúſque trahit corpus humanum ad extraneam humorum diſpoſitionem, quàm aſſiduus ouorum vſus, quæ ſua iugitate facilè poteſt (præſertim in languentibus) appetitum proſternere: quod pro viribus cauendum eſt, potiſſimùm quando ſanitas incipit reuerti. Itaque carnes ipſæ, quæ huiuſmodi detrimenta non faciũt, potiùs eligendæ ſunt. Porrò videre eſt, medicos ſuis patientibus carnes potiùs, quàm oua tribuere ſolere: animaduertentes ſcilicet, carnes ipſas & in ſubſtantia, & virtute reparatiua, confortatiua, nutritiuaque ſimiliores, cõformiores, ac viciniores humano cordi, atq; ſanguini eſſe, quàm oua: eamque ob rem aptiores, imò & interdum ſic neceſſarias, vt ſine eis non poſſit alma ſalus recuperari. Quòd ſi forſan poſſit, non tamen ita aptè ac celeriter, ſed lètè admodùm & ægrè, diutinoque tempore, quo bona multa, quæ omittũtur, fieri poſſent. Ad hæc, multos ſeculares inuenire eſt, qui abſque carnium eſu non poſſunt reparare valetudinem: cur quæſo idipſum Cartuſianis

ianis vſu venire nõ poterit? vtpotè qui ſint eiuſ-
dem ſortis in hac parte, imo verò propter diutur-
nam abſtinentiam videntur carnes ipſas natura-
liter, magis quàm ſeculares, eſurire, quibus car-
nium eſus propter aſſiduitatem aliquando parũ
gratus eſt. Quibus omnibus cõficitur, ad ea, quæ
dicta ſunt, oua non ſemper ſufficere. Age verò ſi
hæc ipſa poſſent oua ſuapte natura præſtare, non
tamen generatim ac ſemper, ob varios caſus, qui
contingere poſſunt, vtpotè ſi languens Cartuſia-
nus in ea terræ plaga habitaret, in qua gallinæ
(ſi adſint) oua non ponunt, aut ſi faciant, haberi
tamen, vel inueniri non poſſunt, aut ſi reperian-
tur, non tamen ſatis apta ſint, vtpotè nimio ge-
lu conſtricta, vel vſque adeò vetuſtate alterata, vt
ſine horrore, nauſea, detrimẽtoq; multo comedi
non poſſint. Aut demùm ſi offendantur, quæ co-
medi queant, non ſint tamen pro reſumptione
virium, humidique radicalis inſtauratione, virtu-
tis ſufficientis. Vt enim in cæteris rebus, ita & in
ouis, diſcrimen reperire eſt. Alia enim ſunt alijs
meliora virtute, ſapore, natura. Itaque ſi forſan a-
liqua ſufficiant, non tamen omnia: quod carnes
efficere queunt. Adde quod non ſunt omni tem-
pore oua bonitatis eiuſdem ac virtutis, quod &
in piſcibus & carnibus contingit. Itaque nõ poſ-
ſunt aliquo tempore efficere, quod ſatis alio, præ-
ſtare poſſent. Denique ſi nihil alterius cibi, præ-
ter carnes, poſſit ipſe languens habere, debebit
haud dubiè carnes edere. Quibus animaduerſis,
luculentur perſuadetur, languidum Cartuſianũ
interdum ad carnes edendas aſtrictum eſſe. Sed
iam caſus certæ neceſſitatis extremæ, quæ & in
morbo & ſanitate vſuvenire poteſt, ſubnecta-
mus. Enimuerò contingere multi caſus poſſunt,
in qui-

in quibus ſine carnium eſu non poteſt vel à morbo graui, vel interitu, vita ipſa vindicari. Sit in primis Cartuſianus in manibus cruenti tyranni, qui mortem indubiam ei minitetur, ſi carnes non edat. Aut etiam ſit in carcere potẽtis hominis, qui Cartuſianum ipſum, vel Ordinem ſuum tam graui odio proſequatur, vt nihil præter carnes ei ſinat miniſtrari. Aut denique ſit in deſerto, alióue loco cõſtitutus, in quo nihil præter carnes inuenire liceat, quo periclitantem vitã a mortis poſſit iniuria defendere: palam eſt, eum in his, alijſque id genus caſibus, carnes edere debere. Quod vel ipſe ſpontè fateri habes. Non enim te ingenio ita proteruo eſſe crediderim, vt id velis inficiari. Quamobrem omnibus diligẽter luſtratis, mirum non eſt, ſi huius abſtinentiæ cauſa totus in veſtrum ſtatum mundus oblatret, ſi vos quoque ſtolidos, imò & inhumanos vocitet, cùm votum faciatis indiſcretum, ſtatuta habeatis improba, abſtinentiam obſeruetis immoderatam, quę propterea multifariàm improbata eſt, quippe quæ ſæpius teneatur, vbi reiicienda eſſet, vitã breuiat, detrimenta grauia parit & adfert, & demum in caſu morbi, certæque neceſſitatis extremæ ſuos cultores perimit. Quibus animaduerſis, ſi famam ſalutemque veſtram curatis, profectò tantis incommodis atque periculis erit protinus conſulendum.

Quid in iſtis caſib⁹ faciendum ſit, uide in fine ſequẽtis cap.

Oſtenditur primum, Cartuſianos uotum de abſtinentia a carnibus minime habere: deinde ipſa a carnibus abſtinentia cum Statutis Cartuſianis ſtabilitur ac roboratur, tum in caſu ſanitatis, & languoris, tum in articulo extremæ neceßitatis.

CAP-

AM satis superque tuarum carnium (quas nimis audenter faucibus inferre conatus es) nidorem inuitis naribus hausimus. Quem longius arcere, falsamq; vulgi opinionem funditus elere gestientes, in primis agere curabimus de oto, quod de nunquam edendis carnibus facere assim dicuntur Cartusiani. Deinde quid statu- s Cartusianis de re huiusmodi cōtineatur.postmodum tertio loco, quàm aqua sit & statutoum censura,& abstinētiæ ipsius obseruatio,præertim in statu sanitatis:cuius rei gratia tractabiur,an pro sanitate conseruanda,vel vita prolonganda, vitandisq; detrimentis sit carnibus opus. Ad hæc de ipsa quoque perpetua consuetudinaiaq; abstinentia in casu lāguoris: vbi & vestigae certum est, dabilis ne sit morbus quispiā,qui arnium esum ita flagitet, vt citra eū curari nequeat. Insuper de casibus certæ necessitatis extremæ,qui extra morbum contingere possunt, in quibus carniū esus interdum videtur omnino necessarius esse, Postremò dissoluere conabimur rationes illas, quæ maiorem in modum superiùs adunatæ sunt. His enim seriatim digestis,huic famoso negocio satisfactum videbitur.

Primum igitur adorientes,dicamus(id quod res est) Cartusianos nullum prorsus votum de non edendis carnibus habere,quod luculenter probat ipsa viuendi formula,quam in professione solenni quiuis eorum tenet ac sequitur. Ea enim est huiusmodi. Ego frater. N. promitto stabilitatē,& obedientiā,& conuersionē morum meorum coram Deo,& Sanctis eius,& reliquiis istius heremi, quæ constructa est ad honorem DEI, & Beatæ semper Virginis Mariæ, & Beati Ioannis Ba-

Cartusiani abstinentiam a carnibus non vouent.

Forma professionis Cartusianæ.

nis Baptistæ, in præsentia Domini nostri Prioris. In ipsius autem professionis calce profitens signũ Crucis depingere solet, nihilque aliud prorsus à quoquam adijcitur, nisi fortè tempus, quo fit ipsa Professio. Quam sanè formam cuncti profitentes obseruare, eamque apertè, ac distinctè, cunctis audientibus, legere habent, quippe quæ statutis ipsis expressè indicitur singulis obseruanda. Cur autem de castitate & paupertate nulla mentio fiat, aliàs differendum est. Interim vero ne scrupum quisquam faciat, forsan arbitratus, præfatam professionis formam non satis aptam esse, vtpotè quę de alijs essentialibus votis nihil expressè cõplectatur, legat ille diligẽtius, quæ in Regula diui Benedicti capite 58. habentur. Ibi enim videbit, Patrem illum sapientissimum de illis duobus nihil expressius meminisse. Ita enim habet. Suscipiendus autem in oratorio corã omnibus promittat de stabilitate sua, & conuersione morum suorũ, & obedientia, coram Deo & Sanctis eius. Quo ex loco præfatum vouẽdi modum partim desumpsisse putantur Cartusiani. Quapropter in re huiusmodi nulla debet esse ambiguitas. Sed ad institutum redeuntes, conficiamus (vt cœpimus) nullum à Cartusianis votum de nunquam edendis carnibus fieri solere: quandoquidem nihil in Ordine Cartusiano reperire est, quod ad votum huiusmodi faciendum quempiam astringat. Quæ cum ita se habeant, ridiculus planè ille censeri debet (quisquis author ille fuerit) qui primus omnium somniauit, sparsitque in vulgus, Cartusianos de carnibus, vel in extrema necessitate, nunquam edendis votum facere solere. Cui falsæ opinioni mirum est & doctos quoque viros aliquando assensisse. In quibus est Martinus, qui

Benedictus in reg. c. 58

i de temperantia quæstione 3. asserit, Cartusia-
os se ad id obligare, etiam cum extremæ neces-
atis inclusione expressa. Quibus in verbis (quā-
s paucis) duo à veritate prorsus aliena protulit
num quidem, quòd se voto astringant, alterum
erò, quòd extremæ necessitatis articulum cō-
ectantur: vtrunque enim falsum est. Quamob-
m debuerat prius Cartusianos seu veritatē ip-
m consulere, quàm leuiter opinionem vulgi se-
ando, tam impudenter astruere, quod falsum
at. Sed iam secundo loco tangamus, quid de re
uiusmodi Cartusianis in statutis contineatur. In
rimis, quod negotio conducit, animaduertendū
st, longo tempore Cartusianum Ordinem per-
ueraste, antequàm statutum de nō edendis car-
ib⁹ vel fieret, vel literis crederetur. Sola etenim
onsuetudine huiusmodi abstinentiā obseruabāt
rimi Cartusiani. Enimuerò Dōnus Guigo (qui
Cartusiēsis propositi institutiones, quas cōsuetu-
ines vocat, primus oīm in volumē satis succin-
tum conflauit, redegitq́;) nullum prorsus pœna-
: statutum inseruisse legitur, quo patenter suos
carnium esu cohiberet. Sed dices: Si ita obser-
abatur, cur literis ab eo non credebatur? Nem-
e (vt opinor) quòd superfluū putabat illud scri-
ere, quod sine controuersia ab omnibus pro le-
e haberetur, inuiolabiliterq́; obseruaretur. Vi-
ebat enim, monachos omnes deuotè admodū
carnium esu temperare, imò verò esum huius-
nodi ita exhorrere, vt sola memoria, nō autem
criptis, opus esse videretur. Itaque putauit super-
acaneum fore, idipsum, quod spōtè prorsus ob-
eruabatur, statuto cohibere: præsertim cum tē-
oris illius monachi, nec tā licēter, nec tam fre-
quenter carnes vorarent, nec suæ quoque profes-
sio-

De nūquā edēdis carnibus quid in statutis Cartusian. habeatur.

ſionis(vt nunc cernere eſt) violatores forent. Igitur ſatis illi fuit, carnes nõ eſſe edendas, vtcunque inſinuare, declarando ſcilicet, quibus cibis ſui veſci deberent. Quibus conficitur, Cartuſianos multo tempore abſtinentiam huiuſmodi ſola cõſuetudine, non autem expreſſo (quod certe legatur) pœnali ſtatuto, impulſos deuotè obſeruaſſe. Siquidem nec ante Guigonem ipſum, qui quintus maioris Cartuſiæ Prior fuit, nec tẽpore illius, nec multos quoq; poſt annos, ſtatutũ aliquod de re huiuſmodi legitur editũ fuiſſe. De huiuſmodi etenim obſeruantia nihil, vſque ad annũ milleſimũ ducenteſimũ quinquageſimum quartum ſancitum fuiſſe traditur. Quo quidem tempore omnes Cartuſiani propoſiti ſectatores, qui cõmuni capitulo aderant, ſponte concorditerq; in præſentia duorũ Præſulũ, qui tum aderant, eſui carnium perpetuò abrenunciauerũt: adiicientes, eos qui ſtatutũ huiuſmodi poſtmodũ temerare præſumerent, totius Ordinis ſocietate excludendos eſſe. Cum igitur Cartuſienſe propoſitum anno Domini milleſimo octogeſimo quarto ſumpſerit exordium, per legitimam ſupputationem liquet, Cartuſianum Ordinem ſine pœnali ſtatuto de non edendis carnibus ſolenniter edito, centũ ſeptuaginta annos perſeueraſſe: quo tẽpore Priores quindecim maioris Cartuſiæ ſarcinam tulerunt. Quid autem Patres illos tum impulerit ad huiuſmodi ſtatutum cum adiectione pœnæ faciendum, non ſatis compertum habetur. Putari tamen recte poteſt, eos fuiſſe alienis periculis cõcitatos. Videbãt enim, cũ annis labẽtibus, mores quoq; probos peſſum iri, videbãt etiã monachos alios iã nimis licẽter carnibus vti, & quaſi monaſtici rigoris pertæſos, modicã ſui ſtatus rationẽ habere.

Guigo quintus Prior Cartuſiæ.

re. Quòd igitur perperã alios agere cernebant, tauerũt quoque suos leuiter efficere posse, nisi bita cẽsura cohiberetur. Itaq; ne licentia fierẽt teriores, ordinationẽ illã pœnalẽ faciendã pu- uerũt, quæ tamẽ nec in statutorũ corpore col- ata, nec pœna in ea cõtenta nũc in vsu habe- . Postcà vero paucissimis annis, scilicet qua- or, interiectis, edita fuère quędam statuta (quæ c antiqua vocãtur) quibus de huiusmodi absti ia in hũc modũ cautũ est Esus carniũ (cui Or- renũciauit) nulli nostrũ conceditur, etiã si sit rosus. Et rursus alibi Leprosis nostri ordinis nes comedere nulla permittitur ex causa, sicut cuiq̃ infirmo. Deinde nouis in statutis sic ha tur Secundũ antiquissimã nostri ordinis cõsue lĩnẽ à sanctis patribus introductã, omnẽ esum niũ à nostro proposito abiecimus: vbi & pœna ra transgressores adiicitur, lõgè tamẽ securior honestior, q̃ antè. Nõ enĩ par erat Cartusianũ, rtè in vetitũ nisus fuisset, à suis septis perpe- exulare, totiusq; ordinis cõmercio viduari. Ec quid in statutis Cartusianis de non esu carniũ rsus habetur. Iã verò statutis ipsis in mediũ luctis, tertio loco agẽdum est, quàm æqua sit ũ censura, quamq; huiusmodi rigor abstinen- ratiõi cõsentaneus sit. His enim patefactis, lu- enter videbitur, quàm iustè ad integram assi- q; eius abstinẽtiam, hactenus impulsi sint ipsi tusiani. In primis quidẽ (vt de statutis ipsis pri agam) nihil in eis videre est, quod vel ratio- palàm aduersetur, vel extremæ necessitatis, grauis alicuius periculi (quod humanæ vitæ is officiat) apertè detrimenta complectatur. amobrẽ non est, cur ea ipsa quispiã vellicare cat, præsertim cùm omnes rectè sentientes fatean-

44. pri. an. 4. 23.
Secunda an. 40.
4. secunda no. 32.
Abstinentiam à carnibus rationi consentaneam esse.

fateantur, huiusmodi constitutiones generales posse citra culpam temeritatis institui, quando maximè necessitatis extremæ casum expresse nō ambiunt. Verùm generatim ita omnibus proponuntur, vt tamen nullis (nisi spontaneis) imponātur obseruandæ. Quod cùm ita sit, de huiusmodi statutis Cartusianis, quis ea velut iniqua coarguere iustè possit. Deinde nonnullas constitutiones his grauiores reperire est, quæ tamen nō reprobantur. Enimuerò difficilius est, perpetuam continentiam, quàm abstinētiam à carnibus obseruare: & tamen lex illa Ecclesiastica, quæ omnes eos, qui sacris initiari voluerint, ad perpetuā continentiam astringit, passim commendatur à Latinis. Cur non etiam lex ipsa Cartusiana de non edendis carnibus generaliter lata non probabitur, quippe quæ facilius, vel experiētia teste, obseruari queat? Adde, neminem prorsus Cartusianis legibus astringi, nisi primùm & suas vires periclitatus fuerit, & spontè leges ipsas susceperit. Porrò Ionadab præceptum non reprobatur, quo suam posteritatem obstrinxit ad vinum non bibendum. Siquidem Rechabitæ, qui de illius familia extiterunt, voce Domini per Hieremiam commendati leguntur, quòd præcepto seu volūtati paternæ obedientes, à vino prorsus temperauerint, nec ad verba Hieremiæ bibere voluerint. Cur non etiam multa laude digna putabuntur Cartusiana instituta, quę mitiorem abstinentiam imponūt? Siquidem facilius est à carnibus, quàm à vino perpetuum abstinere. Multi etenim monachorum abstinentiā à carnibus faciliter susceperunt, quibus tamen persuaderi non potuit, vt à vino se prorsus continerent. Quod & Diuus Benedictus testatur, qui sui temporis monachos à

Hiere. 35.

vini

ini poculo cohibere vel non potuit, vel inuitos on voluit:tanta eſt à vino iugis abſtinentiæ dif-cultas. Adde, ſi diuus ipſe Benedictus legiſlator apientiſſimus, quique nihil aſperum ſuis ſe tra-lidiſſe arbitratur, ſuis tamẽ monachis eſum car-nium interdixit, & tamen laudatur vſqueadeò, vt nullus adhuc (niſi demens) repertus ſit, qui Bene-dictinam regulam taxauerit: cur, obſecro, lex Car tuſiana, quæ ſimilem abſtinentiam indicit, à re-prehenſionis nota immunis non erit? Cæterùm, vt cùm huiuſmodi ſtatutis ipſam quoque abſti-nentiæ conſuetudinem ſtabiliamus, tandem cõ-ficiamus (quod verum eſt) nec ſtatuta huiuſmo-di iniqua, nec abſtinentiam quoque ipſam viri-bus imparem, imò verò nec aſperam nimis, nec difficilẽ admodùm eſſe. Enimuerò iugiter à car-nibus abſtinere (quod huiuſmodi ſtatutis caue-tur) non eſſe ſupra vires humanas, vel eo conſtat, quòd longiſſimo tempore genus humanum ſine carnium eſu vixerit, quod non feciſſet, ſi abſtinẽ-tia huiuſmodi nimium difficilis hominum com-munitati fuiſſet. Quod autem diuturno tempo-re ſine carnium eſu vixerint mortales, teſtatur Dichæarchus, qui ait, cùm omnia ſub Saturno funderet humus, nullum comediſſe carnes, ſed vniuerſos vixiſſe frugibus, & pomis, quæ ſpontè terra gignebat. Teſtatur & hoc ipſum Boëtius, qui de prima ætate commemorans, eamq; mul-ta laude proſequens, ſic inquit: *Boetius.*

Fœlix nimium prior ætas,
Contenta fidelibus aruis,
Nec inerti perdita luxu,
Facili que ſera ſolebat
Ieiunia ſoluere glande.

Cui aſtipulatus & Mantuanus de vitis Patrum,

qui ante Diluuium victitarunt, ita dicit:
Mantuan. *Tunc gula parcebat gregibus: secura cubabat*
Turtur, & insidias non metuebat aper.
Si pecus occiderat senio, morsuue luporum,
Forsan & audaci si fera capta manu:
Tergore direpto, nudatis viscera costis
Dilanianda feris alitibusque dabant.
Verùm ne duntaxat aut peregrinis, aut poëticis testimonijs vtamur, addamus & alia maiori fide
Hieronym. digna. Ait siquidē Hieron. esum carnium vsq; ad diluuium ignoratum fuisse, vinumq; cum carni-
Petrus Damianus. bus post diluuiū fuisse dedicatū. Quod & Distinctione 25, refertur. Cui & Petrus Damianus assentiēs, ita infit. Post mundi nascentis exordium per mille ferè atque sexcentos annos, humanum genus sine vini poculo & esu carnium vixit, nec tamen quispiam eorum, quos Scriptura commemorat, languore contabuit. Denique vt auctoritate Scripturæ (quæ potior est) hoc ipsum com-
Gene.1. probetur, legatur Genesis capitulum primū, vbi solus fructuum, olerumq; vsus primùm concessus est. In calce enim capitis illius ita habetur.
Ante diluuium non erat usus carnium. Glo. ordin. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escā. Quo in loco dicit glosa Ordinaria, nō animantia, sed herbas tātùm, & arborū fructus primò concessa fuisse. Quibus omnibus conficitur, genus humanum longo tempore sine carniū vsu vixisse, eamq; ob rem abstinentiam huiusmodi nec hominum viribus superiorem, nec difficilē quoq; supra modū esse. At forsan dicas, vires humanas ante diluuium fuisse maiores, eamq; ob rem tunc facilè homines potuisse carnibus abstinere, at verò nunc minimè posse, ideoq; carnium
esum

esum post diluuium fuisse concessum. quòd scilicet abstinētia huiusmodi nimis difficilis ob virium diminutionem hac tempestate foret. Fatemur in primis(quod negari non potest) post diluuiū datā fuisse licentiam carnium edendarum: quod Genesis cap.9.satis liquet,vbi dicitur:Omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt, & omne quod mouetur & viuit,erit vobis in cibum, quasi olera virentia tradidi vobis omnia. An verò propter virium diminutionem concessa fuerit huiusmodi facultas,non ita certum est. Quidam enim inficiantur,vires hominū nunc imbecilliores esse,q̃ in exordio mundi fuerint. Quos si roges,cur ergo facta est carnium edendarū potestas,si vires æqualiter perseuerent? respondebūt tibi: propter maiorem hominum cupiditatem, ac malitiam hoc indultum fuisse. Alij verò(quibus magis accedendum puto)aliter sentiunt, asserentes,partim ob maiorem hominum fragilitatem, partim verò propter infœcunditatem terræ, huiusmodi indulgentiam fuisse concessam. Terra enim per aquas diluuiales mirum in modum alterata,deteriorq; effecta fuit, quippe quæ plures,melioresq; fructus anteà proferebat:quod & glosa ordinaria tradit, quæ Genesis sexto capite, hoc modo dicit. Tradunt Doctores,terræ virorem & fœcunditatem longè esse inferiorem post diluuium,& ideo hominibus esum carnium concessum,cùm anteà tantùm terræ fructibus victitarent. Et capite nono ita habet. Esus carnium concessus videtur post Diluuium, propter infœcunditatem terræ, & hominis fragilitatem. Verum estò, demus partim concessum fuisse carnium esum propter hominum imbecillitatem: inficiamur tamen, perpetuam à carnibus absti-

Gen. 9. *Carnium esus cur post diluuium concessus.*

Glosa ordinaria in ca. Gen. 6.

In cap. 9.

Abstinentia a carnibus post diluuium.

nentiam post diluuium humanas vires exuperasse, vel etiam supra modum difficilē fuisse. Quod vt probemus, simulq; & statuta ipsa, & consuetudinariam abstinentiam adhuc roboremus, afferamus nonnihil eorum, quæ contra Iouinianum Diuus Hieronymus retulit. Narrat siquidem ipse virorum doctissimus, antiquos Ægypti Sacerdotes carnibus & vino semper abstinuisse, propter tenuitatem sensus, & maximè propter appetitus libidinis, qui ex eis nascũtur. Refert etiam, quosdam Magos apud Persas doctissimos eloquentissimosque fuisse, qui excepta farina, aliud nihil in cibum sumebant. Citat quoque Orphęum, qui in carmine suo esum carniũ penitus detestatur. Addit & in templo Eleusinæ apud Athenienses, tria tantùm præcepta fuisse, scilicet honorandos parentes, venerandos Deos, carnibus non vescendũ. Asserit insuper ea ætate, qua Pigmalion in Oriēte regnabat, vsum carnium non fuisse. Denique alia multa refert, quibus satis constat, perpetuam à carnibus abstinentiam, post diluuium humanas vires non transcendisse. Sed fortè contendis adhuc, & dicis, huiusmodi Ethnicorum exempla parùm te mouere, vtpotè quorũ abstinentia prorsus studiosa tibi non videatur. Verùm hoc nihil ad rem pertinet. Non enim certum est in præsentiarum huiusmodi priscorum abstinentiā vel probare, vel improbare: cùm hic satis sit ostendere, esum carnium post diluuium humanis viribus importabilem non esse. Cæterùm, vt omnis contentionis causa submoueatur, addam & alia quæ fidem facere debeant. In primis certum est, populum Israëliticum ab Ægypto liberatum, & in illa vasta horribiliq; solitudine constitutum, quãuis carnibus anteà fuisset assuetus, carnibus pastũ non

Ethnicorũ abstinentia a carnibus.

non fuiſſe: nec tamen quiſpiam eorum, Scriptura teſte, languore contabuit. At verò poſtquàm Ægyptias carnes ſuſpirauit, à Domino percuſſus legitur. Quod profectò factum non fuiſſet, maximè cùm ibi iuniores eſſent atque ſeniores, ſi iugiter à carnibus abſtinere arduum nimis fuiſſet. Deinde Ioſephus non aſpernandus author, multis in locis de tribus Iudæorũ ſectis differens, aſtruit Eſſæos à vino & carnibus ſemper abſtinuiſſe, & quotidianum ieiunium vertiſſe in naturam. Porrò, vt de nouæ legis ſuauitate quicquam afferatur, primùm occurrit Anna vidua ſemper ieiunans, eamq; ob rem carnes non manducans. Occurrit & præcurſor, præcoque Domini Ioannes, qui locuſtis ſylueſtriq; melle, non carnibus, paſtus inducitur. Sed & de Christo nuſquam traditur in tota Euãgelij ſerie carnes comediſſe, præter Agnum Paſchalem, qui myſticus erat. Non quòd huiuſmodi abſtinentia opus illi fuerit, ſed vt ſuo nobis conſuleret exemplo. Ad hæc ſi diuinæ literæ profundius conſiderentur, ſi Sanctorũ dicta legantur diligentiùs, ſi voluantur hiſtoriæ, ſi denique Maiorum exempla luſtrentur: dubio procul videbitur, innumerabiles nõ ſolùm viros, ſed & mulierculas ad hanc vſque ætatem perpetuam carnium abſtinentiam coluiſſe. Sed quid rationibus agimus? Cùm experientia ipſa (cui refragari nullus, niſi inſanus, poteſt) apertè doceat, abſtinentiam huiuſmodi facilem eſſe: tãtùm abeſt, vt ſit humanis viribus impar. Nihilo minus, vt abſtinentiã ipſam adhuc ſtabiliamus, & ſectatores eius Cartuſianos à temeritate vindicemus, dicamus quibus de cauſis ad eam amplexandam tenendamq; perſeuerãter hactenus impulſi ſint. In primis quidem animaduertentes eam nec vi-

Deu. 8. 29.
Exod. 16.
Ioſephus.
Eſſæorum abſtinẽtia.
Luc. 2.
Matth. 3.
Chriſtus uti a carnibus abſtinuit.

ribus importabilem, nec difficilem quoq; (quod iam probatum est) supra modum esse, eam vt iustam colere veriti non sunt. Deinde cogitantes, carnium esum pœnitentiæ, cui religio semper dedita esse debet, prorsus esse ineptum, eum à se reijciendum putauerunt. Porrò diligentiùs volutantes, carnes ipsas carnis ardorem accendere solere (cùm dicat Hieronymus, esum carnium seminarium esse libidinis) cēsuerunt cum vsu vini, carnium esum non esse assumendum, ne scilicet nimio calore periclitaretur continentia. Ambarum enim huiusmodi rerum vsu, corpus nimis calidum effici solet. Insuper animaduertentes, ea, quæ frigida sunt & aspera, statum monachalem prorsus decere, prudenter carnium esum, qui natiuum calorem accendere solet, à se relegandum decreuerunt. Ad hæc meditantes hanc abstinendi consuetudinem, tùm religioni, tùm disciplinæ, tùm saluti congruere, non vulgariter eam iugiter sectandam autumauerunt. Denique non rationes tantùm, sed apertas quoque authoritates contemplati, huiusmodi abstinentiæ consuetudinem suscipiendam, iugiterque ac perseueranter sectandam, sapienter confecēre. Enimuerò (vt authoritatum nōnihil afferatur in mediū) apud Apostolum legitur: Bonum esse carnes nō manducare. Iure quoque pontificio Distinct. 25. Ab exordio dissuadetur generatim carnium esus, peculiariter verò monachis prohibetur, de Consf. Distinct. vltima, Carnē. Vbi ita habetur: Carnem cuiquam monacho, nec gustandi, nec sumendi est concessa licentia. Non quòd creaturam Dei iudicemus indignam, sed quia carnis abstinentia apta & vtilis monachis ęstimetur. Extra quoq; de statu Mon. Cùm ad monasteriū. In antiquis, carnium

Rom. 4.

Carnium esus monacho prohibetur.

niũ eſus monachis paſſim inhibitus legitur. Adde quòd omnes monaſticæ vitæ Inſtitutores, ſuos carnibus interdixiſſe comperiuntur. Cuius rei teſtes ſunt inſtitutiones ipſę, quas literarum monimentis tradiderunt. Quibus aſtipulati penè omnes, & docti, & ſancti, qui de re monaſtica meminère, carnium eſum à monachis prorſus abijciendum, concorditer docuerunt.

Denique, vt de Cartuſianis peculiariter agatur, ſummi Pontifices permulti Cartuſianæ vitæ aſperitates (in quibus huiuſcemodi abſtinentiæ rigor connumeratur) probauerunt, multiſque laudibus (quod ſuo loco dicturi ſumus) proſecuti ſunt. Quod & fecère multi non paruæ authoritatis ac ſcientiæ viri. In quibus fuit Diuus Bernardus, qui & Cartuſianos ipſos inter opaca frigora victitantes, ſuauiter conſolatus eſt. Quibus, alijſque id genùs animaduerſis, quis vel ſtatuta ipſa, vel abſtinentiam huiuſmodi, vel demùm obſeruatores Cartuſianos incuſare prǽſumpſerit? Imò verò quis non commendabit? vtpotè, qui multis tùm rationibus, tùm authoritatibus nixi, tùm priſcorum veſtigia ſectati, tàm laudabilem abſtinentiæ conſuetudinem hactenus obſeruârunt.

Sed fortè non contentus, obijcies, ea, quæ dicta ſunt, paſſim ac regulariter locum habere, non tamen obſeruari ſemper debere. Eſto enim: Cartuſianus, aliorum monachorum inſtar, regulariter debeat à carnium eſu ſe cohibere, nõ tamen ſemper. Et primùm quidẽ peculiarius agendo, in ſtatu ſanitatis videtur interdum carnibus opus, vtpotè pro ſanitate conſeruanda, ac vita prolonganda. Reſpondetur (ne ſcrupus iſte quempiam moueat) nec pro ſanitate conſeruanda, nec pro

An pro sanitate conseruanda carnibus opus sit.

vita proroganda, nec demùm pro vitandis detrimentis esu carnium opus esse. In primis ad bonam corporis valetudinem sanitatemq; conseruandam carnium esum minimè necessarium esse, satis ostendit Hieronymus contra Iouinianũ: vbi & authoritatibus, & exemplis luculẽter probat, ad sanitatem corporis vitamque fouendam carnium esu minimè opus esse. Vbi inter cætera (quorum nonnulla iam tetigimus) ait, quod proposito conducit: Illi arbitrantur (inquit) carnes sanitati congruas, qui volunt abuti libidine, & in cœnum demersi voluptatum, ad coitum semper æstuant Christiano sanitas absque viribus nimijs necessaria est. Quibus in verbis Hieronymus ipse satis ostendit, carnes sufficienti sanitati necessarias non esse. Deinde sanctus Augustinus miris effert laudibus monachos sui temporis, qui vino & carnibus abstinebant: quos sapientissimus ille Pater non tantoperè commendasset, si carnes sanitati conseruãdæ prorsus necessariæ forent. Laudantur præterea & ab alijs eximijs probatisque viris greges monachorum innumeri, qui diuersis terræ plagis perpetuam à carnibus abstinentiam obseruarunt. Cæterùm vt Patrum sententijs aliquid rationis addamus, si Cartusiani carnibus vescerentur, & grauioribus, & frequentioribus morbis afficerẽtur. Etenim (quod D. Gerson probat) vigiliæ, solitudo, quies, cæteraq; deuotionis exercitia digestioni sunt impedimento non paruo, eaque de re cruditatem (quæ & libidines & detrimenta multa parit) in stomacho relinquũt. Deinde carnes ipsæ crassum glutinosumq; sanguinem (saltem comparatione ouorum) gignere, peritissimi viri tradiderũt. At verò sanguis huiusmodi bonæ corporis habitudini ineptus est,

Gerson.

cùm

cùm oporteat bonum ſanguinem eſſe calidum, humidum, clarumq́;, qualẽ carnes (certè cõmunes) præſtare non ſolẽt. Nõ ſunt igitur carnes ad bonã corporis habitudinẽ prorſus neceſſariæ, imò nec vtiles quidem, ipſis potiſſimùm, qui contemplationis operibus iugiter vacant. Adde ſi languidis non ſit carnibus opus (quod probabitur) quo pacto ſanis neceſſariæ ad ſanitatem conſeruandam putabuntur? cùm, teſte Hieronymo, quibus cibis recipitur ſanitas, his & cõſeruari poſſit. Porrò cernere eſt humaniſſimos Patres de re monaſtica agentes, compaſſionis affectu impulſos, languidis quidem carnium eſum tribuiſſe, ſanis tamen ſemper denegaſſe, ſatis innuentes, ſanis monachis carnes minimè neceſſarias eſſe. Inſuper nulli in negotio huiuſmodi periti leguntur, qui pro ſanitate fouenda, debitoq́; in tenore ſeruanda, cenſuerint carnes prorſus neceſſarias eſſe: cùm è diuerſo multi & Catholici, & Ethnici lõgè aliter, tùm ſcriptis, tùm exemplis docuiſſe reperiantur: quos omnes ſi proferre nunc animus eſſet, modus in re nõ neceſſaria excederetur. Itaque prodeat vnus in medium Dydimus Bragmanorum Rex, dicatque nobis, quid in Epiſtola ad Alexandrum de re huiuſmodi ſenſerit. Habebis (inquit) maximas cum voluptate opes, ſi ita mecum viuere voles. & infrà: Non veſcor animaliũ viſceribus vt leones, nec intra pectora mea incluſæ quadrupedum aut volatiliũ carnes putreſcũt, nec ſum mortuorum ſepulchrum, ſed prouidentia naturalis omnes mihi fructus, vt lac mater infundit. Vides quàm aptè mordeat carnales ipſos, qui ad ollas carnium non tantùm ſuſpirent, ſed eas quoq; ſanitati neceſſarias mẽtiuntur. Adhæc legis, Apoſtolos tempore Paſchali refectos, Domino

Dydimus Bragmanorum Rex.

Ethnici ut a carnibus abſtinuerunt.

Luc. 24. mino paulò antè à mortuis suscitato, partem piscis, fauumque mellis (quæ suæ mensæ superfuerant) obtulisse. Putásne si carnes comedissent, reliquias earum Domino cibum petenti non fuisse daturos? Dedissent sanè. Sed hoc de industria cōmemorauit Scriptura, vt intelligeres, Apostolos Discipulosq; Dominicos carnibus vti solitos nō fuisse. Cùm enim necessitas aderat, vtpotè cū aliena mensa vtēdum erat, cibis illis, quę apponebātur, simpliciter vescebantur, ne scilicet aut insuetą vitę asperitate, aut singularitate victûs, quos ad fidem conuertendos susceperant, à conuersione deterrerent. At verò cùm separatim agebant, sibiq; per facultatē licebat asperiorē ducere vitam, proculdubiò carnium oblectamenta reijciebant. Cuius rei argumentum est (vt cætera silētio prętercam) quod Clemens in Itinerario refert, Apostolum Petrum dixisse: Panis (inquit) mihi solus cum oliuis, & rarò etiam cum oleribus in vsum est. Non igitur Apostoli, vel soli, vel cum suis victitantes carnibus vtebantur, sed magna se victus asperitate macerabant: quinetiam illis ipsis, quibus tanquam paruulis in principio conuersionis omnia penè indulserant, vbi robustiores fuerunt effecti, multorum abstinentiā suasisse creduntur. Postmodùm nulla lege interdicta legitur abstinentia huiusmodi, igitur licita censenda est: cùm (pro regula iuris) quod non inuenitur prohibitū, intelligatur esse concessum. Quod autem perpetuus non esus carnium nulla lege prohibitus sit, facile est conficere. Non enim lege naturali, quādoquidem prima ætas, quæ huiusmodi legi plurimum nitebatur, carnibus nō vescebatur. Quòd si dicas, temporis illius viros interdum venationi deditos fuisse: respondebit tibi Augustinus, propter

ter vſum pellium, non autem eſum carnium ſeciſſe. Cui aſtipulatur Mantuanus de priſcis illis ita dicens:

Pellibus hirſutos uelabant corporis artus — *Mătuanus.*

Maſſagetas contra, Biſtoniaſq; *niues.*

Adde, non eſſe de dictamine legis naturæ, carnibus vti, cùm & multæ nationes eſum carniũ prorſus neſcierint, & plurimi naturalis legis ſectatores à carnibus ſe cohibuerint: in quibus Pythagoras fuit, qui & diſcipulis ſuis prohibuit, ne carnes ederent, ſed oleribus, leguminibuſq; veſcerentur. Nec huiuſmodi quoq; abſtinẽtia lege diuina prohibita reperitur. Nuſquam enim in tota veteris nouæq; legis pagina reprehenſi leguntur, qui iugiter à carnibus ſibi temperauerunt. Quòd ſi dixeris, datum fuiſſe præceptum de agno Paſchali edendo, eaq; de re perpetuam carnium abſtinentiam vetitam fuiſſe, dicimus eſum agni illius nõ fuiſſe præceptum, quòd ad ſanitatem vitamq; ue ſouẽdam ſit carnibus opus (edebatur enim ſemel in anno duntaxat agnus ille typicus) ſed in memoriam atq; figuram hoc effectum fuiſſe creditur. In memoriam quidem, vt beneficium liberationis ab Ægypto iugi mente tenerẽt, quod nulla deleret obliuio. In figuram verò, vt Agnus verus, qui tollit peccata mundi, figuraretur: quem ſub rebus myſticis a fidelibus edendum, ille præſignabat. Eſto igitur, in eo caſu carnibus eſſet veſcendum, non tamen propterea conficitur, carnes vitę ſanitatiue neceſſarias eſſe. Sed pergis, & dicis, Apoſtolum carpſiſſe quoſdam, quos ſpiritu videbat carnium eſu interdicturos. Reſpondemus: Apoſtolum ſibijpſi contrarium non fuiſſe. Cùm igitur aliâs dixerit, Bonũ eſſe carnes nõ manducare, haud dubiè dictũ eius (quod in præſentia-

Pythagoras carn.ũ eſum diſcipulis ſuis prohibuit.

Exod. 12. *Agnus Paſchalis cur comedebatur.*

Ioan. 1.

1. *Timo.* 4. *Rom.* 4.

ſentiarum citaſti) ſanè intelligendum eſt, ne alteri prorſus aduerſari videatur. Quod vt fiat apertius, intelligendum eſt, carnium abſtinentiã duobus modis generatim ſuſcipi poſſe, vno quidem malo, putà cùm ſuperſtitioſè, vel inaniter à carnibus abſtinetur. Superſticioſè quidem, cùm carnes ipſæ tanquam immundæ vitantur. Inaniter verò, cùm humana laus per abſtinentiam huiuſmodi quæritur. Altero verò modo, cum debita intentione ac ſyncera deuotione (vt taceam illũ non eſum carnium, qui vel earum defectu, vel neceſſitate aliqua fit, & propterea indifferẽs ſuaptè natura eſſe putatur) à carnibus temperatur, ſcilicet pro diluendis piaculis, pro gignendis & virtutibus, & meritis, pro bono obedientiæ, pro libidinibus arcendis, carneque domanda, ne ſcilicet caſtitas periclitetur, ſed tutior ſit, tranquilliorque pax intus efficiatur, domineturque ratio liberiùs, pro vitandis quoque huius vitæ delitijs, quò cœleſtes faciliùs habeantur, pro conſolationibus diuinis boniſque ſupernis cumulatiùs aſſequendis, pro iuuandis proximis, & demùm pro alijs id genus cauſis, quibus & Eccleſiaſtica ieiunia inſtituta ſunt. Primo igitur modo ſuſceptam abſtinentiam reprobauit Apoſtolus, quam ſecundo effectam probauit atq; conſuluit. Cui & Cartuſiani aſtipulantur (Chriſtiani enim ſunt) damnantes quoſdam ſuperſtitioſos hæreticos, qui ad Creatoris iniuriam carnibus veſci prohibebant, dicebantque creaturas eſſe malas: propterea carnes, & vinum quoque prohibebant. Quod ſuperſtitioſum eſſe nullus fidelis hæſitat, cum omnis creatura Dei bona ſit, ſuapteque natura cum gratiarum actione ſuſcipi poſſit. Aſtipulantur Apoſtolo Cartuſiani, commendantes omnes eos, qui ſynce-

Quam abſtinentiam reprobat Apoſtolus.

1. Tim. 4.

ncera deuotione abſtinentiam huiuſmodi ſe-
ari gaudent. Non reprobantes tamen, nec iudi-
ntes eos (qui modò non ſint vel communi, vel
iuato vinculo cohibiti) carnibus moderatè, de-
teque veſcuntur. Aſſerentes inſuper nullũ eſſe
el diuinum, vel humanum præceptum, quod
ac tempeſtate quempiam ſanitate fruentem,
d carnes edēdas neceſſariò impellat, ſed indul-
entiam quandam ac permiſſionē his, qui aliàs
rohibiti non ſint, & carnibus debitè veſci vo-
ierint, eſſe conceſſam. Concludentes denique
arnes ipſas nec ſanitati, nec vitæ prorſus neceſ-
arias eſſe: eamque ob rem iugiter in ſtatu ſani-
atis ab eis abſtinere (ſi modò ſyncera deuotio-
e fiat) plurimum laudis promereri. Quod &
iſdem rationibus, quibus ſuperiùs abſtinentia
uiuſmodi generatim fulciebatur, cõfici poteſt.
Quibus omnibus, licèt ſatis oſtenſum creda-
ur, ad diuturnam vitam aſſequendam non eſſe
arnibus opus, ad vberiorem tamen probationē
ddamus & pauca. In primis quòd nullus pro-
atus Medicus adhuc repertus eſt, qui temerario
uſu præſumpſerit affirmare, carnium eſum ad
itam prolongandam prorſus neceſſarium eſſe.
Sed è regione comperiuntur viri & ingenio, &
doctrina excellentes, qui aliter ſenſerunt. In qui-
bus eſt præſtātiſſimus ille Arnoldus de Villa no- *Arnoldus.*
ua, qui de re huiuſmodi ita meminit. Quis au-
det aſſerere, quòd nemo vitę longitudinem con-
ſequatur ſine vſu carnium? cùm in monaſterijs
Cartuſienſium octogenarij, & centenarij mun-
dorum ſenſuum crebrò inueniantur? Conſtat e-
tiam, quòd in prima ætate mundi vixerunt ho-
mines diutiùs, quàm in aliqua aliarum. In qua
tamen nulli communiter veſcebantur carnibus,
ſed

ſed terræ naſcētibus. Vides vt Arnoldus ipſe medicus eminentiſſimus dicat, ad vitam diutinam carnibus non eſſe opus. Cui aſtipulatur Marſilius Ficinus, qui in libro de vita longa, exactè legens ac referens, quæ ad vitę diuturnitatem conducũt, nuſpiam aſſerit carnes (vel delectas) ad vitã producendam neceſſarias eſſe, ſed oppoſitum potiùs innuit, cùm ita inquit: Porphyrius Pythagoreorũ antiquorumque authoritate fretus, eſum animalium deteſtatur: qui & ſubdit. Nónne homines accepimus ante diluuium longæuos, animalibus peperciſſe? Quibus liquet, Marſilium ipſum eiuſdem cum Arnoldo fuiſſe ſententiæ, ſcilicet carnium eſum ad vitam prorogandam minimè neceſſarium eſſe. His corporum Medicis aſſentitur Dominus Gerſon Medicus & ipſe, ſed animarũ, qui Cartuſianos vel citiùs morituros, vel grauius ægrotaturos putat, ſi carnibus vterentur. Addit & rationem: quia vix, inquit, aut rarò temperanter, & ſobriè inter hæc gulæ incitamenta verſarentur. Nam cur ob aliud ſapiens vnus Medicorum dixit, plures occiſos gula, quàm gladio? Quòd ſi nullus diceret, tamen experientia loquente cognoſcitur. Cur aliũdè prætereà Religioſi, & rurales à carnibus, imo & vino, & à cæteris gulæ blandientibus cibis longè facti, ſenectam maiorẽ ſæpius attingunt, quàm alij voluptuosè, & opulentè talibus enutriti? Quibus tantorum virorum ſententijs ſatis apertè colligitur, Cartuſianos minus victuros, ſi carnes ederent. Cibis enim grauarentur frequentiùs, quos proptereà morbi crebriores longiorem vitam aſſequi nõn ſinerent. Porrò cùm carnes ſumantur per modum cibi: quid, obſecro, plus faciunt ad diutinam vitam, quàm oua, quàm piſces, quàm alia id genũs permulta? præ-

Marſilius.

Gerſon.

Seneca.

ſertim

ertim cùm ad productiorem vitam consequen-
am moneat senes Marsilius ipse (de quo memi-
imus) vt eum omninò victum seruent, ex quo
nguinem plurimum sperent, spiritumque quã-
lurimum, ex vitellis scilicet ouorum recenti-
us, vinoq; opportuno. Desipit ergo, qui ad diu-
rnam vitam carnes necessarias esse arbitratur,
ræsertim cùm experientia ipsa (contra quã pu-
nare, insanire est) longè aliter esse demonstret.
ge verò si & productior vita (quod semper ne-
amus) carnium esu fieri posset, & earum absti-
entia breuiari soleret, nunquid ipsa perpetua
arnium abstinentia debitè suscepta, esset pro-
tereà destituenda? Minimè quidem, cùm iustis
e causis, quarum nonnullas suprà tetigimus, vi-
am breuiare liceat, modò syncera sit intẽtio, ob-
eruetur q; illud Prouerbij: Ne quid nimis. Quod
c Ioannes Gerson asserit, dicens: In sex casibus
eneraliter licitum esse vitæ huius moribundæ
etrimentum subire. scilicet pro bono obedi-
ntiæ, pro satisfactione peccatorum facienda,
ro iuuamine charitatiuo proximi, pro euitatio
e grauis scandali, pro acquisitione virtutum, &
emùm pro exterminatione vitiorum, carnisque
d spiritum subiectione. Quę omnia diffusè pro-
equitur in Tractatu de non esu carnium, ad quẽ
t tibi recursus. Quibus animaduersis, conficien-
um est, in statu sanitatis iugem à carnibus ab-
inentiam rectè seruari posse, & idcirco car-
ium esu opus non esse. Sed ad alia transea-
nus.

Gerson de non esu carnium. Sex casib⁹ vitam breuiare licitum esse.

Iam verò statu sanitatis expedito, de casu de-
ilitatis malæque valetudinis quarto loco agen-
ũ est. Primùm quidẽ generatim, sciscitando, vtrũ
n eo casu rectè possit carniũ abstinẽtia obseruari.
Deinde

Deinde ſpeciatim, an ſit dabilis morbus aliquis, qui carnium eſum neceſſariò flagitet. Primùm aggredientes, probemus authoritate, exemplo, & ratione, abſtinentiam huiuſmodi tum rectè ſeruari à Cartuſianis poſſe, nec propterea carnibus opus eſſe. Authoritate in primis D. Hieronymi, ita dicentis. Qui ægrotat, non aliter recipit ſanitatem, niſi tenui cibo, & caſtigatione victus. At verò non eſſet victum caſtigare ſeu dietam tenere, ſi languens (qui præſertim carnibus inſuetus eſt) carnibus veſceretur. Deinde pro D. Benedicti ſententia, debent ægroti monachi ab ægrotis ſecularibus diſcrepare. Quamobrem Cartuſiani ipſi, qui ſanitate fruentes prorſus carnes neſcierunt, debent vel morbo, vel debilitate affecti, eas ignorare, vt ſcilicet à ſecularibus vel in ea parte diſtent. Denique ſententia eſt quorundam recentiorum Doctorum, abſtinentiam non eſſe in caſu morbi deſtituendam: quando potiſſimùm aliter, quàm per remiſſionem eius, ſatis languido conſuli poteſt. At verò per eſum aliarum rerum (quod probabitur) ſatis poteſt languentibus (præſertim monachis) prouideri. Non igitur cauſa morbi abſtinētia huiuſmodi neceſſariò ſoluenda eſt. Iam verò exemplis idipſum conficiamus. In primis exemplo Chriſti Domini (cuius omnis actio, noſtra eſt inſtructio) qui populari turbæ comitanti atq; ſequenti, non carnes, ſed panes piſceſque tribuit: cùm tamen multi languidi forēt, qui eū ſectabātur, vt à ſuis languoribus ſanarentur, eſſentque tanta debilitate confecti, vt ſi eos ieiunos in domos ſuas dimiſiſſet, in via defeciſſent. Cùm igitur Dominus ipſe, qui nec falli, nec fallere nouit, debilibus ac languētibus, quibus ob triduanum ieiunium virtutis vitalis defectus immine-

Benedictus

Abſtinētia languenti quando nō ſoluenda.

Ioan. 6.
Matt. 14. 15
Mar. 8.

minebat, carnes non dederit: suo satis exemplo nobis insinuauit, ad virtutis vitalis defectũ, mortisque periculum in languentibus euitãdum, carnium esum necessarium non esse. Quod & Dauidis exemplo comprobatur, qui puero Amalechitarum ægrotanti atque ieiuno, non carnes, sed panem, aquam, fragmen massæ caricarum, & duas ligaturas vuæ passæ, dari iussit. Cuius spiritus, postquàm comedisset, reuersus refocillatusq; fuit: hoc est, reparata virtus vitalis, ob alimenti penuriam deficiens. Paulus quoq; Timothæo discipulo dilecto morborum frequentia debilitato, vini quidem vsum suasit, carnium verò esum (quod legatur) non indulsit: satis insinuans, languentibus ac debilibus carnes minimè necessarias esse. Si enim necessariç fuissent, cur non earum vsum, sicut & vini, concessisset? Insuper Monachorum exemplo penè infinitorum, qui in Ægypto, Thebaide, Scythia, Palestina, Nitria alijsque diuersis terræ regionibus victitãrunt, hoc ipsum comprobatur, qui carnium esu, vel in morbo, iugiter sibi temperãrunt. Loquens etenim Hieronymus de monachis, qui suo tempore angelicam in desertis vitã agebãt, ita inquit: De cibis & potu taceo, cùm languentes monachi aqua frigida vtãtur, & coctũ aliquid comedisse luxuria sit. Non igitur carnibus vescebantur, qui coctũ nihil edebãt, nisi fortè (sed stultè) dixeris, eos carnes crudas comedisse. Denique (vt de Cartusianis peculiariter agamus) quodã exemplo monstratũ est diuinitus, Cartusianos debiles, maleq; valentes non debere propterea carnibus vti. Etenim cùm venerabiles quidam, magnaq; autoritate viri, in quibus fuit Gratianopolitanus Antistes, non longo post exordium Cartusianæ sectæ interuallo, in maiorem

1. Reg. 30.

1. Timo. 5.

Hieron. de monachis antiquis sententia.

Exemplum de carnib' in pisces cõmutatis.

Cartusiam spiritalis consolationis gratia se contulissent, nonnullosq; monachorum debilitate, alios verò ægrotatione affectos comperissent, putassentque ob defectum esus carniū huiuscemodi detrimenta contigisse: Priori suadebāt, vt suis alumnis carnes, vel suæ præsentiæ contemplatione, ministraret: addentes, in casu necessitatis omnes carnibus vti debere, quod & passim obseruaretur ab omnibus, & docti viri ita faciendum cēserent, qui ob nimiam quoque asperioris vitæ obseruantiam Cartusianis ipsis timerēt. Quod cùm Priori minimè persuaderi posset, vtpotè qui carnium esum prorsus detestaretur, & tanquàm nefas in Israel perseueranter exhorreret, miserunt nihilominus seruos suos, qui carnes Gratianopoli emptas deferrent. Igitur audientes dominis serui, Gratianopolim adeunt, carnes emunt, fideliter deferunt, apertisque saccis, quod intus latebat ostendunt. Mira res. Non carnes, sed veri pisces, in quos emptæ carnes animalium fuerant cœlitus commutatę, cunctis apparuerunt. Odor enim, color, sapor, aliaque id genus veros esse pisces luculenter indicabant. At verò Domini ipsi seruis suis planè fidem non tribuentes, sed humano more arbitrati non carnes, sed pisces emptos fuisse, curauerunt per legitimam inquisitionē plenius effici certiores. Quid plura? Inquisitione diligenter effecta, compertaque veritate plenissimè, diuinum numen, quod veras carnes in veros pisces conuerterat, demirantes, quos antè carnibus vti volebant, ne id facerent, prorsus adhortabantur: asserentes (quod verum est) potentissimū Dominum sine carnium esu seruos suos alere, atque in cœpto propósito sine vitæ grauiorisq; periculi discrimine conseruare posse. Sed iam au-

ctori-

ctoritatibus ac exemplis, aliquid rationis subnectamus. Nō debēt carnibus vesci, quibus propterea imminet periculosi vomitus detrimentū, vel quando probabiliter timetur aliorū scandalū, vel demū vbi satis apparet, esum huiusmodi in status assumpti iacturam ac dissolutionem vergere. At verò si carniū esum præsumerent Cartusiani, putatur eos in pericula huiusmodi facillimè venturos. Non debent igitur carnibus vti. Enimuerò vt primum probemus: si Cartusiani languentes carnibus vescerentur, non dubitatur, eos ob longam esus huiusmodi desuetudinē, mox ad nauseam prouocatū iri. Videre enim est multos secularium, cū post quadragesimale ieiunium ad carnes redeunt, confestim ad vomitū cōcitari, interdūq; propterea in morbum decidere. Quid (quæso) de Cartusianis, qui fracto per ieiunia corpusculo, debilitatoq; stomacho, & exiguis demū viribus, lōgos admodū annos sine carnibus perseuerauerūt, vsq; adeò, vt nec earū quidē nidorē senserint, futurū esset? Enimuerò sine vomit⁹ horrore nō credūtur posse insuetis carnibus vti. Quātū verò lāguētib⁹ ipsis per vomitū afferretur detrimēti, nul-l⁹ est qui nesciat. Deinde si carnes ederētur à Cartusianis, dubiū nō est, graue scādalū & apud fratres absentes, & apud probos, doctosque seculares, ne ignaros pruriētesq; auribus addá, protinus suscitatū iri. Mirarētur enim vehemēter (nec iniuria) vnde tāta necessitas seculis inaudita prodire potuisset. Iam enim cùm hec scriberentur, quadringentos & 36. annos Cartusianus Ordo durauerat, nec tamen tanto tempore quispiam repertus est, cui languenti carnium esu opus fuerit. Esset igitur, omnibus diligenter animaduersis, huiusmodi recens temeritas plurimùm scandali dati (vt

Ob 3. pericula Cartusia. a carnibus abstinendum.

nostrorum more loquar) dubio procul allatura: quo casu nequaquam carnibus vescendum esse, satis Apostolus edocet, cùm inquit: Si enim propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundùm charitatem ambulas. Noli cibo tuo illũ perdere, pro quo Christus mortuus est, ad Romanos 4. Et iterum: si esca scandalizat fratrem meũ, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem, ad Corin. 8. Denique si huiusmodi esum præsumerẽt Cartusiani, quid aliud quæso contingeret, quàm repentina totius Ordinis iactura dissolutioq́;, ac nulla reparabilis arte ruina? Cùm enim perpetua carnium abstinentia sit de præcipuis Cartusiani propositi obseruantijs, vna, haud dubiè non possit, ea postergata, propositum ipsum ab interitu vindicari. Tam enim præceps est ad lapsum humana miseria, vt duris etiam constricta lupatis, vix debito in tenore seruari possit. Verùm si quid rimarum, vel incuria, vel nimia licentia in religiosis obseruantijs appareat, omnia protinus effluunt, & quod de ventis Æolicis, ait Virgilius:

Rom. 4.

1. Cor. 8

Virgilius.

Qua data porta ruunt, & terras turbine perflãt, etiã de vẽtis dissolutionis rectè dici queat. Enimuerò si porta laxitatis parũper fuerit aperta, videas protinus regulares cæremonias magno turbine concitari, & ventis ipsis (quos dissolutionis diximus) vsque adeò turbari omnia, vt vix vnquam possit regularis disciplinæ postmodum haberi tranquillitas. Adde, si huiusmodi abstinẽtia morbi causa passim solueretur (qua est imbecillitate genus humanum) multi statim in vetitum nephas vel apertè niterentur. Suæ etenim auiditati facere satis molientes, languorem simularent, quò possint impunè concupitis carnibus vesci.

Quod

Quod ſi fieret, de Cartuſiani propoſiti cenſura prorſus actum eſſet. Non igitur abs re, ſed optimo iure in omni languore generatim, huiuſcemodi abſtinentię rigor à Cartuſianis obſeruatur. Sed dicis: Eſtò, poſſit huiuſmodi abſtinentia in caſu morbi plerumque obſeruari, non tamē vniuerſaliter ac ſemper id ſanè fieri poteſt, cùm interdum languidus nō poſſit citra carnium eſum mortis periculum euadere, quod ſcilicet nihil aliud dari queat, quod ita ſufficienter, vt carnes, virtutem deficientem inſtauret, aut etiam, quòd morbus ipſe ſuapte natura carnium eſum neceſſariò flagitet. Reſpondemus, in nullo morbo periculum mortis ob defectum eſus carnium imminere, quin ſcilicet (quantum eſt ex parte morbi) ſufficienter languido aliarum rerum iuuamine prouideri queat: ideoq; nullum eſſe morbum humana ope curabilem, qui non poſſit ſine carnium eſu ſatis curari. Quod & authoritate, & ratione conficere poſſumus. Authoritate in primis Arnoldi de Villa noua Medicorum omniū (qui ſuo tempore floruerunt) facilè principis, qui veraciter aſſerit, ſubtiliterque defendit, languidos poſſe ſine carnium eſu à mortis periculo liberari. Cui planè recentiores medicinæ profeſſores aſtipulantur. Omnes enim, quos ſuper hoc negotio rogaui, haud dubiè reſponderunt, nullū eſſe morbum, quin ſine eſu carnium curari poſſit. Quod & rationibus comprobari poteſt. In primis ſi ad vitandum in languidis periculum mortis opus eſſet carnium eſu: hoc quidem vel ex parte virium humanarum, vel iuuaminum, vel cauſarū vitam perdere ſolitarum, vel morborum contingeret. At verò nullum horum rectè dari poteſt. Non enim ex parte virium humanarum confici

Nullū eſſe morbū curabilem, qui nō poſſit ſine carnium eſu curari.

Arnoldus.

poteſt,eſum carnium languentibus ſic neceſſarium eſſe,vt citra eum nequeant à mortis periculo liberari. Quod vt probemus,ſupponamus,pro medicorum ſententia,tres eſſe animæ vires,ſcilicet: Vitalem, per quam & anhelitus & pulſus in toto corpore exercetur, cuiuſq; defectũ ſequitur vitæ defectus: Cognitiuam,per quam fit cognitio,cęteraq; propria animaliũ officia, cuiuſmodi ſunt ſentire,imaginari,æſtimare,memorari: Motiuã deniq;,per quã motus efficitur in membris. Hoc ſuppoſito,probationẽ cõficiam⁹ eiuſcemodi. Nulla pręfatarũ viriũ carnes exigit ad ſuã vel inſtaurationem vel conſeruationem,ſed quæuis earum ſine carnium eſu poteſt ſatis in languentibus inſtaurari atque conſeruari. Igitur poteſt & languidus ſine carnibus à mortis periculo præſeruari. Ipſis etenim virtutibus ſufficienter reparatis, conſeruatiſque, nihil eſt, quod vitæ naturali timendum ſit. Quòd autem ſine carnibus poſſit in languidis virtutis vitalis ac cognitiuæ inſtauratio fieri, nullo negotio monſtrari poteſt: quandoquidem ad huiuſmodi virium reparationem plus proſunt alimenta,quæ in ſubtilem purumque ſanguinem celeriter conuertuntur. Vires enim huiuſcemodi multitudine ſpirituum, qui ex tali ſanguine generantur, ſuas operationes perficiunt. Igitur cùm alia ſint alimenta,quę huiuſmodi ſanguinem ſpiritumque ſatis pariant, imò verò nõnulla ſint,quæ facili⁹ ac vberiùs hoc ipſum præſtant,quàm carnes,non erit pro huiuſmodi virium reparatione neceſſarius carnium eſus. Quoad virtutem verò motiuam, licet carnes alijque cibi groſſi, qui denſum tenacemque ſanguinem gignunt, vtiles eſſe poſſent, quippe membris languentibus maius robur imprimerent,

Alimenta alia eſſe, quæ plus proſunt, quam carnes.

rent,

ent, non eſt tamen abſolutè carnibus opus. Siquidem (pro Galeni ſententia) non eſt neceſſaria confortatio virtutis motiuæ in ægris decũbentibus, vtpote qui parum indigeant eius operatione. Quibus omnibus ſatis monſtratum putamus, propter humanarum virium confortationem non eſſe lãguidis neceſſarium carniũ eſum. Iam verò hoc ipſum oſtendamus ex parte iuuaminum, ſeu remediorum, quæ duo eſſe in genere comperimus. Vnũ quidẽ contra morbi ſuriã, alterum verò contra vitalis virtutis defectũ, qui ob alimentorum penuriam contingere ſolet. At verò ſine carnibus remedia ſatis oportuna vtriq; detrimento adhiberi queunt. Non igitur eſt carnibus opus. Quòd autem ſine carnium eſu alia quædam antidota ſufficiant, facilè eſt conficere. Etenim contra morbi furorem, non carnium eſu, ſed apto medicamine, quod ægritudinis diſſipet acerbitatem, opus eſt: Contra verò vitalis virtutis defectum, qui ob indigentiam cibi timetur, agẽdum eſt cibis opportunis, qui celeriter virtutem ipſam confortare atque inſtaurare queant, cuiuſmodi ſunt oua, quæ hoc melius quàm carnes efficiunt. Neque verò tutum eſt, huiuſmodi remedia permutare: quandoquidem (vt clariſſimus Prĩceps Medicorũ Hippocrates infit) ſi deficiẽtibus prę furia morbi cibus exhibeatur, ſuffocationis, vel alterius vexationis grauamine ſuperaddito, vitã coguntur finire celeriùs: deficiẽtibus autẽ propter penuriã alimenti, ſi denegetur cibus, & medicationi ſubdantur, expirant velociùs tabefacti. Adde, ea quę tribui ſolent ad vitalẽ virtutẽ inſtaurandã, vitãq; ab interitu protegendã, vel ſunt cibi tantùm, qui ſcilicet corpus fouent ac nutriũt: vel cibi medicinales, quibus videlicet plus in-

Galenus.

Hippocrates.

est virtutis in cibando, quàm medendo: vel medicinæ cibales, quibus è diuerso plus adest virtutis medicinalis, q̃ cibalis, vel denique medicinæ. Cùm igitur carnes per modum cibi, non autem medicinæ sumantur, valeantq; tãtùm ad succurrendum virtutis vitalis defectui, qui ob ciborum penuriam timetur: palàm est, eas languidis minimè necessarias esse, cùm per alia iuuamina, putà per vitella ouorum, possit virtus ipsa vitalis instaurari ac foueri, meliùs quidem, ac securiùs interdum, quàm per carnium esum. Non sunt igitur audiendi, qui somniárũt, carnibus inesse quãdam virtutem peculiarem, quę morbis nonnullis conducere possit. Dent, quæso, virtutem illam, dent & morbum ipsum. Si dare nequeant, obmutescant. Sed iam ad causas, quæ vitalem virtutem prosternere, ac vitam ipsam perdere soleant accedamus, probantes vel hoc modo carnes languidis necessarias non esse. Enimuerò cùm duæ tantùm causæ generales comperiantur, quæ virtutem ipsam perimere consueuerunt, scilicet malitia morbi resoluentis, & defectus alimenti sufficientis, quod vim ipsam restaurare, conseruareq; posset, ad neutram earum abscindendam carnibus opus esse videtur. Siquidem ad pellendam morbi malitiam, non carnium esu, sed apta medicina opus est. Ad sucurrendum verò defectui, qui ob alimenti penuriam contingere posset, licèt carnes ipsæ nonnunquàm adiumento esse possint, non tamen prorsus necessariæ sunt, quòd scilicet alijs cibis (puta ouis, piscibus, sorbitiunculis, ordeato, auenato, lacte amigdalino, alijsque id genus aptè paratis) huic detrimento satis consuli possit. Denique vel ex parte morborum, carnium esum minimè necessarium esse probemus.

Si enim quispiam morbus sit, cuius furia vel mitigari, vel prorsus expelli, nisi per esum carnium, minimè queat, detur ille quæso, & noui aliquid proferatur in medium. Nō enim (quod à probatis Medicis accepi) vel priscorum, vel recentiorū monimētis, de huiusmodi lāguoris genere quicquā hactenus cōmemoratum est. Afferat igitur morbū eiusmodi noster Oblocutor, si vel ingenio præstātior, vel meliori memoria, quàm Æscu lapius, quàm Hypocrates, quàm Galenus, quàm Auicenna, quàm demum cæteri medicæ artis alumni. Afferat, inquam, vel potiùs taceat, discatq; nec virium naturaliū, nec remediorum, nec caussarum lætalium, nec denique morborum contēplatione, carnium esum languidis prorsus necessarium esse. Quod & alia ratione conficere certum est. Cùm enim nec ex parte viriū, nec aliorū quoque, quæ dicta sunt, necessariò exigantur carnes (vt ostensum est) igitur si carnium esus languidis ipsis forsan necessarius foret, hoc esset in aliqua morbi parte, vtpotè in eius initio, vel ascēsu, vel statu, vel declinatione. Sunt enim ista quatuor (scilicet initium, ascensus, status, & declinatio) partes, in quas morbus diuidi solet: sed in nulla partium harū carnium esu omnino opus est. Non enim in prima, hoc est, morbi principio. Siquidem carnium esus in exordio periculosi lāguoris, putà grauis febris, à prudentibus Medicis denegatur. Nec iniuria quidem. Tunc enim ope medicinali, cibisq; exiguis, & facilioris quidem digestionis, quàm sint carnes, opus est. Non enim pro Hieronymi sententia, languidus sanitatē cōsequitur, nisi tenui cibo, & castigatione victus, quæ dieta à Medicis dicitur. Nec in ascensu quoque, hoc est, quādo morbus crescere cœpit: quod

eadem

eadem ratione confici poteſt. Nec etiam in ſtatu, cùm ſcilicet morbus eſt in ſummo. Tunc enim aut morbo victa virtus ſuccumbit, & tunc non carnibus, ſed ſepulchro opus eſt: aut virtuti morbus ipſe cedit, quando ſcilicet per vomitum, egeſtionem, ſudorem, aut aliam quãuis purgationem, morbum natura ſuperat, & tunc nec carnibus quoque opus eſt. Siquidem in illa graui lucta, quæ tunc inter vitalem virtutem, morbumque mutuò conſeritur, nihil operæpretium eſt carnes intùs adhibere, quippe quæ potius tum impedimento, quàm adiumento forent, ſcilicet ipſam occupando naturam, & ne contra morbum ſe tam valide defenderet officiendo. Virtus enim vnita magis quàm diſperſa, fortior, & ad debellandum hoſtem ſuum, ſcilicet morbum, aptior eſſe ſolet. Nec denique in morbi declinatione, de qua magis videtur, carnes neceſſariæ ſunt. (licèt interdum vtiles nonnullis eſſe poſſunt.) Si enim potens fuit natura morbum vincere, cùm in ſuo feruore ac furia eſſet, totiſque viribus graſſaretur, proculdubiò magis poterit in eum, cum debilior fuerit effectus.

Hieronym. Adde pro Hieronymi ſententia, quibus cibis recipitur ſanitas, his & ſeruari poteſt. Cùm igitur ad eius recuperationem non fuerit carnibus opus: nec ad eius plenam inſtaurationem opus erit. Sed dicas: Si in morbi declinatione carnes adhiberentur, & faciliori modo, & breuiori tempore ſanitas repararetur. Dicimus primùm, alia eſſe alimenta, quæ vicem carnium ſupplere, aut certè naturam iuuare ad ſanitatem in priſtinum gradum reſtituendam, ſatis poſſunt. Deinde peculiariter de Cartuſianis agẽdo

do, respondemus: si forsan in recuperanda sanitate molestiam, difficultatémue sentirent, vel tardiùs bonam valetudinem propter carnium defectum consequerentur, non debere tamen à consuetudine laudabilis vitæ propterea discedere, insuetamque nouitatem inducere. Ad hanc enim insolentiam multa pericula, vtpotè scandali, dissolutionis Ordinis, aliorumque id genûs imminere, dubium non est: quæ Cartusianum prorsùs cauere oportet, etiamsi tardiùs atq; molestiùs sanitate potiri habeat. Dicimus insuper, languidos Cartusianos propter carnium defectũ, nec morosius, nec lentius sanitatem assequi solere, quod & experientia docet, & testantur, qui periculum fecerunt. Ita enim vsu venit, vt partim victus parsimonia, partim diuino munere, languentes Cartusiani minùs torqueantur, ne scilicet ad carnes edendas (aliorum Monachorum instar) concitentur, qui adhuc imperfecti sunt, aut frangantur impatientia, quippe qui pauca habeant antidota, quibus longis tædiosisque morborum incommodis succurrere valeant.

Non igitur eorum morbi carnium esum flagitant: estò aliorum, qui carnibus assueti sunt, deposcerent. Denique respondemus, Cartusianos nec salubriter, nec tutè posse carnium esum præsumere, cùm morbo afficiantur. Siquidem nullus rectè sentiens dixerit, eos, qui nunquam carnibus vsi sunt, cùm in languorem incidunt, carnibus vti debere, quemadmodũ nõ esset eis vino tunc opus, qui nũquam vinũ bibissent. Sed Cartusiani languentes perinde se habẽt, ac si nũquam carnes edissent, quandoquidẽ ipsius abstinentiæ consuetudinẽ verterũt in naturã. Est enim

enim consuetudo altera natura. Quapropter si morbo pressi carnium esum attentarent, magis naturæ officerent, quàm prodessent: maximè repugnante diutina consuetudine, quę iam pręscripta est, vim legis obtinuit, transijt in naturam, & demùm ita priuilegiata ac confirmata est, vt nō possit sine graui periculo violari. Huiusmodi victus mutationem non posse fieri sine graui discrimine vitæ, perspicuum est, cùm periculosum sit, assuetum viuendi modum protinus relinquere, & diuturnæ cōsuetudinis iura permutare. Tātæ enim est virtutis ac authoritatis longus vsus, vt vix sine detrimento commutari possit. Quā ob rem vbi mutatione opus est, magna cautela videtur adhibenda, ne scilicet ex varietate huiusmodi graue aliquod (vt assolet) detrimentum cōtingat. Deniq; tota clamat Philosophia, subitas, insolitasque mutationes periculosissimas esse. Quo igitur pacto poterit languens Cartusianus insuetis carnibus vti, cùm etiam sanus vix tutè possit eas insumere? Sed & mirum esset, alimenta illa, quæ languētibus Cartusianis hactenus data sunt satisque fuerunt, nunc minimè sufficere posse. Quibus animaduersis, planè conficiendum est, languidis Cartusianis carnes minimè necessarias esse, quippe qui possint (quantum est ex parte morbi) sine carnium esu à mortis præseruari discrimine. Quòd si dixeris, contingere posse, vt vel morbo affecti nihil penitus cibi, præter carnes, habeāt: Dicimus, hoc neminem mouere debere. Nō enim negamus, indigentiam ciborum, aliasque necessitates languidis, sicut & sanis, accidere posse: sed dicimus, nullum esse morbum, qui suapte natura carnium esum necessariò postulet, eaque de re languidis Cartusianis (quantū

ad

ad morbum pertinet) satis sine carnibus consuli posse. Vbi autem necessitas aliundè, quàm ex morbo contingeret, tunc alius casus esset, de quo statim agetur. Itaque resoluentes dicimus, languidis Cartusianis carnes necessarias non esse, eamque ob rem ab earum esu semper sibi temperare debere. Sed iam expeditis his, quibus nec indubia, nec ineuitabilis necessitas inest, quinto loco certæ, extremæq; necessitatis casum subiungamus, vestigantes an in casu huiuscemodi Cartusianus astringatur carnibus vesci. Qua in re dicimus primùm, Cartusianos in extrema, certaque necessitate constitutos, ad non edendas carnes suis legibus astrictos non esse. Quod ne temerè dicere videamur, probemus ratione & exemplo. In primis (vt rationem tangamus) Cartusianæ leges abstinentiam carnium prohibentes, nihil prorsus de huiusmodi necessitate extrema meminerunt. Igitur pro regula magistrali, debent cum illius exclusione prorsus accipi. Adde quòd non tenetur quispiam effectus Cartusianus ad aliquid obseruandum, quod anteà seruare non tenebatur, nisi quantùm sui status, suæque professionis, ac legis susceptæ limites se extendunt. Vt enim Diuus Bernardus in libro de præcepto & dispensatione inquit: Quisquis professus in quouis genere salutiferæ vitę, nec vltra obedientiæ legem cogendus, nec citrà est inhibendus, quàm sua ipsius videtur complecti professio. Non igitur (vt ibidem concludit Bernardus ipse) Prælati iussio vel prohibitio præterire debet terminos professionis, quippe quæ nec vltrà extendi potest, nec contrahi citrà. At verò (vt propositum sequamur) Cartusianus nec suæ professionis, nec suorum quoque statutorum obligatione ad carnium

D. Bernā.

nium abstinentiam in extrema, certaq; necessitate obseruandam tenetur, quemadmodum ex eorum tenore accipi potest. Non igitur sui status contemplatione in eo casu obnoxius est Cartusian⁹, sed ab obligatione ita prorsus immunis putatur, vt cæteri monachorum. Sed iam subnectamus exemplum. Constitutus in deserto Cartusianus quidam, cùm nihil haberet, quo vitæ periclitanti propter vehementem sitim, quæ tum acciderat, consulere posset, tandem equi sui venam aperuit, & quē traxerat cruorem siti cōfectus hausit. Quod facinus vbi Patres resciuerunt, non incusârunt. Palam enim erat hominem ipsum non potuisse crudum, equinumq; sanguinem sumere (quod vel horrorem incutit narrando) nisi extrema eū adegisset necessitas. Quā quidem cum suis circunstantijs prudenter illi animaduertēres, nullūq; propterea rationabiliter oriri scandalū posse arbitrati, nullas ei pœnas, quas alioq dedisset, imponēdas censuerūt. Vides hoc exēplo, vt in extrema, certaq; necessitate, quando præsertim suapte natura nihil est scandali paritura, nō interdicātur suis legibus Cartusiani carnes edere. Dicimus nihilo seciùs, vbi scandalū fratrū, vel Ordinis dissipatio apertè aut ꝓbabiliter immineret, Cartusianū nō debere tunc carnibus vti. In eo enim casu cū Apostolo dicere haberet: Si esca scandalizat

1. Cor. 8. fratrē meū, non mādūcabo carnes in ęternū. Qua enim precor temeritate tūc auderet pro fouēdo corpore fœtido, quod forsitā perendiè in putredinē, vermē, cineremq;, cōmunia humani generis opprobria, resoluetur, carnibus vesci? Vesci, inquā, cum alienæ iactura salutis, cū insolito scandalo, cū deniq; periculoso sui Ordinis detrimēto? cui si paruula dissolutionis rima pandatur, de illo

actum

ctũ putatur. Non debet igitur in eo casu carniũ
sum præsumere, vtpotè qui lege diuina prohibi-
us sit. Cui astipulatus Ioãnes Gerson asserit, Car-
usianũ in extrema necessitate, quam carnes edẽ-
o verisimiliter euadere posset, constitutũ carni-
ibus abstinere posse, imò pro vitatione scandali
lebere. Siquidem vt, inquit, plus est anima pro-
ximi, quàm corpus proprium. Qua in re colligi-
mus, Cartusianũ vix vnquam licitè, ac salubriter
posse carnibus vesci. Aut enim extrema necessi-
tas non adest, aut si adest, certa atq; indubia pe-
nitus non est: aut si certa est, plena tamen fides
(quæ ad scandalum, periculumque dissolutionis
arcendum sufficiat) vix fieri potest. Considerata
enim temporis diuturnitate, qua sine carniũ esu
Cartusian⁹ ordo ita perseuerauit, vt nec vnus qui-
dẽ reperiatur, qui in necessitatẽ edendarũ carniũ
aliquando inciderit (licet vnus quidam, vt dixi-
mus, sanguinem crudum bibere cõpulsus sit) cõ-
sideratis deniq; alijs permultis, vix posset modus
reperiri, quo præsentes futurique possent de ipsa
necessitate extrema prorsus fieri certiores. Ad hãc
igitur nouitatis præsumptionem graue scandalũ,
non tãtùm apud Cartusianos ipsos, sed apud pro-
bos quoq; seculares, ferè semper suscitandum iri
dubium non est, quo tamen nõ satis vitato sem-
per noxius creditur carnium esus. Dicimus insu-
per, Cartusianum in extrema, certaq; necessitate
constitutum, non debere prima fronte carnibus
vti, sed quod in se est (vt nostrorum verbis vtar)
in primis efficere, antequàm edere præsumat. In
rebus enim grauibus, insolitis, ac periculosis te-
merarium est quicquam incœptare, nisi pri-
mum ea, quibus opus est, præmissa fuerint. Debet
igitur Cartusianus esui carnium insuetus, antequã
in hu-

Gerson

Carnes comedere quando posit Cartusianus.

in huiusmodi necessitate sumere tentet, diligenter animaduertere, an ille sit indubius ac ineuitabilis necessitatis extremæ articulus, quique vel suapte natura, vel alio pacto, vbi rescitus fuerit, non videatur cuiquam scandalum parere posse. Deinde plangere habet, quòd in eum necessitatis articulum (forsan suorum piaculorum causa) venerit, simulque pientissimum Dominum suppliciter orare, vt aliter quàm per esum carnium dignetur tantæ necessitati prouidere. Insipiẽs enim est, qui vel arduum aliquid sine oratione moliri præsumit, vel in graui periculo constitutus, preces fundere negligit. Deniq; famem pro viribus patienter ferre, ne voluptate potiùs agi videatur. spemq; in Domino figere, & demùm rei exitum plenus fide præstolari debet. Qui enim carnes in pisces commutauit, poterit & sine carnibus extremæ calamitati succurrere. His enim obseruatis, putamus Cartusianum huiusmodi, & quod in se est fecisse, & carnibus syncerè vesci posse. Putat & idem Dominus Ioannes Gerson, qui refert, multos Cartusianos præstãtes viros à se rogatos, quídnam essent effecturi, si in carcere, desertoue loco constituti, nihil haberent præter carnes ad vescendum, protinus respondisse, se potiùs absq; scrupulo comesturos, quàm mortis detrimentũ subituros. Quibus & ego homululus non dissentiens, sine vllo pectoris scrupo tantæ necessitatis angustia pressus (obseruatis potissimùm illis, quæ suprà tetigimus) pro vitando mortis iaculo carnes ederem. Curarem tamen diligentiùs, vel factum huiusmodi latére, vel necessitatis illius testes habere, quò & securiùs disciplinæ regularis seueritatem, quæ forsan ad cautelam infligeretur, euadere, & scandali occasionem longiùs arcere

Gerson.

In carcere constituto quid faciendum.

cere

cere possem. Quod & reliquos Cartusiani propositi cultores sane facturos puto. Sed forsan dicis, te mea verba mirari, vtpotè quibus carnes sanis indulgeam, quas lãguidis anteà denegabam. Fateor, eas vt minus necessarias, quantùm est ex parte morbi, languentibus denegasse. Nullus enim morbus suapte natura carnium esum necessariò flagitat. At verò si cuipiam languenti certissimè necessitatis extremæ calamitas obtingeret (possunt enim languidis, sicut & sanis multa, quæ morbus non affert, detrimenta contingere) carnes tunc denegandas minimè censui. Possunt equidem & ipsi tutiùs ac liberiùs, non quidem morbi, sed necessitatis huiuscemodi causa, carnibus vti. Sed pergis adhuc, & quæris: an sicut in huiusmodi necessitate possunt, ita & teneantur Cartusiani ipsi carnibus vesci? Multa enim vel iure possumus, ad quę tamen non astringimur. Hęc quæstio nullam in Cartusianis, plusquàm cæteris monachis, ambiguitatem habet. Eiusdem enim sunt in hoc vero necessitatis articulo conditionis. Esset autem maior quæstio in eo, qui de carnibus in nullo casu vnquàm edendis expressum votum fecisset. Verùm communis Doctorum opinio sentit, penitus omnes in huiusmodi necessitate constitutos, non solùm syncerè posse, sed etiam debere carnibus vesci, periclitantique vitæ consulere. Ita enim Sãctorum authoritates apertè sonant, ita solidæ rationes conficiunt. Tametsi nonnulli singularitatis cultores aliter sentiant, dicentes, vel potiùs somniantes, in eo casu abstinentiam huiusmodi licitè teneri, mortemque suscipi sine culpa posse. Sed trita sectari vestigia tutius est, illis præsertim conditionibus, quas superius tetigimus, obseruatis. Qua in re videant in-

sani obtrectatores, quàm mēdaciter ac perniciosè Cartusianam abstinentiam taxent, mordeant, detestenturq́; Videant, inquam, quàm iniuriosè Cartusianos ipsos inhumanos, crudelesq́;, & homicidas vocent, & verbis & scriptis insectentur. Videant demū, quam sint in extremo iudicio rationem pro tantis ausis reddituri. Non enim tam aperta mendacia, tamq́; grauia conuicia tandem inulta manebunt. Sed de his iam satis.

Soluuntur rationes, quæ statuta Cartusiana circa abstinentiam a carnibus perpetuam, & ipsam quoque abstinentiam oppugnabant. CAP. 9.

IAM verò solutiones argumentationum principio adductarū nouissimo loco subnectamus. In primis tamen monentes, magnam ipsarum obiectionum partem ex quodam libello contra defensionem Ordinis Cartusiani, per sapientissimum Medicum magistrum Arnoldum de Villa Noua confectam somniato, decerptam fuisse. Nō enim obiectiones illæ, vt iacebant, positæ sunt. Tantam enim Barbariem, tantasque inuolutionū tenebras (quibus refertus est libellus ille) doctæ aures ferre non potuissent. Quis autem eius author fuerit, nescio. Suspicor tamen eum de genere fuisse eorum, qui sedebāt in porta, & aduersus Ordinem Cartusianum loquebantur. Sed vtcunque res habeat, author ille quisquis fuerit, se moribus Epicurum, Barbarum verbis, sententiarum inopem, bonarum quoque literarum nesciū, luculenter ostendit. Ostendit & se penitus arrogantissimum, quippe qui Medicinæ (quod vel apertè monstrat) ignarus, ausus sit cum expertissimo

no, probatiſſimoque Medico pugnam inire, &
demùm carpere, quod funditùs non capiebat.
Sed iam reſponſiones eo ſubijciamus ordine,
quo difficultates ipſæ propoſitæ fuerunt. Ad pri-
mam igitur, quæ de voto erat, cùm ſatis reſpon-
ſum ſit, vnica negatio ſatis eſt. Hoc eſt, nullum
eſſe Cartuſianis votum de carnibus nunquam e-
dendis: tantum abeſt, vt votum, quod extremam
neceſſitatem complectatur, emittant.

Ad alteram verò improbationem, quæ de
Cartuſianis ſtatutis agebat, in primis dicimus,
te tuum (mi Oblocutor) cerebellum in ea re
caſſo labore fatigaſſe, cum ſtatuta Cartuſiana,
quæ de carnium abſtinentia meminerunt, extre-
mam neceſſitatem, vt putabas, nequaquam am-
plexentur. Quapropter non fuerunt abs te, ve-
lut iniqua, tam leuiter laceranda. Non fuerunt
quoque Cartuſiani ipſi de charitatis defectu te-
merè taxandi. Non demùm vocandi crudeles aut
inhumani, quippe qui ſuis languidis ea tribuant,
quibus opus eſt. Sed fortaſſe aliquis tui ſimilis
dicat: cur non eſt extremæ neceſſitatis articulus
per ſtatuta ipſa peculiariter exceptus? Multorum
enim lubricam linguā expreſſa cohibuiſſet ad-
emptio. Reſpondetur primùm, in legibus huiuſ-
modi non ſemper oportère omnia verbis apertis
conſequi, quæ linguacibus peſſulum obdere poſ-
ſent, maximè cùm iubeatur quiſq; vel reticere ſa-
lubriter, vel ſaniorem in partem interpretari. Ad-
de nonnunquā, impoſſibile eſſe, caſus omnes, qui
ſecludi meritò poſſent, lege ipſa peculiariter cō-
plecti, nec propterea tamen legem inſufficientē
eſſe. Deinde reſpondetur, non ſatis conſultè exce-
ptionem huiuſmodi fieri potuiſſe, cùm in ſtatutis
humanis quandoq; nimiū expreſſa nocere ſoleāt.

Enimuerò si casus huiusmodi speciatim exceptus fuisset, putassent fortè plerique, in alijs quoq; casibus carnium esum licere, aut certè casus alios excogitassent, vel necessitatem simulassent hi, quorum ad carnes edendas appetitus, vel auiditate nimia, vel tentatione alia concitatus fuisset. Itaque rigor abstinentiæ paulatim laxatus tandē à septis Cartusianis procul exulasset. Deniq; respondetur, nō fuissē opus, additionem huiusmodi efficere, quòd huiusmodi casuū exceptio satis aliūdè trahatur. Et primū quidē legis naturalis rectæq; rationis (quæ vitā seruare iubet) lumē satis ostendit, casum huiusmodi de numero eorū esse, qui nisi peculiariter includantur, passim excepti intelliguntur. Lege quoq; diuina hoc idem satis constat, quippe quæ in exercitijs huiusmodi corporalibus rationabile obsequium esse iubet, nec
Rom. 12. sinit huiusmodi generales hominū constitutiones, casum extremæ certæque necessitatis ambire. Deniq; prudentia quadam ac discretione seu virtute epicheiæ potest sufficiēter hoc effici, quādoquidem per similitudinem ac collationem ad alias leges vniuersaliter latas, quæ extra casum necessitatis extremæ passim interpretari solent, confici potest, & hanc quoque Cartusianam legē cum illius necessitatis exclusione capiūdam esse. Nō igitur expressa seclusione opus fuit. Quoniā rursus statuta ipsa propter generalitatem carpis, dicens in primis, quò generaliora, eò peiora esse: Respondemus, & argumentationem tuam nullius esse momenti, & similitudinem quoq; adductam nihil proposito conducere. Estò enim: bonum communius (cæteris paribus) sit melius, & è diuerso malum generalius, sit peius (saltem extensiuè) nihil tamen ad rem, cùm ipsæ constitu-
tio-

tiones Cartusianę(de quibus sermo est)iustę sint, & ab omnis erroris iniuria prorsus immunes,nec generalitas quicquã officit,vt satis ostensum est. Supponebas igitur(quod nõ probasti)cõsuetudines ipsas iniquas esse,quod falsum esse docuimus. Sed nec altera probatio(qua conficere nitebaris, constitutiones ipsas rationi consentaneas nõ esse, propter varietatem eorũ, quibus latæ sunt) quicquam valet Etenim in Republica maior est morum,complexionum , aliorumq; id genûs disparilitas,quàm in communitate Cartusiana:nec tamen publicas leges(quæ generatim imponũtur) propterea iniquas esse quisquam , nisi mentis inops,dixerit . Estò,nonnulli maiorem difficultatẽ in earum obseruatione patiantur, quàm alij. Vt enim in corpore humano habet vnum membrũ pro alio pati,ita in corpore mystico. Quam ob rẽ non est lex reprobanda,quæ generatim lata non potest æqua facilitate ab omnibus impleri . An omnes (obsecro) diuinum de seruanda castitate præceptũ æquè faciliter obseruent? Minimè quidem.At verò quis,nisi impius ac blasphemus,pręceptum ipsum vellicare præsumpserit ? Non debet igitur lex propter varietatem eorum, quibus fertur(modò aliâs iusta sit)iniqua censeri.

Dicimus insuper,omnes eos,qui Cartusianam sarcinam suis humeris imposuère , primum probasse sufficienti tempore , an satis æqua viribus foret . Quapropter si senserunt eam imparem atque maiorem, non debuère ad eam perpetuò ferendam se astringere , cùm eos cogeret nemo. Ad hæc dicimus,nõ obstante complexionum varietate, alimenta, quæ Cartusianis tribui solent, satis omnibus esse adeò quidem, vt nihil loci iustæ querimoniæ relictum sit. Vt enim arceatur,

aut certè leuetur fastidium, non semper idem a-limentorum genus tribuitur. Singulis quoque ra seorsum prouidetur, vt nullus iustam querimoniam intentare queat. Quod si in communi refectorio singulis forsan tribuatur (quod vsu venit aliquando) quod alicui vel ingratum, vel ineptū sit: profectò ille debebit pro seruanda vnitate, vel in vna refectione patienter ferre, præsertim cùm semper aliquid detur, quod pro vno paste vitam sustentare queat. Deniq; si duo condimēta habeantur, scilicet fames, & bona voluntas, nullus erit querimoniæ locus. His enim condimentis omnia sapida efficiuntur. Quamobrem non est, cur propter complexionum, aliorumque huiusmodi varietatem, debeant Cartusianæ leges taxari. Quod autem posteà non contentus responsione quadam, quæ inter argumentandum data asserebat, (& benè) statuta ipsa Cartusiana cum seclusione necessitatis extremæ capienda esse, cōtendebas per illam particulam (nulla ex causa) in statutis ipsis positam, extremæ necessitatis casum includi: Respondemus in primis, falsum illud esse, quod garris. Iam enim satis docuimus, nullo in casu, quantùm ad morbūm pertinet, necessarium prorsus esse carnium esum. quāobrem rectè nulla ex causa permittitur languidis carnium esus. Deinde si forsan contingeret extrema, certaque necessitas: dicimus, particulam illam (nulla ex causa) duntaxat illas secludere, quæ per rationem rectam excludi possunt, vt sit sensus, nulla ex causa, nisi rationabilis sit (vsque adeò, vt etiam extremam necessitatem cōplectatur) languidis permittitur carnium esus. Vides igitur, quàm ineptè locutus sis. Sed nec prodest quicquam per te dixisse, carnibus vel extra

Nulla ex causa, quid sibi uelit.

Ca. praeceden.

extra necessitatem extremam, interdum opus esse. Non enim, vt falsò putas, carnium abstinentia supra modum difficilis est, nec nimiam debilitatem parit, nec vitam reddit breuiorem, nec bonis moribus detrimentum vllum affert, nec mentis obest puritati, nec demùm aut vitæ, aut viribus detrimentum aliquod suapte natura infert, quod vel experientia ipsa comprobatur. Quod si corpori aut vitæ nonnihil afferret incōmodi, non esset propterea statim destituenda, modò illud seruaretur, Ne quid nimis. Sed & id quod prosequeris, scilicet probos monachos, quādo præsertim suam complexionem compertam habent, sibi dimittendos esse, vt pro voto viuant, carnibusque ex animi sententia vescantur, nullius prorsus est momenti, imò verò pugnantia complectitur. Non enim fieri potest, vt & veri sint monachi, & ita viuant, vt etiam vetitis ad votum carnibus licenter vtantur. Denique tale illud est, quod non nisi à mente prophana & inani profectum fuisse credatur. Palàm enim est eos, qui se vinculo religionis obstrinxerunt, non suo, sed alieno voto viuere debere, regulamq; sectari magistram, & demùm obseruantiam, conformitatemque victûs regularem seruare debere. Eorum enim est, facere quod iubetur, & abstinere ab eo quod interdicitur. Quòd si mihi vera dicēti fides non tribuatur, saltem fideli Hieronymo credatur, qui Rusticum monachum instituens, docensq; non suo arbitrio, sed alieno potiùs monachum viuere debere, cùm & multa animalia ducem vnum habeant, quem sequantur, tandem subiungit: Et ne plura replicando legenti fastidiū faciam, per hæc omnia ad illud tendit oratio, vt doceā te non tuo arbitrio relinquendum, sed vi- *Hieronym.*

uere debere in monasterio sub vnius disciplinæ Patris, consortioque multorum, vt ab alio discas humilitatem, ab alio patientiam. hic te silentium, ille te doceat mansuetudinem. Non facias quod vis, comedas quod iuberis, habeas quantum acceperis, operis tui pensa persoluas, subijciaris cui non vis, lassus ad stratum venias, necdum expleto somno surgere compellaris. Quibus verbis luculenter ostendit Hieronymus, monachos nō ita sibi dimittendos esse, vt pro voto viuant, edantque quod libuerit. Si enim quando monachi sunt effecti, pro suo desiderio prorsus viuere decreuerant, cur iucunda libertate se viduárunt? Si habere omnia ad votum cupiebant, qua de re paupertatis onus subiére? Si denique vesci ac viuere pro suo arbitrio mens erat, quidnam iugum susceperunt status asperioris? Itaque nullus se fallat, qui regulari ceruicem iugo supposuit. Aut enim suo, aut alieno voto viuendum est. Si suo vixerit monachus, præuaricatur. Monachus enim verus non est. Si alieno (sicut par est) nō sanè carnib⁹ vtetur, nec viuet vt volet. Ea igitur, quæ noster Oblocutor hic deprompsit, non argumenta, sed deliramenta sunt reputanda. Porrò quantumuis prudentes ac boni sint, qui religiosam sarcinam susceperunt, sub lege sunt, nec iustè sine lege viuere possunt. Quo pacto igitur ita sibi relinquēdi sunt, vt legi, cui colla subiecerunt, non pareant, sed ea neglecta carnibus vescantur? Deniq; quoad eius fieri potest, seruanda est in religione vnitas: quam qui dissipat, singularis ferus est, dominicam vineam miserè disperdens. Qui lacerat, inquam, membrum mortuum est. Vt enim membrū aliquod si corpori vnitum non fuerit, sed præcisum, emortuum est (nō enim viuificatur humano spiritu

Vnitatem in religione seruādā

ritu

ritu) ita qui in vnitate corporis mystici per vitæ conformitatem non manserint, demortui sunt. Diuino enim spiritu, qui & animæ vita, & fraternæ vnitatis author atque amator est, non viuificantur. Itaque illi ipsi, qui spiritaliter viuere, ac vnanimes in domo Dei habitare habent, nullo pacto debent per diuersitatem victus vnitatem dissipare. Si enim seruetur in cæremonijs, in statutis, in vestibus, in habitaculis, alijsque id genus vniformitas: cur in victu (quæso) sine grandi necessitate passim scindetur? Cur lex ipsa carnibus interdicens à singulis non seruabitur? Non enim vel prudentia, vel studiosa vita quempiam excusat, sed, vt docuimus, potiùs astringit. Sed (vt finem huiusmodi garrulitatibus Cartusiana statuta improbantibus, tandem imponamus) concedimus, legem illam, per quam vir innoxius sibi digitum abscindere deberet, iniquam esse. Sed hoc nihil ad rem, cum diuina lex prohibeat mẽbrorum huiusmodi mutilationem: abstinentiam verò à carnibus minimè. Quandoquidem carniũ esum lex ipsa non præcipit: estò, permittat. Dicimus insuper, probationem ibi adductam nullius ponderis esse, cum sine carnibus possit bona corporis habitudo pulchritudoque vitæ haberi: quẽadmodum videre est in his, qui perseueranter à carnibus sibi temperant. Amputatio verò digiti pulchritudinem aufert, nec integris viribus corpus esse sinit, quapropter argumentum illud inane est. Quibus animaduersis, conficiendũ est, Cartusianas institutiones de carnibus nunq̃ edẽdis iustas esse, & ad religiosam studiosamque vitam plurimùm conducere. Itaque ad alia pergamus. Tertiam igitur obiectionem præcipuam, quæ consuetudinariam carnium abstinẽtiam in

statu

ſtatu ſanitatis oppugnabat, diſcutiamus. In primis ergo quòd carnes pro ſanitate ſouenda conſeruandaq́;, ac vita producenda, neceſſarias eſſe contendebat ex parte variarum ętatum, complexionum, diſpoſitionumq́; , licet ſatis reſponſum videatur, dicimus tamen ad vberiorem diſſolunē, ſi pro huiuſmodi varietate, varia quoq; alimēta tribuenda forent, varij igitur piſces eſſent exquirendi, quandoquidē nōnulli proſunt vnius generis hominibus, qui alijs officiunt. Eſſent etiam diuerſa pulmenta ac iura (quæ potagia vocant) conficienda. Tot igitur in culina ollæ, quot monachi, tot condimenta, quot appetituum genera, tot demùm epulæ neceſſariæ forent, quot linguę. Deniq; quoniam & piſces, & oua quibuſdam inepta, vel ingrata videntur, eſſent tandem & carnes ſanis, vel potiùs inſanis, monachis porrigēdæ, ſi ſanam agere producereq; vitā cuperent. Quorſum hæc portenta verbōrum, niſi ad diſſipādam religionis vnitatem, ad eneruādum, euertendūq; regularis diſciplinę ſtatum, ad probos mores corrumpendos, ad diſſipandum pœnitentiæ iugum, ad vitam diſſolutè voluptuoſeq; agendam, & demùm ad ea ſectanda, quæ nec apud probos ſeculares reperire eſt? Has itaq; ineptias mittentes, agamus de his, qui Cartuſianum iugum recenter ſuſceperunt, quos Nouitios dicunt. Qua in re primùm dicimus, nullos adhuc repertos fuiſſe, quibus carnium eſus neceſſarius fuerit. Eſt huiuſmodi abſtinentia de leuioribus ſeu facilioribus Cartuſiani propoſiti obſeruātijs vna, quę ſi forſan principio durior videatur, non propterea eis carnibus opus eſt, cùm eis, ſicut & profeſſis, aliàs ſatis conſuli poſſit. Quòd ſi delicatus aliquis carnibus aſſuetus ob earū defectum ſibi periculum time-

An Nouitiis carnes ſint porrigendæ.

timeret, deberet ille prudenter ante sacri habitus susceptionem, tempore sufficienti periculum facere, suasque vires metiri. Adde quòd pauci admodum Cartusianam sarcinam primo impulsu suscipiunt, verùm per longas temporis moras solet accessus differri, partim quòd grauiũ tentationum varietate non sinatur faciliter bonę conceptionis fœtus in lucẽ prodire, partim quòd facilis aditus non tribuatur. In hoc enim & recipiendis, & nobis consulimus, ne leuitatis arguamur. Quod vt vitemus, & priscorum solitariorũ vestigia sectemur, diutino tẽpore censemus probandos esse spiritus, si ex Deo sint. Dicimus insuper, si forsan Nouitiorum aliquis nollet, aut non posset sine carnibus viuere, nec sanitatem quoq; vel conseruare, vel reparare: nos eum tanquã nostro proposito ineptum, minimè ad professionem esse admissuros. Nec iniuriâ quidem. Quis enim opifex eum admiserit (oro) quem suæ arti prorsus ineptum animaduertit? Quis Dux prudens seculari militiæ minus opportunum ascripserit? Quis sapiens Pontifex literarum ignarum, moribusq; dissolutum sacris initiare tẽtauerit? Nullus proculdubiò cordatus hoc fecerit vnquam. Cur ergo Cartusianis eum, quem periclitati fuerint suæ professioni minus idoneum, excludere non licebit? Profectò licebit, quando fuerit opus, præsertim cùm eam sibi retineant nouitij libertatem, vt abscedere pro voto queant. Vt ergo in optione eorum est abscedere quando libet, ita & in nostra reijcere, quando eorum conuersatio nobis ingratà videbitur. Recipiuntur enim Nouitij, vt & probent, & probentur. Non est igitur, cur nos arguas impietatis in hac parte. Non enim circuimus mare & aridam, vt vnũm facia-

1. Ioan. 4.

De Nouitiis, qui nõ possent sine carnibus viuere.

faciamus proſelitum, ſed conſideramus attentius, an eos, qui noſtro iungi conſortio ſatagũt, miſerit Deus, ſintq́; & mente, & corpore, quales flagitat noſtræ profeſſionis aſperitas. Non eſt, inquã, cur queraris, & dicas, ſcandalum propterea ſuſcitari ſolére. Taxat eos (fateor) garrulum, ignarumq́ue vulgus, qui ſuſceptum religionis habitũ dimiſerunt; quibus tamen compatiendum eſt, ſi iuſta cauſa id factum ſit. Enimuerò ſi vires ſuas, vt liberius abſcedant, ſufficere nõ poſſe mentiãtur, mirũ nõ eſt, ſi ſcandalo ſint plurimo, iuſtoque Dei iudicio rideantur, & demũ in multa incurrãt detrimenta, quę experiẽtia interdũ probauit. Nõ eſt denique cur nobis timeas, quòd ineptos nouitios non retineamus. Non enim ſtatum ſæcularem, ad quem reuertuntur, ſpernimus, aut reprobamus, cùm & in ſeculo poſſint ſuam operari ſalutem, & multi quoque ſeculari veſte operti, religioſam mentem habere credantur, qui ſi religionis iugo preſſi forẽt, deteriores fortaſsè tandẽ efficerentur. Non enim omnium eſt religio, pręſertim tetrica, aſperaq́;, qualis eſt Cartuſianorum. Itaq; nõ fit ei iniuria, qui cùm religioni prorſus ineptus ſit, non admittitur. Poteſt enim religionẽ (ſi placet) faciliorẽ adire, poteſt & in ſeculo quãuis periculoſo ſuã curare ſalutem, ita tamẽ, vt in mũdo ſiue ſeculo cõſtitutus, nõ ſit de mũdo, hoc eſt, mundiales vanitates nõ ſequatur. Sed de his iã ſatis. Quòd inſuper ais, vitam totis pro viribus eſſe producendam, atque amandam, eaq́; de re carnium abſtinentiam, quæ hoc ipſum impedit, meritò reprobandam eſſe: Reſpondemus, vtrũq; falſum eſſe. Etenim ſi tanta cura ac ſolicitudine vita præſens colenda eſſet, cur miſeriæ huius incolatum plangebat Regius vates, dicens: Heu mihi

In ſeculo qui poßit quis ſuam ſalutem operari.

Pſal. 119.

mihi, quia incolatus meus prolongatus est? Cur etiam beati lugentes à Christo dicũtur, qui multa plangentes, vitæ quoque huius moras iugiter deflent? Cur dicebat Paulus: cupio dissolui, & esse cum Christo? Cur Hieronymus Iouinianũ, mortem sibi minitãtem ridebat, magnum scilicet arbitratus beneficium, ab huius miseriæ calamitatibus separari? Cur demùm Sancti omnes sæculi huius inhabitationem, & cœlestis gloriç dilationem tantis sunt lachrymis prosecuti, nisi quia prudenter animaduerterunt, vitam præsentem miseram, ærumnosamque vallem lachrymarum, vitijs obnoxiam, plenam periculis, calamitatibus refertam, tentationibusque assiduis expositam esse, & demùm cultores eius & exules, & peregrinos nuncupari? At verò quis durum exilium tantisper amare debebit? Quis, inquam, à dulci patria diutius retardari sine angustia poterit? Est igitur potiùs æquo animo ferenda, quã tanto ardore, tantaq; solicitudine curãda. Ferenda, inquam, quàmdiu vitæ ipsius conseruatori Deo placuerit. Nec interim quicquam de industria temerè moliendum, quò vita ipsa supra modum breuior effici possit. Verùm ad vitã ipsam quo iure, quaq; iniuria producendam, rebus vetitis vti nephas est. Cùm igitur carnibus interdicatur Cartusianis, nec sint quoque ad sanitatis conseruationem, aut vitæ longitudinem necessariæ: palàm est, eos hac de causa vesci non debere. Denique cùm abstinentia carnium vitam non reddat breuiorem, non debet Cartusiensis à suæ legis trãmite carnes edẽdo delirare. Quòd enim carnes necessariæ non sint ad vitam prorogandã, iam satis ostensum est, præsertim Arnoldi autoritate, quem secutus Ioannes Andreas idem asserit.

Matth. 5.
Phil. 1.
Hieronymus.
Vita hæc qualis sit.
Heb. 11.
1. Pet. 2.

rit Dominus quoque Antoninus in Summa, dicit religiosos non debere putare, per carnium abstinentiam vitam breuiari. Quod subiungis postmodùm, carnes & à sacris literis concedi, & à Medicis quoq; commendari: fatemur quidem, carnes à sacris literis concedi, sed non præcipi. Cur autem concedantur, tibi dicat Hieron. contra Iouinianum, rationẽ afferens, cur animantes à Deo creatæ sint, vt scilicet milites, athletæ, nautę, metallorumq; fossores, & cæteri duro operi mancipati, haberent cibos, quibus corporũ fortitudo necessaria est. Non igitur carniũ esum damnamus, nec Martionem, Tatianum, reliquosq; hæreticos sectamur, qui Creatoris opera cõtemnentes, carnium abstinentiam inducebant, sed abstinentiã ipsam ritè, religioseq; factam, esui carnium præferimus. Commendamus quoque cum Medicis carnes ipsas, modò licitè, ac moderatè sumantur: sed eis, qui peculiari lege prohibiti sunt (cuiusmodi sunt Monachi) carnibus interdicimus. Sed adhuc dicis, vitæ naturali detrimentum (quod fieri non debet) per iugem carnium abstinentiam effici. Respondemus, nullum profectò incômodum per non esum carnium humanæ vitæ afferri: quod vel ipsa experientia monstrat. Deinde dicimus, si forsan aliquid paruæ molestiæ per abstinentiam huiusmodi pareretur, non propterea ab his relinquendam esse, qui salutis suæ curam gerunt, assumptoq; proposito respondere satagũt, & demum sacrarũ literarũ, doctorumq; sententijs adhærentes, huius vitæ delitias aspernantur. Fateor inuisam huiusmodi abstinentiam multis esse, qui scilicet delicatè, molliterq; viuere, & genio indulgere semper cupiunt. Sed quid? Si nitida cute, si rubentibus genis, si obeso ventre, si corpore

Hieronym.

Carnes cur cõcedãtur.

Abstinẽtia a carnibus vitæ naturali an noceat.

pore crasso, si demũ viribus eximijs (mi delicate) prorsus esse volebas, incõsultè nimium egisti, vitæ asperioris statum eligendo. Non enim qui delicatis carnibus ventrem farcire, varijsq; condimentis oblectari, & lautè, splendideque viuendo corpus saginare volunt, vt scilicet habeant vermes, quò pascantur vberiùs, debent probatæ religionis iugum subire. Fallerentur enim, & fallerent. De grege enim verè monastico non sunt huiusmodi crassi, nitidi, voluptuosi, sed pallidi, graciles, sordidati. Quod autem posteà dicis, Cartusianos debere auxilium sibi naturale, aliorum hominum instar, sumere debere, cùm dicat Apostolus, nihil esse respuendum, quod cum gratiarum actione percipitur: Respondemus: Si ad sensum tuum, nihil respuendum sit: ergo (vt Hieronymus conficit) leones, vrsi, lupi, corui, milui, in cibum sumendi erunt. Si nihil generaliter respuendum, igitur tempore ieiuniorum carnibus vescendum erit. Si nihil absolutè respuendum, non erit inter cibos discrimen faciendum, non erit, inquam, abstinentia ciborum curanda. Frustrà igitur gula pruriens à delicatis cibis cohibebitur. Incassum denique (quod tamen sancti viri fecisse leguntur) abstinentijs corpus macerabitur. Sed quoniam hæc falsa absurdaq; sunt, fatemur quidem (quod iam diximus) in Creatoris iniuriam, contemptumq́ue creaturarum, nihil respui debere, nec superstitiosè, aut temerè à cibis abstinendum esse. Dicimus tamen, à carnibus, delicatisque cibis optimo iure temperari posse, vt scilicet vitia diluantur, admissa futura arceantur, gignantur virtutes, supplicia vitentur æterna, & denique vitæ huius asperitate, cœlestis semperque duratura suauitas pariatur.

1.Timo.4.

Abstinẽtiæ finis quis esse debet.

Nullus

Nullus ergo se fallat, quoniam impossibile est transire de delicijs ad delicias,& præsentibus futurisque perfrui bonis. Denique necessaria quidē vitæ citra culpam capi queunt,superflua verò ac illicita sine temeritate nequeunt. Licita demùm (quibus prorsus opus non est)salubriter,laudabiliterque Dei causa deseri possunt. Quæ sanè cum à Cartusianis obseruentur,non est cur abs te culpari debeant. Quòd postremò dicis,pro vitandis quibusdam detrimentis,vtpotè scandalis, alijsq; id genus, huiusmodi rigorem abstinentiæ interdum laxandum esse: dicimus primùm,quantum ad scandalum virorum literatorum,nihil eis proptereà scandali dari: quandoquidem ille ipse,qui pensatis omnibus circumstantijs, agit vt debet, non est dicendus cuiquam scandalum datum inferre. Non ergo satis vel probos,vel doctos se cōprobant, qui se proptereà scandalizari queruntur. Si enim periti essent,planè intelligerent, eū, qui iustam legem, cui astrictus est,sectatur, non esse dicendū proptereà cuiquā scandalū dare. Quòd igitur nonnulli eorum,qui literati putantur,Cartusianam vitam propter huiusmodi abstinentiā mordent,parùm curandum est. Non enim ab stinentia ipsa quicquam suapte natura veri scandali parit. Qui igitur obloquuntur,vel affectionis peruersitate, vel cæco liuore, vel superba alienæ vitæ carpendæ auiditate,vel ignorantia,vel demū linguæ lubricitate cōcitari creduntur, qui quanto morsu digni sint,nullus est,qui nesciat. Ridētur à Persio Romulidæ, qui inter crapulandum Poetarum dicta tractabant, quàmuis & ipsi probarent,si quid de Poetis ipsis tetricum afferretur in medium. *Ecce* (inquit) *inter pocula quærunt Romulidæ saturi, quid dia poemata narrent.*

Doctos & probos non esse qui sine causa scādalizari volunt.

Persius.

Si

Si risu digni erant, qui seria dicta inter epulas probabant: nónne (quæso) maximam derisionem merentur, qui grauia facta inter conuiuandum taxare, & ventre carnibus referto, abstinentiã reprobare nõ verẽtur, cùm facile sit, & pleno vẽtre de ieiunijs disputare, & id certè laudare, quod imitari nolis? Deniq; si huiusmodi oblocutores verè docti essent, doctissimos probatissimósque viros imitarentur, Petrum dico Cameracensem Theologum clarissimum, Ioannem Gerson eius alumnum, cuius laudes totus personat orbis, Arnoldum de Villa noua medicum insignem, Ioannem Andream Iurisperitum eminẽtissimum, & demum alios peritissimos, qui abstinentiam huiusmodi plurimum commendauerunt, eamq; vel suis scriptis ægregiè tutati sunt. Quamobrem non est, cur posthac sciolis quibusdam ac præsumptoribus, Cartusianam abstinentiam vellicantibus, fides vlla tribui debeat. Hi etenim de illorum numero censentur, qui sæpè tractant, quod detrectare prorsus deberent, artes omnes, quasi omnium censores essent, discutiunt, & denum (quod magis mirabere) ardua periculosaque negotia, ac Theologica (quæ funditùs ignorant) ita audenter definiunt, ac si in eis detriti forent, eaq; cum nutricis lacte suxissent. Sed hæc missa faciamus, dicentes literarum ignaros ac plebeios abstinentiæ Cartusianæ parum exemplo moueri, ad sectandam viam arctam, quæ ducit ad vitam. Vtinam multi facerent, quod paucos facere videmus. Vtinam multa huiusmodi tribuerentur exempla, quæ profectò nec voto, nec iuramento seipsum astringere, nec demùm aliquid vel rationi, vel discretioni aduersum facere, quenquam impellerent. Suo (fateor) modo

Pet. Cameracen. *Ioan. Gerson.* *Arnoldus.* *Io. Andre.*

Matt. 7.

loquuntur, destituendā esse voluptatem, amplexandamq; vitæ huius (prudētia semper comite) asperitatē, quā, qui sapiunt, in primis colunt, perseueranterq; sectantur. Cæterùm (vt finem huic articulo tribuamus) dicimus, Cartusianos sine carniū esu suis negotijs satisfacere posse. Aut enim citissimè, cursorum instar, volandum eis est pro suis negotijs expediendis, aut maturè eundum. Neutrum verò carnes necessariò flagitat. Qui enī velocissimè currere habēt (quod Cartusianis opus nō est) potius ouis sorbilibus (& ijs quidē paucis) vtuntur, q̄ carnibus, ne scilicet tā subito, cōtinuoq; cursu grauetur stomachus. Ad iter verò moderatè conficiendū carnes quidē aptæ sunt, sed necessariæ nō sunt. Quod & tēporis diuturnitas probauit, & quotidiana experientia cōfirmat. Quāobrem nō est in re tā aperta diutius immorandū. Patiūtur (fateor) multā interdū molestiā, qui carnibus in itinere constituti non vtūtur, non quidem carnium defectu, quo nemo adhuc contabuisse legitur, verùm quòd alimenta interdum apta satis non comperiantur. Sed de his hactenus. Ad quartam obiectionem, quæ de carnium abstinentia in casu morbi agebat, eamq; quadrifariā impugnabat, dicimus in primis, quantum ad morbum attinet, nullum esse languorē, qui suapte natura carniū esum ita necessariò flagitet, quin alio modo curari, mortisq; periculū vitari possit. Quæ responsio cùm sufficiat, ad aliā improbationē (quæ ex parte lāguētis erat) accedamus, dicētes in primis (quantū ad saporem attinet) fieri non posse, vt languidus (præsertim carnibus insuetus) omnē detestetur saporē, præter saporē carniū. Deinde si hoc cōtingeret, non ita curandū esse de sapore, cū panis & vinū, imo

imò & alimenta omnia sint interdum languidis adeo ingrata, vt nihil in eis prorsus aut oblectationis, aut saporis percipiant: qui tamen pro vita conseruanda, cibis penitus sibi insipidis spontè vtuntur, vel ab eis, qui curam eorum gerũt, partim blanditijs, partim terroribus ad id impellũtur. Quod & in medicinis sumendis vsu venire solet. Itaq; propter saporem insipidum, non sunt alimenta, quæ licitè sumi possunt ac retineri in stomacho, à languidis Cartusianis deserenda, vt carnes insuetæ cum probabili detrimento sumãtur. Ad hæc si nihil aliud obstet quàm sapor, poterit languidis sine carniũ esu satis consuli. Etenim sapor, qui solus in hoc casu gustui ingratus est, pοterit à cibis, puta ouis, virtute manẽte, auferri. Possunt siquidem ita oua alterari, ac misceri condimentaq; adiungi, vt gustus siue appetitus minimè offendatur. Potest etiam ex vitellis ouorum, carnibusq; piscium minutissimè conscissis, adhibitis speciebus, alijsq; rebus aptis, cibus fieri, qui carnium saporem referat. Hoc enim modo solet ægrotis quibusdam, carnes ineptè desiderantibus, satisfieri. Quapropter non est cur propter saporem quisquam putare possit, carnes languidis Cartusianis necessarias esse. Quantum verò ad retentionem cibi in stomacho, dicimus de communi lege fieri non posse, vt stomachus (præsertim carnibus dissuetus) nihil penitus cibi præter carnes vel retinere, vel digerere queat. Quapropter si illi ipsi, qui aliter sentiunt, suis volunt dictis fidem adhiberi, vel vnum in re huiusmodi exemplum ab exordio mundi afferant. Afferant & morbum, qui id efficiat. Si enim afferretur (quod à nobis fieri naturaliter posse nõ putatur) ille, qui ita affectus esset: in eo-

rum numerum, qui supremæ necessitatis premuntur articulo, ascribendus foret. De qua re iam satis suprà meminimus. Quòd autem ponis, languidum & complexionis esse calidæ, & feruenti quoque morbo laborare, eaq; de re oua minimè ipsi conducere: respondemus in eo casu pisces aptos dari posse, qui si ad instaurandas vires non sufficiunt, adhiberi poterunt & oua debitè parata, vtpotè in aqua, vt assolet, decocta. Hoc enim modo plurimùm nutriunt, parumque vel nihil calefaciunt, adiuncto præsertim acetosæ succo: quòd si calefacerent, temperatè vtendū eis foret. Sed & cuidam tum morbo, tum tempore feruido languenti, qui cocta hoc modo oua vtcunq; fastidiebat, consuluerunt prudentes medici, vt vitella ouorum cum herbis aptis, vtputà lactucis, acetosa, cæterisque id genûs, adhibito omphacio, quod veriutum vocant, decoqueret, qui libenter obtemperans, tali pulmento vires supra modū debilitatas instaurauit. Sunt autem & alia remediorum genera, quæ prudentes expertiq; nôrūt, ad quos, vbi flagitauerit necessitas, propterea recurrendum erit. Deniq; quod subiungis, in re huiusmodi languidi conscientiam dictare posse, carnium esum sibi prorsus necessarium esse, dicimus conscientiam illam esse erroneam, eaque de re penitus à languido deponendam. Qui si facere noluerit & stolidus erit, in perplexitatem non quidem veram, quæ in lege Dei nulla est, sed apparentem, atque sophisticam incidere poterit. Sed iam aliam obiectionem, quæ de illis agebat, qui languentis curam gerunt, tangamus: dicentes, illos conscientiam opinionemque huiusmodi deponere debere, quemadmodum de lāguente diximus, ma-

ximè

ximè cùm in alienum periculum vergat. Non enim digni sunt languidos vel curare, vel custodire, qui huiusmodi scrupulis agitati, suadent eis, quod noxium est Sed pergis, & supponis medicos ibi adesse, qui idem sentiant, hoc est, languidum necessariò carnibus indigere. Dicimus eos hallucinari, perperamq; iudicare. Quod quidem contingere potest vel per ignorantiam huius negotij, quod ad amussim compertum non habent. Fieri enim potest, vt quispiã sit alicuius artis egregiè gnarus, in eaque detritus, qui tamẽ aliquam illius difficultatẽ non nouit, quòd scilicet neruos omnes in ea profundius scrutanda nõ intenderit. Potest etiam contingere huiusmodi censuræ temeritas per malam affectionem, quæ rectum iudicium corrumpere solet, vtpotè quia vel nimium carnibus affecti sunt, qui ita cẽsent, vel quòd propria, aut forsan aliena malitia impulsi, dicunt quod solidissimis medicinæ fundamentis aduersum est. Non sunt igitur huiusmodi Physici in hac re vllo pacto audiẽdi, cum doctissimi viri, qui rem ipsam diligentissimè lustrauerunt, aliter sentiãt Nec eis demũ fides adhibenda est, quippe qui in re huiusmodi experti nõ sint. Si enim diligẽti vestigatiõe materiã ipsam lustrassent, aliter sentirẽt, aliterq; loquerentur. Deniq; ad aliam improbationẽ, quæ ex parte remedij seu alimenti fiebat, inter argumentãdum satis responsum est, scilicet ad sanitatẽ reparandam, fouendumq; languidum, & demùm ad euitandum mortis periculum, quod alimentorum defectu timetur, non esse carnibus opus: cùm hæc ipsa possint per alimenta alia, maximè oua tremula vel sorbilia præstari. Quod testantur Medici, peculiariter verò Arnoldus de Villa

noua, qui & asserit, languido deficienti propter alimenti penuriã, deberi alimentum velocissimè & abundanter reparans virtutem deficientẽ, cuiusmodi sunt vinũ, & vitella ouorum sorbilia. Quod in hunc modum probat. Nihil ita abundanter, inquit, velocissimè potest virtutẽ reparare in corde, & per consequens in arterijs cunctorũ membrorum, nisi potẽs fuerit velocissimè generare spiritus copiosos in membris prædictis. Tale verò alimentum est, quod in laudabilẽ, & multũ sanguinẽ velocissima digestione cõuertitur, quale est illud, quod habet qualitates naturaliter conformes sanguini, & in sua substantia paucissimas gerit fœces, imò habet substantiam adeò puram, vt quasi tota mutetur in sanguinẽ. Præ cunctis verò nutriẽtibus, habent in his prærogatiuam hæc duo, videlicet mediocre vinum, maxime aromaticum, & vitella ouorum: cæteris verò, aliqua prædictarum conditionum deest. Nam si generatiua multi sanguinis fuerint, aut non ita citò in sanguinem conuertentur, vel nõ ita purum, aut è conuerso. Si verò adeò celeriter in sanguinem conuertantur, vt ista, non tantus erit, vel non tam purus. Ius quidem carniũ (quod brodium vulgus appellat) & earum succi vel latenter, vel apparenter abundant in vnctuositate superflua, quæ est potiùs pabulum caloris extranei, quàm materia sanguinis puri, & spirituũ laudabilium. Ex his ergo manifestum est, quòd lãguentibus, in quibus defectus virtutis vitalis causatus ob alimenti penuriam, mortis periculũ ingerit, citius ac securius succurritur per exhibitionem ouorum, & vini, quàm carnium. Vnde patet, quòd non est necessariũ carnes administrare languentibus, ad euitandum scilicet mortis pericu-

Vini & uitellorum prærogatiua.

ricu-

riculum. Quapropter oppositũ asserens prophanam inuenit nouitatem. Hæc Arnoldus. Cuius ex verbis vides, languidis per oua consuli posse, & quidem celeriùs, copiosius, puriusq́;, quàm per carnium esum. Quod autem probare contendis, quod non celerius id per oua fiat, cùm in habentibus symbolum facilior sit transitus, dicimus illud philosophicum dictum nihil propositæ obiectioni conferre. Intelligitur enim de elemẽtis symbolũ habentibus, hoc est, in eadem qualitate prima conuenientibus. In quibus faciliùs quidem ac velocius fieri transitus conceditur, quòd per pauciorum fiat corruptionẽ. vna enim qualitate corrupta, mutuò transmutãtur. Facilius autẽ est vnũ, quàm plura transmutare. Impropriè tamen hoc dicitur. Itaq; si proprio loquẽdi genere vtẽdũ fuerit, sæpe facilior (oĩbus cõsideratis) transitus reperitur in non habentibus symbolũ, cùm inter ea facilior sit actio, quæ ratione dissimilitudinis ac cõtrarietatis exoritur. Hinc vsu venit, vt inter ea, quæ prorsus similia sunt, vtputà inter ignẽ & ignẽ, nullus sit transitus, quòd nulla sit cõtrarietas. Deinde dicimus, mixta symbolizantia difficilius transmutari, quã ea quę nõ symbolizãt. Quapropter illa sentẽtia philosophica pl⁹ aduersario nostro officit, q̃ prodest. Deniq; si cõsiderẽtur carniũ, ouorũq; cõditiones, ac mutuò cõferãtur, quãtũ ad fouẽdi virtutẽ, ꝓculdubiò inuenietur, oua faciliùs ac meliùs in edentis substantiã, q̃ carnes mutari. Facilius enĩ digerũtur, vt ostẽsum est. Quapropter hęc obiectio nullius est momẽti. Quòd autẽ postea contendis, oua nõ abũdãtius q̃ carnes alere, sed è diuerso potius, cũ ex animali fiat, genereturq́; animal: Respondemus, hãc propositionẽ nihil ad propositũ conferre, cũ

hic de nutritione, non autem de generatione agatur. An verò carnes (quæ seminarium sunt libidinis) aptiores sint ad generationē, nihil meâ interest, cùm satis sit dicere, oua (cæteris paribus) languidum plùs quàm carnes reficere posse. Ipsa enim vel in parua quantitate sumpta multi sunt nutrimenti, quippe quæ tota in sanguinem vertantur. Quòd insuper ais, oua non puriùs nutrire quàm carnes, hoc inficiamur penitus. Tametsi carnes ipsæ, inquibus iam forma corruptionis inducta est, & calore, & sapore maiorē fortè similitudinem cum humanis corporibus habent, nō tamen propterea consequens est, eas puriùs meliusq; nutrire: plures enim fœces habent, quàm oua, vt monstratū est. Deniq; si nō possunt (quod negamus) oua celeriùs, vberius, purius, ideoque laudabilius humanam fouere naturam, nihil tamen conficitur, quod Cartusiano proposito aduersum sit: cùm satis sit ostēdere, oua ipsa ad fouendum instaurandumque languidum sufficere posse, quod iam satis Arnoldi putamus authoritate probatum. Verum ne duntaxat contemplatione Cartusianorum, hoc eum dixisse quispiam putet, legat quæ scripsit in commentarijs Salernitani Regiminis, in quibus nulla de Cartusianis mentio fit. Ibi enim secutus Auicennam, refert oua recentia de his esse, quæ in parua quantitate multum nutriunt. Posteaque subdit, oua tremula & sorbilia multi esse nutrimenti, & facilis bonæque digestionis, sanguinemque cordi maximè propoitionabilē gignere: eamq; ob rē conualescentibus, senibus ac debilibus plurimū cōuenire. Qui & fortè timens ne sua paruipenderentur dicta, Auicennæ roborat authoritate, qui in tractatu de viribus cordis asserit, oua cor ipsum

Auicenna.

con-

confortare, citò in sanguinem verti post conuersionem paruam habere superfluitatem. & demũ clarum, subtilemque sanguinem gignere. Quibus luculenter confirmantur quæ diximus. Astipulatur & Marsilius Ficinus, qui in libro de vita longa senes admonet, vt eum omnino victum seruent, ex quo sanguinem plurimum sperent spiritumque quàm plurimum, ex vitellis videlicet ouorum recentibus. Quibus animaduersis, videre est, quemadmodum oua sint optima ad fouendas, instaurandasque vires humanas. Adhuc more improbi sophistæ garris, & dicis, oua non esse præferenda, estò celeriùs, copiosius ac puriùs nutrirent, quandoquidem (vt ais) nõ semper opus est velociori digestione, nec generatione sanguinis vberioris nec subtilioribus quoque alimentis. Respondemus, quando superata morbi vehementia sanitas incipit reuerti, aptiora esse alimenta, quæ celerius, vberius ac purius nutrire queant. Huiusmodi autem sunt oua, vt iã suprà satis ac satis tetigimus. Deinde dicimus, vbi non esset opus generatione vel sanguinis, vel nutrimenti vberioris, tunc parciùs ouis vtendum esse. In summa, si fortè copia quicquã grauis afferret detrimenti, obseruandum illud esset: Ne quid nimis. Quo prudenter obseruato, nihil tuæ ratiunculæ loci haberent. Denique ad Cartusiani propositi defensionẽ, opus nõ est plenius disputare, qui cibi sint alijs præferendi: sed satis est modum docuisse, quo languidi Cartusiani sufficienter foueri ac iuuari queant. Estò igitur oua (quod semper negamus) ad ea, quæ dicta sunt, meliora, præstantioraq; non essent: ea tamẽ (quod nobis satis est) ad languidos nutriendos instaurandosque, opportuna sunt, pleneque suffi-

Marsilius.

sufficiunt. At verò prædictis non contentus, pergis improbare, non semper ac vniuersaliter in omni morbo, omnique languente oua suapte natura sufficere, eaque de re interdum carnibus opus esse. Respondemus ad primã in huiusmodi controuersia improbationem, carnes per modum alimenti, non autem medicinæ, propriè sumi solère. Vt enim ait Arnoldus, carnes ad edendum non propinantur, nisi pro alimento. Quòd si contenderis, carnes nonnullas comestas vim habere medicinæ, & ad curandum morbum aliquem necessarias esse: da carnes illas, da morbum ipsum seculis inauditũ, ne tuis nos somnijs illudere tentes. Digladiantur quidem inter se medici de carnibus ipsis, quæ quibus sint præferendæ. Alij quidem porcinas, vt Galenus, alij hædinas, vt Auicenna, Rasis, Auerrois. Alij demùm vitulinas anteferunt. At verò nullus reperitur probatorum, qui carnes vel delectas afferat ad curandum morbum omnino necessarias esse. Fatemur (& quidem ingenuè) quadrupedibus, bipedibusque animantibus varias inesse virtutes ac proprietates, quibus humano generi multa tribuuntur antidota. Fatemur & eas, cum ritè sumuntur, posse nutrire, confortare, recreare. Inficiamur tamen, eas, dũ via cibi sumuntur, aliquid habere virtutis propriè medicinalis, quę scilicet vel ad curãdum quempiam morbum, vel ad reparandã sanitatẽ, ita sint prorsus necessarię, vt citrà eas secùs prouideri nõ possit. Eãq; ob rẽ sequentẽ obiectionẽ & inanem, & confictã esse dicimus, cùm sanitas satis possit sine carniũ esu reuerti. Dicimus &, quod subnectitur, nullius esse momẽti. Estò enim, humana corda sint varia: nõ tamen ita, quin possint alijs, quàm

quàm carniū alimentis foueri. Vt enim probatū est, ouorū esus cor ipsum recreat, fouetque vehementer. Addit & Auicenna, nutrimentū nullum expedire magis in diminutione sanguinis, & dissolutione spiritus cordiaci, quàm vitellū oui gallinæ, perdicis, vel fasiani. Quod autē posteà dicis, assiduū ouorū vsum plus alterare, quàm carnes, humanumq́; corpus ad extraneā humorū dispositionē trahere: dicimus hoc falsum esse. Nō enim vel afficit alteritate, vel extraneos humores infert ouorū vsus: quippe qui aptū, laudabilemque sanguinem, & humorē vitæ accommodū præbeat Debueras potiùs dixisse, oua quibusdā carnalibus ac delicatis fastidio esse, qui scilicet, non quæ nutritioni, sed quæ voluptati conferant, anxiè quærunt. Adhuc contendis, & ais, medicos potius carnes, quàm cibos alios tribuere languētibus. Respondemus, prudentes expertosq́; medicos interdū carnibus suis languidis interdicere, nonnunquam verò indulgere, quando præsertim languētes ipsi carnibus assueti sunt, nihilq́; aliud habere possunt, vel insumere volunt: maximè cùm nulla lege carnibus vesci prohibentur. At verò si viderint hominem carnibus prorsus dissuetum, & à carnium esu iusta lege prohibitum, nunquid cum grandi periculo tùm mentis, tùm corporis carnium esum suadebunt? Minimè quidem, si sapiunt: cùm pro Doctorum sentētia sine carnibus aliàs cōsuli possit. Quòd si fortè tardiùs ac molestiùs sanitas sine carnibus reparetur, nō debet propterea monachus insuetum cibum præsumere, & magnarum se virtutum meritis viduare. Non debet, inquā, cū graui fratrū scādalo, totiusq́; sui status probabili ruina, id audere, quod nullus adhuc, nisi præuaricator, attentauit.
De-

Denique, quòd ais Cartusianos, cùm sint sortis eiusdem in hac parte cum secularibus, interdum non posse sine carnibus bonam valetudinem adipisci: dicimus imprims, falsum esse, quod supponis Longa enim abstinendi consuetudo, Cartusianos ipsos in hac re longè dispares à secularibus reddidit, quæ & cum bona voluntate effecit, vt idipsum Cartusianis languentibus perfacilè sit, quod sæcularibus multis ingratum difficileque foret. Adhæc non putauerim, seculares ipsos sine carniũ esu sanitatem nullo modo recipere posse. Denique falsum est, Cartusianos plùs cęteris carnes ipsas naturaliter esurire. Hoc enim cõmentum quotidiana experientia reprobat. Nidor enim carniũ, his qui dissueti sunt, grauis esse sentitur. Quibus pensiculatis, luculenter cõstat, oua suapte natura ad sanitatẽ reparãdam, viresque fouendas sufficere posse. Iam verò putaueram, tuarum garrulitatum finem inuenisse, sed adhuc præfatis non contentus, ad casus quosdam (quos contingere posse putas) recurris, asserens saltem in eis oua non satis esse. Quibus respondemus in primis, patriam illam prorsus infaustam esse, quæ nullas gallinas habeat. Infoelices quoque gallinas, quæ oua parere non valeant. Nihil adhuc talis detrimenti Cartusianis domibus euenit. Dabimus operam, ne Conuentus aliquis in patria huiusmodi posthac extruatur. Curabimusque foecundas habere gallinas, quas (vt omni tempore apta nobis oua faciant) aptis quoque alimentis nutriemus. Vitabimus denique in ea terræ plaga habitare, in qua oua ne pro languentibus quidem reperiri possint (quanquam non dicimus, oua semper necessaria esse, cum alijs cibis sat cõsuli possit) sed quo-

niam

niam aptiora ea credimus, eã ob rem defectum eorum pro viribus euitabimus. Sed quid tantisper ridendo moramur, cùm planè constet, aduersas obiectiones derisione potiùs, quàm responsione dignas esse? Satis enim erat illud dixisse: Si cœlum rueret, multæ caperentur alaudæ. Denique si nihil præter carnes, inuenire per facultatem liceret, agendum esset, quod in extremo necessitatis articulo faciundum diximus. De quo quidem, quia iam satis in vltima præcipua obiectione (quæ de illo agebat) disseruimus, nec verbum amplius vllum addemus. Finem igitur facientes, conficiamus nihil esse causæ (omnibus animaduersis) cur posteà quisquam vel taxet, vel paruipendeat perpetuam carnium abstinentiam, quam obseruant Cartusiani; ab exordio quidem mundi introductam: post diluuium à vetustissimis patribus continuatam, laudatam ab antiquis philosophis, in noua lege planè commendatam, obseruatam ad vnguem à sanctissimis anachoretis, monachis cunctis regulariter indictam, doctoribus vetustis probatam, defensatam à posterioribus, consentaneam rationi, legibus conformem, aptam religioni, pœnitentiæ amicam, aduersam vitijs, virtutum nutricem, & demùm probæ vitę fontem basimq; solidissimã, quam qui concutiunt, se conturbant, qui contaminant, se polluunt, qui mordent, seipsos lacerant, qui aduersantur, veritati contradicunt, qui denique supplantare moliuntur, seipsos miserè deprimunt. Sed iam opus est, huiusmodi negotio satis discusso ad aliud transire. Opus, inquã, est, postquam in plantatione duplici, scilicet materiali & corporali, satis laboratũ est, de spirituali, hoc est, de Cartusianę vitę qualitate discutere.

Ca. praecedente, sub finem.

Commendatio abstinentiæ Cartusianæ.

De spi-

De spiritali plantatione, hoc est, qualitate uitæ Cartusianæ. & in primis obiectiones quædam præmittuntur, quæ conficere nituntur, Cartusianam uitam minime contemplatiuam eße. Deinde prælibatis quibusdam de uitæ humanæ partitione, cōtemplatione, contemplatiuaq; uita, & modis quibus eius sublimitas attingi poßit, tandem ostenditur, Cartusianam uitam esse contemplatiuam, & obiectionibus respondetur. CAP. 10.

OBLOCVTOR.

PLacet de fundatione ſpiritali Cartuſianæ vitæ, hoc eſt, eius qualitate diſſerere. Qua in re velim ex te primùm quærere, vitáne ipſa ſit contemplatiua an actiua, religioſa an expers religionis, monaſtica, an aliâs factitia, ſolitaria an ſocialis, anachoretica an cœnobitica, ſimplex denique an mixta? *Pet.* Rogas aſtutè, quaſi verò rem ipſam neſcias. Verùm tuas machinas (quas te parare iam ſentio) nihil metuens, dicā quæ ſentio liberius, Cartuſianam ſcilicet vitam eſſe contemplatiuam, religioſam, monaſticam, ſolitariam, anachoreticam, & nihilominus vtcunque mixtam. Quæ omnia ſeriatim proſequi cupientes, à primo ſumendum putamus exordiū. *Oblo.* Et nos quoq; à principio exordiendum cenſemus, probare cupientes, vitam Cartuſianā optimo iure contemplatiuam dici non debere. Si enim contemplatiua foret, ſanè deberet apta contemplationis documenta depromere, illaq; habere inſtrumenta, quæ ad otium huiuſmodi requiruntur. At verò nihil talium reperire eſt in vita Cartuſiana, quippe cuius oīa inſtituta ſint, vel

Cartuſiana vita, qualis.

vel de modo persoluendi cultus diuini, vel labore corporali, vel alijs denique id genûs, quæ ad agendam vitam contemplatiuam non satis esse videntur. Deinde si contemplatiua essent, nulli nisi cōtemplationi apti ad eā sanè admitti deberēt, qui scilicet vitijs iā purgati,& in actiua vita exercitati, nullos certè graues passionū sentirent conflictus,sed animo tiāquillo possent mira vitæ illius suauitate potiri. At verò illi penè omnes,qui Cartusianam sarcinam suscipiunt,nihil tale consecuti sunt. Aut enim piacula funditus non diluerunt,aut certè grauibus tentationū procellis agitantur, cum quibus grata contemplationis sinceritas nihil commercij habere potest. Deniq; cùm rarissimi sint homines ad sublimis contemplationis culmen attingendū idonei,iique muneris Cartusiani admodùm pauci assequantur, non debuit profectò ab illa raritate vita huiusmodi contemplatiua nuncupari.

Petrus. Multa pro huiuscemodi rationibus plenè diluendis, discutiendoque profundius tam grandi contemplationis negotio, in medium depromenda essent. Sed quoniam de contemplatione quodam tractatu diffusè egimus,ea de re pauca quædam in præsentiarum afferre constituimus, quæ huic loco aptiora esse visa sunt. Itaque breuitati modo operam dare cupientes, pauca de humanæ vitæ partitione, contemplatione quoque & contemplatiua vita in primis afferamus. Deinde modos addamus,quibus cōtemplationis ipsius sublimitas haberi possit. Postremò rationum principio factarum dissolutionem subiungamus.

Primum aggredientes dicimus (quantū proposito conducit) humanam, laudabilemque vitam

tam

Partitio humanæ uitæ.

tam bifariam diuidi solere. Primò quidem in actiuam & contemplatiuam. Altero verò modo in actiuam, & contemplatiuam, & mixtam siue compositam. Quæ sane partitiones à viris, & doctis, & sanctis traditæ, nullā inter se dissonantiam habent. Quod enim diuisio secunda expresse complectitur, hoc prima subintellexit. Siquidem Diuus Gregorius, qui primam sectionem multis in locis retulit, alteram (quæ signāter ab Augustino doctore præcipuo ponitur) inficiari noluit. Sed quid est, quòd vnus bimembrem, alter verò trimembrem diuisionem asseruit? Nempe quòd vnus simplicia humanæ vitæ membra duntaxat ambire, alter verò cum simplicibus, etiam mixtum siue conflatum ex eis sua diuisione cōplecti voluit. Itaq; sublimis Augustinus, virum vndequaque doctum Varronem secutus nonodecimo de Ciuitate libro, tres humanæ vitæ partes posuit, scilicet otiosam, negotiosam, & ex vtroque genere temperatam, quas & ibidem explicans: Otiosam, inquit, vitam diligunt, qui tantummodo studijs doctrinæ vacare volunt. Negotiosam, qui rebus humanis gerendis occupantur. Ex vtroque genere temperatam, qui partim erudito otio, partim necessario negotio alternantiā vitæ suæ tēpora tribuūt. Verū his prætermissis, nūc de cōtemplatiua vita duntaxat agere certum est. At quoniam à cōtēplatione, vita contēplatiua denominari putatur, opus est (quò res fiat apertior) de contemplatione aliquid prælibare. Contēplatio vera atq; catholica (vt falsam, philosophicam, vanamque prætereamus) bipertita est. Quædam enim sublimis, altera verò non sublimis dici potest. Sublimis contemplatio pro aliquorum sententia, est mentis

Lib. de ciuit. Dei. c. 19.

Contemplatio duplex.

mentis in Deum suspensæ quædam super se eleuatio, æternæ dulcedinis gaudia prægustans. Nō sublimis verò, ea est mentis operatio, quæ in conspiciendis naturæ causis, sincera veritate cōsideranda, & alijs demùm id genus, quæ suapte natura ad actionem seu negotiorum occupationem minimè pertinent, potissimùm versatur. Nec tamen mentis alienationem, sed suspensionem facit. Quo sanè modo lectio, oratio, meditatio, & alia similia cōtemplationis ambitu cōtinentur: estò mentem supra se non rapiant, nec suspensam mira dulcedine afficiant. Sed his vtcunque prælibatis, de contemplatiua vita quippiam perstringamus, dicentes pari modo vitam ipsam duplicem esse. Quædam enim est sublimis, quæ scilicet iugiter ac potissimùm sublimitati contemplationis incumbit. Altera verò non sublimis est, quæ lectioni siue studio, & inquisitioni veritatis, orationi, meditationi alijsque id genus principaliter intendit. Hæc enim media quædam sunt ac instrumenta, quibus ad perfectionem, suauitatem, ac sublimitatem contemplationis peruenirі potest, & sub contemplatione generatim sumpta comprehenduntur. Et hęc quidem vita, sicut & contemplatio nō sublimis, notior atque vsitatior est, quàm prima, quæ in hac mortalitate rara esse creditur. Rari enim sunt, qui contemplationis, seu vitæ contemplatiuæ culmen perfectè assequantur. Quod tamen cùm impossibile non sit, eam ob rem paucis aperiamus, quibus modis ad id peruenirі possit.

In primis (ne quid nos lateat) habet ipsa contemplatio seu vita contemplatiua sublimis, pericula ac impedimenta quædam, quæ vitare, arcereque opus est. Habet & adminicula seu in-

ſtrumenta,quæ obſeruare oportet. Impedimẽta autẽ abigenda ſunt. In primis vitia,quæ per dignam pœnitentiam expurgare neceſſe eſt. Non enim vitijs amaricatus,cõtemplationis ſuauitatẽ aſſequi poteſt. Deinde arcendi ſunt paſſionũ tumultus, qui & vitia inducere,& mẽtis trãquillitatem impedire ſolẽt. Abigẽdæ quoq; ſunt paulatim malæ cõſuetudines, quæ ad peccata priora faciliter impellere poſſunt. Poſtmodũ fugiendæ ſunt occupationes exteriores atq; mundanæ. Neq; verò ipſas mundiales curas ſuperfluas atq; noxias(quæ interdũ amor mundi nuncupantur) duntaxat refellendas eſſe dicimus(hę etenim nõ ſolũ contemplationi,verùm etiã actiuæ vitæ aduerſantur)ſed negotiorũ quoq; temporaliũ,quæ ſuggerente neceſſitate ſua vel aliena tractari licite poſſunt, à contemplatiuo nimietatẽ eſſe fugiendã cenſemus. Occupatio enim modica atq; temperata non ita vitanda eſt, quippe quæ vitæ contẽplatiuæ conducere poſſit. Sed(vt diximus) nimietas fugienda eſt,vtpotè quę mentis diſtractionẽ parit. Inſuper vitanda eſt,quantũ decẽter fieri poteſt,humana ſocietas. Nã cũ multa conuerſatione humana,nihil ferè ſolet habere commertij ſublimitas contẽplationis. Ad hęc cauẽda eſt indiſcreta nimietas. Non enim eſt corpus vel nimiè nutriendũ ſiue fouendũ,nec è diuerſo nimis atterendũ. vtrũq; enim contẽplationi nocet. Nec lectioni quoque,vel orationi,vel lachrymis, vel alijs huiuſmodi,quæ pia eſſe videtur, nimiè vacandũ eſt. Nullũ enim ſine ſale ſecundũ legẽ

Leuit. 2. ſacrificiũ offerri debet. Itaq; oĩa diſcretionis ſale cõdienda ſunt. Porrò defœcãdus eſt ab omni affectiõe amoreq; noxio vel extraneo animus: defœcãdus,inquã,ab omni amaritudine,impatiẽtia ſcrupu-

ſcrupuloſitate,alijſq; id genus,quę mentis ipſius & tranquillitatē & ſuauitatē impedire ſolet. Deniq. vitādus eſt præſumptuoſus, elatus, vanuſq; ſpiritus. Qui enim ſuis viribus aut virtutibus cōtēplationis mōtem aſcēdere ſe poſſe putat,ſeipsū fallit. Qui,inquā,alios deſpicit,ſe à cōtēplationis ſublimitate nō dubitet prorſus repellēdum eſſe. Qui deniq; inaniter gloriatur,inflatur,eleuatur, tantū culmē attingere nō poteſt. Itaq; vitāda eſt peculiariter,cū omni ſua pōpa,ſuperis odioſa ſuperbia. Deniq; vitandus eſt defectus ordinis,& modi,defectus quoq; conādi,quādo tēpus eſt:defectus deniq, lōganimitatis,& perſeuerantię.Hęc enim oīa(quæ diximus)ſunt ab his reijciēda,qui ad contēplationis ſublimitatē aſcendere geſtiūt. Verùm enimuerò non ſatis eſt,ea quæ diximus vitare,abigereq; viriliter,ſed etiam quędam obſeruanda ſunt,& amplexanda,quæ ad contēplationis faſtigium prouehere queant. In primis ſunt comparandæ virtutes morales,quæ licet ad actiuam vitam eſſentialiter pertineant, ſunt tamen diſpoſitiones quædam ad contemplationē acquirendam neceſſariæ. Sedant enim tentationum impetus, qui dulcedini cōtemplationis officere omnino ſolent. Speciatim verò inter virtutes concilianda eſt humilitas, quæ velut baſis quædam in hoc contemplationis ædificio locāda eſt. Addenda eſt carnis mortificatio, quæ partim per continentiam,partim verò per victûs aſperitatem fieri debet. Non enim cū fœdis voluptatibus coire poteſt cōtemplationis hōneſtas. Nec ſapientia quoq; inuenitur in terra ſuauiter viuentium. At verò cùm dicimus,carnem macerandam,& à voluptatibus cohibendam eſſe,nō intelligim'quāuis mortificationē ſufficere poſſe.

Est enim fortiter, prudenter tamen, caro ipsa cō-
terenda: quādoquidem vsque adeò delicata est
contemplationis suauitas, vt cū multis alijs ob-
lectationibus, etiam licitis, frequenter conuenire
non possit. Porrò adiungenda est volūtatis mor-
tificatio, quæ tranquillam cordis munditiam pa-
riat. Hæc autem opportunè fient, si per obedien-
tiam voluntas ipsa diuino prorsus beneplacito
subijciatur. Denique inter virtutes non est præ-
termittenda prudentia, vtpotè quæ totius nego-
tij directrix & auriga esse consueuit. Ipsis autem
virtutibus addenda sunt quædam interiora, spiri-
talia que exercitia, quibus ad contemplationem
proximiùs accedere valeant, qui ad eam suspi-
rant: scilicet lectio, oratio, meditatio. Lectione
enim siue studio instruimur, oratione iuuamur,
meditatione contemplationi propinquamus.
Legēda sunt igitur pia volumina, in quibus Le-
gendę Sanctorum prætermittēdæ non sunt. Orā-
dus quoque est Deus ipse, vt contemplationis
sublimitatem largiri dignetur. Orandi quoque
sunt Angeli, cæteriq; Sancti, à quibus mendicā-
dum est auxilium, petendaque iugiter contem-
plationis gratia. Deniq; pię meditationi incum-
bendum est. Siquidem plurimùm huic negotio
conducit, vitam passionemq; Christi iugiter me-
ditari. Similiter vitam, solennitates, ac dolores
Deiparæ virginis volutare. Itidem vitas reco-
lere Sanctorum, & demùm iudicia Dei, nouissi-
maque ipsa meditari, quæ sunt in hac mortalita-
te metuenda. Cæterùm quædam exteriora ad-
iumenta sunt huic quoq; rei adhibenda: scilicet
oris custodia, siue silentij cēsura, loci opportuni-
tas, temporis aptitudo, corporis dispositio, situa-
tioque debita, & demùm mentis ipsius tranquil-
litas.

Spiritualia exercitia.

litas. Qui enim contemplationi sublimi vacare desiderat, multam loquendi licentiam cohibeat, à verbísque tẽperet necesse est. Solet enim multa sermonis abundantia, varia phantasmatum simulachra (quæ contemplationis dissipant vnitatem) parere. Est igitur silentij censura pro viribus obseruanda. Loci quoq; opportunitas quærẽda est. Opportunior autem locus (cæteris paribus) solitarius esse videtur. Qui enim solitudinẽ amat, colitque decenter, magnum habet ad contemplationem acquirendam, conseruandamque præsidium. Tempus quoque aptum, quantũ humanam respicit industriam, obseruandum est. Hoc autem fiet, si facta digestione sufficienti, hora illa deligatur, in qua obseruator nullus assit, qui vel contemplantis gestus videre, vel gemitus audire queat Corporis quoque dispositio curanda est diligentiùs. Non enim vel oppleto humoribus cerebro, vel defatigato corpore, aut supra modum attenuato, contemplationis feruori incumbendum est. Sed & considerandum, quando corpus ipsum probè dispositum sit. Non enim opus egregium conficiet, qui apto carebit instrumento. Mentis autem instrumentum corpus est. Cuius & situatio non negligenda videtur. Tametsi nulla regula certa dari potest, nisi vt quisque illum obseruet corporis situm, qui sibi magis idoneus esse videbitur. Est nihilominus corpore quiescendum, dum in contemplatione laboratur. Denique quies, seu tranquillitas mentis, apprimè adhibenda est. Non enim sufficit quies corporis, nisi assit & mentis tranquillitas. Quæ sanè multò vtilior, atque opportunior est, vtpotè sine qua non possit haberi sublimitas cõtemplationis. Curæ igitur rerum labentium se-

Corporis dispositio.

ponendæ sunt, quando ad contemplationem acceditur. His tandem instrumentis atque præambulis cõtemplator debitè instructus, poterit (adspirante Deo) ad ipsum contemplationis actum sese accingere. In quo quidem (vt ea quæ contẽplationem concomitantur tangamus) varij contemplandi modi obseruari possunt; tum ex parte ipsius contemplantis animi, tum ex parte obiectorum, hoc est, rerum earum, in quibus contemplatio versatur. Nam in contemplatione ipsa animus interdum suaui admiratione, aliquãdo iucunda dilatatione, nonnunquam alta suspensione, aliquoties verò totali alienatione supra se eleuatur, miroq; modo afficitur. Ex parte verò obiectorum, seu modi considerandi obiecta ipsa contemplationis, diuersitas etiã esse potest. Quidam enim ii stãt aquilæ in solem iustitiæ, suæ contemplationis oculos directè figunt. Alij vero gradatim pergunt, ex creaturis creatorẽ contẽplantes. Alij verò more auiũ per inane volitantium, quæ nunc sursum, nunc deorsum, modò circulariter feruntur, in altum subleuati, cęlestia contemplantes, interdum verò deorsum acti, ea quæ in mundo sunt considerantes. Creatoris bonitatem sapientiamque in eis admirantur. Alij deniq; certo quodã ordine pergere malunt: scilicet rerum vniuersitatem secũdum differentias positionum, quæ sunt antè, retrò, dextrorsum, sinistrorsum, infrà, intrà, & suprà contẽplantur. Deligat sibi quisque illum procedendi modum, qui sibi aptior videbitur. Meminisse tamen debebit in ipsa cõtemplationis hora aduentum tractumq; diuinũ esse humiliter expectandum sequendumque. Quò enim impetus supernus traxerit, illo sequatur animus contemplantis

Contemplationem concomitantia.

plantis necesse erit. Meminisse quoq; debebit, in illa maiestate diuina scrutanda, sapienter se habendum esse, ne vel hæreses per ignorantiā misceantur, vel curiosius profundiusq; vestigando, scrutator maiestatis opprimatur à gloria. Tutius itaq; erit viris parum literatis, vitam, Passionemq; dominicam, cæteraque inferiora deuotè meditari. Denique (vt contemplationem sequentia tangamus) postquàm animus tantam, tamque sublimem contemplationis gratiam assecutus, gratissima cōtemplationis suauitate pastus fuerit, obseruare quædam habebit. In primis gratiæ pro tanto munere agendæ erunt, ne turpi ingratitudine exigente tantum munus auferatur. Erit quoq; paulisper post contemplationis feruorem quiescendū. Si enim contēplator tanta dulcedine oblectat' iugiter inhęrere vellet, haud dubiè & menti & corpori detrimentū imminеret. Ea de re prudenter quædam monialis nostri Cartusiani ordinis, quæ nostra ætate vixit, postq̄ fuisset in excessum contēplationis rapta (quoti die enim rapiebatur) ad se rediens, & mente & corpore quiescebat. Denique perseuerandū erit in bona sanctaq; vita. Nam quibus modis gratia cōtemplationis parta est, eisdē conseruari debet. Alioqui facile à tanto culmine decidet, qui perseuerare solicitè nō curabit. Sed dicis: Si quę dicta sunt, pro contēplationis sublimitate acquirenda conseruandaque, diligenter fuerint obseruata, fortassè gratia illa nō dabitur. Non enim omniū est contēplatio. Cur igitur tot exercitijs, tantisq; laboribus meipsum conficiam? Audi qui ista obijcis. Si quod in te est plenè feceris, alterum duorū haud dubiè consequeris: scilicet aut contemplationis munus tibi dabitur, tuoque

Pro. 15.

Paradigma.

voto prorſus reſpondebitur. aut ſi forſan tibi non expediat contemplationis ſublimitas (propterea enim forſan intumeſceres) alio tibi modo conſuletur. Non enim ſinet diuina clementia tuos conatus inanes permanere. Adde quòd illis modis, qui dicti ſunt, vitæ perfectio, quæ tibi pro quibuſuis laboribus ſufficere debet, acquiratur. Non ergo inerti otio vaces. Non ceſſes. Non diffidas, tu præſertim Cartuſiane, qui ſtatum contemplatiuum delegiſti. Turpe tibi ſit radicibus ſemper hærere, & nunquam tam præſtantis montis culmen aſcendere velle. Habes inſtrumenta aptiſſima, quibus facilè aſcendere poſſis, ſolitudinem videlicet, ſilêtium, tempus aptum, locum opportunum, vitæ aſperitatem, orationum frequentiã, & cætera id genûs, quæ te in altum contemplationis euehere queant. Cur ergo vis ſemper verboſæ pſalmodiæ intendere, & negotiolis quibuſdam gerendis totus inſudare, vel quod turpius eſt, inerti otio langueſcere? Eia tãdem reſipiſce. Nolle enim perfectum eſſe, delinquere eſt. Itaque infimis communibuſque exercitijs prætergreſſis, ad altiora te (ſi te aptum ſentis) extende. Alioqui noueris, durãm coram diſtricto iudice rationem te redditurum. Sed hæc tantilla de cõtemplatione, contemplatiuaque vita, ác modis quibus ſublimitas eius acquiri conſeruariq́; poſſit, hactenus perſtricta ſufficiant. Iam verò tertio loco, diſſoluendæ ſunt obiectiones, quæ principio adductæ fuerunt. Ad primam enim iam ſatis reſponſum putatur, quando tactum eſt, Cartuſianum ſtatum tradere inſtrumenta ad contẽplationem aſſequendam perapta. Adde quòd in exercitijs Cartuſianis nihil eſt, quod contemplationi aduerſetur, ſed omnia potiùs ad finem cõ-

Hortatio ad contẽplationem.

templationis referantur. Siquidem exercitatio corporalis (de qua minùs videtur) si debitè facta fuerit, non impedit, sed plurimum iuuat contẽplationem. Reparat enim vires interiores, quæ aliàs contemplationis otio admodùm negotioso, minimè satis essent. Ad alteram verò rationẽ, dicimus in primis nō solos eos, qui ad status alicuius sublimitatem perfectionemque attingendā idonei sunt, esse admittendos. Alioqui status ipsos deficere necesse esset. Quot enim, obsecro in Christianismo, quot, inquā, in particularibus statibus inuenire est, qui statuum ipsorum altitudinem perfectionemque assequantur? Raros profectò comperies, si diligenter lustraueris. Sunt igitur etiam admittendi illi, qui vel mediocriter ad statum ipsum obseruandum idonei putẽtur, qui si reipsa status culmen non ascendant, saltem desiderando suspirandoque anhelẽt. Deinde dicimus, eos, qui sublimis contemplationis otio vacare cupiunt, ante omnia debere vitijs expurgandis, virtutibus inserendis, & alijs demū obseruandis (quæ suprà diximus) intendere. Alioqui seipsos fallerent, ridiculique fierent. At verò huiusmodi præambula non ita necessaria esse putamus his, qui contemplationi non sublimi, putà lectioni, orationi, ac meditationi, quæ contemplationis ambitu continentur, incumbere cupiunt. Huic enim rei satis esse videtur, cum mediocri aptitudine bona voluntas. Ad tertiam verò obiectionem respōdemus. Estò essent pauci ad culmen contemplationis attingendū idonei, non propterea conficitur, vitam ipsam contemplatiuam dici non debere. Vita enim contemplatiua, quod suprà tetigimus, bifariam dicitur. Interdum enim ea est, quę sublimitati cō-
tem-

templationis incumbit. Aliquando verò, quæ alijs contemplatiuis exercitijs (cuiusmodi sunt lectio, oratio, meditatio) dat operam. Cùm igitur Cartusiana vita his rebus potissimùm inhæreat, haud dubiè contemplatiua hoc modo dici meretur. Potest & nihilominùs, vtcunq; contẽplatiua primo modo nuncupari, quòd scilicet aptissima det instrumenta, quibus contemplatio illa sublimis attingi possit. Possit, inquã, illa scala parari, per quam ascendatur ad cœlestem illam cõtemplationẽ, in qua non in speculo & ænigmate, sed facie ad faciem videbitur Deus Deorum

1. Cor. 13. Psal. 83. in Syon. Sed cùm iam satis declaratum sit, Cartusianam vitam contemplatiuã esse, opus est cõsequenter probare, eam religiosam meritò dici posse. Expectandum tamen in primis, an quicquam noster Oblocutor mutire velit.

Præmittuntur de Religione multa: deinde ostenditur, Cartusianam uitam religiosam esse, & tandem obiectionibus aduersis respondetur. CAP. II.

OBLOCVTOR.

CArtusianam institutionem nec esse, nec dici debere religiosam, dicto facilius ostendi potest. Ad vitã enĩ propriè religiosam, triũ votorũ exigitur professio, scilicet obedientiæ, castitatis, & paupertatis. At verò, cęteris omissis, solã obediẽtiam speciatim profitetur Cartusianus. Deinde quælibet religiosa vita, saltem probata, sub Basilio, Augustino, Benedicto, vel Francisco agitur (illę enim quatuor probatæ sunt) ast Cartusiana vita nullius illorum quatuor patrum vestigia sectatur. Insuper esto, sit religiosa, tamen super-

superflua videtur Nónne Christiana religio plenè satis est ad bene beateq; viuendum? Cur ergo istud humanum, factitiumq; negotium adinuentum est? Cur etiam tot vari factitiarum religionum genera suborta sunt? Sed & huiuscemodi inuenta otiositas reprobatur luculentius. Etenim cùm vita ipsa sit (vt dicitur) monastica, debuit sanè Benedictinam sumere institutionē, quæ pro monachis plenè imbuendis sufficiēs est. Porrò vita quælibet religiosa regularis est, sed Cartusianā vitā nō esse regularē vel eo constat, quòd à regula regularis vita dicatur. Nullā autē regulam habet vita Cartusiana. Deniq; cum religio Christiana sit præcipua, nimis temerariū videtur, illam decoram nuncupationem Cartusianæ vitæ peculiariter ascribere: quasi verò religiosi propriè non sint, qui sanctissimam Christi religionem imitantur. Itaq; debueratis vos Cartusiani, si veri humilesq; religiosi esse cupiebatis, illam pharisaicam præsumptionem à vobis abijcere, & præclarum religionis verbum (quod cæteri quoq; vsurparunt) à vobis prorsus relegare. Per Cartusianam vitam esse religiosam ostendere cūpientes, de religione nonnulla depromamus oportet. A religione enim dicitur aliquid religiosum. In primis verò ne nos fallat multiplicitas, non ignorandum est, religionis vocabulum variè accipi solere. Primo quidem modo generaliter, pro cultu numini exhibito signis quibusdam, certoque ritu honorationis declarato, quē ita Cicero descripsit. Religio est, quæ naturæ diuinæ cultum cæremoniamq; affert Quo nempe modo, & veram, & falsam cōplectitur religionem. Si enim vero Deo famulatus decenter exhibitus fuerit, vera Religio est.

Religionē varie accipi.

Cicero.

Sin

Sin autem vel falſo Deo, vel indebito modo, cultus fuerit attributus, vana vtique eſt Religio. Hoc autem modo accepta Religio, per cunctas nationes diffuſa eſſe creditur. Nulla enim tã barbara natio adhuc reperta eſt, cuius mentem nõ imbuerit alicuius numinis Religio. Sed hac generalitate dimiſſa, ad veram Religionem accedamus. Hæc autem ſolet interdum diſtrictè accipi, & bifariè quidem. Quandoque enim dicitur cultus, non ſolùm fide, ſed pijs quoque operibus Deo ritè exhibitus, quo modo ſoli fideles bene viuentes, religioſi nuncupantur. Quandoque verò peculiariter dicitur ſtatus clericalis, quòd ſcilicet ſit ſacris rebus, obſequioque diuino ſpecialiter addictus. Sed huiuſmodi ſignificantias ſatis anguſtas relinquentes, dicamus (quantum ad noſtrum attinet inſtitutum) veram Religionem eſſe, cultum Deo debitum ſignis quibuſdã, certoque ritu reuerentiæ declaratum. Hoc modo falſus, vanus, ſuperfluuſq; cultus, Religio dici nõ poteſt. Chriſtiana autẽ religio ſola, cum illis quę ex ea pendent, hoc pacto Religio nuncupatur: quandoquidem nec extra, nec citra eam verus cultus eſſe poteſt. Huiuſmodi autem vera religio (de qua nobis ſermo) pro communi vſu bipertita eſt. Quædam eſt Chriſtiana ſiue catholica: altera verò eſt conſiliaria, quæ & votiua, particularis, ſeu factitia quandoque vocatur. Chriſtiana religio eſt, cultus Deo debitus ſecundùm traditionem Euangelicam, & vniuerſalis Eccleſiæ traditionem. Hęc in pręceptorum Eccleſiaſticarũq; cæremoniarum obſeruatione, & alijs ad ſalutem neceſſarijs conſiſtit, & idcirco dicta eſt Catholica, id eſt vniuerſalis, quod ad omnes ſpectet, omneſq; aſtringat. Dicta eſt etiã Chriſtiana

Vera religio Chriſtiana.

Religio uera duplex.

Religio catholica, quæ.

ſtiana, quòd à Chriſto fuerit ſacro ore inſtituta, cùm ſcilicet humanæ carnis trabea indutus, in terris conuerſaretur. Dicta denique eſt fundamentalis & radicalis, quandoquidem omnes veræ religiones in ea fundantur: nec extra, nec citra eam poteſt (vt dictum eſt) vera Religio ſubſiſtere. Religio autem conſiliaria eſt, cultus Deo debitus ſecundùm traditionem conſiliorũ; quibuſdam regularibus ſignis, certoque ritu peculiari declaratus. Hæc autem (quantum ſufficit) bifariam capi poteſt. Vno quidem modo, largè pro omni votiua religione, ſiue ſit triplici votorum funiculo obſtricta, ſiue nõ. Altero verò modo, appropriatè: ſcilicet pro illa ſola, quæ tribus votis pręcipuis religata eſt Et hęc quidẽ interdũ dicitur cõſiliaria, quòd ad Euãgelica cõſilia, quę ſuſcepit obſeruanda, ſuos cultores aſtringat. Dicitur & votiua, quòd ſcilicet voluntariè ſuſcipitur, nulliq; inuito paſſim imponitur. Quanquam & votiua dici poſſit, quòd ipſa propriè certis ſit votis aſtricta. Dicitur & peculiaris, quòd nõ omnes generatim obliget, inſtar Chriſtianæ religionis, ſed eos duntaxat, qui ad eius obſeruationem ſe liberiùs obſtrinxerũt. Dicitur quoque factitia, non quia ſanctis Patribus non ſit inſpirata diuinitus (hoc enim impium eſt dicere) ſed quia certis regulis, ſtatutis, cæremonijs, & alijs id genûs ad diuinum famulatum ſpectãtibus, religioni fundamentali ſuperadditis, ad præcepta, conſiliaque implenda ſuos alumnos deuinciat. Denique poſſet huiuſmodi religio monaſtica dici, præſertim nominis largè ſumpti ſignificantiam antiquitatemque ſectando. Olim enim illi omnes vocabantur monachi ſeu monozentes, qui ſeculum miſſum fecerãt, & diuino cultui ſpecialiter

Religio particularis, quæ, & quotuplex.

Cõſiliaria.

Votiua.

Peculiaris.

Factitia.

Monaſtica

liter ſeſe dedicauerant. Quamobrem huiuſmodi ſecedentium Religio monaſtica paſſim dicebatur. Sed quia communis vſus habet, non omnes, qui mundi turbam deſtituerunt, monachos vocitare (niſi forſan deriſionis cauſa) eã ob rem magis placuit, præfatis nominibus huiuſmodi religionem appellare, cùm monaſtica Religio propriè ſit pars huiuſmodi votiuæ religionis. Quæ quidem ad Chriſtianam religionem ſolet à nonnullis comparari, quòd ſcilicet Chriſtiana ſit fundamentum, votiua autem ædificium ſuper extructum: illa ſit radix, hæc ramus. Illa fons viuus, hæc riuus. Verùm ſi huiuſmodi comparatio vera ſit, conſequens erit, à Chriſtiana votiuam (ſaltem per rationem) ſecernere, eamq́; pro ſtatutis Chriſtianæ legi ſuperadiunctis accipere. Quod feciſſe illi videntur, qui votiuam religionem humanitus excogitatam aſſeruerunt: e quibus nonnulli proptereà lacerare, alij paruipendere, alij denique nihil appretiare veriti nõ ſunt. Sed iſtos miſſos facientes, dicamus religionem votiuam etiam capi poſſe, vt complectitur fundamentum & ædificium, radicem & ramum, fontem & riuum. Si enim, quæſo, fundamentum ſeparaueris, nónne ædificium corruet? Si radicẽ, non ramus exareſcet? Si fontem, nónne riuus tãdem ſiccabitur? Itaq; cùm nulla vera Religio, vel citra, vel extra Chriſtianam eſſe poſſit, nulluſq́ue verus religioſus, qui Chriſtianus non ſit, operæpretium eſt, votiuam religionem vel includere, vel neceſſariò ſupponere Chriſtianam. Si capiatur, vt includit, dicetur tunc cõplecti præceptorum conſiliorumq́; Euangelicorum obſeruationem, ſimulq́; ſtatuta quædam, inſtituta, rudimenta, adminicula, ſeu inſtrumenta Euangelicæ do-

cæ do-

cæ doctrinæ addita, sanctisq; Patribus inspirata, quibus & ipsi,& sui alumni possunt faciliùs, exactius,& vberiùs,illa præcepta,consiliaq; Dominica obseruare. Non est ergo Christianæ Religioni aduersa, sicut canes quidam veritatis aduersarij oblatrauere. Non est otiosa seu superflua, quemadmodum otiosi homines somniauerunt. Non denique est humanum duntaxat inuentum,sed diuina pariter & humana est huiusmodi sancta viuendi institutio. Quæ omnia fient apertiora,si de ipsius interpretatione,origine,laude,vtilitate, & demùm institutionis multiplicitatisq; ratione,vel pauca in medium protulerimus. In primis ergo,vt interpretationẽ tãgamus,dicta est huiusmodi Religio à reeligẽdo ligãdo,relegẽdo,relinquẽdo. A reeligẽdo quidẽ, ex eo dicitur, quòd Deum reeligant, qui huiusmodi sarcinam obeunt, quem amiserãt negligentes. Etenim per Religionem efficitur, vt homo rursus Deum eligat, qui per culpam ab eo discesserat. Est siquidem huiusmodi Religio, pœnitentiæ locus,in quo Deus (qui in baptismo primum electus, deinde per culpam neglectus fuerat)iterum eligitur. A religando quoq; vocatur, quod ipsa suos vero Deo religet cultores, ad eumq; peculiariter colendum arctiùs astringat. A relegendo insuper nũcupata putatur,quòd religionis alumni sæpenumero debeãt relegere, quæ ad puram integramq; ipsius obseruationẽ necessaria sunt. Deniq; à relinquendo dictã nonnulli putãt, quòd scilicet huius instituti sectatores nõ modò seculũ,sed & seipsos, suaq; reliquerunt,quò puriùs, feruentiùs, securiusq; Deo incũbere possint. Sed quia hæc vulgata sunt, ad huiusmodi religionis exordium transeamus.

Religio unde dicatur.

Quod

Quod quidem exactius vestigare si cupias, ad eos potissimùm videtur recurrendum, qui à mundi turbinibus elongati, aut certè peculiari præ cæteris modo viuendi Deum coluerunt. Hi etenim specialiter, figuraliterq; religionem votiuam inchoasse putantur. Verùm (ne longius diuagemur) hoc incœptionis decus Samueli prophetæ vetustissimo ascribendum multi censuerunt, quod hac ratione partim verum esse potest. Ipse enim primùm solus in templo cubans habitansque figuram gessit solitariorum. Posteà verò ad Deum collaudandum multos in vnum viuendi modum primus omnium adunauit, cũ quibus vitam egit & religiosam, & socialẽ. Fuerunt siquidem huiusmodi viri in vnum collecti, religiosi simul habitantes, orationique & cõtemplationi iugiter vacantes, qui & Prophetæ dicti sunt, quòd eorum certè nonnulli spiritu prophetiæ præditi fuerint. Igitur ipse Samuel, religiosorum in congregatione viuentium primus author, figuralisque parens vtcunque dici potest, quippe qui vitam huiusmodi socialem primus instituit, quam tùm verbo, tùm exemplo docuit expressiùs, & denique religiosorum Euangelicorum vnà degentium, expressam figuram retulit. Verùm non omnes, qui religiosi dici merentur, vitam egêre socialem, cûm multi singulare propositum sectati sint, qui seculares non fuerunt: quippe qui cum ipso habitu, secularem quoque vitam reliquerint. Quapropter religioso vocabulo digni meritò putantur, quorum nonnulli Samuelem præcessisse traduntur, qui scilicet à publica hominum congresione cohabitatione que seipsos sequestrantes (quantum tempora sinebant) solitariè egerunt, & votiuę religionis speciem

Samuel.

1. Reg. 3.

Prophetæ antiqui.

1. Reg 10.

speciem præ se tulerunt. Non igitur potest dici omninò Samuel primus author religionis solitariç, sed nec alterius votiuæ religionis vel solus, vel primus figuralis parēs omninò dici meretur. quandoquidē multi Patres vetusti fuerūt, qui religionis votiuæ figuram gesserunt, eaque de re figurales eius authores dici possunt: puta Leuitæ Aaronici, qui partem hęreditatis inter filios Israel sortiri non sunt. Merarirę quoq;, id est, amari. Nazaræi etiam Mosaici, Prophetæ deniq;, filijq; Prophetarū. Specialiter aūt Abrahā, Isaac, Iacob. Moyses, Samson, Samuel, Helias, Helisæus, & alij id genus permulti, quorum nonnulli ante Samuelis tempora religiosè vixerunt, qui & ipsius votiuæ religionis figuram tenuisse putantur. Inter quos, qui primus omnium fuerit, æquus censor videat. Illud autem constat, à Deo Optimo bonorum omnium largitore hoc viuēdi genus primùm fuisse institutum. Sciscitari autem exactiùs, quis mortalium primus author figuralis extiterit, superuacaneum est Cùm enim artificem certò nouimus, frustrà de instrumento nimium percūctamur. Igitur in summa dicamus, cœptam fuisse hanc vitæ rationem in antiquo populo, figuraliter quidem & imperfectè: in nouo autem perfectiùs, cōpletiùs, vberiusq;. Enimuerò in illo figurali popello fuêre sanctissimi Patres, qui huiusmodi regularis vitæ institutionem figuraliter inchoârunt: quibus & successerunt Euangelici viri, qui hanc vitæ rationem perfectiùs coluerunt. In primis autem Dominus ipse totius bonitatis origo, huiuscemodi religiosi ædificij Euangelica fundamenta iecit, cum ardua consilia docuit. Postmodum Apostoli parietes addidêre, quippe qui tùm verbo, tùm exemplo

religiosa documenta posteris tradiderunt, & obedientis, castæ, pauperisq; vitæ exēpla reliquerunt. Denique sanctissimi Apostoliciq; viri (qui passim religionis Patres appellantur) tectum, hoc est, instituta quædam ad complendum negotiū adiecerūt. Quibus factum est, vt ipsum mysticū religionis ædificium, pulchram perfectamq; consummationem acceperit. De laude verò huiusmodi religionis, dixisse sufficiat, eam pro sui dignitate olim quidem (quod iam diximus) figuratā fuisse: ab eximijs autoribus, scilicet Christo, Apostolis, Discipulis, & potissimū Marco Euangelista, alijsq; heroicis viris institutam, à sanctissimis æternaq; memoria dignis cultoribus acceptam, & deniq; tantis bonis refertam, vt omni laude superior, nec iniuria, esse putetur. De vtilitate quoque dixisse satis sit pauca quædam. In primis ea; quæ à diuo Bernardo in commendationem religionis hoc modo referuntur. Ibi homo, inquit, cadit rariùs, surgit velociùs, purgatur citiùs. incedit cautiùs, viuit quietius, irroratur frequentiùs, moritur confidentiùs, & remuneratur copiosiùs. Sic ille. In ipsius quoque religionis commendationem, Hugonem de sancto Victore legimus ita prolocutum: Abundans est pauperi religio, mediocri sufficiens, tolerabilis diuiti, infirmis larga, delicatis compatiens, largioribus moderata, pœnitentibus misericors, peruersis seuera, bonis optima. Hæc (inquam) dixisse sufficiat. Quoniam si cuncta prosequi animus foret, nimia digressione opus esset. Igitur de institutionis ratione breuiter tangamus, triplicem eius rei afferentes causam. Prima est, ad faciliùs delenda piacula, quæ forsan in seculari vita admissa fuēre. Est enim huiusme-

iusmodi religio status pœnitentium, atq; sua aliorumque flagitia lugêtium. Sed etsi vera sint, quæ periti viri retulerunt, scilicet plenam omnium flagitiorum veniam in religionis ingressu (hoc est, in professione) condonari, quis dubitare possit, religionis statum ad diluenda piacula esse aptissimum? Altera causa est, ad vitanda illa mala, periculaq; innumera, quæ in mundo esse cōspiciuntur. Quæ quidam Poeta sub tribus est cōplexus, cùm inquit:

Ambitiosus honos, & opes, & fœda voluptas:
Hæc tria pro trino numine mundus habet.

Sed vt maiorem poetica authoritatem afferamus, D. Ioannes longo antè tempore testatus est, totum mundum in maligno positum esse. Cuius quidem malitiam trifariam ostendit, cùm ait Omne quod in mundo est, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Quam sententiā simulq; experiētiā quotidianā animaduertētes Patres vetusti, putauerunt sæculū esse cū suis periculis & amatoribus fugiendum. Non enim satis consultum videbatur, vicino serpenti cohabitare, & illā sectari vitam, in qua tam multæ sunt malorum causæ, vt pauci admodum illas si queant euadere. Itaq; hoc peculiare viuendi genus instituerunt, quod & tutius, & ad vincendos humani generis aduersarios aptius crediderunt, vbi & contra concupiscentiam carnis castitatem, cōtra vanitatem oculorum paupertatem, & denique contra superbiā vitæ humilem obedientiam ordinauêre. Quibus sanè arbitrati sunt, non tantùm viciorum occasiones, sed facili quoque manu perfectionis impedimenta repelli posse. Tertia autem causa est, ad vitæ perfectionem & facilius,

1. Ioan. 5.

1. Ioan. 2.

& cumulatiùs adipiſcendam. Hoc enim modo charitatis ſeu vitæ perfectionem faciliùs acquiri poſſe,dubium non eſt. Enimuerò ſtatus ipſe religionis,diſciplina quædã eſt & exercitatio, qua faciliùs perfectionem vitę(quæ in charitatis culmine cõſiſtit)& faciliùs & breuiùs aſſequi mortales poſſunt. Ibi enim optima documenta traduntur,quibus perfectionis,hoc eſt,perfectæ charitatis (ad quam pro viribus aſſequẽdam religio ipſa finaliter inſtituta eſt)noxia impedimẽta ſeu retinacula(quæ humanum animum ab ipſa perfectione ſolent impedire) arceantur ac relegantur. Sed quæ ſunt illa? Nempe occupatio, ſollicitudo,auiditaſque bonorum labentium,quę ſolent hominem à vera quiete,& mentis tranquillitate dimouere. Carnalium quoq; voluptatum illecebræ, quæ hominem brutalem efficere inſueuerunt. Deniq; voluntatis vix domabilis noxia inconditaque libertas,quæ hominem totum in ſuis operationibus incompoſitum, & à ſincero Dei amore alienum reddere nouit.Cæterùm ad vberiorem perfectionis cumulum, hunc ſtatum fuiſſe inſtitutum oſtendamus.

Religionẽ eſſe quodda holocauſtum.

Eſt enim velut quoddam holocauſtum,quo quis non ſua tãtùm,ſed ſeipſum quoque Deo penitus offert. Offert enim quodammodo omnia,qui omnia propter Deum miſſa facit. Offert corpus proprium, à quo & Syreneas voluptates prorſus exterminat. Offert deniq;(quod cæteris maius eſt) omnem mentis ſupellectilem,intellectum ſcilicet,& voluntatem. Nõnne igitur putandum eſt,eos, qui omnia,quæ habent fortunæ,corporis, & animæ bona Deo ſacrificant, gaudia copioſaq; prẽmia promereri? Sed iam diuerſitatis cauſas ſubiungamus,quibus ſcilicet in vouuis religionibus fa-

&a est varietas. In primis enim multiplicitas huiusmodi effecta est ex parte instituentium. Tãetsi vnus præcipuus author est, à quo omne rectæ vitæ genus emanauit: multi tamen fuêre secundarij institutores, qui diuersis temporibus, & locis suborti, diuersa quoque ingenia habuerũt: qui, licet ad eundem finem tenderent, scilicet ad præsentis vitæ perfectionem, & futuræ gloriam assequendam, varijs tamen modis (non enim vno tantùm modo id muneris haberi potest) asseq qui tentauerunt. Hinc factum est, vt variæ prodierint religionum institutiones. Altera causa est ex parte suscipientium. Quandoquidem eorum, qui se votiuæ religioni obstringere cupiũt, variæ sunt complexionum corporumque conditiones, variæ quoq; sunt vsque adeò mentis affectiones, vt maior sit animorum quàm corporum disparilitas. Deniq; tam diuersæ sunt inclinationes, vt quod vni placet, alteri gratum nõ est, quod vni conducit, alteri noxium putatur. Hunc enim videas solitudine oblectari, illum verò societate. Hunc, sicut videre est, contemplatio, illum verò actio delectat. Vt ergo omnibus illis, qui religionis votiuæ sarcinam voluissent obire, consultum esset, sancti Patres huiusmodi varietatem in animis, corporibus, locis, temporibus, alijsq; huiusmodi animaduertentes, diuersas instituerunt semitas, vt qui vna non possent, vel certè nõ vellet religionis molendinum adire, alia saltem via ingrederentur. Tertia causa est ex parte status seu negotij. Etenim decebat religionis statum vario viuendi genere decorari. Siquidem de regina Dauidica (hoc est, militante Ecclesia) dictum est, quòd Deo assistat circundata varietate, hoc est (quantum sentio) virtutum, meritorum, gra- Psal. 44.

duũ religionũ, & statuũ diuersitate. Cum igitur illa fuerit a Domino circundata varietate, quo ad partem secularem, mirum videri non debet, si & in religiosa portione decorata sit. Sed iam ad religionem Cartusianam flectamus habenas, probantes breuiter, eam verè religiosam esse. In ea siquidem sunt tria vota, quæ dicuntur propriè religionis essentialia, quibus ipsi Cartusiani religantur. Sunt cæremoniæ peculiares, ad diuinũ cultum pertinentes. Sunt statuta seu documenta quædam specialia, ad finem religionis assequendum ordinata. Sunt ibi religiosi mores, & habitus. Sunt denique ea omnia, quæ ad votiuam proprieq; dictam religionem exigũtur. Ita enim author ipse Cartusianæ religionis ea omnia, quę religionis sunt, obseruare curauit, vt nihil ad religiosam vitam necessarium prætermisisse videatur. Enimuerò pro suæ domus foribus pro custode religionem posuit, ne quicquam immundum aut religiosæ vitæ aduersum subintraret. Intra verò septa, charitatem vbiq; adesse iussit, cuius & vinculo fratres vniri, & imperio agi omnia voluit. Etenim sine charitate, nihil plane religiosum esse potest. Ecclesiæ verò peculiariter reuerentiam, deuotionem, cæremoniásq; adhibuit. Capitulo præfecit humilitatem, æquitatemque iustitiæ, vt & vitia humiliter agnoscantur, & pœna piaculis imposita feratur patienter. Colloquio præposuit cautelam, ne scilicet lubrica lingua sinatur effrœnatè in verba prorumpere. Refectorio voluit adesse temperãtiam, vt & à refectionis excessu, & à murmure temperetur. Coquinæ apposuit diligentiam mũditiamque: diligentiam quidem in prouidendis necessarijs, munditiam in parandis. Infirmariæ

compassionem adiunxit, vt qui languentes curant, omnem eis humanitatem exhibeant. Galilęis claustralibus silentij censuram, honestatémque incessus. Cellæ amorem, custodiam, sanctáq; conuersationem. Debet enim cellicola vsque adeò cellam amare, vt exitum timeat, regressum desideret, iugis inhabitatio delectet. Porrò gratam hospitio sociauit hilaritatem, vt in hospitibus & suscipiendis & tractandis seruetur iucunditas. Deniq; eleemosynæ piam discretamq; impertiuit largitatem, vt pro facultate Christi pauperibus consulatur. Itaque religiosè omnia admodùm sunt in vita Cartusiana ordinata. Sed de his satis. Iam verò ad rationum principio adductarum dissolutionem transeamus. Ad primam dicentes, triplici substantialium votorum funiculo Cartusianos (instar aliorum) obligari, quæ sanè vincula cuiuis religioni propriè dictæ communia sunt & præcipua. Quibus adduntur alia duo, scilicet stabilitas, & morum correctio, quæ ad monasticam professionem attinent. Monastica etenim professio ex quinque præcipuis votis consistere putatur, scilicet obedientia, castitate, paupertate, stabilitate, correctioneque morum. Quæris autem cur (expressis alijs) taceâtur castitas, & paupertas. Ad quod tibi redditur causa duplex. Prima est, quoniam illum profitendi modum animaduerterunt in Benedictina regula Capitulo lviij. contineri, quam magna ex parte sectari voluerunt Cartusiani. Altera verò est, quòd statum aliquem suscipiens nimirum ad omnia illa, quæ sunt eius essentialia (scilicet sine quibus status ille non esset) seipsum adstringit. Quamobrem solennem faciens professionem, satis castitatem paupertatéq; profitetur,

Sed dices: Cur ergo de obedientia, quæ est tertium cuiuslibet religionis votũ, mentio tantùm fit in professione? Nempe, quòd ipsa sit vniuersalis,& quodam modo cæteras substantiales cõplectens habenas. Adde quòd tanta est obedientiæ dignitas,tanta præstantia, vt peculiarem (nec iniuria) mereatur expressionem. Deniq; hoc effectũ est, vt iugis haberetur eius memoria. Sed cur ita? Quòd sanè iugiter se offerat obedientię materia, cuius vel tanta est necessitas, vt citra eam nihil agatur in claustro salutare. Omnes igitur spiritales religiosorum cibi hoc sale condiri debent, aliâs prorsus insipidi efficientur. De stabilitate autem, & morum correctione opus est in monachali professione meminisse, quoniã duo hæc vota, non cuilibet votiuæ religioni, sed monachali peculiariùs congrüere putantur. Ad alteram verò ratiunculam breuiter respondentes, inficiamur, omnẽ religiosam vitam tantùm agi sub illis quatuor patribus aut aliquo illorũ. Nónne ante illos patres fuère monachi præstantissimi ferè innumerabiles? Sed etsi hoc verum esset, de vita merè cœnobitica tãtùm foret accipiendum. Cartusiana autem vita anachoretica est, quanquam & ipsa magna ex parte Benedictinam regulam desumpserit. Quòd autem tertiò argumentaris de superfluitate votiuarũ religionum, allegans Christianam religionẽ sufficere: pulchra scilicet argumentatio tua est, quasi verò factitia religio non sit Christiana, aut certè illam non includens vel supponens. Nónne & dictum est, Christianam esse præcipuam & fundamentalem? Quæ licet sufficiat ad salutem, ad vitæ tamen perfectionnm breuius, faciliùs, & vberiùs assequendam, addita sunt quę-

Obedientiæ uis & præstantia.

Cartusiana uita qualis.

dam

dam instrumenta religiosa.quibus & meliùs ipsa radix in suo vigore iugiter conseruari possit. Non igitur otiosæ sunt huiusmodi religiones, quæ vel ad hoc institutæ sunt, vt relictis omnibus, quæ Apostoli reliquerunt, scilicet retibus, hoc est,retinentibus opibus,& patre,id est, parētibus carnalibusq́; amicis salutem impedientibus, & naui,hoc est,fluxis mundi vanitatibus,in quibus homo velut in naui agitatus fluctuat,valeāt religionis amatores suū sequi redemptorē,largissima prę mia suis sectatoribus tribuentem. Cur autē tā variæ institutæ sunt, iā dictū est,nō omnibus omnia conuenire, sed cùm vnusquisq; pro gratiarum diuisione proprium donum habeat, eam ob rem alius quidem sic, alius verò sic in via religionis ingredi magis oblectatur Nō negauerim tamen, tam multam esse religionum diuersitatem,vt penè nimia esse videatur. Quā quidem nimietatem sancti Patres iure abhorrētes (ne scilicet grauem in Ecclesia confusionem induceret)instituerunt in Concilio generali sub Innocentio tertio celebrato, ne quis nouam postcà Religionem inueniret. Extrà de relig. do. Ne nimia. Sed quia temporis lapsu non solùm importuna petentium inhiatio illarum postmodum multiplicationem extorsit, verùm etiam aliquorum præsumptuosa temeritas diuersorum ordinum effrœnatam quasi multitudinem adinuenit,eapropter in Concilio generali Lugdunēsi sub Gregorio decimo celebrato, iterum sancitū est,ne quisquam nouum Ordinem adinueniret. Cassati quoq; sunt ordines mendicantes posteà suborti, qui nullam Sedis Apostolicæ confirmationem meruerant, vt habetur in vi. de reli. do. capitulo,Vnico. Fertur, ipsum Gregoriū voluisse so-

se, solos duos mendicantium Ordines, scilicet Prædicatores & Minores, cæteris exclusis relinquere, non mendicantes verò ad vnam redigere trinitatem Siquidem (vt aiunt) volebat Cistercienses, nigrosque monachos in suo statu dimittere, & de Templarijs Hospitalarijsq; vnum ordinem facere. Verùm non facilè crediderim, sanctæ trinitatis numine, huiusmodi trinitatem fuisse excogitatam. Non enim rationi consentaneū videbatur, tam multos diuinitus institutos ab Ecclesia penitus exulare. Non decebat quoque, anachoreticam religionem (quæ per Cartusianam reparata fuerat) ita pessum abire, quāquam fortè suam trinitatem de solis monachis socialiter viuentibus efficere voluerit, quos sanè si ad minorem, quàm nunc sint, numerum voluisset reducere, nihil à ratione aberrasse visus fuisset. Etenim tanta est multitudo Cœnobitarum sub eadem etiam Regula viuentium, vt fermè confusio quædam esse putetur: præsertim cùm solis habitibus & pauculis quibusdam institutis inter se discrepare videantur. Sed de ijs satis. Quod autem peculiariter arguis Cartusianam vitam superfluitatis, respondetur faciliter eam non debuisse Benedictinam institutionem penitus assumere: quandoquidem Benedictina Regula pro cœnobitis imbuendis confecta est: Cartusiani autem propriè cœnobitæ non sunt. Ad quartam autem rationem dicimus, regularem esse vitam Cartusianam, eamque veram regulam habere, id est, formam viuendi regulariter. Habet siquidem ordinatissima, regulariaque statuta, quibus monachalis status plenè imbuitur ad regulariter viuendum, & quidem asperiùs, quàm institutionibus vel Basilij, vel

vel Benedicti Sed de ijs alias. Ad nouissimam denique ratiunculam respondentes, fatemur, religiosi vocabulum congruere posse omnibus illis, qui religionis Christianæ vestigia sectantur Aptiùs tamen conuenit illis ipsis, qui plus alijs se diuinis rebus certis præsertim votis obstrinxerunt Quibus & tribus de causis tam præclara nuncupatio meritò donata putatur, scilicet ad discriminandum, decorandùm, admonendum.

In primis quidem ad discriminandum seu discernendum regularem statum à seculari, cuius quidem sectatores (quia laxis habenis, imò & seculariter viuere solent) religiosam nuncupationem sortiti non sunt. Ad honorem quoque regularis status hoc effectum est, cui & diuina gratia, & pia fidelium deuotione hoc preclarum nomen impositum est. Denique ad monendos religiosi status cultores hoc factum putatur, vt scilicet vel ipso nomine moneantur, intelliganturque religiosam vitam semper ab eis agendam esse. Sicut enim Christi sectatores Christiani vocati, vt scilicet iugem Christi memoriã habentes, admonerentur eius vestigia semper sectari: ita & hi, qui passim religiosi dicuntur, hoc modo nominati sunt, vt religiosam vitam sibi putent semper agendam. Non igitur hanc decoram nuncupationem arroganter sibi vsurparunt, sed quod piè collatum est, piè susceperunt. Cæterum cùm iam satis ostensum sit, Cartusianam vitam esse religiosam, operępretiũ est mõstrare, eam quoque monasticam esse. Qua in re si quid te mouet (mi Obloutor) pro tuo more id ipsum proferas in medium.

Ante-

Antequam ostendatur, Cartusianam uitam esse monasticam, præmittuntur uaria monachorum genera, simulq; singulorum qualitates, & origines. CAP. 12.

OBLOCVTOR.

CArtusianam vitam nullo pacto monasticã esse, facilius ostendi potest, quandoquidem omnis vita monastica (saltem probata) vel anachoretica est, vel cœnobitica. At verò Cartusiana vita nec heremitica est, vt probabitur, nec cœnobitica (quod tu ipse iam confessus es) igitur monastica non est. Deinde omnes religiosi passim monachi vocantur. Cùm igitur de religiosa vita egeris, in cassum de monastica agere tentas. Pergerem improbare quod cœpi, nisi ipsum Monachi vocabulum cunctis & exosum, & execrabile, tibi tuiq; similibus, tanquã ignominiosam nuncupationem, gratis concederem. Pet. De monastica vita sermonem facere volentes, afferamus in primis, religiosam, seu regularem vitam esse bipertitam. Quædã enim monastica est: altera verò non propriè monastica, quæ scilicet omnes religiosos viuendi modos (qui propriè monastici non sunt) complectitur. Quam in præsentiarum omittentes, de monastica tantùm dicere pergamus: primùm quidẽ varia monachorum genera ab antiquis memorata, deinde singulorum qualitatem originemq; depromentes. In primis ergo pro Hieronymi sentẽtia tria monachorũ genera in Ægypto (vbi olim magis floruisse monastica vita putatur) reperta sunt; videlicet cœnobitarum, anachoretarum, & eorum quos Remeboth vocabãt, teterrimum

Diluũtur ista capite sequenti.

mum scilicet atq; neglectum genus monachorum. Quam Hieronymi sententiam amplexus & Cassianus, tria quoq; retulit genera monachorũ: videlicet cœnobitarum, anachoretarum, & Sarabaitarum: quorum duo priora esse optima, tertium tepidum atque omnibus modis euitandum asserens, tandem quartum adiecit, eorum scilicet, qui anachoretarũ sibi specie atq; imagine blandiuntur, quos fictos lentosque heremitas possumus appellare. Quibus Pater Benedictus sua in regula astipulatus, in primis tria genera monachorum astruit, cœnobitarum, anachoretarum, & Sarabaitarum. Qui & sub Sarabaitis duo malorum monachorum genera, scilicet propriè Sarabaitarum, & fictorum heremitarũ, cõplexus, tandem ipse nouellũ genus adiecit, quod girouagum nominauit. Ex quibus omnibus cõfici videntur quinque genera monachorum, scilicet cœnobitarum, anachoretarum, Sarabaitarum, fictorum heremitarum, & girouagorum. Quibus (proh dolor) præsentis temporis calamitas sextum genus addere impellit, quod deformatum dicitur, eorum scilicet, qui passim dissoluti seu deformati vocantur. Sed iam enumeratis monachorum generibus, eorum qualitatem originemque discutiamus. Cœnobitæ sunt, pro Hieronymi sententia, quos nos in commune viuentes possumus appellare. Plures enim simul viuunt, in commune habitant, Superioris regũtur imperio, & deniq; in congregationis laudabili subiectione perdurant. Cœnon enim Grecè, commune Latinè interpretatur. Cui sententię concordat Cassianus dicens, cœnobitas eos appellari, qui in congregatione pariter consistentes, vnius Senioris iudicio gubernantur. Quibus

& pater

& Pater Benedictus assentit, genus cœnobitam interpretans monasteriale militans sub regula vel Abbate. Præfatis deniq; omnibus Beda non dissentiēs, eos cœnobitas vocari ait, qui ita viuūt, vt sint omnia communia in Domino. Verum præfatis in finitionibus, cœnobitarum vocabulū largius accipi videtur. Quo sanè modo, duo cœnobitarum gradus reperiuntur. Siquidem nonnulli fuêre puri cœnobitæ, qui vitam per omnia communem agentes, paruam solitudinis curam habuerunt. Alij verò cœnobitæ leguntur, nō ita prorsus socialiter victitasse. Qui licèt in cōmuni viuerent, cohabitarentque simul, multam tamen silentio, solitudini, vitæq; asperitati operam nauabant. Seiunctis enim in cellulis habitantes, partemq; temporis vnam solitudini, alteram societati tribuentes, magnam vitæ sectabātur asperitatem. Cuius sanè generis, quod medium dici potest, maximus numerus olim in Ægypto fuisse refertur. Verùm, vt res ipsa fiat luculentior, ipsorum cœnobitarum, & originem, & vitæ qualitatem prosequi libet vberius. Ergo dicamus, eos duplicem habuisse incœptionem: legalem scilicet, & euangelicam. Legalem quidem habuisse videntur, à cuneis seu conuentu prophetarū, qui
1. Reg. 10. per Samuelem adunati ad laudes Domino cōcinendas, in colle Domini habitasse dicuntur:
Deut. 18. quanquam & per Leuitas Aaronicos (qui partem hæreditatis inter cæteras Tribus Israël non sunt consecuti) & per Nazaræos (qui à vulgo, com-
Num. 6. muni hominum vita separati, peculiarem sortiti sunt viuendi legem) anteà figuratos fuisse, putari potest. Fuêre autem alij quidam, monachorum figurales parentes, scilicet filij prophetarum, quos (Hieronymo ad Rusticum Gallum testante)

ſtante)monachos in veteri teſtamento legimus, qui ædificabant ſibi caſulas prope fluenta Iordanis,& turbis vrbium derelictis,polenta & herbis agreſtibus victitabant. Sed hi magis anachoreticæ vitæ, quàm merè cœnobiticæ figuram prætuliſſe videntur.Ad cœnobitas igitur redeuntes, addamus,monaſticam obſeruantiã per longa temporum curricula perduraſſe. Etenim circa finem veteris legis,hoc eſt, paulò ante aduentum Domini noſtri in carnem, Eſſeni peculiarem viuendi modum apud Iudæos obſeruantes,monaſticæ vitæ formam tenuiſſe credũtur. De quibus ita Ioſephus meminit. Eſſeni ad Deum cuncta redigunt, immortalem animã dicunt.Iuſtitiam autem rem pretioſam,pro qua etiam vſque ad mortem pugnandum eſſe prædicant.Omnes illis opes in medio ſunt,& ab eis omnia poſſidentur. Nihil amplius inter eos ditior fruitur, nihil pauperior defraudatur, ac ſi nihil omninò poſſideant. Vxores non ducunt,ſacerdotes optimos viros eligunt. Cibus illis ſimplex eſt,habitus inſumptuoſus & mundus. Se ab omni congregatione diſcernunt,remotim ſacrificia facientes. Cultu verò morum atq; conuerſationibus optimi, ad colendam terram & exercendam omni ſtudio intenti. Hæc ille. Sed iam euangelicam cœnobitarum originem afferamus. Qua in re dixiſſe Caſſianum comperimus,cœnobitarum diſciplinam à tempore prædicationis Apoſtolicæ ſumpſiſſe exordiũ Quod nos ita accipiendum putamus, vt monaſticã vitam ante diſceſſum Apoſtolorum cœptam fuiſſe, poſt eorum verò abſceſſum, nomen & incrementum accepiſſe intelligamus. Enimuerò ante generalem nouiſſimamque Apoſtolorum diſper-

4.Reg.6.

dispersionem cœpta fuit monasticæ vitæ forma,
quando scilicet post Saluatoris ascensionē, Apo-
Act.1.2. stoli simul cum Discipulis in monte Syon habi-
tantes, simulque viuentes, & monasticæ vitæ for-
mam tenuerunt, & suo exemplo primam credē-
tium multitudinem docuerunt. Talis enim
fuit Hierosolymis primaria fidelium turba, qua-
les nunc esse veri monachi & nituntur, & cupiūt.
Quòd si quis hæsitet, legat quod in Apostolicis
Actibus habetur, vbi dicitur capite secūdo: Om-
Act.2. nes, qui credebant, erant pariter, & habebant o-
mnia cūmunia. Possessiones & substantias ven-
debant, & diuidebant illa omnibus, prout cuiq;
opus erat. Et capite quarto itidem dicitur: Mul-
Act.4. titudinis credentium erat cor vnum & anima
vna, nec quisquam eorum quæ possidebat ali-
quid suum esse dicebat, sed erant illis omnia cō-
munia, & quæ sequuntur. Plantata igitur Hiero-
solymis tàm mirabili vita, post ipsorum authorū
(scilicet Apostolorum) recessum, cœpit tepesce-
re credentium multitudo. Cuius rei causam (si
quæras, duplicem fuisse insinuamus, scilicet ipso-
rum Pastorum absentiam (qua sæpe viuitur li-
centius) & libertatem, gentibus ad Christi fidē
confluētibus, concessam. Siquidem in tertia Sy-
Act.15. nodo Hierosolymis celebrata, nihil amplius im-
ponendum gentibus sanxerunt Apostoli, quàm
vt ab immolatitijs idolorum, fornicatione, suf-
focatis, & sanguine temperarent. Hanc igitur
libertatem, quæ gentibus ipsis, tùm propter in-
ueteratam gentilitatis consuetudinem, tùm in-
firmitatem primæ credulitatis, indulta fuerat, si-
bi quoque licitam putātes illi ipsi, qui sub Apo-
stolica vixerant disciplina, post discessum Apo-
stolorum paulatim cœperunt ab illa districtione
laxari.

laxari. Quod animaduertentes eorum nonnulli quibus adhuc Apostolic⁹ inerat feruor, se ab eorum (qui laxiùs viuere cœperant) consortio, fidei calore concitati, segregârunt. Itaq; suis è ciuitatibus secedentes, petentesq; suburbana, secretioraq; loca, illam vitam, qua docentibus Apostolis imbuti fuerant, agere cœperunt. Proinde duo Christianorũ genera sunt effecta. Quidam enim cum suis facultatibus fidem Christi sectãtes cõmune nomen Christianorum retinuerunt. Alij verò, quod testatur Cassianus, ab eo quòd à coniugijs abstinerent, & à parentum se consortio, mundiq; istius conuersatione secernerent, monachi siue monozentes, à singularis ac solitariæ vitę districtione, nominati sunt. Vnde cõsequens fuit, vt cõmunione cõsortij cœnobitæ, cellæq; ac diuersoria eorum cœnobia vocarentur. Hæc autem vitæ peculiaris disciplina ita breui coaluit, vt non solùm Hierosolymis, sed in multis quoq; prouincijs fuerit dilatata. Maximè verò hanc viuendi regulam ampliauit, primusq; omniũ apud Alexandriam plantauit Marcus Euangelista, Petri Discipulus. Qui assumpto Euangelio, quod Romæ confecerat, perrexit Ægyptum, vbi constituit Ecclesiam. Quam (Eusebio, Hieronymóque referentibus) Philo Iudæus vir disertissimus, multis extulit laudibus, illius victum viuendiq; modum ita depromens, Primò omnium, inquit, renuntiant cunctis facultatibus suis, qui se ad huiuscemodi philosophiam dederint, & bonis suis, quibus interest, cedunt. Tum deinde omnes etiã vitæ solicitudines procul abijciunt, & extra vrbẽ egressi, in hortulis vel exiguis quibusq; agellulis degunt: refugientes imparis propositi consortia, & vitæ dissimilis contubernia: scientes, impedimen-

S. Marcus monasticæ vitæ plantator.

Eccle. hist. lib. 2. c. 18.

dimento esse hæc, arduum volentibus iter virtutis incedere. Porrò descriptis eorum habitaculis, dilatationem quoque addidit. In multis, inquit, orbis terræ partibus est hoc genus hominum. Oportebat namq;, perfecti huius boni participē fieri omnem Græciam, omnemq́; Barbariam. In Ægypto tamen maior est copia per singula quæque territoria, præcipuè autem circa Alexandriā. Deniq; de huiusmodi virorum exercitijs, & vitę qualitate plurima subnectit, inter alia hoc modo dicens: Ab ortu diei vsq; ad vesperam, omne eis spatium in studiorum exercitijs ducitur, quibus ad diuinam Philosophiam per sacras literas imbuuntur, Patrum leges in allegoricam intelligentiam deducentes. Continentiam verò velut fundamentum quoddam primò in anima collocāt, & ita demùm reliquas super hanc pergunt ædificare virtutes. Cibum, potumque nullus eorum capit ante solis occasum: videlicet tempus lucis cum philosophiæ studijs, curam verò corporis cum nocte sociantes. Nonnulli autem etiam post triduum, in communionem veniunt cibi. Alij verò in eruditionibus sapientiæ, & in profundiore intelligentia sacrorum voluminum adeò assiduè conuersantur, vt illis tanquam copiosis dapibus inhiantes, nec quarto, imò nec quinto, sed sexto demū die, non tā desideratū, quàm necessariū corpori indulgeant cibum. Hæc ille. Ex quibus satis liquet, nihil cuiusquā propriū monachis illis fuisse, nullū inter eos diuitē, nullū pauperē, à quibus & patrimonia egentibus diuidebantur, orationi vacabatur, & Psalmis, doctrinæ quoq; & continētiæ. Deniq; quomodo Lucas narrat, Hierosolymæ credētes omnia habuisse cōmunia, sic
Act.2.4. Philo ipse, quod Alexandrię sub Marco fieri do-
ctore

ctore cernebat memoriæ tradidit. De his autem prolixius non intendimus, remittentes ad Hieronymũ, Eusebiũ, & Cassiodorũ, qui de hac re plenius meminerũt. Plãtata igitur tã mirabilis vita, dilatataq;, & peculiare nomẽ sortita, multos annos sola durauit. Adhuc enim alia religiosæ vitæ genera nondum in lucẽ prodierant, sed illi omnes, qui seculi turbã missam fecerant, monachi vocabantur, eorumq; vita monastica. Quę sane per multa tempora magna integritate, magnaq; gloria floruit. quandoquidem sacri Hieronymi tempore adhuc in Ægypto admirãdos cœnobitas reperire erat. De quibus Hieronymũ ipsum secuti, pauca referamus. Prima apud eos cõfœderatio fuit, obedire maioribus, & quicquid iuberent, facere: manebant separati, & seiunctis cellulis, vsque ad horã nonã nemo pergebat ad alium. Post nonam concurrebãtur, in commune Psalmi resonabant, scripturæ recitabantur. Completisq; orationibus, Pater loquebatur. Quo loquente tantum fiebat silentium, vt nemo alium respiceret, nemo auderet excreare, voluebantur tacitæ per ora lachrymæ, & ne in singultus quidem erumpebat dolor. Post hæc ibatur ad mensam, vbi nullus strepitus, nullus loquens audiebatur, viuebatur pane, leguminibus, & oleribus, quæ solo sale condiebantur. Vinum tantum senes accipiebant, quibus cum paruulis sæpè fiebat prandiũ, vt aliorũ ętas fessa sustẽtaretur, aliorum non frangeretur incipiens. Ieiunium totius anni æquale erat, excepta Quadragesima, in qua sola districtius viuere cõcedebatur. Deniq; opus diei statutum erat, quod Præpositis reddebatur. Quibus animaduersis, luculenter constat, cœnobitarum mirabilem fuisse vitam, cuius simi-

Mirabilis vita antiquorũ monachorum.

lem hac temporum fœce vix reperiri posse cre-
diderim. Verùm enimuerò non solùm in Ægy-
pto, sed in occiduis quoque regionibus ea tem-
pestate præcipuos cœnobiticæ vitæ cultores fuisse,
memoriæ proditum est, Quandoquidē sub Di-
S. Martinus monachos habuit. uo Martino Sacerdotum gemma, gloriaq; mo-
nachorum militasse dicuntur monachi præstan-
tissimi, quorum habitacula iuxta Turonicā ciui-
tatem in quodam saxoso colle sita, monasteria
vocabantur. In quibus vnum fuit præstantius,
quod maius monasterium est nuncupatum. Ita-
que falluntur illi, qui putant, D. Benedictū fuisse
primarium patrem monachorū. Non enim pri-
mus monasticæ vitæ institutor fuit, cùm ante il-
lius tempora constet præcessisse monachos ad-
mirabilis vitæ innumeros, qui cœnobiticæ vitæ
puritatem per longa tempora fideliter obserua-
runt. Verùm, qui dixerit eum in occiduis parti-
bus vitæ cœnobiticæ, vtcunq; lapsæ, instaurato-
rem, incitatorem, legislatoremque præstantissi-
mum, nihil à veritate dissentiet. Siquidem mo-
nasticam vitam ab interitu penè vindicauit, suó-
que exemplo multos concitauit ad sectandā cœ-
nobiticæ vitæ integritatem. Quæ cùm multos
annos in sua puritate anteà perseuerasset, tandē
à sua gloria pedetentim decidere cœpit. Vergen-
te enim mundi vespere, non solùm communis
planaq; vita, sed ipsa quoque monastica, paula-
tim ad decliuium tendere cœpit: quandoquidē
Cassianus. non solùm Benedicti, sed etiam Cassiani tempo-
ribus iam cœnobiticæ disciplinæ vigor tepue-
rat. In districtis enim cœnobijs, licèt Cassiani
ætate adhuc cernerentur huius vitæ pura reside-
re vestigia, tamen cùm ad D. Benedicti tempora
peruentum fuisset, iam multum remissionis ac-

cęperat, magnaq; varietas in obseruantia mona stica fuerat suborta. Quod pater Benedictus animaduertens, curauit monachos omnes (qui cœnobiticè viuere voluissent) in vnum viuēdi modum adunare. Quibus & regulam fecit benedictam, temperatamq;, & multa discretione pręcipuam. Cogitans enim pater ipse pientissimus, illum prioris vitę rigorem admirabilemq; asperitatem multos ferre nō posse, aut certè nō velle (non enim, vt alia taceantur, antiqui illi cœnobitæ, nisi senio confecti, vino vtebantur) cœnobiticū ipsum rigorē discretè tēperare, cœnobiticāq; disciplinā oībus portabilem facere curauit. Nā (vt inquit) in sua institutione nihil asperū, nihilq; graue cōstituturū sperabat. Itaq; vnā eminam vini quotidie, ciboſq; tum humanos, tùm monasticæ vitæ sufficientes indulsit. Lecto mattam dedit, sagum, lanam, ceruicale. Solitudinis denique tædiosum pondus, aliaq; oīa ita moderatus est, vt iam nullus de nimia asperitate iustè queri possit. Verùm enimuerò, qua est labilitate genus humanum, hanc quoq; temperatioris vitę formam paulatim contaminare cœpit desidia, noxiaq; licentia, adeò quidem, vt hac tempestate vix possit vitæ ipsius puritas vspiam inueniri. Benedi.x°.

Sed iam satis declarata cœnobitarum vita, anachoretarum singulare propositum subnectendū foret. At quoniam alio in loco dicturi sumus, eā ob rem ad Sarabitarum conuersationem transeamus. Sarabaitæ sunt (pro diui Hieronymi sententia) qui bini, vel terni, nec multò plures simul habitant, suo arbitrio ac ditione viuentes: & de eo quod laborauerunt, in medium partes conferunt, vt habeant alimenta communia. Habitant autem quàmplurimi in vrbibus, & castellis. Et

quasi ars sit sancta, non vita. quicquid vendiderint, maioris est pretij. Inter hos sępe sunt ingęa, quia suo viuentes cibo, non patiuntur se alijs vi esse subiectos. Re vera solent certare ieiunijs, & rem secretæ victoriæ faciunt. Apud hos affectata sunt omnia, laxæ manicæ, caliga follicantes, vestis crassior, crebra suspiria, visitatio virginũ, detractio clericorum. Et si quando dies festus aduenerit, saturantur ad vomitum. Hæc Hieronymus. Hoc autem teterrimum infideleq; monachorum genûs non emersit, quàmdiu memoriæ hominum impressa fuit illa Petri Apostoli seueritas, quàm in Ananiam & Saphiram exercuit.

Act. 5.

At vbi exemplum illud terrificum longa incuria obliteratum est, emersit hoc Sarabaitarum genûs, qui (pro sententia Cassiani) ab eo quòd semetipsos à cœnobiorum congregationibus sequestrarent, ac singillatim suas curarent necessitates, Ægyptiæ linguæ proprietate Sarabaitę nũcupati sunt. Qui & Euangelicam perfectionem potiùs simulare, quàm veraciter arripere malentes, cœnobiorum nullatenùs expetunt disciplinã, non seniorum subijci dignãtur arbitrio, nec suas vel discunt, vel volunt vincere voluntates, nec vllam sanè discretionis regulam legitima eruditione suscipiunt, nec demum verè, sed ad hominum faciem seculo abrenunciant. Quid igitur? Nempe suis in domibus ijsdem occupationibus, quibus anteà, incumbunt, construuntque cellulas (quas monasteria vocant) suo in eis iure ac libertate viuentes, cauentesque præcipuè, vt absoluti à seniorum iugo, exercendi voluntates suas, ac procedendi quò placuerit, aut agendi quod libuerit, plenam habeant libertatem. De quibus & *Diuus Benedictus in regula agens*, ita

Cassianus.

inquit:

inquit: Sarabaitæ sunt, qui nulla regula approbari experientia magistri, sicut aurum fornacis, sed in plumbi natura molliti, adhuc operibus seruantes seculo fidem, mentiri Deo per tonsuram noscuntur. Qui bini aut terni, aut certè singuli sine pastore, non diuersis, sed suis inclusi ouilibus, pro lege eis est desideriorum voluptas, cùm quicquid putauerint vel elegerint, hoc dicunt sanctum, & quod noluerint, putant non licere. Ecce quam concorditer sancti illi Patres hanc monachorum fœcem, tanquam diram luem, detestandam exterminandamque censuerunt. Iam ad quartum monachorum genus venimus, quos fictos hæremitas nominauimus, de quibus ita refert Cassianus. Sanè est aliud quartum genus, quod nuper cernimus emersisse in his, qui anachoretarum sibi specie atque imagine blandiuntur: quique in primordijs suis feruore quodam breui, cœnobij perfectionem videntur expetere, sed continuò tepefacti, dum pristinos mores ac vitia resecare contemnunt, nec iugum humilitatis, ac pœnitentiæ diutiùs sustinere contenti sunt, subdique seniorum imperio dedignantur, separatas expetunt cellas, ac solitarij sedere desiderant, vt ita scilicet à nemine lacessiti, patientes, mansueti, ac humiles possint ab hominibus æstimari. Quę institutio, imò tepor, eos quos semel infecerit, ad perfectionem nūq̃ permittit accedere. Horū imitatores putātur heremitæ nōnulli, qui nec vitijs emaculati, nec monasterij disciplina probati, solitariā vitā arripuerūt, de quibus postmodū agetur vberius. Cæterū quibus cōparabimus quosdā barbatos, qui bini, vel terni, nec multò plures simul habitāt, passimq; vagantes per sęculū heremitæ vocantur?

Heremitæ ficti, qui et quales.
Cassianus.

Núnquid fictis heremitis, de quibus nuper locuti sumus? Minimè, quoniam solitariè non viuũt, sed multi simul habitant. An verò Sarabaitis? Nescio an satis plena sit comparatio. Dicamus igitur, eos potiùs monstra quædam horrenda ex Sarabaitis fictisque heremitis confecta. Ab heremitis enim falsis sumpserunt Barbam, à Sarabaitis verò cohabitationem communitatemq́; , ab vtrisque autem teterrimæ vitæ figuram. Siquidem, illorum instar, nec verè pauperes, nec obedientes, nec stabiles sunt, nec moribus corripiendis intendũt. Non enim sunt veri pauperes Christi, quippe qui omnimodam rerum labentium nuditatem abhorrentes, nec verè seculo abrenũtiant, nec Euangelicam paupertatem sectantur, sed interdum laborando, interdum verò manus publicè extendendo, stipemq́ue petendo (maximè quando multus est populi concursus) quantas possunt opes aggregant, eas in multorum quandoq́ue annorum spatia reseruantes, quò deficiãt nunquam, lautiùs viuant, ventrisq́ue expleant ingluuiem. Nec obedientes quoque inueniuntur, vt potè qui Superiorum dedignantur imperiũ, qui laxis habenis, suaq́; libertate viuũt, qui suas nec nôrunt, nec volunt superare voluntates, qui suo quoque iure ac vôto viuentes, pergunt quò volunt, vagantur quando libet, agunt quod placet: qui denique non incumbunt morum compositioni, quandoquidem nec probatã viuendi normam, qua suos mores dirigant, sectantur, nec pristina vitia resecare curant, sed eadem quæ priùs exercent negotia. Quid plura? Nihil in eis, præter Barbam & vestem, mutatum inuenire poteris. Quibus animaduersis, deberet illi ipsi, quorum interest, à suis eos finibus propulsa-

pulsare, aut certè ad suscipiendam probatæ vitæ formam, penitus compellere. Sed his dimissis, ad alios æquè probos scilicet, accedamus, quos pater Benedictus girouagos appellauit. Hi sunt, qui tota vita sua per diuersas prouincias, ternis aut quaternis diebus per diuersorum cellas hospitantur, semper vagi, semper instabiles, semper suis voluptatibus, gulæque illecebris seruientes, qui & per omnia deteriores Sarabaitis esse putãtur: de quorum miserrima conuersatione melius est silere, quàm loqui. Denique eos subnectamus, quos dissolutos vocari diximus. Hi sunt, qui religiosam vitam probatamque regulam professi, suis nullo modo votis respondere volunt. Apud eos siquidem obedientiæ iura passim violantur, quibus si forsan ab eis audiatur, hoc vel timore pœnę, vel captandi fauoris, beneuolentięque, vel certè consequendi officij gratia efficitur. Sed quid de paupertate? Eam sanè, vel potiùs insanè, velut pestem exosam habentes, quas possunt opes congregant, officia ambiunt, quæ vel inuitis maioribus pertinaciter retinere non verentur, peculium recondunt, sectantur proprietatem, quã hactenus ita coluerunt, vt Christi patrimonium inter se partiti sint, misera tamen inæqualique partitione, cùm vnus esuriat, alius ebrius sit, vnus abundet, alius habeat nihil. Porrò si vitæ asperitatem quæsieris, inuenies crassos vultus, vẽtresque obesos. Nihil ibi frugalitas loci habet. At multo tùm cibo, tùm Baccho indulgetur. Carnes vel delicatiores sæpe vorantur. Lineę insuper camisiæ (quibus vel pontificio iure monachi interdicuntur) lecti quoq; molles, vestes pretiosæ, caligæ oblongæ, aliaque id genus permulta (quæ monastico rigori aduersantur) apud quosdam in

vsu

vſu habentur. De ſilentio, cæremonijs, obſeruantijſque antiquis nulla eis cura eſt, nulla fermè in templo reuerentia, nulla deuotio. Enimuerò diuinum officium ita percurritur, vt Deus irritari potiùs, quàm mulceri videatur. Quid plura? Moroſi mores componere negligunt, regularia inſtituta non curant. Monaſticam denique obſeruantiam peroſi, prǽter veſtem tonſuramque, nihil habere videntur religionis præuaricatores monachi, de quibus hic ſermo eſt. Quæ fortè aliaq; innumera fuerant & toleranda, & reticenda, ſi ipſis in clauſtris duntaxat admitterentur. At verò cùm publica ſint, quis reticere poſſit? Quis (inquam) coarguere palàm non habeat, quæ exleges monachi in propatulo peccare non verentur? Videas etenim quoſdam ex eis, breui admodum veſte, nodoque axillari decurtatos, mercatorum ſpeciem præ ſe ferre. Alios cernas non tantùm marſupia, ſed ipſa quoq; ſcapularia quãdoque ſerica geſtare. Inuenias etiam quoſdam ſeipſos mirantes, cincinnatos habere capillos, calceos feneſtratos, veſtes ſeculariter confectas, ſuperbum inceſſum, ſermonem turgidum, quandoq; etiam turpiſſimum. Inuenias (inquam) qui paſſim ſe Dominos Priores appellari iubent, monachi enim nomen exhorrẽt. Enimuerò ſi ſaperent, deberent quando monachi vocantur, Cæſarem appellare. Cur ita? Nempe quòd afficiantur hoc pacto graui contumelia, non ſecùs ac ſi peruerſum hominem quis ſtudioſum nuncupârit. Deniq; ſi huiuſmodi monachorũ portenta moneantur, vt reſipiſcant, ſtatim excandeſcunt, contumelioſis ſępe verbis monitorem deturpantes. Sed & ſi fortè ad eos reformandos quiſpiã neruos intendere cœperit, mox lites ſuſcitant, malè ſana conſi-

Religionis præuaricatores.

cōſilia petūt fauores aucupantur, argumenta cō-
quirunt, diſtortas ſomniant interpretationes, ſuis
nituntur corruptelis, & omnibus deniq; modis
cupiūt, vt nō curentur. laborāt vt fruſtrà laboretur,
agunt, vt nunquam ad ſalutarem exitum cœpta
perducatur. O quis ſufficiat huiuſmodi perditos
mores penitus enarrare? Enimuerò, qui oīa dili-
genter luſtrare voluerit, inueniet hanc prophanā
viuendi licentiam cæteris, de quibus locuti ſu-
mus, peiorem eſſe. Ex comparatione enim moruū
ad mores, æqua cenſura fieri poteſt. Poſſemus ad-
ijcere monachos illos, qui in monaſterijs probè
directis perperam viuunt, maioremq; propterea
gehennam ſibi parant: ſed nos potiſſimum de
communibus monachorum ſectis, non autem de
priuatis aliquorum moribus in præſentia agere
inſtituimus. Hæc autē retulimus, non vt rideantur,
ſed pijs defleantur lachrymulis, preceſque
fundantur apud Altiſſimum, quo priſtinam mo-
naſtici ordinis dignitatem inſtaurare dignetur.
Lapſa eſt enim ſupra modum. Iam videtur Sol
obſcuratus, luna in ſanguinem verſa, obſcuratū *Ioel. 2.*
aurum, mutatus color optimus, filij eius perditi, *Thren. 4.*
diſperſi lapides Sanctuarij in capite omnium pla
tearum. Iam ſenuit Iſaac, caligauerunt oculi *Gen 27.*
eius, cana eſt Religio. Iam cùm Nabugodo *Dan 2. 4.*
noſor arbores, ſtatuæque grandes honorum, cū *Gen. 41.*
Pharaone boues, diuitiarumque ſpicæ, cum *Gen. 40.*
pincerna & piſtore panes, caliceſque delitiarum
ſomniantur. Quid verbis opus?

Dereliquerunt plerique fontem aquarum vi-
uentium, ſuam ſcilicet regulam, regularemq; *Hier. 2.*
obſeruantiam, cuius vix vnum antiquum fru-
ſtum reperire eſt. Foderunt autem ſibi ciſternas
diſſipatas, excogitantes quaſdam inuentiones
huma-

humanas, cæremonias ſuperuacaneas, nouellos ritus, denique grauem, tædioſamque ſeruitij ſeu orationum copiam, cum quibus religioſę deuotionis aquæ nullo modo continere poſſe credũtur. Sed de ijs iam ſatis.

Breuiter primum probatur Cartuſianam uitam eſſe monaſticam, deinde pro diluendis argumentationibus multa de monachi nuncupatione ſubiunguntur. CAP. 13.

PETRVS.

IAM verò patefactis generaliter monachorũ ſectis, de Cartuſiana vita peculiariter agendũ eſt. Qua in re primùm oſtendamus, eam monaſticam eſſe, deinde ad rationes hoc improbãtes reſpondeamus. Primùm autem breuiter tãgendum, nec multo in eo labore deſudandum videtur, quippe quod ſatis apertè probat, conficitque nominis ipſius interpretatio. Monachus enim ſolus ſiue ſolitarius interpretatur. At verò Cartuſiana vita ita ſolitaria eſt, vt omnem in hac parte monaſticam vitam exuperet, quod & experientia ipſa declarat, & Cartuſianorum ſtatutorum confirmat authoritas. Ne igitur in re tam manifeſta paſſimque admiſſa caſſo labori diutiùs hęreamus, ad rationes in fronte præcedentis capitis depromptas accedamus, dicentes ad primam, Cartuſianam vitam eſſe ſolitariam ſeu heremiticam. Quod quia non impugnatur, & poſtmodùm probabitur, eam ob rem ad alteram ratiunculam accedatur. Cui vt reſpõdeatur vberiùs, agendum eſt de monachi vocabulo. In primis quot modis accipi paſſim ſoleat. Deinde quàm variè pro concordia virorum doctorum capi

Diluuntur obiectiones præcedentis capituli.

capi debeat. Postremò, cur ipsum olim tam gloriosum, hac tempestate ita exosum habeatur. Igitur quot modis ipsum monachi nomen passim accipi soleat, afferamus. Quidam enim omnes eos, qui religiosam vitam profitentur, monachos vocant. Verùm huiusmodi acceptionis temeritas parùm curanda est: quādoquidem vel liuore, vel derisione, vel contemptu, vel indignationis vehementia id effici putatur. E diuerso nonnulli, qui vel iuris periti esse putantur, eos solos monachos vocant, qui vitam propriè monasticam professi sunt. Itaq; illi ipsi, qui sub religioso habitu solitariam vitam agunt, nec tamē monasticis votis obstricti sunt, ab eis monachi non dicerentur. Quapropter multos anachoretas sanctissimos, vtpotè Paulum, Antonium, Hilarionem, & cæteros innumerabiles, à monachi nuncupatione excluderent, quos tamen verissimè monachos docta semper vocauit antiquitas. Itaque hanc duntaxat acceptionem recipientes, satis se & antiquitatis, & veræ interpretationis ignaros, & in fingendis verborū acceptionibus audaciores, ostendunt. Qui grauiùs incusandi essent, nisi & variè ipsum monachi vocabulū ab ipsa antiquitate desumptum fuisse inueniretur. Priscorum siquidem nonnulli monasticam nūcupationem quibusdam tribuere, quam eisdem alij denegârunt. In nomine discordia, in reipsa consensus fuit. Quod vt probetur, vel duo afferantur, scilicet Helias, & Ioannes Baptista. Quorum posteriorem diuus Chrysostomus monachū vocat, cùm ait: Ioannes est princeps monachorum. Ipse monachus statim vt natus est in heremum iuit, in heremo nutritur, Christum expectat in solitudine. Cuius sententiæ anteà fuisse Luc.1.2.

creditus

creditur Diuus Hieronymus, vtrumque (scilicet Heliam, & Ioannem) Monachum vocans. Etenim ipse agens de anachoretica vita (quæ secundùm eum monastica est) ita dixit: Huius vitæ author Paulus, illustrator Antonius, & (vt ad superiora conscendam) princeps Ioannes Baptista fuit. Alibi quoque sui propositi id est, monastici, Principes appellat Paulum, Antonium, Iulianũ, Hilarionem, Macharium, Heliam, Helisęum, filiosque Prophetarum, quos & expressè monachos nominat. Cæterùm Hieronymus ipse, quasi sibimet diffidens, in vita primi heremitę Pauli aliter sentire videtur. Sic enim inquit: Inter multos sæpe tractatum est, à quo potissimùm monachorum heremus habitari cœpta sit. Quidam enim altius repetentes, à beato Helia & Ioanne sumpsêre principium. Quorũ & Helias plus nobis videtur fuisse, quàm monachus, & Ioãnes antè prophetare cœpisse, quàm natus est. Ad quam opinionem vulgus omne consentit. Alij asserunt, Antonium huius propositi fuisse caput, quod ex parte verum est. Non enim tam ipse ante omnes fuit, quam ab eo omnium incitata sunt studia. Ex quibus omnibus liquet, magnam in huiusmodi negotio prima fronte dissonantiã inueniri, quam tamẽ sedari posse putamus, si varias ipsius verbi significantias prodiderimus. Quas omnes simul complecti volentes duas iam depromptas repetamus. Interdũ enim, vt diximus, vulgàriter monachus accipitur, & latissimè quidem, pro omni eo, qui seculũ missum faciens, ab hominum turba seipsum segregauit, siue tribus per professionẽ votis se obstrinxerit, siue non. Quæ acceptio de liuore aut certè contemptu suspecta, cum cæteris transeat erroribus.

Monasticæ vitæ principes.

Altero

Altero verò districto quodam modo capitur pro illo tantùm, qui seculi tumultum fugiens, vitâq; professus regularem, monasticis votis seipsum obnoxium fecit: quo modo anachoretæ à votis liberi, monachi non essent. Quæ significantia, licet apud recentiores quosdam vulgata sit, angustior tamen videtur, sed toleretur. Iam verò alias acceptiones subnectamus, ad sedandam antiquitatis diffidentiam excogitatas, scilicet largã, propriam, & strictiorẽ. Monachus enim largiùs sumpto vocabulo, ille est, qui vitam monasticã verè vel apparenter agit, siue monasticis votis obstrictus, siue ab eis immunis sit. Hoc modo vita monastica complectitur non solùm laudabiles & probatas, sed etiã reprobatas monachorũ sectas: quo modo cœperunt, qui varia monachorũ genera posuerũt, de quibus iam satis locuti sumus. Altero modo sumitur, propriè pro illo, qui sectã probam proprieq; monasticam (hoc est, verè cœnobitiam vel anachoreticam) ducit, siue certis ad eam votis se obstrinxerit, siue non. Hoc modo Sarabaitæ, & alij huiusmodi, qui dissuasas reprobatasq; sectas amplexati sunt, monachi nomen non sortirentur. Ipsa autem monastica vita hoc modo, id est, medio quodam, & proprio desumpta est, quæ secularis, communisque vitæ commercium fugiens, & à mundi turbinibus seipsam segregãs, in solitario secreto loco agitur, & contemplationi, vitæq; humilitati atq; asperitati incumbit, aut certè ad huiusmodi obseruanda certis quibusdã documentis ordinata est. Tertio denique, & strictiori modo sumitur, pro illo, qui vitam propriè monasticam agit, & nec Prophetiæ, nec alterius diuini muneris pręstantia maiori, quàm sit monachatus, decoratus est. Ca. praec.

Hoc

Hoc modo cœperunt, qui Prophetas esse monachos inficiati sunt: qui tamen pro alijs acceptionibus sunt ab alijs doctis viris monachi vocitati, quales & Apostoli, Discipulique Dominici. Sed cur (inquies) huiusmodi insignes viri, qui monasticæ vitæ formam tenuêre, non sunt olim concorditer monachi nuncupati? Nónne illo nomine quisque dignus est, cuius vitam veraciter tenet? Nónne (inquam) illi, qui & monasticæ vitæ disciplinam tenuerunt, & vitæ illius normā tribuêre, deberent etiam à recentioribus monachi extra controuersiam vocitari? Respondemus, & nunc & olim morem illum obseruari solitum, cùm multis officijs, dignitatibus, gradibus, gratijsue quispiam donatus sit, à digniori nomen accipere. Hoc in primis liquet in cœlestibus spiritibus, quorum superiores (licèt inferiorum gratias habeant) à maiori tamen nuncupantur. Hoc etiam constat in Prælatis, Principibus, alijsque huiusmodi, qui diuersis officiorum generibus decorantur. Cùm igitur Helias, Ioannes, & Apostoli, Discipulique Dominici plusquàm monachi fuerint, non mirum si à digniori nomen acceperint. Prophetia enim, Apostolatus, & doctoratus munera sunt solo monachatu præstantiora. Addo quòd Apostoli non duxerunt vitā in monastico habitu, solitarijsq; & silentibus locis, & ab hominum turba prorsus seiunctis (erant enim ad imbuendum populum instituti) quamobrem non solent passim monachi nuncupari. Sed iam satis sedata cōtrouersia, dicamus cur ipsum monachi vocabulum hac tempestate tanto odio habeatur. Olim enim gloriosum, multoq; in pretio habitum fuisse creditur; quando scilicet numini vita consonabat, & necdùm ouile monasticum

ſticum lupus deformationis inuaſerat. Illo igitur tempore,quo vita rectè agebatur, ea ipſa cũ ſuo nomine commendabatur,efferebaturq; plurimum. Quòd enim tunc laudaretur, vtpotè & præſtantiſſima,& maiorem in modũ vtilis mortalibus,ſatis teſtatur Caſſianus, cùm inquit:Præcipue inſigniſſimam Eccleſiam demonſtrauerunt, & dogma dilatauerunt vitæ virtutibus,qui conuerſatione monaſtica olim fruebantur. Vtiliſſima namque res ad homines venit à Deo iſta philoſophia. Et paulò pòſt. Hæc ergo philoſophia conuerſatione miranda,naturali ſimpliciq; prudentia, docet omninò,quæ nequitiam perimant,& operentur vtilia.Subiungit quoque alia multa in laudem monaſticæ vitæ. Adde illa Eccleſiæ columina, ſanctos ſcilicet Doctores Eccleſiæ omnes, præter Ambroſium, monaſticæ vitæ ſemitas inſecutos fuiſſe. Sed & ipſe Ambroſius,cæteriq; pontifices,& ſanctiſſimi,& præſtantiſſimi,ſemper fuêre præcipui fautores defenſoreſq; ordinis monachalis. Denique illa innumera,quæ prodierunt à monachis,doctrinarũ, virtutum,gratiarumque fluenta, ſatis oſtendũt, monaſticam vitam & laudatã, & laude digniſſimam fuiſſe. Cur ergo,dices,nomen ipſum nũc tam odioſum eſt effectum? Reſpondemus,huius rei quadruplicem cauſam aſſignari poſſe,ſcilicet, liuorem dæmonis, peruerſorum dementiã, diſſolutionem malorum monachorum,& denique bonorum probationẽ. In primis liuore dæmonis hoc effici non inuitus crediderim,quippe qui probos monachos vehementer peroſus, diuerſis eos calamitatibus ſemper afficere curet. Itaque non ei ſatis eſt, eos ſeculo reddere exoſos, niſi & ipſam nuncupationem faciat odioſam.

Omnes præcipuos Eccleſiæ Doctores præter Ambroſiũ monachos fuiſſe.

ſam. Videns enim in nonnullis adhuc monaſte-rijs vitam agi regularem, dolenſque propterea vehementius, totum monaſticum ordinem perturbare nititur, & quos non poteſt deformationis gladio iugulare, eos vel ipſius nuncupationis horrore ad nihilum redigere tentat. Putat enim vel ipſius nominis odio conſequi poſſe, vt qui ſubeundæ religionis ardore caleſcunt, non monaſticam, ſed aliam potius ſuſcipiant. Deinde ſit hoc, hominum leuium, cupidorum inuidorumque dementia. Leues enim homines ſacra omnia rident. Cupidi verò monachorum fortunam ægrè ferentes (quia terrena bona tam faciliter parare nequeunt) nomen certè pretioſum auferre conantur. Liuidi denique animaduertentes, monachos, & primòs omnium, & præſtantiſſimos fuiſſe, torquentur inuidia, ordinem monaſticum deturpant, & quo iure, quaq; iniuria pueros ad ſe trahunt, monaſticum ab eis deſiderium nominis infamatione auferentes. Porrò diſſoluta malorum monachorum vita, ipſum nomen adeò ingratum reddidit, quæ & non ſolùm ipſius nominis peperit detrimentum, ſed alia quoq; plurima eis attulit incommoda. Nec iniuria quidem. Qui enim ſuperis infenſi ſunt, qui mortem ſibijpſis conſciſcunt, qui grauiſſimam ſibi gehennam parant, qui proximis ſcandalo ſunt pessimo, qui iuuenes ſuis exemplis perditiſque moribus corrumpunt, qui fundatores turpiter fraudant, qui pauperum bona infideliter abſumunt, quomodo (quæſo) clari nominis honore digni eſſent? Quo (inquam) pacto ſuarum rerum iacturam non facerent? Qua demùm ratione apud mortales vllo in pretio haberentur? Non mirum igitur, ſi & ipſi multo paſſim ludibrio ſint, qui ſuum

In malos monachos.

ſtatum & ordinem, & nomen ridiculum fecerunt. Iam enim cum eorum aliquis in propatulo videtur, mox ſuggillatur, mox dicitur: En probus monachus, en ſanctus Benedictus iunior, & (vt barbaros mores barbaris verbis conſequar) ipſe eſt (inquiunt) vnus monachus pro omni potagio. Sed nouiſſimam rationem afferamus. Denique ad bonorum monachorum probationem hęc ſinitur calamitas, vt ſcilicet multa patientiæ argumenta habentes probi monachi, ipſam veraciter obſeruare ſtudeant, ſcientes per infamiam & bonam famam adeundum eſſe regnum cœleſte. Scientes (inquam) magni eſſe meriti, illum ſtatum elegiſſe, quem cognouerunt non re tantum, ſed ipſo quoque nomine ab ipſis ſeculariũ vanitatum ſectatoribus odio haberi. Quæ omnia prudenter animaduertentes Cartuſiani, ſciẽteſq; memoriter ea, quę mundialibus grata, alta, glorioſaq; videntur, Superis ingrata, abiecta, viliaq; frequentiùs eſſe, ipſum monachi vocabulũ cœleſtibus gratum non exhorrent, ſed totis votis amplexantur: vehementer geſtientes, non tãtum nomine, ſed ipſa quoq; re, de monachorum grege cenſeri. Itaq; nuncupationem ipſam tibi tuiſq; ſimilibus, hoc eſt, ſtultis, ingratam (quam & eis inter arguendum deſpiciendo reliquiſti) gratanter acceptãt: pientiſſimũ Dominũ flagitantes, vt tantæ nuncupationi reſpõdentes iugiter, atq; maledictionis illius (quã rabidus dæmon iãdudũ probis monachis imprecatus eſt) participes eſſecti, tandẽ cũ ſanctis monachis perennẽ à Domino benedictionẽ pro trãſitorijs maledictionibus ſuſcipere mereãtur: tametſi nõ putẽt, vlla ſe affici contumelia, cũ monachi vocãtur. Nihil enĩ vidẽt in huiuſmodi nuncupatione, quod criminatione di-

Patientia ſanctorũ.

Monachus quid eſt.

 ne di-

ne dignum censeri debeat. Quid enim (quæso) aliud est monachus, quàm vir pericula societatis humanæ fugiens, & in desertum vel claustrum se recipiens, vt solitudini vacare, tutiùs viuere, peccatorum causas vitare faciliùs, virtutes plenius cumulare, & demùm præmia vberiùs consequi possit? Quod si diligenter aduerterent vanitatum sectatores, non ita passim monachi vocabulo, tanquam ludibrio quodam, vterentur. Non tam leuiter (inquam) pro contumelia proferret, quod in multam laudem suapte natura sonare, probis peritisq; viris prorsus exploratum est. Sed dicet aliquis: Monachorum nuncupationem ipsam non detestor, sed dicentis animum, modumque proferendi modestè non fero. Fateor, imperfectis monachis graue esse, quod ridiculè dicitur, æquanimiter ferre. Sed, obsecro, si quis ridendo, spernendo, subsannando, aureum tibi daret, nunquid paruipendentem floccifaceres, datumq; aureum acciperes? Cur non etiam pretiosum monachi vocabulum, etiam ridendo tibi obiectum, accipis? præsertim cùm etiam ea, quæ ex se contumeliosa sunt, haud dubiè sint Christi contemplatione patienter, à monachis potissimùm, toleranda. Sed de his hactenus. Iam verò ad Cartusianam vitam redeuntes, ostendamus, eam solitariam, anachoreticam, & vtcunq; mixtam esse. Quod sanè negotium, si abs te nō improbetur, mi Oblocutor, solitarium erit. Nihil enim potest tuis manibus intactum euadere.

In primis oppugnatur Cartusiana uita, quod nec solitaria, nec anachoretica, nec utcunq; mixta sit: deinde multa de solitudine, ac solitaria uita negotio conducentia afferuntur.

CAP. 14.

CAP. 14. OBLOCVTOR.

CArtuſianam vitam nec ſolitariam, nec anachoreticam, nec vtcunq; mixtam eſſe, paucis oſtendere iuuat. In primis quòd ſolitaria non ſit, luculenter conſtat: quandoquidem Cartuſienſes in eodem clauſtro habitant, refectionem vnà capiunt, quotidie pro cultu diuino perſoluendo ſimul conueniunt, aliaq; ſectantur exercitia, quæ nō ſunt ſolitariæ vitæ officia. Adde, ſi ſolitaria eſſet, & otiosè, & imprudēter ageres. Otiosè quidem ac ineptè, quoniam idem ſibi volunt monaſtica vita & ſolitaria. Monachus enim (quod dixiſti) ſolus, ſiue ſolitari⁹ interpretatur. Cum igitur probaueris, Cartuſianā vitā eſſe monaſticā, niteris incaſſum oſtendere, eam ſolitariam eſſe. Imprudenter quoque, quòd putes tuā vitam propterea multa laude afficere, cùm tamen palàm ſit, ſolitariam vitam non laudabilem, ſed multo vituperio dignā eſſe. Quòd autē non ſit anachoretica ſiue heremitica, facile quoque conficitur. Siquidem vos Cartuſiani ſimul vitam agitis: non igitur anachoretæ, hoc eſt, ſecundùm nominis interpretationem, ſine choro ſeu conſortio viuentes eſtis, eáque de re nec vita veſtra anachoretica ſanè dici meretur. Deniq; luculēter oſtēditur, eam nullo modo mixtam eſſe. Alioqui dicta non conſentirent. Non enim fieri poteſt, vt eadem vitæ ſpecies ſit ſimplex, & mixta. Igitur cùm vitam Cartuſianā profiteris anachoreticam, & propterea ſimplicem, non potes eam rectè mixtam dicere. Simplex enim & mixtum, membra ſunt inter ſe pugnātia, quæ propterea eidem conuenire non poſſunt. Adde, illud quod mixtum eſt, nullius illorum,

ex quibus miſcetur, nomen accipere ſolere. Denique ſi Cartuſiana vita mixta eſſet, pura non eſſet. Pet. Antequam tuis obiectionibus reſpondeatur, aliqua videntur prælibanda, quæ huic negotio non inepta eſſe putantur. In primis de ſolitudine, ſolitariaq; vita. Deinde peculiariter de anachoretica ſeu heremitica, quæ ſolitariæ vitæ ſpecies eſt. Poſteà quot modis ſuſcipi, quot etiam modis deſeri queat ſolitaria vita, præſertim anachoretica, hoc enim pacto videbitur, quæ laudanda, & è diuerſo quæ vituperanda ſit. Ad hæc de ſolitariæ vitæ laudibus, vt quantum inde Cartuſiana vita ſit efferẽda, intelligatur. His enĩ expletis, facilius de Cartuſiana vita agetur, improbationibusq; factis reſpõdebitur. Primum igitur aggredientes, ſupponamus in primis, ſolitudinẽ interdum latiùs accipi poſſe, pro illa, quæ nõ tãtũ hoĩm eſt, ſed etiã aliarũ rerũ. Dicũtur enĩ aues quędã ſolitarię, dicũtur & beſtiæ quędã ſolitariæ. Interdũ verò tantũ capi ꝓ ſolitudine, quæ homini, aut etiã reb⁹ quę nõnihil habitudinis ad hoĩes habẽt, cõuenit: ſecũdũ quã acceptionẽ dicitur ſolitarius homo, ſolitarius author, ſolitaria vita, ſolitaria domus, ſolitaria opinio, & alia id genus pemulta. Hæc aũt ſolitudo ſocietati opponitur, aut ſecũdũ rẽ, aut certè ſecũdũ rationẽ, eaq; de re tot ſpecies, quot ſocietas, ſub ſe cõplecti poſſe videtur. Nihilominùs nõ ita paſſim cõmunis vſus tot ſolitudinis gradus admittit, quot ſocietatis. eã ob rẽ ſatis ſit vnã ſolitudinis diuiſionẽ generalem, quæ partim apud viros peritos, partim apud vulgares in vſu eſt. Dicamus igitur, ſolitudinẽ eſſe tripartitã. Quędã eſt interior, exterior altera, tertia ex vtraq; cõflata. Interior aũt, quę & mẽtis ſeu cordis ſolitudo vocatur, eſt ipſius mẽtis ab occupatione

patione, agitationeque immunitas, siue vacuitas quedã, quę & bene, & malè cõtingere potest, eaq; de re solitudo interior, in bonã & malam secerni posse videtur. Bona est, cũ humanus aĩus à vitiorũ turba, passionũ quoq; & curarũ noxiarũ strepitu, & deniq; ab occupationũ cogitationũque distrahentiũ tumultu liber est. Hoc enim modo solus est, qui pacatus atq; trãquillus est. Quę mẽtis statũ si passionũ turbæ tẽtationũq; tumultus oppugnent atq; turbent, si tamẽ mens ipsa nõ expugnetur, nõ deijciatur, nõ superetur, huiusmodi solitudo interior propterea nõ perimitur, licet agitetur atq; lædatur. Quæ sanè ad vitã solitariã decẽter agẽdã, vsq; adeò necessaria est, vt citra eã nec suauiter, nec salubriter agi possit. Hinc est illud Gregorij: Quid prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? Hanc nonnulli etiam in turbis positi, habent sufficiẽter, pauci excellẽter: hoc est, pauci sunt, qui à præsentiũ rerũ sensu ita abstrahãtur ac rapiãtur, vt quid extrà geratur, ferè nõ sentiãt. Hæc (inquã) solitudo præstãs rara est, præsertim apud hoĩes occupatos, & in humana societate versantes. Quam D. Gregorius secretũ cordis in Moralibus vocat, vbi in hunc modum ait: Si prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos curarum secularium tumultus in corde patiatur, non est in vrbe. De hac quoque interna solitudine Diuus Bernardus super Cantica ita inquit: O sancta anima, sola esto, vt sola oĩm serues teipsam ei, quem ex omnibus tibi elegisti. Fuge publicũ, fuge & ipsos domesticos. Secede ab amicis & intimis, etiã & ab illo, qui tibi ministrat. Secede ergo, sed mẽte, non corpore, sed intẽtione, sed deuotione, sed spiritu. Et subdit. Solus es, si nõ cõmunia cogites, si non

S Bernar. in Cant.

affectes præsentia, si despicias quod multi suspiciunt, si fastidias quod omnes desiderãt, si iurgia deuites, si damna non sentias, si non recorderis iniuriarum. Alioqui nec si solus corpore es, solus es. Vidésne, posse esse te & solum, cùm inter multos, & inter multos, cùm solus es? Solus es in quantacunque hominum verseris frequentia: tantùm caue, alienæ conuersationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius iudex. Hæc Bernardus. Sed iam de mala solitudine agamus. Solitudo interior mala dicitur, cùm à virtutũ cõmertio, sanctorumq; cogitatuum, & cœlestium occupationum societate vacuus est. De qua il-
Eccl. 4. lud rectè accipi potest: Væ soli. Qui enim hoc modo solitarius est, nec diuinæ gratiæ, nec studiosarum quoque occupationum potitur consortio, sed aut malè vacat, aut certè tumultuantes passiones, cogitationésque varias animam ipsam miserè laniantes, habet: quę miro quodam modo cum mala societate infaustam, miramq; solitudinem efficiunt. Infaustam quidem, quoniã infœlix illa mens est, quæ virtutum sanctarumq; occupationum commercio destituta est: miram verò, quia & in medijs vrbibus, & in multa hominum frequentia planè frequentissima est. Quę nihilominus in ipsis etiam syluis ac desertis inuenitur, cùm scilicet à solitario inania castra fabricantur, mundialia desideria corde volutãtur, rixantur passiones, & denique insensata cogitamina solitariam mentem infœliciter occupant, quæ & interdum ita agitant, vt in verba, gestúsque solitarius ipse erumpat. Inuenire enim est quósdam solitarios, qui plerumque cum absentibus altercantur, iaculantur conuitia, comminãtur. Alios verò reperias inanes choreas ducentes,
saltan-

saltantes,lasciuientes. Alios quoque offendas,qui soli loquuntur, solique agentes, nullum (quod mirum est)silentium obseruant. Denique alios comperias,qui vel forenses causas agant,vel acriter disputent, vel concionentur ad plebem, vel interpretantur, vel demùm aliquid huiuscemodi casso labore efficiant. Quod ,referente Cassiano de institutis cœnobiorum lib. 11. cuidam solitario in heremo Scythiæ commoranti, contigit. Cum enim senex quidam ad cellam eius, gratia visitationis, accessisset, ostioque propinquasset, atque audisset eum intrinsecus loquentem, paululum substitit, cognoscere volens,quid ille de Scripturis vel legeret, vel memoriter recenseret. Cumque aure diligenter applicata curiosius explorasset, audissetque eum concionantem, ac si in Ecclesia exhortatoriũ plebi sermonem faceret, posteaque mutato officio, missam Cathecumenis velut celebrantem, tunc demùm senex pulsauit ostium. Qui introductus,& ab illo fratre rogat⁹,quãdo venisset, iocules senex ipse grateq; respõdit: Modò,inquiens,quãdo tu missam Cathecumenis celebrabas. Quo nimirũ exemplo probatur, quod diximus, & solitudinẽ internam, miseramq; nonnunquam in desertis inueniri, & cum exteriori solitudine infœliciter sociari. De hac autem mala solitudine,accipi mysticè potest illud Psalmistæ: Errauerunt in solitudine in inaquoso. Quod tamen peculiariter Diuus Bernardus interpretatur de solitudine superborum,dicens: Solitudo hæc superborum est: quia solos se reputant, solos appetunt reputari. Literatus est,odit socium. Astutus in negotijs secularibus,neminem vellet sibi similem inueniri. Pecuniosus est,si ditescere viderit alterũ, Psal. 106.

con-

concitatur. Fortis est aut formosus: da ei parem, & contabescit. Solitarius est, sed erroneus. Errat in solitudine sua. Non enim solus habitare poterit super terram. Potest nihilominus de omni solitudine mala verbũ illud intelligi, quandoquidem non solùm per superbam cordis solitudinẽ, sed etiã per quamuis aliam miseram atq; ineptã erratur siue peccatur. Verùm hac interna solitudine prætermissa, vtpote à qua passim solitaria vita minimè nuncupari soleat, de exteriori agẽdum est, quæ scilicet alterius rei, quàm mentis, vacuitas aut singularitas quædã est. Hæc autem in solitudinem corporis, loci, ac vtriusque, prima fronte diuidi potest, & sufficienter quidẽ. Quanquam nonnulli (in quibus est Petrarcha) alium quendam exterioris solitudinis modum siue speciem ponunt, dicentes, quandam esse temporis solitudinem, quando videlicet à tumultu ventorum, aliorũq; huiusmodi aër immunis est, multumq; habetur silentiũ. Tunc tacet omnis ager, tunc sunt sine murmure frondes: tacent & strepitus in vrbibus, tranquillaq; sunt omnia, nec clamores vspiam audiuntur, quod intempesta nocte sæpius euenire solet. Verùm hæc temporis solitudo in communi vsu non est. Nec immeritò quidẽ, cùm ab huiusmodi solitudine humana vita nomẽ non accipiat. Aliàs ciues omnes, nullis flantibus austris, nullisq; tumultibus resonantibus, solitarij essent. E diuerso cùm tempestates sonant, perflantq; omnia venti, hi qui solitudinẽ colunt, solitarij non essent. Non negauerim tamen, hanc temporis solitudinem, quæ potius tẽporis tranquillitas diceretur, ad vitam solitariã suauiter agendam multùm conducere, sine qua tamen etiã rectè acta est, & agi potest. Quapropter

pter ea dimissa,præfatæ diuisionis(quam posuimus) membra breuiter tangamus,dicentes, solitudinem corporis esse , quando quis corporaliter in aliquo loco ita constitutus est , vt nec comitem , nec pœnitentem alium tunc temporis socium habeat , siue locus sit suapte natura solitarius,siue non . Quo modo dicere solemus de aliquo societate carente,solus est. Vnde & in vrbibus huiusmodi solitudo haberi potest. Quā quidem amasse creditur Imperator ille Domitianus, qui vt liberius muscas persequeretur , in suo se cubiculo occulebat. Cuius vesaniam Crispus orator eleganter risit.Ab eo enim cùm quęreretur, an quisquam cum Imperatore esset;respōdit:ne musca quidē.Hæc autē solitudo ad lectionē, orationē,cæteraq; spiritalia opera multū cōferre putatur.Ideoq; nō citra causam obseruatur ab illis ipsis, qui vel sciētiæ,vel sapiētiæ veræ prorsus incūberere volūt.Verū si sola fuerit,scilicet , sine solitudine cordis, nullius aut parui est momēti, iuxta illud Gregorij in Moralibus iam superius allegatum : quid prodest solitudo corporis,si solitudo defuerit mentis? Qui enim corpore(vt idem ait)remotus viuit,sed tumultibus conuersationis humanæ terrenorum desideriorū cogitationi se ingerit, non est in solitudine. Hęc nihilominus,vt diximus, potest spiritalibus exercitijs multum cōmoditatis afferre. Sed iam de solitudine loci agamus . Solitudo loci dicitur solitarius locus,inanis; vacuus,hoc est, à turba seu frequentia hominum , præsertim eorum,qui imparis sunt propositi, seiugatus . Cuius quidem tres species traduntur , scilicet deserti , claustri, & tecti . Quæ cum suis cultoribus per tres aues , scilicet pelecanum , nicticoracem,

Psal 101. racem, & passerem designantur, & à Psalmista tanguntur, cùm inquit: Similis factus sum pelecano solitudinis, factus sum sicut nicticorax in domicilio, & factus sum sicut passer solitarius in tecto. *Pelecanus* Per pelecanum, autem, quæ auis est & nimiæ maciei, & soliuaga, significantur tùm heremi, tùm heremitæ ipsi, qui propter victus asperitatem macilenti sunt, & in desertis se continent. *Nicticor.* Per nicticoracem (qui à publico remotus, & habitans in parietinis, hoc est, ruinis, vbi scilicet parietes stant sine tecto, noctem amat, dumque aues aliæ dormiunt, vigilat, sibiq; parat escas) significantur tùm claustrales solitudines, tùm solitarij claustrales. Quippe qui à publico semoti & in tugurijs habitantes (velut in nocte positi) nesciri cupiunt, dumq; alij malum quandoque somnum dormiunt, ipsi & spiritaliter, & corporaliter vigilant, spiritales æternosq; cibos sibi parantes. *Passer.* Per passerem verò (qui solitarius siue vnicus est) solitudo tecti, siue etiam solitarius in tecto manens intelligitur, qui ad alta virtutum euolans, laqueos vitat periculosos. Præfatis solitudinibus localibus addi potest quarta species, quæ scilicet ex eis aut aliquibus earum simul confici possit. Verùm nominalis potiùs, quàm realis huiusmodi additio videtur. Non enim ex tribus vna realiter confici, sed vna quandoque triplici nomine denotari posse putatur. Exempli causa. Detur claustrum Cartusianum in desertis (sicut assolet) extructum: Cartusiana vtique domus & deserti, & claustri solitudo erit, quinimò & cella Cartusiana tunc simul deserti, claustri, tectique solitudo, iure poterit vocitari, quòd in deserto, claustroque constituta, tectum sit solitariæ vitæ aptissimum. Non igitur semper realis est huiusmodi

modi membrorum distinctio, sed interdum nominalis Iam verò membrorum ipsorum tangamus descriptiones. Solitudo deserti locus est, ab hominum (præsertim eorum, qui alterius sunt propositi) turba atq; frequentia longiùs semotus. Qui quidem interdum saltuosus est, interdum montuosus, nonnunquam vallibus refertus, aliquando campestris & apricus. Vsus enim communis deserta vocat loca, penè infructuosa, & ab oppidis hominumque habitatione longiùs segregata. Loca enim frugifera non ita propriè deserta sunt. Loca quoque arboribus glandiferis plena, syluas vulgus nuncupat, non deserta. Huiusmodi verò deserta solitudo, aliquando est remotior, interdum verò hominum habitationi vicinior, quandoque ampla, nonnunquam angusta. Quælibet tamen accidentariè est solitudo. Loca enim, in quibus ingentes vrbes nunc conditæ sunt, anteà vastæ solitudines extiterunt. E diuerso loca quædam deserta traduntur, in quibus vrbes olim fuerunt gloriosæ. Diuina enim vindicta, vrbes nonnunquam in deserta redactæ sunt, cuius aliquando misericordia, quæ diruptæ fuerant, sunt in pristinam gloriam instauratę. Nõ igitur intrinsecè & inseparabiliter, sed contingenter & respectiuè locus aliquis solitarius dici debet. Sed reliqua prosequamur. Solitudo claustri dicitur, claustralis locus, hoc est, muris, fossatis, aut aliqua huiusmodi clausura munitus, & ad solitariam vitam agendam institutus. Claustrum enim à claudendo dicitur. Igitur si ad agendam vitam propriè solitariam, qualis est vita Cartusiana, claustrum fuerit ordinatum, tunc claustralis solitudo rectè vocabitur Si verò ad vitam vtcunque solitariam, qualis est cœnobitica, im-

ca, impropriè dicetur clauſtri ſolitudo. Neq; verò à ſituatione, ſed à vitæ qualitate nuncupatur ſolitudo clauſtralis. Si enim clauſtrum cœnobiticum, hoc eſt, illorum, qui ſocialiter viuunt, fuerit in deſerto ſitum, clauſtrum quidem vere dicetur, ſed tamen non propterea vocabitur aptè ſolitudo clauſtri. Ad vitæ ergo conditionem reſpiciendum eſt, ſi aptè terminis vti velimus. Ex his colligere eſt, duo hæc non omninò idem ſibi velle, ſcilicet in ſolitudine eſſe, & ſolitariè viuere. Vnum enim ſine altero eſſe poteſt. Quando enim populus Iſraël in deſertis erat, ſolitudinem quidem incolebat, ſed tamen ſolitariè non agebat. Denique ſolitudo tecti, eſt tectum ſolitarium, hoc eſt, ab alijs ſemotum, & ſolitariç vitæ aptum, vel eſt in tecto, ſiue ſacro, ſiue prophano, locus quidem ſecretior, in quem quis aptius ſe recipere, & ab hominum conſortio ſegregare poteſt. Nonnulli enim turbas hominum, negotiorumq; ſtrepitus fugere geſtiunt, quibus tamen nec deſertum, nec clauſtrum adire mẽs eſt. Itaque ſecretum, abditumque locum, vel in æde ſacra, vel domo priuata ſibi deligunt, vt ibi mores diſcutiant componantq;, vel orent, aut contemplentur, aut otio literario indulgeant, aut ſapientiæ potiùs deguſtandæ incumbant, aut demùm libros cõficiant poſteritati profuturos. Hãc multi, ſaltem pro tempore, coluiſſe creduntur. In primis coluit Iudith, quæ in ſuperioribus domus
Iudith.13. ſuæ ſibi cubiculum fecerat, vbi cum puellis ſuis ſola morabatur. Coluit quoq; Sara iunior, quæ moleſtijs affecta, ſuperius domus ſuæ cubiculũ
Tob.3. gratia orationis conſcendit. Coluêre etiam pro
3.Re.17. tempore Helias & Heliſęus, quibus cœnacula in
4.Reg.4. ſuperioribus domus confecta fuére. Coluit inſuper

per Anna, quæ non recedebat de templo, ieiuniis & orationibus vacans. Coluerunt denique Luc.2.
alij permulti, interdũ perpetuò, interdũ verò pro tempore, vt facultas tulit, vel volũtas affuit. Qui sibi incumbere cupientes, nec deserti, nec clausi solitudinẽ ferre valentes aut volentes, secretiorem locum eligere, & spretis mundialibus curis, Deo sibique vacare curauêre. Deniq;(vt exterioris solitudinis membrũ tertiũ, quod scilicet ex solitudine corporis & loci conflatum est) prosequamur, dicamus, huiusmodi solitudinem esse, quando in loco suapte natura solitario, solitaria vita agitur. Et hæc quidem (de qua potissimũ agere intendimus) in extremam, & non extremam secerni potest. Quod quidẽ, cùm de solitaria vita anachoretica agetur, apertius erit. Nõ enim solitudo vel extrema, vel non extrema absolutè dicitur, sed respectiuè. Iam verò primę diuisionis principalis tertium membrum, hactenus propter subdiuisiones dilatum, quod videlicet ex solitudine interiori ac exteriori confectum nuncupaueramus, breuiter tangamus: dicentes, illud contingere, quando interiorem solitudinem exterior comitatur: quod & bene, & malè fieri non dubitatur. Enimuerò si cum bona mentis solitudine fuerit exterior sociata, dici non potest, quàm pulchra rerum species sit ad vitæ perfectionem & acquirendam, & conseruandam. E regione verò nihil fœdius, nihil periculosius mala pectoris solitudine, cui adiuncta fuerit exterior, præsertim extrema, Tunc enim vitia licenter admittuntur, quæ non tantùm alios, sed & suum quoque authorem sæpius latentia, ad infaustum penitus exitium deducunt. Sed hactenus de solitudine. Nunc de solitaria vita agamus.

In pri-

In primis autem,ne quid nos fallat, conside-rare opus est,solitariam vitam trifariam (quantum hic sufficit)accipi posse. Primò quidem latissimè,pro ea quæ separatim agitur,siue illa sit hominum, siue bestiarum. Quædam enim bestiæ suapte natura solitariæ sunt,quæ & soliuagæ dicuntur,vt diximus: Altero verò modo non ita amplè,licet impropriè, pro vita huiusmodi,quæ ab hoīm turba segregata,solitudini vtcūq; incubit: aut certè pro statu ad obseruandam quomodocunque solitudinem instituto. Hoc modo quælibet monastica vita propriè sumpta,pro nominis interpretatione diceretur solitaria. Monachus enim solitarius interpretatur. Quod & Hieron. ad Paulin. scribēs.inquit: Si autē cupis esse quod diceris ,monachus,id est,solus: quid facis in vrbibus, quæ vtique non sunt solorum habitacula, sed multorum ? Sed quoniam plerique eorum, qui de monachorum grege censentur,parum solitudini incumbunt, eam ob rem solitarij vulgo non dicuntur. Monachi quidem nomen,quod eis secundùm propriam nominis interpretationem minimè tribui deberet,apud vulgus retinuerūt, non autem solitarij. Tertio denique modo,proprio quidem ac vulgato,capitur pro vita illa,quę segregatī à multitudine sic agitur,vt vel semper, vel penè semꝑ,vel demū pro bona tēporis parte, solitudini incūbat, Enimuerò,qui solitarij dici merentur,non solùm eorū,qui dispatis sunt propositi,sed etiam eorum,qui eiusdem status sunt, commercia refugiunt, aut certè nō passim cum eis versantur. Non enim eorum est studiū(quod vtique singulare putatur) passim ac frequenter cum alijs,etiam suî similibus,conuersari,sed potiùs alienum vitare consortium,seiunctoq; in habita-

bitaculo visitare. Hanc autem solitariam vitam nonnulli quibusdam volũtarijs diuisionibus partiti sunt in quibus excogitandis multùm, sed frustra, laborasse putantur. Siquidem ipsam solitariam vitam partiti sunt penes modos vel proposita quibus vel suscipitur, vel agitur. Verum cum hæc sint innumera atq; incerta, non posset certa diuisio penes hæc effici. Itaque parum artificiosè prosecuti sunt. Ea de re, potissima Psalmistæ vestigia (sicut cœpimus) sectantes, & à loco denominantes, dicimus triplicem esse vitam solitariam propriè sumptã: scilicet deserti, claustri, & tecti. Solitaria deserti est, quæ seorsum à multitudine agitur in loco deserto. Claustri verò est, qua in claustro solitario, hoc est, ad solitudinem colendam instituto, viuitur. Licèt enim agatur in multitudine, non tamen cum multitudine. Tecti autem, quę in tecto seorsum à multitudine ducitur. Interdum verò sub veste seculari, nonnunquam verò sub habitu à secularibus discreto. Hæc autem latiùs prosequi nihil necesse est, cum satis ex his, quæ de triplici solitudine dicta sunt, accipi queant. Psal. 101.

De anachoretica uita, diuisione eius, ac multis anachoretarum generibus.

CAP. 15.

IAM verò declarata solitaria vita, peculiariter agendũ est de vna eius specie pręcipua, scilicet anachoretica, seu heremitica. Sed dices, pro quorundã sentẽtia, solitariã, anachoreticam, heremiticamq; vitã idem sibi velle. Etenim pro eodẽ reputant nonnulli solitudinem, anachoresim, & heremum. Verùm si communis loquendi mo-

dus animaduertatur, videbitur inter ea nonnihil esse discriminis. Non enim solitarios omnes solent anachoretas, seu heremitas nuncupare. Non enim anachoretæ passim dicũtur, qui nec in deserto, nec in claustro, solitariam sub veste seculari vitam agunt. Dicamus, ergo solitariam vitam quodammodo genus esse. Omnis enim anachoretica, quæ & heremitica dicitur, solitaria est, & non è diuerso. Ea enim, quæ sub veste seculari in loco quidem solo, non tamen deserto vel claustrali agitur, solitaria quidẽ est, nõ autẽ anachoretica. Dicamus ergo rectiùs, anachoreticam vitam eam esse, quæ sub habitu à secularibus discreto in solitudine deserti, vel claustri propriè solitarij agitur. Parũ enim in hoc negotio refert, si locus ipse vel clausus, vel à clausura immunis sit. Sed hoc loco dices. Anachoretæ sunt, pro antiquorum Patrum sententia, qui soli per deserta habitant: igitur ineptè ad solitarios claustrales anachoreticam vitã extendis. Respondemus primũ eos, qui ita anachoretas nuncupârunt, appropriatè seu restrictè vocabulum cepisse, & nomen genericum vni suarum specierum, in qua solitudinis ratio plurimũ relucet, tribuisse. Sunt enim anachoretæ quidam prorsus extremi, alij vero non ita. De primis ergo passim locuti sunt antiquiores. Dicimus & aliter anachoreticam vitam bifariam accipi posse. Vno quidem modo generaliter, pro illa, quæ sub habitu discreto, in solitudine deserti, vel claustri propriè solitarij, agitur. Hoc modo anachoretæ sunt, qui solitudinis amore succensi, à secularium se vestitu ac turba segregantes, & discretis in habitaculis separatim habitantes, solitudini magnam operam nauant. Altero autem modo strictè desumitur, pro illa,

illa, quæ in deserto procul ab hominibus agitur. Non enim vrbes, sed nec villas quidem, nec loca secularibus mixta, colit. Hoc modo anachoretæ sunt, qui solitudinis cõtemplationisq; amore succensi, ab hominum consortio se longiùs separárunt, soliq; aut penè soli per deserta habitãt. Hoc modo cepit Hieronymus, cùm ait: Anachoretæ sunt, qui soli habitant per deserta, & ab eo, quòd procul ab hominibus recesserunt, nuncupantur. Cui astipulatus Rabanus, in Sermone de oibus sanctis, vocat anachoretarũ singulare propositũ: quippe qui (vt ait) per singula loca heremi in speluncis & exiguis cellarũ tugurijs vniti, modico contenti pabulo, demorabantur: bestijs sociati, multi auibus subministrati, ciborum spernentes delicias, luxus seculi calcantes, laudem tẽporalem non amantes, visum hominum fugientes, angelorũ assueti loquelis, pluribus virtutũ effulsére signis. Primo autẽ modo capiũt, qui religiosos vitã propriè solitariã in cellulis claustralibus agẽtes, anachoretas seu heremitas vocant. Nec ineptè quidẽ. Tametsi claustralis solitudo non ita solitudinẽ colit, vt illa deserti, præsertim quæ extrema est: nihilominus tamen vsq; adeò solitudini vacat, vt etiam anachoretica dici mereatur. Quæ quidem ab illa deserti (quæ scilicet claustralis nõ est) distat, quòd hæc sit securior, illa verò periculosior. Hæc semper hominũ paris propositi commerciũ admittit, illa quandoq; refugit. Hæc ducẽ habet, quẽ semper sequatur, illa sæpe sine ductore agitur. Hęc videtur honestior, illa incultior. Hæc votorum frœno cohibetur, illa frequẽter suo voto viuit. Hæc demũ cõmẽdabilis admodũ obedientiæ merito putatur, illa sępe remissius acta parũ frugis suis cultorib⁹ affert.

Hieronym.

Rabanus.

Sed iam anachoreticæ vitæ descriptione patefacta, eius quoque diuisionem subnectamus, dicentes, eam in genere bipertitam esse. Quędā enim laudabilis est, altera vituperabilis, aut certè suspecta ac dissuasa. Cùm autem laudabilem dico vel vituperabilem anachoretarum vitam, potiùs de propositis seu sectis, quàm de personarum meritis accipio. Laudabilis est, quæ debitè suscipitur, debiteq; agitur. Vituperabilis autē ac suspecta ea est, quæ indebitè suscipitur, aut certè agitur ineptè. Si enim vtroque modo se habeat, hoc est, si malè suscipitur, maleque agitur, nihil tetriùs, nihilque infœlicius est. Hanc vitam sectati sunt Sarabaitæ, fictique heremitæ, de quibus suprà meminimus, cùm de diuersis monachorum sectis ageremus. Hac igitur vituperabili dimissa, de laudabili tangamus: dicentes, eam generatim duplicem esse. Quædam enim claustralis nuncupari potest, quæ scilicet in solitudine claustri agitur. Alia verò exclaustralis, quæ extra claustrum agitur in deserto. Et hæc quidē tripertita est. Quædam enim est claustrali vtcūque similis. Altera verò magis distans, ac penè extrema. Tertia denique prorsus extrema est. Quibus animaduersis, videre est, anachoreticæ vitæ laudabilis duo esse genera tantùm, si diuisionem immediatam secteris. Si verò mediatā, quatuor. Quæ quidem, vt apertiora fiant, afferamus varios anachoretarum modos, qui ad quatuor genera reduci posse, & genus aliquod anachoreticæ vitæ egisse, videntur. Primum genus est eorum, qui claustrales dici queunt, quorum scilicet propositum est cum alijs eiusdem conditionis in eadem solitudine claustri habitare, seiunctis in cellis victitare, silentio ac solitudini

magnam

magnam operam nauare, & demùm pro cultu diuino persoluendo certis horis vnà conuenire. Quod vitæ genus agunt Cartusiani. Nec iniuria quidem. Est enim cæteris humanius, securius, perfectiusque, quod pleniùs monstrabitur. Adde quòd solitudinem colunt angustiorem, quippe qui non sinantur passim vagari, nec pro suo viuere voto, sed clausi, silentesq; salutaribus incũbere rebus impelluntur. Iam verò alterum anachoretarum genus afferamus, eorum scilicet, qui solitarijs claustralibus viciniores sunt, maiorẽq; similitudinem cum eis habent. Quod vitæ genus apud priscos frequẽtissimum fuit. Hi etenim tota hebdomada solitariam vitam in desertis agentes, Dominico die ad Ecclesiam diuina officia persoluturi conueniebant. Quibus de more celebratis, simul refectionem sumebant, postmodùm verò de suis vel tentationibus, vel alijs huiuscemodi negotiolis colloquebantur, & tandem alimenta sumentes, quæ toti hebdomadæ sufficere possent, ad sua septa reuertebantur. Et horum quidem, duo certè gradus fuisse videntur. Vnus eorũ, qui diutiùs in cœnobitica vita probati, vitijsque purgati, & demùm ad singulare certamen idonei, ob maiorem vitæ asperitatem, solitudinisque desiderium, & demùm purioris contemplationis amorem eximium, claustra linquebant, desertaque petentes, tota hebdomada solitudinis potiebantur secretis. Qua consummata, ad cœnobia sua diebus festis redibãt, vt diuinis rebus incumberent, vitæq; suæ necessaria (celebrata solennitate, omnibusque ritè peractis) acciperent. De hoc numero fuit bona pars eorum, qui Ægypti solitudines coluerunt, qui quidem (vt Hieronymus ait) de cœnobijs exeũ-

Cartusianæ uitæ commendatio.

tes(excepto pane & sale)amplius ad deserta nihil ferebant. Quem viuendi modum S. Patres (qui de anachoretica vita meminerunt) multis laudibus prosecuti sunt,probârunt, consuluerunt suaseruntq; Etenim Patres ipsi vetusti concorditer censuerunt,eum, qui ad vitam anachoreticā se conferre vellet,debere prius in cœnobitica vita exerceri atque probari. Ex quibus Hieronymū in primis afferamus,ita consulentem ac dicentē: De ludo monasteriorum huiuscemodi volumus egredi milites,quos heremi dura rudimenta nō terreant,qui specimen conuersationis suæ multo tempore dederunt, qui omnium fuerunt minimi,vt primi omnium fierent, quos nec esuries aliquando,nec saturitas superauit,qui paupertate lætantur.quorum habitus, sermo, vultus, incessus,doctrina virtutum est. Cui astipulatus Cassianus,ait illos anachoretas esse,qui prius in cœnobijs instituti, iamq; in actuali conuersatione perfecti, solitudinis elegêre secreta. Concordat & his Diuus Benedictus,eos anachoretas nuncupans, qui non conuersionis feruore nouitio, sed monasterij probatione diuturna, didicerunt cōtra diabolum(multorum iam solatio docti) pugnare, & bene instructi fraterna ex acie, ad singularem pugnam heremi transeuntes, soli pugnare sufficiunt. Verùm hi præstātissimi Patres de vno secundi generis anachoretarum ex claustralium gradu(qui cæteris visus est securior)locuti sunt.Cui additur & gradus alter penè similis, eorum scilicet, qui in eadē solitudine deserti,seiunctis in cellulis habitantes, Patrem vnum (& eum quidem presbyterum) habebant,quem Abbatem nuncupabant, qui scilicet in communi oratorio,seu Ecclesia in deserto sita(ad quam
diebus

diebus Dominicis conueniebant) rem diuinam faciebat, sacraq; eos communione donabat. Horum quidam ex cœnobijs egressi, ad ea postmodum non reuertebantur, sed alijs heremitici propositi cultoribus se iungentes, solitudinem colebant. Alij verò ex seculari turba fugientes, atq; in heremum se recipientes, solitariæ vitæ rudimentis primùm imbuebantur, deinde solitariè instar aliorum agebant. Et huius quidem secundi generis anachoretarum olim plenæ solitudines fuerunt, vsque adeò, vt heremi in parochias versæ viderẽtur. Nam & in heremo Nitriæ quinque millia distinctis in cellis habitasse Diuus Hieronymus tradit. Adde quòd in eadem solitudine interdum diuersi fuêre presbyteri, qui diuersis Ecclesijs præerant. Siquidem in heremo Scythiæ monachorum probatissimi Patres (qui perfectione ac scientia omnibus, qui erant in Ægypto, monachis præeminebant) fuisse referuntur. In quibus numeratur Paphnutius Abbas vir eximius, & presbyter congregationis illius, in qua demoratum se fuisse refert Cassianus, cum quo in eadem heremo alij presbyteri tribus alijs Ecclesijs præsidebant, quod Cassianus ipse Collatione decima satis innuit. Enimuerò pro heremorum capacitate vel plures, vel pauciores anachoretæ simul habitabant, qui cùm eo tempore penè omnes laici forent, vnum duntaxat presbyterum, si satis illis erat, habebant; à quo velut Curato, Parochiani Sacramenta sumebant. Cùm verò in eadem heremi vastitate ingens anachoretarum copia Abbate seu Patre vno contenta esse non posset, pars vna vnum, alia verò alium sibi presbyterum sumebat. Istius ergo secundi generis anachoretæ tota heb- Paphnutius.

ta hebdomada solitudini iugiter incumbebant. Qua expleta è suis latibulis prodeuntes, diebus Dominicis (vt diximus) vnà conueniebant. Et tandem oĩbus, quæ ad diei solennitatē requirebãtur, ritè peractis, ea, quibus opus erat pro vitæ sustentatione, secum ferebant. Quibusdam enim pro diebus singulis duo proximaria, hoc est paruuli panes vix libræ vnius pondus habentes, pro canonica portione tribuebantur De horum numero fuit Paphnucius (cuius suprà meminimus) qui vel in extrema ætate cùm ad cellam (quæ ab Ecclesia quinque millibus distabat) reuerti vacuus non vellet, vas aquæ, quam per totam erat hebdomadam sumpturus, ceruicibus suis onerãs reportabat. Non enim passus est vnquam (licet nonagenariam excessisset ætatem) iuniorum sibi labore deferri. Fuit quoque de huiusmodi grege Serenus Abbas, qui propositam sibi à Cassiano quæstionem distulit, quòd ad Ecclesiam eundum foret. Hoc enim facere diei Dominicæ solennitas commonebat. Posteà verò consummatis, quæ diei solennitas exigebat, & Ecclesiæ congregatione dimissa, ad cellam reuersi, refectique, ad præmissam quæstionis absolutionem accesserunt. Sed iam tertium genus anachoretarum tangamus, eorum scilicet, qui penè extremam solitudinem coluerunt. Non enim soli in eadem heremo habitabant, sed consortium vtcunque admittebant; quibus hoc genus sectandi mẽs erat. Sed nec certis quoq; dieb⁹, instar eorũ, qui nuper dicti sunt, cõueniebãt: cõueniebãt tamẽ aliquoties, vt suppetias sibi mutuò ferrẽt. In eadem ergo solitudine commorabantur, vt sua vel aliena necessitate impellente, putà pro leuando graui tædio, vel consilio, præsidioque habendo, vel

Serenus.

do, vel etiam alijs dando, se mutuò visere, alienasque cellas adire possent. Et horum nonnulli è seculi turbinibus ad heremi secreta se conferentes, ab alijs iam exercitatis probatisque principibus, solitariæ vitæ institutis imbui curauerunt: Non enim tantæ vitæ tramitem sine duce primum esse suscipiendum, & pessimo vtendũ magistro, sua scilicet præsumptione, in re tam ardua putabant. Itaque iure optimo extremã anachoresim principio exhorrentes, Patribus iã probatis se iungebant. Alij verò solitudinis arctioris amore succensi, postquàm cœnobitica disciplina satis instituti probatique fuissent, se cum alijs eiusdem propositi sociabant, nec ad cœnobia reuertebantur. Quorum nonnulli vitam huiusmodi perpetuò coluerunt, alij verò deseruerunt, extremamque anachoresim, aut aliam vitæ formam sectati sunt. Denique huiusmodi nõnulli vno tantùm comite, aut certè paucis socijs contenti, extremam penè solitudinem tenuerũt. Aliquando verò gratia profectus maioris, discipulos multos secum admisere, quos visitantes interdum rariùs, interdum frequentiùs, anachoreticæ vitæ præcepta diligentissimè eos docuisse dubium non est, vt tandem ad extremam, vel penè extremam solitudinem colendam aptiores essent. Siquidem Diuum Ioannem Baptistã Discipulos tandem habuisse ferunt. Idem quoq; de Beato Antonio, alijsque solitatijs præcipuis, memoriæ proditum est: qui interdum post extremam anachoresim comites secum acceperunt. Quod vel vno exemplo monstremus, sanctissimum Hilarionem afferentes: qui quidem primum heremita effectus, Antonium abbatem adiuit, quem vt duobus ferè mensibus audisset, man-

Ioan. Bap.

Antonius.

Hilarion.

mansissetq; iuxta eum, & deniq; contemplatus fuisset ordinem vitæ eius morumq; grauitatem, eum missum fecit. Non enim frequentiam populorum, qui ad Antonium propter varios languores concurrebant, diutius ferre voluit. Itaque vastam terribilemq; solitudinem adiuit, in qua cùm solus multos exegisset annos, ad aliud solitariæ vitæ genus rediit,, quandoquidem multos secum Discipulos tandem admisit. Non similis

Cheremō. Abbati Cheremoni, qui licèt eximius anachoreta fuerit, & cum alijs duobus præcipuis heremicolis, scilicet Nesterote & Ioseph, in Thebaide Ægypti heremo habitaret, nullum tamen iuniorum permisit iuxta se consedere, ne suo (quod humiliter ait) exemplo alterius districtio laxaretur. Iam verò quartum genus anachoretarū subiungamus, eorum videlicet, qui solitudinem extremam coluerunt. Non enim vel comitem iuxta se habere, vel cum alijs etiam anachoretis se continere, sed solitariè penitus agere, certum illis erat. Vt enim purius ac perfectius contemplationis, vitæq; sublimitati incumberent, soliusque amori Conditoris, quem sitiebant, iugiter inhærerent, nec haberent quicquam, quod eos à tam sancto commercio dissepararе posset, mortalium omnium aspectus consortiaq; prorsus deuitabāt. Et horū quidam ita latuerunt, vt penitus ab hominibus ignorarētur. Alij verò fama quidē noti, sed vultibus incogniti, in abditis heremi latebris sese occuluerūt. Deniq; hanc extremam vitā nōnulli perseueranter, perpetuoque tenuerunt. Alij verò postquā assiduo longoque tempore coluissent eam, tandem destituerunt. Quæ omnia vt fiant liquidiora, exempla vel pauca depromamus oportet.

In pri-

In primis occurrit Moyses, qui bis quadraginta dies in mõte cũ Deo familiariter versatus, huius vitæ coluit sublimitatẽ. Helias quoq; propheta omninò admirandus hanc vitam egit, cùm Iezabelem mulierem impijssimam pertimescens solus deserta peragrauit. Hãc duxit & alter Helias (Ioannem dico Baptistam) qui à teneris annis solitudinem petijsse, & solus in primis vixisse creditur. Humani quoque generis instaurator Christus Dominus cũ hoste pugnaturus deserta petiuit, vbi & quadraginta dies solus ieiunãs, nostrũ ieiuniũ consecrauit. Solitudinẽ insuper mirabilem beatissima peccatrix Maria Magdalena Lazari soror (non quidẽ meretrix publica, vt nõnulli putârunt, sed mulier palàm diffamata, maleq; notata) mirũ in modum coluit, mortalibus quidem incognita, sed angelicis spiritibus notissima. Coluit & multos annos altera Maria passim Ægyptiaca nuncupata. Duxit etiam hoc vitæ genus Paulus primus heremita dictus, qui sedecim circiter annos natus ad montium deserta confugit. Vbi solitariam vitam prorsus extremam atque abditam nonaginta septem annos (quod dictu quoque mirum est) incessanter sine interpolatione egit. Hunc etiam vitæ modum annos viginti perseueranter sectatus est Antonius, qui tandem discipulos habuisse legitur. Hanc quoque vitæ semitam ingressus est Hilarion Antonij Discipulus, qui post rudimenta solitariæ vitæ ab Antonio suscepta, natus annos quindecim, extremam prorsus solitudinem intrauit, quam viginti duos annos ita (referẽte Hieronymo) seruauit exactè, vt non tãtùm ciuitatẽ, sed nec villulã quoq; ingrederetur. Toto enim illo tempore nunquã è cella progres-

Moyses. Exod. 24. 34.
Helias. 3. Reg. 19.
Ioan Bap. Luc. 1. 3.
Christus. Mat. 4.
M. Magd.
M. Ægyptiaca.
Paulus primus heremita.
Antonius.
Hilarion.

sus

ſus dicitur. Huius quoq; vitæ inſtitutionem imitatus eſt Diuus ipſe Hieronymus, qui quatuor annos ferarum tantùm & ſcorpionū ſocius, mirabili pœnitentia ſe confecit. Sectatus eſt & Paphnutius ipſe, de quo ſuprà meminimus, qui vaſtiora & inacceſſibilia ſolitudinis penetrans loca, multo in eis tempore ita delitescebat, vt ab ipſis quoque anachoretis difficulter ac rariſſimè inueniretur, à quibus propterea bubali cognomentū ei fuiſſe inditum, Caſſianus refert. Porrò Diuus Benedictus hanc quoque ſuſcepit vitæ formam, quippe qui in extrema ſolitudine triennium ſe continens, à Romano monacho ſui propoſiti duntaxat conſcio, ſuſtentatus eſt. Quid plura? Sancti admodum, illuſtresq; viri permulti hoc extremum ſolitariæ vitæ genus obſeruârūt. De quibus quidem, quòd latiùs poſteà dicturi ſimus, in præſentiarum agere opus non eſt. Poſtmodum enim vitas eorum (quæ mirabiles planè abſcondi: æq; fuerunt) proſequemur. Itaque ad ipſam ſolitudinem, quæ anachoreſeos genus eſt, reuertamur.

Cauſæ & modi, quibus ſolitaria vita (præſertim anachoretica) vel ſuſcipi poßit, vel deſeri. CAP. 16.

DE ipſa autem ſolitudine quàmuis iā multa ſuperius allata ſint, nihilominus tamen de cauſis atq; modis, quibus vel ſuſcipi, agiq;, vel deſtitui ſoleat, ſubiūgere opus videtur. Quod aggredientes, dicamus ſolitudinem & bene & malè ſuſcipi poſſe. Bene quidem, quando ſyncero fine, aptisque medijs ſuſcipitur. Malè verò, quando horum alterum abeſt. Siquidem ad bonum

num susceptionis officium solus finis non satis est. Nec congrua quoque media sine debito fine sufficiunt. Bonum enim ex integra causa resultat. Igitur & finis rectus, & modus aptus in laudabili susceptione coire debent. Quæ quidem vt peculiarius explanentur, de causa seu fine primùm tangamus, dicentes quadruplici fine in genere (sub quo peculiares oẽs comprehendi posse videntur) solitariam vitam laudabiliter suscipi posse. Primò quidem ad flagitia liberius meliusque purganda. Non enim contemplationi duntaxat, sed & huiuscemodi actioni vtilis admodùm est solitudo. Etenim, qui profundius mentem discutere, peccatorum facilius reminisci, lachrymas habere liberiores, deniq; pœnitẽtiæ fructus digniores vberioresque facere cupiũt, loca sola quærere assueuerunt. Sic sacer Hieronymus fecit, qui vt graui miraque pœnitentia errores in seculo admissos prorsus deleret, horridam solitudinem adiuit. Deinde pro vitijs faciliùs securiusque vitandis, ne dicam hominibus quo iure quaque iniuria fugiendis, solitudo nõ ineptè suscipi potest. Quod multos fecisse dubiũ non est, qui videlicet animaduertẽtes, neminem vix posse, nisi supra modum egregius fuerit, in conuersatione (præsertim seculari) hostiles prorsus laqueos euadere, peccatorum fugere incitamenta, variasque vitare illecebras, & demum sine contagio picem tangere, solitudinis elegere secreta. Elegere, inquam, ne quam pectoris vestẽ à sordibus emaculauerant, iterum contaminarẽt: ne velut canes immundi ad vomitum reuerterentur: ne denique illa, quæ fleuerant piacula, deinceps admitterent, pristini se laboris mercede viduantes. Porrò solitaria vita non absurdè susci-

pi po-

pi poteſt,vt frequentiùs ac pleniùs ſpiritalibus exercitijs, vtpotè lectioni, meditationi, orationi magna intentione vacetur, virtuteſq; ipſæ faciliùs gignantur,nutriantur ſuauius,& demum ſecurius conſeruentur. Hæc enim ſunt inſtrumēta, quibus ad ſublimitatem contemplationis,vitęq; perfectionem citius perueniri poteſt. Denique laudabiliter petitur ſolitudo, vt vitæ perfectioni ſuauiq́ue contemplationis ſublimitati incumbatur, aut certè ad ſecuram puritatē aſſequendā nerui omnes intendantur, & demùm mens ipſa cunctis terrenis exuta, quantum humana ſinit imbecillitas,Chriſto intimiùs propinquet,adhæreatq́ue perſeueranter. Qui enim finem hunc conſequi non tentat,fruſtrà labore torquetur heremi,vtpotè qui ſolitarię vitem finem,ſuęq; profeſſionis virtutē præcipuam, nec adeptus ſit,nec adipiſci contendat. Caſſò etenim labore ſeipſum in heremo conſumit, quiſquis nec ſe ſupra ſe leuat, nec in ſupermentales anagogicoſq́ue exceſſus rapitur, aut certè quod in ſe eſt, facere negligit, vt ad ſublimitatem huiuſmodi quandoque perueniat. Qui enim bene (vt pateſt) in ſolitudine ſe habuerit, aut vitæ illius faſtigium conſcendet,aut ſi forſan iuſta de cauſa,quæ contingere poteſt,prohibeatur, pientiſſimus Dominus non ſinet conatus eius inanes fore. Sed iam modos,quibus non improbè ſuſcipitur ſolitudo, depromamus, dicentes id trifariam contingere poſſe. In primis quidem, cùm poſt diutinam cœnobiticæ vitæ diſciplinam, ac ſufficiētem in laudabili ſubiectione probationem vberioris profectus gratia ſolitariæ vitæ ſublimitas expetitur. Et hic ſuſcipiendi modus paſſim à ſāctis (quod iam diximus) probatus fuit, vt potè diſcre-

discretior, securiorque. Olim enim qui ad solitariam vitam volabant, de cœnobitica vita passim egrediebantur. Nam & Cassianus collatione octauadecima de tribus monachorum generibus disserens, ait. De cœnobitarum numero fœcundissimaq; radice, sanctorum etiã anachoretarũ, hoc est, secessorũ flores, fructusq; fuisse prolatos. Quod sanè de vna specie anachoretarum accipiendum est, vt suprà tetigimus. Altero autẽ modo solitariæ vitę semitam nonnulli sanè corripientes, probatum aliquem, expertumq; in heremitica vita patrẽ adierunt, cuius se iugo velut præceptori discipuli prorsus subijcientes, paratíque demùm omnia quæ iussa fuissent explere, anachoreticæ vitę rudimenta magno animi feruore percipiebãt, quibus hoc conferebat eruditio aliena, quod alijs cœnobitica disciplina. Postremò, quidam peculiari munere diuino internoq; tractu solitudinẽ etiã extremã nonnunquã adierunt. In quibus vnus fuit D. Ioannes Baptista, qui antra deserti tenens sub annis petiuit. Fuit & Paulus primus heremita dictus, qui primùm timore correptus, ad montium deserta fugiẽs, tãdem mutato diuinitus proposito, supernæ contemplationis gratia solitudinẽ intrauit remotiorẽ. Fuit quoq; Antonius, qui ad vnã euangelij vocẽ, quasi pro se dicta fuisset, mũdũ fugiẽs, solitariæ vitæ secretũ elegit. De hoc etiã numero fuit S. Benedictus, qui vel nutricẽ (quę eũ secuta fuerat) clanculũ deserens, in extremã heremũ se tãdẽ recepisse fertur. Verũ hic suscipiẽdi modus prima fronte suspectus est, nec propterea passim vel admittendus, vel imitandus. Hæc enim, quæ rarissima sunt, & paucis quibusdã velut priuilegia donata putãtur, admiranda quidẽ sunt, sed in exẽplum

Ioan. Bap.

Paulus.

Antonius.

Benedict.

pluin continuò trahi non debent. Iam verò subnectamus causas, quibus malè., aut certe suapte natura non bene solitaria vita (præsertim extrema) carpi potest. In primis quidem naturalis inclinationis seu complexionis ineptitudine nonnulli ad solitudinem capessendam incitantur. Quibus non dissimiles sunt, qui mala quadam dispositione per melācholiam, phrenesim, aut aliam quamuis affectionem vehementem inducti, ita efferuntur, vt societatem humanam ferre nequeant, eaque de re solitudines adeant, interdum nunquam posteà redituri (quod ex nimia mentis deiectione, timidaque supra modum pusillanimitate contingere solet) nonnunquam syluestres, ferinique, ac humanæ cohabitationi quidam inepti redduntur, vsque adeò, vt nec homines videre, nec ab eis coram videri constanter possint. Insuper homines fugere, solitudinisque secreta quandoque petere, facit mala quędam assuetudo cogitandi quæ noxia sunt, vanaque & curiosa His enim animus inaniter oblectatus, solitudinem quærit, vt liberiùs miseris huiusmodi fantasmatum graminibus se pascere possit. Cui vanitati non ita dissimilis est quorundam vesania, qui piaculum aliquod in imo pectore condentes, eaque de re grauem cum ipsa conscientia (quippe quæ iugiter flagitia coarguere soleat) conflictum habentes, solitudinem velut singulari certamini aptiorem adeunt, vt quod inter homines non licet, inter feras liceat. Magna planè miseria. Deberent hi latens vitium ante omnia expectorare, propterea que non solitudinem, sed sacerdotem adire. Porrò vt peccata licenter admittantur, admissaque non videantur, non arguantur, non puniantur, interdum suscipitur solitudo.

cudo. Suscipitur & nonnũquàm, vt ad votum totaque libertate viuatur, propriæque voluntates in omnibus expleantur, & demum ceruix indomita nullius senioris penitus iugo subijciatur. Quæ mala bestia quondam Sarabaitas, fictosque heremitas peperit: quippe qui seniorum iugum ferre non volentes, nec eorum subijci arbitrio, seipsos à cœnobiorum congregationibus sequestrabant, singularesque cellas expetebant, suo in eis iure ac libertate viuentes. Quos profectò nõnulli malè proficientes monachi totis votis æmularentur, si per facultatem eis liceret, & religionis jugum (quod spontè cùm deuotionis calor feruesceret, suis ceruicibus imposuerunt) libentiùs excuterent. Ad hæc nonnullos ad petendam solitudinem pulsare creditur inanis gloriæ cupiditas, qui scilicet priscorum patrũ (quos propter mirã solitariæ vitæ sublimitatẽ celebrauit antiquitas) laudibus prouocati, solitudinẽ adeunt, vt quã fugere videntur gloriolam, pleniùs amplexentur. Adde quosdam incertis otij auiditate, fugaque laboris (qui sibi fuisset in laudabili societate ferendus) impulsos. Quosdam verò quęstus vberioris (qui sanctioris vitæ prætextu passim haberi solet) intuitu concitatos. Nonnullos verò feruore quodam nouitio non satis discreto (qui omnia se facere posse, omniaque tuta esse, si colatur solitudo, confidunt) succensos. Alios demũ ignorantia periculorum ac difficultatum, quibus abundare heremus insueuit, obtenebratos, solitudinẽ etiam extremã, quæ periculosissima est, delegisse. Denique, vt ineptos suscipiendi modos post causas tangamus, breuiter dicamus: qui nec cœnobitica, nec probatorum quoque Patrum disciplina perfectè

imbuti, nec demũ peculiari Spiritus ſancti munere, anachoreſim primũ ſectati ſunt, illaudabiliter egiſſe. Itaque niſi aliqua præfatorum modorum ſuſcepta fuerit anachoretica vita (præſertim quę exclauſtralis eſt) ſemper eſt à Patrib' diſſuaſa atq; reprobata. Non enim debitè vel ſuſcipitur, vel agitur ſolitaria vita ſine quodam afflatu ſpiritus ſancti.

Modi, quibus bene deſeri poteſt vita ſolitaria.

Iam verò modos tangamus, quibus & deſtituta eſt, & deſtitui poteſt ſolitaria vita, præſertim anachoretica, dicentes inprimis, eam bene, & malè deſeri poſſe. Bene autem multifariam contingere putatur. Quandoque enim derelicta eſt, vt diuinæ iuſſioni reſponderetur. Nonullos enim aliquando oportuit ex ratione ſolitudinem miſſam facere. Quod de

Matt. 3.
Mar. 1.

Ioanne Baptiſta factum creditur, qui diuina iuſſione impulſus deſertis egreſſus eſt, vt ſcilicet populos ſua prędicatione ad pœnitentiam concitaret, pœnitenteſque baptizaret, quatenus & eos ad Chriſti Baptiſmum redderet idoneos, & Baptiſmũ Domini ſeruus ipſe probaret. Deinde huiuſmodi vita, neceſſitate compellente, deſerta eſt, quod patuit in Antonio, qui vt fidẽ trinitatis quam corde credebat, etiam ore apud Alexandriã profiteretur, ſolitudinẽ ſuam dimiſit. Inſuper hoc vitę genus interdũ dimiſſum eſt, alienæ neceſſitatis contemplatione, quod ſanè feciſſe Hilarion creditur, qui matronæ cuiuſdam precibus importunis exire coactus, Gazamq; ingreſſus, tres eius filios grauiter languentes mox priſtinæ ſanitati reſtituit. quod prę clarũ facinus ipſum Hilarionẽ multum nobilitauit. Poſtmodum deſerta eſt aliquoties ſolitudo propter vberiorem fructum, non ſolùm ipſius ſolitarij, ſed etiam aliorum: quo pacto Hieronymũ credunt

vaſtam

vastā heremū dimisisse, vt literarū diuinarum & translationi & explanationi incūberet, sicq; multā tū sibi, tū Ecclesię frugē afferret. Porrò nonnunquā heremus est Deo inspirante destituta, vt latitās sanctimonia palā fieret, & proximorū cōsuleretur vtilitati. Sic diuus Benedictus solitudinē dimisit, vt ardēs lucerna super candelabrū lucesceret, sicq; multi ad melioris vitæ frugem incitarentur. Ad hęc missa quādoq; facta est huiusmodi vita, vt fugeretur periculū, & securitati salutis magis prouideretur. Sic heremita quidā sanctus, sui funeris horā diuinitùs cōpertā habēs cœnobiū quoddā adiuit, in quo admitti postulauit. Verùm cùm propter seniū optatus ei aditus nō tribueretur, respōdisse fertur, se morti vicinū nihil grauaminis esse allaturū, qui & adiecit, ea de causa in societate, quàm extrema solitudine animā potiùs efflare se velle, quòd mortis trāsitus periculosissimus esse soleat. Adde nō nullos missam fecisse solitudinem propter nimiam frequentiā, quæ ipsius vitæ tranquillitatē, puritatem, sublimitatēque impediebat. Sic Abbas Ioannes, de quo habetur apud Cassianū Collatione xix. heremum, in qua viginti annos laudabiliter vixerat, destituit, quòd maior numerus aduenientium fratrum habitationem illius solitudinis cœpisset expetere, cuius rei occasione, mens ipsa carnalium rerum occupatione deuicta torpebat, & diuinæ contemplationis ardor frigescebat. Denique superioris pręcepto ac obedientię gratia interdum destituta est solitudo. Sic enim noster Bruno Cartusianam solitudinē summo pontifice iubente, vt ad se veniret, deseruit quod, & facturi essent Brunonis alumni, si casus similis contingeret. Sed iam causas desti-

Iniustæ eaũ sæ destituendi solitudinem.

tuendę ſolitudinis non ſatis ęquas ſubiungamus. Nonnulli enim tædio affecti, alij impatientia fatigati, alij dęmonis impulſi fallacia, alij tentationum agitati procellis, alij ſeniorum iussa dura ceruice contẽnentes, alij virium imbecillitatem cauſantes, alij diſcretionis defectu, & denique leuitatis vento concitati, ac ſpiritu erroris leuiter ſuperati, ſolitariã habitationẽ multi deſeruerunt. Qua in re non eſt opus exemplis, quæ apud authores multa ſunt, ſed cautela diſcretionis neque pręcipua, cùm in debitè ſuſcipienda, tum in agenda (vt decet) ſolitaria vita, pręſertim extrema. Hęc autẽ adiecta ſunt, vt obiectionibus, quæ fieri poſſent, caput abſcindatur. Poſſet enim faciliter arbitrari quiſpiam, ſolitariam vitam abſolutè carpendã eſſe, propterea quòd ineptè vel ſuſcepta, vel actitata, vel deſtituta ſit. At verò vita ipſa nõ eſt ea de re vellicanda, ſed illi ipſi tantùm, qui perperã hoc faciũt, taxãdi ſunt. Enimuerò ſi decenter ſuſcepta, actitataq; fuerit, multa laude digna eſt, quã & viri impensè docti multis præconijs extulêre. Quorum & nos veſtigia ſectari geſtientes, in eius quoque laudibus verſari decreuimus. *De laudibus Solitariæ uitæ.*

CAP. 17. PETRVS.

TAMETSI me non latet, ſolitariam vitã à multis tũ ſanctis, tũ ſapientibus magnæq; authoritate viris adeò copioſè fuiſſe commẽdatam, vt ſuperfluum videatur quicquam in mediũ depromere: ne tamen vel obiectionem à noſtro Oblocutore propoſitã ſubterfugere, vel ingratitudinis vitio laborare iudicemur, ſi de ſolitaria vita ſermonem facientes, eius laudes ſilentio pręteream us, pro virili curabimus vel pauca quędã tãquam ſpicas cũ Ruth Moabitide poſt me-

Ruth 2.

tentium terga legentes afferre. At verò in ipso limine iam subit hæsitatio, quid de tanta re primùm proferre debeã. Neq; enim me fugit, vitę ipsius præstabilitatem non ineptè multifariã ostendi posse. Siquidem ex antiquitate potest nõ vulgariter cõmendari, quòd scilicet vetustis sit constituta temporibus, nec recenter adinuenta. Quæ enim sunt vetustoria pluris æstimari consueuerunt. Deinde quòd ab innumeris penè viris multa sanctimonia præditis, & deuotè suscepta, & diligenter actitata sit. Insuper quòd à literatis probatisque admodum viris sit egregiè decãtata. Quis enim vel numerare sufficiat viros illustres, qui hanc sublimen vitam miris laudibus prosecuti sunt? Porrò multa tantæ vitæ dignitas ostendi potest à varijs bonis, magnisque & diuinis muneribus, quæ probis eius cultorib' data leguntur. Ad hæc tantæ vitæ excellentia potest confici penes admiranda signa atq; prodigia, quæ ibi diuinitùs effecta sunt. Postmodũ eius præstantia monstrari potest, quòd vberrimos fructus protulerit, proferreque soleat, propulsando vitia, componendo mores, cumulando merita, gignendo virtutes, & demum contemplationis puritatem ac vitæ sublimitatem, perfectionemque tribuendo. Denique vita hæc mirabilis atque insignis non paruis laudibus efferri potest ab exercitijs, alijsq; id genus permultis, quibus cultores suos admirabiles ęternáque memoria dignos reddidit. Quib' animaduersis, non mirum vsque adeò, si fluctuarim dubitarimque inprimis, quidnam in tanta rerum copia deligendum mihi foret. Verùm, vt ab his me tricis breuiter explicem, certum est nonnullos illustres viros afferre, qui solitudinem sectati sunt,

Laus vitæ solitariæ.

ti sunt,simulq́; nõnulla depromere bona, quæ in solitudine vel susceperũt,vel effecerũt Hoc enim modo penè omnia,quę prælibauim⁹ solitarię vitę prçconia,simul cõplecti nos posse vtcũq; putamus.Primus itaq; omniũ prodeat Adã,primus oim,qui ex rubentis terrę vena cõditus,& in amœnissima altissimaq́; terrę parte constitutus,
Gen.1.2. iustitiã quã dicũt originalé(quę suo commercio mirã efficiebat tranquillitatem)& rerum quoq; oĩm sapiẽtiã accepit, qua singulis animãtib⁹ apta nomina dedit:sol⁹ hęc habuit,sol⁹ stetit,nec peccauit:at verò comitat⁹,mox corruit.Dato enim consórtio,protinus secuta est ruina,emersit infœlicitas, damnata est cum parente posteritas. Vides ex ipso humani generis exordio, quantum securitatis solitudo , quantumq́; è diuerso periculi societas habeat.Enoch vir deo gratissimus
Gen.5. in solitudinem terrestris paradisi diuinitus ra-
Sap.4. ptus, atq; de medio iniquitatum ereptus est,ne cor eius immutaret , subuerteretque malitia . Tanta est solitudinis virtus,vt ab impietate tueri possit, quos passim societas perdere solita est.
Gen.12.15. Abraham magnus ille Patriarcha in conuallibus Deũ collocutorem habuit.In agresti quoque solo conuiuas Dei angelos suscepit, tres vi-
Gen.18. dit, vnum adorauit. In vno præterea montium
Gen.22. iussus filium immolare,non segniter audiuit,& clarissimum obedientiæ exemplum suæ poste-
Gen.15. ritati relinquens,magnum promeruit laudis elogium.Denique foras eductus,cœlumque suspicere iussus,audiuit semen suum instar stellarum esse multiplicandum.Quibus luculẽter ostenditur,ipsam solitudinem tùm ad diuina colloquia tùm ad sacrificia facienda, tùm denique ad cœlestia contemplanda,aptissimam esse.Isaac alter

Patri-

Patriarcha quantum solitudinem dilexerit, satis Scriptura insinuat, quę cum in agrum exisse refert, quando illi de longinqua terra vxor adducta est. Quo sanè docetur, eũ, qui sapientiã spõsam gratissimam habere cupit, solitudinem meditationi aptam colere debere. Iacob fraternam iram fugiens, solumq́ue natale relinquens, in solitudine scalam cœlo tenus erectam, in eàque ascendentes, & descendentes angelos, & denique innixum scalæ Dominum cõtemplatus est. Deinde à peregrinatione rediens, in solitudine Angelum vidit, quem & luctatorem noctur num habuit, à quo minimè superatus, benedict⁹ est, & nominis mutatione fœlix effectus. Qui enim iacob, hoc est, supplãtator prius dicebatur, Israel, hoc est, videns Deũ tunc nuncupatus est. Quibus subtiliter innuitur, eum, qui fratres ac propinquos in via Dei sępenumero aduersantes fugiens, & patriã dulcesq́; lares dei contẽplatione destituens, solitudinẽ adierit, angelicum habere cõsortiũ, diuinã suscipere benedictionẽ, & demũ cœlestẽ patriã solitudinis adiumẽto velut scala quadam adire solere. Sed ad legẽ scriprã transeamus. Moyses ab Ægypto discedens solitudinẽ adiuit, minauit gregẽ, rubũ ardentẽ, nec tamen deficientem vidit, suscepit virgam, Duxq́ue populi in solitudine constitutus est. Deinde post mira signa in Ægypto facta, maris vndas virga percussas diuisit, populumq́ue siccis vestigijs traduxit in desertum. Porrò in solitudine montis segregatus à turba, non modò cum Deo familiare habuit colloquium, sed clara quoq́; visione eum intuitus est. Decalogum lapideis in tabulis bis accepit, Pentateuchum diuinitùs reuelatum posteritati reliquit. Arcam quoque fecit

Gen. 24.
Iacob
Gen. 32.
Exod. 3.
Exo. 14.
Exo. 19.
31. 33. 34.
Deut. 31.

Exod. 25. ſecundùm exemplar ſibi monſtratum in monte. Aquarum tulit amaritudinem, caſque potabi-
Exod. 15. les reddidit. Sed & Moyſe orante, memorabile
Exod. 17. populus ille vetuſtus de Amalech obtinuit victo-
Exod. 13. riam. Moyſe quoque Duce, populo illi pecu-
Exod. 17. liari ignis noctu ſplenduit, die nubes pro vmbra atque refrigerio fuit. Silex virga percuſſa largiſſimas dedit aquas, māna cibis omnibus ſuauius apparuit, veſtimenta tanto tempore nulla
Num. 20. fuerunt vetuſtate conſumpta. Quid plura? In ſo-
Deut. 29. litudine virga Aaron flores, frondes, fructuſque
Num. 17. vna nocte edidit. Ex quibus omnibus, ſi myſtica depromerentur documenta, planè conficeretur, ſolitudinem ſuis cultoribus innumera penè bona tribuere ſolere. Sed amor breuitatis myſtica hæc miſſa facere cogit. Itaq; poſt Moyſen admirabilem ſanè Prophetam, ſequitur Dauid
1. Reg. 17. prophetarum eximius, qui in ſolitudine pater-
1. Reg. 16. nas oues cuſtodiens, infeſtas gregibus feras pe-
1. Reg. 23. remit. In deſerto gregem paſcebat, cū à Samuel vocari iuſſus eſt, vt vngeretur in Regem. In ſolitudinem ſe recepit, quando perſequentis Saülis furorem ſecuriùs deuitare voluit. Denique cùm graue Iſraelitici regni pondus, malaque ſeculi
Pſal. 54. perferret, quietemq; deſideraret, ſolitudinem petiuit: ecce (inquiens) elongaui fugiens, & manſi
3. Reg. 17. in ſolitudine. Helias quoque ingenti ardore flagrans, denunciata terræ ariditate, quæ futura erat, ſolitudinem petijt, in qua diuina prouidentia à coruis paſtus eſt. In ſolitudine quoq; Carmeli ignem ab æthere precibus deſcēdere fecit, Prophetas Baal interemit, deſperatumq; imbrē terræ reddidit. In deſertum quoque, impiæ Ieſabelis furorem pertimeſcens, ſe recepit, vbi ſubcinericio pane ab angelo bis paſtus, in fortitudine

cibi

cibi illius ad montē Dei Oreb inābulauit. Porrò in ſpelunca deſerti mōtis, dominico viſitatus alloquio nō in ſpiritu, nō in cōmotiōe, nō in igne, ſed in ſibilo aurę tenuis Domini ſenſit aduentum. In deſerto conſtitutus reges ac prophetas inungere miſſus eſt. Ad hæc in vertice montis duos principes quinquagenarios igne cœlitus euocato cōſumpſit. Deniq; poſtquàm Iordanis aquas pallio diuiſas ſicco pede cū Heliſeo trāſiſſet, curru igneo per turbinē in cœlū de ſolitudine raptus eſt. Heliſeus Helię Diſcipulus in ſolitudine duplicem magiſtri ſpiritū ſortitus, aquas pallio, quod ab ipſo Helia ceciderat, percutiens diuiſit, ſicciſq; veſtigijs flumen tranſmiſit. In ſolitudine cum filijs Prophetarum habitans, farinam miſit in ollam pulmenti, quod præ amaritudine comedi non poterat, ſicq; omnem tulit ab olla inſipiditatem. In ſolitudine ferrum ſecuris (quod in aquam fortè ceciderat) natare fecit. Alia denique permulta in ſolitudine, quam coluit frequentiùs, magnalia exhibuit. Hieremias lachrymis madidus, cupiens aquam dari capiti ſuo, oculis quoq; ſuis fontem lachrymarum, vt lugeret interfectos populi ſui, ſolitudinē tāquàm huic ſancto operi aptiorē, flagitauit, dicendo: Quis dabit mihi diuerſoriū viatorum in ſolitudine? Qui etiam bonum reputans pręſtolari cum ſilentio ſalutare Dei, portareq; iugum Domini ab adoleſcentia, ſolitudinem huic rei opportuān declarat, cùm ſubiungit: Sedebit ſolitarius & tacebit, quia leuabit ſe ſupra ſe. Vbi tria ſolitudinis egregia breuiter tangit, videlicet quietem, ſilentium, mentiſq; ſupra ſe eleuationem. Leuat enim ſolitaria mens ſe ſupra ſe, quādo à terrenis ſe obtutibus erigit, & in diuinæ con-

4. Reg. 1.

4. Reg. 2.

4. Reg. 6.

Ierem. 9.

Thre. 4

contemplationis arce suspendit. Leuat se supra se, quando à mundialibus actionibus seipsam segregans, in altum pennis diuinę speculationis volat. Leuat deniq; se supra se, quando eũ, qui supra omnia est, cõspicere molitur, & semetipsam cũ reliqua mũdanæ vanitatis deiectione transcendit. Filij quoq; Prophetarũ seipsos à cõgressione hominum sequestrãtes, & in tẽtorijs atq;
4. Re. 6. tabernaculis habitantes, solitudinẽ coluisse, miramq; vitam egisse leguntur. Ezechiel quoq;
Ezec. 1. 2. cùm iuxta flumen solus esset, visiones Dei promeruit, Prophetaque effectus, ad filios Israel arguẽdos missus est, Daniel in cœnaculo domus
Dani. 6. suæ solus tribus diei temporibus genua flectere,
Illustres solitarij nouæ legis. Deũq; adorare solitus erat, qui in lacum leonũ propterea missus, à Deo mirabiliter liberatus est.

Sed iam ad nouũ testamentũ accedamus, in quo ipsius cõditor Christus Domin⁹, vt suo nobis cõsuleret exẽplo, frequẽter solitudinẽ adiisse
Matt. 4. Luc. 4. legitur. Legitur & quadraginta dies in deserto ieiunans, nostrum ieiunium consecrasse. Ad hęc in heremo tentatus, tẽtatorẽq; superans, nosq; ad spiritalia certamina instruens, angelicũ mi-
Matt. 14. & 15. nisterium habuisse refertur. In deserto quoque multa hominum millia, Euãgelio testante, mirabiliter pauit. In solitudine sæpius in oratione pernoctauit. Passionis tempore à suis etiam se Discipulis segregãs, factus in agonia, Angelum consolatorem habuit. Sed & montis solitudinem relictis discipulorum turbis, solus oraturus ascendit. Tribus quoq; discipulis comitatus, in monte transfiguratus est. Magna igitur laus solitudinis, vtpotè quam & sua pręsentia, & clarissimis miraculis mundi Saluator illustare dignatus est. Ipsius quoque Saluatoris purissima parens intemera-

meratáque virgo, cū sola esset in cubiculo clausa, nouo modo salutatur ab angelo, turbatáque consolatione firmatur. Mira proponitur legatio, interrogationi prudentissimè respondetur, Virgo assentit, fœcundatur virginitas diuinitùs, diuina proles incarnatur, miratur natura, signa innouantur, salus cunctis affertur. Denique tanta efficiuntur, quanta nunquam anteà contigerunt, vel futura sunt. Vides quantùm debeat solitudini genus humanum. Sed & ipsa virgo diuina prole grauida, sed non grauata, exurgens abijt in montana cum festinatione. Etenim quæ antè sola in intimis penetralibus versabatur, & in domo sera fuerat, festina in publico fuit: frequentiùs enim, vt ait Ambrosius, videri in publico displicebat. Ipsius quoque Domini Saluatoris Præcursor ac Baptista Ioannes diuinis oraculis prænunciatus, sanctificatus in vtero, miráque natiuitate decoratus, parentes (quāuis sancti essent) destituit, periculosā fugit hominum frequentiam, solitudinisq́; secreta, vtpotè tutiora, à teneris vnguiculis petiuit. In deserto prorsus admirabilē, sed non ita imitabilē vitam egit. In deserto vox illa clamans, vipereas generationes insimulauit, & vt dignos pœnitentiæ fructus agerent, Domino viam pararent, rectasq́; facerent semitas eius, admonuit. In deserto non populum tantùm, sed & ipsum Saluatorem omnium baptizauit, quem & digito mōstrauit. In deserto tantum humilitatis consecutus est, vt licet Christus putaretur: se tamen indignum esse, qui corrigiam calceamentorum eius solueret, palam fateretur. Quid plura? In deserto tantum virtutis ac perfectionis sibi conciliauit, vt nec Herodem arguere,

Luc.1. Luc.1. Matt.3. Mar.1. Luc.3. Ioann.1. Luc.3. Matt.14. Mar.6.

guere,nec carcerem subire,nec demum pro iustitia mortẽ oppetere formidârit. Vides vt nouæ legis,sicut & veteris, ex deserto manârint exordia. Vides,vt Saluator mundi in ipso redemptionis principio prçconem ac prçcursorem suum heremi accolã esse voluerit, quatenus aurora in mundum veniente, ex solitudine lucifer veritatis erumperet. Vides demùm,quantum ad pœnitentiam agendam, consequendamq; & humilitatis & vitç perfectionem,apta sit solitudo.

Actor.10. Petrus quoq; ipsius Saluatoris Apostolus,cũ ad cũ venîrent nuncij à Cornelio missi, tecti superiora vt oraret ascendit,quod nõ casuale,sed cõsuetudinarium fuisse putatur; vbi & raptus in mentis excessum, miram prorsus visionem vidit,qua planè edoctus, neminem communem aut immundum dici debere,intellexit. Cçteri quoq; Apostoli Domini,quantum eis per facultatem licebat,à turbis seipsos sequestrabant. Etenim semoti, & in vnum collecti erant, quando Spiritum sanctum insolito modo susceperẽ. Ab hominum quoque congressione seiugati habitabant,omnia habentes communia,& vitæ monasticç ac solitariæ exempla monstrantes.

Actor.2.

Ibid.4.

In quibus fuit & Euãgelista Ioannes, cui Saluator ipse multa(dũ apud mortales cõuersaretur) familiaritatis signa ostenderat. Qui postmodum in Pathmos Insulam relegatus, dum solus esset, mira vidit sacramenra,miramque Apocalypsim & habuit,& scripsit, cuius plenam intelligentiã si quispiam dixerit se fuisse assecutum,ipse viderit. Deniq; in ipsa Apocalypsi inducit mulierem amictam Sole(per quam fidelium signatur Ecclesia) in desertum locum, datis sibi duabus alis, volaturam, ibique à Deo certis temporibus nutrien-

Apocal.1.

Apoc.12.

nutriendam. Vides quàm tutum sit à facie serpentis antiqui refugium atque asylum ipsa solitudo. Sed cùm iam satis sacrę scripturę campum percurrentes egregios ex solitudine flores excerpserimus, alia quoque solitudinis pręconia ex alijs proferamus oportet. In primis illa beatissima peccatrix, Apostolorum Apostola Magdalena Lazari soror, suis in Euangelio lachrymis baptizata, prodeat in medium, quæ licet sua sibi piacula donata fuisse non dubitaret, nihilosecius solitudinem tanquàm securiorem adiuit, vbi cœlestibus quotidie cibis refecta, Angelicoq; consortio assueta, mirabilem prorsus vitam plurimos annos exegit. Quo sanè tempore multi Apostolica rudimenta feruoremque sectati, vrbes Palestinorum destituentes, in solitaria suburbana se receperunt, proptereaque monachi, hoc est, solitarij sunt nuncupati: quod Cassiani testimonio superiùs comprobauimus. Apud Alexandriam quoque multi (quod diximus) solitariæ vitæ sectatores eodē tempore sub Marco Euangelista insignes fuerūt, quorum nomina in libro vitæ scripta creduntur. Verùm has solitariorū primitias, quæ in noua lege subortæ sunt, prętereūtes, afferamus peculiariter illustres quosdam, quos solitudinē adamasse, memoriæ proditum est. Imprimis occurrit Paulus primus heremita, quem sic vocatum fuisse per antonomasiam opinamur, vtpotè qui longiore tempore, quàm cæteri, solitudinē prorsus extremā iugiter coluit. Hic igitur persecutionis procella detonante, ad deserta montium confugiens, dum finem pręstolaretur, necessitatem vertit in volūtatem. Grande vestibulum (quod aperto desuper cęlo patulis diffusa ramis vetus palma contexerat)

Solitariorum primitiæ in noua lege.

Luc. 7.

Ioan. 11. 20

Paulus primus heremita.

rat)pro habitaculo habuit,cui & palma ipsa vestimentũ prębuit. Contextis enim palmarũ folijs vestiebatur, cibũ quoq; ei quadraginta ferè annos palma ipsa tribuit. Postmodũ verò sexaginta annos, dimidij panis fragmẽto per coruũ sibi quotidiè delato pastus est, qui & prophetię spiritu claruit. Tandẽ centũ & tredecim annos natus, & B. Antonio mirabiliter reuelatus, tandẽque inuentus ab eo (Leonibus iuuantibus, suisque pedibus fossam capacem vnius hominis locum fodientibus) sepultus est in deserto. In quo nonaginta annos victitans, à nullo mortaliũ

Antonius visus fuerat. Ipse quoque Antonius solitariæ vitæ illustrator, cultorque egregius solitudinem in ipso iuuentutis flore petiuit. In qua grauioribus cupidinis iaculis agitatus, palmam victor habuit, tentatoremque suum in specie teterrimi pueri ad pedes prouolutum ac blandientem cernens, contempsit, risit, conspuit. In solitudine quoque aduersus tartareos hostes assidua bella gessit, & modò visibiles, modò inuisibiles colluctationes perpessus, nec aduersarijs vnquàm illis cessit, nec ab eis superari potuit. In heremo etiã mirã vitę sublimitatem àc perfectionem consecutus est. Quis enim feruorẽ assiduitatẽq; orationis, quis excessus contẽplationũ, quis reuelationes diuinitùs factas, quis demum virtutes ac gratias in heremo ei collatas, dignis verbis cõsequi possit? Prophetiæ spiritu præditus futura pędixit, innumeris claruit miraculis, dęmones fugauit, curauit morbos, & demum indigentibus ad se confugientibus opem tulit. Ea de re totum penè orbem fama illius peruagata est. Cuius & odore tracti penè innumeri ad vitam solitariã se contulẽrũt. Ab Antonio enim omniũ inci-

incitata fuisse studia leguntur. Deniq; Antonij fama permotus Augustinus Doctorũ prꝗstãtissimus, ac propterea in alterũ virũ mutatus, post tẽstatissima (vt ipse in cõfessionib⁹ loquitur) audita eius miracula, ita clamasse fertur: Quid agimus? Surgunt indocti & cœlos rapiũt, & nos cũ doctrinis nostris ad inferna demergimur. Vides quantũ debeat solitudini respublica Christiana, cui scilicet ita eximium Doctorem suo nidore promeruit. Porrò in deserto tantã Antonius doctrinam est assecutus, vt nullus Doctorum ei se præferre auderet. Formidabant enim eũ Ethnici Philosophi, quos mira verborũ subtilitate vincebat. Timebãt & Arriani hæretici pestiferi, quos vt cõfutaret, fidemq; Trinitatis astrueret, ad tẽpus solitudine dimissa Alexandriam suo Pastore (scilicet Athanasio) viduatã, adiuit. Sed vnde (quæret aliquis) tantã habuit scientiam, qui literas non didicit? Habuit sanè (Augustino in procemio de doctrina Christiana referente) non ab homine, sed diuinæ reuelationis infusione. Itaque diuinam Scripturam inprimis calluit, quam ad omnem actionem afferre solitus erat. Denique ex sapientiæ sibi datæ thesauro documenta permulta solitarijs necessaria deprompsit, è quibus vnum duntaxat in medium afferre sufficiat. Enimuerò, Cassiano referente, cùm fuisset à Patribus diutissimè quæsitum atque disputatum, quænam virtus possit monachum à diaboli laqueis semper illꝗsum protegere, rectoq; tramite ad perfectionis euehere fastigium: alijs alia opinantibus, demũ intulit Antonius, hoc esse potissimũ discretioni tribuẽdum. Nec iniuria quidẽ. Ea enim est, qua (prꝗcipuè comitante, à qua gignitur, humilitate) aduer-

Lib.8.c.8.

Augustini de S. Antonio testimonium.

Virtus monacho maximè necessaria, discretio

aduersus omnes dęmonis illusiones ac laqueos (quibus totum mundum refertum vidit ipse Antonius) solitarium tutum prorsus efficit atq; munitum. Sed de ijs iam satis. Athanasius ipse, de quo nuper meminimus (qui & Antonio pallium dederat, quo Paulum heremitam defunctum obuoluit, & Antonij ipsius vitam Gręcè scripsit) Arrianę persecutionis insaniam fugiens, vrbem suam destituens, in cisterna septennium latuit, ibique solem corporeum nō vidēs, sed Solem iustitiæ intra se habens, symbolum fidei fideliter edidit. Cernis rursus, vt fidei testimonium ac robur ex solitudine prodierit. Siluester quoque circa hæc tempora persecutionis sæuitiam confugiens, in montis Soractis solitudinem secessit. Sed ad eos, qui passim solitarij dicuntur, redeamus. Hilarion audiens celebre nomen Antonij, perrexit ad eum, cuius cùm vitam fuisset contemplatus, & tandem propter populi (qui ad Antonium concurrebat) frequētiam, animaduertens se solitariè pro voto agere non satis posse, heremum terribilem ingressus est. vbi membra tantùm coopertus sacco, quod nunquam lauabat (superfluum esse dicens in cilicio mundicias quęrere) & quindecim tantùm caricas post solis occasum comedens, breuem cellulam latitudine pedum quatuor, altitudine pedum quinque extruxit. Quam vsque adeò sollicitè iugiterq; coluit, vt nō tantūmodò ciuitatem, sed nec villulam quoque ingrederetur. Quàm asperā verò atque mirabilem egerit vitā, quas virtutes sit assecut⁹, quot demū signis fuerit insignis effect⁹, longū esset enarrare. Qui aūt hæc nosse cupit, vitam eius à beatissimo Hieronymo conscriptam perlegat, in qua nihil ita

Athanasi⁹.

Siluester.

Hilarion.

miratur

miratur Hieronymus ipſe, quàm quòd Hilarion gloriam & honorem calcare potuerit. His verò temporibus quantùm exemplis Antonij ac diſcipulorum eius, in Ægypto, Paleſtina, alijſque locis incrementum ſumpſerit ſolitaria vita, facilè dici non poteſt, ſiquidem vaſtas illas ac terribiles Ægypti ſolitudines (quas propter ariditatem noxoriumq́; animalium copiam humana conuerſatio non nouerat) ingens monachorum caterua colere cœpit. In quibus fuit Macharius Ægyptius Antonij Diſcipulus famoſiſſimus, & ſignis ac virtutibus percelebris, qui habitationē Scythicę ſolitudinis primus inuenit, mortuumq́; vnum excitauit ad probandam cuiuſdam innocentiā, cui homicidij crimen impingebatur. Alterū quoq; ad fidem aſtruendā ſuſcitauit. Alter quoq; Macharius Alexandrinus præfati cōtemporaneus, amator & ipſe heremi egregius, qui paruulos quoſdam Æthyopes huc atq; illuc per totam Eccleſiam diſcurrentes, ac ſingulis monachis variè illudentes, dum officiū diuinū ageretur, intuitus eſt. Qua nimirū viſione intellexit vanas & ſuperfluas cogitationes tēpore orationis emergētes, dæmonū illuſione fieri, ac torpētibus, indeuotiſq́; monachis ingeri ſolere. In ijs etiam Patribus extitit Paulus Simplex, Antonij Diſcipulus, qui vſqueadeò obediēs fuit, vt quodcunque ab Antonio dictum fuiſſet, tanquam præceptum Dei, curaret diligentiùs obſeruare. Itaque obedientiæ humilitatiſque merito in tātum ſpiritaliū gratiarum culmen aſcenderat, vt multò plures ac potentiores virtutes per ipſum, quàm per ſanctum Antonium Dominus faceret. Quos enim Antonius curare non poterat, ad Paulum mittebat, qui ab eo curabantur.

Macharius Ægyptius.

Macharius Alexandrinus.

Paulus ſimplex

Ammon. Fuit quoque in ijs Antonij Sectatoribus Ammon, à quo habitationes monachorum Nitriæ sumpserunt exordium, cuius & vitam in summa admiratione habuit Antonius, & animam quoque, dum exisset à corpore, vidit ferri in cœlum. Fuit & Pythirion, etiam Antonij Discipulus, cui *Pythirion.* & gratia sanitatum, & potestas aduersum demones ingens aderat. In ijs quoque fuit Pafnutius *Pafnutius.* nominatissimus apud Thebaidem anachoretes, angelicæ quidem vitæ, qui cùm non semel orasset, vt ostenderetur sibi cui sanctorum similis haberetur, tandem post multas reuelationes sibi factas astitit angel⁹ dicens ei: Veni iam benedicte Domini. Ecce mecum adsunt prophetæ qui te in suum suscipiunt chorum. Cæterum si omnes eos, qui exemplo Antonij ad colendam solitudinem ijs temporibus incitati sunt, præclaraq; corũ gesta adferre speciatim tentauero: & rem viribus imparem, & lectori fastidiosam aggrediar. Nam & Hieronymus, qui multis laboribus magnisq; periculis illas Aegypti solitudines adiuisse, multosq; Patres sibi se vidisse commemorat, fatetur *Hieron. de illustribus solitarijs antiquis.* supra vires suas esse de omnibus explicare. Itaq; cùm aliquot præstãtiores, vltra eos de quibus peculiariter paulò antè meminimus, protulisset in medium, videlicet Ioãnem Ægyptium, Hor, Brunomen, Thermẽ, Apolonium confessorem, Ammonen, Copretem, Mutium, Esaiam, Paulum, Anuph, Hælenũ, Heliã, Eulogiũ, Apellẽ, Serapionẽ, Apolloniũ martyrẽ, Dioscorum, Ammoniũ, Didimũ, Croniũ, Origenem, Pyamonẽ, Ioannẽ & denique Malchum monachum, in quibus nõnulli fuêre ipsius Antonij non solũ imitatores, sed etiã discipuli, quos adhuc suo tempore superstites Hieronymus ipse in Thebaide, Nitria, alijsq;

locis

locis vidit, ita demũ subiungit. In alijs quoque q̃plurimis locis Ægypti sparsim vidim⁹ sanctos Dei virtutes multas & mirabilia facientes,& gratia Dei plenos,sed paucos ex multis memorauim⁹:de omnibus enĩ explicare supra vires nostras est. Nã de his,qui in superiore Thebaide,id est, circa Syronẽ habitare dicũtur,auditu solo cõperim⁹,quòd his penè omnib⁹ quos vidim⁹, celsiores illi & magnificẽtiores habebantur. Accedere verò ad ipsos pro timoris periculo nequiuim⁹. Vides vt Hieronym⁹ non potuerit peculiariter de omnibus verba facere. Sed quid mirũ?cùm alibi dicat,& numero immẽsos,& virtutibus incõparabiles,in diuersis Ægypti partib⁹ fuisse,quorũ meritis & mundũ adhuc stare dicebat. Cui satis astipulatus D. Augustinus eius contẽporaneus licèt natu minor,in libro de moribus Ecclesię,de solitarijs ipsis ita inquit. Multi vsque adeò sunt Dei amore flagrãtes,vt eos in summa cõtinentia atq; mũdi huius incredibili cõtemptu,etiam solitudo delectet. Quid est(quæso)quod viderũt,qui non possunt hominẽ videre? Profectò illud quicquid est,præstãtius est rebus humanis,cuius cõtemplatione potest homo sine hoĩe viuere. Et subdit. Nihil de his dicã, quos paulò antè cõmemoraui, qui secretissimi penitus ab omni hominum consortio,pane solo (qui eis per certa interualla temporum affertur) & aqua contenti, desertissimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei,cui puris mentibus inhæserunt, & eius pulchritudinis contemplatione beatissimi, quæ nisi Sanctorum intellectu percipi non potest. Nihil, inquam, de his loquar. Videntur enim nonnullis, res humanas plus quàm oporteret deseruis-

Hieronymi de solitarijs sententia.

Augustin⁹ de solitarijs.

deſeruiſſe, non intelligentibus quantum nobis eorum animus in orationibus proſit, & vita ad exemplum, quorum corpora videre non ſinimur. Sed hinc diſputare longum & ſuperuacaneum puto. Nam hoc tam excellens faſtigium ſanctitatis, cui non ſua ſponte mirandum & honorandum videtur, oratione noſtra videri qui poteſt? Vides quàm cōcorditer tanti Doctores Hieronymus & Auguſtinus ſolitarios ſui tēporis & multos & virtutibus admirandis inſignes celebrāt. At verò huiuſcemodi ſanctiſſimis Doctoribus nō ſatis fuit ſolitariorū vitā commēdare, niſi & pro viribus eorū ſectarētur veſtigia.
Greg. Nazianzenus Enimuerò Hieronymus ipſe primùm ſui præceptoris Gregorij Nazianzeni (qui dimiſſo Epiſcopatu ruri vitam monachi arripuit) exēplo concitatus, ſolitudinem vaſtiſſimam, Soliſque ardoribus exuſtam petiuit, vbi quantum laborum
Hieronymus. ac tentationum fuerit perpeſſus, locupletiſſime teſtatur. Poſteà verò Bethleem contendens, & velut manſuetiſſimum animal ab Dominicum præſepium ſecedens, alterumq; ſolitariæ vitę genus arripiens, tandem multos eiuſdem propoſiti alumnos habuit, cum quibus ſolitariè victitās, incredibiles ſuſcepit labores, non ſibi tātùm, ſed toti quoq; poſteritati ac Dei Eccleſiæ perutiles. Cuius etiā tempore (quo multa propter diutinā eius vitam obtigerunt) vel circa, fuerunt & alij plurimi Patres egregij ſolitarij, de quibus non Hieronymus ipſe, ſed alij peculiariter meminerunt. In quibus quidē numerātur Arſenius, Frōtonius, Symeon, Paſtunius, Onufrius, Abraham, Palemon, Pachomius vir admirabilis, Theodorus, Siluanus, Petronius, Orſiſi⁹, Zacheus, Vitalis, Effrem, Zenon, Moyſes, Iſaac, Poēmē, Agathon, Apol-

Apollos, Pior, Anastasius, Daniel, Paulus, alijque permulti, quorũ sententię, virtutes, merita ac gesta in Vitis Patrum sparsim habentur. Sed quid de viris dicere pergo? cùm & mulieres etiam, (quod mirum est) solitudinem coluerint. In quibus est Maria Ægyptiaca peccatrix, quæ quadraginta septem annos extremam anachoresim tenuit. Pelagia quoque, quę & ipsa peccatrix, sexum virilem simulans, ac nuncupationem, habitumque virilem suscipiens, in cellula clausa permansit. Eufrosina insuper Virgo in singulari cella reclusa, longissimo tempore vixit. Denique aliæ reperiuntur innumerabiles fœminæ, quæ solitudinem mirabiliter obseruârunt. Fœlicia dixerim tempora illa, quibus non modò virorum innumeræ acies, sed etiam fragilis sexus greges (quamuis non ita multi) seculum fugientes, miram solitudini operam nauârunt. De quibus viri admodum docti, etiam solitudinis amatores meminisse leguntur. Non infausta quoq; tempora (quæ paulò pòst successerunt) crediderim, in quibus ex radicibus illis, quas tetigimus, rami floresque egregij prodierũt. De quib⁹ partim meminit in collationibus Patrum Cassianus, qui & ipse magnus heremita, & Diui Chrysostomi Discipulus fuit. Sed & Chrysostomus ipse tres pulcherrimos libros contra monasticæ siue solitarię vitę vituperatores edidit. Post hæc tẽpora frigescẽte deuotione, nõ tam copiosè ac passim, vt anteà, viguisse legitur anachoreticus feruor, quamuis & mirabiles viri solitariã vitam, quãtũ tẽpora siuerũt, sectati, sed nõ ita multi legũtur. In quib⁹ fuit diuus Benedictus, qui trienniũ extremam solitudinẽ incoluit. Fuit & Petrus magn⁹ heremita, cui ex-

Maria Ægyptiaca.
Pelagia.
Eufrosina.
Cassianus
Chrysost. contra solataria uitæ uituperatores.
Benedict⁹.

Petrus. cui expeditionẽ contra Turcos fieri debere pro recuperãda terra sancta, diuinitùs reuelatũ creditur. Fuit & noster Bruno cũ suis alũnis innumeris. Fuere deniq; alij diuersis ętatib⁹ ꝑmulti solitudinis cultores, de quib⁹ ꝓsequi & lectori tędiosũ, & virib⁹ nostris impar oĩno foret. Itaq; recceptui canẽtes, cõficiam⁹, solitariã vitã (si modo debitè suscepta fuerit) & fructuosam inprimis, & excellentem admodum esse, eamque ob rem multis laudibus esse dignissimam, quippe cuius immuneri cultores inter Sanctos præcipuos connumerentur. Sed iam ad alia pergendum est, nisi fortè quicquàm in ipsam solitariam vitam adhuc oblatrare velis.

Bruno.

Multæ tanguntur obiectiones solitariam uitam improbantes. CAP. 18.

OBLOCVTOR.

PVtásne, cùm de syluis ac desertis agitur, hãc pergrandẽ syluã me sine sectione deserere velle? Erras, si hoc censeas. Est enim acuta mihi bipennis, quæ huiusmodi materiam optimè secare nouit. Et, vt apertiùs agam, certũ est, solitariam vitam, & authoritatibus, & rationibus permultis funditus improbare. Inprimis quidem sacrarum literarum authoritatibus: deinde sanctorum patrum dictis: postremò Philosophorum aliorumq; id genùs hominũ sententijs. Igitur vt primùm sacræ tangantur authoritates, dicitur Genesis secundo. Non est bonũ hominẽ esse solum. Qua nimirũ authoritate in exordio generis humani dãnata fuisse videtur solitaria vita. Ecclesiastæ quoque quarto, Sapiens quandam vanitatem (quã sub sole reperit) cõsiderans, de illo scilicet, qui vnus est & secundũ nõ habet, ita conclusit. Melius est ergo duos esse, quã vnũ: habent

Gen. 2.

Eccles. 4.

habent enim emolumentũ societatis suę. Si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. Vę soli, quia cùm ceciderit, nõ habet subleuantẽ, & si dormierint duo, fouebuntur mutuò. Vnus quomodo calefiet? Et si quispiam præualuerit contra vnũ, duo resistent ei. Vides ex his verbis magna socialis vitę cõmoda, è diuerso verò multa solitarię vitę discrimina patenter inesse. Quæ sanè authoritates vel solæ sufficiũt ad reprobandã solitarię vitæ singularitatem. Addamus nihilominùs & sacrorum Doctorum sententias, quibus hoc ipsum luculenter conficitur. In primis occurrit grauis authoritas Basilij, qui rogatus, an eum, qui à mundiali conuersatione discesserit, oporteat remotum esse, & solum, an verò cum fratribus eiusdem propositi, eiusdemq; animi vitam suam sociare: Respondit, in multis esse vtile vitam communem ducere cum his, qui eiusdem voluntatatis sint atq; propositi. Quam responsionem suam longo pulchroq; sermone prosequitur, in quo cœnobiticam vitam multis laudibus efferens, solitariam vitam carpit, vtpotè quę bonis illis, quibus vita cõmunis affatim referta est, careat, multisque è diuerso detrimẽtis abundet. Cui astipulatus sacer Hieronymus, solitariam quoque vitam carpere ac dissuadere palam visus est. Enimuerò cùm Rusticum Gallum ad seculum destituendum, monasticamq; vitam arripiendam concitasset, ne solitariã vitã susciperet dissuasit, hoc modo dicens: Primùm tractandum est, vtrùm solus, an cũ alijs in monasterijs viuere debeas. Mihi placet, vt habeas Sanctorum contuberniũ, nec absque ductore ingrediaris viã quã nũquã ingressus es, statimq; tibi in partẽ alterã declinandum, vt errori pateas,

plusque aut minus ambules, quàm necesse est, & currens lasseris, moramq; faciens obdormias. Post quę verba Hieronymus ipse multa subijcit pericula, quib' solitaria vita obnoxia est. His patribus assentitur Diuus Bernardus, qui sanctimoniali cuidam Trecēsi (quę asperioris vitæ desiderio cœnobium suum deserere, ac heremum adire volebat) consuluit, ne id faceret, hoc modo dicens: Volēti perperàm agere, & desertum abūdantiam habet, & nemus vmbram, & silentium solitudo. Malum quippe, quod nemo videt, nemo arguit. Vbi autem non timetur reprehensor, securiùs accedit tentator, licentius perpetratur iniquitas. Et subdit: In nemore lupus habitat. Si sola ouicula vmbras nemoris penetras, preda vis esse lupo. Vides quàm concorditer his pulchris sanctorum Doctorum sententijs solitaria vita carpatur, dissuadeaturq;. Deniq; Philosophorū dictis vitā solitariā legimus quoq; reprhensam fuisse. Siquidem Plato Philosophus insignis homines hominum causa progenitos esse professus est, At verò qui solitariam vitam agunt, perinde faciunt, ac si pro alijs iuuandis minimè essent conditi. Aristoteles quoque philosophorum facilè Princeps primo politicorū astruit, hominem naturaliter esse animal sociale atq; ciuile, proinde (inquit) eum, qui cęteris non cōmunicat, aut Deū aut bestiā esse. Cōcordat Cicero eloquentię parens, cū asserit nō necessitate, sed natura profectam esse hominum societatē. Idemq; libro de amicitia ait, naturā solitarium nihil amare. Sed & Seneca vir admodū seuerus, & ipsis quoq; horrendis solitudinibus asperior, solitudinē breui sententia damnauit, cū inquit: Solitudo omnia nobis mala persuadet. Deniq; Poeta

Epist. 115.

Poeta quidam, cùm antidota quædam contra lasciuum amorem traderet,loca sola esse cauenda præcepit. Quibus animaduersis, dubiũ non est, solitariam vitam semper à grauissimis authoribus fuisse& reprehensam,& dissuasam. Sed iã auctoritatibus rationes subijciamus, quarum prima sumitur à multiplici similitudinis defectu. In primis quidẽ reprobatur solitaria vita à defectu similitudinis siue exẽpli. Enimuerò cùm triplex sit sublimis vita, scilicet Apostolica, Cœlestis ac Supercœlestis, quã cæteræ, quæ probæ sunt, debent ęmulari: constat eã, quæ nullã illarũ imitatur, probam non esse. at ita est de solitaria vita. Non enim similitudinem illam habet, quã Apostoli religiosæ vitæ fundatores, in Apostolicis Actibus docuisse traduntur. Nec cœlesti quoq; vitæ similis est, vtpotè quæ singularis nõ sit, sed prorsus socialis. Nec denique vllam habet similitudinem ad illam supercæleste supremámque vitam, quippe quæ solitaria non sit. In illa enim beatissima Trinitate non admittitur solitudo. Solitaria igitur vita, quæ supremæ illi ac summæ conformis non est, reprobationẽ meretur. Vt enim lex, quæ supremæ legi consentanea non est, bona non est: ita & de vita putari debet. Secundò, reprobatur solitaria vita à defectu seu carentia recti finis, ac priuatione eorum bonorum, quę in vitą sociali reperiri solẽt, quandoquidem nullo recto fine suscipi potest solitaria vita. Deinde nullis salutaribus modis agi posse videtur, cũ bonis omnibus viduet, quę proba vita conferre assueuit, & consequẽter detrimẽta multa afferat, quæ Basilius in sua regula tetigit. Etenim (vt dicta eius perstringam) solitaria vita non satis est ad ea, quæ sunt huma-

Ouidius de remedio amoris.

næ vitæ

næ vitæ necessaria. Quod enim deest, ab alio quęri nō potest. Deinde non quę proximorū, sed quę sua sunt quærit: charitatē itaq; offendit. Nō sinit solitariū ad sui, suorūq; flagitiorū notitiam, purgationēq; pertingere, cùm nullus adsit, qui solitarium ipsum arguere queat. Diuinorū quoque mandatorū plenā obseruantiā impedit, integrā mysticorū mēbrorum harmoniā dissipat, dū ea fugit, quę ad communnē pertinēt vtilitatē. Insufficiens est ad omnium donorum Spiritus sancti susceptionem. Non enim tanta donantur soli, quàm socialiter viuenti. Talentū abscondit, redditq; inanem sui domini pecuniam. Ad pellendas hostis insidias minùs & cauta est, & robusta. Multis quoque periculis obnoxia est, præsertim cùm neque quid sibi abundet vitij, neque quid desit virtutis, agnoscat. Materiam omnem virtutum, ac proinde virtutes ipsas excludit. Denique & fructu orationis communis, & spiritali iucunditate, & demum alijs commoditatibus, quas vita socialis conferre solet, prorsus viduat. Est igitur planè reprobanda, quæ tot impedit bona, quæ faciliori labore in sociali vita haberi possent. Secunda ratio pręcipua sumiturè diuerso, ab excessu multiplici, scilicet vitiorum, illusionum, grauium tentationum, aliorumq; periculorum, quibus solitaria vita nimium abundare consueuit. Quantū enim vitijs obnoxia sit solitaria vita, satis Hieronymus testatur, qui ad Rusticum monachum scribens, ita inquit. In solitudine citò surrepit superbia, & si parumper ieiunauerit, hominēq; nō viderit, putat se alicuius esse momenti. Oblitusque sui, vndè & quò venerit, intus corde, foris lingua vagatur. Iūdicat cōtra Apostoli volūtatē alienos seruos. Quò gu- la po-

Malorum monachorum vitia.

Rom.14.

la poposcerit, porrigit manū. Dormit quātùm voluerit. Nullū veretur. facit quod voluerit. Oēs inferiores se putat, crebriusq; in vrbib⁹, q̄ in cellula est. Et inter fratres simulat verecūdiā, qui platearū turbis colliditur. Et post multa adiungit. Vidi quosdā. qui postquā renunciauêre seculo, vestimētis dūtaxat & vocis professione, nō rebus, nihil de pristina cōuersatione mutasse. Res familiaris magis aucta, q̄ īminuta. Deniq; paucis interpositis, subiūgit. Pleriq; artib⁹, & negotiationib⁹ pristinis carere non possunt, mutatisq; nominib⁹ institorū, eadē exercēt cōmercia, nō victū, & vestitū (quod Apost. pręcipit) sed maiora q̄ seculi homines emolumenta sectantes. Vides vt Hieronymus palā fateatur, solitariā vitā superbię, temeritatis, arrogātię, pręsumptionis, gulę, torpòris, auaritięq; vitijs obnoxiā esse. Sed & illusionū, errorūq; plenissimā esse, testatur ibidē Hieron. ipse, cùm ait: Sunt qui humore cellarū, īmoderatisq; ieiunijs, tędio solitudinis, ac nimia lectione, dū dieb⁹ ac noctibus auribus suis personāt, vertūtur in melācoliā, & Hippocratis magis fomētis, q̄ nostris monitis indigēt. Quibus Hieron. dictis astipulātur multorū solitariorum exēpla, de quib⁹ partim meminit Cassianus, partī in vitis Patrū, alijsq; locis referūtur, quib⁹ planè cōstat, solitarīā vitā vitijs atq; fallacijs supra modū refertā esse. Testātur & hoc ipsum experiētię quotidianę. Vbi quęso plùs abūdat, quā in solitudine (pręsertim non extrema) ambitio? Vbi plus officiorū callida occupatio? Vbi murmur? Vbi superbia alienę vitæ contemptiua? Vbi proprij sensus abundantia? Vbi pertinacia? Vbi præsumptio atque arrogantía? Vbi grādis eleuatio? Vbi ęstimatio suî suarūq; virtutum ac litera-

literarum? Vbi opinionum, culparumq; propriarum defensio? Vbi inobedientia? Vbi correctionis intolerantia? Vbi inuidia? Vbi odium? Vbi detractio? Vbi seminatio discordiæ? Vbi machinæ ad alios confundendos excogitatæ? Vbi conspirationes? vbi zelus & contentio? vbi gula? vbi cupiditas? vbi proprietas insatiabilis? vbi curiositas? vbi ira atq; impatiētia. Vbi demùm cætera vitiorum atque errorum portenta, magis inuenire est, quàm in solitaria vita? quæ cùm passim admittantur, nulla tamē vera pœnitudine expiātur, sed ignorantia, vel incuria, vel mala consuetudine aut defenduntur, aut negligūtur. Nónne igitur meritò reprobāda est huiusmodi vita, quę tot ac tantis vitijs erroribusq; subiecta est? Adde quòd grauissimis sit tentationibus, alijsq; periculis admodum patens. Etenim (præsertim illi, qui piè volunt viuere in solitudine) interdum à secularibus absentes taxātur, sæpenumero corroduntur, lacessunturq; à falsis fratribus cū quibus victitant. Assiduè verò à dæmonibus insidiantibus oppugnantur, & modò apertis ac violentis immissionibus, modò verò occultis & inopinatis tentationū machinis incredibili modo torquentur. Deniq; quod per seipsos callidissimi hostes facere nequeunt, hoc per suos, id est, miseros perditosq; monachos consequi moliuntur. Quis ergo solitariam vitam commendare audeat? imò verò quis reprobare non possit, vtpotè quæ tātis periculis obnoxia est? Sed iam tertiam rationē principalē addam, à multifaria ineptitudine ac inutilitate sumptā. Enimuerò solitaria vita nulli hoīm generi apta est, sed oīb' prorsus inepta putatur. Nō enim perfectis cōsummatisq; viris idonea, sed poti' noxia est huiuscemodi vita. Siquidē vi-

dē viri huiuscemodi socialē vitā agentes, & sibi & ceteris vtiliores sunt, quàm si solitariè agerēt. Sed & ineptè solitudinē peterēt, quòd & maioribus se meritis, & proximos vitæ exemplis citra causam frustrarentur. Nulla enim iusta petēdæ solitudinis causa, scilicet periculorum vitatio, in huiusmodi viris perfectis locū habet, vtpote quibus nihil immineat ex alieno consortio periculi. Non igitur talibus apta est solitudo. Sed nec viris imperfectis idonea est, quandoquidē à doctis & sanctis grauiter incusantur, qui vel moribus inconditis, vel vitijs necdùm plenariè excoctis, solitariam vitam arripere præsumunt. Adde quòd nec doctis viris opportuna est solitudo, quippe qui potiùs immortales animas, quàm pe rituras syluas colere, & creditum sibi sapientiæ talentum cæteris impartiri debent. Deniq; viris quoq; illiteratis prorsus inepta est solitaria vita, vtpotè grauissima, & periculosissima. Grauissima quidem, quòd (teste Seneca) otium sine literis mors sit, & viui hominis sepultura. Periculosissima quoq;, quòd indoctus sine doctore varia huius vitę pericula, cęcosq; errores nec nosse, nec vitare possit. Sed quos (precor) in solitudinē impellere vis, aut etiā admittere, nisi perfectos vel imperfectos, doctos vel ignaros? quibus cùm inepta sit (vt probauimus) censendum est, eam nul li hominum generi aptam esse. Sed iam aliā addamus rationē, à multo nocumento atq; iniuria desumptā. Siquidem vita solitaria omnibus noxia est, & iniuria. Et primùm quidem sibiipsi, quod satis ex superioribus liquet, quibus ostēsum est, eam & in bonis defectum, & in malis excessum pati solere. Parentibus quoque iniuria est, quippe quę sua spe turpiter eòs frustratur. Illi enim

enim liberos suauiter alendos, imbuēdosq; diligenter curauerunt, vt & solatio & adiumento sibi postmodùm forent, & tādem suæ senectutis cōsulerent incommodis. At verò ab his, qui solitudinem adeunt, sua prorsus non modò fraudātur expectatione, sed (quod grauius est) multis afficiūtur doloribus. Quis enim nesciat, eos, qui parentes solitariæ vitę gratia destituūt ac negligunt, multo eos mœrore, multisq; lachrymis cōficere, & feris ipsis crudeliores suo discessu perimere solere? Deniq; cæteris omnibus, totique reipublicæ iniuriā faciūt. Non enim proximorū necessitatibus succurrunt, imò nec compatiūtur quidē, quippe quas, ab humano consortio prorsus seiugati, compertas non habent. Nec demū reipublicæ opem ferunt, pro qua tamen iuuāda omnes ab omnibus nerui intendendi sunt. Est igitur vita huiusmodi omnibus perniciosa iniuriaq;. Denique (vt postremā tangamus rationē) hęc vita est inconsiderationis, temeritatisque arguenda. Inconsiderationis quidem, quòd ea nititur maximis laboribus, grauissimisq; periculis in solitudine cōsequi, quæ in humana societate faciliùs asseq posset. Nōne, obsecro, possunt virtutes omnes ad salutē necessariæ in humana societate cōparari? An qui vrbes habitant, possessionesq; habēt, salui esse non possunt? An solitariorum tantùm Deus, non etiam socialiter viuētium? Si omnes huiusmodi vitæ incubuerint, nónne omnia seculi huius peribunt? Nónne res humanę statī dilabētur? Si oēs, inq̄. solitarij efficiātur, nōne protin⁹ interibit gen⁹ humanū? Sed quòd temeritatis quoq; notanda sit solitaria vita, luculenter constat, quandoquidem multi ab hac vita turpiter exciderunt, infaustosq; exitus

habuêre. Adde quòd inter eos, qui perseuerauerunt, pauci admodùm vitæ ipsius culmē ac perfectionem consecuti sunt. Temerarium autem est ea aggredi, quæ paucos fuisse assecutos dubium non est. Sed & quid opus est tanta perfectione, quantam huiusmodi vita suis cultoribus promittit, nec tamen frequenter efficit? Nónne satis est communē agere vitā, quæ ducit ad fœlicitatem? Deniq; vitam agens solitariā, nō proptereà securus est de perpetua vita consequenda. Itaq; frustrà, & inconsultè grauissimis se laboribus in solitudine cruciat, innumerisq; seipsum committit periculis. Adde quòd homines solet melancolicos, inhumanos, effrœnatosq; frequēter efficere, adeò quidem, vt non homines, sed potiùs feræ quędam esse videantur. Quibus animaduersis, solitaria vita prorsus & reprobanda, & fugienda est.

Dissoluuntur & authoritates, & rationes solitariam uitam impugnantes. CAP. 19.

PETRVS.

IAm satis superque totum, quod pectore latebat, virus euomuisti, quod ne vel grauiùs sauciet, vel diutiùs serpat, salubri antidoto propellendum est. Hoc est (vt apertis verbis agatur) dissoluendę sunt authoritates, & obiectiones ad solitariam vitam improbandam per te depromptæ. Quod in primis generaliter, deinde peculiariter facere certum est. Primùm ergo generatim defendamus, vitam solitariam non extremam dicentes, nec authoritates, nec rationes in medium adductas, quicquàm contra solitariam vitam claustralē, siue non prorsus extremā (qualis est Cartusiana) cōficere. Quod satis prima fronte, qui aduertere voluerit, deprehendet.

Ea de

Ea de re si ad impugnandum Cartusianum negotium omnia illa, quæ superius à te congesta sunt, forsan afferre mens fuit, casso te labore fatigasti. Nam & in Cartusiano (quod dictum sumus) proposito solitariæ vitę deuitantur pericula, & cœnobiticæ seu cōmunis vitæ emolumenta reperiuntur. Deindè alterā generalē de altera solitariæ vitæ specie, quę scilicet extrema est, dātes responsionē dicimus, & autoritates, & obiectiones superiùs deprōptas, esse capiēdas de solitaria vita prorsus extrema, quæ ineptè suscipitur, perperamq; agitur. At verò quando debitè suscipitur, agiturq; vt decet, nihil prorsus habere loci. Alioqui graues admodum viri de solitaria vita loquentes, sibi mutuò aduersarentur, imò verò (quod statim monstrabimus) idē sibijpsi prorsus dissideret, quod nephariū est sentire. Deniq; peculiariter respōdētes, inprimis ad primā autoritatē de Genesi depromptā, dicimus eam ad improbandā solitariā vitā ineptè citatam fuisse. Non enim per eā solitaria vita reprehenditur, sed innuitur quidā finis humanę cōditionis, cur scilicet homo creat' sit. Creatus siquidem fuit Adam, vt humanū genus ab eo per generationem proflueret, quod fieri non poterat, si solus mansisset, quādoquidem in generatione humana exigitur maris & fœminæ coniunctio. Cùm igitur masculus iā procreatus fuisset, reliquū erat, vt ad liberos gignendos fœmina quoque fieret, quę in adiutorium propagationis viro sociaretur. Ibi ergo de solitudine cœlibali (quæ generis humani non intendit incremento) agitur, non autem de solitudine locali, qua se quispiam ab humano consortio segregat, vt aptiùs possit bonis operibus incumbere. Quibus animaduer-

Gen.2.

De qua solitudine loquitur Genesis.

animaduerſis, nihil ex eo loco trahi poſſe videtur, quod ſolitariæ vitæ ſiue extrema, ſiue non extrema ſit, officiat, imò verò, ſi conſideres Adã ſolùm in primis creatum, & deinde conſortium ſibi datum fuiſſe, mox intelliges, naturam hominis ad ſocietatem, & ſolitudinem de ſe ancipitẽ eſſe, quod & ſapientes profitentur. Ad alteram verò authoritatem ab Eccleſiaſte deſumptã reſpondentes fatemur, partim de laude ſocietatis, partim verò de cuiuſdam ſolitudinis vituperio agere, ſed non ita generatim ac ineptè, vt multi ſentiunt, qui generaliter in ſugillationẽ vitæ ſolitariæ illud allegãt, væ ſoli, quod & ſemper in ore habent. Si enim vniuerſaliter, prò iſtorũ opinione, laudanda eſſet ſocietas, & è diuerſo reprobãda ſolitudo, ergo ſocietas furum, prædonum, pyratarum, conſpiratorum, aliorũq; id genus peruerſorum hominũ, laudanda erit? Si generaliter improbanda ſolitudo, igitur anachoretarũ, ſanctorumq́; Patrum vita (quæ ſolitaria fuit) omnino vituperabilis apparebit? Cauẽdumq́; poſtmodùm erit, ne ſolus quis dormiat, ſolus vigilet, ſolus domi habitet, ſolus foras proficiſcatur, ſolus edat, ſolus quicquam operis efficiat. Et (vt de ſpiritalibus agatur) magna cautio adhibenda erit, ne ſolus orationi det operam, ne ſolus lectioni ſtudióq; incumbat, ne ſolus peccata defleat, ne ſolus contemplationi vacet, ne demum ſolus quæ ſuæ ſalutis ſunt cogitet, Ad hæc igitur, aliaq́; omnia ſocietate opus erit. Sed quis hoc ferat? quis nõ rideat? quis hæc abſurdiſſima non paruipendat? Itaque veram interpretationem afferre molientes, agamus primũ quid de ſocietate, deinde quid de ſolitudine hoc loco ſapiens dicere voluerit. Enimuerò cùm duplex ſit ſocietas,

Eccleſ. 4.

Duplex societas. tas,vna quidem absolutè bona, quę charitatis vinculo vnita est,quæ interdum animorum duntaxat, eaque de re inter absentes ac solitarios inueniri potest, interdum verò etiam corporũ,quæ cũ animis vniuntur: altera verò mala,quæ alicuius patrandi sceleris gratia initur: palam est Sapientem ipsum malam societatem laudare non voluisse, sed bonam tantùm, qui & ex quatuor emolumentis commendauit, ex fulcimẽto cõtra casum,ex subleuatione à ruina iã facta,ex fomẽti adhibitiõe cõtra frigus aliuḿq; detrimẽta,& demùm ex adiumẽto contra hostiũ impugnationẽ,quæ si spiritaliter accipiãtur,magnæ patebũt laudabilis societatis cõmoditates. Non igitur societatem vniuersaliter Sapiẽs ipse probauit,sed bonam duntaxat. De solitudine autẽ,quæ societati aduersa est,Sapiẽs ipse oppositum fecit. Laudando enim societatem,vituperauit solitudinem,cum dixit: Væ soli,non quidẽ vniuersaliter,sed eam solùm,quæ mala est, hoc est,quæ suscipitur,agiturq; perperam. Quinimò si seriem literæ, eiusque interpretes aspexeris, planè videbis,eum nõ carpsisse omnem malam solitudinem generaliter, sed peculiariter quorundam auarorum singularitatẽ, qui pro tem-*Auara solitudo.* poralibus bonis quo iure,quaq; iniuria comparandis,se iugiter atq; inaniter conficiũt,nec tamen honestè bonis vtũtur cõgregatis, nec alijs quoq; impertiuntur,sed suũ panẽ (vt vulgò dicitur) in sinu comedunt, & societates amicitiasq; refugiunt, ne impẽsas facere impellantur. Deniq; bona casso labore quęsita, tenaciter reseruãt,cùm tamẽ neç filiũ, nec fratrẽ habeãt. Hęc est auara solitudo,pessimaq; afflictio, quã non iniuria Sapiẽs ipse sugillat,cõcludens ac dicens, meliorẽ

melioreḿ esse cōmunionis fraternę societatē ac cōmunitatē, quàm illius auarę solitudinis singularitatē. Deniq; si generaliùs extēderetur illud Sapiētis dictū, intelligendū esset, melius duos esse simul, q̃ vnū, ijs quib⁹ alieno auxilio opus est: nō autē his, qui nō egēt, quales sunt hi, qui perfectionē assecuti sunt. Ex quibus ōibus liquet, nihil cōtra solitariā vitā debitè assumptā, cōfici posse. Sed dicas, saltē est aliqua solitudo, de qua Væ ipsum rectè dici potest. Dicā & tibi aliquā esse societatem, cui & vę itidē dici valet. Quinetiā si mala omnia, quę in societate fieri solēt, ad ea quę in solitudinē admittūtur cōtuleris, planè intelliges vę multo grauiùs copiosiusq; societatē, quàm solitudinē promereri. Vt enī solitudo, siue sit pectoris tantū, siue etiā corporis, si mala fuerit, vę ipsū meretur: ita & mala societas, & cumulati⁹ quidē, quò peior esse assueuit. Non igitur illis ipsis, qui verè solitarij dicuntur, ipsum væ posthàc obijcere, sed tibi tuique similibus (qui soli estis) inculcare debes. Sed quomodo, inquies, soli sumus, qui in societate viuimus? Nēpe quòd spiritali societate viduati, miserā solitudinē colatis. Spiritali, inquā, societate, hoc est, charitatis cōmercio carentes, soli estis, qui Christū inhabitantē ac erigentē nō habetis. Sed de his hactenus. Iam enim omnibus diligenter animaduersis, satis liquet, authoritatē illam, siue literaliter, siue mysticè capiatur, nihil contra solitariā vitā cōficere. Quapropter ad Doctorū authoritates trāseam⁹. Ad quas breuiter dicim⁹, Doctores ipsos nō voluisse solitariæ vitæ statum absolutè carpere, sed dumtaxat ineptum, vel suscipiendi, vel agendi modum reprobare, quod multiphariàm ostendi potest.

Quomodo melius est duos simul esse, quam vnum.

Malam societatem multo peiorem esse mala solitudine.

Male solus quis.

In primis, non est verisimile, tantos doctores suis scriptis pugnantes sententias inseruisse, quod tamen, si solitariam vitam ab eis vspiam reprehensa legeretur, factum esset. Nam & Basilius solitariam vitā dissuasit, & nihilominus ille ipse libellum pulcherrimum de singularis vitæ commendatione edidit, si tamen titulus authorem non mentitur. Ergo, vt dicta eius cohęreant, putandum est, solitariam vitam non probasse, quæ ineptè suscipitur. Hieronymus quoque & opere, & sermone solitariam vitam apprimè commendauit. Ergegius enim solitarius fuit, qui & solitariam vitam suis scriptis fecit illustrem, è quibus quidem (vt ad propositū nostrum proferamus quicquam) illud est, quod ad Rusticum Gallum scripsit. Cùm enim cōsuluisset, ne seculum deserens, prima fronte solitudinem adiret, protinus (ne solitariā vitam absolutè carpere videretur) subiunxit: Quid igitur? Solitariam vitam reprehendim⁹? Minimè, quippè quā sępe laudauimus. Sed de ludo monasteriorum huiuscemodi volumus egredi milites, quos heremi dura rudimenta non terreāt, qui specimen conuersationis suæ multo tempore dederint, qui omnium fuerunt minimi, vt primi omnium forent, quos nec esuries aliquando, nec saturitas superauit, qui paupertate lętantur, quorum habitus, sermo, vultus, incessus, doctrina virtutum est. Vides vt Hieronymus ipse solitariam vitam debitè susceptam non reprehendat, quam & ad Heliodorum scribens, ita planè commendat. O desertum Christi vernans. O solitudo, in qua illi nascūtur lapides, de quibus in Apocalypsi Ciuitas magni Regis construitur. O herem⁹ familiariùs Deo gaudens. Quid plura? Hieronym⁹ ipse solitarius, solitarios

Hieron. solitariam vitam cō-mendat.

magno labore visendo,& varijs quoque epistolis ad heremiticam vitam multos concitando, satis ostendit, eam se non reprobare, sed multi facere, laudareque plurimũ. Denique Bernardus ad fratres Montis Dei scribens, solitariam vitam multis extulit laudibus. Non igitur vel eius, vel aliorum Doctorum fuit intentio, vitam absolutè carpere singularem. Alioqui non alijs tantùm Doctorib⁹, sed sibijpsis quoque diffiderent, quod de tantis viris temerariũ est sentire. Sed hic forsan aliquis de grege garrularum obijciet, & dicet, nec opusculum illud de laude solitariæ vitæ Basilij esse: nec epistolam quoque ad fratres de Monte Dei à diuo Bernardo fuisse profectam. O censor literarũ audi, quid literæ ipsæ tibi dicant: Quis te cõstituit iudicem super nos? Audi, inquã præsumptuosum esse cornicum oculos configere, & quæ sunt tot seculis hominum auribus inculcata, superba quadã arrogantia citra causam mutare velle. Neque verò hæc dixerim, quòd cõtentiosè asseram, illa, quæ dicta sunt, opuscula illis authoribus tribui debere, sed vt temporis huius arguam vanitatem, qua concitati quidam libros corrumpunt, epistolas lacerant, titulos auferũt, &(quasi cum ipsis authorib⁹ nati fuissent) opera tribuunt, quibus placet, detrahunt, denegantque quando displicet, putantes ab ipso stylo semper authorem indubiè censendum esse, cùm tamen bonus quandoque dormitet Homer⁹, & personarum qualitati quandoq; stylus deseruire habeat, & denique arduæ materiæ, si profundius discutiendæ sint, sępenumerò stylum demittere cogant. Sed ad rem redeuntes dicamus (vtcunq; se res habeat de illis opusculis, quæ Basilio & Bernardo tribuuntur) Hieronymum extra omnẽ

Luc. 12.

In arrogãtes librorum corruptores & iudices.

controuersiam sępenumerò vitam solitariam cõmendasse, nec dissuasisse vnquàm, nisi cum inepte suscepta foret, quòd & de alijs sentiendũ est. Quod alio pacto faciliter ostendi potest. Enimuerò si diligenter eorum scripta legantur, planè videbitur, solitariam vitã tunc dissuasam fuisse, quando suscepta est, legitima probatione nondũ effecta, vtpotè quando ex seculari conuersatione (quæ passim aut vitiosa, aut imperfecta est) statim itur ad heremum, ibique sine præceptore ac duce viuitur, quod sancti viri detestati sunt, vtpotè periculosissimum interituique vicinum. Denique non eos latuit, solitariam vitam à sacris literis probatisque viris commendatam fuisse. Quãobrem non est putandum, eos vel literis sanctis, vel Doctoribus alijs, qui solitariam vitam laudauerunt, aduersari gratis voluisse. Itaque non ipsam solitariam vitam, sed ineptum suscipiendi agendiq; modum reprobârunt. Quibus animaduersis, difficile non erit Philosophorum authoritatibus respondere. Dicitur enim Platoni, solitarios (si viuunt, vt decet) homines cæteros quàm maximè iuuare, quemadmodum liquet ex August. dictis suprà recitatis. Dicitur & Aristoteli, hominis naturam societatis ac solitudinis ex se ancipitem esse. Idcirco eum, qui propter ineptitudinem sęuitiamque morum, solitudinem ferre non possit, bestialem debere censeri. Enimuerò qui diuinæ contemplationis causa debitè solitudinem susceperit, deum, hoc est, diuinum hominem esse. Dicitur quoque Ciceroni, societatem non esse perfectam à natura, hoc est, ab exordio naturæ, quando primus homo solus cõditus est. Qua de re non est societas homini ita naturalis, quin eam (saluo iure naturæ) deserere queat, vt condi-

Solitaria vita, quæ et quando a Doctorib⁹ dissuasa.

cōditori naturę pleniùs obseq possit. Dicitur insuper Senecę, solitudinē vagā, ac ineptè occupatā mala omnia suggerere solere: sed si pro ratione actitata fuerit, & mala profligare omnia; & bona incredibilia conferre. Deniq; dicitur Ouidio cęterisque id genus hominibus, solitudinem (præsertim extremam & assiduam) ab his esse cauendam, qui adhuc passionibus grauiter agitantur, quibus necdum reluctari assueuerunt. Cauendā quoque esse ab his, qui adhuc & moribus leues, & vita incompositi sunt. Talibus enim prorsus inepta est extrema solitudo. De perfectis autem ac probatis sufficienter aliter sentiendum est, quòd satis iam diximus. Eam ob rem ad rationes dissoluendas accedamus. Ad primam igitur obiectionem, quę inprimis agit de triplicis similitudinis defectu, dicimus primùm quò ad defectum similitudinis Apostolicę vitæ, solitariā vitā similitudinem quandam habere ad vitam illam quam Apostoli post resurrectionem dominicam tenuerunt. Quandoquidem interdum contemplationi, cùm sibi per facultatem licebat, interdū verò actioni incumbebant, eaque de re mixtam vitā agentes, putantur tam solitariæ, quàm socialis vitę exempla tribuisse. Quòd autem expressiùs vitę cōmunis obseruauerē cōmercium, hoc ideo factum creditur, vt & suo officio satisfacerent (quod ad prædicādum Euangelium, docendumq; populum præcipuè institutum erat) & etiam innuerent, eum, qui solitariam vitam obire desiderat, primùm oportere in sociali vita exerceri. Denique licèt rudimenta quędam cuiuslibet votiuæ religionis dederant, non tamē omnia; nec oportuit eos quemlibet probatū viuendi modum ipso opere monstrare.

A quibus cauenda solitudo, præsertim extrema.

De similitudine vitæ cælestis.

De similitudine autem vitæ cælestis dicimus, vitam præsentis seculi in aliquibus conformem illi esse debere, in alijs autem vel nõ posse, vel nõ esse necesse. Debet enim vita præsens illam cælestem pro viribus referre, in ijs quæ iustitia flagitat, vtpote Deum amando, laudando, venerando, ac benedictæ eius voluntati obsequendo. In ijs verò, quæ vel merita, vel virtutes, vel statum vitę impediunt aut secludunt, imitari vel non potest, vel non debet, vtputà nullo labore fatigari, nullo dolore torqueri, nullo mortis metu affici, nullis demum attingi incommodis: sed è diuerso in gratissima requie manere, lætissimam prorsus agere vitam, vultui conditoris iugiter assistere, & demum inseparabilis, ac sine vlla dissonantia iucundæ societatis amœnitate, cæterisque omnibus sine fine potiri. In his enim vita hæc calamitosa non potest illam beatam æmulari vitam. At potiùs qui ad illã peruenire satagit, cõtraria sectetur opus est, videlicet laborem, dolorẽ, tristitiã, metũ, famẽ, sitim, frigus, calorẽ, morbos, tentationes, tribulationes, & cętera huiusmodi innumera, quę in illa fœlici vita minimè reperiuntur. Quantũ verò ad commune consortium, de quo maximè quæstio est, dicimus, possibile non esse, consortium illud iucũdissimum præsentem vitam prorsus æmulari. At verò quantùm humanæ imbecillitati per facultatem licet, putamus spiritale consortiũ, quod per charitatis vnionem etiam inter absentes efficitur, semper sectandum esse. De corporali verò consortio dicimus, suapte natura indifferens esse. Potest enim bene, potest & malè iniri. Verùm sæpenumero noxiam putamus esse huiusmodi societatẽ, quòd exempla penè innumera

Qua itur ad cæleſtẽ vitam.

do.uc-

docuerunt. Consultè igitur agunt, qui eam pro ratione fugiunt, spiritali commertio, solitudinéque vitæ prórsus contēti. Quod cùm solitarij efficiāt, nihil est quod in hac parte incusari debeāt, maximè cùm illi intēdant vnitati, cui illa cœlestis societas incessanter vacat. Deniq; quò ad solitudinē vitę supercęlestis, qua solus Deus viuit: Respondemus primū in ipsa Diuinitate nec societatē, nec solitudinē admitti solere: eapropter vitā illā nec socialē, nec solitariā esse, quemadmodū saltem vsitatè vocabula capiuntur. Non enim ibi societas (vt in creaturis reperiri potest) cùm ibi tres personæ vnū sint essentialiter, quod rebus cæteris nunquàm conuenire potest, nec Solitudo quoque à Sanctis ibi passim recipitur, sicut nec diuersitas. Sed cur ita? Nēpè quòd pro vsu Sanctorum, diuersitas vnitatem naturæ tollere, & solitudo personarum excludere pluralitatē videatur: quæ duo pietas Christiana prorsus abhorret. Quæ licet vnum solum Deum fateatur, non tamen in tanta eum solitudine colit, vt consortiū omne secludat, cùm ibi sit & relatiua distinctio, & inseparabiliū Trinitas personarū. Itaque solitudo, quæ pro vsu Sanctorum huiusmodi tollit consortium, ab illa summa trinitate reiecta est. Non igitur propriè loquendo more communi illa dictio (solus) Cathegorematicè sumpta, scilicet pro solitario, Diuinis verè addi solet. Non, inquam, hoc modo sumendo, sunt huiusmodi propositiones admittendæ; solus, id est solitarius, pater est Deus, solus pater creat, solus filius gubernat, solus Spiritussanct⁹ inspirat. Alioqui conceditur (& sanè) illa, solus Deus est, cui & dicitur, tu solus sanctus, tu solus Domin⁹, tu solus altissimus Iesu Christe. Deinde nihilominùs

De solitudine vitæ supercœlestis.

minùs reſpōdemus, vitā illā ſupercęleſtē ac ſummā ſanè intelligendo, & ſocialē, & ſolitariā dici poſſe. Singularē, inq̄, ratione naturę ſiuę eſſentię, quę penitus vna eſt. Socialē verò ratione ſuppoſitorū, quę diſtincta quidē ſunt, ſed diuerſa ſubſtātialiter nō ſunt. Vnū enim ſunt in eſsētia, quę tribus illis cōmunis eſt, quod in creaturis nullo modo poteſt inueniri. Quapropter vita illa ſuprema à vita creaturarū lōgiſſimè diſtat. Deniq; reſpōdem⁹, ijs non obſtātibus; humanā vitā, ſiue ſocialis, ſiue ſingularis ſit, illā ſupremam vitam imitari ac participare. In hoc enim tota ei⁹ laus, tota gloria, totaq́; perfectio verſatur. Quibus animaduerſis, nihil contra ſolitariam vitam proptereà conficitur, præſertim cùm ſolitaria vita, quę contēplationi incūbit, propiùs accedat, puriuſque ac intimiùs participet illam ſupremam vitam, quàm ſocialis. Ideoq́; maiori laude digna eſt, quādoquidem vita illa perfectior eſt, quę pleniùs particeps eſt ipſius diuinę ſupremæque vitę. Sed iā ad aliā rationē, quę de alijs defectibus agit accedentes, dicamus inprimis ſolitariā vitā ſinçero fine ſuſcipi poſſe, quod in ſuperioribus ſatis oſtēſum eſt. Deinde dicamus, eā ſalubriter quoque agi poſſe, quod innumerabiles ſolitarij quondam fecerunt. Denique dicamus eam, ſi agatur, vt par eſt, nec illis viduare bonis, nec conſequēter oppoſitis ſubiacere detrimētis, quę inter arguendū adducta ſunt. Qui enim ſolitariam vitā ſuſcipiūt, aguntq́; vt decet, ſupponuntur ſufficientē vitæ perfectionē iam aſſecuti fuiſſe, eāq́; ob rem ſibi ſufficiunt in ijs, quæ ſuæ vitæ neceſſaria ſunt. Etenim ſuis neceſſitatibus per diſcretionem prouident, aut certè vbi humana induſtria non ſatis eſt, diuina eis prouidētia con-

Quæ vita perfectiſſima ſit.

Diluitur obiectio de multis incōmodis ſolitariæ vitæ.

cõſulit, quod ſępenumerò feciſſe, memorię proditũ eſt. Deinde quę proximorum ſunt ſatis quęrunt, quippe qui animaduertentes penè omnes alios curandis corporibus incũbere, de ipſarũ ſalute animarũ (quę paſſim negliguntur) ſolliciti, precib⁹, meritiſq; aſſiduis opẽ eis ferre nõ diſſimulãt. Porrò in vitijs agnoſcẽdis parũ laborant, quippe qui nulla admittere ſoleãt, niſi venialia quædã, quæ limpidiſſimis mẽtis oculis intuẽtes, pijs fletibus iugiter diluũt. Nõ igitur aliena vel reprehẽſione, vel admonitione indigẽt. Inſuper diuina mãdata diligẽtiùs obſeruãtes, & charitatẽ Dei ac proximi tota mẽte retinentes, ſe pulchra ſanaq; myſtici corporis membra exhibẽt, communẽ curãt vtilitatẽ, & cœleſtia quoq; dona (quã do opus eſt) percipiũt, vtpotè ſanitatũ gratiam, diſcretionẽ ſpirituũ, myſteriorũ reuelationẽ, prophetiæ munus, & cæteras quoq; virtutes ac dona, quæ vetuſti ſolitarij paſſim habuiſſe leguntur. Ad hæc talentũ ſibi creditũ optimè impertiũtur, quippe qui omnẽ tùm corporis, tũ mentis ſupellectilem rebus cœleſtibus impendant, terrena deſpiciant, & de collatis ſibi bonis (quibus iugiter ad creatoris laudem vtuntur) perpetuas gratias agant. Adde quòd virtutibus abundantes mala omnia profligant, verſutas hoſtis (quas apprimè norunt) deuitant inſidias, tentamina rident, & omnes illius põpas, quibus incauti nonnulli quandoq; falſi ſunt, fidei mucrone diſſipant. Deniq; participes omnium, quæ à timentibus Deum bonorum fiunt, incredili iucunditate ſæpenumerò afficiuntur, nec illas demum patiuntur moleſtias, quæ odorem vnguentorum diſperdere, atq; in ſocietate ſępius & offendi, & offendere ſolent. Sed quid verbis op⁹?

Estò solitaria vita debitè suscepta formaliter non haberet illa, quæ in laudadili societate reperiuntur bona, habet tamē ea vel eminenter, vel certè æquiualenter. Vacat enim vni, quod multis nō solùm comparatur, sed etiam præfertur. Vacat, inquā, diuinæ contemplationis sublimitati, quæ omnem actionum energiam complectitur. Vacat denique charitatis perfectioni, quæ instar auri se habet. Vt enim aurum cætera metalla, ita & charitas omnes alias superat virtutes. Quemadmodū igitur mentis inops ille putatur, qui taxat eum, qui ingentē auri copiam habens, cætera metalla non habet, ita & ille satis compos credendus non est, qui solitarios insimulat, qui tamen & aurum charitatis copiosissimum, & pretiosissimas contemplationum gemmas habent. Sed de his iam satis.

Cui vacat solitarius.

Ad secundam obiectionem principalem, quæ agit de multiplici excessu, dicimus inprimis quò ad vitia, solitariam vitam, si debitè suscipiatur, vitijs (saltem lętalibus) obnoxiam passim nō esse. Quantùm verò ad tentationes & pericula, fatemur, ea nonnūquam in heremis esse. sed non tanta, quanta solent in humana conuersatione reperiri. Adde quòd hæc omnia diligentes solitarij, diuino munere prędiri salubriter euadunt, hostibus non cedunt, & denique contra pericula omnia se magna accuratione muniunt. Quòd igitur diuus Hieronymus asserit in solitudine superbiam surrepere, & alia quoque vitia suboriri solere, intelligendum prorsus de ijs, qui vel ineptè solitudinem adeunt, vel in cœpto proposito diligenter non perseuerant, quod profectò in omni statu, gradu, & conditione inuenire est. Eapropter nō magis à te vituperanda est solitaria vita,

De quibus solitarijs loquitur Hieron.

quàm

quàm socialis. Non, inquam, vituperanda est solitudo, sed qui in solitudine perperàm versantur, quorum nonnulli (sed aliorum quidem comparatione, pauci) legũtur infœlices exitus habuisse. Sed cur ita? Nempe quòd vel intempestiuè solitudinẽ petierunt, vel coluerunt negligentius, vel indiscretè se habuerunt, vel demum de se præsumentes, alienaque consilia aut fastidientes, aut nõ satis curantes, iusto Dei iudicio in multa detrimenta & mentis & corporis inciderunt. Vnde, obsecro, solitarijs nonnullis contigit mentis alienatio, quæ interdum prorsus amentes, nonnunquã verò semistultos reddidit, nisi ab indiscretione latentique superbia, qua nec senioribus, nec expertis assentire voluerunt? De alijs verò, qui rationis vsum habentes malè profecerunt, vitijsque multis se contaminantes, duros sæpenumerò solitudinis labores perdidêre, nihil referre opus est, exemplorum plena sunt omnia. Sed nec expedit quidem de miseris nostri temporis moribus quicquã afferre, præsertim cùm eò insanię res deducta sit, vt plerique generalẽ de vitijs disputationem, in suam referant contumeliã: quicquid vel generatim dixeris, vel scripseris, in sugillationem sui factum esse putãt, eaq; de re turbãtur nõ leuiter, grauiter stomachãtur, & monitorem ipsum perosi, nonnunquam reipsa, frequentissimè verò tabifica lingua persequuntur. Denique sua commotione, quales intus sint, satis indicant. Itaq; miseriç huius rationẽ habentes, interim dissimulamus, maximè cùm noster Oblocutor multa deprompserit, quę (prô dolor) à veritate nõ abhorrent. Nihilominus tamen concludamus, solitariam vitam suapte natura, nec malam, nec vituperabilem esse, sed eos

plane

planè vituperijs multis esse onerandos, qui in tã alto, nobilique statu demissè nimis ac turpiter se gerunt. Iam verò tertiæ obiectioni principali respondere pergamus, supponẽtes (quod supra diximus) solitudinem tribus aptis modis suscipi posse. Primò quidem, facta inprimis sufficienti probatione in monasterij ludo, qui modus olim vsitatissimus, & à Sanctis quoque passim suasus ac probatus fuit. Deĩde suscipi potest experimẽto prius facto sub alicuius probati senioris magisterio, vbi monasterij nõ suppetit disciplina, quod satis etiam in principio frequens fuit apud antiquos anachoretas. Nam & multos Antonius discipulos habuit, qui ex seculari cõuersatione ad eũ se contulerant, & Antonij quoque discipuli postmodùm seculares ad se confugientes admiserunt, docueruntq; diligẽter, quoad satis instructi forent ad singulare certamen cũ hoste versuto conserendum. Deniq; alio modo, scilicet peculiari Spiritussancti inspiratione aptè solitariam vitam interdum suscipi posse, quorundam exempla docuerũt. Sed quoniam paucissimi fuêre, qui hoc speciali munere (quod passim cognosci non potest) donati sunt, eam ob rẽ in exemplum trahi nõ debet. His suppositis, à calce incipientes, respondeamus, eorum, qui ex seculari cõuersatione solitudinem (præsertim extremam) nulla facta probatione aggrediuntur, suspectum esse negotium. Si dixerint, se peculiari afflatu instigatos deserta petere, ipsi viderint. Enimuerò si nos audire voluerint, hortabimur probandum esse spiritum, an ex Deo sit. Afferemus quoque pericula quę obtingere solent ijs, qui ante legitimã probationẽ heremos adeunt, addentes multos fuisse hoc modo delusos.

Tribus modis solitudinem apte suscipi posse.

1. Ioan. 4.

ſos. Denique ante oculos ponemus altitudinē vitę, quā ſuſcipere non trepidāt. Quibus ſi aſſentire noluerint, ſed pergere in cœpto decreuerint, pergant. Noſtro enī officio functi ſumus: poteſt autē fieri, vt res bene habeat, poteſt fieri etiā vt malè. Expectand⁹, ante q̃ iudicetur negotiū ipsū, finis erit, quādoquidē à quo ſpiritu ducti ſunt huiuſcemodi, nō exordiū, ſed progreſſus, aut certè exitus probabit. Sed hos qui rariſſimi fuerint miſſos faciētes, dicam⁹ ſecundū ſuſcipiēdi modū lōgè tutiorē eſſe, ſi tamē ꝓbati huius diſciplinæ magiſtri poſſent hac tēpeſtate, vt olim, reperiri. Nō enim conſultū eſt quibuſdā noſtri tp̄is barbatis ſe cōmittere, quippe qui nec in ſe ſolitaria quicq̃ capiūt, & antè magiſtri eſſe cœperunt, q̃ diſcipuli. Hos igitur fugiendos tanquā peſtem quādā teterrimā (quod iā ſuprà diximꝰ) potiꝰ cēſemus. Si tamē ſanctꝰ atq; probatus quiſpiā inueniretur, poſſet ſolitaria vita ſub eiꝰ magiſterio probāda ſuſcipi, & poſtmodū ſine vllo cōſortio agi. Sed iam aliū modū (qui primo loco poſitus, & cæteris ſecurior atq; vſitatior dictꝰ eſt) proſequamur, dicētes, ſi fœlicitatē tantā haberēt noſtra tēpora, quātā illa vetuſta (quibus anachoreticū decꝰ florebat) habuere, eos putarēmꝰ in ſolitudinē etiā extremā admittēdos, qui ſufficiēter in monaſterio probati ad tantæ vitę culmē digni aptiq; viderētur, hoc eſt, qui iā perfectionē aſſecuti forēt: debet enī & ſibi ipſi per ſe ſufficiens eſſe, & perfectionē quoq; habere, qui omninò ſolitariꝰ viuere cupit. Alioqui preuaricatur. Debet itaq; pro cōſuetudine exercitatos habere ſenſus ad diſcretionem boni & mali, ne ſcilicet noxijs pateat erroribus. Debet, inquā, noſſe quę cōtemplāda, quę agenda, quę vitanda, quę demū pro illius propoſiti tenore obſeruanda ſint.

Qualis debeat eſſe, qui ſolitarius eſſe cupit.

Debet quoq; multum fecisse periculũ in distortis affectionibus reprimendis, profligandisq; tẽtationibus, fame toleranda, perferenda nuditate, sectandis vitæ illius asperitatibus, & demũ aliis id genus obseruãdis, quæ Hieronymus, Cassian⁹, Benedict⁹, alijq; probatissimi patres de anachoretis loquentes tradiderunt. Sed dices: Nulli hoc tempore sinuntur monasticis claustris egredi ad anachoreticã vitã agendam. Fatemur, illud propter pericula multa, quæ ob facilẽ discessum à claustris quondam obtigêre, à multis iam seculis non fuisse permissum, eaq; de re multis de causis, quas dicturi sumus, solitariam vitã (prorsus extremam) paulatim à rebus humanis exulasse, adeò quidem, vt vix vlla eius vestigia possint vspiã inueniri. Nihilominus diuina clemẽtia humanę cõsulens vtilitati, aliam solitarię vitæ speciem, honestiorem quidem ac securiorem, scilicet Cartusianã, suscitauit, quę non solùm doctos atq; perfectos susciperet, sed etiam alios, qui bonã gerentes voluntatem, ad id negotij videntur opportuni. De his aũt vberius persequi certũ non est, quòd hac temporum fœce non sint, qui extremę anachoresis vestigia sectentur vt decet. Eapropter ad quartam obiectionẽ principalem accedamus, dicentes solitariam vitã multũ semper humano generi profuisse (quod sancti Augustini authoritate cõprobauimus) nec vlli prorsus iniuriam esse. Quòd si parentes propter liberorum discessum se mœrore conficiant, ipsi viderint. Deberent equidem multò propterea affici gaudio, immensasq; agere gratias, quòd tali prole donati sunt. Sed hæc anilia dimittamus. Quãtum autẽ hoc tẽpore prosit ea, quæ remansit solitaria vita, dicetur plenissimè, cũ de

Cartusianæ

artuſianæ vitæ commoditate agetur. Interim
obſecro,ſi vita ſolitaria debitè ſuſcepta,nec ſupe
s grata, nec mortalibus fructuoſa foret,qua ra-
one Dominus ſacris in literis ſolitarium com-
mēdaſſet,beatiſſimum Iob hoc modo alloquēs:
uis dimiſit onagrum liberum, & vincula eius Iob.39.
uis ſoluit ? Cui dedi in ſolitudine domum , &
bernacula eius in terra ſalſuginis? Contemnit
ultitudinem ciuitatis, & clamorem exactoris
ō audit,circunſpicit montes paſcuæ ſuæ, & vi-
ntia quæque perquirit . Qua,inquam, ratione
iſſet myſticus onager, id eſt, ſolitarius tātiſper
Deo commendatus,ſi vita ſolitaria nec lauda-
lis , nec vtilis eſſet? Commendatus ſiquidē eſt
litarius illis in verbis,quòd ſit à ſecularium ne-
otiorum turbine liber,cuius & vincula ſoluun-
ır, quando carnalium deſideriorum atque infi-
ſarum cogitationum nodi diſſipantur . Com-
endatus,inquam,quòd cum ſolitudine corpo-
s, ſolitudinem quoque mentis habeat . Turba
enim deſideriorum terrenorum profligata,in-
mo cordis potitur ſilentio. Et vitæ quoque hu-
s tabernaculis degēs,cœleſtis patriæ ſitibundo
ſiderio ſuccenditur.Commendatur etiā,quòd
manæ conuerſationis commercia , ſtudiaque
aua deuitet,& exactoris quoque,dęmonis ſem
r mala ſuggerentis, violentos tentationū mo-
s non admittat.Non admittat,inquam,exacto-
; ventris quotidie debitū quoddam exigentis
ſideria flagitioſa.Commēdatur denique,quòd
tis contemplationibus (quibus ſuauiter paſci-
r)intentus, æterna(quæ nunquàm marceſcunt)
na deſiderando requirat . Quòd igitur ita ſit
uinitus commendatus,magna patet,ſolitariæ
tæ & dignitas,& vtilitas.Adde quòd idem Do

Ose 2. minus Oseę secundo, de anima, quæ diuinę cõtemplationi vacare desiderat, ita inquit: Ducã eã in solitudinẽ, & loquar ad cor eius. Hæc putas à Domino dicerẽtur, nisi solitaria vita & ei grata, & apprimè laudanda foret? Non profectò. Sed de his satis. Ad vltimam obiectionem multas in solitariam vitam oblatrationes complectentem, quæ passim à plerisque secularibus leuiter depromuntur: Respondemus, vitam solitariam non esse imprudentiæ arguendam. Etenim si debitè suscipiatur, securiùs ac frequẽtiùs vitę perfectę sublimitatem assequitur, quã vix socialis vita multis exposita periculis cõsequi potest. Siquidẽ lõgè difficili' est in humana cõuersatione bene viuere, qùã in solitudine. Quod facilè conficiet, qui diligenter illa pericula, quę in ciuili consortio reperiuntur, aduertere voluerit. Nec tamen inficiamur, virtutes in medijs sęculi turbinibus posse cõparari, sed dicim', eas admodum raras esse, quarum & facilis est iactura. Non negamus quoque, eos qui vrbes habitãt saluos fieri posse, sed putamus id perdifficile, quod & cum ingenti periculo ac raritate contingere solet. Quod autem subiungis, mi Oblocutor, si omnes efficiantur solitarij, res humanæ peribunt: Dicimus pariter tibi post diuum Hieronymum, si omnes tecum fatui fuerint, nullus sapiens erit. Dicimus, inquam, illud metricum:

Si cœlum rueret, multæ caperentur alaudæ.

Rara est virtus, quæ à paucissimis expetitur, quapropter timẽdũ non est, genus humanum propterea peritur ũ. Quòd insuper vitam solitariã temeritatis insimulas, dicens, multos ab ea excidisse, pari modo dici posset (sed impiè) taxandam esse Christianam religionem, quadoquidem

dem multi ab ea defecerunt. Sed rectiùs aliter dici potest,pro diui Chrysostomi sententia, paucos aliorum comparatione ab huiusmodi vita corruisse. Eapropter non carpenda, sed potiùs laudanda est, vtpotè quæ tantæ sit virtutis, vt nec infœcundas arbores suis in syluis retinere soleat. Quòd verò addis, paucos vitæ huius acumen conscendisse, hoc planè inficiamur, cùm innumerabiles olim fuisse huiuscemodi, memoriæ proditū sit. Age verò, si pauci essent (vt tu falso putas) nunquid ideo culpanda foret solitaria vita? Minimè quidem, cùm in alijs viuendi modis rari semper fuerint,qui vitę perfectionem sint assecuti,nec tamen status ipsos propterea damnare iustè possis. Quòd autē postea quæris, quid opus est tanta vitæ sanctimonia ac perfectione? Nónne sufficit communis vita? Ita non quæreres, nisi te totum desidiosus spiritus possideret,qui bonis omnibus inuidens, & innumeras(quas habet) nequitiæ suæ versutias vbique spargere gestiens,hanc quoque excogitauit disseminauitque insaniam,quæ eadē admodùm bonis operibus impedimento foret. Dic obsecro mihi,quis vnquam nisi mētis inops contentus fuit,parùm doctus artifex euadere, quando doctior fieri potuit? Quis paruus mercator, vbi plurimas ei merces licuit aggregare? Quis pauper, quando sibi ditescere concessum fuit? Quis denique parùm literatus,quādo literas multas potuit comparare? Nemo planè. Cùm igitur ita res habeat, vt in cæteris rebus copiam, incrementum, perfectionemque multam & desideremus,& quæramus: cur precor,in virtutibus ipsis, quæ præstantiores sunt & vtiliores,non faciamus?

Adde quòd perfectum esse nolle, delinquere est. Denique turpe est, seruum ad dominum suum cum paruo lucro redijsse, qui cum magno venire poterat. Quod denique subnectis, solitarium nō esse de sua salute securum, fateor id quidem. Sed obsecro quis ille status est, qui viatorem in hac peregrinatione tutum faciat? Hęc obiectio totius inertiæ ac nequitiæ fomentum est, quam tamen nihil habere apparentiæ facilè conficitur. Pari enim modo diceretur agricolæ: quid tu frumentum seminas? Non enim tibi cōpertum est, an granū, quod in terram iacias, crescere habeat. Eodē modo & militi obijci posset, cui militas? Non enim exploratū habes, an victoria sis potiturus. Simili modo diceretur mercatoribus, opificibus, cæterisq; id genûs hominibus: cur vos laboribus incūbitis? Non enim de lucro reportando prorsus estis certiores. Deniq; Christianis omnibus dici posset, cur vos diuinorum mandatorum obseruationi operam datis? cur vos pijs laboribus atteritis? Non enim de perpetua salute consequenda securi estis. Hæc autem ex intimis tartareæ fraudis penetralibus deprompta, cùm passim (& meritò quidem) non curentur, nec illud quoque, quod in solitariam vitam allatum est, curari debet, sed potius sectāda sunt, quæ superis grata, optatam salutē afferunt. Nec interim à bonis operibus cessandum est, sed securiora videntur amplexanda, certaq; sectanda: incerta verò ac futura (quæ Deus hominē latêre voluit) temerè destituēda nō sunt. Quisquis enim & fideliter & perseueranter diuinis responderit mandatis, proculdubio saluabitur. Sed dicis: Quid scio, si in finem vsq; perseuerauero? Et ego similiter: Quis nouit, si tu perseueratu-

Nō ideo à bono cessādum, quia rei exitus ignoratur.

ueraturus nō ſis? Cum igitur neutrū tibi pror-
is exploratum ſit, cur in tuam perniciē alteri
nagis credendum putas? præſertim cùm ſatis
oris, facienti quod in ſe eſt, perſeuerantię mu-
us nunquā denegari ſolere. Nō igitur poſthàc
uiuſmodi latebroſam quis excuſet inſaniam,
uę toti⁹ ignauię ac diffidētię parēs eſt. Verùm
b his ſe tricis explicans, melioribus incumbat,
ltioraq́; ac perfectiora quātùm poterit ſectetur,
uoniā cum mors aduenerit, oīa (quæ quantūuis
nulta tū fuerint congeſta) pauca paruaq́; vide-
ūtur. Sed de his iam ſatis Quod autē in calce
is, ſolitudinem homines melācholicos facere
olere, hoc concedi poteſt de illa, quæ ineptè ſuſ-
ipitur, coliturq́ue indecēter. Sed de illa, quæ di-
erſo modo ſe habet, ſecùs eſt: quæ licèt quandā
nctā triſtitiā pariat, tamē internam lætitiam
abet, quēadmodum in ſolitarijs penè innume-
s patuit. Cæterùm ad Cartuſianam vitam iam
edeundum eſt.

Perſeuerātiæ donum cui non denegatur.

ſtenditur inprimis, Cartuſianam uitam eſſe ſolitariam, anachoreticam, & nihilominus utcunque mixtam: deinde oppoſitæ rationes diſſoluuntur. CAP. 20.

POſtquàm ſatis de ſolitaria vita proſecuti
ſumus, de Cartuſiana vita peculiariter aga-
mus oportet. Oſtendamus igitur inprimis,
am & ſolitariam & anachoreticam eſſe, & ni-
ilominus eam vtcunq; mixtam dici poſſe. De-
ide rationibus ſuperius adductis, quæ tria illa
nprobare nituntur, reſpondeamus. Inprimis
rgo probemus, eam ſolitariam eſſe, quando-
uidem ſolitudini cellæ iugiter incūbit. Quod

nõ tam ratione vel authoritate, quàm experiẽtia ipsa confici poteſt, quod prorſus ſatis eſſe debet, quandoquidem contra experientiam pugnare, inſanire eſt. Non itaq; videtur in re huiuſmodi diutiùs fruſtrà laborandum. Ergo probemus, quod non ità palàm eſt, eam heremiticam ſeu anachoreticam eſſe. Inprimis authoritate Summi Pontificis, qui in priuilegio Cartuſiani Ordinis confirmatiuo, ipſum ordinem heremiticum vocat. Quem ſectati ſucceſſores eius permulti, ac varijs ordinẽ ipſum priuilegijs decorantes, heremiticum eum vocitârunt. In quibus ſunt Alexander tertius, Lucius tertius, Clemens tertius, Celeſtinus tertius, Honorius tertius, Alexander quartus, de quibus poſtmodùm agetur. Guigo quoque noſter, qui primus Cartuſias conſuetudines in volumen redegit, vitam quoque ipſam Heremiticam, & domos Heremos vocat. Cui rei diuus Bernardus præfati Guigònis cõtemporaneus aſtipulatur, dicẽs, antiquã ſolitariæ vitæ gloriã ſe inueniſſe in cãpis ſyluę, in mõte Dei, in monte pingui. Deniq; vita illa optimo iure dicenda eſt heremitica, quæ in heremis agitur, iugiterq; anachoreſim ſectatur. At ita eſſe de Cartuſiana vita palã experientia ipſa declarat. Igitur Cartuſianã vitã nõ modò ſolitariam, ſed etiam Heremiticam ſeu anachoreticam eſſe, fatendum eſt. Verùm ne fruſtrà in re ſatis aperta ampliùs deſudemus, tandem probemus, Cartuſianam vitam vtcunque mixtam eſſe. Qua in re aduertendum eſt, vitã, quantùm hìc ſufficit, duobus modis mixtam dici poſſe. Vno quidẽ modo, cũ ex actiua contẽplatiuaq; vita cõflatur: Altero verò, cùm ex anachoretica cœnobiticaque diſciplina conficitur.

Vtroq; autē modo bifariam contingere poteſt, ſcilicet abſolutè, vel vtcūq;. Hoc eſt (vt ſcholaſtico more vtar) ſimpliciter, aut ſecūdū quid. Simpliciter autē mixta vita eſt, quando de vtraq; vita tantū miſcetur, quantū ad denominandā vitæ qualitatē ſufficit, putà cùm ęqualiter vtriq; vacatur: vel ſi inęqualiter, nihilominùs tamen vtriq; frequenter ac principaliter incūbitur. Secundùm quid verò mixta vita dicitur, cùm aliquam certa ratione recipit admixtionem, ſed vitæ denominationi abſolutè non ſufficit: putà cùm nec frequenter, nec principaliter huiuſmodi mixtio admittitur, ſed vel rarenter, vel minùs principaliter, & quaſi adminiculatiuè, vtpotè cùm vitæ contemplatiuæ aliquid actionis inſeritur: vel cum ſolitariæ aliquid ſocialis vitæ interponitur, quò rectiùs agi queat. Vix enim ita purè agi vita aliqua poteſt, quin de altero viuendi genere commerciū aliquod habeat. quod quidem accipit velut inſtrumentum quoddam, quod ad pręcipuum ſui ſtatus finem ordinat. His prælibatis Cartuſianam vitam mixtam eſſe, breuiter cōſitamus. Etenim ad vitāda contēplatiuæ vitę pericula, quibus humana imbecillitas obnoxia eſt, quędā actiuę vitæ exercitia miſcēda putauit, vtpotè laborē corporalē, mutuū aliquando conſortiū, aliaq; nonnulla, quę magis ad actiuā vitam ſuapte natura pertinere vidētur. Itaq; ex cōtēplatiua, & actiua vtcūq; ea ipſa mixta eſt, quamuis (vt diximus) contēplatiua abſolutè ſit cēſenda. Inſuper ad vitanda quoq; ſolitarię vitę pericula, leuanda quoq; tam arduæ vitæ onera, quædam ſocialis vitæ exercitia prudenter miſcere curauit. Siquidem, vt ea taceātur, quę generalia ſunt, vtpotè, quòd omnes Cartuſiani propoſiti domus

Cur Vita Cartuſiana quædā admittit actiuæ vitæ exercitia.

mus vnà confœderantur, omnesq; generales capituli subsunt imperio, quòd etiam in qualibet domo sunt officiales communia negotia curãtes, tribuentesq; cæteris ea, quibus opus est, ne videlicet quispiam de ijs sollicitus, vel suas procurare necessitates, vel deuotionis synceritatem perturbare, vel demum proprietatis vitium admittere impellatur: Vt, inquam, hæc taceantur, tanganturq; peculiaria, inprimis Cartusiana vita diebus dominicis cœnobiticam vitam agere consueuit. Illis etenim diebus singuli diligenter ad Ecclesiã conueniũt, Primam ibidẽ cantaturi, deinde Capitulum ingressi, audiũt à Priore quomodo per totam hebdomadam cultum diuinũ exoluere debeãt, suasque culpas (si quas habent) profitentur, arguuntur (si res ipsa flagitet) alioqui monentur, vt decet. Deinde facta re diuina, Refectorium intrantes simul reficiuntur, simul prãdio facto, colloquuntur, simul denique cœnam faciunt, Quibus expletis ad sua præsepia reuertũtur, ibi totam hebdomadam in quiete, solitudine, silentioque traducturi, nisi fortè aliquod festum capituli contigerit. Hæc enim festa, cœnobiticè instar diei Dominicæ apud eos agi consueuerunt. His itaque demptis, totam penè hebdomadam distinctis in cellis solitariæ vitæ deputant. Non enim cellam passim egredi fas est, nisi pro cultu diuino persoluendo, quod scilicet diebus non festis, partim in Ecclesia simul dicũt, scilicet Missam, vesperas, matutinasque: residuũ autem seorsum in cellis persoluunt. In quibus & singuli habitant, soli refectionem sumunt, soli dormiunt, soli diuinis rebus vacant, soli laborib' horis ad hoc deputatis incumbunt, soli denique victitantes, quæ suæ saluti conducere queant, diligen-

igenter volutant. Hæc igitur cùm passim à Car-
usianis obseruentur, palàm est, Cartusianam ex
heremitica & cœnobitica vita vtcunque mix-
am esse. Adde quòd singulis hebdomadibus da
ur generatim omnibus præfinito die semel col
oquendi facultas, vt scilicet recreationis quippiã
apere, vel de suis negotiolis communicare, vel
lemum aliquid sibi inuicem auxilij (si opus sit)
mpendere queant. Denique peculiariter facta
er Superiorem facultate, nonnunquam solent
ro casibus emergentibus se mutuò visere, &
nutuam sibi opem ferre. Quibus animaduersis
lubium esse non debet, Cartusianam vitam ex
nachoretico, cœnobiticoque commercio mi-
tam quodammodo dici posse. Sed quæras,
uid ipsos Cartusianæ vitæ fundatores concita-
it ad mixtionem huiusmodi faciendam? cur
on potiùs vel omninò anachoreticam, vel
rorsus cœnobiticam vitam instituerunt? Re-
pondemus, eos partim authoritate, partim si-
ilitudine, partim ratione concitatos fuisse ad
nixtionem siue temperamentum huiusmo-
i efficiendum. Inprimis putantur huiusmo-
i sancti patres ea perlegisse, atque ponderasse,
uę diuus Augustinus libro de ciuitate Dei xix.
adidit de triplici genere vitæ, scilicet otioso,
ctuoso, & ex vtroque composito.

Carth. vita cur adeo mixta fuit instituta.

Cuius authoritatem sectari volentes, potiùs
rtium vitæ genus elegerunt, quod scilicet nec
mninò otiosum, nec prorsus actuosum esset:
loti quidem tanti Doctoris verbis, præsertim
lis, quæ ibidem subiungit. Ex tribus (inquit) il-
s vitæ generibus otioso, actuoso, & ex vtroque
mposito, quamuis salua fide quisque possit in
olibet eorum vitam ducere, & ad sempiterna
præ-

præmia peruenire, interest tamen, quid amore teneat veritatis, quid officio charitatis impēdat. Nec sic esse quisque debet otiosus, id est, contemplatiuus, vt in eodem otio vtilitatem non cogitet proximi, nec sic actuosus, vt contemplationē non requirat Dei. In otio non iners vacatio delectare debet, sed aut inquisitio, aut inuentio veritatis, vt in ea quisque proficiat, & quod inuenerit, non alteri inuideat. In actione verò non amandus est honor in hac vita, siue potentia, quoniam omnia vana sub sole, & cętera quę sequuntur. His itaque Augustini verbis (quod autumamus) concitati primi Cartusiani, quoddam vitæ genus temperatum (quod mixtum ac compositum vtcunque dici potest) instituēdum curauerunt, vt faciliùs atque vberiùs & suæ & proximorum consulerent vtilitati. Deinde similitudine quadam etiam ad hoc impulsi videntur. Siquidem animaduertentes hominē ipsum (qui principatum in creaturis inferioribus tenet) ex corpore (quo mediante fieri solet actio) & mēte (quæ contemplationis principium est) compositum, censuerunt & vitam compositam (qua viuendum illi studiosè foret) instituendam, in qua & corpus interdum per actionem, & animus frequentissimè per contemplationem exerceretur. Itaque tertij quodammodo generis ordinem excogitârunt, qui in ordinibus religiosis principatū sibi vendicaret. Deniq; certa ratione idipsum fecisse creduntur. Enimuerò cuncta diligentissimè lustrantes, videntesque & cœnobiticam vitam per orbē diffusam, & è diuerso anachoreticam miserè collapsam atque humi iacentē, cœnobiticam dimittentes, ad eam quæ corruerat erigendā, omnes neruos intendēdos putauerūt.

Otiosus quid facere debet.

In actione quid curādum.

t verò cùm rationi cõsentaneũ eis nõ satis vi-
eretur, vt ea ipsa, scilicet anachoretica (quę cer-
s de causis, quas dicturi sumus, pessum ierat) in
ristinũ tenorẽ ac extremitatẽ prorsus suscitare-
ır, vtpotè quæ & periculosa admodú, & huma-
is viribus importabilis erat, cogitauerũt (spi-
tu sancto dirigẽte, qui hui⁹ rei pręcipu⁹ author
isse creditur) quoddã vitę tẽperamẽtũ & quasi
ertiũ ordinẽ miro modo efficere, in quo quidẽ
nachoretica vita pręcipuas sibi partes vẽdica-
et, & nihilominùs cœnobitica vita aliquid loci
aberet. Itaq; mirabili tẽperamẽto ordinẽ insti-
ıerũt, qui & simpliciter anachoreticus, & secũ-
ũ quid cõpositus dici meretur. In quo & actio
õ impedit cõtẽplationẽ, & cõtẽplatio nõ pror-
ıs abigit actionẽ. In quo deniq; & heremiticus
igor pręcipuè viget, & nihilosecì⁹ ipsa vitę cœ-
obiticæ vestigia quædã apparẽt. Mirabile pror-
ıs cõmertiũ, & prioribus seculis incognitũ. Hic
orsan quæras, cur anachoretica vita ante originẽ
Cartusiẽsiũ collapsa fuerat. Nẽpe inprimis, quòd
opulus augeri, & ipsas quoq; heremos colere
ıccessu temporis cœpit. hinc effectũ est, vt loca
itæ huiusmodi apta non ita passim, vt olim,
ıuenirẽtur. Deĩde quòd grassatores frequẽter ip-
os anachoretas libris alijsq; sarcinulis spoliabãt:
nsuper quòd vires tùm mentis, tùm corporis
mbecilliores factæ sunt. Feruor enim deuotio-
is plurimum remissus est, quo iam pridẽ vita
ısa fouebatur. Ad hæc, quòd periculosa erat, &
sanctis doctisque viris (ipsa præsertim extrema)
issuasa legebatur, propter multa, quæ contige-
ant pericula, & sæpe contingere posse puta-
antur. Denique quòd pro Comici sententia,
mnium rerum vicissitudo sit. Itaq; cessit ipsa,
t alia (scilicet Cartusiana) in locum eius suffi-

Vide cap. 1.3. Tract. 2. lib.

ceretur, quæ ipsam honestiùs, securiùs ac perfectius repararet. Sed iam ab obiectiones superius positas respondendum est, quarum quidem prima cõficere nitebatur, Cartusianam vitam minimè solitariam esse: altera verò, non esse anachoreticam: postrema denique, eam mixtam nullo modo dici debere. Ad primam igitur fateor, Cartusianos in eodem claustro manere, verùm hoc nihil prohibere, quin propositum Cartusianum solitarium sit. Habitant siquidem ipsi distinctis in cellis, arctiorē solitudinem obseruantes, quàm eorum multi, qui remotas heremos coluêre. Non enim Cartusianis licet cellam deserere, nisi cùm vel ad Ecclesiam, vel claustrum (seruato semper silentio) properandumest. Ad Ecclesiam autem, vt diximus, diebus non festis singulis, ter duntaxat pro cultu diuino, in honorem sanctę Trinitatis conueniunt: quod superest seorsum in cellis exoluētes. Illis ergo diebus, spiritum partim in Ecclesia reficiunt, cùm tamen in ipsa duntaxat cella corporalem cibum sumētes, defectum corpus reficiant. Hæc autem cùm singulari proposito non aduersentur, sed astipulentur, minimè faciunt, quin Cartusiana vita absolutè solitaria optimo iure dici queat. Ad confirmationem respondemus, inter egregias quas habet laudes Cartusiana vita, non paruam illam esse, quòd solitaria sit atque heremitica: ea enim de re multum præconium habet, tantum abest, vt propterea sit vllo pacto vituperanda: quandoquidem solitaria vita (quod satis pro virili monstrauimus) non vituperio, sed præconio multo dignissima est.

Ad secundam obiectionem dicimus, Cartusianos

anos vitam in multitudine quidem agere, ed non cum multitudine. Quod profectò tatum ipsum solitarium esse non prohibet. Non enim anachoreticus status omnino refugit eorum, qui eiusdem sunt propositi, consortium, nec cōmunem quoq; eiusdem loci incolatum abhorret, modò sint discretæ cellulæ, in quibus solitudini decenter incumbatur. Estò igitur, Cartusiani anachoretæ non sint, si vocabulum ipsum angustè capiatur: propriè tamen apteque satis anachoretæ dici queunt, vtpotè quorum propositum sit, sine choro seu consortio vitæ sigularitati passim incumbere. Denique solitarius omnino locus solitariam vitam non semper efficit, sicut nec multitudo socialem, sed institutio potiùs ac obseruatio vitæ, quæ quidem maximè consideranda est.

Locus non semper efficit solitariã uitam.

Ad tertiam obiectionem dicimus inprimis, eandē vitā absolutè solitariā, & mixtam vtcūque simul dici posse. Hæc enim inter se nō pugnant. Ea enim, quæ secundùm quid dicuntur, possunt cum his, quæ absolutè conueniunt, consentire. Deinde dicimus, id quod propriè mixtum est Physica mixtione, nō posse conuenienter alicuius eorum, ex quibus cōficitur, nuncupationem sumere. Quod enim ex elementorum mixtione resultat, nullius elementi nomine vocari cōsueuit. Secùs est, cùm aliquid secundum quid mixtum dicitur mixtione morali, quemadmodum in proposito esse constat. Nec illud adimit vitæ puritatem: vtpotè quòd nullam secum impuritatem affert, sed duntaxat quandam intercapedinem, quæ instauratione interponitur, ne scilicet ipsius contemplationis iugitas aliquid affe-rat detrimenti, quod facilè vsu veniret, si gratæ cuius-

Actio cur à Cartusianis admittitur.

cuiusdam actionis interpolatione non leuiaretur. Non igitur actio admittitur, vt contemplationem impediat, perturbet, aut confundat, sed vt paulisper aciē mentis remittendo confortet, animumque ipsum leuiorem expeditioremque ad contemplandum efficiat. Denique non hic mixtionem Physicè capimus, in qua scilicet miscibilia alterata vniuntur, quomodo (pro Aristotelis sententia) mixtio est miscibilium alteratorum vnio, sed moraliter pro quadam operationum alternatione, quæ si perfectè fiat, mixta vita simpliciter resultat. Sin minùs, vita vtcunque mixta euadit, quod in proposito contingit. Est enim Cartusiana vita (vt sępe diximus) absolutè anachoretica, secundùm quid verò mixta. Cæterùm cùm iam satis de qualitate vitę Cartusianæ fuerimus prosecuti, operæpretiū est sequēti tractatu aliud subnectere, & patefacta vitę ipsi' cōditione, de nūcupatione eius tandē discutere.

Quartus primi libri Tractatus, in quo agitur de nuncupatione Cartusianę vitæ.

Quædam prælibantur de significatione nominum. CA. I. OBLOCVT.

AGamus igitur (quando tibi ita videtur) de peculiari Cartusianæ vitæ nuncupatione, primùm quærentes, quid causæ fuerit, cur ab inculto monte tua Cartusiana vita nomē acceperit. Putásne ex hac indecora, voluntariaque nuncupatione eam paruifaciendam non esse? Falleris, si ita sapis. PET. De Cartusianæ vitæ nuncupatione dicturi, primùm breuiter adferendum censemus id, quod de nominibus, quibus res ipsæ vocantur, quidam magnæ eruditionis viri tradidêre. Putauit inprimis Plato, nomina, quibus

us vtimur, non esse hominibus vel rebus alijs
ndita temerè aut casu aliquo, sed potius vi qua-
am & prouidentia, ita scilicet inducente, ac
elut de industria, dictante natura, quæ multò
ntè præuidens, quid cuiq; sit euēturum, & qua-
s quisq; futurus sit, ita nomen imponit. Itaque
lato ipse voluit, nomina potius secundùm na-
ıram, quàm voluntatem seu impositionem si-
nificare. Quod & de orationib⁹ intellexisse pu-
ıtur, quas tanquàm supellectilem seu instrumē-
ım naturale significare credidit. At verò vtrūq;
latonis dictum, scilicet à natura rerum nomina
ıisse imposita, & orationem quoque à natura
gnificationem habere, viris doctis non placet.
t primùm quidem si vniuersaliter accipiatur,
icile est improbare, quoniam multos inuenire
st eodem nomine nuncupatos, qui dissidentib⁹
ıter se conditionibus, moribusque prorsus ad-
ersis extitêre. Quod liquidò constat in Symone
postolo, & Symone quodā mago. Itemq; in Iu
a Thadęo, & Iuda Scbariote Christi proditore.
Duobus enim illis Symoni Mago, & Iudę prodi-
ori, nomina illa nō sunt à natura imposita, cùm
imon interpretetur obediens, & Iudas confitēs
el glorificans, quæ sanè interpretationes perdi-
s illis viris rectè adaptari non potuêre. Alterum
erò Platonis dictū reprobat Aristoteles in libro
eriermenias dicens, orationem secundùm pla-
itum, non autem naturaliter significare. Nec
ıiuria quidem. Si enim voces suis essent impo
ıionibus viduatę, quis obsecro audeat asserere,
l eas naturaliter importare, quod per institutio-
em significabant? Puto neminē hoc sanè dictu-
m. Sed his contentionibus peritorum virorū
missis, asseramus id quod nobis verum videtur,
dica-

dicamusque, nominum, quæ vel hominibus, vel rebus alijs conueniunt, quædam esse impositionis, altera verò naturæ. Quæ impositionis sunt, hoc est, quæ ex impositione significant, multa sunt genera. Quædam enim diuinitùs imposita creduntur, & hæc quidem semper denotant, aliquod munus gratuitum, seu peculiarē gratiam diuinitus impertitam ei, cui tribuuntur. Quoties enim hominibus à Deo vel imponitur, vel mutatur nomen, singularis meriti indicium est. Hoc in Abraham & Petro luculentur constat. Primo enim cùm antè Abram vocaretur, dictū est Genesis xxvi. appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium constitui te. Secundo quoque dictum est Matth. xvi. Tu es Petrus, quod nomen in tota sacræ scripturæ serie, nulli ante principem ipsum Apostolorum, legitur impositum fuisse: & primò eidem dictum est: Tu vocaberis Cephas. Hoc etiam in alijs multis patet, in quibus vocabula cœlitùs vel mutata, vel imposita, rerum mutationem, vel peculiarem aliquam gratiam insinuant. Alia verò nomina à rei proprietate imponuntur, quomodo putant nomina cunctis animantibus per Adam imposita primùm fuisse, quippe qui perfecta rerum cognitione ab exordio conditionis suæ donatus, diligenter considerans naturas proprietatesque animantium vniuersorum, quæ ad eum vel nutu diuino vel per Angelos adducta fuerāt aptis nominibus, Hebræaq; lingua (quæ prima, solaque fuit ante confusionem Babylonicæ turris) ea vocauit. Postmodū verò filij Noe (à quibus, vt ita dixerim, populata est terra) post diluuium nomina locis, gentibusque reliquerunt, ex quibus posteà mutata sunt plurima. Solēt enim

nomina

Gen. 2. *Matth. 16.*

Adam quomodo nomina primum imposuit animantibus. Gen. 2.

Genes. 10.

nomina locorum gentiumque plerumque vetustate mutari. Itaque nomina ipsa partim ob longitudinem temporum, partim propter bella quæ inter homines suscitata sunt, partim deniq; propter linguarum diuersitatem, lapsu tẽporis, mutationem habuerunt. Sed ad institutum reuertentes, dicamus eã, quæ à rei natura seu proprietate sumitur, impositionem aptam inprimis esse. Tunc enim conuenienter nomen imponitur, cùm eius significantia rei proprietati consentit. Alia autem nomina sunt ijs penè similia atque vicina, quæ ab aliqua qualitate seu conditione extraria imponuntur, quemadmodũ de primogenito Isaac legitur, qui ab eo quòd rufus esset, & totus in morem pellis hispidus, Esau dictus est. Platonem quoque sic nuncupatum viri docti tradiderũt, quòd amplos seu latos humeros haberet. Sic demum ab aliqua rei conditione extraria nomina frequenter imposita sunt, in quibus aliqua sunt, quæ qualitatem seu conditionem denotant, non quidem rei cui tribuuntur conuenientem, sed alteri quæ ad eam quandã habitudinẽ habet, vtputà mõs Carmelus (qui scientia circumcisionis interpretatur) nõ ita dictus est, quòd ei scientia conuenerit, sed quòd habitatores habuerit, in quibus fuerit huiusmodi scientia. Alia insuper nomina ab aliquo alio, causa quadam impellente, non autem sola voluntate sumpta sunt. Interdum quidem à tempore, quemadmodum nomina Sãctorum pueris, die natali eorum nascentibus, solent imponi: Interdum verò à loco, quomodo Moyses nuncupatus est, quòd ab aquis extractus sit. Nõnunquàm ab euentu, quo pacto Ioseph primogenitum suũ Manassem vocauit, dicens: Obli-

Apta nominũ impositio quæ.

Gen. 25.

Exod. 2.

Gen.41. uiſci me fecit Deus laborum meorum, Geneſ. xli. Aliquando à cognatione. Sic nomina patrũ filijs imponuntur: quod Diui Baptiſtæ conſan-
Luc.1. guinei facere voluerunt, cupientes eum nomine patris ſui nuncupari, cui tamen diuinitùs nomen Ioannes impoſitum fuerat.

Alia deniq; ſunt nomina, quæ mera voluntate impoſita ſunt, & paſſim ad placitum ſignificare dicũtur. Ad placitum quidem, non meũ, vel tuum, ſed eius qui authoritate prẹditus impoſuit. Hanc aũt poteſtatem habet communitas, habet & princeps communitatis, habet vicarius principis, & cõmunitatis, habet deniq; vſus ipſe, qui magnus quidẽ prẹceptor eſt, & magnã vim habet in inſtituendis, deſtituentiſq; denominationibus. Et hæc quidẽ impoſitio in nominibus & denominationibus reperitur, inprimiſque bipertita eſt. Quædam enim fit ſecundùm propriam ſignificationem, eaq; de re primaria dici poteſt. Altera verò ſecundaria vocatur, quæ quidem fit præſuppoſita priori ſignificatione. Quod ſæpe contingit in metaphoris alijſq; figuratis locutionibus, vtpotè cùm dicimus, littus arari, operam ſcilicet fruſtrà conſumi intelligentes. Interdum verò contingit ratione coniunctionis vnius dictionis cum alia, quæ ſignificatio à nonnullis reſpectiua vocatur, cuius vna pars conditionata ab eis dicitur, vt Sortes, ſi eſt Sortes. Altera verò ex adiũcto, vt Sortes imaginatiuè eſt aſin⁹. Sed de ijs impoſitionib' iã ſatis.

Alterum igitur præcipuum membrum tangamus, quod nomen naturæ principio vocaueramus. Verùm (ne quid nos fallat) animaduertendum nobis eſt, per nomen naturẹ inprimis intelligi poſſe nomen, quod naturã, & eſſentiã quã-

dam

dam vniuersalem pluribus suppositis communicabilem significat. Hoc modo (pro sententia eorum, quos Reales nuncupant) nomina illa, quae Grãmatici appellatiua, Logici verò genera, & species vocant, naturae nomina sunt, quippe quę naturam quandã realem à singularibus, vel realiter (vt aliqui) vel formaliter (vt alij sentiunt) distinctam pro eorum opinione significent. Verùm quia haec mõstra iampridẽ & ab Aristotele derisa, & à peritorum cœtu prorsus explosa sunt, eã ob rẽ potest exemplũ aliud dari, quod apud Theologos nõnullos vsitatum est, qui illã abyssalem Trinitatis sublimitatem tractantes, dicunt nomina quaedam esse naturę, quę scilicet essentiã seruaturã diuinã immediatè seruãt, alia verò suppositi siue personae. Quibus astipulantes recentiores quidã, & peculiarius rẽ ipsam discutiẽtes, quatuor diuinorũ nominum genera posuẽ, scilicet essentialia, personalia, rationalia, cõmuniaq; de qb9 nõ est modò dicẽdũ p singula. His itaque pretermissis, dicamus altero modo per nomen naturae idipsum accipi, quod à natura, hoc est, rei proprietate seu qualitate sumptum est, secundùm quam acceptionem nomen naturae à nomine impositionis realiter non semper discreparet. Quam acceptionem probant, qui dicunt; nomina, si bene imponantur, à naturis seu proprietatibus rerum imponi debere. Hoc etiã modo cepisse Plato videtur, dicens, nomina à natura rei posita fuisse potiùs quàm mera voluntate. Quod quidem Platonis dictum, licèt peculiariter verum sit, vtporè quando significatio à proprietate rei sumpta est, generatim tamen acceptum veritati consentaneũ non videtur: quandoquidem multa sunt nomina, quae voluntariè

Nominã naturae secundum Theologos.

mus vnà confœderantur,omnesq́; generales capituli subsunt imperio, quòd etiam in qualibet domo sunt officiales communia negotia curãtes, tribuentesq́; cæteris ea,quibus opus est, ne videlicet quispiam de ijs sollicitus, vel suas procurare necessitates,vel deuotionis synceritatem perturbare, vel demum proprietatis vitium admittere impellatur: Vt, inquam,hæc taceantur, tanganturq́; peculiaria, inprimis Cartusiana vita diebus dominicis cœnobiticam vitam agere consueuit.Illis etenim diebus singuli diligenter ad Ecclesiã conueniũt,Primam ibidẽ cantaturi, deinde Capitulum ingressi,audiũt à Priore quomodo per totam hebdomadam cultum diuinũ exoluere debeãt,suasq́ue culpas (si quas habent) profitentur,arguuntur(si res ipsa flagitet)alioqui monentur,vt decet. Deinde facta re diuina,Refectorium intrantes simul reficiuntur, simul prãdio facto,colloquuntur, simul denique cœnam faciunt, Quibus expletis ad sua præsepia reuertũtur,ibi totam hebdomadam in quiete, solitudine,silentioque traducturi,nisi fortè aliquod festum capituli contigerit·Hæc enim festa,cœnobiticè instar diei Dominicæ apud eos agi consueuerunt. His itaque demptis, totam penè hebdomadam distinctis in cellis solitariæ vitæ deputant. Non enim cellam passim egredi fas est,nisi pro cultu diuino persoluendo, quod scilicet diebus nonfestis,partim in Ecclesia simul dicũt, scilicet Missam,vesperas,matutinasq́ue: residuũ autem seorsum in cellis persoluunt.In quibus & singuli habitant, soli refectionem sumunt, soli dormiunt,soli diuinis rebus vacant,soli laborib⁹ horis ad hoc deputatis incumbunt, soli denique victitantes,quæ suæ saluti conducere queant,dili-

ligen-

ligenter volutant. Hæc igitur cùm passim à Cartusianis obseruentur, palàm est, Cartusianam ex heremitica, & cœnobitica vita vtcunque mixtam esse. Adde quòd singulis hebdomadibus datur generatim omnibus præfinito die semel colloquendi facultas, vt scilicet recreationis quippiã capere, vel de suis negotiolis communicare, vel demum aliquid sibi inuicem auxilij (si opus sit) impendere queant. Denique peculiariter facta per Superiorem facultate, nonnunquam solent pro casibus emergentibus se mutuò visere, & mutuam sibi opem ferre. Quibus animaduersis dubium esse non debet, Cartusianam vitam ex anachoretico, cœnobiticoque commercio mixtam quodammodo dici posse. Sed quætas, quid ipsos Cartusianæ vitæ fundatores concitauit ad mixtionem huiusmodi faciendam? cur non potiùs vel omninò anachoreticam, vel prorsus cœnobiticam vitam instituerunt? Respondemus, eos partim authoritate, partim similitudine, partim ratione concitatos fuisse ad mixtionem siue temperamentum huiusmodi efficiendum. Inprimis putantur huiusmodi sancti patres ea perlegisse, atque ponderasse, quę diuus Augustinus libro de ciuitate Dei xix. tradidit de triplici genere vitæ, scilicet otioso, actuoso, & ex vtroque composito.

Carth. vita cur adeo mixta fuit instituta.

Cuius authoritatem sectari volentes, potiùs tertium vitæ genus elegerunt, quod scilicet nec omninò otiosum, nec prorsus actuosum esset: Moti quidem tanti Doctoris verbis, præsertim illis, quæ ibidem subiungit. Ex tribus (inquit) illis vitæ generibus otioso, actuoso, & ex vtroque composito, quamuis salua fide quisque possit in quolibet eorum vitam ducere, & ad sempiterna præ-

prǽmia peruenire, interest tamen, quid amore teneat veritatis, quid officio charitatis impědat. Nec sic esse quisque debet otiosus, id est, contemplatiuus, vt in eodem otio vtilitatem non cogitet proximi, nec sic actuosus, vt contemplationẽ non requirat Dei. In otio non iners vacatio delectare debet, sed aut inquisitio, aut inuentio veritatis, vt in ea quisque proficiat, & quod inuenerit, non alteri inuideat. In actione verò non amandus est honor in hac vita, siue potentia, quoniam omnia vana sub sole, & cętera quę sequuntur. His itaque Augustini verbis (quod autumamus) concitati primi Cartusiani, quoddam vitæ genus temperatum (quod mixtum ac compositum vtcunque dici potest) instituẽdum curauerunt, vt faciliùs atque vberiùs & suæ & proximorum consulerent vtilitati. Deinde similitudine quadam etiam ad hoc impulsi videntur. Siquidem animaduertentes hominẽ ipsum (qui principatum in creaturis inferioribus tenet) ex corpore (quo mediante fieri solet actio) & mẽte (quæ contemplationis principium est) compositum, censuerunt & vitam compositam (qua viuendum illi studiosè foret) instituendam, in qua & corpus interdum per actionem, & animus frequentissimè per contemplationem exerceretur. Itaque tertij quodammodo generis ordinem excogitârunt, qui in ordinibus religiosis principatũ sibi vendicaret. Deniq; certa ratione idipsum fecisse creduntur. Enimuerò cuncta diligentissimè lustrantes, videntesque & cœnobiticam vitam per orbẽ diffusam, & è diuerso anachoreticam miserè collapsam atque humi iacentẽ, cœnobiticam dimittentes, ad eam quæ corruerat erigendã, omnes neruos intendẽdos putauerũt,

Otiosus quid facere debet.

In actione quid curãdum.

At

…t verò cùm rationi cõsentaneũ eis nõ satis vi- | Vide cap. 1.3. Tract. 2. lib.
…eretur, vt ea ipsa, scilicet anachoretica (quę cer-
…s de causis, quas dicturi sumus, pessum ierat) in
…ristinũ tenorẽ ac extremitatẽ prorsus suscitare-
…ur, vtpote quæ & periculosa admodú, & huma-
…is viribus importabilis erat, cogitauerũt (spi-
…itu sancto dirigẽte, qui hui⁹ rei pręcipu⁹ author
…uisse creditur) quoddã vitę tẽperamẽtũ & quasi
…ertiũ ordinẽ miro modo efficere, in quo quidẽ
…nachoretica vita pręcipuas sibi partes vẽdica-
…et, & nihilominùs cœnobitica vita aliquid loci
…aberet. Itaq; mirabili tẽperamẽto ordinẽ insti-
…uerũt, qui & simpliciter anachoreticus, & secũ-
…dũ quid cõpositus dici meretur. In quo & actio
…õ impedit cõtẽplationẽ, & cõtẽplatio nõ pror-
…ùs abigit actionẽ. In quo deniq; & heremiticus
…igor pręcipuè viget, & nihilosecì⁹ ipsa vitę cœ-
…obiticæ vestigia quædã apparẽt. Mirabile pror-
…ùs cõmertiũ, & prioribus seculis incognitũ. Hìc
…orsan quæras, cur anachoretica vita ante originẽ
…Cartusiẽsiũ collapsa fuerat. Nẽpe inprimis, quòd
…populus augeri, & ipsas quoq; heremos colere
…uccessu temporis cœpit. hinc effectũ est, vt loca
…itæ huiusmodi apta non ita passim, vt olim,
…nuenirẽtur. Deĩde quòd grassatores frequẽter ip-
…os anachoretas libris alijsq; farcinulis spoliabãt:
…Insuper quòd vires tùm mentis, tùm corporis
…mbecilliores factæ sunt. Feruor enim deuotio-
…is plurimum remissus est, quo iam pridẽ vita
…psa fouebatur. Ad hæc, quòd periculosa erat, &
…sanctis doctisque viris (ipsa præsertim extrema)
…issuasa legebatur, propter multa, quæ contige-
…ant pericula, & sæpe contingere posse puta-
…bantur. Denique quòd pro Comici sententia,
…omnium rerum vicissitudo sit. Itaq; cessit ipsa,
…t alia (scilicet Cartusiana) in locum eius suffi-

anos vitam in multitudine quidem agere, ed non cum multitudine. Quod profectò atum ipsum solitarium esse non prohibet. Non enim anachoreticus status omnino refugit eorum, qui eiusdem sunt propositi, consortium, nec cōmunem quoq; eiusdem loci incolatum abhorret, modò sint discretæ cellulæ, in quibus solitudini decenter incumbatur. Estò igitur, Cartusiani anachoretæ non sint, si vocabulum ipsum angustè capiatur: propriè tamen apteque satis anachoretæ dici queunt, vtpotè quorum propositum sit, sine choro seu consortio vitæ sigularitati passim incumbere. Denique solitarius omnino locus solitariam vitam non semper efficit, sicut nec multitudo socialem, sed institutio potiùs ac obseruatio vitę, quæ quidem maximè consideranda est.

Locus non semper efficit solitariã uitam.

Ad tertiam obiectionem dicimus inprimis, eandē vitā absolutè solitariā, & mixtam vtcūque simul dici posse. Hæc enim inter se nō pugnant. Ea enim, quæ secundùm quid dicuntur, possunt cum his, quæ absolutè conueniunt, consentire. Deinde dicimus, id quod propriè mixtum est Physica mixtione, nō posse conuenienter alicuius eorum, ex quibus cōficitur, nuncupationem sumere. Quod enim ex elementorum mixtione resultat, nullius elementi nomine vocari cōsueuit. Secùs est, cùm aliquid secundum quid mixtum dicitur mixtione morali, quemadmodum in proposito esse constat. Nec illud adimit vitæ puritatem: vtpotè quòd nullam secum impuritatem affert, sed duntaxat quandam intercapedinem, quæ instauratione interponitur, ne scilicet ipsius contemplationis iugitas aliquid affeerat detrimenti, quod facilè vsu veniret, si gratæ cuius-

Actio cur à Cartusianis admittitur.

cuiusdam actionis interpolatione non leuaretur. Non igitur actio admittitur, vt contemplationem impediat, perturbet, aut confundat, sed vt paulisper aciē mentis remittendo confortet, animumque ipsum leuiorem expeditioremque ad contemplandum efficiat. Denique non hic mixtionem Physicè capimus, in qua scilicet miscibilia alterata vniuntur, quomodo (pro Aristotelis sententia) mixtio est miscibilium alteratorum vnio, sed moraliter pro quadam operationum alternatione, quæ si perfectè fiat, mixta vita simpliciter resultat. Sin minùs, vita vtcunque mixta euadit, quod in proposito contingit. Est enim Cartusiana vita (vt sępe diximus) absolutè anachoretica, secundùm quid verò mixta. Cæterùm cùm iam satis de qualitate vitę Cartusianæ fuerimus prosecuti, operæpretiū est sequēti tractatu aliud subnectere, & patefacta vitę ipsi' cōditione, de nūcupatione eius tandē discutere.

Quartus primi libri Tractatus, in quo agitur de nuncupatione Cartusianę vitæ.

Quædam prælibantur de significatione nominum. CA. 1. OBLOCVT.

AGamus igitur (quando tibi ita videtur) de peculiari Cartusianæ vitæ nuncupatione, primùm quærentes, quid causæ fuerit, cur ab inculto monte tua Cartusiana vita nomē acceperit. Putásne ex hac indecora, voluntariaque nuncupatione eam paruifaciendam non esse? Falleris, si ita sapis. PET. De Cartusianæ vitæ nuncupatione dicturi, primùm breuiter adferendum censemus id, quod de nominibus, quibus res ipsæ vocantur, quidam magnæ eruditionis viri tradidēre. Putauit inprimis Plato, nomina, qui-

bus

bus vtimur, non esse hominibus vel rebus alijs indita temerè aut casu aliquo, sed potius vi quadam & prouidentia, ita scilicet inducente, ac velut de industria, dictante natura, quæ multò antè præuidens, quid cuiq; sit euēturum, & qualis quisq; futurus sit, ita nomen imponit. Itaque Plato ipse voluit, nomina potius secundùm naturam, quàm voluntatem seu impositionem significare. Quod & de orationib⁹ intellexisse putatur, quas tanquàm supellectilem seu instrumētum naturale significare credidit. At verò vtrūq; Platonis dictum, scilicet à natura rerum nomina fuisse imposita, & orationem quoque à natura significationem habere, viris doctis non placet. Et primùm quidem si vniuersaliter accipiatur, facile est improbare, quoniam multos inuenire est eodem nomine nuncupatos, qui diffidentib⁹ inter se conditionibus, moribusque prorsus aduersis extitêre. Quod liquidò constat in Symone Apostolo, & Symone quodā mago. Itemq; in Iuda Thadęo, & Iuda Schariote Christi proditore. Duobus enim illis Symoni Mago, & Iudę proditori, nomina illa nō sunt à natura imposita, cùm Simon interpretetur obediens, & Iudas confitēs vel glorificans, quæ sanè interpretationes perditis illis viris rectè adaptari non potuêre. Alterum verò Platonis dictū reprobat Aristoteles in libro Periermenias dicens, orationem secundùm placitum, non autem naturaliter significare. Nec iniuria quidem. Si enim voces suis essent impositionibus viduatę, quis obsecro audeat asserere, id eas naturaliter importare, quod per institutionem significabant? Puto neminē hoc sanè dictu-rum. Sed his contentionibus peritorum virorū dimissis, afferamus id quod nobis verum videtur, dica-

dicamusque, nominum, quæ vel hominibus, vel rebus alijs conueniunt, quædam esse impositionis, altera verò naturæ. Quæ impositionis sunt, hoc est, quæ ex impositione significant, multa sunt genera. Quædam enim diuinitùs imposita creduntur, & hæc quidem semper denotant, aliquod munus gratuitum, seu peculiarẽ gratiam diuinitus impertitam ei, cui tribuuntur. Quoties enim hominibus à Deo vel imponitur, vel mutatur nomen, singularis meriti indicium est. Hoc
Gen. 2. in Abraham & Petro luculenter constat. Primo
Matth. 16. enim cùm antè Abram vocaretur, dictũ est Genesis xxvi. appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium constitui te. Secundo quoque dictum est Matth. xvi. Tu es Petrus, quod nomen in tota sacræ scripturæ serie, nulli ante principem ipsum Apostolorum, legitur impositum fuisse: & primò eidem dictum est: Tu vocaberis Cephas. Hoc etiam in alijs multis patet, in quibus vocabula cœlitùs vel mutata, vel imposita, rerum mutationem, vel peculiarem aliquam gratiam insinuant. Alia verò nomina à rei proprietate imponuntur, quomodo putant nomina cunctis animantibus per Adam imposita primùm fuisse, quippe qui perfecta rerum cognitione ab exordio conditionis suæ donatùs, diligenter considerans naturas proprietatesque animantium vniuersorum, quæ ad eum vel nutu diuino vel per Angelos adducta fuerãt aptis nominibus, Hebræaq; lingua (quæ prima, solaque fuit ante confusionem Babylonicæ turris) ea vocauit. Postmodũ verò filij Noe (à quibus, vt ita dixerim, populata est terra) post diluuium nomina locis, gentibusque reliquerunt, ex quibus posteà mutata sunt plurima. Solẽt enim nomina

Adam quomodo nomina primum imposuit animantibus. Gen. 2.

Genes. 10.

nomina locorum gentiumq́ue plerumque vetuſtate mutari. Itaque nomina ipſa partim ob longitudinem temporum, partim propter bella quæ inter homines ſuſcitata ſunt, partim deniq; propter linguarum diuerſitatem, lapſu tẽporis, mutationem habuerunt. Sed ad inſtitutum reuertentes, dicamus eã, quæ à rei natura ſeu proprietate ſumitur, impoſitionem aptam inprimis eſſe. Tunc enim conuenienter nomen imponitur, cùm eius ſignificantia rei proprietati conſentit. Alia autem nomina ſunt ijs penè ſimilia atque vicina, quæ ab aliqua qualitate ſeu conditione extraria imponuntur, quemadmodũ de primogenito Iſaac legitur, qui ab eo quòd ruſus eſſet, & totus in morem pellis hiſpidus, Eſau dictus eſt. Platonem quoque ſic nuncupatum viri docti tradiderũt, quòd amplos ſeu latos humeros haberet. Sic demum ab aliqua rei conditione extraria nomina frequenter impoſita ſunt, in quibus aliqua ſunt, quæ qualitatem ſeu conditionem denotant, non quidem rei cui tribuuntur conuenientem, ſed alteri quæ ad eam quandã habitudinẽ habet, vtputà mõs Carmelus (qui ſcientia circumciſionis interpretatur) nõ ita dictus eſt, quòd ei ſcientia conuenerit, ſed quòd habitatores habuerit, in quibus fuerit huiuſmodi ſcientia. Alia inſuper nomina ab aliquo alio, cauſa quadam impellente, non autem ſola voluntate ſumpta ſunt. Interdum quidem à tempore, quemadmodum nomina Sãctorum pueris, die natali eorum naſcentibus, ſolent imponi: Interdum verò à loco, quomodo Moyſes nuncupatus eſt, quòd ab aquis extractus ſit. Nõnunquàm ab euentu, quo pacto Ioſeph primogenitum ſuũ Manaſſem vocauit, dicens: Obli-

Apta nominũ impoſitio quæ.

Gen. 25.

Exod. 2:

Gen.41. uiſci me fecit Deus laborum meorum, Geneſ. xli. Aliquando à cognatione. Sic nomina patrū filijs imponuntur: quod Diui Baptiſtæ conſan-
Luc.1. guinei facere voluerunt, cupientes eum nomine patris ſui nuncupari, cui tamen diuinitùs nomen Ioannes impoſitum fuerat.
Alia deniq; ſunt nomina, quæ mera voluntate impoſita ſunt, & paſſim ad placitum ſignificare dicūtur. Ad placitum quidem, non meū, vel tuum, ſed eius qui authoritate prȩditus impoſuit. Hanc aūt poteſtatem habet communitas, habet & princeps communitatis, habet vicarius principis, & cōmunitatis, habet deniq; vſus ipſe, qui magnus quidē prȩceptor eſt, & magnā vim habet in inſtituendis, deſtituentiſq; denominationibus. Et hæc quidē impoſitio in nominibus & denominationibus reperitur, inprimiſque bipertita eſt. Quædam enim fit ſecundùm propriam ſignificationem, eaq; de re primaria dici poteſt. Altera verò ſecundaria vocatur, quæ quidem fit præſuppoſita priori ſignificatione. Quod ſæpe contingit in metaphoris alijſq; figuratis locutionibus, vtpotè cùm dicimus, littus arari, operam ſcilicet fruſtrà conſumi intelligentes. Interdum verò contingit ratione coniunctionis vnius dictionis cum alia, quæ ſignificatio à nonnullis reſpectiua vocatur, cuius vna pars conditionata ab eis dicitur, vt Sortes, ſi eſt Sortes. Altera verò ex adiūcto, vt Sortes imaginatiuè eſt aſinꝰ. Sed de ijs impoſitionibꝰ iā ſatis.
Alterum igitur præcipuum membrum tangamus, quod nomen naturæ principio vocaueramus. Verùm (ne quid nos fallat) animaduertendum nobis eſt, per nomen naturȩ inprimis intelligi poſſe nomen, quod naturā, & eſſentiā quādam

dam vniuersalem pluribus suppositis communicabilem significat. Hoc modo (pro sententia eorum, quos Reales nuncupant) nomina illa, quæ Grāmatici appellatiua, Logici verò genera, & species vocant, naturæ nomina sunt, quippe quę naturam quandā realem à singularibus, vel realiter (vt aliqui) vel formaliter (vt alij sentiunt) distinctam pro eorum opinione significent. Verùm quia hæc mōstra iampridē & ab Aristotele derisa, & à peritorum cœtu prorsus explosa sunt, eā ob rē potest exemplū aliud dari, quod apud Theologos nōnullos vsitatum est, qui illā abyssalem Trinitatis sublimitatem tractantes, dicunt nomina quædam esse naturę, quę scilicet essentiā seu naturā diuinā immediatè seruāt, alia verò suppositi siue personæ. Quibus astipulantes recentiores quidā, & peculiarius rē ipsam discutiētes, quatuor diuinorū nominum genera posuēt, scilicet essentialia, personalia, rationalia, cōmuniaq;, de qb' nō est modò dicēdū p singula: His itaque prætermissis, dicamus altero modo per nomen naturæ idipsum accipi, quod à natura, hoc est, rei proprietate seu qualitate sumptum est, secundum quam acceptionem nomen naturæ à nomine impositionis realiter non semper discreparet. Quam acceptionem probant, qui dicunt, nomina, si bene imponantur, à naturis seu proprietatibus rerum imponi debere. Hoc etiā modo cepisse Plato videtur, dicens, nomina à natura rei posita fuisse potius quàm mera voluntate. Quod quidem Platonis dictum, licèt peculiariter verum sit, vtporè quando significatio à proprietate rei sumpta est, generatim tamen acceptum veritati consentaneū non videtur: quandoquidem multa sunt nomina, quæ voluntariè

Nominā naturæ secundum Theologos.

significant, vt docuimus. Denique per nomen naturæ intelligi pôteſt nomen, quod ſuapte natura ſiue naturaliter apud omnes idem repræſentat, cuiuſmodi ſunt nomina inutilia, quæ nullius ſunt linguæ, nulliuſque idiomatis, non articulantur, non conficiuntur ex literis & ſyllabis, ſed tamen cùm ſint quædam naturalia ſimulachra, ſeu imagines ac ſimilitudines rerũ, apud omnes idem naturaliter ſignificant. Hoc tertio modo capiendum eſt naturæ nomẽ, quãdo partitionẽ terminorum faciunt dicentes, terminorum quoſdam ſignificare per impoſitionẽ ſeu placitum, alios verò naturaliter. Sed de ijs hactenus.

De Cartuſianæ uitæ nuncupatione.

CAPVT. 2.

IAm verò ad Cartuſianam vitæ nuncupationem accedamus. Quã in re tradunt ſimpliciter nonnulli, ab ipſo Cartuſiæ monte, Cartuſianam vitam fuiſſe vocitatã, quomodo & Carmelitæ à monte Carmelo ſibi nomen aſſumpſiſſe putantur. Interdum enim à loco, interdum ab authore, nonnũquã ab habitu, aliquando à vitæ qualitate, & denique ab alijs id genus permultis diuerſis viuendi modis, eorumque ſectatoribus impoſita ſunt nomina. Alij verò neſcio quam etimologiam ſectantes, putant Cartuſianam vitam à multa viuendi aſperitate nuncupatam. Nam (vt aiunt) Cartuſia caro tuſa interpretatur. Verùm hæc interpretatio non ſatis apta eſt, ſed potius de earum numero eſſe putatur, quæ cõtortæ, corruptę, deprauatę, aut certè volũtariæ dicũtur, & à viris doctis paſſim rideri ſolent. Fateor quidẽ, ex nominibus ipſis, eorúmque interpretatione res ipſas plerumque indicari,

ari, si modò & impositio à rei natura effecta, & interpretatio certa sanaque fuerit. Alioqui falleretur qui per etimologiam putaret rem ipsam certò sciri posse. Igitur & rem ipsam, & veram nominis interpretationem considerantes, dicamus, Cartusianam vitam cùm à loco, tùm qualitate suum nomen accepisse. Et primùm quidem diuina prouidentia, cui præsentia sunt omnia, volens in loco aspero tetricum viuendi genus instituere, dedit aptum loco vocabulum, vt scilicet ipsa loci nuncupatio, vitæ (quæ ibi futura erat) qualitati concordaret. Cartusia enī interpretatur perfecta Dei vocatio, quandoquidem pro Hieronymi sententia *cartus* perfecta vocatio dicitur, *ya* verò Deus siue Dominus appellatur. Itaque cartusia nomē conflatum, perfectam Dei vocationem sonat. Quòd igitur ita vocatus sit locus, diuinū numen fuit. Posteà verò plantata vita Cartusiana, animaduertens cum suis Bruno, tùm aptissimam loci nuncupationem, tùm vitæ ipsius (ad quam diuinitus cū suis vocatus fuerat) perfectionem, eam (Deo inspirante) Cartusianam, hoc est, perfectæ vocationis vitam vocauit. Neque enim aliundè nuncupandam esse censuit. Vocauit & suos alumnos Cartusianos, hoc est, perfectè, seu ad perfectionem à Deo vocatos. Itaque diuinitùs factū fuisse crediderim, vt & à loco tam aptè nūcupato, & à stat' qualitate seu perfectione, Cartusiana vita nūcupata fuerit. Quāobrē cū tibi Cartusiane, Cartusianū nomē profertur, subire debet in mentem loci mirabilis, mirabiliterq; nuncupati, conditio. Subire debet & vitæ mirabilioris mira nuncupatio perfectioque prorsus admiranda, ne scilicet tui nominis immemor, tuæ

Vita Cartusiana unde nomen accepit.

Cartusia quomodo interpretatur.

quoq; professionis obliuiscatis. Semper ergo interpretare vocabulū Cartusiani, hoc est, nomen tuū. Cartusianus enim dicitur (vt tetigimus) ad pfecte seu ad perfectionē à Deo vocat' est. Qui ergo ad perfectionē vocatus es, caueas semper radicibus inhęrere, semper imis contentus esse, satage culmen vitæ conscendere, iugiter sectari contende, quæ perfectionis sunt. Nolle enim perfectum esse, delinquere est. Deniq; tuæ nuncupationi respondere cura, ne scilicet reipsa vacuus nomen inaniter geras. Sed de ijs hactenus.

Respondetur Obiectioni de Cartusianæ uitæ nuncupatione prius factæ, simulque de laudibus Cartusiani montis, per comparationem eorum montium, de quibus Sacræ literæ meminerunt.

CAP. 3.

IAm verò nostro obtrectatori respondere cupientes; ostendamus Cartusianam vitam ab ipsa nuncupatione reprobandam non esse, sed multis potiùs laudibus efferendam Quandoquidem si vitę qualitas (quam vera nominis interpretatio monstrat) aduertatur, dubium non erit, multis eam pręconijs dignissimum esse. Si loci quoq; ipsius conditio, nuncupatio, delectioq; diligenter volutentur, idipsum quoque mox conficietur. Sed quoniam montem ipsum (à quo vita Cartusiana partim nuncupata est) incultum, laudibusq; indignum in vitæ ipsius, ac suæ nuncupationis sugillationē noster Oblocutor dixit, ea propter montis ipsius præstantiam monstrare pergamus, & quidem aliter quàm suprà fecimus. Itaq; dicamus nihil in alijs montibus mysticas

Montis Cartusiæ præstātia notatur.

licæ dignitatis inueniri, quod in Cartusiano monte reperiri non liceat, eaque de re & monte ipsum, & propositū ab eo nuncupatū multis laudib⁹ dignū esse. Quod ne gratis dictū videatur, in mediū afferamus montes, præsertim eos, de quibus sacra scriptura cōmemorat, & ex mystica comparatione, ac vera nominum interpretatione, applicationeque opportuna, ostēndamus quod proposuimus. Enimuerò (vt rem ipsam tangamus) mons Cartusiæ, mons est Sinai, hoc est, mandati, in quo alter Moyses, scilicet Bruno, de aquis mundialibus extractus, anachoreticæ vitæ (quæ propemodùm à terris exulâ-rat) mandata suscepit, populūque diuinitùs adunatum sapienter erudiuit. Mons, inquam, Cartusiæ, mons est Horeb, qui & Sinai dictus est, hoc est, ardoris. In quo videlicet mentes habitantium magno charitatis ardore semper flagrârūt, & de seruanda lege sibi data diuinitùs, multa cura putantur inflammatæ. Mons quoque Cartusiæ, mons est Seir, hoc est, fortunatus, vtpotè cui tantum accessit fortunæ, vt fœlices incolas habere mereretur. Mons etiam Cartusiæ, mons est Samariæ (qui custos interpretatur) ibi siquidem pij Samaritani habitantes, præcepta consiliaque dominica iugiter custodire studuerunt. Mons insuper Cartusiæ, mons est Carmeli, qui scientia circumcisionis dicitur, quandoquidem in eo spiritalis scientia circumcisionis (per quā vitia, superfluaq; morū circunciduntur) semper viguerit nec incircūcisum quicq̄ aliquādo inuētū sit. Mons prætereaCartusiæ, mons est Moria, hoc est, visionis: & planè visionis mons rectissimò nuncupari potest. Siquidē ibi visæ sunt stellę septē, quæ diuinitus locum ipsum ostenderunt.

Exod. 19. *Exod. 3.* *Gen. 14.* *3. Reg. 16.* *3. Reg. 18.* *2. Par. 3.* *Gen. 22.*

Visæ sunt & septem viuentes stellæ, quæ locum ipsum sua cùm præsentia, tùm sanctitate illustrârũt. Visus est Christus Dominus, qui & gratum sibi habitaculum se ibi astruere asseruit. Visa est ipsius Domini parens sanctissima, quæ suos deuotos admonere dignata est, vt suas horas quotidiè dicerent. Denique ibi visa sunt mira alia quàmplurima, de quibus apto in loco dicturi sumus. Itaque reliqua prosequamur.
Mons Cartusiæ, mons est Syon, qui specula in-
2. Reg. 5. terpretatur. Ex eo siquidem loco, vtpotè edito atque eminenti, prospectant pij speculatores, ne callidi hostes latenter irrumpant. Speculantur & diligenter, quæ ad contemplationis perfectionisq; arcē muniendā ac protegendā cōducunt. Mōs Cartusiæ, mōs est Galaad, qui aceruus
1. Par. 6. testis dicitur. Ibi enim saxorum ingens aceruus
Gen. 31. est, qui testatur locupletissimè, quanta sit ibi vitæ tetricæ asperitas, quanta sanctimonia, quãtus denique vigor animi, qui talem habitationem ferre possit. Mons Cartusiæ mons est Myrræ, hoc
Can. 4. est, amaritudinis. Ibi enim rigidioris vitæ amaritudine iugiter amaricãtur corpora. Ibi quoq; pœnitentiali mœrore afficiuntur & mentis penetralia. Ibi alienę miserię cōpassione cruciãtur. Ibi demum pijs desiderijs, suspirijs, lachrymisque mortificantur. Mons Cartusiæ, mons est Libani,
Deut. 3. id est, cādidationis. In eo siquidem candida sunt
3. Reg. 5. omnia, candidę niues, cādidęq; vestes, & pulchra quadam specie cũ candore montis & vestis adest cãdor pectoris. Ipsa etenim pectora, quę per secularem conuersationem priùs nigredine fuscata fuerant, cęlesti splendore efficiuntur candidiora. Mons Cartusiæ, mons est Effraim, hoc est,
Ios. 13. frugifer, seu crescens. Tametsi loc⁹ ipse exteriùs vide-

videtur infœcundis arboribus plenus, sunt tamē arbores spiritales, quæ & suaues, pulchrosq; fructus adferunt: & indiès ita crescunt, vt sua proceritate iā cœlos arduos transeant. In quibus suorū tandem laborum fructū accepturi sunt. Mons Cartusiæ, mons est Thabor, qui aduētus luminis interpretatur. Ibi enim nō tātū sydereę (quę corporeis oculis patet) sed & spiritalis lucis accessus fit, qui tenebras interiores pulsans, mentēque illustrans, homines à se diuersos facere & miro quodammodo transfigurare solet. Mōs Cartusię mons est Oliuarum, vbi.s. oleum non peccatoris, non adulationis, sed suauis charitatis, lętitięque interioris de conscientia bonornm operum profisciscentis abundat. Mons Cartusiæ, mōs est sanctus seu sanctificatus. Ibi enim omnia sanctimonia redolent. Ibi tria sanctitatis precepta seruantur, quæ à Regio vate tanguntur, cùm ait: Declina à malo, & fac bonum, inquire pacem & persequere eā. Ibi multa sanctitatis argumēta claruerunt. Ibi sancta plantatio diuinitùs effęcta est. Ibi semper sancti habitatores fuère. Ibi demum ad sanctitatem acquirendam, augendam, perficiendam, conseruandamque apta sunt omnia. Quid plura? Mons Cartusię, mons Dei est, in quo scilicet religiosè colitur. Mons pinguis, in quo deuotionis adipe mentes pinguescunt. Mons domus templique Domini, in quo scilicet beneplacitū est Deo habitare in eo, vbi & domus Dei grata extructa, & templa Deo sacrata sunt, quibus iugiter præsens, suauitèrque permanens oblectatur. Mons denique hæreditatis est mons Cartusianus. In eo siquidem hæredes cælestis regni habitantes supernæ hæreditatis pignus accipiunt, postmodùm plenissi-

Iere.48.
Iudic.4.
Marc.11.
Psal.47.
Psal.36.33
Psal.67.
Exod.15.

nissimè rem ipsam tandē, si perseuerauerint, post labores accepturi. Quibus animaduersis, nihil est Liuide, cur abs te Cartusiana vita sit nuncupationis suæ contēplatione taxanda, cùm è diuerso potiùs multis præconijs efferenda sit. Iam verò ad vitæ ipsius instaurationem accedendum est.

Tractatu quinto agitur de instauratione vitæ Cartusianæ. Vbi primū præmittitur, cur intermissa sit vita ipsa: deinde quòd propterea non sit despicienda, & postremò ipsius authoris, scilicet Brunonis, subnectitur quod reliquum est, scilicet de vitę illius fine, obitu, & canonizatione.

Primum de conuersatione Brunonis cum suis in Cartusia: deinde de causa discessus eius ab ea: & deniquè de destitutione loci Cartusiani, quæ propterea facta est. CAP. I.

OBLOCVTOR.

INstaurationem Cartusianæ vitæ læto admodùm animo tangere libet. Ex ea enim facillimè confici potest, Cartusianum negotiū non fuisse cœlitus institutum. Si enim diuinum habuisset exordium, nec tam citò interruptum ac discontinuatum, nec ille quoque conuenticulus tam leuiter dissipatus fuisset. PE. Antequàm tibi respondeamus, probemusq́ue affatim Cartusianum propositum non propterea floccifaciendum esse; quòd paruo tempore intermissum sit, inprimis præmittenda videtur duplex Cartusianæ vitæ instauratio, deinde subnectendum, quænam Brunoni Cartusiæ destituendæ causa fuerit. Instaurationis partitionē breuiter tangētes, dicimus quandam esse actiuam, alteram vero

rò (vt Logicis vtamur verbis) passiuam. Instauratio enim & actiuè, & passiuè accipi potest. Actiua ea est, qua statum anachoreticum propè lapsum, Cartusiana vita reparauit: Passiua autem, per quam ipsamet paruo tempore destituta atq; interrupta, mirabiliter restaurata est. Primam autem, quæ ad ipsius Cartusianæ vitæ laudes pertinet, non hîc, sed aliâs: alteram verò in præsentiarū discutere certum est, si tamen anteà fuerit à nobis declaratum, quid post multifariam Cartusianæ vitæ plantationem aptamque nuncupationem, Brunonē ad destituendū Cartusiæ locū incitârit. Verùm vt altiùs quoque repetam, quę ad suscipiendam animarū sarcinam generatim exiguntur, scilicet sciētia sufficienti, vita honesta virtutibusque referta, sincera quoque intentione & demum canonica institutione comitatus, cū suo pusillo grege angelicā in terris vitam agēs, mirum in modum studebat, perfectū pastorem se exhibere, eaque sectari diligentiùs, quæ pastorali cura iam suscepta sublimis tremendusque pręlationis status efflagitat. Et nihilominùs cum pastorali cura simul ea, quæ solitariæ vitæ sunt, obseruare curabat. Curabat, inquam, quantum ad se pertinebat, studiosam vitam agere, secundis rebus non efferri, non frangi aduersis, mundū ipsum paruipendere, hostiles incursus variaq; tentamina propulsare viriliter, bonis operibus incumbere, censuram obseruare silentij pro ratione suscepti gregis, solitudinem magno complecti amore, vitæ asperitatem mirum in modum sectari, lectione pascere animum, orationis feruori iugiter vacare, pijs cogitationibus affici, desiderijs sanctis totus anhelare, rapique meditationum sublimitate in mentis excess-

Brunonis studia.

excessum, suauitate contemplationis refici, pręcipua actione nonnunquàm exerceri, & demum pro viribus priscos referens anachoretas, solitariam vitam propè lapsam instaurare. Sed & susceptę pastoralis sarcinę non immemor, suis quod debebat ouiculis studebat exoluere diligentiùs. Itaque bonæ inprimis vitæ sublimia exempla tribuebat, & tanquam exemplum formaque gregis præcedendo ad opus, sanam propinabat doctrinam, ne suum errore gregem inficeret. Voluebat enim priùs secum quid esset dicendum, ne scilicet proferret tacenda, vel proferenda reticeret. Exhortando quoque studebat sapienter, modò priuatim, modò publicè vt res ipsa flagitabat, considerabatque sagaciter personas, ętates, cōplexiones, pronitates, mores, consuetudines, loca, tempora, affectiones, aliaque id genus permulta, quæ in docendis monendisque subditis obseruanda sunt, & à diuo Gregorio, nonnullisque alijs plenè tanguntur. Corrigere etiam sollicitus erat aberrantes. Quod tamen rarissimè eum fecisse putandum est. Non enim in illo sancto par uuloque cœtu facilè reperire fuit, quod animaduersione dignum esset. Sed quoniam hęc mortalitas vitam prorsus irreprehensibilem esse nō sinit, eam ob rem si quando errabatur, studebat corripere delinquētes: tanta tamen charitate ac discretione, vt & dilectionem intùs retinens, & foris debito vtēs moderamine, palam ostenderet, non homines, sed errores ingratos sibi esse. Itaque vt versificator quidam ait:

Cum terrore patris, monstrauit uiscera matris.

Vbi verò de culpis non agebatur, se fratrem sociumque exhibebat; sciens se natura æqualem esse, nec homini super homines, sed super bestias impe-

nperium principio datum fuisse. Quid plura?
on tantũ exemplo,doctrina,exhortatione,cor-
ctioneq́; debita, creditũ sibi gregẽ instituebat
gebatque,sed etiam multa solicitudine pasce-
t,necessaria vitę tribuẽdo,curamq́; præbendo
temporarijs bonis,quãtùm rationabile puta-
it. Deniq; prudenter cogitãs stultum esse alios
rando,seipsum negligeie,sollicitus erat iugi-
r ad se redire, suæ mentis faciem cõtemplari,
scitari quid adesset boni, indagare quid sibi
rtutis deesset. Cauebat quoque diligentissi-
è; ne suæ oculus intentionis corruptus esset,
inanis gloria (quæ vel pias mentes spoliare
et) suos labores disperderet,ne demũ superbia
flatus,tandem reprobus inueniretur. Dabat
q; operam,vt cũ literis,& authoritate (quod
rissimum est) radicem virtutum humilitatem
ciaret. Prudenter enim animaduertebat, nec
eraturã,nec potestatẽ sine humilitatẽ alicuius
e momenti. Animaduertebat,inquàm, nescio
od miserum fœdus, elationem cum literis
tusque sublimitate inijsse, vt has sine illa vix
erire queas. Ergo veræ humilitatis regulam
iens: Nullus (quod versus quidam ait (eum
gnum,sed mitem sensit, vt agnum. Nullus
oque turbulentum aut iracundum expertus
,quandoquidem (vt versiculus alius habet)
Semper erat festo uultu,sermone modesto.
mirabilẽ planè virũ,& vix mortalibus imitą-
em. Imitabantur tamen eum sui pro viribus
mni, quos vt pater filios feruentissimè dili-
at, quippe quos sancta sectari vestigia lætis
lis intuebatur. Hęc autem cum fierent,en re-
tinus quidam turbo suboritur, qui pacatas
s deserti arbores persiare cõturbareq́; cœpit,
Enim-

Gen.41. uiſci me fecit Deus laborum meorum, Geneſ. xli. Aliquando à cognatione. Sic nomina patrũ filijs imponuntur: quod Diui Baptiſtæ conſan-
Luc.1. guinei facere voluerunt, cupientes eum nomine patris ſui nuncupari, cui tamen diuinitùs nomen Ioannes impoſitum fuerat.

Alia deniq; ſunt nomina, quæ mera voluntate impoſita ſunt, & paſſim ad placitum ſignificare dicũtur. Ad placitum quidem, non meũ, vel tuum, ſed eius qui authoritate prȩditus impoſuit. Hanc aũt poteſtatem habet communitas, habet & princeps communitatis, habet vicarius principis, & cõmunitatis, habet deniq; vſus ipſe, qui magnus quidẽ prȩceptor eſt, & magnã vim habet in inſtituendis, deſtituentiſq; denominationibus. Et hæc quidẽ impoſitio in nominibuss & denominationibus reperitur, inprimiſque bipertita eſt. Quædam enim fit ſecundùm propriam ſignificationem, eaq; de re primaria dici poteſt. Altera verò ſecundaria vocatur, quæ quidem fit præſuppoſita priori ſignificatione. Quod ſæpe contingit in metaphoris alijſq; figuratis locutionibus, vtpotè cùm dicimus, littus arari, operam ſcilicet fruſtrà conſumi intelligentes. Interdum verò contingit ratione coniunctionis vnius dictionis cum alia, quæ ſignificatio à nonnullis reſpectiua vocatur, cuius vna pars conditionata ab eis dicitur, vt Sortes, ſi eſt Sortes. Altera verò ex adiũcto, vt Sortes imaginatiuè eſt aſin'. Sed de ijs impoſitionib' iã ſatis.

Alterum igitur præcipuum membrum tangamus, quod nomen naturæ principio vocaueramus. Verùm (ne quid nos fallat) animaduertendum nobis eſt, per nomen naturȩ inprimis intelligi poſſe nomen, quod naturã, & eſſentiã quã-

dam

lam vniuersalem pluribus suppositis communicabilem significat. Hoc modo (pro sententia eorum, quos Reales nuncupant) nomina illa, quæ Grãmatici appellatiua, Logici verò genera, & species vocant, naturæ nomina sunt, quippe quę naturam quandã realem à singularibus, vel realiter (vt aliqui) vel formaliter (vt alij sentiunt) distinctam, pro eorum opinione significent. Verùm quia hæc mõstra iampridẽ & ab Aristotele derisa, & à peritorum cœtu prorsus explosa sunt, eã qb rẽ potest exemplũ aliud dari, quod apud Theologos nõnullos vsitatum est, qui illã abyssalem Trinitatis sublimitatem tractantes, dicunt nomina quædam esse naturę, quę scilicet essentiã seruaturã diuinã immediatè seruãt, alia verò suppositi siue personæ. Quibus astipulantes recentiores quidã, & peculiariùs rẽ ipsam discutiẽtes, quatuor diuinorũ nominum genera posuẽ, scilicet essentialia, personalia, rationalia, cõmuniaq;, de qb' nõ est modò dicẽdũ p singula: His itaque prætermissis, dicamus altero modo per nomen naturæ idipsum accipi, quod à natura, hoc est, rei proprietate seu qualitate sumptum est, secundum quam acceptionem nomen naturæ à nomine impositionis realiter non semper discreparet. Quam acceptionem probant, qui dicunt, nomina, si bene imponantur, à naturis seu proprietatibus rerum imponi debere. Hoc etiã modo cepisse Plato videtur, dicens, nomina à natura rei posita fuisse potiùs quàm mera voluntate. Quod quidem Platonis dictum, licèt peculiariter verum sit, vtpotè quando significatio à proprietate rei sumpta est, generatim tamen acceptum veritati consentaneũ non videtur: quandoquidem multa sunt nomina, quæ voluntariè

Nominã naturæ secundum Theologos.

significant, vt docuimus. Denique per nomen naturæ intelligi potest nomen, quod suapte natura siue naturaliter apud omnes idem repræsentat, cuiusmodi sunt nomina inutilia, quæ nullius sunt linguæ, nulliusque idiomatis, non articulantur, non conficiuntur ex literis & syllabis, sed tamen cùm sint quædam naturalia simulachra, seu imagines ac similitudines rerũ, apud omnes idem naturaliter significant. Hoc tertio modo capiendum est naturæ nomẽ, quãdo partitionẽ terminorum faciunt dicentes, terminorum quosdam significare per impositionẽ seu placitum, alios verò naturaliter. Sed de ijs hactenus.

De Cartusianæ uitæ nuncupatione.

CAPVT. 2.

IAm verò ad Cartusianam vitæ nuncupationem accedamus. Qua in re tradunt simpliciter nonnulli, ab ipso Cartusiæ monte, Cartusianam vitam fuisse vocitatã, quomodo & Carmelitæ à monte Carmelo sibi nomen assumpsisse putantur. Interdum enim à loco, interdum ab authore, nonnunquã ab habitu, aliquando à vitæ qualitate, & denique ab alijs id genus permultis diuersis viuendi modis, eorumque sectatoribus imposita sunt nomina. Alij verò nescio quam etimologiam sectantes, putant Cartusianam vitam à multa viuendi asperitate nuncupatam. Nam (vt aiunt) Cartusia caro tusa interpretatur. Verùm hæc interpretatio non satis apta est, sed potius de earum numero esse putatur, quæ cõtortæ, corruptę, deprauatę, aut certè volũtariæ dicũtur, & à viris doctis passim rideri solent. Fateor quidẽ, ex nominibus ipsis, eorúmque interpretatione res ipsas plerumque indicari,

cari, si modò & impositio à rei natura effecta, & interpretatio certa sanaque fuerit. Alioqui falleretur qui per etimologiam putaret rem ipsam cert'ò sciri posse Igitur & rem ipsam,& veram nominis interpretationem considerantes, dicamus,Cartusianam vitam cùm à loco, tùm à qualitate suum nomen accepisse. Et primùm quidem diuina prouidentia, cui præsentia sunt omnia,volens in loco aspero tetricum viuendi genus instituere,dedit aptum loco vocabulum, vt scilicet ipsa loci nuncupatio, vitæ (quæ ibi futura erat)qualitati concordaret. Cartusia enĩ interpretatur perfecta Dei vocatio,quandoquidem pro Hieronymi sententia *cartus* perfecta vocatio dicitur,*ya* verò Deus siue Dominus appellatur. Itaque cartusia nomẽ conflatum, perfectam Dei vocationem sonat. Quòd igitur ita vocatus sit locus,diuinũ numen fuit. Posteà verò plantata vita Cartusiana, animaduertens cum suis Bruno,tùm aptissimam loci nuncupationem, tùm vitæ ipsius(ad quam diuinitus cũ suis vocatus fuerat)perfectionem,eam(Deo inspirante)Cartusianam,hoc est,perfectæ vocationis vitam vocauit. Neque enim aliundè nuncupandam esse censuit. Vocauit & suos alumnos Cartusianos, hoc est, perfectè, seu ad perfectionem à Deo vocatos. Itaque diuinitùs factũ fuisse crediderim,vt & à loco tam aptè nũcupato,& à stat' qualitate seu perfectione, Cartusiana vita nũcupata fuerit. Quãobrẽ cũ tibi Cartusiane, Cartusianũ nomẽ profertur,subire debet in mentem loci mirabilis, mirabiliterq; nuncupati,conditio. Subire debet & vitæ mirabilioris mira nuncupatio perfectioque prorsus admiranda, ne scilicet tui nominis immemor,tuæ

Vita Cartusiana unde nomen accepit.

Cartusia quomodo interpretatur.

quoq; professionis obliuiscatis. Semper ergo interpretare vocabulū Cartusiani, hoc est, nomen tuū. Cartusianus enim dicitur (vt tetigimus) perfectè seu ad perfectionē à Deo vocat⁹ est. Qui ergo ad perfectionē vocatus es, caueas semper radicibus inhęrere, semper imis contentus esse, satage culmen vitæ conscendere, iugiter festinari contende, quæ perfectionis sunt. Nolle enim perfectum esse, delinquere est. Deniq; tuæ nuncupationi respondere cura, ne scilicet reipsa vacuus nomen inaniter geras. Sed de ijs hactenus.

Respondetur Obiectioni de Cartusianæ uitæ nuncupatione prius factæ, simulque de laudibus Cartusiani montis, per comparationem eorum montium, de quibus Sacræ literæ meminerunt.

CAP. 3.

IAm verò nostro obtrectatori respondere cupientes; ostendamus Cartusianam vitam ab ipsa nuncupatione reprobandam non esse, sed multis potiùs laudibus efferendam. Quandoquidem si vitę qualitas (quam vera nominis interpretatio monstrat) aduertatur, dubium non erit, multis eam pręconijs dignissimum esse. Si loci quoq; ipsius conditio, nuncupatio, delectioq; diligenter volutentur, idipsum quoque mox conficietur. Sed quoniam montem ipsum (à quo vita Cartusiana partim nuncupata est) incultum, laudibusq; indignum in vitæ ipsius, ac suæ nuncupationis sugillationē noster Oblocutor dixit, eapropter montis ipsius præstantiam monstrare pergamus, & quidem aliter quàm suprà fecimus. Itaq; dicamus nihil in alijs montibus my-

Montis Cartusiæ præstātia notatur.

stica

ticæ dignitatis inueniri, quod in Cartusiano monte reperiri non liceat, eaque de re & montē ipsum, & propositū ab eo nuncupatū multis laudib⁹ dignū esse. Quod ne gratis dictū videatur, in mediū afferamus montes, præsertim eos, de quibus sacra scriptura cōmemorat, & ex mystica comparatione, ac vera nominum interpretatione, applicationeque opportuna, ostēdamus quod proposuimus. Enimuerò (vt rem ipsam tangamus) mons Cartusiæ, mons est Sinai, hoc est, mandati, in quo alter Moyses, scilicet Bruno, de aquis mundialibus extractus, anachoreticæ vitæ (quæ propemodùm à terris exulârat) mandata suscepit, populūque diuinitùs adunatum sapienter erudiuit. Mons, inquam, Cartusiæ, mons est Horeb, qui & Sina dictus est, hoc est, ardoris. In quo videlicet mentes habitantium magno charitatis ardore semper flagrârūt, & de seruanda lege sibi data diuinitùs, multa cura putantur inflammatæ. Mons quoque Cartusiæ, mons est Seir, hoc est, fortunatus, vtpotè cui tantum accessit fortunæ, vt fœlices incolas habere mereretur. Mons etiam Cartusiæ, mons est Samariæ (qui custos interpretatur) ibi siquidem pij Samaritani habitantes, præcepta consiliaque dominica iugiter custodire studuerunt. Mons insuper Cartusiæ, mons est Carmeli, qui scientia circumcisionis dicitur, quandoquidem in eo spiritalis scientia circumcisionis (per quā vitia, superfluaq; morū circunciduntur) semper viguerit nec incircūcisum quicq̄ aliquādo inuētū sit. Mons præterea Cartusiæ, mons est Moria, hoc est, visionis: & planè visionis mons rectissimè nuncupari potest. Siquidē ibi visæ sunt stellę septē, quæ diuinitus locum ipsum ostenderunt.

Exod. 19.
Exod. 3.
Gen. 14.
3. Reg. 16.
3. Reg. 18.
2. Par. 3.
Gen. 22.

Visæ sunt & septem viuentes stellæ, quæ locum ipsum sua cùm præsentia, tùm sanctitate illustrârũt. Visus est Christus Dominus, qui & gratum sibi habitaculum se ibi astruere asseruit. Visa est ipsius Domini parens sanctissima, quæ suos deuotos admonere dignata est, vt suas horas quotidiè dicerent. Denique ibi visa sunt mira alia quàmplurima, de quibus apto in loco dicturi sumus. Itaque reliqua prosequamur. Mons Cartusiæ, mons est Syon, qui specula interpretatur. Ex eo siquidem loco, vtpotè edito

2. Reg. 5. atque eminenti, prospectant pij speculatores, ne callidi hostes latenter irrumpant. Speculantur & diligenter, quæ ad contemplationis perfectionisq; arcē muniendā ac protegendā cōducunt. Mōs Cartusiæ, mōs est Galaad, qui aceruus

1. Par. 6. testis dicitur. Ibi enim saxorum ingens aceruus

Gen. 31. est, qui testatur locupletissimè, quanta sit ibi vitæ tetricæ asperitas, quanta sanctimonia, quātus denique vigor animi, qui talem habitationem ferre possit. Mons Cartusiæ mons est Myrræ, hoc

Can. 4. est, amaritudinis. Ibi enim rigidioris vitæ amaritudine iugiter amaricātur corpora. Ibi quoq; pœnitentiali mœrore afficiuntur & mentis penetralia. Ibi alienę miserię cōpassione cruciātur. Ibidemum pijs desiderijs, suspirijs, lachrymisque mortificantur. Mons Cartusiæ, mons est Libani,

Deut. 3. id est, cādidationis. In eo siquidem candida sunt

3. Reg. 5. omnia, candidę niues, cādidęq; vestes, & pulchra quadam specie cũ candore montis & vestis adest cādor pectoris. Ipsa etenim pectora, quę per secularem conuersationem priùs nigredine fuscata fuerant, cęlesti splendore efficiuntur candidiora. Mons Cartusiæ, mons est Effraim, hoc est,

Iosu. 13. frugifer, seu crescens. Tametsi loc⁹ ipse exteriùs

vide-

videtur infœcundis arboribus plenus, sunt tamẽ arbores spiritales, quæ & suaues, pulchrosq; fructus adferunt: & indiès ita crescunt, vt sua proceritate iã cœlos arduos transeant. In quibus suorũ tandem laborum fructũ accepturi sunt. Mons Cartusiæ, mons est Thabor, qui aduẽtus luminis interpretatur. Ibi enim nõ tãtũ sydereę (quę corporeis oculis patet) sed & spiritalis lucis accessus fit, qui tenebras interiores pulsans, mentẽque illustrans, homines à se diuersos facere & miro quodammodo transfigurare solet. Mõs Cartusię mons est Oliuarum, vbi. s. oleum non peccatoris, non adulationis, sed suauis charitatis, lętitięque interioris de conscientia bonornm operum profiscifcentis abundat. Mons Cartusiæ, mõs est sanctus seu sanctificatus. Ibi enim omnia sanctimonia redolent. Ibi tria sanctitatis pręcepta seruantur, quæ à Regio vate tanguntur, cùm ait: Declina à malo, & fac bonum, inquire pacem & persequere eã. Ibi multa sanctitatis argumẽta claruerunt. Ibi sancta plantatio diuinitùs effecta est. Ibi semper sancti habitatores fuère. Ibi demum ad sanctitatem acquirendam, augendam, perficiendam, conseruandamque apta sunt omnia. Quid plura? Mons Cartusię, mons Dei est, in quo scilicet religiosè colitur. Mons pinguis, in quo deuotionis adipe mentes pinguescunt. Mons domus templique Domini, in quo scilicet beneplacitũ est Deo habitare in eo, vbi & domus Dei grata extructa, & templa Deo sacrata sunt, quibus iugiter præsens, suauitèrque permanens oblectatur. Mons denique hæreditatis est mons Cartusianus. In eo siquidem hæredes cælestis regni habitantes supernæ hæreditatis pignus accipiunt, postmodùm plenissi-

Iere. 46. Iudic. 4. Marc. 11. Psal. 47. Psal. 36. 33 Psal. 67. Exod. 15.

nissimè rem ipsam tandē, si perseuerauerint, post labores accepturi. Quibus animaduersis, nihil est Liuide, cur abs te Cartusiana vita sit nuncupationis suæ contēplatione taxanda, cùm è diuerso potiùs multis præconijs efferenda sit. Iam verò ad vitæ ipsius instaurationem accedendum est.

Tractatu quinto agitur de instauratione vitæ Cartusianæ. Vbi primū præmittitur, cur intermissa sit vita ipsa: deinde quòd propterea non sit despicienda, & postremò ipsius authoris, scilicet Brunonis, subnectitur quod reliquum est, scilicet de vitę illius fine, obitu, & canonizatione.

Primum de conuersatione Brunonis cum suis in Cartusia: deinde de causa discessus eius ab ea: & denique de destitutione loci Cartusiani, quæ propterea facta est. CAP. I.

OBLOCVTOR.

INstaurationem Cartusianæ vitæ læto admodùm animo tangere libet. Ex ea enim facillimè confici potest, Cartusianum negotiū non fuisse cœlitus institutum. Si enim diuinum habuisset exordium, nec tam citò interruptum ac discontinuatum, nec ille quoque conuenticulus tam leuiter dissipatus fuisset. PE. Antequàm tibi respondeamus, probemusque affatim Cartusianum propositum non propterea floccifaciendum esse, quòd paruo tempore intermissum sit, inprimis præmittenda videtur duplex Cartusianæ vitæ instauratio, deinde subnectendum, quænam Brunoni Cartusiæ destituendæ causa fuerit. Instaurationis partitionē breuiter tangētes, dicimus quandam esse actiuam, alteram ve-
rò

rò (vt Logicis vtamur verbis) passiuam. Instaurazio enim & actiuè, & passiuè accipi potest. Actiua ea est, qua statum anachoreticum propè lapsum, Cartusiana vita reparauit: Passiua autem, per quam ipsamet paruo tempore destituta atq; interrupta, mirabiliter restaurata est. Primam autem, quæ ad ipsius Cartusianæ vitæ laudes pertinet, non hìc, sed aliâs: alteram verò in præsentiarū discutere certum est, si tamen anteà fuerit à nobis declaratum, quid post multifariam Cartusianæ vitæ plantationem aptamque nuncupationem, Brunonē ad destituendū Cartusiæ locū incitârit. Verùm altiùs quoque repetam, quę ad suscipiendam animarū sarcinam generatim exiguntur, scilicet sciētia sufficienti, vita honesta virtutibusque referta, sincera quoque intentione & demum canonica institutione comitatus, cū suo pusillo grege angelicā in terris vitam agēs, mirum in modum studebat, perfectū pastorem se exibere, eaque sectari diligentiùs, quæ pastorali cura iam suscepta sublimis tremendusque prçlationis status efflagitat. Et nihilominùs cum pastorali cura simul ea, quæ solitariæ vitæ sunt, obseruare curabat. Curabat, inquam, quantum ad se pertinebat, studiosam vitam agere, secundis rebus non efferri, non frangi aduersis, mundū ipsum paruipendere, hostiles incursus variaq; tentamina propulsare viriliter, bonis operibus incumbere, censuram obseruare silentij pro ratione suscepti gregis, solitudinem magno complecti amore, vitæ asperitatem mirum in modum sectari, lectione pascere animum, orationis feruori iugiter vacare, pijs cogitationibus affici, desiderijs sanctis totus anhelare, rapique meditationum sublimitate in mentis excef-

Brunonis studia.

excessum, suauitate contemplationis refici, precipua actione nonnunquàm exerceri, & demum pro viribus priscos referens anachoretas, solitariam vitam propè lapsam instaurare. Sed & susceptę pastoralis sarcinę non immemor, suis quod debebat ouiculis studebat exoluere diligentius. Itaque bonæ inprimis vitæ sublimia exempla tribuebat, & tanquam exemplum formaque gregis præcedendo ad opus, sanam propinabat doctrinam, ne suum errore gregem inficeret. Voluebat enim priùs secum quid esset dicendum, ne scilicet proferret tacenda, vel proferenda reticeret. Exhortando quoque studebat sapienter, modò priuatim, modò publicè vt res ipsa flagitabat, considerabatque sagaciter personas, ętates, cōplexiones, pronitates, mores, consuetudines, loca, tempora, affectiones, aliaque id genus permulta, quæ in docendis monendisque subditis obseruanda sunt, & à diuo Gregorio, nonnullisque alijs plenè tanguntur. Corrigere etiam sollicitus erat aberrantes. Quod tamen rarissimè eum fecisse putandum est. Non enim in illo sancto paruuloque cœtu facilè reperire fuit, quod animaduersione dignum esset. Sed quoniam hęc mortalitas vitam prorsus irreprehensibilem esse nō sinit, eam ob rem si quando errabatur, studebat corripere delinquētes: tanta tamen charitate ac discretione, vt & dilectionem intùs retinens, & foris debito vtēs moderamine, palam ostenderet, non homines, sed errores ingratos sibi esse. Itaque vt versificator quidam ait;

Cum terrore patris, monstrauit uiscera matris.

Vbi verò de culpis non agebatur, se fratrem sociumque exhibebat; sciens se natura æqualem esse, nec homini super homines, sed super bestias

impe-

nperium principio datum fuisse. Quid plura? on tantū exemplo, doctrina, exhortatione, correctioneq; debita, creditū sibi gregē instituebat gebatque, sed etiam multa solicitudine pascer, necessaria vitę tribuēdo, curamq; præbendo temporarijs bonis, quātùm rationabile putait. Deniq; prudenter cogitās stultum esse alios rando, seipsum negligere, sollicitus erat iugir ad se redire, suæ mentis faciem cōtemplari, scitari quid adesset boni, indagare quid sibi rtutis deesset. Cauebat quoque diligentissiè; ne suæ oculus intentionis corruptus esset, inanis gloria (quæ vel pias mentes spoliare let) suos labores disperderet, ne demū superbia flatus, tandem reprobus inueniretur. Dabat q; operam, vt cū literis, & authoritate (quod rissimum est) radicem virtutum humilitatem ciaret. Prudenter enim animaduertebat, nec eraturā, nec potestatē sine humilitatē alicuius e momenti. Animaduertebat, inquàm, nescio od miserum fœdus, elationem cum literis tusque sublimitate inijsse, vt has sine illa vix erire queas. Ergo veræ humilitatis regulam ens: Nullus (quod versus quidam ait (eum ignum, sed mitem sensit, vt agnum. Nullus oque turbulentum aut iracundum expertus, quandoquidem (vt versiculus alius habet)

Semper erat festo uultu, sermone modesto.

mirabilē planē virū, & vix mortalibus imitaem. Imitabantur tamen eum sui pro viribus mni, quos vt pater filios feruentissimè dilibat, quippe quos sancta sectari vestigia lætis lis intuebatur. Hęc autem cum fierent, en retinus quidam turbo suboritur, qui pacatas s deserti arbores perflare cōturbareq; cœpit.

Enim-

Quando & quare Bruno Cartusiam reliquit.

Enimuerò cùm sex annos vel circiter Bruno cũ suo grege anachoreticam, imò verò angelicam in Cartusiano monte vitam egisset, summus Pōtifex Vrbanus eius nominis secũdus, Otto antea dictus, atque monachus Cluniacẽsis (cuius Bruno ante præceptor fuerat) recordatus sapientiæ, probitatis, præcipueque discretionis, quibus Brunonem ipsum affatim præditum nouerat, accersire curat, eum inprimis sibi opportunum fore; seque multa illius ope faciliter pro re Ecclesiastica facturum arbitratus. Quidam putant Brunonem statim ab Vrbano, postquam pontificium fuisset adeptus, vocatum fuisse, quos legitima supputatione prorsus errare luculenter ostenditur. Cùm enim ordo Cartusianus quem anno octogesimo quarto supra millesimũ cœpisse passim dicunt, circa finem pōtificatus Gregorij septimi sumpserit exordiũ, & inter Gregorium, & Vrbanum paruum fluxerit interuallum (solus enim Victor medius fuit, qui paruo tempore sedem tenuit, post cuius obitum sedes ipsa menses quinque vacauit) fieri non potest, vt Bruno Cartusiam, quod tamen ipsi fatentur, sex annos coluerit, & statim ab Vrbano ipso post suam creationem accersitus sit. Non igitur dicta sibi constant. Dicamus igitur id quod vero propius videtur, ab Vrbano Brunonem vocatum fuisse post aliquot sui pontificatus annos, cum scilicet maioribus fortè negotijs curisque pressus, Brunonem, sibi notissimum multam suis rebus opem ferre posse putauit. Quando autẽ vocauerit, parùm curandum est, cùm satis constet, Brunonem ab Vrbano vocatum fuisse. Itaque cœptum sequamur. Accepto autem huiusmodi nuntio, quantis angustijs quantoque dolore

Ordo Cartus. quando & sub quo cœperit

ore Bruno cum suo paruulo grege affectus sit,
acilè dici non potest. Cogebat eum Apostoli-
o mādato vis obediētiæ protinus audire. Nec
am erat, quod primi Regum capite.xv.ita de- 1.Reg.15.
romptum habetur. Melior est obedientia quā
ictima, & auscultare magis quàm offerre adi-
em arietum. Quoniā quasi peccatum ariolandi
t, repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle
cquiescere. Pulsabat nihilominus Brunonis a-
imum vehementer sui gregis dissipatio, quam
o discessum suū imminere videbat, præsertim
um omnes palam assererent, sine patris consor-
o se nullo pacto manere velle, sed nec tutum
uidē esse, pauculas oues vicinis lupis sine pa-
ore ipso in deserto habitare. Itaque graui in
icta constitutus erat Bruno. Parte quidē vna
ugnabat obedientiæ virtus, ad discessumq; im-
ellebat: altera verò certabat compassio, quæ
igentes miserata stimulabat patrem, ne filios
esereret. Quid faceret dominici gregis pastor?
uid pius pater diceret? Nunquid putas cū per-
lexitate quadam (si tamē vera vlla esse possit)
im intricatum? Verùm Bruno tali modo con-
rictus, anxiè cogitās quid sibi sanè faciendum
Tet, tandem iustis rationibus impulsus, censuit
iscedendum esse. Inprimis quidem, vt quam
pe verbo laudauerat obedientiam, facto
obaret, ac re ipsa monstraret. Cassa enim
nt pręcepta, quæ aduersis operibus impro-
antur. Ne igitur vel obedientiæ iura te-
eraret, vel præcepta sua contrario solueret
emplo, putauit discedendum sibi esse.
einde vt tam egregio exemplo doceret, viri-
er maioribus esse parendum, cunctaque
uantumuis grata) potius esse deserenda, quàm
obe-

obedientiæ iura violanda: doceret, inquã, nõ verbis tãtùm ac signis patres à filijs honorãdos, sed reipsa quoq; iuuandos esse, quum vel se opportunitas offert, vel flagitat necessitas. Qua in re debent, qui se Brunonis discipulos profitentur, diligenter aduertere, quanta cura, quantoque studio sit maioribus obediendum. Si enim Bruno solitudinem, quam tanto labore quæsierat, gratissimamq; societatem, & denique miram cõtemplationis suauitatẽ destituere decreuit, ne sanctissima obediẽtiæ iura labefactaret, quid obsecro Brunonis posterias factura est? Enimuerò præceptoris vestigia sectando, intemeratam obedientiam iugiter obseruare debet, si sapit: presertim cùm sine obedientiæ condimento nihil Superis suaue, nihilque gratum esse credatur. Quapropter cætera omnia tantæ virtuti cedant, operæpretium est. Sed ad institutum reuertamur. Bruno denique discedendũ putauit, vt priscos anachoretas imitaretur, quos iusta impellente causa suas heremos deseruisse non ambigebat. Ne igitur degener videretur, in hoc quoque eos referre studuit. His itaque causis (quas diximus) Bruno persuasus, locum, cœtumque gratissimum censuit deserendum. Verùm enimuerò qua erat prudentia, antequã locum missum faceret, in primis eum putauit reponendum in eorum manibus, à quibus principio acceperat, ne scilicet ad indignas vel prophanas manus locus ipse, diuinis iam dicatus, aliquando deueniret. Itaque montẽ ipsum Abbati Casæ Dei (qui ex septem donatoribus vnus fuerat) tradidit, publicoque instrumento confecto palàm commendauit. Quibus expletis, mox Bruno Papam adiuit. Quò autem Brunonis

Sine obedientia nihil Deo gratum.

nis alumni se contulerint, non ita certum est. Quidam putant, eos suauissimo patre orbatos in diuersa se contulisse. Alij dicunt, eos patrem secutos pontificiam quoque curiam adiuisse. Verùm vtcunque res habeat, certum est montem ipsum Cartusianum, & à Brunone, & à suis quoque alumnis derelictum fuisse. Itaque locus ille sexto anno postquam habitari cœperat suis est habitatoribus destitutus. Tum vidisses arduos montes non saltare, sed lugere, niues quoque mœrore confectas nigrescere, & demum feras quibus poterant lachrymis suorum dominorum abcessum mirabiliter prosequi.

De instauratione uitæ Cartusianæ, gratia cuius uidetur potius laudanda, quam taxanda uita ipsa. CAP. 2.

SEd iam miram Cartusianæ vitæ instaurationem afferamus. Destituto, vt diximus, monte Cartusiano, Brunoneque apud Pontificem agẽte, pientissimus Dominus, cuius incõprehẽsibilia sunt iudicia, qui & dispersa congregare, ruinasq; implere, & aberrantes reuocare solet, rei Cartusianæ sic afflictę misericorditer consulere dignatus est. Eius siquidem numine (quod sępiùs Brunonem, qui suorum discessu filiorum vehementiùs cruciabatur, precibus sollicitasse putamus) factum est, vt Brunonis ipsius discipuli, necdum anno vno post discessum finito, ad eum quem destituerãt locum, omnes vnanimiter redire, ibique habitare decreuerunt. Quod vbi cordatus Bruno intellexit, omnibus incessit lætitijs, curauitq; protin⁹ literas Apostolicas ad venerabilem virum Siguinum Abbatem Casæ Dei mittendas, quibus mandabatur, vt Cartusianum montem per Brunonem suis in manibus

dimiſſum, ipſius Brunonis diſcipulis intra dies triginta cum omni priſtina libertate redderet. Quod Abbas libenter effecit,& per publicũ inſtrumtẽum magiſtro Lauduino cæteriſq; Brunonis alũnis locũ ipſum plenè reſtituit. Quẽ lęto alacrique animo ſuſcipiẽtes,feruẽtiùs poſteà coluerunt. Sic ergo,volẽte Deo, ſollicitãte Brunone,mandãte Põtifice, fauẽte Abbate, Brunonis diſcipuli Cartuſianam vitam vtcunque intermiſſam mirabiliter inſtaurauerunt. Tum montes , quos anteà ſuorum diſceſſum incolarũ luxiſſe dixeram',in huiuſmodi reditu ſua prę gaudio motare cacumina,niues magis ac magis cãdeſcere,& demũ feras,ac ſi Orpheus lyra perſonuiſſet,mirũ in modũ ſaltare vidiſſes. Iam verò probandũ eſt,nec Cartuſianũ locũ indigniorem putari debere,quòd aliquãdo ſit deſtitutus, nec Cartuſianũ quoq; negotiũ minoris eſſe vel momenti,vel dignitatis , quòd paruo tẽpore intermiſſum ſit. Inprimis locus ipſe non floccifaciẽdus,ſed potiùs contrà pluris ęſtimãdus eſt,quippe qui tãtę fuerit virtutis, vt ſuos ĩcolas reuocare potuerit . Tantę quoq; dignitatis,vt nec ſine Dei cultoribus,nec abſq; diuinis laudib' valuerit remanere. Ipſe quoq; ſtatus Cartuſianus mirabilior cenſeri debet, quòd poſt breuem interruptionẽ ita inſtauratus ſit. Siquidẽ ea,quę poſt intercapedinẽ quandã reparãtur,ſolẽt poſtmodũ meliora,firmioraq; ſępe videri . Sic enĩ ſemina in terram iacta prorſuſq; defecta,poſteà vberiora recipiuntur. Sic vires per laboris improbitatẽ fatigatę,atq;(vt ita dixerim)interruptę,maiores redire cõſueuerũt. Sic exercitus principio diſſipatus, ſi poſtmodũ vniatur,fortiùs pugnat . Sic multi peccato ſauciati, per pœnitentię lamenta ſanctiores

Inſtauratur Vita Cartuſian.

sanctiores interdum efficiuntur. Sic gratia per scelus explosa, maior in resurgentibus spiritaliter pro cōmuni sententia redire solet Sic humana corpora per mortē dissoluta, lōgè prçstantiora resurgunt, quā meruerunt Et vt de scripturarū authoritate quicquam proferatur, sic tabulæ legis lapideç, quç per Moysen confractæ fuerāt, iussu Dei reparatæ perseuerauerunt, multoque diutiùs quàm alteræ durauerunt. Sic volumen legis per Baruch, Hieremia dictante scriptū, quod Ioachim rex Iuda impia temeritate igni consumpserat, posteà reparatum multo plures, quàm antè, sermones cōplexum legitur. Sic templū Domini, quod duce Zorababel instaurari cœptum fuerat, & perditorum quorundā accusatione intermissum, posteà regijs sumptibus diligenter confectum est, cuius maiorem, quàm primi, fuisse gloriā, sacræ ipsç literç testātur. Sic Iudæi flagitijs promerentibus in diuersa dispersi, postmodū fortius adunati sunt. Sic discipulorū (quos Christus Dominus elegerat, & iam ex eis quosdam cœli, terræque principes cōstituerat) collegium vsque adeò in eius morte dispersum, vt etiam relicta Hierusalem nonnulli ad castella se conferrent, ipso Domino corporaliter suscitato, spiritaliter mirabiliterque surrexit, cōstantius quidē ac firmius, & fide, amoreq; feruēti⁹. Sic deniq; alia multa id genus interdū dissipata, posteà mirabiliter instaurata fuisse, graues historiæ meminerunt. Quibus animaduersis, nō debet institutio Cartusiana minus çstimari, ꝙ semel dissipata sit, cùm firmior, sanctaq; perseuerātia fortior ita sit effecta, vt nullā deinceps vacillationē senserit vnq̄. Sed nec mysterio vacat, ꝙ .7. postquā cœpta fuerat anno, reparata sit.

Exod 34. Ierem. 36. 1. Esd. 6. Agg. 2. Iudit. 5. Luc. 24. Ioan. 21. Act. 2. 3.

Vt enim ſeptimo die poſt rerum creationem Deus ipſe ceſſauit ab operibus quę patrârat, & ſabbato (qui ſeptimus dies eſt) in ſepulcro poſt mundi reparationem quieuit, & denique ſeptimum annum quieti, ac iubilæum (qui ſepties ſeptem continet) libertati deputari lex vetus iuſſit: ità Cartuſiæ habitatores non iniuria ſeptimo anno regreſſi putantur, vt à ſeruilibus ceſſantes operibus, & quieto contemplationis otio in cella (velut quodam ſepulchro) incumbentes, tandem exacto hui' vitæ ſeptẽnario (vita enim pręſens replicato ſeptem dierum curriculo agitur) ad ęternam libertatem ac requiẽ (quæ per iubilæum deſignatur) ſe cum ſua poſteritate peruenire poſſe intelligerent. Sed de his hactenus. Iã verò poſtquam de Cartuſianæ vitę origine, authore, qualitate, nuncupatione, & demum inſtauratione ſuprà dictum eſt: de ipſius commoditatibus, excellentijs ac exercitijs, dicendum foret, ſed præſtat inprimis ea, quæ de authore eius Brunone dicẽda ſuperſunt, in pręſentiarum afferre, ſicque primo huic certamini finem imponere.

Gen. 2. Luc. 23. Levi. 25

Ad Brunonem reditur, explicaturque, quid Bruno poſt diſceſſum a Cartuſia egerit, cur ad eam tandem non redierit, quid poſteà egerit, & demum quo pacto obierit. CAP. 3.

OBLOCVTOR.

PLacet ea, quæ de tuo Brunone dicenda ſuperſunt, diſcutere. Ex his enim tuã Cartuſianã vitam nec Superis, nec mortalibus fuiſſe gratã, apertè mõſtratur. Si enim ſancta, Brunoniq; grata fuit, cur obſecro ad ſuos, Cartuſiæ vitam illam agentes, dimiſſa curia non redijt, ſed aliò ſe conferens, rebus exceſſit humanis? PE. Reliqua noſtri Brunonis geſta narrare, vitæque illius

illius finē imponere cupientes,aptū putamus ea quæ dicta sunt,breuissimè replicare,simulq́; illa perstringere.quæ supersunt, quò vitæ summariū ante oculos auidi lectoris ponatur,& dictis cōmodiùs aptentur dicenda.Itaq; (vt epitoma tangamus)de nostro Brunone primū diximus qualis fuerit tū origine,tū seculari(ne dixerim mundiali)cōuersatione,deinde rē prosecuti,declarauimus quid eū impulerit ad seculū destituendū. Posteà verò cur solitariā vitā potiùs, quàm aliā quamuis regularem duxerit eligendam.Insuper quid causæ eum mouerit ad petendam regionē Gratianopolitanam. Porrò quonam modo iter ipsum cōfecerit,& ab Hugone pio antistite susceptus sit. Postmodùm cur locū mōtuosum, & eum quidem Cartusianū magis quàm aliū,habitare constituerit. Ad hæc quid in arido desertoq́; loco tulerit ipse frugis,quamq́; plantationē ibi fecerit.Ampliùs quid nominis suscepto proposito imposuerit.Deniq; qua ratione locū ipsū tanto labore quęsitū destituerit,destitutūq́; nihilominùs instaurari curauerit. Hoc est Epitoma eorū quę sparsī de Brunone superiùs dicta fuēre. Iā verò superest afferre , quid Bruno post Cartusiani loci destitutionem,apud Romanū Pōtificē fecerit,cur ab eo discesserit, quid etiā causæ fuit,cur ad suos Cartusianos non redierit,quò se contulerit,quidnā egerit, quo pacto vita decesserit,& demū cur Canonizationis honore tam diutino tēpore decoratus minimè sit. Hæc est Brunonianæ vitæ summa.Hæc inquam,tota nostri Brunonis vita punctis quibusdā summatim perstricta,& ante lectoris oculos adducta.Cuius bonā,vt diximus,partē iā explicauimus.Reliquū est vt Epitomate proposito declarationē eorum,

quæ pleniùs discutiēda supersunt, aggrediamur. Qua in re primùm tractemus, quid Bruno pontificia in curia versatus, egerit. Nempe cum Vrbano ipso, qui Brunone vsus præceptore fuerat, multos pro re Ecclesiastica suscepit labores. Sed nec tribulationū, quibus affectus fuit Vrbanus, expers Bruno fuisse credendus est, quippe qui fidus pōtificis comes lateri semper hærebat. Enimuerò, vt de Vrbani afflictionib⁹ aliquid tangamus, cùm ipse parùm tutus Romę foret, vel quòd Romani rebus nouis studerent, horrerentque ciuitatē recēti incendio adhuc cōsternatam, vt inquit Platina, vel vt alijs (in quibus est Sabellicus) placet, quòd timeret ab Henrico imperatore pati quicquam detrimenti (Vrbanū enim infensum habebat Henric⁹ ipse, propterea quòd Gregorij 7. viri sanctissimi acta tueretur, quē Hēric⁹ mùltis dū viueret calamitatibus affecerat) sese in vrbe non continebat, sed varia in loca se recipiens, òrbis potius quàm vrbis agebat negotia. Quæ quidem, vt tractaret commodiùs, multos conuentus seu Cōcilia generalia conuocauit. In quibus præcipuum illud fuit, quòd apud Clarum montem Auernorum vrbem celebratū est. In quo multa ad Ecclesiæ Catholicę decus incrementumq́ue ordinata sunt, peculiariter verò bellum pro recuperanda terra sancta decretum est. Sancitum quoque, vt Beatę Virginis Horę quotidiè dicerentur, quod fratribus Cartusię anteà per Virginē ipsam reuelatū fuisse dicunt. Hæc igitur, aliaq́; id genûs permulta cū Vrbanus ageret, multūq́; pro Christiana pietate sollicitus laboraret, Bruno ipse pontificē multis leuàbat oneribus, iuuabat consilijs, & demum, qua erat industria ac prōptitudine, multa facilitér expediēs, nō parùm Ecclesiæ frugis affe-

Bruno quid in Ro. Curia fecerit.

rebat. Intereà dū hæc agerētur, Vrbanus ipſe tātā Brunonis induſtriā, probitatēq; diligēter contēplatus, voluit eū archiepiſcopali Riſenſis ſeu Reginēſis Eccleſię dignitati (ad quā, ipſo pōtifice curante, fuerat electus) præficere. Verū Bruno ipſe nullo penitus modo aſſentire voluit, ſed oblatā ſibi ſarcinā humiliter reiecit. Quid hoc loco, precor, dicturi ſunt noſtri tēporis ambitioſi, qui cū ſæpe nulli⁹ ſint momēti, nihilq; habeāt ſacerdotio dignum, totos intendunt neruos, vt deſideratos honores cōſequātur, quos ſancti viri (in quib⁹ fuit Bruno) totis virib⁹ quondā reſpuebāt? Sed inſtitutū proſequamur. Bruno recordatus quietæ ſuauitatis, qua iugiter in heremo paſci aſſueuerat, graues tādē tumul⁹ aſſiduaſq; curas, quib⁹ ſectatores ſuos curia ſolet afficere, & grauiter ferre (vtpotè quib⁹ deuotionis feruori magnū frequētiùs afferat detrimētū) & ſolitariā vitā deſiderare vehementiùs, ſuſpirareq; cœpit. Nec mirū prorſus. Habet enim neſcio quid latētis energiæ ſolitudo, qua ſuorū amatorū intima penetrat, eoſq; velut natale ſolū quadā dulcedine allicit, immemores nec ſinit eſſe ſui. Itaq; miro ſolitudinis ardore ſuccenſus Bruno, tā ardēs deſideriū, quo ſollicitū pectus æſtuabat, nec diutiùs cęlare, nec conceptū mēte dolorē vltrà diſſimulare valēs, quid intùs anguſtiarū, quid deſolationū haberet, Vrbano tandem aperuit, inſtantiſſimè rogitās, vt diſcedēdi facultatē impertiretur. Quam Pontifex ipſe multis precibus victus, tādem (licèt ęgrè admodùm) cōceſſit. Hoc loco forſan loquacior aliquis Brunonē incuſabit, quòd & pontificiū, cui plurimùm aptus erat, refutârit, & curiæ labores fugerit, quibus non parùm Eccleſiæ conſulebat vtilitati. Verùm vt hæc re-

Bruno recuſat Archiepiſcopatum.

prehenſionis pellatur temeritas,rogo ſi licuit ſacerdotium iam habitum (quod ſuprà diximus) deſtituere ,cur non licuit pontificiū longè quidem grauius ac periculoſius, quod nondū habebat,refutare?Deinde ſi viri præſtantes,quam habebant dignitatem pontificalē deſeruerunt (qui tamen propterea reprehenſi nō leguntur) quare non potuit Bruno tremendum onus (quod ſuis needum humeris impoſitum erat)prorſus refellere?Enimuerò,vt aliquid probationis afferatur, Gregorius Nazianzenus , vir eloquentiſſimus (quo ſe præceptore vſum facet Hieronymus refert) dignitatem epiſcopalē ,cunctis licèt repugnantibus, ſpontè depoſuit,publiciſq; laboribus prætulit otia literarum. Petrus quoq; Damianus exemplum huiuſmodi ſecutus,copioſè diſſeruit Pontificiam ſarcinam gratia ſolitariæ vitæ deſeri poſſe.Deniq; Hieronymus ipſe (de quo nuper meminimus)quamuis Reipublicę mirū in modum vtilis eſſet , & Romæ adeò clarus haberetur, vt omnes eum Papatu digniſſimū acclamarent,vrbem reliquit, liuidorumque perfidiæ ceſſit;quorum inſanos motus faciliùs putauit per abſentiam ſedari poſſe.Si abſcedere Hieronymo licitum fuit , nónne & Brunoni curiæ tumultus fugere licuit,vt pericula fugeret,mentiſque incumberet tranquillitati,& denique quā in heremo ſuauitatem expertus fuerat,recuperaret ? Sed ad inſtitutum redeamus . Bruno ita diſcedēdi facultate donatus,curiā protinus miſſam facere,& heremū quandā,cui Turris nomē erat , in Calabriæ Diœceſiſque Squilacenſis finibus ſitam, diligenter adire curauit. Verū antèquam proficiſceretur,Cartuſianū (quod ſuprà diximus) locū ſuis alumnis reſtitui,& magiſtrū

Greg. Nazianzenus Epiſcopatum relinquens ſolitariam uitā obiuit.

Laudui-

Lauduinum in suum locũ subrogari fecit. Hic autẽ grãdis quæstio, quã noster Oblocutor vtcũque mouit, curiosam mentẽ pulsare potest, cur Bruno solitariã vitam sitiens, ad Cartusianũ mõtem, quẽ diuinitus elegerat, miroq; fuerat amore cõplexus, curia salutata reuersus nõ est, maximè cũ socios illuc regressos, primoq; in proposito perseuerantes non dubitaret? Cui respõdentes inprimis dicimus, diuina hoc prouidentia factũ fuisse, quæ vbi Cartusiana vita regionẽ Cisalpinã decorauerat, in eaq; speciosissimã colũnã, hoc est, anachoreticã vitã, erexit, voluit quoq; Trãsalpinam plagã per Brunonẽ huius muneris fieri participẽ. Deinde hoc à Brunone factũ putatur, vt inanẽ gloriã fugeret, fugiendãque doceret. Timuit enim laudis humanæ stimulis agitari, quibus duri quoque perduntur heremi labores. Erat enim fama eius per loca Cartusiæ finitima quã vulgatissima. Quamobrem sibi cõsulere volens, locum magis adeundũ putauit, in quo mortalibus incognitus, prorsusq; inglorius viuere posset. Sciebat enim, humilitatem (in qua præcipua est Christianę religionis disciplina) honoribus periclitari solere. Sciebat, inquã, magnos viros interdũ vanæ gloriæ flatibus agitatos corruisse, multosq; tandẽ perdidisse fruct⁹, quos diutino tempore magnisque sudoribus legerant. Timẽs igitur Bruno, callidæ huius bestię insidias (quas rari etiam spiritales vix euadere possunt) aliò migrandũ putauit, vbi tutiùs agere posset. Insuper hoc Bruno fecisse putatur, ne propter multã secularium frequentiã (quæ veris solitarijs odiosa esse solet) seu temporaliũ negotiorũ implicationẽ, à tranquillo mẽtis statu vel dimoueretur, vel impediretur. Nolebat enim
homines

homines fugiens,iterum homines inuenire.Nolebat,inq̄.,feculi tumultus deferēs, rurfum curis fecularibus occupari,ſtultū eſſe reputās,corpore quidem deſertū colere,mēte verò tēporarijs ſollicitudinibus lacerari . Ne igitur in detrimenta huiuſmodi eum incidere oporteret,Cartuſiā redire noluit,Enimuerò cū Vrbanus ipſe, de quo ſuprà meminimus,gratia cōcilij apud Clarū mōtem celebrādi , Alpes trāſgreſſurus eſſet, prudēs Bruno ſatis præſagiebat, multā curialiū turbam partim ſuî(ſi Cartuſiæ habitaſſet)partim loci videndi cauſa,illuc eſſe conceſſurā,quæ dubio procul optatā mentis quietē habere eū nō ſiuiſſet. Adde quòd nō ignorabat,ſe Cartuſię ſine impedimentis eſſe nō poſſe.Si enim eū Vrbanus magnis negotijs tunc tēporis preſſus , habuiſſet in promptu,multis & literis & nuncijs ad opē Reipub ferendam ſollicitaſſet.Nō potuiſſet igitur, quod optimè nouerat,id aſſequi,propter ꝙ curię tumult' deſtituerat.Nō potuiſſet,inquā,vt dicamus apertiùs,quiete ſuauitateq; mētis frui. Deniq; hoc factū fuiſſe putari poteſt , vt talentum ſibi creditū varijs in locis multiplicaret,ſuoque doceret exēplo,eos q̄bus libera facultas adeſt,nō vno tantū loco bonę vitę ſemē iacere debere.Cū igitur magiſtrū Lauduinū virū probū atq; aptū in ſui locum ſubrogari curaſſet, ſatiſq; negotio Cartuſiano ſuo fuiſſet iudicio conſultū,aliò migrandū putauit , quò ſalutis perpetuę lumē diffunderet,multoſq; faceret heremiticæ vitæ cultores. Sed iā aſſignatis huiuſcemodi cauſis,reliqua proſequamur. Bruno curia nō citra rationē ſalutata,ſocijs quibuſdā comitat',quos heremiticę vitæ deſideriū,bonuſq; ardor Brunonis in ſuos ad quærendam ſolitudinē concitauerat,heremū (quam

(quã diximus in Calabriç finibus sitã) adijt, vbi cũ socijs, quorũ alij clerici, alij laici erãt, sibi diuinitus adiunctis, heremiticam vitã plantare feruenter studuit. Et primùm quidem habitacula seu domunculas, feris quàm viris aptiores, quas & potiùs speluncas seu cauernas, quàm cellas dixeris, vili quidem materia, sed in Christo praetiosa, extruere cœpit. Non enim sinebat inopia maiora principio ædificia conficere. Sed nec humanum subsidiũ Bruno concedebat flagitandũ, quippe qui tùm latére, tùm in magna paupertate viuere decreuerat. In his itaq; latibulis Bruno cum suis degens anachoreticam vitã (quã primum CARTVSIÆ plantauerat) deuotè agere, diuinis laudibus precibusque assiduis incumbere, nocturnas diligenter obseruare excubias, contemplationis suauitate mirum in modum oblectari, & denique angelicam in terris vitam ducere, totis viribus studuit. Sed non multò pòst, tantum sydus suum iubar emittere diuina prouidentia fecit, neque passa est lucernam huiusmodi sub modio diutiùs latitare, sed eam voluit super candelabrum poni, vt luceret omnibus in Ecclesiæ domo constitutis. Quod quidem hoc modo fuisse factum, passim Rogerius refert. Cum eo tempore Dux Calabriæ in locis heremo vicinis, venationi incumberet, contigit canes omnia suo more lustrãtes, ad heremũ ipsam venire. Qui Brunonem cum suis intuentes, mox (diuino numine id agente) genua flectunt, caudeque blandimento lætitiam ostentant, & maiorem in modum latrantes copiosam, nouãque venationem se reperisse indicant. Itaq; tam ingenti latratu Dux ipse percitus, calcaribusque equum in quo sedebat vehementius stimulans, ad cla-

Bruno latere uoluit

ad clamoris locum multo agmine stipatus citissimè properat, multam sperans venationem se reperturum. Nec eum fefellit opinio. Dum enim feras venando ad mortem persequi animus esset, suam ipse animam venatus est ad vitam. Igitur cùm ad venaticos canes peruenisset, eosque vidisset poplite flexo, Sanctos ipsos venerari, caudæq; blandimento adulari, latrare præ gaudio & demũ immobiles permanere, miro stupore afficitur, statimq; equo desiliẽs, patres illos salutat reuerenter, causamq; rogat, curnam in locum illum se recepissent. Quibus respondentibus, heremiticæ vitæ gratia illuc aduenisse, ingenti gaudio affectus Comes, immensas Deo gratias egit, qui tanta eum præda dignum fecisset. Itaq; totus gratulabundus, simulq; sperans seipsum terramq; suam precibus eorum protegi fouueriq; posse, dedit eis Ecclesiam beatę Mariæ & sancti Stephani de heremo, vt quietiùs viuere possent, & à loco, propositoq; cœpto nõ dimouerentur, quibus & de vitæ necessarijs prouidere, consolari, & visitare, diligenter curauit. Sed & quàmdiu vita comes affuit, patres ipsos ingenti semper & veneratione, & amore prosecus est, quos & frequenter (vt diximus) visere, & eorum se precibus plurimùm facere commendatum solebat. Peculiariter verò Brunonẽ venerabatur diligebatq; intimius, quẽ ad se frequenter euocabat, & quasi primum in sua domo habebat, cuius & consilijs inhærebat, & orationibus iugiter se commẽdabat, confidens sibi nihil posse detrimenti contingere, si orationibus illius præmunitus foret. Cuius nõ inanem spem fuisse, sequens probauit euentus. Enimuerò Brunonis precibus à proditione, quę in eũ à Sergio natio-

Brunonis precibus Dux ipse a proditione seruatus est.

one Greco excogitata,parataq; fuerat, quo
xe ciuitatē Capuanā obſidebat,liberat⁹ fuit.
od nōnulli hoc modo factū referunt .Cū e-
cōtra principē Capuę bellū Comes ipſe Ro
ius haberet,ac vrbē eius multa manu obſide-
,tētauit ipſe princeps Capuæ quoſdam ipſius
gerij nobiles munerib⁹ corrūpere, & ad pro-
ndū eū ſuiſq; manibus tradendum inclinare.
ui cū aſſenſiſsēt,& breui ſuæ vellēt promiſſioni
ſpondere,mox Bruno ipſe(qui ſeptē dierū iti-
re & eo ampliùs à loco illo diſtabat)Comiti
r viſum in ſomnis apparuit,dicens:Surge qui
ormis. Cōfeſtim exurge,ſume arma,ſi liberari
Deus permiſerit, tuorūq; animas pugnatorū,
lioqui proditus à tuis in manu principis Capuę
adêris. Præſtò ſunt , qui te tradere properant.
Mox verò dux ipſe Rogeri⁹ ſomno excitat⁹,ſum
ſit arma,multos ex proditoribus cepit, inquiſi-
ionē fecit,veritatē cōperit, & tandē flagitioſos
llos,qui proditionis authores fuerant,in carcerē
cōiecit extremo ſupplicio poſtmodùm afficien-
dos. Verū Bruno duci ſoporato rurſum apparēs,
prohibuit ne id attentaret. Caue inquit,ne id fe-
ceris,hoc enim modo ſuperos grauiter offende-
res. Nō enim proditores ipſos arcu tuo cepiſti,nō
tua quoq; induſtria,nō tua ſapientia,ſed diuino
munere id effectū eſt. Quib⁹ verbis dux ipſe per-
ſuaſus,proditoribus quidē ſuis pepercit , eos ta-
men ſeruituti ſubiecit in hūc modū . Quoniam
inquit, per viſum me⁹ mihi Bruno apparuit,in-
terdixitq; ne meritas pœnas exigā: veniā quidē
vobis eius cōtēplatione tribuo,ſed vos cū poſte-
ſteritate veſtra in perpetuā ſeruitutem Brunonis
monaſterio ſubijcio. Quā illi ſententiam ac legē
libenter amplexātes , ſeruos præfati monaſterij
per

per publica instrumēta se professi sunt. Cuius rei causa multę possessiones ad Brunonis monasteriū posteà tēporis lapsu peruenēre. Hæc aūt, quæ retulimus, an vera sint omnia, hæsitamus, quapropter fides sit penes authorē. Nihilominùs tamē satis exploratū est, ipsum Rogeriū Comitē precibus Brunonis à proditionis periculo liberatum fuisse. Quod Comes ipse suis patentibus literis testificatur, quas & in hac parte potius sectādas esse putamus. In ipsis enim literis fatetur apertè Rogerius ipse, Sergiū Græcū excubiarū magistrū prodere cū voluisse, & dū soporat' esset, quendā plorantē, & vt surgeret excitantē sibi astitisse, qui ei per omnia Bruno esse videbatur, deniq; cùm excitatus arma sumpsisset, clamassetq; militibus, vt armati equos ascēderēt, ex sequacibus Sergij fugientibus, & in Capuā se recipere moliētibus, centū sexaginta duos inter vulneratos & sanos se cepisse asserit, à quib' visionis veritatē habuit. De altera verò visione, quę narrata est cōsequēter, nihil meminit. Fatetur tamē postq̄ à bello redijt, multa obtulisse Brunoni, quę cùm recusasset, tandē ab eo se impetrasse dicit, vt monasteriū sancti Iacobi cū castro aliaq; bona acciperet. Sed ad Brunonē redeūtes reliqua ei' gesta, quę inuenire potuim', subijciam'. Bruno igitur maiorē nact' oportunitatē, plures heremiticæ vitæ sectatores (in quib' aliquos bene eruditos quadā Epistola commemorat) diligēter adunauit, cū quib' diuinas obseruās excubias Domini præstolabatur aduētū, vt cū veniret ille, cō festī ei aperiret. Cęterū nō suis tātū cū quib' viuebat, sed alijs quoq; permultis etiā lōgè positis prodesse, & creditū sibi talētū impertiri curauit. Siq̄dē (vt pauca tāgam') suorū filiorū, quos Car-

Bruno plures collegit monachos.

colere norat,curā gerēs,suauissimas ad eos
as dedit. Quib' gratulat' plurimùm,quòd
sccepti propositi cēsura permanerēt,dulcitér-
solat' salubriter admonuit,vt in cœpto per-
ēt,& Lauduino Priori suo(quem apud se re-
re voluerat) opportuna humanitatis officia
penderēt, eūq; reuerenter impellerent ad ea
nēda,quæ sibi necessaria viderētur. Enimue-
Lauduinus ipse ad visendū Brunonē se ad he-
num Calabriæ contulerat, in qua Bruno ipse
bris grauibusq; languorib' affect', Lauduinū
inere voluit. At prudens Bruno animaduertēs
uduinū ipsum multo fratrū Cartusianorū de-
erio succēsum nō posse sine graui molestia a-
d se manere,tandē remittere,& ne fortè quo-
m indiscreto zelo se nimiùm conficeret,suos,
id permitterent,admonere curauit. Curauit
morbis atq; incommoditatibus suis alio pa-
o consulere. Ipse siquidem Bruno (quantùm
ntelligi datur) multis ieiunijs, alijsq; id genûs
xercitijs se ipsum conficiens,in malam valetu-
inē(qua frequēter afficiebatur)inciderat. Quod
alijs multis patribus cōtigisse non dubitatur.
iquidem diuus Hieronymus ita duris se verbe-
ibus alijsque detrimentis attriuisse fertur, vt &
d incessum ignauia membra striderent,& tan-
dem pendenti è lacunaribus fune, ac manibus
comprehenso,defectum corpus ægrè leuaret.
Sanctum quoque Bernardum legimus vsque
adeò vires attenuasse,vt & cōuentū(quod & ipse
dolēter refert)nō posset pro voto sectari. Deniq;
multi reperiūtur eximia sanctitate viri, qui gra-
uibus se asperitatibus cruciātes, in morbos (nō-
nunquam perpetuos)propterea inciderint. Quid
nos hoc loco ventris animalia dicturi sumus?

Aspera uita sanctorum patrū

Quan-

In gulæ uentrique deditos.

Quando(precor)nimio abstinentiæ rigore mor bis coficetemur,qui(prô dolor)nisi prurienti gu læ supra modum tribuerimus quod expedit,ni si pinguis aqualiculus varijs cibis fuerit affatim refertus,nisi demum turgidæ Baccho venę intumuerint,contenti non sumus, grauiter ferimus, ingratè murmuramus. Sed cœptum prosequamur.Bruno igitur tùm diuinis,tùm humanis literis egregiè prędıtus, fama percelebris,virtutũ plenus,fœcundus meritis,Superis gratissimus,optimeque meritus de religione,& demum in omni sanctitate consummatus, post multos diutinosque huius calamitosæ vitæ labores, anno (postquàm egressus Cartusia fuerat) vndecimo vel circiter, in extremum decidit languorem. Quod animaduertens,fratres suos adesse iussit. Quibus à teneris(vt aiunt)vnguiculis ætates suas,totumque exactæ vitæ tempus inprimis retulit. In quo nihil nisi laude dignum apparuit. Deinde admonens ad humilitatem sectandam, obseruandamque perseueranter charitatem virtutum parẽtem,eam, quam de sancta Trinitate fidem intus habebat, longo profundoq; sermone declarauit, & tandem ita conclusit: Credo etiam Sacramenta, quæ sancta credit, & veneratur Ecclesia, speciatim verò post panis & vini consecrationem quæ in altari fit,verum corpus domini nostri Iesu Christi, veram scilicet carnem,& sanguinem esse, quæ nos accipimus in remissionem peccatorum & spem salutis æternæ. Denique in hac fide perseuerans fœliciter migrauit ad Christũ,pridie nonas Octobris,anno D. supra millesimum cẽtesimo primo.Cui' corpus fratres digno honore afficientes, sepulturę crediderunt, tumuloq; eius huiuscemodi epi-

Fides Brunis de sacramento altaris.

:pitaphium apposuerunt.

mus in hac heremo, Christi fundator ouilis
Promerui fieri, qui tegor hoc lapide.
ıno mihi nomen, genitrix Alemania, meque
Transtulit ad Calabros grata quies heremi.
ctor eram, prꝺco Christi, vir notus in orbe,
Desuper illud erat. gratia, non meritum.
ıus vincla dies Octobris sexta resoluit.
Spiritui requiem, qui legis ista, pete.

Epitaphium. Brunonis.

ſt funus autem Brunonis ipsius sanctitas etiã raculis declarata eſt. Etenim fons quidam vis in probationem sanctitatis eius statim poſt ortẽ erupit, qui multis languoribus cõtulit opæ remedia sospitatis. Aliud quoq; mirũ sanmoniæ eius testimonio accessit. Enimuerò ſt funus ipsum cõtinuò rumor Brunonis videfuncti per longa terrarũ spatia volauit, vt ſi diuino numine crederetur effectũ, vix refendũ videretur. Sed cũ multa celerioris famę ruagatiq; rumoris legãtur exẽpla, quę authos quidẽ literis credidere, dubitari nõ debet in tam pia accidere potuisse, quod in prophas contigisse putatur. Adde cùm paulò antè ud Claium montem in Concilio generali, llum pro recuperanda terra sancta (quod Brunis tẽporibus gestum eſt) vna omniũ sententa fuisset decretum, eodem die famam eius vsıe ad extremas terras peruenisse dicunt. Itaıe mirum quidem, sed impossibile videri non bet, quod diximus, scilicet famam Brunonia- obitus statim per diuersas distantissimasque ouincias vagatam fuisse. Qua dolenter accea, protinus versiculis (parùm quidem politis, d tamen fideliter confectis) quisque pro viriıs tantum virum defleuit, multisque laudibus

Miraculũ

est prosecutus. Quod certè à tam multis tam repentè fieri non potuit, nisi Bruno fama super æthera notus, & sanctitatis opinione percelebris, & Superis gratissimus fuisset. Neq; enim singuli homines dũtaxat, sed & hominũ cœtus ac cõmunitates titulos funerales cõfecisse, & in Brunonis laudes certasse leguntur. Denique non facilè alium quantumuis illustrem inueneris, cui vita perfuncto tanta honoris obsequia à tam multis, tam subitò, tam varijs in locis exhibita sint. Non igitur errauerit ille qui dixerit, mirabilem virum miris præconijs (ita Deo peculiariter agente) decoratum fuisse.

Agitur inprimis de dilatione canonizationis beatissimi patris Brunonis, deinde de ipsa canonizatione ac modo eius. CAP. 4.

SEd iam opus est huic negotio finem imponere, & de canonizatione patris Brunonis in calce subnectere. Qua in re primùm queri potest, cur Bruno in Sanctorum numerum aut statim relatus, aut certè pontificia canonizatione decoratus non fuit. Cui respondemus inprimis; ea quæ post Brunonis obitum contigêre, eique miro (vt diximus) modo exhibita fuerunt, ad fidẽ sanctitatis eius indubiè astruendam suffecisse, nec alia probatione opus fuisse. Deinde dicimus, quadam suorũ incuria hoc forsan accidisse, qui non satis diligẽtes in tanto patre celebrando, dignisq; laudibus prosequendo, fuisse videntur. Si enim diligentiam eorũ, qui vel multa importunitate sollicitant principes, terrasque ac maria concitant, vt sui reponantur in catalogo Sanctorum, fuissent imitati: iampridem

em Brunonis canonizatio vulgata per orbem, oquacium multorũ ora cõpreſſiſſet Huius autem incuriæ cauſa,non vna tantũ fuiſſe videtur. utauerũt enim fortaſſe Brunonis alũni illa,quę icta ſunt, ſanctitatis teſtimonia, poſt mortem atim exhibita, ſatis eſſe ad ſanctimoniã Brunonis aſſerendam. Aut certè arbitrati ſunt nõ ita urandã eſſe humanã probationẽ,cũ multi eximia ſanctitate viri mortalibus incogniti ſint,qui amen maioris putantur meriti,quàm eorũ nõnulli, quos pontificia canonizauit authoritas. 'el denique animaduertentes domum illã Calabriæ,in qua Brunonis corpus ſepultum erat, à œpto tenore Cartuſianoq; propoſito tandem efeciſſe, alienamq́ue factam fuiſſe:non putaerunt,Brunonis canonizationi incumbendum ſſe. Enimuerò cùm domus ipſa Calabrina quiuaginta annos & ſuprà in heremitica vita per runonem oſtenſa perſeuerans, quinq; Priores oſt Brunonis obitum habuiſſet, nec temporis pſu potuiſſet à maiori Cartuſia patres habere, ui eius curã gererent,tandem tepeſcere cœpit. rat enim domus illa ſola in regione diſtantiſma. Cartuſianus quoque Ordo multùm in urgundia,Sabaudia,alijſq; locis Cartuſiæ viciis incremẽtũ acceperat,qua de re oportebat paes Cartuſianos plurimùm ſolicitos eſſe pro foenda radice,quæ recens erat, ac riganda plãta, uę in vicinia fuerat plãtata. Itaq; ſatis in re hu iſmodi tunc tẽporis occupati,non potuère domus vnicæ ac diſtantiſſimæ curam gerere. Quaropter domus illa Cartuſianum rigorem deſcens,vt diximus,tepeſcere cœpit,& Ciſterciẽſib⁹ qui in ea terræ plaga recenter ſuborti erãt) ad-ęſit. Sic de facto Ciſterciẽſis effecta eſt,non aũt

Calabriæ domus quo modo & quando defecit.

 de iure

de iure, vtpotè quæ pro Cartusiensi, non autem Cisterciensi ordine, fundata dotataq; fuerat. Hic quærere libet, num grauiter incusari meruerint illi Brunonis successores, qui heremiticum rigorem deserentes, laxioremque vitam suscipiẽtes, paternam hæreditatem alienis tribuerunt? Ita planè. Sed nũquid excusari potuerũt Cistercienses illi, qui domum non sibi fundatam inuadere, & tanto tempore suis in manibus retinere non erubuerunt? Minimè quidem. Sed quid? Nõnullos offendas, qui, vt suas fimbrias dilatent, ac maiores opes, gloriam, famamque assequantur, nihil intentatum, intactumque relinquunt. Sed ad cœptum redeamus. Animaduertentes igitur Cartusiani, sui principis corpus alienis in manibus esse, de illius canonizatione admodum solliciti non fuerunt, ne videlicet alieni laborum suorum gloriam fructumque caperent. Iam verò tertiam de canonizationis dilatione causam subnectamus, dicentes, Cartusianos pauperes, & qui principio de suis laboribus victitabant, tunc non potuisse, sed vix etiam nunc posse illas facere impensas, quæ in plena sanctorum canonizatione necessariæ dicuntur. Itaque Brunonem suum æthereas sedes adijsse, Sanctorũq; agminibus fœliciter sociatum esse, nullo pacto ambigentes, minimè curauerunt attentare, quod viribus impar fuisset. Tribus igitur de causis, quas diximus, Bruno per multa secula, in obscuro penè versatus, pontificia canonizatione donatus non est. Quibus & quarta, si placet, addi potest. Tantum enim negotium in tempora nostra dilatum fuisse ac summo pontifici Leoni decimo reseruatum, non iniuria putari potest, quippe qui tanquàm Leo, suo rugitù onagrum in deserto

o longo tempore soporatum excitare,& de-
us,hoc est,perfectus(numero enim denario
ectio designatur) Brunonem perfectissimũ
in perfectissimę sanctitatis testimonium ca-
zationis munere donare aptissimè posset.
iam declaratis causis de dilatione canoni
onis Brunonis,modum tangamus oportet.
quàm(volente Deo) illam sancti Stephani
um,in qua Brunonis corpus conditum erat,
em Cartusianus ordo recuperasset, eamq;
a lege recepisset à quodam domino Cardi
in cuius manibus erat, tam fœlicem nact⁹
tunitatem, & sui principis venerabile cor-
n sua facultate habẽs, protinus curauit quẽ
ut honorem ei diligenter impendere, & de
onizatione illi⁹ sollicit⁹ esse. Itaque rei hui⁹
ia quidam Cartusiani patres ad hoc depu-
prefatum pontificẽ Leonem decimũ,anno
a millesimum quingentesimo quartodeci-
, die nonadecima mensis Iulij adierunt,in-
isque retulerunt ea, quę Pontificem ipsum
anonizandum Brunonem Cartusiensis or-
s primarium institutorẽ inclinare possent,
licet quo pacto beatus ipse vir,declinante
stiana militia,& charitate propter iniquita-
bundãtiam plurimùm frigescente,tanquam
strenuus ad resistendum hostibus nouum
ei Ecclesia instruxit & instaurauit exercitũ:
que pacto ille in vineam dextera Domini
tatam,iamque vitiorum sentibus obsi am,
ti solertissimus Paterfamiliâs vsque adeo
tos fideles conduxit,misitque operarios, vt
iores ex ea fructus Ecclesiæ sanctæ proue-
nt, & odorem suauitatis proferant, & san-
tis. Quomodo insuper ipsius beati Bruno-

Modus canonizationis Brunonis.

Recuperatur locus ubi sepultus est Bruno.

nis admiranda variaque doctrina, vitæ castigatissimæ odor, innocentiæ exemplum, & mūditiæ splendor, multos sanctæ adoptionis filios peperit paritque, ac nutrit incessanter: denique quomodo præfatus Ordo, Patris ipsius & meritis exornatur, & cōprobatur miraculis, & demū iugiter de virtute in virtutem crescit, rigās mōtes de superiobus suis, & de fructu operum suorum satians terrā. His igitur alijsque id genùs ad persuadendum depromptis, Patres illi suppliciter flagitârunt, vt pro Omnipotentis Dei gloria (qui in suorum exultat veneratione Sanctorum) ac præfati Confessoris Honore, illiusque patentissimis sanctitatis operibus, signisque virtutum (quibus in carne positus claruit, & ad cœlos euocatus perpetuo splendore micat) de Apostolica benignitate dignaretur pontifex ipse impertiri facultatem festi quotannis celebrandi sub sexto Octobris die, quo posita carnis sarcina beatus ipse Bruno perpetuam volauit ad gloriam. Tandem post narrationem propositam precesque fusas, Pontifex ipse asserens (quemadmodum in literis super hoc confectis habetur) se iamdudum multa de laudibus ac sanctitate ipsius diui Brunonis intellexisse, arbitratus dignum esse ac rationi consentaneum, vt quem Deus tantis in hoc seculo donis ac gratijs insigniuit, ad cœlosque euocatum multo honore dignatus est, in terris quoque digna veneratione colatur, eique debitæ deuotionis impendatur obsequium, ipsorum oratorum precibus libenter assensit, omnibusque Cartusianis festi solenniter quotannis faciendi potestatem suis in domibus dedit. Dedit & facultatē ipsius Brunonis corpus digno honore prosequendi,

aptúm-

aptumque Officium decantandi, & deniq; memoriā eius singulis diebus faciendi. Quam gratiam nos Brunonis alumni non ingratè suscipientes, agamus (sicut par est) iugē nostri principis memoriam, inclita gesta referamus, prosequamur laudibus Patrē, Præconia hilariter decantemus, festa veneremur deuotiùs, arduam vitam miremur, sancta sectemur vestigia, & deniq; supplices assiduasq; preces ei fundamus, quibus adiuti asperū, difficile, altumq; iter, quod nobis dux ipse ostēdit, inoffenso calle tenere, mundum prorsus floccifacere, hostes nobis iugiter aduersantes superare, & demum vita perfuncti cælestem adire patriam fęliciter valeamus. *Quibus modis colendi sunt Sancti.*

Amen.

Primi Libri de vita Cartusiana

FINIS.

D. PETRI

SVTORIS DOCTORIS Theologi Professione Cartusiani, de vita Cartusiana,

LIBER SECVNDVS.

Liber Secundus quinq; Tractatus complectens. Quorũ primo agitur de generalibus vitę Cartusianæ laudib⁹, quæ partim figuris, partim similitudinibus, siue cõparationibus explicãtur.

Libri huius partitio præmittitur, & Cartusiana uita sub nomine cellæ, collaudanda insinuatur.

CAPVT. 1.

OBLOCVTOR.

VANQVAM multa de tua Cartusiana vita dixisti, eius originem qualitatemq; superiori libro stabilire conando, non tamen omnia sic abs te tacta sunt, quin adhuc multa supersint, quæ passim in tuum Cartusianũ statum obijci solent. E quibus (vt aliquid tangatur) se primùm offert vitæ ipsius dignitas: quippe quæ nec vetustis (aliorũ instar) præmonstrata figuris, nec vllis quoque alijs

alijs præconijs decorata videtur. PE. Iam satis ea, quæ in Cartusianum propositum latrasti, sufficere tibi debuerant. Debuerat & laboris inanitas te ab inutili certamine vel tandem reuocare. Verùm tanta est tui liuoris improbitas, vt non tantùm Cartusianæ plantationis exordium (quod iam fecisti) sed incrementum quoque ac profectum improbare, funditusque delere moliatur. Cui nihilominùs temeritati ac insaniæ obuiam ire, & reliquas (quas tuî similes iaculari solēt) oblocutiones propulsare cupiēs adhuc tecū man⁹cōferere decreui, ne. s. qui te primo cōgressu superasse puto, renouatū certamē detrectare videar: quinetiam tua iacula parui faciens, multa duri Martis incitamenta proponere, & quinque altera Cartusianæ vitæ puncta, quinq; huius secundi libri tractatibus prosequi constitui. Cōstitui, inquam, primò de figuralibus, generalibusque Cartusianæ vitæ laudibus agere. Deinde de varijs eius cōmoditatibus prosequi. Postmodum varias eius excellentias, prærogatiuasque afferre. Insuper de spiritalibus eius exercitijs, præsertim quę ad diuinum pertinent officium, disserere. Denique de cæteris Cartusianis occupationibus quippiam subnectere, finemq; negotio imponere. His enim discussis atque expletis, nihil (vt spero) loci posthàc vanis oblocutionibus relinquetur. Sed iam primū aggrediamur hoc est, figurales Cartusianæ vitæ laudes afferamus, vt scilicet exordium libri huius cum initio prioris consentiat, In quo videlicet de multifaria Cartusianæ vitæ origine agentes, nos generatim dixisse meminimus, eam vetusto tempore præfiguratam fuisse, peculiariter autem rem ipsam tūc prosecuti non sumus, quod hic facere nobis

Laudatur Vita Cartusiana sub nomine cellæ.

nobis certum est. Verùm vt aptius res agatur, Cartusiana vita sub nomine cellæ atque cellicolæ commendanda nobis videtur. Nec iniuria quidem. In cella enim Cartusiana vita ab ipso cellicola agitur. Cellæ autem nomine, ne quispiam allucinetur, in præsentiarum intelligimus domunculā solitariam, hoc est, ad agendā solitariam vitam institutam. Tametsi cella propriè significat locum, in quo ea reponuntur atq; celantur, que volumus esse occulta. Interdumque generaliùs capitur pro omni loco, in quo quid reponitur. Eaque de re variam habet significationē ex varietate adiunctorum. Dicitur enim cella vinaria, cella frumētaria, cella olearia, cella pigmētaria, cella libraria. Cū tamē inter solitarios de cella sine addito agitur, pro solitaria domo capi cōsueuit. Nec ineptè quidē. Verba enim secūdùm materiā subiectā capi solēt. Itaq; cella in proposito solitaria domuncula est, in quam videlicet solitarius se recipiens atque recōdens, vitā latentē & quodam modo occultā agit. Sed iam ipsius cellæ laudes ac dignitates ex vetustis figuris ostendere pergamus.

Variæ ponuntur figuræ Cartusianæ vitæ sub nomine cellæ atque cellicolæ, quibus multa eius dignitas ostenditur. CAP. 2.

INprimis cella ipsa per archam Noe figurata fuisse creditur, quippe quæ supra montis verticem sistens, cellulas in montibus quietas significasse videtur. Deinde per archā testamēti, quæ diuini decalogi tabulas reconditas habebat, qua nimirum figurabatur cella Cartusiana, quæ tabulas viuas, hoc est, animas, in quibus diuina mādata digito Dei descripta sunt, cōtinet,

Gen.8. Exod.40. Deut.10.

net. Porrò per ſcalam Iacob ſolo in loco erectã rectè deſignata putatur, quandoquidem ſcala eſt, per quam itur ad cœlum, & angelici ſpiritus ad humanum demittũtur auxilium. Ad hęc per fiſcellam ſcirpeam, in qua Moiſes aquis expoſitus ſaluatus eſt, quandoquidem in ea myſticus Moyſes tentationum aquis agitatus, à periculo gehennalis ſubmerſionis liberatur. Inſuper per caſtra Iſrael (quæ in aduerſarios ordinata fuerãt) cellæ Cartuſianæ congruè referũtur, vtpote quæ contra hoſtes tartareos ordinatim poſitæ cõſpiciuntur. Quæ itidem expreſſæ etiam videntur per turrim Dauid & propugnacula Ieruſalem. Poſtmodum per Tentoria Prophetarum præfigurata fuiſſe cenſentur ipſa Tabernacula Cartuſianorum. Illa enim ſolitarijs in locis ędificata quietum præſtabant habitaculum. Hæc quoque ſilentibus in heremis extructa, traquillam ſuis habitatoribus manſionẽ præbent. Adde, per fornacem ſeu caminum Chaldaicũ, rectè monſtratum fuiſſe purgatorium Cartuſianum. Ibi enim ſanctorum puerorum nexus fuère diſſo luti, intacta manſère corpora, & vires demum incendij cohibitæ ſunt: hic quoque vincula peccatorum ſoluuntur, intacta manent pectora, & denique vitiorum flammæ comprimũtur, ne malè vnquam ſanctos pueros afficiant. Denique per dominicum præſepium ſimul & ſepulchrũ figurata eſt ſpelunca Cartuſiana. In ea ſiquidẽ Chriſtus ſpiritaliter natus reponitur, quando in ſolitariæ mentis præſepio collocatur, cui vix in ſeculi diuerſorio locus eſſe poteſt. Reconditur & mortuus in ſepulchro, dum cellicola mundo mortuus Dominum in ſuo pectore & ſuauiter & feliciter complectitur.

Gen. 28.
Exod. 2.
Cant. 4.
4. Re. 6. 5.
1. Re. 10.
Dani. 3.

Verùm

Verùm enimuerò non solùm præfatis rebus, sed & præstantibus hoībus cella, vel potiùs cellicola prefigurat⁹ est. E quib⁹ (vt primùm eos afferam⁹, qui naturali lege viuebant) in medium prodeat Enoch, qui cū Deo ambulans, non apparet, quia
Gen. 5. tollit eum Dominus. Quo sanè figuratus cellicola fuisse videtur, qui cum Deo spiritaliter ingrediēs in medijs seculi turbis nō cōparet, quòd cū Dominus in spiritalē paradisum transuexit.
Gen. 7. Noe quoque iuxta sui nominis interpretationē requiem habere gestiens, & propterea in archam se recipiens, cellicolam referre videtur: qui nimium diluuiales peccatorum aquas super
Gen. 12. 22 terram excrescere cōsiderans, in ipsis archę mysticæ latebris se occulit. Abraham quoq; de terra, cognationeq́; sua egredi, & in monte filium offerre iussus, cellicolam figurare putatur, qui charis parentibus, nataliq; solo relictis, non filiū, sed seipsum totum in monte sacrificat. Cuius
Gen. 23. mystica Sara moritur, & in sepulchro duplici sepelitur, quando mens cellicolæ mundo per affectionem mortua, & interiori contemptu, & reali abiectione mūdanarū oblectationū, quasi duplici monumēto tumulatur. Qui nihilomin⁹ bifido exercitio, defœcatæ scilicet contemplationi, & actioni egregiæ segregatim incumbēs, vitam in Christo absconditam habet. Porrò
Gen. 24. Isaac iuxta puteum habitans, cuius nomen est Viuētis & Videntis, in agrum ad meditandum solus exire assuetus, cellicolam præfigurat, qui in loco viuentium aquarum se continet, vbi & Deum videt pura contemplatione, & viuit perfectiori actione, quibus sanè gressibus ad ęternæ festiuitatis risum properat. Iacob quoque frater-
Gen. 28. nam iram fugiens, ad caput habens lapidem, in sca-

ſcalaq; cæleſtes nuncios puris intuitus ocellis, deſignat cellicolam, qui perſequentis mundi veſaniam peroſus,aſperamq; & pene lapideā vitam agens,puriſſimo ſpirituum cæleſtiū intuitu nonnunquàm oblectatur. Deniq; Ioſeph centū & decem annos natus, multiſq; aromatibus cōditus,cellicolā præ ſe tuliſſe creditur,quippe qui centū,& decem,id eſt,in ſanctitatis perfectione decalogū obſeruans(numerus enim centenarius perfectionem,denarius verò legem innuit)odoriferis virtutum aromatibus conditur: ſicq; in cellæ ſecreto velut in quodam loculo reconditus manet. Manet,inquàm,corporaliter in huius ſeculi Ægypto,& ita verſatur in mundo,vt non ſit de mundo. Sed iā ad legis ſcriptę patres trāſeamus, in quibus primus occurrit Moyſes, qui de aquis extractus,& gregem in deſertū ducens paſcenſque,& magnam videns viſionē,cellicolę figura eſſe cenſetur: quippe qui de aquis mundialibus abſtractus,ſuū paruulum gregē, virium ſcilicet & virtutū, ducit ad deſertū. Quem ibi ſanctarum cogitationū gramine paſcens magna planè ſacramēta Incarnationis dominicę virginaliſq; fœcunditatis intuetur. Sed quid eſt Ioſue, terrā promiſſionis de longè conſpicatus,niſi cellicola cæleſtē terrā in deſerto contēplans fidelibus repromiſſam? Quid,inquàm,puer Samuel in tabernaculo ſolus dormiens,niſi purus cellicola in cellulæ habitaculo ſolus degens? Quid etiam Dauid columbę pennas deſiderās, & tandē elōgans, manenſq; in ſolitudine,niſi cellicola, qui mūdanis primùm tumultibus agitatus,ad volatū impellitur,per quē ſibi quies in ſolitudine cellæ paratur? Quid inſuper Helias dimiſſo puero ad deſerti feſtinans latibula, niſi cellicola, qui pue-

Gen 50.

Exod. 2.3.

Num. 13.
1. Regū. 3.

Pſalm. 54.

3. Reg. 19.

3.Re.19. puerili sensu dimisso ad secretum cellæ properat, vbi ab externis occupationibus immunis, internis meditationibus excitatur, excitat⁹ reficitur, refectus denique in fortitudine cibi cælestis (sacræ scilicet contemplationis) tandem peruenit ad montem Dei Horeb? Quid porrò Heliseus sepultus, suoque tactu mortuum viuificans, nisi cellicola, qui quasi in cella tumulatus, mortuos sensus viuificat, & ad vitam reparat salutarem? Quid vltrà religiosus Rex Ezechias (qui cõuertens faciem ad parietem, plorans orat, & orans plorat, qui etiam sicut pullus hirundinis sic clamat, mediatur vt columba) nisi cellicolã designat, qui corpus suum velut quendã parietẽ inter vitam & mortem considerans, quiq; malum suum quandoq; affectum velut maceriam quandam inter Deum & sua facinora diuidentẽ, sedula mente volutans, iugiter deflet, clamatque instar pulli hirũdinis, phy phy, mũdanas scilicet voluptates detestatus: demùm instar columbæ, circunspectę in cauerna cellę se continet, vbi & oculis spiritalibus diligenter lustrans, cauet ne ab infernali accipitre inuadatur. Cęterũ quid aliud est Esaias dominum videns sedentem super Solium excelsum & eleuatum, quàm cellicola in contemplationis puritate conditorem vniuersitatis intuens intellectiuę præsidere creaturæ per vnũ sanè mediatorẽ instauratę? Quid ẽ Hieremias populi sui interfectos lugere cupiens in solitudine, præterquàm cellicola deflens in cella miseros peccatores gladio tortoris infernalis iugulatos? Quid aliud Ezechiel inter terram & cęlum eleuatus, & de Chaldęa in Hierusalem spiritu duct⁹, vt videat abominationes, quę fiunt in Templo, præter cellicolam, qui ardua contempla-

4.Re.13.
1.Reg.20.
Esaiæ 38.
*Esai.*6.
*Ierem.*9.
Ezech. 8.

templatione super terram (infra tamen cœlum) hoc est, infra apertã Dei visionem sublimatus, videt, lugetque piæ compassionis oculo vitia nimiũ execrãda, quib' Dei tẽpla, scilicet Christiana pectora miserè polluũtur? Quid plura? Nõne Daniel abstinens ab eo, quod suaue est ventri, vt assequatur quod menti gratum est, cellicolã exprimit: qui lautos cibos fugiẽs intelligẽtiã meretur visionũ? Sed & super hui' mundanę Babylonis flumina sedẽs, supernęq; Syon recordatus, incolatũ suũ deflens largissimè, cordis sui fenestris ad Deum apertis ter orat, vt & pacem Hierusalẽ ciuitatis supernę, & summæ Trinitatis visionem consequatur. Sed iam ad tempus legis gratię deueniamus, vbi legis illius author præstantissimus inprimis adest, qui videns turbas ascendit in montem, aliaque vice, conscendit in montem solus orare. Quo nimirùm exẽplo docebatur, & segregatim orandum, & solitudini incumbendum esse. Ipsius quoque præcursor Ioannes adhuc puer crescit & confortatur spiritu, manens in desertis vsque ad ostensionis suę diem ad Israel. Quo sanè exemplo putatur imbui cellicola, vt adhuc puer & recens crescat meritis virtutum, confortetur spiritu, ne deficiat in ipsis tentationum bellis, maneat perseuerans, quoad ostensionis suæ dies in cælesti Hierusalẽ elucescat. Ipsius quoq; Domini Apostolus Petrus ad superiora conscendens, esuriénsque, præclara Cornelij fide mox satiandus, cellicolam docuit per contemplationem sursum ascendere, incumbere orationi, alienamq; salutem sitire, vt postmodùm plenissima satietate potiatur. Denique ipsius Domini Euangelista Ioannes relegatus in insulam, ibique mira vidẽs sacramenta, cellicolã reprę sentat, qui velut

Ps.136.

Matt 6.

Luc.1.

Act.10.

à mundo relegatus, secretas altasq́; reuelationes meretur. Sed iam satis per sacræ Scripturæ campum, ab exordio fermè auspicantes, ibique pulcherrimos flores carptim legentes decurrimus, & figurales cellæ, hoc est, Cartusianæ vitæ laudes prosecuti sumus. Quamobrem opus iã videtur per cõparationes siue similitudines aptas, cellæ ipsius dignitatem prǽconiaq́ue subnectere, & quantum indè cella sit efferenda, breuiter ostendere.

De laudibus Cartusianæ vitæ, sub nomine cellæ per similitudines siue comparationes, quibus eius dignitas ostẽditur.

CAPVT 3.

IGitur Cellæ comparationes ac similitudines breuiter tangamus, dicamusq́ue inprimis, cellam tranquillo portui rectè comparari posse. Vt enim in portu, ita & in cella tranquilla penè sunt omnia, nec adeò, vt in periculosis seculi turbinibus timentur sentiunturq́ue fluctuantis vitæ procellæ. Deinde comparatur cella munitioni seu asylo tuto. Sicuti enim tutiores esse consuerunt, qui se in asylum recipiunt: ita securiorem agere vitam putantur qui in cella, velut refugio quodam, se iugiter continent. Porrò cella confertur lauacro nitido. Quemadmodum enim in puro balneo sordes abluuntur corporum: sic in cella, mentium colluuies absterguntur, ibiq́ue pulchrã candoris speciem suscipiunt. Insuper cella mutatorio assimilatur. Sicut enim in mutatorio solent aues mutari: ita & mundiales homines abiectis secularibus plumis, hoc est, leuitatibus quibus ad inania volare solebãt, mirum in modum commutantur. Mutantur (inquam) verba, mutan-

mutantur gestus, mutantur demum cum exterioribus & interiores habitus, vsque adeò vt quem in cella videas, vix putes eum esse, quem in seculari conuersatione noueras. Ad hæc, cella similis est herbę fullonum. Vt enim asperitate herbę illius superflua resecantur: ita & austeritate cellæ, quæ in moribus superuacanea sunt, prorsus euelluntur. Quæ res si forsan durior prima frõte putetur, leuior sanè videbitur, si consideretur diligentiùs, aut in hoc, aut futuro seculo superflua quęque funditus eradenda fore. Non enim vitia tantùm, sed malę quoq; consuetudines, pronitatesque, & cætera quęuis superflua priùs extirpanda sunt, quàm cœlestis candoris decor spiritibus tribuatur. Postmodũ cella comparatur speculæ seu cauernæ. Qui enim in specula sunt, lustrant oculis omnia, ne forte hostes latenter irrumpant: ita qui in cella sunt constituti, speculantur subtiliùs callidas va ferrimi hostis insidias, insultusque varios, & velut colũbæ in cauerna maceriæ circumspiciũt, ne ab accipitre infernali capiantur incautæ, dirisque gryphis lacerentur. Ampliùs religiosa cella confertur cellæ medicinali. Vt enim in hac, varia medicaminum genera reperire est, quæ diuersis morbis opitulari possunt: sic in cella religiosa varia spiritalium medicinarum antidota comperiuntur, quæ sanandis animæ languoribus creduntur aptissima. Posteà cella militari palestræ videtur assimilis esse. In militari siquidem agone exercẽtur Neoptolemi, grauibusque laboribus contendunt coronam sibi cõparare triumphalem. In cellæ quoque conflictu multis tentationum ictibus pulsantur athletę Christi, quos & fidei, & patientiæ clypeo iugi-

Vitia quæque aut hic aut in futuro prorsus eradenda.

[illegible]gat fœcundatq; . Deniq; cella cælesti quoq; paradiso aptè cõferri posse videtur,cũ nihil aliud sit cella,q̃ iuxta nomẽ suũ,cęli aula.Habẽt enim inter se multã similitudinẽ atq; germanitatẽ cælũ & cella quod ex epistola ad fratres de Monte Dei luculenter ostẽditur,in qua sic dicitur,Cellæ siquidẽ & cæli habitationes cognatæ sunt. Sicut enim cœlũ & cella adinuicẽ videntur aliquã habere cognationẽ noĩs, sic & pietatis.A celãdo enim cælum & cella nomen habere videntur, & quod celatur in cęlis,hoc & in cellis:quod geritur in cælis,hoc & in cellis. Quidnã est hoc?vacare Deo,frui Deo. Quod cũ secundũ ordinẽ piè & fideliter celebratur in cellis,audeo dicere,Sãcti Angeli Dei cellas habẽt pro cælis, & æquè delectãtur in cellis,ac in cælis.Et subditur.A cella enĩ sæpe in cęlũ ascenditur,vix aũt vnquàm à cella in infernũ descẽditur,nisi sicut dicit Psalmista, descẽdẽt in infernũ viuẽtes , ne descẽdãt moriẽtes. Et post pauca.Moriens aũt vix aut nũquam aliquis à cella in infernum descendit , quia vix vnquam aliquis , nisi cęlo prędestinatus , in ea vsque ad mortem persistit.Filium enim gratiæ fructum ventris sui,cella fouet,nutrit,amplectitur , & ad plenitudinem perfectionis perducit, & colloquio Dei dignum efficit.Hæc ibi.Non ineptè igitur dictum est,cellam cęlesti paradiso siue cęlo rectè conferri posse . Sed de ijs comparationibus ac similitudinibus iam satis supér que dictum est , pręsertim cùm de huiusmodi negotio pleniùs discutiendum sit,cùm de cellæ cõmoditatibus agetur. Cæterũ hoc forsan loco queratur aliquis,& dicat,me nõ debuisse,vel singulares , vel similitudinarias seu comparatiuas laudes (quod partim superiori,partim verò hoc

Comparatio cellæ cum cœlo.

Psal. 54.

Cap. seq.

capite factum est) Cartusianę vitę peculiariter tribuisse, quippe quæ sint alijs religionibus etiã communes. Cui respondemus primùm, viros & doctos, & probos interdum ea, quæ communia erant, suæ sectæ peculiariter tribuisse. Deinde dicimus, ea quæ tacta sunt, Cartusiano proposito ritè obseruato rectiùs atque aptiùs, quàm cęteris applicari posse, vtpotè in quo maior vitæ securitas, asperitas, puritas, perfectioque, ac demũ cętera id genùs, quæ per similitudines pręfatas designantur, inueniri queant. Eaque de re per quandam antonomasiam ipsi Cartusianæ vitæ tribui debere, nobis visum est. Sed his iam satis discussis, ad ipsius vitę Cartusianæ commoditates (si ita tibi videtur) transeundum est.

Tractatus secundus secundi libri, in quo de cõmoditatibus vitę Cartusianę agitur.

De commoditatibus uitæ Cartusianæ quantum est ex parte ipsius cellicolæ. Quæ generatim duplices sunt, scilicet corporales, & spiritales. De Primis parum, de secundis uero multum agitur, quæ & ad numerum quindenarium sub nomine cellæ protenduntur. CAP. 1.

OBLOCVTOR.

Obitiones] contra cõmoditates cellæ.

PLacet Cartusianæ cellæ cõmoditates (quas tu ineptè ac falsè commoditates nuncupasti) palàm afferre, & quàm inutilis, nulliúsque frugis sit ipsa cella (hoc est, vita Cartusiana) paucis aperire. Inprimis nullam suis cultoribus affert commoditatẽ. Quid enim boni cauernę illæ, quæ feris quàm viris aptiores sunt, suis habitatoribus afferre possunt? Deinde vita cellicolæ cęteris hominibus prorsus inutilis est. Nihil etenim commodi vel patrię, vel parentibus

tibus, vel amicis, vel cęteris proximis adfert huiusmodi vita: quippe quæ ita latenter ac singulariter agitur, vt à nemine propemodũ videatur. Itaque tota sibi soli vacat, solaque ei cura esse videtur de otio sectando, ventreque replendo, eáque de re non iniuria tui Cartusiani passim solent Porci Dei vocitari. Denique viris, saltem literatis, omnino noxia est atque infructuosa, quippe quæ non sinat scientiæ talentum proximis impertiri, sed cogat pecuniam dominicam in terra fodere, seu in sudario ligare, quod periculum quàm graue sit, satis literæ sacræ testantur. PE. Vitam Cartusianam & suis cultorib⁹, & alijs quoque hominibus, etiam literatis vtilem admodũm esse, cupientes ostendere, agendum inprimis censemus sub nomine cellæ de commoditatibus quas vita Cartusiana sũis cũltoribus adfert. De illis autem, quas cæteris confert, postea dicetur. Itaque hoc loco de commoditatibus, quas suis cellicolis confert Cartusiana cella, dicturi, præmittamus, eas in genere bipertitas esse. Quędã enim corporales dici possunt, alteræ verò spirituales. Corporales autem commoditates Cartusianam vitam suis cultoribus afferre, nemo est qui nesciat. Dat enim cum habitatione victum vestitumque sufficientẽ. Quid autem aliud vltrà iustè possit monachus expetere, non video: præsertim cũ generaliter Apostolus moneat, vt habentes victum & vestitũ ijs contenti simus. Cùm igitur hæc cella tribuat suis habitatoribus, vtilis admodum esse credenda est. Sed ad spirituales commoditates, quę maiori nobis esse curę debent, trãseamus. Qua in re animaduertendum inprimis est, quosdam nonnihil huiusmodi cõmoditatum, quæ multæ

Duplices commoditates cellæ

1. Timo. 6.

 sunt,

ipsa lymphis amarissimis abluta, niuei suscipit candoris dignitatē. Deniq; mutatoriū est diuinū, vbi s aues inprimis inundiales dextera excelsi mutantur, à seipsis reddūtur extraneæ, & per vitę nouitatē spiritales esse incipiunt. Illic siquidem fiunt de superbis humiles, pij de crudelibus, de iracundis mites, tēperati de glutonibus, de loquacibus silētes, casti de libidinosis, graues de leuibus, de dolosis simplices, de vitiosis multis virtutibus exuberātes. Cella locus est malis & assuetudinibus, & procliuitatibus extirpādis opportunus. Etenim post flagitia per pœnitentiā deleta, superesse solēt quędā reliquię, quę ad pristina mala faciliter impellunt, quas nimirū cellę, silentijque censura velut quadam herba fullonum eradere opus est. Ipsis enim perseuerātibus, nō posset animi gratior haberi trāquillitas. Cella locus est ad vitia, periculaque cauenda plurimum accommodatus. Purgata enim labe peccatorum, operæpretium est à futuris sibi cauere. Hoc autē in cella fieri oportunè dubiū nō est. In ea siquidem mens humana velut speciosa columba in cauerna maceriæ se continens, ab auium infernalium se rapacitate tuetur. In ea quoque quasi è specula prudēter obseruat hostiles incursus, & nequid eam incautam amplius conficiat, omnia circunspicit diligentissimè. Cella locus est intraris passionibus sedandis admodum idoneus. Esto sint vitia cū malis pronitatibus iā euulsa, supersunt tamen ex natiuo languore quędā interiores discrasię, quę & victûs, & indumentorū asperitate, & solitariæ cellæ angustia viriliter edomandæ sunt. Itaq; cella huiusmodi negotio perapta rectè camino Chaldaico cōparatur. Vt enim in fornace feruida triū puerorū corpuscula

manſére diuinitus intacta, ita in cella ſancti pueri crepitantium in ſe flammarum ardorem non ſentiunt, ſed laſciuientis carnis igniculos, faces, ſtimulos, caſtitatis virtute compeſcūt. Cella locus eſt ſacrę militiæ, debellandiſque hoſtibus mirificè conueniens. Superato enim aduerſario domeſtico, aut certè repreſſo, adhuc exteriores inimici grauiter inſurgere ſolent, qui dolofis machinis conantur perdere, quos nec ſeculi blandimenta, nec carnis illecebræ ſuperare potuerunt. In hoc itaque certamine, qui tutiores eſſe voluerint, ad cellam victoriæ aptam, maligniſque ſpiritibus terribilem confugiant.
Cant. 4. Ipſa enim eſt turris Dauid, quæ ædificata eſt cum propugnaculis. Ipſa Dei caſtra, tuta munitio, præſidium denique ſpiritalium bellatorum. Cella locus eſt reparandæ virium virtutumque dignitati aptiſſimus. Cùm enim poſt actam pœnitentiam, poſt deletas peccatorum reliquias, poſt multam pro vitando recidiuo cautelam, poſt habitas denique multas contra hoſtes tùm interiores, tùm exteriores victorias, vſu veniat aliquando, doctiſſimos, fortiſſimoſq; milites (de ſpiritalibus loquor) in aſſiduo bello nimirùm ſauciari: operæpretium eſt, inflictis vulneribus aliquid medicaminis adhibere. Cella autem putatur ad præſtāda medicamina, virtuteſque inſtaurandas aptior officina. In cella enim reſurgitur faciliùs, in qua & peccatorum vulnera, quæ fuerant ab ipſis hoſtibus inflicta, longè meliùs, quàm in ſeculo, curari conſueuerunt. Cella locus eſt vtilibus diſciplinis, etiam humana induſtria parandis, congruens non vulgariter. Etenim vbi abiecta fuère ſeculi impedimenta, vbi tenebræ peccatorum fugatæ, vbi fræ

natæ passiones, vbi denique hostiles tumultus sedati, magna literis adipiscendis via parata esse putatur. Hæc autem omnia cùm in cella tam quam in palęstra doctrinali fuerint inuenta, mirum esse non debet, si multi cellicolæ (qui principio parùm docti videbantur) tandem solitudinis adiumento plurimùm literarum assecuti sint. Sed quas literas? Nempe diuinas, quas vel vibani homines, qui magni aliquando putati sunt, ignorauere. Cella locus est illustrando diuinitus ingenio admodum congruus. Eamobrē recte schola cælestis doctrinę, diuinarumque artium disciplina vocatur. Cùm enim multa sint, quæ nec studio, nec humanis viribus capi possint, opus est earum rerum scientiam à superis expetere. Non enim omnia vitæ præcepta sic sunt in manibus hominum, quin multa supersint à Deo postulanda. Hæc autem solitarijs viris potiùs reuelari cōsueuerūt. Nec iniuria quidem. Feruentiùs enim ea flagitant, sanctiusque viuunt, eapropter ad id muneris aptiores esse creduntur. Cella locus est conficiendis libris vehementer accommodus. Vbi enim cùm humano studio, tùm diuina ope humanus intellect⁹ fuerit literis affatim imbutus, reliquum est (vbi commodè fieri potest) intricatos nodos soluere, abstrusos in lucem prodere sensus, & denique suæ vitæ monimenta posteris aliquando profutura conficere, ne scilicet laboretur ingratitudine, vel sapientiæ talentum in terra turpiter abscōdatur. Quæ vitia nostri Maiores solitariam vitam agentes vitare, & reipublicæ cōsulere cupientes, illa quæ leguntur volumina diligenter elaborauerunt. Vnde quæso tam copiosa doctrinarum fluenta manârunt? Vbi

precor

vocatur conciliabulũ Dei & hominũ, cõpitum animarũ spirituũq; cælestiũ,& diuinum prorsus habitaculũ. Vocatur & nuptialis thalam⁹, in quo tribuitur arra Spiritus sancti, & cælesti sponso mẽs humana casto cõmercio fœderatur. Vocatur & via aurea,per quã humani diuiniq; spiritus ingrediũtur. Vocatur deniq; scala Iacob,per quã Angeli vidẽtur & descẽdere, ad prȩstandũ rebus humanis auxilium,& rursus ascendere, vt miro quodã modo secum ducant spiritum humanum cælestia contemplaturũ,vel certȩ pia sanctarum orationum vota cælesti patri referant. Cella locus est non modò vitæ perfectioni, sed mortis quoq; debitæ plurimũ consulens dispositioni. Etenim iugi mortis memoria (quã in imo cellulola pectore condit)nimirũ vsu venit,vt mortẽ ipsam supra modũ nõ timeat,sed ad eã potius obeundã paratior inueniatur. Adde cùm pondus aduenerit languoris,eũ nõ habere occupationes illas,quæ tũ bonȩ mẽtis dispositiõi impedimẽto esse solẽt. A vitijs enĩ curisq; seculi liber,& quæ saluti cõducunt dũtaxat cogitare assuetus, nihil habet quod eum mors sollicitũ reddat. Deniq; cella locus est ad mortẽ securius, libentiusque suscipiendã opportunus. Etenim ibi spiritus iam multo languore pressus,mortisq; telis confectus liberiùs, fidentiusq; à corporis ergastulo egredi consueuit. Enimuerò qui solitudinem diuini amoris fuerat contemplatione sectatus, solet libentiùs fiducialiusque spiritum exhalare. Sed cur ita? Nẽpe quòd bene sibi cõscius nõ magnopere timet ea,quȩ male viuẽtes & formidare,& inuenire in tanto discrimine consueuerunt. Igitur rectè putatur eũ,qui bene fuerit in ea versatus, de corporis cœno discedentem, transire

de ci-

de ciuitate ad regnum, de seruitute ad libertatē, ad requiē de labore, de exilio ad patriam, ad lætitiam de angustijs, de miserijs ad fœlicitatem. Hæ sunt quindecim cellæ cōmoditates, quibus velut gradibus Maria conscendit in templum. Hoc est, anima cōtemplatiua (per Mariam designata) fœliciter ascendit in templum, non quidem manu factum, sed ante mundi constitutionem pijs cellicolis præparatum. Quibus animaduersis, debes, mi cellicola, totis pro viribus cellam colere. Etenim pro Guigonis sentētia, quantò diutiùs, tantò libentiùs in cella habitabis, quam si frequēter, & leuibus de causis exire consueueris, citò habebis exosam. Debes, inquam, ingentia tibi bona tribuentē vehementer amare. Ipsa enim te cooperit, te claudit, te contra ventos protegit & imbres. Ipsa frigus, æstúq; prohibet, vestit, tuamque nuditatem operit. Ipsa tibi seminat, metit, excutit, vindemiat, recondit conseruatque fideliter. Ipsa tibi manna largitur, cùm tibi panem in fenestra præbet, cibósque ministrat & simplices, & innocentes. Non meliùs Hæliam solitariè agentem, non vberiùs tuū progenitorem Paulum anachoretam primariū, dimidij panis fragmentum quotidie deferens coruus aluit, quàm te tua cellula pascat. Ipsa tibi lectulum parat, stramineum quidem, durum & algidum, sed continentiæ, probísque moribus accommodatum. Ipsa tibi focum parat sufficiētem. Et (vt spiritales commoditates breuissimè tangamus) ipsa tibi legere cupienti libellos, studēdíq; opportunitatem tribuit. Ipsa mentis cōfert tranquillitatem. Ipsa quoq; (si te dignum feceris) orationis feruorē, gratiam meditationis, contemplationis delicias, & demū incredibilem

Guigo 31. § 1.

3. Re. 17.

afferτ

affert suauitatem, sed iucunditatem, sed hilaritatē, sed alacritatem, sed amœnitatem, sed serenitatem, sed sinceritatem, sed demum virtutum, totiusq; boni exuberantiam. Sit igitur illa tibi venerabilis mater, sit grata soror, sit sponsa pudica. Sit illa tibi curæ, sit tua somnia, sit iugis amor, sit assiduū desideriū. Eā si purius amaueris, tibi innumera pręsentis vitæ beneficia cōferet. Eā quoq; si diligentiùs obseruaueris, & voluptatem pariet immortalem, & perpetuos tibi tandem largietur honores. At verò si cellā non curaueris diligēter, ipsa tibi delicias suis amatoribus assuetas denegabit, toruum ostētabit vultum, te totum anxium, turbidum, aridumq; efficiet. Et deniq; miserum te prorsus excutiet in tenebras exteriores, vbi erit fletus & stridor dentiū. Sed de ijs hactenus. Tu verò si quid habes, mi Oblocutor, superest vt proferas in medium. Matt. 8. 22

Ostenditur inprimis, Cartusianā uitam nec ignauā, nec inutilem, sed Reipublicæ admodum utilem esse. Deinde uarij modi subiunguntur, quibus ipsa rei Christianæ utilis esse solet. CAP. 2.

OBLOCVTOR.

IAm, fateor, superest incumbitq; hoc loco afferre, quod in Cartusianam vitam obijci non iniuria possit. Quod vt breuiter fiat, certū est (vt cœpimus ostendere) eā, quanuis suis cultoribus vtilis sit, Reipublicæ tamen inutilem esse. Siquidem vita illa simplex ac rustica est. At vero (pro Hieronymi sentētia in Epistola ad Paulinum) sancta rusticitas solùm sibi prodest, & quantum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantùm nocet, si destruētibus nō resistat.

admodum vtiles esse, ille facilè intelligit, qui veterum monimenta lectitauit. Hęc etenim res figura, exemplo & authoritate probata legitur. Figura inprimis, quę & Genesis xiiij. & primi regum cap. xxx. habetur. Illis enim in locis videre est ęquam partem descendentium ad prælium, & remanentiũ ad sarcinas constitutã per Abraham inprimis, deinde per Dauid fuisse. Quo nimirum facto (pro diui Augustini sententia) figuratur, eos, qui velut ad sarcinas derelicti, pro alijs laborãtib' iugiter precãtur, nõ esse debita portione priuandos. Hoc quoque exemplo Sanctorum Patrum Ægypti confirmatum est apud quos non minor precantiũ, quàm laborantiũ merces fuit. Denique hoc ipsũ authoritate fulcitum est, inprimis Augustini, qui multis in locis attestatur, eos, qui vitę contẽplatiuę dediti sunt, nõ modicum Reipu. suis orationibus prodesse solere. Cui suffragatur Domin' Ioãnes Gersõ libro 3. de consolatione Theologię, hoc modo dicẽs. Vis scire, quãtum segregat' & orãs sit vtilis? Moysen orãtem in mõte, dũ pugnaret Israel, aspicito. Tolle itaq; orationes timẽtium Deum, quid proderit obsecro labor se fatigãtiũ prædicando, vel monendo, vel corrigendo: quãdoquidem medicos etiam monet sapiens orare, vt opera sua dirigat Deus, & reliqua quę ibi sequuntur. Quibus animaduersis, palam est eos vel ignaros, vel liuidos esse, qui aliter sentiunt, ac homines contemplatiuos pro alijs iugiter orantes, rei Christianę inutiles esse putãt. Quòd autem Hieronymum citasti dicentem, sanctam rusticitatem solum sibi prodesse: nihil ad rem. Si enim Hieronymus sanctam simplicitatem (vt verba sonant, & tu ineptè putas) astruc-

Gen.14.
1.*Reg.30.*
Orationis uis maxima
Exod.17.
Eccl.38.

docendi, redarguendique officia, quod ipse sermonis cõtextus satis ostēdit. Voluit ergo Hieronymus ipse dicere, sanctam rusticitatem, siue simplicitatem, sibi quidem sufficere, & si quid distortum in se viderit, redarguere: non tamen alijs hoc præstare posse, quod reprehensibile est in eis potissimùm, qui possent commodè ac vtiliter huiusmodi scientiam assequi, vel eam habentes, Ecclesiam defendere, nec tamen id facere curant. Verùm hęc omnia nihil contra Cartusianum statum militant, quippe qui non tantùm sibi, sed alijs quoque multipharìam prosit. Quod ex subiectis patebit. Itaque modos varios afferamus, quibus vita ipsa Cartusiana rei Christianæ admodùm prodesse solet. Enimuerò prodest orationibus, prodest meritis, prodest exemplis, prodest scriptis, prodest consilijs, prodest denique temporalibus adiumentis. Quæ omnia breuiter prosequi cupientes, dicamus eam inprimis toti humano generi continuis orationibus prodesse. Non enim diebus solùm dominicis (quod plebeij facere solēt) pro Ecclesia tota varijsq; gradibus ac statib' eius preces faciunt, sed singulis diebus, etiam festis, singulisque horis Canonicis pro sacerdotibus, regibus, populo, pace, defunctis, fratribus, benefactoribus, afflictis, & captiuis deuotissimas preces fundunt Cartusiani. Taceo quantùm sacrificijs Missarum (quas iugiter, reuerenterque celebrare solent) omnibus tùm viuis, tùm mortuis opitulentur. Sed nec de illis quoque commendationibus capitularibus, in quibus suos (potissimùm benefactores) commēdare assuērunt, quicquam dicere certum est. Venio igitur ad illas peculiares orationes, quas probi Cartu-

Orationes Cartusianorum.

siani sigillatim suis in cellulis facere, & omnia penè miseriarum, tribulationum, necessitatumq; humanarũ genera, quę sub sole sunt, & diligentiùs lustrare, & speciali' diffusiusq; orare soliti sunt. Quod etiam vt sui laici, quos Cõuersos vocant, facere possint, eos materna lingua ad orationem pro omni statu faciundam curant imbuendos, ne quispiã inter eos sit, qui totiReipub. pijs orationibus suffragari diligenter non studeat. Sedula igitur mente voluant varia, quę sub sole sunt, vitiorũ, errorum, ac miseriarũ genera: vtpotè pompas prælatorum, clericorum ambitiones, regulariũ dissolutiones, studẽtiũ curiositates, literatorũ elationẽ, principũ exactiones, litigantiũ dolos, adulationes curialiũ, nobilium superbiã, militũ concussiones, corruptiones iudicum, practicorum cautelas, infidelitates mercatorũ, artificum fraudes, cõtinentium difficultatem, tribulationes coniugatorũ, diuitũ auaritiam, pauperum indigentiã, languidorũ dolores, compeditorum gemitus, afflictiones viduarum, orphanorum oppressiones, peregrinantium discrimina, vulgi mobilitatem, raritatem bonorum, peccatorum multitudinẽ, paucitatẽ sapientium, infinitum stultorum numerũ, iustorũ tribulationes, prosperitates iniquorum, obstinatorum duritiem, cæcitatem ignorantium, fallaciã mũndi, dæmonis insidias, petulantiã carnis, aduersariorum improbitatem, denique vanitates, abusus, pericula, angustias, tormenta, clades, famem, pestes, diffidia, bella, mortes, & cętera penè innumera, quibus malè afficitur, iugiterq; agitatur genus humanum. Quæ omnia Cartusiani voluentes, peculiares ad Dominũ preces fundũt, tantisq; miserijs ac necessitatibus opem

Vitia ac miseriæ mundi.

ferre

ferre suis pro viribus satagunt. Putás ne posse hęc lustrantes ab oratione cessare? Quis enim adeò saxeus esset, quē ista diligentiùs cōsiderata protinus ad compassionem, orationéque non mouerent? Orant igitur Cartusiani pro tot tantísque incommodis, suísque precibus humanum genus fouere, protegere, ac demum ei succurere moliuntur. Verùm enimuerò non precibus tantùm, sed & alijs quoque meritis, vtpotè ieiunijs, vigilijs, disciplinis, alijsque vitæ asperitatibus, durísque exercitijs toti Reipublicæ prosunt Cartusiani. Ad hęc bonæ vitę exēplis multū humano generi proficere creduntur. Si enim illi ipsi, qui diuinum verbum proponūt voceq; prędicant, multum frugis afferre credūtur, cùm id decenter faciunt, proculdubiò Cartusiani, qui moribus prædicant, docentq; operibus, & sanctę vitæ exemplis populū instituunt, plurimum Reipub. Christianæ conferri cēsendi sunt, cùm longè meliùs sit prædicare opere, quàm sermone, plusq; in moralibus moueant exempla, quàm verba. Parùm enim verba sine operibus proficiunt, multùm verò opera etiam sine verbis prosunt. Quanquàm & ipsa studiosa opera suam quandam vocem & energiam habent, qua intuentium pectora mirum in modum afficiunt. Enimuerò seculares, qui Cartusianos animaduertunt propter cœlestis patriæ desiderium timoremque gehennæ, mundum fugisse, in abditum heremi recessum se contulisse, loca plerumque malè salubria colere, vana fugere solamina, fallaces delicias aspernari, pœnitentiæ lamentis incumbere, & demum multis durísque vitæ asperitatibs se macerare. cogitant (qui sapiunt) cœlorum aditum faci-

Prædicādi genus optimū, quod

lem non esse, sed angustam esse viam, quæ ducit ad vitam, latam verò quæ ducit ad perditionem. Itaque tali exemplo commoniti timēt, confunduntur, resipiscunt, & ad melioris vitæ frugem seipsos conuertunt. Non igitur cassam liuidus dicat esse Cartusianorum vitam: quippe cuius reali prædicatione plùs Ecclesia, quàm vocali multorū sermone ædificari putetur. Quòd enim verbalis prædicatio parùm hoc tempore prosit, satis ostendunt corrupti mores hominū. Enimuerò partim propter insufficientiam, imprudentiam, dissolutionémque prædicatorum, partim verò propter auditorum duritiem ac miseriam, ipsæ publicæ conciones parum proficiunt: vtpotè quibus homines passim nec flectuntur, nec mouentur, nec denique ab errore ac peruersitate viarum suarum reuertuntur. Sed reliqua prosequamur. Cartusiani insuper deuotis scriptis non parùm Ecclesiæ conferunt vtilitatis. Animaduertētes enim sibi non licere populum verbo docere, nec tamen sapientiæ talentum sine fructu abscōdi debere, tutiorem impertiendi eius modum eligunt, libros siue scripta conficiendo. Qua in re animaduertendum est, duo inprimis esse genera scriptorum. Primū est eorum, qui inepti dici possunt. Hi sunt qui futilia, vana, falsa, turpia ac noxia vel dictant, vel transcribunt: aut etiam bona (si quæ scribāt) falsè ac mendosè ita faciunt, vt nec mens authoris, nec verus plerumq; sensus haberi possit, aut demum si bona verè scribunt, propter tamē imperitiam ita ineptè punctuant, literásque male formāt, vt eorū scripturæ legi nequeāt, quibus & illud Plautinarū literarū adaptari potest: præter Sybillā has leget nemo. De ijs aūt īeptis scri-

ptoribus

ptoribus inpræsentiarũ verba facere nobis certum non est: quippe qui laudem nullam mereantur, sed contrà potiùs vituperio multo digni sint, præsertim verò impressores nonnulli, qui cupiditate ducti, libros omnes quantumuìs futiles, lasciuos, noxiosque passim imprimunt, & si quos probos quandoque imprimere curant, cũ innumeris mendis id faciunt. Sicque fit, vt vulgus indoctum plùs lectione talium obtenebretur, quàm erudiatur. Sed quid? Hac temporum fæce, qua nimiùm vitia excreuerunt, & futiles homines inanis gloriæ auiditate perciti, nomẽ impressum quærunt, & futiles quoque impressores cupiditate lucri omnia quantumlibet inepta imprimunt, venaliaque proponunt. Quæ profectò non fierent, si & cupiditatem honestatis amor superaret, & rei literariæ debitè consultum esset. Verùm cùm hæc minimè fiant, minimeque futura sperentur, timendum est, ne tãdem diuino iudicio pereat impressio. Nimio enim abusu cœlestia sæpe munera diuinitùs ablata fuisse, memoriæ proditum est. Sed iam de altero genere Scriptorum, qui apti seu idonei vocari possunt, agamus Hi sunt qui sufficiẽtem habentes peritiam vel componendi, vel transcribendi, vtilibus libris (præsertim salutaribus) debitè scribendis incumbunt, Et horum quidẽ quatuor grad⁹ inueniri possunt. Quidã enĩ scribendi peritiam habent, fideliterque trãscribere norunt, qui scilicet literam legibilem, satisque paratam faciũt, bene pũctuant, orthographiam obseruant, & demum nullas mendas admiscẽt. Verùm instar pictorum non intelligunt quæ scribunt. Qua de re nullum ex sua scriptura gustum spiritalem penè sentiunt. Et hi quidem gra

dum infimum inter ſcriptores idoneos tenent. Alij verò ſunt qui ſenſum eorum,quæ trãſcribũt, literalem ſeu grammaticalem capiunt:quapropter rectiùs tranſcribere, & animum quoq; paſcere,ac deniq; fructũ ex ſuis ſcriptis referre plurimũ poſſunt. De ijs loquitur Ioãnes Gerſon in Tractatu de laude ſcriptorũ,duodecim cõſiderationes ponẽs, quibus ſcriptores huiuſmodi duodecim laudũ titulis proſequitur. Sed nos breuitati ſtudẽtes,tetrade cõtenti erimus,dicẽtes ſcriptores huiuſmodi (præſertim qui vel iugiter,vel frequẽter huic operi dãt operã) ſibi plurimũ proficere,proximos ędificare,poſteritati cõſulere,& demũ Eccleſiã ipſam iuuare. Inprimis enim ſibi nõ parũ proficiũt huiuſmodi ſcriptores,quippe qui opus ſuapte natura bonũ atq; meritoriũ, ſi tamen à charitate proficiſcatur, efficiunt. Ieiunant etiam quodam modo, videlicet corpus ipſum tali labore ſpontaneo macerantes. Orant inſuper cum deuotè ſcribunt, interdum pſallen-
Ephe.5. tes Domino in cordibus ſuis, quod Apoſtolus monet, interdum etiam vocalem orationem ſuis (quoad fieri poteſt) ſcriptis miſcentes. Denique ſcripta deuota lectitantes,interdum compunguntur, piaſque lachrymas ab imo pectore trahunt, ſicque pro ſuis piaculis ſatisfaciunt, lapſum vitant,augent virtutes,merita congerunt. Sed iam videamus, quo pacto etiam proximos ędificent. Qui enim hoc modo ſcribunt,miſericordiæ opera largiuntur. Nam & de ſuo interdum lucro fratres nutriunt. Quòd ſi nihil tẽporalis lucri ex ſuo labore aut nolint, aut nequeant recipere,eleemoſynam certè ſpiritalẽ faciũt,vtpotè qui ſuis ſcriptis ignaros docẽt,errantes corrigũt,conſulunt hæſitantibus, cõpunctio-

nis argumentũ tribuunt,& demũ prædicantibus vtcũq; similes sunt. Lingua quidẽ tacet, sed manus prædicat: verba non sonant, at scripta ipsa loquuntur Si enim prædicare ille dicitur, qui aliena duntaxat scripta voce interdum proponit, cur non etiam ille, qui ea trãscribendo publicat, dicẽdus erit prædicator? Profectò eum prędicare fatendum est, cùm prędicatio non solùm verbo, sed & scripto, ac vitæ exemplo impertiri possit. Cui rei astipulatur noster Guigo in consuetudinibus Cartusianis pulchrè in hunc modum dicens. Libros tanquàm sempiternum animarum nostrarum cibũ cautissimè custodiri, & studiosissimè volumus fieri, vt quia ore non possumus, verbum Dei manibus prædicemus. Quot enim libros scribimus, tot nobis veritatis pręcones facere videmur, sperãtes à Domino mercedẽ pro omnibus, qui per eos vel ab errore correcti fuerint, vel in Catholica veritate profecerint, pro cunctis etiã, qui vel de suis peccatis & vitijs cõpuncti, vel ad desiderium fuerint patriæ cælestis accẽsi. Hæc ille. Iam verò agamus, quo pacto huiusmodi scriptores posteritati consulant. Enimuerò posteris sal tribuunt sapientiæ, fontem aquæ viuæ aperiunt, lumenque diffundunt: quippe qui suis scriptis tùm diuinæ sapientiæ, tùm charitatis (quæ fons est aquæ salientis in vitam ęternam) tùm fidei ac cognitionis (quę lux quędã est) materiam posteris relinquant. Denique; vt quartũ tangamus fructũ, totam Ecclesiã huiusmodi scriptores iuuant, sanis eam libris ditãdo, protegendo quoq; contra hæreticos, Iudęos, cæterosq; infideles, custodiendo insuper aduersus mundanos, proteruosq;, ac cæteros id genus, qui perditis moribus Ecclesiã Dei cõcutiũt atq;

Ca. 28. § 3. 4.

Ioann. 4.

labefactant,& afficiendo demum piam matrem cum suis veris alumnis multo honore. Cũ enim probatorum doctorum libros transcribunt, dubio procul honorem eis non paruum impendũt. Qui non ingrati multa eis beneficia largiri solent, potissimùm illi, qui perpetuam fœlicitatem iam assecuti sunt. Orant enim pro huiusmodi scriptoribus, quorum & curam gerũt, protegũt, opitulantur, & demum ad suum prouehere consortium satagunt. Quibus animaduersis, mirum est, hoc tempore tam paucos, vel penè nullos vtilium librorum transcriptores, præsertim in religionibus inueniri, maximè cùm huiusmodi opus tam vtile, tam pium, tamq; religiosum putetur, quod & tantã mercedẽ promeretur, quantã nec verbis consequi possemus. Quapropter non ineptè olim Cartusiani patres, penè omnes quos suscipiebãt scribere docebãt, qui si scribere noluissent, pœnam dabant. O vtinã hoc apud regulares omnes nostra tempestate prorsus obseruaretur. Sed mihi desides, qui vel scribẽdi peritiã assequi nolunt, vel industriam habentes scribere detrectant, obijcient ac dicent. Quid illud est, quod hoc tempore transcribi possit, cùm libri omnes iam impressi sint? Quibus respondemus, adhuc multos superesse libros satis ineptè scriptos, nõdum impressioni creditos, sed in obscuro versatos, multum situm hactenus obduxisse, quos melius scribere possent. Deinde aliquos doctos inueniri, qui noua opera elaborantes, sed puram literam formare nescientes, bono scriptore ad suas (vt ita dixerim) minutas transcribendas indigent. Quem si haberent, & graui fasce leuarentur, & alijs quoque scriptis conficiendis vberiùs incumbere possent. Denique sunt Ecclesia-

ſtici libri multa vetuſtate conſumpti, adeoque antiquati, vt in eis legi non poſſit, qui ab huiuſmodi ſcriptoribus non ſine laude inſtaurari vel tranſcribi poſſent. Verùm pleriq; tanta ſunt deſidia, vt malint librorum huiuſcemodi penuriã pati, quàm ſcribendo parùm laboris admodùm vtilis atq; laudabilis ſumere. Sed iam ad tertium Scriptorum modum accedamus, qui ſcilicet aliena dicta colligunt. Quod fit interdum nihil de ſuo addendo, ſed duntaxat aliena congerendo, ſimulque ſub eiſdem verbis aptando, coniungendoque. Quod licèt vtcunque laborioſum ſit, non tamen præſtantis eſt ingenij vel acuti. Interdum verò idipſum efficitur ſub alijs verbis alienas ſententias legendo, nonnihilq; de ſuo addendo, quod apud Summiſtas vſitatum eſt. Vtrique autem collectores decenter colligentes, quàmuis laude, præmioque digni putantur, non eſt tamen cur gloriari debeant. Quippe qui duntaxat organa quædam ſint, & principalium authorum inſtrumẽta. Sunt, inquam, velut refarcitores, qui ex diuerſis fruſtis nouum quodammodo indumentum faciunt. Cauere igitur debent, ne vel intumeſcant, vel aliena tanquam propria ſibi vendicent. Alioqui non iniuria cõtingere eis poterit, quod de cornicula quadam fabuloſè apud Horatium legitur. Quæ cùm ſui coloris tædio affecta, pulchritudiniſque deſiderio accenſa, à qualibet aue vnam poſtulaſſet, accepiſſetque plumam, cæteris ſe in pulchritudine preferebat. Indignatę propterea aues, à cornicula plumas ſuas abſtulerunt, eamq; nudam reliquerunt. Qua ſanè fabula huiuſmodi ſcriptores probè admonentur, ne vanitate ſtimulati, aliena vt propria ſibi tribuant: videlicet ne aues

In eos qui aliena ut propria ſibi uendicant.

ſpi-

ſpiritales (pręſtantiſſimos authores dico,qui in alta volârunt)propterea moleſtè ferentes, veniant,& ab huiuſmodi collectoribus ſuas pulchras plumas(hoc eſt,ſententias ac dicta egregia)auferant,ſicque nudi prorſus effecti,multo rubore ſuffundantur. Cæterùm iam quartum ſcriptorũ gradũ ſubnectamus.Hi ſunt,qui putãtes,ingenij infœcũdi eſſe,aliena ſemp ſectari veſtigia,propria inuentione elaborata ſcripta cõficiunt, nec tamen aliena citare teſtimonia ad ſua dicta vel probanda, vel confirmanda dedignantur. Et hi quidem omnium pręſtantiſſimi ſunt,modò ſincerè ac debitè vtilia ſcribant. Sincerè ſcribunt, cùm pura intentione mouentur:quod in omnibus ſcriptoribus exigitur , qui mercedem à Superis expetunt . Debitè faciunt, cùm ea,quę ab eis ingenij felicitate , vel potius peculiari Dei munere ſublimiter inuenta ſunt,debitè partiuntur,ſingula locis aptis diſtribuunt , verbis exornant , qnantùm certè materia ipſa flagitat , nimiam vitant obſcuritatem, ſimulque tędioſam prolixitatęm,oſtenſionem cum iactantia cauẽt, curioſitatem deteſtantur,ſubtilitatẽ vix intelligibilem abhorrent,errores vanitateſq; abijciũt, noxia, ſuperflua, turpia,ſcandaloſaq; deuitant, & demùm vitia illa,quæ vanis ſcriptoribus cõtingere ſolent,pro viribus fugiunt . Quod ſanè factitantes honorem maiorẽ,pręmiaque vberiora quã cęteri ſcriptores merẽtur,quippe qui pręcipui authores ſint,multo quoq; labore conficiantur. Ingentis quippe laboris eſt,grande, altũ, vtileq; opus proprio Marte decẽter elaborare. Quod ſoli plenè notũt,qui periculũ fecerũt.Sed iam ad inſtitutũ reuertamur , dicẽtes (vt cœpimus) Cartuſianos ſcriptis vtilibus multũ Reip.

Cartuſianos ſcriptis Reip. multũ prodeſſe.

vtilita-

vtilitatis afferre solere. Quandoquidē in eis quatuor vtilium Scriptorum gradus (de quibus nuper meminimus) non modò iampridem inuenti sunt, sed adhuc (Deo gratias) reperiri queunt. Adde quòd peculiaribus scriptis, seu literis interdum eos, quos familiariter nouerunt (quando per facultatem licet) adhortantur, vt morum correptioni incumbant, aut certè in bono perseuerent. Hoc patrem Brunonem fecisse suæ testantur epistolæ. Hoc & alios factitasse dubitandum non est. Iam verò ostendamus, Cartusianos suis consilijs multum cæteris hominibus opitulari solere. Siquidem non tãtùm vitæ exemplis, sanisque scriptis, sed verbis quoque salutaribus illis, qui ad se veniunt, cõsulere solẽt: potissimùm hi, qui partim conditione humana, partim diuina gratia imbuti idipsum præstare possunt. Ad hoc enim munus (præsertim cùm de conscientiæ dubijs agitur, quę literis credita non reperiuntur) aptiores non iniuria videntur, quàm seculares quidam, qui speculatiua subtiliaque duntaxat contemplati, exercitos in huiusmodi negotijs sensus non habent. Quomodo enim animales possent ea sanè docere, quæ vnctionem peculiariter flagitant? Nec tamen omnes habitum secularem gestantes excludo. Sunt enim in eis nonnulli, (quàmuis non ita multi) qui negotio huiuscemodi creduntur aptissimi. Sed nec omnes regulares admittendos puto, cùm plerique scioli reperiantur, qui superbia inflati præsumunt ea docere, quę nesciunt. Quamobrẽ illi soli videntur ad id negotij idonei, qui docti, prudẽtes, exercitati, vereque humiles, ac deuoti sunt. Hi enim solent vnctione docẽte intelligere, pijsque orationibus cõsequi, quod

Ad præstãdum consilium apti qui.

quod humana industria conferre non nouit. Cùm igitur in Cartusianis inueniantur huiuscemodi, haud dubium quin suis consilijs plurimum Reipublicæ prosint. Adeunt enim eos frequenter illi ipsi, qui de sua salute curam gerunt, qui sanis consilijs audientes, optata animi tranquillitate potiuntur. Sed cur nō adirēt, cùm legamus, doctissimos etiā viros interdum pro habendo consilio solitarios adiuisse? Adierunt siquidem multi Physici magnum illum Antonium. Adiuit sapientissimus Augustinus Simplicium egregium solitarium. Adijt noster Bruno quendam probatissimum heremitam. Adière & alij penè innumeri, quos nihil necesse est in medium proferre. Denique tēporalibus adiumentis solent proximis prodesse Cartusiani. Etenim Christi pauperib' tùm publicas, tùm secretas eleemosynas impertiūtur, mutuum dant indigentibus, operarios nōn valētes interdum lucri quicquam alibi facere, cum iusta mercede conducunt: & demum (vt cætera taceantur, quæ silentio videntur prętereunda) humano generi etiam temporalibus adiumentis prodesse satagunt. Non est ergo, liuide, cur vitā Cartusianam posthàc dixeris mortalibus inutilē esse. Non est, inquam, cur contumelia Cartusianos afficias, porcosque dicas. Animaduerte diligentiùs porci conditiones, & teipsum tuique similes, non autem Cartusianos, videbis porcos optimo iure nuncupari posse. Porc' enim de ventre pascendo totus sollcitus est, clamat si non pascatur, pastus nulla gratitudinis signa ostendit. Non enim suspicit, vnde sibi glādes proueniant. Post pastum mox cœnum petit, in quo volutetur & dormiat. Sic tu cum tuis, liuide,

Doctissimos quandoque solitarios consilij gratia adijsse.

uide, de ventre replendo totus anxius es. Non enim tibi ieiunia placent, quæ Cartusianis assidua sunt. Clamas atque murmuras, si ad votum non satieris, cùm tamen Cartusianus his, quæ sibi apponuntur, contentus euadat. Pastus quoque nullas penè gratias agis, nec (vt par est) suspicis ad eum, à quo bona tibi omnia profluũt. Quòd si forsan quasdam gratiolas summis labijs persoluas, cor tamen tuum longè à Deo est, cui tũ operibus, tùm moribus plurimum ingratus esse comprobaris: cùm tamen Catusianus & verbis & meritis iuges gratias agat. Denique postquã opiparè pastus es, alienam vitam depascis, teq́; sordibus detractionis contaminas, aut certè voluptatis cœno te totum immergis, aut ludis vetitis, seu nugis incumbis, aut demum (nulla te iusta impellente causa) dormitum vadis, solasq́; corporis voluptates, instar porci, sectaris. At cõtrà, Cartusianus sumpta refectione. vtilibus reb⁹ incumbit, nec (vt opinaris) voluptuoso somno indulget. Verùm si quandoque dormit (quod æstiuo tempore sancti patres suis alumnis post prandiũ concesserunt) non voluptatis, sed necessitatis gratia, propter noctis vigilias id facit. Multos tamen Cartusianos reperire est, qui eo tempore nullo pacto dormiant, scientes somnum meridianum periculosum esse solere. Non igitur Cartusianum, sed teipsum porcum nuncupes. Tametsi magnopere non curat Cartusianus, quo eum nomine voces. Potius enim vult porcus Dei vocitari, quàm Cerberus canis esse. Porci enim caro (pręsertim syluestris) cum multa etiam delectatione comeditur, canina verò minimè. Satius, inquàm, eligit affici contumelia, quàm canino dente mores absentum rodere

pro-

probosque viros lacerare. Mauult denique immundi canis latratum patienter audire, quàm altercãdo morã facere,cœptũque iter retardare, Scit enim,non suos tantùm, sed alios quoq; patres,qui sui propositi non sunt,bene viuẽtes huiusmodi cõtumelia affici solere. Scit etiã,liuidorũ detractorũq; insaniã aduersus probos mores semper armatã fuisse. Scit quoq;,ab inimicis Iu-

Matt.11. dæis,& Christũ dominum voracem viniq; potatorem fuisse appellatum, & præcursorem eius

Luc.7. Baptistã taxatũ,dictũq;.quòd dęmoniũ haberet. Scit demũ maledicã lubricãque linguã nulli hominũ generi vnquã pepercisse, sed nec parcere quidẽ. Enimuerò si quispiam diligentiùs aduertere voluerit,inueniet nullũ esse in Ecclesia statũ,qui aliquo mordaci verbo nõ taxetur rideaturq;.Non igitur mirũ est,si Cartusiani quoque mordeãtur,& à porcis quibusdã porcina afficiãtur cõtumelia. Sed his iam satis discussis, ad alia transeamus:peculiariterq; ostẽdamus,vitam Cartusianam viris literatis, etiam publicæ doctrinæ aptis,vtilem aptamque esse.

Ostẽditur, Cartusianam uitam literatis uiris, etiamsi ad docendum populum apti sint, aptã esse,& utiliter ab eis suscipi, agique posse. CAP. 3.

OBLOCVTOR.

Ostendamus & nos, literatis viris, præsertim illis, qui ad populum verbo docendum apti sunt,ipsam Cartusianam vitam non solùm ineptam, sed & periculosam noxiamque vehementer esse. Quod quidem vt apriùs mõstretur,primùm authoritatibus, deinde rationi-

rationibus idipſum conficiamus. Inprimis ſacris in literis maledicitur, qui frumentum abſcondit in populis. Abſcondere frumentũ quid eſt, niſi doctrinam (quæ frumenti nomine accipitur) ſe in ſolitudine claudendo, populis non impertiri? Maledicitur etiam, qui non reliquerit ſemẽ ſuper terrã. At verò quid aliud eſt nõ relinquere ſemen, quàm nullos ſpiritales filios, qui docendo efficiuntur, poſt ſe relinquere? Deinde ait Eccleſiaſticus: Sapientia abſcondita & theſaurus inuiſus, quę vtilitas in vtriſq;? quaſi dicat, nulla. Qua authoritate luculenter virorũ peritorum (qui ſe in clauſtrali ſolitudine reconden tes, quam habent ſapientiam abſcondunt) taxatur inſipientia. Porrò conqueritur per Prophetam Dominus de viris doctis, qui doctrinæ panem frangendo, hoc eſt, declarando populis, nõ largiuntur, hoc modo dicens. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Inſuper vt ad nouũ teſtamentũ tranſeam: Nemo, ait Chriſtus Matthęi. v, accendit lucernam, & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt. Qua nimirùm authoritate prorſus inſipientes oſtenduntur, qui verbũ Dei (quod Lucerna quædã eſt, iuxta illud Pſalmiſtæ: Lucerna pedibus meis verbũ tuũ, & lumẽ ſemitis meis) nõ publicãt, ſed recõdũt: qđ Cartuſianos facere minimè dubium eſt. Ad hęc ſeru' piger, cui pecunia ſiue talẽtũ vnũ à patrefamiliâs creditũ fuerat, in Euãgelio ſeueriſſimè arguitur ac dãnatur, non quia Domini pecuniã diſſipauit, ſed quòd in ſudario ligauit, talẽtũq; ipſum in terra fodit. Quę profectò ſentẽtia illos, qui ſpiritalẽ pecuniã (hoc eſt, doctrinã, atq; prædicationis talẽtũ) acceperũt, nec proximis erogant,

Pro. 11.

Exod. 23.
Deut. 25.
Eccl. 20.

Thren. 4.

Matth. 5.

Pſal. 118.

Matth. 25.

Matt. 26. gant, iusto iudicio damnat. Denique si reprehensa est Maria, quòd vnguentum pretiosum effudit, dictumque, vt quid perditio hęc? quid obsecro illis dici poterit, qui sapientiæ vnguẽtum nullo modo effundunt, sed in pixide retinent? Possem & alias authoritates sacrarum literarum afferre, possem & dicta multorum doctorum depromere, sed vnam diui Gregorij sententiam satis sit in medium proferre, quam in suo Pastorali posuit, cùm inquit. Sunt nonnulli, qui magnis muneribus ditati, solius contemplationis studio inardescunt, parêre vtilitati proximorum in prædicatione refugiunt, secretum quietis diligunt, secessum speculationis petunt. de quo si districtè iudicentur, ex tãtis proculdubio rei sunt, quantis venientes ad publicũ prodesse potuerunt. Vides vt terribiliter eos arguat, qui prędicatione neglécta, statum cõtemplationis, qualis est Cartusianorum, eligunt. Sed ad rationes propero, quarum prima sit huiusmodi. Habens fortunæ bona, tenetur indigẽti proximo succurrere. Igitur & habens doctrinę bona, debet spiritalem eleemosynã his, quibus opus est, impertiri. Deinde nihil est homini ingrato fœdius. At verò qui prædicationis seu doctrinæ gratiam proximis (pro quibus sanè docendis eam diuinitùs accepit) non impẽdit, planè ingratus est. Quod eos vitium admittere certum est, qui se ad solitariam vitam iugiter agendã conferunt. Porò tenetur quisq; proximum errantem publicè corripere seu admonere, pręsertim cum videt, admonitiones publicas proficere, secretas autem vel fieri non posse, vel factas nihil prodesse. Igitur vir literatus, qui huiusmodi negotio posset incumbere, perperam

peram agit, proximos (quos amore cōplecti iubetur) non admonendo, sed in errore dimittendo. Insuper si omnes viri docti, atq; prædicationi apti, se clauserint, quis populo doctrinā suppeditabit? Nemo profectò. Quod cùm noxium inconueniensq; sit, ineptum quoq; erit, virū doctum se in claustrum recipiendo populum non docere, sed exemplum fugiendi seculi cęteris tribuere. Ad hæc multi viri docti claustra solitudinesque destituerunt, in publicumq; prodierunt, vt populum admonendo prædicandoque instruerēt. Quo satis exemplo monstratur, doctū aptumque prædicationi virum, solitudinem petere non debere: vtpotè quam viri & docti, & & sancti gratia docēdi populi liquerūt. Postmodùm si cui literato placet religio, videtur saltē eā deligere debere, in qua modò cōtemplationi, modò prædicationi incumbere possit, vt & deuotioni suæ, & obligationi diuinæ satisfacere queat: exemplo quoq; Christi, qui interdū contemplationi vacabat, interdū prædicationis munus impēdebat, quod super alia exercere dignatus est. Deniq; quid literatus vir atque vrbanus in solitario claustro frugis afferre, quonā modo iugiter pergameno latrare, qua deniq; ratione imperitorum ac simplicium fratrum insuetos intolerabilesque sibi mores ferre poterit? Quibus animaduersis, infructuosa ac periculosa est viro literato, publicæq; doctrinæ apto, vita Cartusiana. P Σ. Has obiectiones (quæ apud nōnullos multæ videntur apparentiæ) diluere cupientes, supponamus inprimis (quo res ipsa fiat luculentior) quatuor esse doctorū virorum genera. Primum est eorum, qui propter virium imbecillitatem, aut aliā causam proposito Cartusiano *Quatuor Doctorum genera.*

Dd apti

apti non sunt. Non enim omnium est religio (præsertim tetrica, cuiusmodi est Cartusiana) & hi nullã faciũt difficultatem. Ineptos enim heremus non quærit. Alterum genus est eorum, qui ad ferendam huiusmodi sarcinã sufficientes vires conditionesq; habẽt, sed nullo desiderio, nullaq; vitæ ipsius affectione trahuntur. Et ij quoq; nihil afferunt præsenti negotio difficultatis. Nisi enim cũ viribus adsit deuotio, nemini apta esse putatur Cartusiana vita. Tertiũ genus est eorum, qui & viribus & deuotione prediti, Cartusianæ vitæ apti sunt: tamẽ ob linguæ ineptitudinẽ vel aliã causam prædicationi doctrinæq; publicę idonei non sunt. Et ij similiter nullã huic negotio anxietatẽ pariũt. Null'enim sanæ mentis dixerit, eos, si Cartusianum propositũ susceperint, perperã agere, quippe qui magnum habeãt argumentũ ad ipsum vtiliter capessendũ. Quartũ denique genus est eorũ, qui velut ambidextri, & doctrinæ publicę, & solitudini Cartusianę opportuni videtur. Hoc est, prędicationis gratiã consecuti sunt, quã salubriter quoad Deũ, aut certè satis aptè quoad apparẽtiã humanã, impertiri queũt, & nihilominùs vires quoq; sufficientes ad Cartusianæ solitudinis põdus aptè ferendũ habẽt. Et ij quidẽ bipertiti sunt. Quidã enim animarũ curam susceperũt: alij vero ab hoc periculoso munere sunt immunes. De vtrisque autem dubietas esse potest, an valeant Cartusianã sarcinã (si ad eã afficiãtur) suis humeris imponere. Videri enim, propter obiectiones superius tactas, prima fronte potest, eos salubriter facere nõ posse. At verò secus sentiendum esse cõficietur. Et quidẽ in ijs, qui curã habent animarum, duo consideranda veniunt,

scilicet

scilicet officiũ ipsum, & literatura. Quantum ad ipsum spectat officium, satis primo libro, cũ de Biunonis discessu à seculo, deinde à põtificia Curia tractaretur, disseruimus. Quantum verò ad prædicationis, doctrinæq; talentũ pertinet, nõ ita lemus prosecuti. Verùm cum de alijs literatis, quibus necdũ animarũ sarcina imposita est, ostensum fuerit, de ijs quoq; satis patebit. Agamus igitur de literatis ab animarum solicitudine liberis, qui tam actioni prædicationis, quã contemplationis gratiæ apti videntur, an videlicet solitarium statum (qualis est Cartusianus) nõ obstat. te prædicationis, doctrineq; talẽto sibi credito, tutè suscipere possint. Qua in re dici nos, prædicationis seu doctrinæ talentum nihil impedire, quin vir doctus (modò aliâs idoneus sit) citra periculum queat solitariam vitam (cuiusmodi est Cartusiana) profiteri. Quod quidẽ ne gratis dicere videamur, idipsum cõficiamus authoritatibus, rationibus, & exemplis. Authoritate inprimis diui Augustini. xix. de ciuitate Dei ita dicentis. A studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium. Quòd autem aliquis super candelabrum ponatur, nõ pertinet ad ipsum. Et subdit. Quæ sarcina si non imponatur, contemplandæ veritati vacandum est. Vides vt Augustinus asserat, neminem à studio cognoscẽdæ veritatis esse prohibitum, imò contemplationi vacandũ esse, si per facultatem liceat. Cum igitur in solitudine Cartusiana & veritatis cognitioni, & cõtemplationi iugiter vacetur, potest literatus (si nihil aliud obstet, q̃ literatura vel prędicãdi gratia) in solitudinẽ Cartusianã salubriter se recipere. Huic rei astipulatur D. Gerson, qui nonnullis

De ijs qui curam habent animarum.

Theologos taxantibus atque improperantibus, quòd non prædicent, sed scientiæ talentum sibi collatum retineant, in hũc modum respondet: Accipiant sic loquẽtes, verã hãc pro multis responsionem. Nemo nos conduxit. Neque enim
Matt. 20. licẽtia magistralis in Theologia dat obligationẽ prędicandi, sed ostẽdit idoneitatem, quã exercere non tenentur, nisi velint, vel aliundè mittantur cũ mercede sua. Cernis pro doctoris huius sententia literatum virũ, quãtum est ex parte doctrinę, ad prędicationẽ populo impertiendam nõ astringi, eaque de re liberã solitudinis petendæ facultatem (si ad eam afficiatur, idoneusq; videatur) sibi adesse. Quod rationibus ostendere quoque valemus. Inprimis nullus quantumuis literatus, cui proximorũ onus creditum nõ est, prohibetur cõtemplationi vacare, solitariamq; vitam suscipere, nisi forsan ex susceptæ gratiæ beneficio, ne s. donis diuinis ingratus, seu piger esse videatur. Alia enim ratio nõ solet passim afferri. At verò huiusmodi beneficium diuinum non ita virum doctum astringit, quin possit solitariã vitã gratia cõtemplationis eligere. Quod vt probemus, supponamus, trifariã in genere aliquem ad doctrinã populo impertiendã obligari, scilicet aut ex officio suscepto, aut ex susceptæ gratiæ beneficio, aut denique superioris imperio. His enim trib⁹ modis (quorũ duos primos in Dialogo Guilelm⁹ Okã posuit, quibus tertium non iniuria adijciendum putauimus) quispiam astringitur. Nam & Prophetas à Deo speciali reuelatione missos legimus, & Prælatos (præsertim religiosos) videmus interdum suis subditis, qui commodè facere possunt, prædicandi onus iniungere. Hoc suppposito per-

Quot & quibus modis tenetur quis ad prædicandum.

pergamus probare quod cœpimus. Vir literat*, quantùm ad prædicandi aptitudinem præcisè spectat, non tenetur modo primo. Quippe qui nullam animarum curam habet (vt supponitur) nec secundo quoque, nec tertio. Dicis eum secundo modo, hoc est, ratione gratię susceptæ astringi, alioqui diuinis beneficijs ingratus esset. Sed probemus eum nec hoc quidem modo (in quo versatur huius negotij difficultas) astringi, quin possit, si velit, solitariam vitam, cui aptus est, suscipere. Probemus (inquam) supponentes virum sacris literis eruditum, prædicationiq; idoneum, tribus in casibus generaliter ratione gratiæ sibi collatæ duntaxat, ad prędicandum obligari. Primus est, si adsit necessitas docendi populi, cui aliter consuli non possit: vtpotè si adsint quibus necessaria doctrina opus sit (cuiusmodi sunt ignorantes atque errantes in ijs, quæ sunt ab salutem necessaria) nec alius apparet modus, quo tali ignorantiæ consuli possit. His enim duobus concurrentibus, viro apto incumbit docendi necessitas. Alter casus est, quando hęresiũ propellẽdarũ necessitas imminet. Nõ enim satis est gregẽ dominicũ verbo pascere, nisi & contra lupos insidiantes defendatur. Itaq; vir doctus vidẽs hæreticos grassari, nullũq; defensorẽ adesse, qui se murũ pro domo Israel obijcere aut velit, aut possit, huic tantæ calamitati pro viribus succurrere debet. Tertius casus est, quãdo periculum ingratitudinis imminet. Quod quidem positis conditionibus nonnullis contingit, cùm scilicet vir prædicationi idoneus, nullis occupationibus implicatur, sed otio vacat, si ei gratìs materia offeratur, & quantum opus est de sufficienti sustentatione prouideatur,

deatur, tenetur (quādo cōmodè facere poteſt) prædicationi incūbere: vtpote ſi ab ordinario peculiariter ad populū docendū mittitur, facta ſibi inprimis de honeſta ſufficiētis ſuſtētationis prouiſione. In hoc enim caſu cōtrahitur (vt Gerſon ait) in tali Doctore quaſi paſtoralis obligatio. Quod mihi verum videtur, poſitis circumſtantijs quas diximus. Adde quòd poſitis huiuſmodi circūſtantijs, lex charitatis eū aſtringere videtur, vt ſuppleat vices Paſtoris, qui vel propter defectū doctrinæ, vel linguæ ineptitudinē, vel debilitatē, vel ſeniū, vel morbū, vel abſentiā, vel aliā huiuſmodi cauſam prædicationi incūbere nō poteſt: vel ſi poteſt, non tamē omnibus ſibi cōmiſſis propter ingentē (vt aſſolet) copiam ſufficere valet, eaque de re adiutores cum iuſta mercede quærit. In hoc caſu tenetur vir Literatus iubēti Prçlato obedire. Sed & ſi ab alio gratìs offertur materia, ſeu populus, quem ſine vllo detrimēto, imò & cū multo ſpiritali commodo erudire facilè poteſt, idē iudiciū videtur. Nā ad vitandam ingratitudinē atq; pigritiā, tenetur (qui diu tali otio fruitur) poſitis cōditionibus, quas diximus, talentū ſibi creditū proximis impertiri: cū vnicuique mādauerit Deus de proximo ſuo, vt Gregorius in Paſtorali innuere viſus eſt, cū dixit: Caueat ne pecuniā in ſudario ligans, de eius occultatione iudicetur. Pecuniā quippe in ſudario ligare eſt, percepta dona ſub otio lēti corporis abſcondere. His ergo caſibus ſuppoſitis, facile probare eſt, quod probandū ſuſceperamus. Siquidem nullus horū caſuū impedit virū litteratū, quin ſolitariā vitā (vt ſecuriùs, pleniuſq; valeat cōtēplationi vacare) profiteri queat, Non enim primus, vt ſupponitur, & ſatis cōſtat,

Eccl. 17.

Nullum ex hijs 3. caſibus īpedire literatū ab intranda ſolitudine.

stat: cùm nulla hoc tēpore huiuſcemodi neceſſitas immineat, cui aliter ſuccurri non poſſit. Imò vero temerari⁹ præſumptuoſuſq; foret, qui ſe ita neceſſariū, vt ſine eo populus doceri nō poſſet, arbitraretur: maximè cū Eccleſia ſit prędicatorib⁹ refertiſſima, totq; fiāt prędicationes, vt multis prudētibus viris nimiæ eſſe videātur. Nec tertius quoq; caſus vllo eſt impedimēto. Eſtò enim vir prędicationi apt⁹ (quādiu otio potitur) debeat cōcurrētibus alijs circūſtātijs interdū prędicare, ne ſtorpôris atq; ingratitudinis dānetur: nō tamen ex hoc cōficitur, eū periculoſum ſeculum, difficilemque prædicationis ſarcinā deſerere nō poſſe. Non enim ingratus eſt, qui iugiter Deo vacare, melioremq; partem eligere, & ſtatū ſecuriorem arripere cupit. Ille deniq; nullo modo putandus eſt accepta dona ſub otio lenti corporis abſcondere, qui fugiēs otiū, laborē ſuſcipit aſſiduū. Confirmari poteſt ratio hęc in hunc modū: Null⁹ tenetur prædicare, niſi mittatur. Quomodo, inquit Apoſtolus, prædicabunt, niſi mittantur? Quaſi diceret, non poſſunt dignè prędicare, niſi mittātur. Alioqui de numero illorū forent, de quibus Hieremiæ xxiij. dicitur: Nō mittebā eos, & ipſi currebāt, quod profectò prę ſumptionis eſt. Sed vir doctus quantùm eſt ex parte doctrinę, præcisè non mittitur. Non enim à Deo immediatè per internā inſpirationē vel iuſſionem, nec ab homine quoq; authoritatem habēte. Quandoquidē nullus hominum authoritatē habet mittēdi virum inuitum, aut retinendi in ſęculo, & prohibendi ne religioſam vitam ſuſcipiat. Hoc enim eſſet vſurpare poteſtatē nō ſibi creditā. Igitur vir literatus quantum eſt ex parte doctinę precisè ad prędicationē non aſtringitur.

Nullum ad prædicandum teneri niſi mittatur.

Rom. 10.

Hiere. 23.

Quòd si non teneatur, quid est (obsecro) quod eum solitariam vitam adire vetet? Nihil sanè, modò aliàs idoneus sit. Fortè dicis, eum mitti præcepto generali, quo iubetur quisque diuinis gratijs donatis salubriter vti, ne ingratus videatur. Iam respondimus, eum nullo modo ingratum esse, qui periculosum prædicationis onus fugiens, ad heremiticam vitam probè obseruatam se transfert. Ibi enim otiosè non viuitur, nec talēta dominica in terra fodiuntur. Deinde si propter scientiæ talentum, non posset quispiā solitariam vitam suscipere, quod .s. à se talentū auferret, quo tamen operari in seculo potuisset, eadem ratione nullus habens possessiones posset eas deserere, solitariumque statum eligere, quoniam à se reijceret talentum, quo proximis prodesse posset, Sed hoc est prorsus absurdum: ergo & alterum. Insuper probemus adhuc, quod probare cœpimus, ex parte difficultatis ac periculorum, quæ in publica prædicatione comperiuntur, adeò quidē vt non sanè mentis esse videatur, qui (nisi astrictus specialiter) tantā molem, tantaque pericula subire non trepidat: maximè quādo ad Cartusianam vitā, cui afficitur, debitè ferendam idoneus est. Enimuerò (vt prędicationis difficultates inprimis tangamus) status ille arduus innumeras penè cōditiones exigit, vt Superis mortalibusque simul gratus euadat. Postulat enim virum sacris literis eruditū, feruidū charitate, zelo animarum succensum, syncerum intentione, conuersatione honestum, compositum gestu, expressionis gratia præditū, dictis prudentem, & demum verbis aptis ac decentibus vtentem, hoc est, veris, grauibus, honestis, sonoris, auditorioque sufficientibus, & denique

Quàm periculosus prædicandi status, & quæ à bono prædicatore exiguntur.

que per omnia moderatis & libratis. O quis hęc omnia prædicatoris perfecti instrumenta, in eodem inuenturus est? E diuerso innumera sunt pericula, quę & prædicatoribus contingere solent, & cauenda sunt inprimis, antequā fructuosa prædicatio esse queat. Pellenda inprimis est cæcitas ignorantiæ, ne cæcus cæcū ducat, amboque in foueam cadant. Sunt enim qui fabricatis sermonibus duntaxat vtuntur, quippe qui proprio marte conficere non possint: quos si errare contigerit, nil mirum est. Pellenda, inquam, est intentionis corruptio, ne vel inanis gloriæ (quę prædicatoribus familiaris est) vel sacerdotij consequendi, vel conciliandi fauoris humani, vel demum habendi lucri auiditate, prædicatio impendatur. Pellenda quoque est affectûs tepiditas. Quomodo enim frigidus poterit frigidū calefacere? Cauenda etiam admodùm est vitæ dissolutio, quæ inanem prędicationem reddere solet. Vtinam (inquit Lactantius) tam multi bene facerent, quàm multi bene loquuntur. Sed qui præcipiunt, nec faciunt, abest ab eis fides, & soluta præcepta sunt. Cui Gregorius astipulatur, cùm inquit: Cuius vita despicitur, restat vt eius prædicatio contemnatur. Cauendum igitur summoperè est, ne dictis vita dissentiat. Cauenda insuper est gestuum ineptitudo. Quidā enim, instar saxi, per totam concionem immobiles perseuerant. Alij contrà (pręsertim fraterculi) vsque adeò incompositi sunt, vt simiarum gestus imitari videantur. Vitanda quoque est in risu, fabulis, verbisque otiosis leuitas. Non enim prædicatoris est, homines ad risum, sed ad luctum prouocare. Nec etiam eius quoque est inanes fabulas, sed res vtiles ac necessarias afferre. Non

Quæ à prædicatore sunt cauenda ut prædicatio eius sit fructuosa.

Luc.6.

re. Non denique otiosis verbis, sed aptis, atq; ad rem pertinētibus vti. Vitāda etiam est in verbis multifaria imprudentia. Inprimis falsitas est fugienda in dictis, in allegationibus, in expositionibus. Quidam enim errores spargūt in vulgus. Alij Doctores citant, quorum nec libros, nec librorum quidem tegmina viderūt. Alij distortè Scripturā vel repugnantem interpretantur, eáq;, velut cerea esset, in quā partē volunt, ineptè torquent. Hæc autem totis (vt aiunt) pedibus fugiéda sunt. Fugienda quoque prorsus est adulatio, qua passim mercenarij prædicatores vtūtur, loquentes placētia, verbisq; vanis aures populi demulcentes. Quinetiam interdum laudant aut mala, aut vana, quæ acriter improbare debuerant. Fugienda est insuper iactantia, ne s. prędicator vel de suis moribus, vel doctrina, vel operibus, vel statu iactanter loquatur. Quomodo enim superbiā improbabit, qui turgida vtitur iactantia? Fugiendū quoq; scandalum est, ne maledictionē euangelicā prędicator incurrat. Sunt enim nonnulli, qui principes ac prælatos absentes mordere, ac surdo maledicere non verentur. Alij verò clericis detrahere nō cessant, quòd videāt illud popello gratissimū esse. Clericis enim laicos infestos oppidò tradit antiquitas, cùm tamen dicat Hieron. non esse humilitatis suæ, de ministris Ecclesiæ sinistrū quicquam dicere. Alij verò (præsertim fraterculi quidam) alios regulares suis in claustris latitantes, palàm insectantur. Quod maximè vsu venit, quando monasterium adeūt, in quo saturati nō fuerūt ad votum. Mox enim statū monasticū deturpare, & publicis eos cōtumelijs afficere nō trepidāt, eos s. vel porcos, vel ingratos, vel otiosos, vel inutiles vocitantes.

Exod. 22. Act. 23, Leuit. 19.

In detrectatores clericorū.

Pro

Pro qua temeritate nefaria durissimas eos pœnas daturos esse, nemo doctus nō nouit. Quādo enim huiusmodi prædicaterculi famæ restitutionē esse faciendā persuaderent, qui alienam publicè deturpant? Cessent igitur à scandalis regularium, præsertim eorū, qui & antiquiores & meliores esse cōprobantur. Alios demū inuenire est, qui veterē comœdiā imitati, homines in prædicatione nominatim carpūt. Quod si facere non audeāt, quibusdam circunstātijs vtuntur, quibus potest quisq; facillimè intelligere, de qua persona loquātur. O viri Satyrici, quis vos Satyrā facere, apertaq; inuectiua vti docuit prędicādo? Nunquid docti sanctiq; viri hoc fecisse leguntur? Minimè quidē. Sed arrogantes seu ambitiosi, qui ampliorē se famā consecuturos arbitrati, si id auderēt, quod cęteri attētare nō prę sumerēt, hanc loquēdi licentiam excogitârunt. Sed reliqua prosequamur. Fugienda insuper est cū alijs cōcionatoribus, contentio atq; depressio. Nonnulli enim statū suum cæteris præferre cupientes alios deprimunt, eorumque dicta coram popello cōtentionibus assueto proponere ac deprauare non formidant. Fugienda quoque est pertinacia, nimiaq; affectio: qua nōnulli vel suas, vel doctorū suorū opiniones supra modū fouēt. Sūt enim ita eis addicti, vt potiùs doctores Ecclesiæ, quā eos qui suæ professionis fuerūt, relinquere nō erubescāt. Fugiēda insuper est nimia verborum pręcipitatio, nimiaq; prolixitas. Sūt enim qui ità precipitanter loquuntur, vt intelligi verba eorum nō possint. Sunt è diuerso alij, qui testudineo gressu incedentes, vel nimiam rerum copiam proponere gestientes, nimia prolixitate ac tædio populū abire cōpellūt.

Fugien-

Fugienda quoq; eſt nimia ſuperfluitas, omnimodaq́;allegationũ vacuitas. Sũt enĩ qui ſuperfluitate gaudentes, in re non neceſſaria innumeras allegationes proferunt. Sũt qui è diuerſo nulla prorſus teſtimonia citant, ſed inſtar vetularũ fabulã narrare vidẽtur. Fugienda etiã eſt in verbis inhoneſtas. Nõ enim proferenda ſunt inhoneſta verba: ſed curandũ ſollicitè, vt cùm de peccatis (præſertĩ carnalib⁹) agitur, caſta diligẽterq; examinata verba depromãtur. Sũt enĩq; inhoneſtis verbis vtentes, probis auditorib⁹ horrorẽ atq; pudorẽ incutiũt, interdũq́; ad diſceſsũ cõpellunt. In quibus nuper vnus fuit (quod mihi fideliter relatum eſt) qui in pœnitentium filiarum conuentu ſermonem faciens, nimia verborũ inhoneſtate ac inſolentia ad diſcedẽdũ eas impulit. Fugienda eſt igitur inhoneſtas, fugienda quoq; eſt in ſermone quæſtuoſa nimiaq́; petitio. Sunt enim (potiſſimùm mẽdicantes) qui nihil aliud populũ docẽt, quàm largas eleemoſynas facere oportere. Totus eorum ſermo in ſuarum neceſſitatum, vel potius petitionum ac deſideriorum declaratione ita verſatur, vt iam ad prædicationes huiuſmodi vulg⁹ ridere, diſcedereq́; ſoleat. Fugienda denique eſt in omnibus imprudẽtia, ne ſcilicet coram ſimplici populo ſubtilia, curioſaque dicantur; ne in cœtu virorum doctorum nugæ, aliaque anilia referãtur. Ne dimiſſa feſti alicuius, de quo agitur, materia, totus de aliena materia ſermo efficiatur. Quam imprudẽtiam ille incidit, qui die Natalis Domini totum ſermonem de peccato Sodomitico fecit. Ne denique fraudes ac vitia, quæ à pleriſque ignorantur, apertè dicantũr. Multi enim ſermonem audientes, fraudes ac piacula, præſertim venerea, didicerunt,

cerunt, posteaque (prò dolor) experiri nō timuerunt. Hæc, inquam, omnia, quę diximus, pericula cauēda sunt, si & prædicatori, & populo vtilis prædicatio esse debeat. Sed obsecro quis est, qui pericula hæc omnia possit euadere? Quis, inquam, ille tam delirus est, qui se illis exponere periculis audeat, quando tutè ac liberè fugere potest? Itaque vt ad institutum reuertamur, vir literatus (potissimùm qui necdū periculosa animarum sarcina onustus est) præfatas difficultates, ac pericula (quæ publicæ prædicationi inesse solent) diligēter lustrans, poterit ea sanè vitare. Non quidē vt inerti otio indulgeat, sed vt sancto contemplationis otio securè vacet. Poterit, inquam, vt deuotioni aptiùs frequentiúsque incumbere queat, solitariam vitam (si ad eā & capacitatem & affectionem habeat) dubio procul suscipere, ne tantis se discriminibus gratis exponens, præsumptuosus videatur. Enimuerò cùm passim nulli compertum sit, an tantā habeat aptitudinem ac perfectionem, quantam munus illud (quod propriè perfectorum est) flagitat, vt salubriter decenterque impēdi possit: à præsumptionis suspicione immunis esse nō poterit, quisquis se velut idoneum putabit. Non enim satis est quædam apparens (quo ad humanam æstimationem) sufficientia, quæ multos fefellit, inanesq; fecit, ac demum in seculo percūtes retinuit. Non sufficit, inquam, ad virum doctum in seculo retinendum. Verùm in tāta ambiguitate cōstitutus, poterit securiorem partem eligere: hoc est, gratia contemplationis solitarię vitæ securitatē adire. Adde quòd tam parua ex prædicatione messis hoc tēpore referri solet, vt (seclusa necessitate) longè melius esse videatur, silen-

Præsumtionis esse, idoneum se putare ad prædicandi munus.

silentio sanctoque otio, ex quo multus haberi fructus possit, quàm prædicationi penè inutili incumbere. Sed adhuc rationibus alijs probem' quod probãdum principio suscepimus. Non est necessariò deserenda vel differenda fruitio Dei propter vsum proximi, nisi cogat necessitas. Cùm igitur per contemplationem Deo, per prędicationem autem proximo incumbatur, non erit citra necessitatem destituenda vel protelandá contemplatio, propter prędicationem populo impertiendam. Porrò si cui seruo paterfamiliâs aurum atque argentum ad lucrum faciendũ crediderit, si seruus ille diligenter ac vtiliter auro duntaxat vtatur, suo domino satisfacit, pręsertim quando vtroque vti securè ac cõmodè nõ potest. Igitur vir doct', cui cõmissum est aurum contemplationis & prędicationis argentũ, pientissimo Domino Christo facit satis, si auro seu gratia contemplationis vtitur: quando ità commodè ac securè argento simul prædicationis vti nõ potest. Qua enim lege (precor) multas habens gratias tenetur omnib' vti, aut etiã prohibetur dũtaxat vti ea, quæ melior est? Interdũ enim fieri nõ potest, vt quis singulis gratijs simul vtatur. Si dixeris, eũ modò hac, modò illa vicissim vti debere, ostẽde (quęso) quæ lex ad id eũ astringat, modo nulla assit vrgens necessitas, cui aliter consuli non possit. Ostende (inquã) quo iure vetatur statũ diligere, in quo iugiter meliori gratiã vti possit? Meliorẽ enim gratiã dicim' contemplationẽ, quippe quæ & optima pars à Christo esse dicatur, & propter se expetẽda sit: cũ tamẽ prædicationis actio propter aliud dũtaxat, hoc est, proximorũ necessitatẽ sit eligẽda. Quod autẽ absolutè & propter se eli-

Contemplationem meliorem esse prædicatione.

se eli-

se eligibili⁹ est meli⁹ est. Deniq; estò generali præcepto talētū sit erogādū, null⁹ tamē nisi specialiter iussus, aut missus debet prędicatiōis talētū impertiri. Hoc enim vsurpationis ac temeritatis esset. Ad hæc si propter prædicationis talētū nō posset is, qui religioni aptus est, religionē solitariā profiteri, eadē ratione literati viri, qui monasticā vitam professi sunt, debeient à suis claustris gratia prædicationis exire. Eadē enim vtrobiq; ratio esse videtur, scilicet abscondendi talēti periculū. Hoc aūt est falsum, cùm (pro cōmuni sententia) non teneātur egredi pro fraterna correctione faciēda, de qua expressiùs pręceptū habetur. Insuper si hoc non liceret, nulli docti viri possent solitudinē adire. Itaq; soli ignari essent in solitudine recipiendi. Hoc aūt quàm sit absurdū, quis nō videt? Si enim docti à solitaria vita excluderētur, quis simplices fratres doceret? quis varias hostis insidias aperire? quis visitationes faceret? quis demū errores decēter castigare posset? Adde cōuentū vnū tā dignū esse viri docti præsentia ac industria, quā dign⁹ putatur vni⁹ parœcię seu villæ popell⁹: cui cū vir doctus pręest, cæci oblocutores tacent, factumque probāt. Cur etiā non probāt, cū vir doctus claustrū solitariū (cui vtilis plurimū esse potest) ingreditur? Deniq; si vir doctus prędicationis talēto passim vti deberet, nō propterea Cartusianam vitā suscipere prohiberetur. In ea siquidē fiunt cōciones modo Latina, modò vernacula lingua. Fratres enī laicos seu cōuersos habet ordo Cartusianus, qb⁹ prędicatiōes necessarię sunt. Habet & alios domesticos ac familiares, q. prędicationi adesse possūt. Vir itaq; doct⁹ prædicationiq; aptus illic materiā inuenit sufficientē. Taceo ꝙ vir doctus

Absurdum esse Viros doctos a claustris arcere.

sermo-

sermones, aliaq; vtilia scripta reponēdo prędicat, securiùs quidē ac vtiliùs q̃ hi, qui vocales prędicatiões faciūt. Deniq; si prędicatiōi atq; regimini planè idoneus sit, nō dimittetur sub modio, sed super cādelabrum ponetur, quādo opus erit. Curāt enim patres ordinis, quādo huiusmodi viros habere possunt, tēpore oportuno dominicarū ouiū Pastores efficere. Quod munus adepti, liberiùs possunt, imò tenentur prędicationi incūbere. Debent enim Pręlati gregem sibi commissum prædicationis, exhortationisq; alimēto pascere. Siquidē cōminationes illę, quę sacris in literis ac Doctoribus sanctis cōtra mutos prædicatores cōperiūtur, ad Pręlatos maximè spectāt. Sed iā rationib⁹ breuiter exēpla subnectam⁹, qb⁹ luculenter constat, viris doctis etiam curā alienam gerentibus licere solitariā vitam arripere. Legimus siquidem D. Hieronymū, etiam Papatu dignissimum, dimisso seculo heremū adiuisse. Legimus Gregoriū Nazianzænū ipsi⁹ Hieronymi præceptorē, dimissa Episcopali sarcina, solitariā vitam egisse. Legimus & Brunonē, Guigonem, Hugonē, Ludolphū, aliosq; innumerabiles viros admodū literatos, misso seculo, in Cartusianā solitudinē se recepisse. Sed & (quod forsan magis mirâbere) multi Regulares, dimisso prædicationis officio, traduntur Cartusianā vitā petijsse: nō dubitantes viro docto, licere, destituta prædicationis sarcina, Cartusianā vitā cōtemplationi peraptam eligere. Cesset igitur vanus Oblocutor suis falsis insanisque verbis ignarum vulgus concitare, quod doctis viris Cartusianū statum petentibus detrahere solet. At quoniam obiectiones quædam contrà factæ sunt, tandem eas dissoluere opus est, vt pleniùs nostris linguacibus pessulum obdamus.

Prælati quomodo gregem suum pascere teneātur.

Dissoluuntur Obiectiones, quæ superiori capite probare uidebantur, uiro docto non licere Cartusianam uitam suscipere. CAP. 4.

IGitur ad authoritatem primã, qua maledicitur, qui abscondit frumentum in populis, respondemus primùm, eum esse maledictum, qui materiale frumentum tempore necessitatis extremæ prorsus indigentibus abscondit. Non Pro. 11.
enim habet ille viscera pietatis. Deinde dicim⁹ eum maledictum, qui frumentum spiritale, hoc est, gratiam doctrinę sibi datam, proximis abscondit, quando salubriter ac commodè impertiri potest, certaque necessitas, cui nullo alio modo consuli potest, hoc ipsum flagitat. His enim simul coeuntibus, tenetur vir doctus doctrinam impendere, si maledictionem euadere cupit. Verùm ex hoc nihil conficitur, virum prędicationi aptum debere passim (quantùm est ex parte doctrinæ) populo prædicare. Non conficitur, inquam, quin possit liberè Cartusianam aspe ritatem subire. Quandoquidem mundus prædicatoribus plenus est, fuitque penè semper: eáq; de re non videntur illa omnia, quæ diximus, regulariter concurrere posse, quæ virum literatũ, cui animarum cura peculiariter credita nõ est, ad prædicandum astringant: maximè cùm nemo se ingerere teneatur, nisi superioris alicuius, scilicet Dei, vel hominis iussu, id faciat. Ad alteram quoque authoritatem respondemus, eam accipi debere, non de semine prolis, sed spiritalis operis, & quidem generaliter, vt sit sensus: Quisquis bona opera (quę spiritales proles sunt) Exo. 23.
non fecerit, maledictioni obnoxius erit. Itaque secũdũ 70.
non tangit solùm doctos viros hęc authoritas, Deut, 25.

ſed generaliter oẽs deſides, qui inerti otio vacare malũt, quàm ſpiritalia opera vel ſibi, vel alijs profutura, efficere. Nõ igitur propoſito noſtro aduerſatur. Ad aliã verò authoritatem de Eccleſiaſtico ſumptã, reſpondemus inprimis de theſauro pecuniario, ſi ita inuiſus ſit, vt nulli prorſus mortaliũ cõpertus habeatur, nihil vtilitatis afferre. At verò ſi prudenter reconditus ſit ab ijs, quibus theſaurizare conceſſum eſt, vt apto tẽpore proferatur in lucẽ, inutilẽ non eſſe. Bona enim in futuros vſus nõ auarè, ſuperfluè, aut diffidẽter recondita, ſed fideliter reſeruata, nõ debent inutilia cenſeri. De theſauro autẽ ſapientiæ non prorſus ſimile eſt. Habenti enim prodeſt, etiam ſi cæteris abſcondatur. Cur enim vera ſapientia quæritur ab homine, niſi vt Deum noſcat, noſcendo timeat, timendo amet, amando colat, venereturq; vt tãdem eo perfruatur. Hic eſt enim propri⁹ veræ ſapientiæ finis. Itaque ſuapte natura (vt vno verbo conſequar) habenti prodeſt ſapientia, quantum ad actus vitæ contẽplatiuę. Quòd ergo innuitur ſapientiam abſconditã vtilem non eſſe, intelligendum eſt, eam proximis quò ad exteriora vitæ actiuæ opera, non prodeſſe. Ita enim interpretatur Lyritanus. Sed quæras, an ſit habenti noxia, qui eam cæteris abſcondit? Dicimus, ſapientiã nũquam per ſe (vt ſcholaſticis verbis vtar) ſed interdum per accidens noxiã eſſe: quãdo ſcilicet manifeſtãda eſt. Manifeſtari aũt poteſt verbis, ſcriptis, ac operibus ipſis. Carpitur ergo nõ iniuria, qui ſapientiã abſcõdit, quãdo eã docere tenetur. Verũ ex hoc nullo pacto ſequitur, doctos viros taxãdos eſſe, ſi clauſtralẽ ſolitudinẽ adeant, quippe qui ſapientia vera vtantur, eamque proximis exemplo declarent. Ad aliã

Eccl. 20.

2. Cor. 12.

Veræ ſapientiæ finis.

Sapientia abſcõdita, quando habenti eſt noxia.

quoq; authoritatem dicitur, per eam taxari eos, qui tenẽtur paruulos(hoc est, simplices, ac ignaros)docere, nec tamen docent. Cuiusmodi sunt, qui alienã curã susceperunt, cui respõdere vel nequeũt propter ignorãtiã, vel nolũt propter desidiã, vel non satagunt propter aliã, quę nõ excusat, occupationẽ. Sũt enim quidam velunt canes muti, latrare non valentes. Sunt alij, qui turpi otio indulgere malunt, quàm necessarium laborem subire. Sunt denique multi, qui mundialibus negotijs ita se prorsus implicant, tamque auidè tractant, vt nullam de spiritalibus curam habere videantur. Hos ergo pręcipuè taxat pręfata authoritas. Non negauerim tamen etiam reprehendi eos, qui nullo vrgenti negotio occupati, nulloque rationabili impedimento deuincti, possent salubriter ac commodè sine vllo discrimine, paruulos doctrinam ab eis expetentes erudire: quod nihilominus, inerti otio delectati, laboremq; facilem pertæsi, facere prorsus negligunt. Quales sunt Doctores nonnulli contẽplationis sublimiati inepti, qui suis in cameris semper latitãt: quos si rogaueris, cur interdũ nõ concionentur, mox tibi dicent, se vel otio literario incumbere, vel se prædicationi satis idoneos non esse. Sed cur obsecro tanto tẽpore studio nõ necessario, nullique profuturo incũbunt? Cur, inquã, neruos nõ intendũt ad illã aptitudinẽ habendam, quã excusant? Noui doctissimos theologos, qui principio parùm apti videbantur, per diuturnum vsum tandem famosissimos prædicatores euasisse. An pudet paucos inprimis auditores habere? Christum duodecim tãtùm sequebantur, cùm omnis populus doctrinę Pharisæorum applauderet. Hæc dixerim in eos potissimũ,

Thre. 4.

Esai. 59.

In Doctores otiosos

qui quoddam aptitudinis ſpecimen à natura videntur habere, nec tamen ſui periculum facere, ſeipſoſque exercere curant. De his autem, qui non propter otium, fugamque laboris, ſed iuſta de cauſa à prędicatione abſtinent, ſecùs ſentiendum eſt, vt ſatis iam diximus. Iam verò ad authoritates noui teſtamenti reſpondeamus, dicentes inprimis, ad eam, quę de lucerna mentionem facit, de Pręlatis intelligi eam debere. Loquebatur enim ibi Chriſtus Apoſtolis, eorũque ſucceſſoribus, quos ſali, lucique comparat. Vt enim, ſecũdùm Chryſoſtomũ, Prælati propter bonam cõuerſationẽ ſunt ſal, quo populus conditur: ita propter verbum doctrinæ ſunt lux, qua ignorantes illuminantur. Quod ſi de alijs quoque literatis prędicationi aptis intelligendã illam ſimilitudinem contenderis, reſpondemus eos taxari, qui propter temporalia cõmoda, ſeu cauſam aliam non ſatis iuſtam publicæ doctrinæ non incumbunt. Vt enim ait Auguſtinus: Sub modio lucernam ponit, quiſquis lucem doctrinæ bonæ commodis temporalibus obſcurat & tegit. Cui aſſipulatur Chryſoſtomus ſuper Matthæum dicens: Quaſi modius verbum Dei tenet abſconditum, quando propter aliquã cauſam terrenam, verbum Dei non eſt auſus palam proloqui, nec fidei veritatem. Verùm ex his nihil conficitur contra eos, quibus proximorum cura impoſita nõ eſt, & iuſta de cauſa prædicationi non intendunt. Eſtò enim, ſint Lucerna lumine doctrinæ accenſa, non tamen adhuc ſupra candelabrum poſiti ſunt, eaque de re poſſunt ad melioris vitæ frugem ſe conuertere. Ad aliã verò authoritatem (quæ de talento agit) reſpõdemus, eam generatim loqui de omnibus his,

Matt. 5.

Lucernam ſub modio qui abſcondunt.

qui diuina beneficia seu gratias acceperunt, nec eis quoad proximos vtuntur, quando tenentur. Talenti enim nomine (vt Hieronymus & Gregorius innuũt) gratia omnis, quæ vel habẽti, vel alijs vtilis esse potest, accipitur. Ipse siquidem Gregorius homilia ix. ita inquit: Sciendum verò est, quòd nullus piger ab hac talenti acceptione securus est. Nullus namq; est, qui veraciter dicat, talẽtum minimè accepi, non est vnde rationes ponere cogar. Talenti enim nomine cuilibet pauperi etiam hoc ipsum reputabitur, quod vel minimum accepit. Alius namque accepit intelligentiã prædicationis, ministerium debet ex talento. Alius terrenam substantiã accepit, erogationem talẽti debet ex rebus. Alius nec internorum intelligentiam, nec rerum affluentiam accepit, sed tamen didicit artẽ qua pascitur, ipsa ars ei in tali acceptione reputatur. Alius nihil horum assecutus est, sed tamen fortasse familiaritatis locũ apud diuitem meruit, talentum profectò familiaritatis accepit. Si ergo nihil ei pro indigentibus loquitur, pro talẽti retentione damnatur. Habẽs ergo intellectum, curet omninò ne taceat. Habens rerum affluentiam, vigilet ne à misericordiæ largitare torpescat. Habens artem qua regitur, magnopere studeat, vt vtilitatem illius cum proximo partiatur. Habens alloquendi locum apud diuitem, damnationem pro retento talento timeat, si (cùm valet) non apud eum pro pauperibus precibus intercedat. Tantum quippe ab vnoquoque nostrûm venturus iudex exiget, quantum dedit. Hæc Gregorius. Quem vides per talentum, scientiam, opes, artem, familiaritatem, & denique omnem gratiam generatim intelligere. Cui sa-

Matt. 25.

Talenti nomine quid signatur.

tis concordat glosa, dicens parabolam hanc induci contra eos, qui non solùm pecunijs, sed nec verbo, nec alio modo prodesse proximis volũt, sed omnia occultãt. Itaq; sentẽtia huiuscemodi omnes desides malosq; seruos respicit, q gratijs à Domino datis non vtuntur, quando tenentur. Non tangit autẽ eum, qui vult contemplationi vacare. Aliâs ita faciliter diceretur, eũ, qui componendis libris operam non daret, carpendum esse, quippe qui gratia huiusmodi non vteretur. Sed quoniam parabola huiusmodi carpit viros doctos & indoctos, passimq; allegari solet contra eos, qui prædicationis gratiam, vel ingenium (quod vnius talenti nomine pro sententia Hieronymi & Gregorij signatur) acceperunt, nec prædicationi incumbunt, idcirco aliter respondemus dicentes, eos talentũ abscondere, qui lucrum animarum non quęrunt, nec publicę doctrinæ inseruiunt, quando tenentur. Teneri enim ad prædicationem pręceptum affirmatiuũ est, quod licet semper, nõ tamen pro semper (vt scholasticis verbis vtar) astringit. Et ita intelligẽdæ sunt authoritates de hac re loquẽtes, vtpotè illa Apostoli: Væ mihi, si non Euangelizauero. Et illa Origenis: Si videris aliquem, qui virtutẽ habet docendi, & animabus proficiendi, & hãc virtutem occultat, quamuis habeat quandam religionem conuersationis, non dubites dicere, talem esse, qui accepit vnum talentum, & abscondit ipsum in terra. Et illa Gregorij, quæ interdum ad arguendum adducta fuit: Et denique aliæ omnes, quæ sonant viros literatos alienæq; eruditioni aptos, de absconsione talenti damnandos, si sibi datũ proximis nõ impẽdant, interpretãdæ sunt, quãdo tenẽtur. Vtpotè quãdo dis-

Talentum qui abscondant.

1. Cor. 9.

discretè iubentur ab eo, cui parêre tenentur, vel sibi ex officio incumbit, vel demũ suscepta ab eis gratia hoc flagitat, quod nõnullis simul conuenientibus fieri debere suprà ostensum est. Itaque cùm hæc satis discussa videantur, ad rationes dissoluendas transeamus. Ad primam igitur, fatemur inprimis, eleemosynam corporalem fieri debere ab eo, qui facultatem habet, quando vel viget, vel etiam per certa signa proximis imminet extrema necessitas, cui nullus alius aut vult, aut potest succurrere, si modò nec ipse, nec ij, quorũ curam gerere debet, simili detrimento premantur. Si enim premerentur, priùs illis consulendum esset. Dicimus insuper, extra casum huiuscemodi, non esse faciendam eleemosynã de his, quæ ad decentiam statûs necessaria sunt, hoc est, sine quibus nõ posset decenter quis viuere, seu operibus, quæ suus status flagitat, incũbere. Dicimus deniq; de bonis superfluis, & quę nec ad cõseruationem suî, nec suorũ, nec ad statûs sui decẽtiã necessaria sunt, extra casum necessitatis extremæ non modò consultum esse (vtpotè laudabile, magniq; meriti) indigentibus pauperibus eleemosynam impertiri, sed etiã periculo proximum esse, non tribuere, quando nullus adest, qui auxilietur, & indigentia pauperis multa est. Dicere autem, eum, qui huiusmodi superflua habet, nec tamen hoc casu tribuit indigentibus, lætaliter peccare, durius multis videtur. Et tamẽ hoc ipsum (vt diximus) periculo proximum est. Quapropter diuites (præsertim Ecclesiastici) qui multã huiusmodi superfluorũ copiã habẽtes, nõ curãt pauperibus eleemosynam tribuere, quando præsertim eos nôrunt erubescere palam mendicare, eaq; de re in- *Attendant diuites Ecclesiastici.*

digentiā multā perpeti, cui nullū consulere velle vident, graui periculo se exponūt, & à grādi peccato īmunes nō vidētur. De iis autē qui pro cōsuetudine ostiatim mendicant, secùs sentiendū est, quādo potissimū grauis seu notabilis penuriç signum minùs apparet. De spirituali aūt eleemosyna, hoc est, diuini verbi prædicatiōe, dicimus eam interdum sub præcepto mandatā esse. quod satis suprà disseruimus. Breuiter tamen hic resoluentes, dicimus prçceptum illud omnibus idoneis impositum, qui salubriter impendere possunt, quando postulat necessitas, quæ per alium certitudinaliter, vel verisimiliter releuari non potest. Dicimus quoque interdum eam esse prohibitam. Nam vt ait diuus Thomas in quarto: Nō licet alicui prædicare, nisi prælationis officium habeat, vel nisi authoritate alicuius prælationem habentis hoc faciat. Peculiariter autē quinque hominum genera passim prohibentur, scilicet pueri, mulieres, laici, monachi, & clerici non sacerdotes. Dicimus insuper, prædicationē interdum esse supererogationis, ac consilij. His enim qui salubriter ac decenter eam (quando vtilis quidem, sed non necessaria est) impendere possunt & volunt, consulitur: quippe quæ magni tunc sit meriti. Dicimus postmodùm, prædicationem aliquando dissuasam esse, vtpotè quādo nec populo admodùm vtilis est, nec prædicanti videtur secura, sed periculosa. Non enim securū est homini adhuc imperfecto, atque inanis gloriæ ventis vehementer agitato, publicè docere: sed à viris & doctis, & sanctis munus hoc (quod propriè perfectorū est) talibus dissuasum legitur, vtpotè quod sine detrimento vix fieri possit. Dicimus denique, prædicationem viris prædicationi

Prædicatio quando & quaten' præcipitur

tioni (quò ad humanam apparentiam) idoneis, extra casus quos suprà tetigimus, sub præcepto mandatã non esse, sed vel consultam tãtùm, vel dissuasam. Sunt enim, qui sine discrimine eam impertiri queunt, & his quidem consulta est. Sũt alij, qui adhuc imperfecti, citra grande periculum id facere non valent, & his dissuasa est. Quapropter omnibus diligenter lustratis, videtur confici, rarenter casum contingere posse, in quo vir doctus hoc tempore (quantum est ex parte doctrinæ) præcepto astringatur ad impertiendam prędicationis eleemosynam. Eaq; de re licere ei de communi lege, ad solitariam vitam gratia contẽplationis se conferre. Deniq; vir literatus nõ astringitur, vel præstolari, vel religionis ingressum differre, propterea quod casus huiusmodi contingere potest. Ad secundam rationem fatemur, ingratitudinem vitiũ esse turpissimum. Inficiamur tamen, cum ingratũ esse, qui Euangelico parens consilio, periculosum seculum deserit, & solitariæ vitæ securitatẽ amplectitur. In qua s. gratijs sibi datis diligentiùs vtens, diuina beneficia iugiter recognoscit. Quę quidem se primùm pro se suscepisse animaduertens, sibi primùm incumbendum censet, deinde alijs, quibus etiam accepit impertienda, quando commodè potest, teneturque. Non enim sanè potest talis ingratus censeri. Ad tertiam rationẽ respondetur, virum doctum aliquando ad correctionem publicam, quæ scilicet fit publicè prędicando, generatimq; peccata arguendo, astringi. Interdũ verò ad secretam seu priuatam (quæ & fraterna dicitur) obligari. Quando autem ad publicam deuinciatur, satis superque iam dictũ puto. De fraterna verò breuiter dicitur non tantùm

Quæ conditiões ad fraternam correptionem requiruntur.

tùm doctos, sed omnes generaliter (conuenientib⁹ certis cõditionibus) astringi. Ex parte enim corripiẽtis, exigitur certa peccati notitia. Requiritur quoque corripiendi modus, qui mansuetus esse debet. Denique flagitatur dignitas quædam, vt scilicet simili vel maiori peccatò corripiens palàm obnoxius non sit, alioqui præuaricatur: quippe qui scandalum pariat, seipsumque superbè extollat. Ex parte quoque corripiendi, flagitatur inprimis spes probabilis emẽdationis (hæc enim est finis correctionis fraternæ) deinde exigitur peccatum esse lætale, aut saltem veniale, quod probabiliter ac proximè inductiuum ad mortale esse censeatur. Denique quòd non sit spes de maiori opportunitate vel temporis, vel loci, vel personæ aptioris. His enim vnà concurrentibus, fraternam correctionem prætermittẽs, peccare creditur. Itaque præceptum est affirmatiuum, quod (conuenientibus circunstantijs, quas diximus) astringit. Verùm propterea viri docti non impediũtur, quin solitariam vitã adire queant, quemadmodum nec solitarij iam effecti suam solitudinẽ destituere tenentur. Cũ enim beneficiã seu officia debentur cõmuniter proximis omnib⁹, nõ sunt quærẽdi quibus impẽdantur, sed satis est impendere quãdo occurrũt. Hoc enim quasi pro quadam sorte habendũ est, vt ait Augustinus libro primo de doctrina Christiana, qui & de verbis Domini sic inquit; Admonet nos Domin⁹ noster non negligere inuicẽ peccata nostra, non quærendo quid reprehendas, sed vidẽdo quid corrigas: alioquin efficeremur exploratores vitæ aliorũ. In sũma itaq; dicam⁹ viros doctos propter alienã correctionẽ, seu publicã, seu priuatã, à suscipiẽda vita solitaria minimè

nimè passim impediri. Ad quartã obiectionẽ trifariàm respondemus. Inprimis dicẽtes eam prorsus ineptam esse, & á sacro Hieronymo iãpridẽ satis reprobatã, cum ait cõtra Vigilantiũ: Nec à suo studio monachi retrahẽdi sunt linguæ viperea morsu sæuissimo, quib⁹ argumẽtaris & dicis: Si omnes se clauserint & fugerint in solitudinẽ, quis celebrabit in Ecclesijs? quis seculares homines lucrifaciet? quis peccãtes ad virtutes poterit cohortari? Hoc enim modo: si omnes tecũ fatui fuerint, sapiens esse quis poterit? Si virgines omnes fuerint, nuptiæ nõ erũt, interibit gen⁹ humanũ. Sed rara est virtus, nec à pluribus appetitur. Hæc Hieronymus. Deinde aliter respondentes dicimus, præcepta aliquando ita dari multitudini, vt & eã, & singulas eius partes astringãt. Interdũ verò ita fieri, vt tamẽ singulos nõ astringant, nisi sub conditione quadã, putà si alij non adsunt, qui præceptũ exequãtur: quemadmodũ est de præcepto generãdi. quod non omnes generationi aptos ita ligat, vt omnes hoc tẽpore generationi incũbere debeant: alioqui perperã agerent, qui continenter viuerent. Ita quantùm ad rem pertinet, docẽdi pręceptũ, licèt omnibus viris doctis, prædicationique aptis generatim datũ sit, non tamẽ absolutè singulos (præsertim non prælatos) astringit, sed sub cõditione quadã, scilicet si immineat necessitas, cui per alium, vel alio modo verisimiliter consuli nõ possit. Cùm igitur hoc tempore penè innumeri sint prædicatores ad docendum populum penè se ingerentes, non est timendum viris doctis, qui solitariam vitam adire cupiunt, ne præcepti illius transgressores efficiantur. Non est (inquam) timendum, ne propter solitudinẽ, præceptoribus desti-

Præcepta generalia quos & quando astringãt.

Prædicãdi præceptũ.

Quando & quos astringit.

destituatur genus humanum, cùm rarissimè à viris doctis petatur solitudo. Qui nihilominùs etiam solitarij iam effecti, proximorum necessitati consulerent, si alio modo prouideri non posset. Deniq; respondemus, sicut in corpore humano, ita & in corpore mystico diuersa esse membra opus est, quę diuersis officijs apta sunt. Ita enim diuina sapientia instituit, vt & sibi mutuò suppetias ferant, & pulchram in corpore harmoniam faciāt. Cùm igitur inter humana mēbra nulla sit querimonia (non enim conqueritur digitus auricularis, quòd pollex non sit: nec auris, quòd non sit oculus) sed suis vtuntur officijs ad quæ instituta sunt: cur obsecro inter mēbra mystica de officiorum, graduum, statuúmque diuersitate vel cōtentio, vel exprobratio reperitur? Qua, precor, ratione arguet sartor tonsorem, vel è diuerso, quòd suæ artis non sit? Hoc enim est quodammodo diuinam carpere sapientiam, quæ vult Ecclesiam instar sponsæ diuersis circundari varietatibus. Cesset igitur quęstio illa planè stolida, quę & inter arguendū adducta est, & inter epulas quoque passim depromi solet. Qui vult in seculo manere, maneat, modò seculi vanitates non sequatur, nec his detrahat, qui seculum missum fecerunt. Qui verò peculiari lege ductus solitudinem magis desiderauerit, in Domino confidens abscedat, canúmque latratus surda aure pertranseat. Ad quintam obiectionem fatemur inprimis, viros doctos & sanctos interdum solitudinem ad tēpus deseruisse, quando vel docendi populi, vel hæresum propellendarum prorsus flagitauit necessitas, cui per alios, vel alio pacto succurri non poterat. Tametsi reperiebantur nonnunquā in se-

Viri docti quando & quibus de caussis solitudinem quandoq; ad tempus deseruerit.

in ſeculo viri literati, non tamen tanta pollebant ſanctimonia, vt miracula facere poſſent, quibus ad veritatem probandam, roborandámque tunc opus erat. Multi etenim momenti eſt in huiuſmodi rebus famata ſanctitas, quæ & ad perſuadendum aptior, & ad cōuincendum potentior eſſe putatur. Dicimus nihilominùs, quādo præſentia corporali opus non fuit, viros doctos ac ſanctos non ita ſolitudinem deſtituiſſe: ſed epiſtolis, tractatibus, alijsque ſcriptis, vel eos docuiſſe qui rogabant, vel ſubortos errores improbaſſe. Quod à ſacro Heronymo factum fuiſſe legimus, qui partim epiſtolis, partim interpretationibus, partim ſcriptis varijs, modò quęrentibus reſpondebat, modò ad virtutes ſectandas, vitiaque fugienda hortabatur, interdum ſacrarum literarum interpretationi vacabat, aliquando hæreticos (quorum egregia claua fuit) mirum in modum inſectabatur, nec tamen proptereà ſolitudinem, quam cum diſcipulis colebat, deſtituit. Hoc & alij permulti fēciſſe legun tur, in quibus multi fuēre Cartuſiani, qui ab heremo non diſcedentes, & literis, & ſcriptis alijs multos docuerunt. Ita enim (ſecluſa vocalis prędicationis neceſſitate) agere tutiùs atque vtiliùs eſſe putatur: quandoquidem ſcripta non in vno tantum loco, ſed multis, nec vno quoque tempore, ſed diuerſis ſimul prodeſſe queunt, quod verbali prædicationi certum eſt conuenire nō poſſe. Non igitur obiectio propoſita concludit quicquam, cùm nec aſſit quidem hoc tempore tanta neceſſitas, cui aliter conſuli non poſſit. Quæ ſi adeſſet, vir doctus etiam Cartuſianus effectus, prodiret in publicum. Non enim tā pertinaciter ſolitudinem colunt Cartuſiani, vt in nullo

Famata ſanctitas quantum valet.

nullo

nullo penitus casu eam censeāt destituendam. Enimuerò si à sede Apostolica exire pro aliquo negotio, vtpotè pro audienda causa sibi delegata, vrgerentur, protinus exirent. Ita enim suis statutis cautum est. Quę nihilomin⁹ suis peculiari concione, non citra causam, interdicunt. Siquidem monachi à publica prædicatione regulariter prohibentur. Adde quòd sub vmbra prędicationis multa vagandi tribueretur causa, multisque periculis solitarius ipse pateret, quæ vt fugeret, seculum fugit. Denique cæteris fratrib⁹ daretur vel instabilitatis, vel murmurationis occasio. Quæ pericula Cartusiani patres sagaciter animaduertētes, non sinunt passim suos alumnos vel literatos publicæ prædicationi incumbere. Quanquàm si in eis vir admodū literatus, prædicationique aptus foret, qui zelo animarum succensus, cuperet intra cōuentùs septa doctrinæ talentum & domesticis, & alijs quoq; aduenire volētib⁹ impertiri: nō videretur (modò id discretè ac sine suo & cōuentûs detrimēto faceret) leuiter prohibendus. In hoc enim casu ea (quæ suprà tetigim⁹) pericula nihil loci haberent. Sed de ijs satis. Ad sextā obiectioē dicimus, eā nullius esse momēti. Inprimis vir doct⁹ mūdi pericula fugere cupiēs, tutiùs agit, statū à periculis remotiorē deligēdo. Deinde nō afficitur (vt supponitur) mēdicantiū ordinibus, forsan arbitratus passim maiora per seculū discurrēdo doctis viris imminere pericula, quā si parœciæ vnius curam gererent. Ad hæc in alijs monasticis claustris penè nulla reperitur (prò dolor) regularis obseruantia, paucis exceptis, à quibus nō sinuntur claustrales pro concione populari facilliter exire. Quòd si permittantur, nihilominùs illa

20 Secūdæ par. 2.
20. Secundæ no. 4.

Discurrendo per seculum multa Viris pijs imminere pericula.

illa quæ diximus pericula non euadunt, eaque de re primæ intentioni suæ non respondent. Quid enim seculũ fugere eos concitauit, nisi vt seculi pericula fugerent? Qua igitur ratione ea sine causa vrgentissima subire non formidant? Quid enim ad monasterium referre aliud possunt, quàm rerum visarum species in memoria reconditas, quæ sibi, cùm orandum vel meditãdum fuerit, protinus occurrẽt: Cur ergo sine impellente necessitate tãtis se præsumũt periculis obijcere? Adde quòd suæ vacationi satis facere nõ possũnt, quæ & totũ huiusmodi bene seruata requirit, & ad consequendã salutem sufficit. Deniq; lege nulla passim astringitur vir literat⁹ (vt diximus) quin liberè possit solitariã vitã suscipere. Si ergò sibi plùs cæteris (nec iniuria) placeat, cur eam deligere nõ poterit? Poterit sanè. Nec exemplũ Christi dictis nostris aduersatur, sed suffragatur: quippe qui longiori tempore tacuit, quàm prædicauit. Adde magnam ad debitè salubriterque prædicandum exigi perfectionẽ. Quæ tamen cùm hoc tẽpore rarissima sit, monacho, ad concionandum non astricto, periculosum est populari cõcioni (præsertim extra monasterij septa vagando) frequenter incumbere. Ad vltimam denique non rationem, sed garrulitatem, stultãque interrogationem breuiter dicimus, eam potiùs risu, quàm responsione dignã esse. Nihilominùs vt tandẽ cohibeatur multorũ inuida loquacitas, dicimus tantas in Cartusiana vita occupationes iugiter esse, vt etiã indocti vix satis habeant temporis, ad ea explenda quę facere decreuerint: quod & ipsa experientia locupletissimè testatur. Sed quoniam de huiusmodi occupationibus partim dictum est, partimque dicen-

Christum multo diutius tacuisse, quam prædicasse.

dicēdum supereſt, ea de re finē huic negotio imponere certum eſt, ſi primum tamen monuërimus doctum virum (qui clauſtralem ſarcinam obire cupit) bonam voluntatem ſecum ferre debere: Bonam dicimus (quantùm propoſito ſatis eſt) quæ patientiæ, humilitatis, obedientiæ, & charitatis commercium, vel feruens deſideriū habet. Niſi enim aliena onera patienter ferre, niſi ſe humiliter gerere, niſi maioribus ad votū parêre, niſi demum charitatem ad omnes habere velit, clauſtralem meo conſilio ſarcinam ſuis humeris non imponet. Inueniet ſiquidem homines, homines fugere volens: inueniet tentationes, cæteraque pericula, de quibus inpręſentiarum meminiſſe operæpretium non eſt. Quę nihilominùs pręfatis armatus virtutibus, poterit euadere. Sed iam explicatis Cartuſianæ vitæ commoditatibus, ad eius pręrogatiuas ſeu excellentias tranſeundum eſt.

Tractatus tertius ſecundi libri, in quo agitur de prærogatiuis, ſeu excellentijs Cartuſianæ vitæ.

Primum enumeratis generatim Cartuſianæ uitæ excellentijs, de prima agitur; qua uita ipſa commendatur, quod anachoreticæ uitæ iampridē lapſæ inſtauratrix ſit. Inprimis tamen afferuntur cauſæ, quibus ipſa anachoretica uita ceſſauerit. Deinde quomodo per Cartuſianam aptius inſtaurata ſit. Denique quo pacto non ſolum ipſa, ſed etiam cœnobitica quodammodo ſit reparata, utpote in qua utriuſque uitæ bona ſimul reperiantur & pericula deuitentur. CAP. I.

OBLOCVTOR.

Illas

ILlas quas dicis, tuæ Cartuſianæ vitæ pręſtantias, primùm abs te generatim afferri, poſtmodùm autem peculiariter diſcuti cupio, ſi tamen tanti fortaſſe putantur. PE. Si tibi vel generaliter eas numerauero, haud dubiũ quin tui liuoris meipſum iaculis obijciam. Sed volẽt tela, ſtruantur inſidiæ, parentur arma, nihiloſecius, quod callidè petis, ſimpliciter afferre non trepidabo. Cartuſianæ igitur vitæ prærogatiua prima hæc eſt, quòd multis olim figuris peculiariter creditur fuiſſe pręfigurata. Deinde quòd tota diuinitus inſtituta eſt. Verùm quia de ijs ſatis dictũ eſt, ea de re nec verbũ amplius vllũ addetur. Itaq; vt cætera, quæ tacta nõ ſunt, afferãtur, dicimus, Cartuſianæ vitæ non paruã eſſe pręrogatiuam, quòd anachoreticæ vitæ iamdudũ lapſæ inſtauratrix ſit. Inſtauratrix, inquam, honeſtius, humaniùs, ſecuriùs, perfectiuſq;: quòd multifariàm probata ſit: quòd regulam quoq; probatam, diſcretamq; habeat: quòd Sanctos penè innumeros habuerit, quorũ multi claruêre miraculis, è quib[9] nõnulli proptereà canonizati sũt: quòd multis viris admodũ doctis & illuſtribus ſit inſigñita: quòd inſuper altiſſima ſit omnium & humilitatis profunditate, & aſperitatis perfectioniſq; ſublimitate: & deniq; præſtãtiſſima ſit puritate, ſecuritate, iugiq; perſeuerantia. Sed iam huiuſmodi pręrogatiuis generatim enumeratis, ſi nihil mutis, ſpeciatim eas tangere certum eſt. Te igitur obmuteſcente, peculiariter oſtendere conabor, Cartuſianam vitam anachoreticę iampridem lapſæ inſtauratricẽ eſſe. Qua in re primùm afferẽdum eſt, cur anachoretica vita fuerit deſtituta, deinde quo pacto ſit per Cartuſianam reſtaurata. Inprimis ergo propter impiorum

Prærogatiuæ vitæ Cartuſian.

incursum ac infestationem destitui cœpta est anachoretica vita. Et primùm quidem (vt silētio prætercam⁹ insultationes ac molestias, quas primi anachoretę perpessi sunt à dæmonibus grauiter ferentibus, ipsas quoque heremos ab hominibus habitari, vitamque planè mirandam in desertis actitari, quod in Antonio, Hilarione, alijsque innumeris summę vitæ ac sanctitatis viris patuit) referamus impiorū hominum infestationes, quibus anachoretica vita pe detentim ad decliuiū progressa est. Enimuerò cùm magno in pretio haberetur, & vsqueadeò multos cultores haberet, vt plena essent anachoretis deserta, iampridem ab infidelibus ac Saracenis infestari cœpit. Nam summæ vitæ ac sanctitatis heremitæ in illa vasta solitudine (quę in Palestinæ partib⁹ sita erat) cōmorantes, à discurrētibus Saracenorū latrūculis interēpti sunt. Quod admirans Cassianus, cur scilicet tantum facinus permisisset Dominus perpetrari, vt viri cunctis mirabiles in man⁹ traderentur impiorū, sanctum patrem Theodorum adiuit, qui dubietatis suæ nodū prudēti respōsione dissoluit, quēadmodū collatione sexta, quæ de nece sanctorū prænotatur, videre est. Itidē alijs in locis heremitæ cōmorantes, credūtur ab infidelib⁹ graues incursus, detrimētaque multa frequenter pertulisse. Nec ab infidelib⁹ solū, sed ab impijs quoq; Christianis diuersis putātur calamitatibus affecti. Siquidē latrones, vel cupiditate, vel inopia impulsi, heremitas ipsos sua (quamuis exigua) supellectile frequenter olim spoliārunt, qui & sæpenumerò debitam suis flagitijs pœnam formidātes, ac propterea in syluas & remotiora deserta se recipientes, non sinebant ibidem

here-

heremitas habitare, ne fortè ab eis proderentur. Bella quoque, seditiones, contentiones, & alia id genus discrimina totum per orbem non semel ita concitata sunt, vt non tantùm in heremis, sed nec in oppidis quidem viuere licuerit. His itaque de causis vita heremitica magna ex parte cessauit, nec principio agi potuit. Deinde humano genere temporis lapsu magis ac magis aucto, mirumque in modū multiplicato, crescenteque simul cupiditate (quæ non solùm terras, sed mare, cœlumq; ipsum petere incitat) cœperunt homines deserta colere, & heremos in villas ac parœcias vertere Hinc vsu venit, vt loca solitariç vitç oportuna postmodū nō ita passim, vt anteà, inueniri potuerint. Quapropter vitā ipsam, quæ solitudinē flagitat, decidere opus fuit. Porrò vita ipsa paulatī deserta putatur ob pericula, quæ multa cōtingebant. Multi enī cœnobiticā disciplinā diutiùs ferre nō volētes, propterea que fingentes se arctioris vitæ desiderio succensos heremū adire velle, à cœnobijs discedentes vitam anachoreticam fraudulenter arripiebant, vt laxis habenis, totisque votis agerent. Alij verò de suis viribus præsumentes, vitam ipsam temerè suscipiebant, vtpote qui nec vitijs plenè emaculati, nec in actuali conuersatione satis probati, vitam suis viribus imparem arripiebant Alij demum alijs modis illiciti, vitam ipsam vel indebitè suscipiebant, vel ineptè agebant. Hinc cœnobiorum turbatio exoriebatur, hinc via simulationibus, abusionibusque permultis patebat, hinc pericula multa prodibant. Quæ animaduertentes sancti Patres, propositum anachoreticum huiusmodi passim

Quam & quare sancti patres anachoreticam uitã dissuadebant.

dissuadere veriti non sunt, arbitrantes ipsum nõ quidem malum, sed vt grauibus periculis obnoxiũ, nõ ita passim, vt solebat, suscipi debere. Itaque factum est, vt hi, qui seculum missum facere, & regularem arripere vitam cupiebant, partim vitæ ipsius considerantes pericula, partim verò priscorum Patrũ monimẽta legẽtes, sed plerumque non sanè intelligẽtes, vitã ipsam anachoreticã non putarent suscipiendã. Ad hęc vita ipsa anachoretica propter humanarũ imbecillitatem viriũ paulatim cessauit. Viriũ, inquã, tùm mentis, tùm corporis. Enimuerò labẽtibus cum tẽpore morib⁹, deuotionis quoq; feruor supra modũ remissus est. Remissus est & animus humanus, atque ita elanguit, vt nihil penè virilitatis in eo remãserit. Corporeæ quoque vires successu temporis ita fragiles passim dicũtur effectæ, vt ad feredam anachoreticã sarcinam, prę-sertim extremã, minimè sufficere posse putẽtur. Verùm vtcunque res habeat de corporis imbecillitate, satis exploratũ est, deuotionis feruorẽ mẽtisque vigorẽ ita cõtabuisse, tantũq; accepisse detrimenti, vt iam rarus sit, qui solitariæ vitę sarcinã, quàntũuis tẽperatam, hac tẽpestate ferre velit. Cur ergo perseuerasset vitæ illius prioris austeritas, quam ferè null⁹ tolerasset? Denique prouidẽtia diuina hoc fuisse factũ putari potest, vt sublata vita quæ videbatur asperior, introduceretur alia, quæ & humanior, & tolerabilior foret, ne scilicet à rebus humanis ipsius anachoreticæ vitæ funditus vestigia exularent. Nõ enim genus humanum deserit clementissimi Dei bonitas, sed sua sapientia pro qualitate hominum, temporũ, locorum, aliorũque id genûs, suauiter omnia disponit, interdum grauia atque aspera

Bonitas & sapientia Dei.

com-

commutando in leuia, interdúque imperfecta tollendo, vt perfectiora stabiliat. Sic enim durã legem duræ ceruicis populo datam, in nouę legis suauitatem cõmutauit. Sic, inquã, veteris testamenti vmbrã, figuram, imperfectionẽque vacuauit, & rem ipsam, veritatem, perfectionémque in Euãgelio exhibuit. Sic deniq; (vt ad cœptũ reuertamur) anachoreticę vitę arduam asperitatẽ pessum ire permisit, vt melior, humanisque viribus portabilior introduceretur. His igitur de causis ante Cartusiensis ordinis aduẽtum anachoretica vita rebus humanis penè abcesserat. Sed dices, quo tempore exorta est religio Cartusiana, in multis terræ plagis adhuc multi credũtur fuisse heremitæ, qui vitæ ipsius anachoreticę sectabantur vestigia. Itidẽ in ordine Camalduensi ea tempestate anachoreticum propositũ maximè viguisse putatur. Apud eos siquidem post quinque annos in cænobitica seu cõmuni vita exactos, ad singulas cellas in mõtium solitudine sitas, seiũctasq; se conferebãt, quod & adhuc obseruare dicũtur. Nõ igitur eo tempore, quo cœpit Cartusianus ordo, vita ipsa anachoretica pessum ierat. Respondem⁹: Quãuis tẽpore originis Cartusiẽsis in nõnullis terrę partib⁹, vtputa Cicilia, Romana, alijsq; paucissimis regionibus fuerint nõnulli heremitæ, qui priscos anachoretas vtcunq; referre videbãtur, illi tamẽ & numero paucissimi, & meritis ĩpares erãt, imò verò priscorũ cõparatione nulli⁹ penè momenti, sed de numero potius Sarabaitarũ multi cẽsendi fuerunt. Non igitur illi anachoreticę vitæ gloriam in suo tenore cõseruârunt, sed nec lapsam planè instaurârunt. Sed nec Camalduẽses quidẽ, quippe qui pauci, & in paucis par-

Ordo Camalduensis.

tibus ſemper fuêre, eaque de re non potuerunt in mulis terrę plagis magnam anachoreticę vitæ inſtaurationem facere. Deinde cœnobiticam illi vitam potiùs, quàm anachoreticam agunt. Non igitur anachoreticam vitam vel ab interitu vindicare, vel lapſam reparare potuerunt. Porrò nulli putantur ex eorum numero deſerta petere, niſi quibus placent. Itaque ſi nulli heremum adire voluerint, nulla ex parte eorum manebit anachoretica vita. Habet igitur in eis infirmum incertumque fundamentum. Denique cùm ita laxi (vt dicitur) effecti ſunt, vt tot vel plures ad regẽdas ſeculares Eccleſias populi curã habentes exeant, quàm ad vitã ſolitariam in montibus agendã, haud dubiè per eos ſolitariæ vitæ non ſatis conſultum videtur, tametſi non illaudabilis ſit illa quinquennalis probatio, quã priſcorum veſtigia partim ſectantes, obſeruare feruntur. Hoc enim heremiticæ quidem vitæ fomenti aliquid præbet. Verùm, vt diximus, nec in ſua integritate conſeruare, nec lapſam plenè inſtaurare valuerũt. Nõ igitur per eos aut alios vel in ſua integritate conſeruatum, vel plenè inſtauratum eſt anachoreticum propoſitum, imò verò, quod ſuprà tetigimus, quo tempore Cartuſiani ſunt exorti, anachoreticæ vitæ perfectio feruorque eximius deciderat. Adde quòd temporibus illis iam nõ poterat ille priſtinus anachoreticæ vitæ modus, qui ſecurior laudabiliorq; olim putabatur, obſeruari, vt ſcilicet poſt longã ſufficientẽq; in cœnobijs probationem, ad interiora deſerti tranſirent, in ſingulis cellis ſingulariter habitaturi, ibiq; diuinis contẽplationib⁹ vacaturi. Non enĩ tẽpora illa moreſque ſinebãt conſuetudinẽ illã obſeruari, ſed nec fieri quidem illud potuit, aut modò poteſt, partim

propter detrimenta quæ diximus, partim propter pericula atq; scandala, quæ ob huiusmodi discessum à cœnobijs oriri possent Si enim probus cœnobita à suis septis discedat,cæteri se cõtemni arbitrati, non parua turbatione afficiuntur. Afficiuntur & extranei mala opinione,scilicet existimantes, bonum bonos minimè deseruisse. Si verò dissolutè abscedat, maioribus se periculis exponit,oẽs scandalizat,& suis quoque perditis moribus perditos, perditus ipse perdit. Cũ igitur nec multò antè tẽpore possct huiusce modi cõsuetudo aptè seruari,nec pro voto quoque(vt prĩcipio solebat)actitari,nõ temerè dictũ est, vitã anachoreticã tũc tẽporis defecisse.Itaq; reliquum est ostẽdere,eam ipsam per Cartusianum ordinem instauratam, & modo quidem aptiori,fuisse. Quòd enim per Cartusianũ propositum anachoretica vita fuerit instaurata,facilè conficitur authoritate illius patris Clareuallensis,qui epistolam scripsit ad fratres Cartusiẽses de Monte Dei, in cuius fronte sic ait. Fratribus de mõte Dei, Orientale lumẽ,& antiquũ illũ in religione Ægyptiũ feruorẽ tenebris occiduis & Gallicanis frigoribus, inferẽtibus, vitę scilicet solitariæ exemplar, & cælestis formam conuersationis. Occurre & concurre in gaudio sancti Spiritus anima mea, & risu cordis in feruore pietatis, & in omni obsequio deuotæ voluntatis. Quid ni? Etenim epulari in Domino & gaudere oportet, quia Christianæ religionis speciosissima portio, quæ cœlos propiùs tangere videbatur, mortua erat, & reuixit: perierat de mundo, & inuenta est. Auditu auris audiebamus nec credebamus,legebamus in libris & mirabamur de antiqua solitariæ vitæ gloria & ma

Bernardus ad fratres de monte Dei.

gna in ea gloria Dei, cũ subitò inuenimus eã in campis syluę, in monte Dei, in monte pingui, vbi iam de ea pinguescunt speciosa deserti, & exultatione colles accinguntur. Vides apertè ex ijs verbis & anachoreticam vitam (quæ in partibus Oriẽtalibus inprimis radices egerat) tandem mortuam fuisse atque perijsse, & in Cartusiano ordine fuisse inuentam. Qua in re potes aduertere, quàm sint res humanæ mutabilitati subiectę, quámque mira prorsus ac stupenda rerum omnium vicissitudo sit. Siquidem regio illa Oriẽtalis, quæ olim fide inclita atque ornata fuit, nunc porcina impuri Mahumeti non lege, sed fæce contaminata est. Quę, inquam, anachoreticæ vitæ gloriosa parens extitit, modò nobilissima prole orbata, nefariæ vitæ cultrix est. E regione verò pars Occidua (quæ ipsius heremiticæ vitæ primùm expers fuerat) non tantũ particeps eius, sed instauratrix quoq; est effecta. Sic sic dum vna gens decidit, alia erecta est: dũ vna perdidit, alia inuenit: dũ vna decremẽtũ habuit, alia cepit incrementũ. Nõ igitur glorietur omnis caro, nisi in patre luminũ, à quo est omne bonũ optimũ, & omne donũ perfectum. Nõ glorietur, inquã, accinctus æquè vt discinctus. Sicut enim prę̃teritis seculis multa quę in honore fuerant, postmodũ corruerũt: ita & quæ nũc erecta sunt, faciliter pessum ire possunt. Possunt, inquã, possunt. Et quæ iampridem antiquata atque deleta fuerant, rursus pristinum decus recuperare. Sic putant nonnulli magnę eruditionis viri, Catholicam fidem, quæ nunc in Occidẽtali plaga floret, ad partes Oriẽtales tandem redituram esse. Sed ad institutum reuertentes, ostendamus anachoreticam vitam per Cartusianum ordinẽ

Gente una decidente, aliam erectam esse.
Iac.1.
3.Reg.20.

aptiori modo instauratã fuisse. Instaurata quidem est honestiùs,humaniùs,securius, perfectiusque.,Honestius quidem, quòd honestioribus indumentis, atque alijs ad humanam vitã pertinentibus vtantur Cartusianæ vitæ cultores, quàm prisci illi anachoretæ. Hoc enim flagitat partim sacerdotij dignitas,partim verò temporum conditio, tametsi abiecta atque humilia sint omnia, quę propositi sunt Cartusiani. Humaniùs quoque,quòd non tanta sit vitæ asperitas, quanta iamptidem in anachoretica vita reperiebatur,quod certis de causis(vt dicetur) effectum est. Securiùs insuper, quoniam & communis pater Cartusianus adest, à quo præsidiũ cõsiliumque in promptu petere possunt, & fratres quoque sibi vicinos habent,à quibus si forsan necessitatis vel tentationis subitæ quicquã emerserit,auxilium flagitare queunt. Perfectiùs denique, quòd cum ipsius solitariæ vitæ commoditatibus, perfectissimum obedientiæ bonũ aliaque votaconiũgant.Etenim sub actuali votiua odediẽtia,paupertate atq; castitate viuunt, quod prisci illi anachoretę nõ ità passim fecisse credũtur.Sed dicas,priscos anachoretas olim tales in vitę perfectione passim fuisse, quales hac tẽporũ fœce vel nulli,vel rarissimi cõperiuntur: quomodo igitur Cartusianũ propositũ perfectius dici potest? Respõdemus,nos de perfectione statuũ, nõ aũt de personaliũ meritorũ pręstantia disserere.Enimuerò si cum tanto charitatis feruore Cartusianum propositum iugiter,diligenterque obseruaretur,cum quanto studium anachoreticũ à vetustis Patribus seruabatur, haud dubiè viros incomparabiles atque admirabiles efficeret.Sed de ijs aliâs,Gaudeant igitur nostra

secula,

ſecula, quòd anachoreticæ vitæ decus per Cartuſianum ordinem inſtauratũ habent. Gaudeant & partes Occiduæ, quæ tanto diuinitùs munere donatæ ſunt. Gaudeat denique religio, quòd ſpecioſiſſima eius portio (quæ corruerat) per Cartuſianã vitã & mirabiliter excitata, & ſublimiter erecta eſt. Sed quid ſolùm dicimus, per Cartuſianum ordinem inſtauratã fuiſſe anachoreticam vitam? cur non potiùs apertè fatemur, (quod verum eſt) etiã cœnobiticã vitã per Cartuſianam quodã modo reparatam fuiſſe? Enimuerò ſi Cartuſianæ vitę qualitatem, temperamẽtum, ac mixtionem (de quibus primo libro diſſeruimus) diligenter luſtrauerimus, haud dubiè comperiemus; vtramq; vitam, ſcilicet anachoreticã, & cœnobiticã, ad ſuę primariæ orginis puritatẽ priſcæq; inſtitutionis gloriam per Cartuſianum ordinem reductam fuiſſe. Quandoquidem & bona illa pręcipua, quæ in vtraque vita reperire eſt, in Cartuſiana ſimul comperiũtur, & mala quoq; pericula, quæ vtriq; vitæ inſunt, in ea quoq, ac per eam deuitãtur oportunè Enimuero patres illi, qui Cartuſienſis ædificij fundamenta iecére, profundiùs animaduertentes multa ſociali vitæ, multaq; ſolitariæ (ſaltem extremæ) commoda periculaq; ineſſe, ſubtiliter curauerunt, vitæ genus quodam modo tertium, atq; conflatũ inſtituere, & multo temperamento vti, quò ſcilicet vtriuſq; bona ſimul adunarẽt, periculiſque omnibus conſulerent, & demum vitam vtranque ad ſuæ reducerent originis puritatem. Quod quidẽ conſecuti videntur Cartuſianum propoſitum inſtituendo: differenter tamen. præcipua ſiquidem eis cura fuit, anachoreticam vitam iamdudum extinctam ſuſcitare.

Ea de

Ea de re vitã, quæ ſimpliciter anochoretica foret, & nihilominus mixta quodãmodo dici poſſet, excogitârũt. In qua & omnia heremiticæ vitę bona ſimul cõponere, & mala periculaq; ꝓfligare pro virib⁹ ſtuduerũt. De cœnobitica aũt vita, licet nõ ita ſoliciti fuerint, multa tamẽ eius præcepta decerpentes, fecerunt vt antiqua eius veſtigia in Cartuſiana vita relucerent. Quòd ſi hæſitas, tolle perpetuam ſilentij cenſurã iugẽmque ſolitudinem à vita Cartuſianorum, procul dubio ibi puriſſimã illã ac pręſtantiſſimã vitam cœnobiticam ſiue cõmunem, quæ principio ſub Marco doctore apud Alexandriã agebatur, in ea inuenies. Itaq; qui ſubtiliter intueri nouit, facilè in Cartuſiano ordine priſcæ vitæ illius veſtigia cõperiet. Sic igitur vtraque vita ſuo modo reparata eſt, vtriuſque bona ſimul congeſta, vtriuſq; demũ pericula malaq; ſapienter per Cartuſianã vitam profligata putãtur. O itaq; mirandũ prorſus Cartuſianæ vitę cõmerciũ, ſtupẽda mixtio, digniſſimũ temperamentũ, quo & prima vitæ cœnobiticæ veſtigia conſeruãtur, & anachoretica vita ita ſapienter temperata eſt, vt modò ſecurior, portabilior, ac vtilior (quã olim) cẽſeatur. Sed de his iã ſatis. Iam verò de ipſius Cartuſianæ vitæ probatione diſſerendũ videtur.

Cartuſ. vita a cœnobitica in quo differat.

De ſextuplic i Cartuſianæ uitæ probatione, ſcilicet diuina, Synodali ſeu Eccleſiaſtica, iuridica, Pontificia, doctorali, & rationali. C A P. 2.

OBLOCVTOR.

QVã dicis tuę Cartuſianę vitæ probationẽ facile eſt improbare, probãdo eã nunquã approbatã, ſed ſemper reprobatã fuiſſe. Primùm

Primùm quidem Superis minimè probata esse videtur. Deinde ab Ecclesia quoque nõ probata, sed duntaxat permissa atque tolerata passim dicitur. Quinetiã videtur per Cõciliũ Lateranẽse sub Innocentio tertio celebratũ, & per Cõciliũ Lugdunense sub Gregorio decimo habitum, fuisse reuocata. Itidem nec à iure quoque probata reperitur, cũ de vita huiusmodi nulla prorsus in iure mentio fiat. Similiter nec à summis quoq; Põtificibus, nec à doctorib' probatis probata esse probatur, cùm de huiusmodi probatione nihil literarum monimẽtis creditũ inueniatur. Ad hæc nulla religio probata est, nisi sub aliqua regularũ probatarũ agatur. At verò Cartusiana vita sub nulla earum agitur: igitur minimè probata censenda est. Deniq; quod communis fama famat, nõ omninò deperditur: sed cõmunis fama est, vitã Cartusianã minimè probatã esse: igitur probabile nõ est eã esse probatã. PET. Quę Cartusianę vitę probationẽ improbando per te adducta sunt, passim fateor depromi solent. Verùm cùm apertissimè falsa sint, plurimùm demiror ignorantiã hominũ & temeritatẽ, qui ea leuissimè solẽt astruere, quæ prorsus falsa sunt. Admiror & liuidorũ insaniã, qui sępenumerò ea obijciunt, quæ mendosa esse optimè norunt. Miror denique nostrorum inertiam, qui tam iniquã ordini notam inferri scientes, non obstiterunt, nec in lucem ea protulerunt, quæ linguaciũ ora facilè cohibuissent. Vt igitur tandem penitus submoueatur tam iniqua calumniæ temeritas, dicamus Cartusianum ordinem sextuplici probatione, diuina scilicet, Synodali seu Ecclesiastica, iuridica, Pontificia, doctorali, rationalique probatum ac firmatũ esse.

Ordinem Cartus. sextuplici probatione confirmatum esse.

Inprimis

Inprimis Cartusianam vitam diuinitùs probatam esse,nullus nescit , nisi qui diuinam eius originem cõpertam nõ habet.Siquidem adCartusianum propositum instituendum,septem diuini Patres electi sunt,qui per septem stellas,diuo Hugoni Gratiōnepolitano Antistiti apparentes,significati credũtur. Locus ille ad Cartusianã vitã plantãdam diuinitus electus est. Deniq; alia permulta(de quibus primo libro satis tetigimus) diuinitus effecta, locupletissimè probãt Cartusianum ordinem diuinitùs probatũ esse. Itaque de Synodali seu Ecclesiastica probatione tangamus,probantes ordinem Cartusianum ab Ecclesia probatum,firmatum,acceptumq;penitus esse. Siquidem à tempore Cartusiensis ordinis multa fuère vniuersalia,sacraq; Concilia Ecclesiam ipsam referentia , quæ ordinem ipsum satis comprobârunt. Cùm enim multos ordines introductos (qui tolerandi non erant) Concilia ipsa expressè cassârint, funditusque exterminârint : cur quæso non etiam Cartusianum ordinẽ sibi notissimum , si pari modo improbationem merebatur,minimè reprobârunt?Nõne de personarũ acceptione Patres illi meritò incusandi essent,qui alijs sectis (quæ probãdæ non erant) prorsus reiectis,solum Cartusianum intactum dimiserunt? At verò cùm impium sit,talem sacris synodis notam imponere , dubio procul temerarium erit asserere, Cartusianum ordinem ab eis probatum non esse . Deinde,qui dicunt Cartusianum ordinem ab Eccesia dũtaxat toleratum, non autem probatum esse , haud dubiè Ecclesiam ipsam inertiæ atque incuriæ turpiter arguunt.Inertiæ quidem, quòd negligenter se habuerit,ordinem ipsum non reprobando, si

reproba-

reprobatione dignus erat. Incuriæ quoque, quòd viderit statum ipsum totũ per orbẽ penè diffusum atq; multiplicatũ, nec tamẽ curauerit ipsũ à reb' humanis profligare (si merebatur) sed dissimulauerit, alienisq́ue peccatis communicauerit. Hęc autẽ vitia cũ à pia mãtre penitus aliena fuisse non dubitentur (vtpotè cui iugis cura de suis filijs semper fuerit, & plurimum sollicita atque intenta sectis vel probandis, vel reprobandis) profectò absurdum erit putare Cartusianũ ordinem ab ea minimè probatum fuisse. Denique ordo ipse expressa, absolutaque probatione, de qua nulla calũnia fieri potest, decoratus est. Enimuerò pro tollendis ambagibus, quæ vel ignaros vel liuidos animos occupare potuisset, tandem ipsa mater Ecclesia in sacro Basiliensi Concilio legitimè congregata, ordinem ipsum Cartusianum expresśe probauit ac firmauit in hunc modũ. Sacrosancta generalis synod' Basileẽsis in Spiritu sancto legitimè cõgregata, vniuersalem Ecclesiam repręsentãs, Dilectis Ecclesiæ filijs vniuersis Prioribus, & fratribus vniuersarum domorum Cartusiæ ordinis, per Priores gubernari solitarũ, vbilibèt cõstitutarum, salutem & omnipotẽtis Dei benedictionẽ. Sacræ religionis, in qua mundanis abiectis illecebris virtutum Domino in humilitatis spiritu deuotum & sedulum famulatum impenditis, promeretur honestas, vt vobis, super illis, quæ conseruationi prosperi status vestri conueniunt, gratiosum vniuersalis Ecclesiæ fauoris præsidium liberaliter prębeamus. Hinc est, quòd vos & ordinẽ vestrum benignis amplectentes fauoribus. vestrisq́ue iustis postulationibus grato occurrẽtes assensu, omnes libertates, & immunitates à qui-

Concilium Basil.

Confirmatur & religio, & priuilegia Cartusiensium.

à quibuſcunque Romanis Pontificibus, ſiue per priuilegia & indulgentias aliàs vobis & quibuſuis veſtris domibus,& libertates, & exemptiones ſecularium exactionum ab Imperatoribus, regibus, Ducibus, principibus, & alijs Chriſti fidelibus rationabiliter vobis & domibus veſtris indultas: Necnon(ſalua moderatione Concilij generalis) cenſus & redditus, terras, villas,domos,poſſeſſiones,& alia bona,& omnia iura veſtra, ſicut iuſtè & pacificè poſſidetis, vobis & per vos domibus veſtris authoritate vniuerſalis Eccleſiæ huiuſmodi confirmamus. Vides ex prçfatis concilij Baſilienſis verbis,& Cartuſianã religionem(quam ſacram vocat) benignis amplexatã fauoribus,& eius priuilegia quoq; omnia expreſſe à ſancta Synodo confirmata fuiſſe. Quid,quæris ampliùs, Oblocutor? Cur mendacium ſpargis in vulgus, & Cartuſianum ordinem ab Eccleſia minimè probatum,ſed duntaxat permiſſum eſſe mentiris? Reſipiſce miſer, tuumque erratum,vel tandem agnita veritate, deſere. Sed quiſpiam fortè quærat, cur expreſſa probatio ab initio facta,vel literis repoſita non eſt? Dicimus, Maiores noſtros principio de humana probatione non curâſſe, prudenter animaduertentes, non quæ certa ſunt,ſed quæ dubia,probatione indigere. Igitur ſtatum ſuum certiſſimũ diuinituſq; probatum eſſe(vtporè anachoreticum)minimè dubitantes,non putauerunt humanã probationem quærendam eſſe.Adde quòd patres ipſi,qui Synodos celebrârunt, perſuaſum ſemper habuêre, per Cartuſianam vitam optimè inſtauratã fuiſſe vitam anachoreticam,quæ dubio procul probatiſſima ab omnibus ſemper reputata eſt: ea-

Cur ordo Cartuſia. ab initio probata nõ fuit.

propter

propter superuacaneum & penè contumeliosum inprimis putarũt, Synodalem censurã adhibere, & vitam ipsam, tam probatæ vitæ reparatricem, ac si dubia esset, scriptis comprobare. Itaque eam tanquam certissimam diuinitusque probatam amplexati sunt, putãtes non esse opus expressam eius probationem scriptis palàm cõmittere. At verò tandem intelligẽtes, quosdam vel ignorantia, vel liuore concitatos, in ipsum Cartusianũ ordinem passim oblatrare, atq; obijcere solere, quòd ab Ecclesia probatus non esset, Synodalẽ probationem expresso addiderũt: non tam ad probandam vitam ipsam (quæ externæ probationis minimè indigna putabatur, quippe quę probatione nõ indigebat) quàm ad comprimendas leuium huiusmodi linguas, temerariosque ausus, quibus ipsa graui, immeritaque iniuria afficiebatur. Iam verò iuridicã probationem tangamus, dicentes inprimis falsum esse, quod à quibusdam sciolis dici solet, sci licet iura ipsa vsque adeò Cartusianum ordinẽ parùm reputasse, vt nec de eo quidem alicubi verba fecisse reperiantur. Hoc enim commentũ atque cauillum ita est à vero prorsus dissentiẽs, vt nihil magis. Enimuerò multis in locis iuris Canonici expressa de Cartusianis mentio habetur, & (vt tangamus , quæ nobis in præsentiarum occurrunt) primùm quidem in Decretalibus de Cartusianis agitur , maximè verò libro quinto , titulo de Simonia, Capitulo, Per tuas literas . Vbi Innocentius tertius Priori Cantuariensi de quodam Cartusiensi scribit, cuius hęsitationi consulit. Similiter in eodẽ libro titulo de homicidio, capitulo, Sicut ex literarum. Vbi Innocentius tertius Priori & fratri-
bus

bus Cartusiensibus scribit. Itidem in sexto Decretaliū libro tertio, De decimus, capitulo Statuto, de eisdē Cartusianis mentio habetur. Quibus, & Cirstercienfibus datur priuilegium percipiendarum decimarum: quemadmodum ibi videri potest. Porrò in extrauagantibus communibus de regu. & transe. ad reli. capitulo: Viam ambitiose, de ipsis quoque Cartusianis fit mentio Qui tanta donantur præ cæteris ordinibus prærogatiua, vt religiosos mendicantes in suum consortium soli admittere queant. Nulli enim alij monachi huiuscemodi libertate potiuntur, sed eis vniuersis mendicantes recipere, sicut & mendicantibus ipsis ad eos transire, sub excommunicationis pœna prohibetur. Quibus alijsq; id genus animaduersis, planè falsum esse cōstat, quod ignari oblocutores in hac parte temerarie ac impudenter obijciunt. Sed ad probationem pontificiam, confirmationemque papalem transeamus. Enimuerò Cartusianus ordo ab ipsis summis pontificibus mirificè probatus, & (quod maius esse putatur) egregiè commēdatus est. Commendatus, inquam, non à duobus aut tribus dūtaxat, sed ab omnibus penè qui à tempore iustitutionis eius fuerunt. E quibus xxxiiij. & suprà leguntur, varijs priuilegijs ac libertatibus ordinem ipsum donasse, totque ac tāta cōtulisse, quanta alteri religioni dedisse nunquam putantur. Denique nōnulli eorum nec probatione, nec commendatione, nec priuilegiorum concessione satis contenti, vt paternum affectū magis ac magis ostenderent, quasdā ipsius domos fundauerunt, extruxerunt, dotaueruntque & decēter & sufficienter. Quid hic dicturi estis miseri oblocutores? Sed alij ordines interdū ab

vno duntaxat summo Pontifice confirmati, passim approbati dicuntur. Nónne & Cartusianus etiam probatus extra cõtrouersiam reputari debet, quem tot summi Põtifices probauerũt, laudauerunt, ampliárunt, ac priuilegijs (quorum nonnulla in corpore Iuris contenta esse docuimus) liberaliter donauerunt, & demum multis & honorib' & beneficijs hacten' sunt prosecuti? Dicitis ea, quæ deprompta sunt, comperta nõ esse. Quæ si certa essent, ordinẽ ipsum citra omnẽ dubietatem probatum conficerent. Opportunè hanc hæsitationem proposuistis. Quę, vt à pectoribus vestris prorsus exeutiatur, dictaque nostra comprobentur, afferenda putamus, quæ de ordine Cartusiano ipsorum summorum Põtificum Bullis, seu literis Apostolicis continẽtur. At verò quoniam tędiosum, superfluũque foret singula in medium afferre (grande enim volumen flagitarent) pauca de multis protulisse sufficiat. Inprimis ergo Alexander tertius prodeat, qui Guigoni Priori Cartusiæ, aliisque fratribus scribẽs, Cartusianum ordinem suis in literis ita cõmendasse legitur. Cùm vos (inquit) per Dei gratiã multa præemineatis gloria meritorum, & vitam solitariam eligentes diuinę cõtemplationi arctiùs intendatis, bon' odor religionis vestrę ad id nos inducit, vt communi, & speciali debito, quieti vestrę debeamus intendere, & iura vestra summopere conseruare. Eapropter dilecti in Domino filij, vestris iustis postulationibus clementer annuimus, vestram & alias domos ordinis vestri cum omnibus bonis, pascuis, & possessionibus, quas inpręsentiarum iustè & canonicè possidetis, aut in futurũ iustis modis, præstante Domino, poteritis adipisci, sub beati

Vita et ordo Car. a summis Põtificib' summe commẽdatur.

Petri,& nostra protectione suscipimus,& præsentis scripti priuilegio communimus,& termi nos,quos rationabiliter statuistis,vobis & domi bus vestris auctoritate Apostolica confirmam⁹. Idem Archiepiscopo Viennensi & eius Suffraganeis,ita quoque scripsit. Non latet discretionis vestræ prudentiã,quanto desiderio,quãtoq; amore prædicti fratres diuinis intendant obsequijs,& abnegantes carnalia desideria, rerum terrenarum delectationes spernentes , sobriè, iustè,ac piè in hoc seculo viuere elegerũt,& incessanter supernæ meditationi proposuerũt vacare. Vnde dignum est & conueniens , & consentaneum rationi,vt in tam sancto,& pio proposito pontificalib⁹ adiuuẽtur studijs,& necessarijs ac opportunis foueãtur auxilijs. Post Alexãdrũ tertiũ,Luci⁹ terti⁹ etiã statũ ipsum laudasse hoc pacto reperitur. Domũ Cartusiẽsis heremi,in qua diuino mãcipati estis obsequio,sub beati Petri,& nostra protectione suscipim⁹, & præsentis scripti priuilegio cõmunimus. Inprimis siquidẽ statuẽtes, vt ordo heremiticæ vitæ qui secundũ Deũ in eodẽ loco institut⁹ esse dignoscitur,perpetuis ibidẽ tẽporib⁹ inuiolabiliter obseruetur. Post Luciũ tertiũ,Clemens 3. in Cartusianorũ quoq; laudibus ita versatus est. Inter virtutũ aromata, & sanctorũ fragrãtiã studiorũ,opinionis vestræ balsam⁹ suo nobis odore discernitur . Qui cùm se asperioribus institutis à mũdana separet vanitate,& præclara resplendeat gloria meritorum , nobis est ampliùs honorandus . Prouidendum quoque diligentiùs est, & cauẽdum,ne quietem sanctam improbitas alicuius valeat conturbare. Post Clemẽtem tertium, Cœlestin⁹ terti⁹ etiã Cartusianos ipsos huius-

huiuſcemodi laudibus extulit. Paci & tranquillitati veſtræ tantò propenſius prouidere volentes, quantò arctiùs diuinis eſtis obſequijs mancipati, & in contemplationis arce procul à terrenorum tumultu ſemoti, piæ poſtulationi veſtræ faciliùs annuimus, & fauorem Apoſtolicum libẽtiùs impertimur. Inde eſt, quòd (vt inſtituta veſtri ordinis perpetuam habeant firmitatẽ, prout approbata ſunt, & à bene vtentibus obſeruata) rata in poſterũ fore decernimus, & authoritate qua fungimur confirmamus. Poſt Cæleſtinũ tertium, etiã Innocentius tertius ita religionẽ Cartuſienſem collaudat. Cùm vos per Dei gratiam multa præemineatis gloria meritorũ, & vitam ſolitariam eligentes diuinæ contemplationi arctiùs intendatis, ad id nos bonus odor veſtræ religionis induxit, vt cõmuni & ſpeciali debito, quieti veſtræ debeamus intẽdere, & iura veſtra ſummoperè conſeruare. Poſt Innocentiũ tertiũ, Honorius tertius etiã Epiſcopis ſcribens, Cartuſienſes hoc modo commendaſſe traditur. Cùm dilecti filij fratres Cartuſienſis ordinis acceptis pennis columbæ in mentis ſolitudinem euolârint, illicq; pro ſuis gemant & aliorum peccatis, in ara cordis mactatis carnalibus deſiderijs, holocauſtum offerentes Domino ſemetipſos, ne pedes quos lauerant, cogantur iterum inquinare. Porrò Alexander quartus, his præconijs Cartuſianos affeciſſe dicitur: Cæleſtis (inquit) amor patriæ mentes veſtras ſic allexiſſe perſpicitur, vt quaſi hoc ſolùm delectationẽ vobis tribuat, quod diuinæ voluntati ſit placitum, & ſalutem proferat animarum: Procedit ex hoc, quòd nos veſtris pijs petitionibus fauorem largiri beneuolum delectantes, maximè cùm ex Apoſtolici

cura

cura teneamur officij, circa religionis augmentum attēti & vigiles inueniri. Idem quoq; alijs in literis Cartusianum statum ita extollit: Amictus lumine sicut vestimento, Dei filius Dominus Iesus Christus suam sacrosanctam Ecclesiā, quasi tot videtur illustrasse luminibus, quot in ea constituit gradus, & ordines virtutum insignijs, & cultus diuini studio refulgentes. Inter personas siquidem alias, quas in laudem sui nominis virtus altissimi ab antiquis tēporibus vsq; nunc assumpsisse dignoscitur, illi quasi videntur fuisse pręcipui, qui vestri sanctitatē ordinis sunt professi. Vigiles etenī & solliciti ad hoc ipsi studuerunt assiduè inueniri, quòd & sponsus cœlestis in eorū cōscientijs haberet lectū floridum, & Christiana religio de ipsorū cōuersatione Angelica, sumeret sanctitatis exemplum, sede Apostolica de hoc multitudinem spiritualis lætitiæ sæpius consequente. Clemens quoq; 4. ijs laudibus ordinem ipsum est prosequutus: Speciali gratia & fauore illa vos de causa dignos potissimè reputam⁹, quia toto cordis affectu ad hoc semper intenditis, vt per sānctæ cōuersationis & vitæ studium in conspectu Dei & hominū placeatis. Idem quoq; alijs in literis perpulchrè ità infit: Christi sponsam sanctam Ecclesiam nullam rugam habentem aut maculam, sub vnitate fidei religionū vniuersitas non mediocri venustate decorat. Quæ licet vna dici possit & debeat, propter suorū ciuium vnitatem, suis tamē per orbem domibus distributa, supernæ retinet ciuitatis exēplar: quæ cùm sit vnica, multas habet, testāte Domino, mansiones. Hęc est veteris quidem archa Noë miro studio fabricata, mansiunculas habens, & cameras, ac tristega. Ioan. 14. Gen. 6.

Gen.37. Hæc Ioseph mystici tunica polimita. Hec de-
Ioan.19. mum ipsius Domini vestis est inconsutilis, sed desuper contexta per totum: vt ex his pateat & Ecclesiæ ipsi' vnitas, quæ regulariũ distinctionẽ professionũ nõ abijcit, & earundem diuersitas, quæ materni corporis nec tollit, nec lacerat vnitatem. Ad hãc sanè pulchritudinẽ mirabilẽ, qua splendet, & splenduit quasi quadã varietate cir-
Psal.44. cundata pia mater, retroactis temporib' adiecit plurimùm ordo vester, à suis fundatoribus viris spiritualibus, & tanquàm adeps à carne penitus separatis magno pariter & exacto consilio circuncisus: qui ab hominum segregati consortijs, & ad vitę subsidia necessaria satis paucis cõtenti, aquilarum more nidum suum in arduis posue-
Iob.39. runt, in præruptis silicibus, & inaccessis rupibus habitantes, deliciarum hortum, squalentis heremi solitudinem arbitrari: vbi lectionib', oratio-
Luc.10. nibus, & contemplationi vacantes, sollicitudine
Ioan.22. Marthæ sepo sita, subsederũt ad pedes Domini cum Maria. Insuper Ioannes xxij. ipsum tali laude ornasse cõperitur. Actus vestros in regis ęterni beneplacito dirigentes, exercitio virtutũ cultui religionis intenditis, & per deuotarũ orationum instantiam salutem quęritis animarum. Sicque propitiationem cœlestis gratiæ promerentes, ad æternę beatitudinis brauium tenditis, tanquam benedictionis filijs repromissum. Propter quod dignè meruistis Apostolicis attolli fauoribus, & illius prerogatiua gratię cõmuniri, per quã vobis commoda quieti s accrescant, vestræque religionis status ad laudẽ diuini nominis augeatur. Clemẽs quoq; sext' in ipsi' ordinis cõmendationẽ ijs verbis vsus est. Præsignis ordinis vestri sacra religio in agro dominico diu ina dispo-

dispositione plãtata, ex suę institutionis exordio per insigniũ meritorũ gratiã, & exemplaris vitæ doctrinam, vberes hactenus in vniuersa Ecclesia honestatis & salutis fructus protulit & producit. Et ideo dignũ & congruũ arbitramur, vt ordinẽ ipsum, personas & loca eiusdẽ oportunis munia mus pręsidijs, & specialibus fauoribus attollam⁹. Idẽ alijs in literis sic Ordinẽ attollit. Ad fructus vberes, quos Cartusiensis ordo in agro militãtis Ecclesiæ plantatus, dextera Domini velut arbor bona produxit hactenus & producit, considerationis nostrę oculos extẽdẽtes, & attẽdẽtes, quòd dicti ordinis professores mũdo mortui, soli Christo (qui est vita) viuentes, pro vniuersali fideliũ salute incessanter ad Dominũ preces fundũt, dignũ ducimus, vt illa eos prosequamur pręrogatiua fauoris, per quã eis submoueam⁹ scandala, & quietẽ etiã procuremus. Innocentius sextus etiã Cartusiense studium hoc eulogio decorasse legitur. Inrer cunctos religionis monasticę professores, quibus veluti rutilãtibus margaritis militãs coruscat Ecclesia, vestri Cartusiensis ordinis candidi Nizaræi splẽdore illustrant eximio Ecclesiam memoratam. Vitæ quidẽ munditia nitidi, feruore charitatis igniti, continentiæ cingulo lumbos succincti, mundo mortui, Christo viuũt. Dignè igitur Ordinẽ ipsum & eius mẽbra, (pręsertim nostrã domũ Vallis benedictionis de villa noua, dicti ordinis Auinionensis Diocœsis, quã nup inspirãte Domino fundari & cõstrui fecimus) Apostolicæ benedictionis dulcedine libẽter & fauorabiliter præuenim⁹: vt dictę dom⁹ nouæ plãtatio opportuni rore irrigata suffragij à noxijs authore Domino præseruetur, & fœlicibus coalescere valeat incrementis. Gregorius xj.

Ioan.14.

Cartusiani quoque propositi laudes reticere nō potuit, sed in eius exaltationem ita prorupit: Pręsignis ordinis vestri religio fœcunditate referta virtutum, & meritorum cōspicua sanctitate, necnon & deuotionis synceritas, quam reuerēter & sedulè erga nos, & Romanā exhibetis Ecclesiā, promerētur, vt vos Apostolici fauoris plenitudine prosequētes, vobis assiduè reddamur ad gratiā liberales. Bonifaci⁹ nonus, Cartusianæ religionis præconijs, ex suo etiā aliquid addendū cēsuit, cùm inquit: Sacrosancta Romana Ecclesia Mater cunctorum fidelium & magistra, in agro virtutum, vestri ordinis (cui altissim⁹ benedixit) & in decore sanctæ religionis, sub qua mūdanis abiectis illecebris deuotū ac sedulum exhibetis Domino famulatū, exultat, & iubilat: pręsertim dū prospicit, quòd vos ad alta virtutum gradibus, per exercitiū bonorum operū, & pręclara sanctitatis merita procedentes, trahitis ad Diuinæ maiestatis obsequium alios per exempla, vitam ducēdo pijssimam, & frequēter diuinis laudibus, ex quibus diuinę gloriæ maiestas attollitur, deuotissimè insistendo, & huic mundo mortui, ac Domino nostro Iesu Christo, qui est vita, viuētes pro vniuersali salute fideliū ad Dominū preces funditis incessanter. Propter quæ eundē vestrū ordinem, quem erga nos & prædictam Ecclesiā deuotionis claritate prælucere cōspicim⁹, infra claustra nostri pectoris paternis affectibus cōtemplantes, circa bonum statū ipsius ordinis feruentibus studijs vigilamus. Quid plura? Si omnia Cartusiensis ordinis tùm præconia, tùm priuilegia in ipsorum summorum pontificum literis contenta, quibus ordinem ipsum probârunt ac mirificè

com-

commendárunt, afferre vellem, grandi volumine opus esset. Addam nihilominùs, nõ satis fuisse ipsis pontificibus Cartusianum ordinem & laudib⁹ & priuilegijs illustrẽ probatúque ostendere, nisi & opere ipso hoc mõstrarẽt. Enimuerò multi ex his domos Cartusiensis ordinis fundasse atque dotasse leguntur. In quibus est Vrbanus quint⁹ qui vnã de pręcipuis Ecclesijs Romę scilicet Hierusalẽ, quæ ad sanctã crucẽ dicitur, ordini Cartusiano contulit, in qua & cõuentus Cartusian⁹ extructus cernitur. Innocẽtius tertius vnã quoq; domũ eiusdem ordinis in honorem Beati Bartholomæi extrui fecit. Itidem Ioannes vicesimus secundus domum Bonipassus ordinis prædicti fundauit super Durentiam, in qua & sepultus est. Insuper Innocentius sextus Vallis benedictionis domũ iuxta Auinionẽ in villa noua ędificauit, vbi & sepulturã accepit. Edificauerũt & alij Ecclesiæ prelati, principes quoque permulti, vtpotè Reges Francię, Angliæ, Boemiæ, Hungariæ, Arragonię, Cilicię, similiter & Comites, Barones, alijque viri illustres. Quod nũquã attẽtassent, nisi ordinẽ ipsum sanctum, probatum atque confirmatum certò sciuissent. Quòd si quispiam post hęc ipsum ordinem improbatum esse, vel hæsitabit, vel inficiatus fuerit, se prorsus mentis inopem & pertinacem ostendet. Cæterùm doctoralẽ probationem subijciamus, hoc est, afferam⁹ illustriũ, peritorumque virorum dicta præclara, quibus ordinem ipsum Cartusianum laudibus ornauerunt, probatumque esse gloriosè monstrauerũt. Sanè Theologi, Iurisperiti, Medici, Philosophi, Sũmistæ, Historiographi, Oratores, Poetæ, omniũq; bonarũ artiũ professores, qui vel inuidiæ

Multos ex Summis Põtificibus domus Cartusienses fundasse.

mor-

morbo, vel ignorantię cęcitate non laborârunt, Cartuſianũ ordinẽ multis laudibus affeciſſe nõ dubitantur. E quibus nonnullos decerpere duntaxat nobis certũ eſt, ne ſi omnes afferre tentauerimus, vel oneri ſuccũbamus, vel tędiũ patiamus. Itaq; primi prodeãt in mediũ, qui de ſanctorũ patrũ ac Theologorũ grege fuerũt: quorum vnus ac pręcipuus fuiſſe non dubitatur diuus ille Bernardus Clareuallẽſis, vir nunquã ſatis laudatus. Hunc enĩ Cartuſianos magno in pretio ſemper habuiſſe, eoſq; laudib⁹ extuliſſe, ſua ſcripta luculẽter probant. E quibus, vt illa ad fratres de mõte Dei epiſtola (cuius forſan titulus tibi ſuſpectus eſt) ſilentio nunc pręterea tur, extãt indubitatæ eius epiſtolæ, quibus luculenter cõſtat, quanti fecerit, quantumq; probauerit Cartuſianos. Teſtis eſt inprimis illa, quæ inter epiſtolas eius ponitur, xi. quã ad Guigonẽ, quintũ maioris Cartuſiæ Priorẽ, alioſq; fratres dedit. Cuius ſalutatio hæc eſt. Inter Patres Reuererndiſſimis, & inter amicos chariſſimis Guigoni Priori Cartuſienſi, cęteriſque ſanctis, qui cũ eo ſunt, frater
Epiſt. 12. Bernardus de Claraualle ſalutẽ æternã. Teſtatur
Epiſt. 153. & altera eiſdẽ miſſa, quæ inter epiſtolas xij. col-
154. locatur. Teſtantur & alię ad Bernardum Priorẽ Portarum ordinis Cartuſienſis, ad cuius preces pulcherrima commentaria in Cãtica canticorum Bernardus ipſe Clareuallẽſis edidit. In quibus omnibus videre eſt, quo amore, quo pretio, quibúſue laudibus Cartuſianos ſemper ſit proſecutus. Quod profectò tantus vir minimè feciſſet, ſi Cartuſianum negotium & ſanctum & probatum non ſenſiſſet. Sed alios proferamus. Dominus Ioannes Gerſon Cancellarius Pariſienſis, Theologus celeberrimus, & inter cæteros
maximè

maximè cõsolatorius, multis in locis suorũ probatissimorũ scriptorũ de Cartusianis agens, eosq́; mirificè laudans atque defendens, inter cætera dicit in opusculo contra impugnantes ordinem Cartusianum, eum esse planè confirmatum, & sæpe vt patet (inquit) in pluribus priuilegijs, & ipsis statutis. Et subiungit. Tamen demus locũ huic obiectioni, & sub paucis verbis dicamus, sufficere ad confirmationem cuiuscunque religionis, collegij, seu congregationis, spiritalis vitæ sanctitatẽ, hoc est, in seruitio Dei virtuosam perseuerantiam, absque etiam approbatione sedis Apostolicæ. Et hæc est approbatio seu confirmatio inuisibilis Spiritus sancti, & ipsius vnctio quæ docet de omnibus. Et hoc est, quòd dicitur Actuum quinto, Si opus non est ex Deo, dissoluetur. Nec Ecclesia primitiua, imò iam per multos annos adulta, his confirmationibus & approbationibus vtebatur. Tandem Ecclesia videns confusionem in religionum multiplicatione, & hæresum puilulatione, strictius admouens manum tanquã mater sollicita, reprobauit omnes religiones Mendicantium, quatuor exceptis. Neque ampliùs aliqua religio instituetur, nisi approbatione Sedis Apostolicæ. De religionibus aũt antiquis nõ legimus aliquã approbationẽ expressam sedis Apostolicæ, sed eorũ vita sancta, Ecclesia sciẽte, & eis vt viris sanctis & approbatis cõmunicante, & multa & varia priuilegia cõcedente, erat eorũ plena confirmatio Est autẽ Cartusiẽsis ordo cęteris omnibus antiquior, exceptis Benedicti & Augustini ordinib'. Fuit enĩ circa annos viginti ante ordinẽ Cisterciensẽ, & per centũ triginta annos ante Prędicatores & Minores, cæterosq́ue mẽdicantes. Hæc

1. Ioan. 2.

Actor. 5.

Antiquitas religionis Cartusian.

Hæc Ioannes Gerson. Cuius & præceptor dominus Petrus de Aliaco Theologus eminentissimus & Episcopus Cameracensis atque Cardinalis, in Cartusianorũ laudibus etiã versatus fuisse dicitur. Alius quoque Petrus Blesensis dict', ad quendã nouitiũ Cartusianũ scribẽs, eumque grauissimè increpans, qui vento quodam instabilitatis atque erroris spiritu agitatus, susceptum ordinem deserere volebat, ordinem Cartusianum multis laudibus extulit, inter cætera dicẽs: Ibi probatissimæ religionis est schola, summus ibi modestiæ vsus, morũ regularitas, fraternitatis affectio, pax animi, omnium communicatio, mutua obsequia, disciplinæ vigor, amor obedientiæ, vinculum charitatis, carnis seruitus, hospitalitatis exhibitio, legẽdi libertas, vigiliarũ excubiæ, meditationis quies, & deuotio psalmodiæ. Insuper Nicolaus de Clamengijs Theologus admodùm eruditus, in Tractatu quẽ de fructu Heremi prænotauit, de Cartusianis multa cũ laude meminit. Sed & Arnoldus Costius Carmelita tãto affectu Cartusianos est prosecutus, vt librũ fecerit in eorũ laudẽ pulcherrimũ, quẽ de viris electis sacri ordinis Cartusiensis prænotauit. In cuius prologo inter cætera hoc modo dicit: Plantatio Dei est, quæ vt vinea Domini Sabaoth præcelsa iam excreuit in immẽsum, & quæ sequuntur. Porrò vt de iurisconsultis agam', Hostiensis in proœmio Summæ suæ ait, religiosos, specialiter fratres Cartusienses, Euãgelica Apostolicaq; lege & dictis sanctorũ patrum regi. Ioannes Andreæ (qui à Papa excellẽtissim' iurista, à Panormitano iuris Canonici speculũ, ab alijs verò fons canonũ appellatur) in Nouella, de Cartusianis multa cum laude meminit,

minit, videlicet de decimis li.xi.vbi ita dicit: Ordinē Cartusiēsem & Cistercienſem multis ſpecialibus beneficijs ab olim ditauit & honorauit Eccleſia. Vbi & domū Cartusiēſis ordis prope Bononiā ſe fundaſſe gloriatur. Et in capitulo, Conſiliū de obſer. Ieiu. tractatū ab Arnoldo de villa noua, pro Cartuſiani ordinis defenſione confectū, cōtra Cartuſienſiū obtrectatores ſummat. Alijs deniq; in locis de Cartuſianis verba faciens, eos probat, laudat, tueturq; vehementer. Ad hæc Ioannes de Liguerijs Iuriſperitus præſtantiſſimus (quē refert Panor. de foro cōpetenti, cū cōtingat) multi facit Cartuſianos. Nam & probare volens correctionem monachorum ad Abbatem ſeu ſuperiorē pertinere, de Cartuſianis peculiariter meminit. Cęterùm vt de Medicis agamus, reticentes tamen quòd Triſianus inſignis Medicus (qui & plùs quàm Commentator à medicis nuncupatur) re ipſa Cartuſianum ordinem probauit: afferamus Arnoldum de villa noua, omnium qui ſuo tempore floruerunt medicorum facilè principem, quem & ipſe Ioannes Andreæ ſummum medicum vocat. Hic enim quanto in pretio habuerit, quāq; probatum indubitanter reputârit ordinē Cartuſianū, luculenter ſuis ſcriptis oſtendit, quibus ordinem ipſum non modò laudauit atq; probauit, ſed & cōtra omnes, qui præſertim ipſum de abſtinētia carnium impugnabant, viriliter ſubtiliterq; defendit. Adde quòd Summiſtę etiā de Cartuſianis multa cū laude ſunt proſecuti. Inprimis dominus Antoninus, tertia parte Summæ ſuæ, titulo xvi. de Cartuſianis mentionē facit, dicēs eos haberi in magna reuerētia ab Eccleſia. Angelus quoq; in ſumma ſua Cartuſianos laudat,

laudat, eosque tuetur. Historiographi quoque seu Scriptores illi, qui aliorum gesta scriptis reposuerunt, de Cartusianis mentionem faciunt. In quibus est Vincentius historialis libro xxix. qui de Cartusiensibus agens, multis præconiorum titulis eos exornat. Similiter Platina de Vrbano secundo agens, Cartusiēsis ordinis meminit. Itidem Gaguinus Ludouici Grossi Francorum Regis gesta referens, ait: Cartusienses durissimam austeritatem & parsimoniam eo tempore, suæ sanctitatis lumen exhibuisse. Quibus tamen verbis, ne in errorem traharis, sane intellige, Cartusianum ordinem tunc non cœpisse, sed incrementum famamque maiorem accepisse. Ad hæc Supplementum Chronicorū, Fasciculus temporum, Epitome Chronicorum, alijq; Historici, de Cartusianis magna cū gloria meminisse leguntur. Denique Oratores, Poetæ, alijq; magnæ conditionis viri, etiā Cartusianos multis laudibus affecerunt. Inter quos est Franciscus Petrarcha, Similiter Abbas Trithemius, qui in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, de Cartusianis multis in locis commemorat. Itidē Sebastianus Brant, qui de laude Brunonis & exornatione Cartusiensis ordinis carmen Sapphicum peruenustum edidit Sunt alij denique permulti, quorum nec nomina quidē nobis inpræsentiarum occurrunt, qui in Cartusianas laudes certasse videntur. Eos autem attulimus, qui sua quasi sponte se nobis ingesserunt. Sed iam addenda est nouissima probatio, quam rationalem diximus. hoc est, ratione probandū est, Cartusianum ordinem meritò probatum & esse, & reputari debere. Inprimis ordo ille probatus censeri debet, qui à Superis probatus fuisse optimo iure

iure creditur. Sufficit enim ad probationē status, huiusmodi probatio. Quid enim facit probatio humana, si non assit diuina? At diuinitus probatum esse Cartusianū ordinē, exēpla signaq; multa (de quibus superius dictū est) luculenter mōstrarunt. Deinde probata illa vita dubio procul iudicari debet, quæ probatissimæ vitæ instauratrix est. Cùm igitur satis sit ostensum, Cartusianam vitam anachoreticæ vitæ (quæ admodum probata semper fuit) optimè reparatricem esse, haud dubiè probata existimari debet. Porrò status ille probatus citra dubitationē putandus est, qui ab innumeris penè summis pontificib⁹, probatisque patribus & probatus, & miris laudibus multisque priuilegijs, ac demū magnis beneficijs insignitus ac exornatus legitur: Sed ita esse de Cartusiano statu, iam satis superque docuimus. Insuper negotium illud extra controuersiā confirmatū est reputandum, quod rationi consentaneum est, & longissimo tempore durauit. Nam, vt inquit Gamaliel Actuum quintò. Si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissoluetur: si verò ex Deo est, nō poteritis dissoluere. Actor. 5. At verò negotium Cartusianum prorsus rationi consonū est, & longissimo quoque tēpore in sua integritate perseuerans, nullum adhuc dissidium sensit. Igitur probatum omninò putari debet. Neque verò dicimus, propter solam temporis diuturnitatē ac perseuerantiā negotiū aliquod probandū esse, cùm multa (prò dolor) incepta nefariaque longissimis interdum temporibus durauerint: sed vbi diuturna perseuerantia, pietas, & ratio simul coëunt: profectò conficiunt, negotium aliquod probatum censeri debere; quod in proposito luculenter constat.

Ad hæc

Ad hęc status ille haud dubiè probatus censeri debet, in quo & vitam, & terminum vitæ egerunt viri probati, quorum & sanctitas etiã mirandis signis patefacta est. Sed ita est de statu Cartusiano, vtpotè in quo viri sancti atque insignes vixerunt, quod ex sequentibus manifestũ euadet. Denique propositum illud certam probationis opinionem meretur, quod regulã sui directiuam optimè probatam habet. At ita esse de proposito Cartusianο manifestum erit, cùm probatum fuerit, regulam eis probatam esse: quod sequenti capite facere certum est. Quibus animaduersis, satis mirari quorundam insaniã non possum, qui pertinaciter ac palàm asserere non verentur, Cartusianum ordinem probatum non esse: cùm tamen nullus alius æquè probatus aut certè probatior inueniri possit. Sed horũ impiã ridiculamq́ue temeritatem missam facientes, de Cartusiana regula prosequamur.

Præmissa regulæ definitiõe, probatur primo, Cartusianos regulã habere, eamque probatam. Deinde cur nihilominus regulæ nomine usi non sint. Denique cur nullam regularum illarum, quæ passim probatæ dicuntur, acceperunt. CAP. 3.

OBLOQVVTOR.

Vix risum cohibere possim, cùm nouum apertumq́ue mendacium à te excogitatum audio. Quis enim vnquam audiuit Cartusianos regulam habere? Imò verò quis nescit, eos nulla vnquam regula seu lege probata vsos fuisse? At verò ne dũtaxat ridẽdo, sed etiã rationibus agẽdo, quod cœpi conficiã: inprimis iuuat probare, Cartusianis nullã regulam esse.

Siqui-

Siquidem Cartusiani ipsi cōsuetudinibus ac statutis reguntur atq; vtuntur. At verò statuta ipsa sane Regula dici non possunt: tùm quòd inter regulam & statuta multum discrimen esse non dubitatur: tùm quòd nec definitio, nec interpretatio regulæ statutis illis conueniat: tùm etiam quòd nec ipsum quoque regulæ nomen Cartusianis in statutis inueniatur. Sed quomodo posset, cum glorientur Cartusiani, se nullam præcedentium Patrum regulam accepisse? Porrò si regulæ nuncupatio Cartusianis statutis tribueretur, illa tamen probata dici non posset, cùm quatuor passim regulæ duntaxat probatæ esse ferantur, scilicet Basilij, Augustini, Benedicti, & Francisci. Cùm igitur sub nulla earum lex Cartusianorum contineatur, probata dici non potest. Denique lex Cartusiana à nullo vnquam probata fuisse reperitur. Nec iniuria quidē. Est enim planè indiscreta ac inhumana. PET. Propositum negotium aggrediendo primùm ostēdere oportet, Cartusianos veram regulam habere. Deinde regulam ipsam veram probatāq; esse. Insuper, cur nihilominùs Cartusiani ipsi regulę nomine vsi non sint. Postremò cur nullam quatuor regularum, quæ passim probatę dicūtur, susceperint. Primum itaque adorientes, ante omnia supponamus, quid sibi regula velit. Regula, sicut & pleraque alia vocabula, duplicem significantiam habet, scilicet primariā, & secundariam, siue transsumptiuā. Igitur primo modo sumpta, norma est, qua lineæ dirigūtur: hoc est, instrumentū quoddam materiale, quo scuptores, latomi, fabri, alijque varij opifices pro suis operibus dirigendis vtuntur. Quā significantiam, vtpotè nostro proposito minimè

Regula quid sit & quotuplex.

Hh con-

consentaneam, prætereamus. Altero verò modo regula si capiatur latissimè, omne illud est, quo nõ in lineis, sed in rebus alijs tanquã forma quadam dirigimur seu regulamur: quomodo ij qui bene viuunt, similiter qui alijs præsunt, aliorum regula esse dicuntur: quomodo & gratia Dei ab Apostolo regula dicitur, cùm inquit ad Corinthios x. Nos autem non in immensum gloriamur, sed secundùm mensuram regulæ. Vbi sanctus Thomas ait, Mensura regulæ, est quantitas gratiæ, per quam bene regulamur, ne à Deo deuiemus. Idemque amplius doctrinã suam regulã vocat, cùm ait: Quicunque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos & misericordia, ad Galathas vltimo. Quo etiam modo omnis præceptio, forma, lex, constitutio, consuetudo, seu documentum quo dirigimur, atque regulamur, regula dici potest. At verò magis vsitatè sumendo regulam, documentum quoddã est, quo in sciẽtijs, artibus, atque moribus dirigimur. Documentum dico, vnum vel plura, partiale, aut totale. Hoc modo regula ab Isidoro capi videtur, qui eam ita interpretatur: Regula, inquit, dicitur, eò quòd rectè ducit, nec aliquid aliorsum trahit. Alij dixerunt, regulam dictam, eò quòd regat, vel quòd normam rectè & bene viuendi præbeat, vel quòd distortum, prauumque corrigat: quod Gratianus Distinctione tertia refert. Cui Papias astipulatus ait: Canon græcè, latinè regula, cõsuetudo approbata, siue institutio dicitur. Hoc modo sumpta regula in omnibus artibus & sciẽtijs reperitur. Siquidẽ in artibus, quas mechanicas dicunt, præcepta quædã seu documẽta reperiũtur, quibus velut materiali instrumento, opifices ipsi suis in operibus dirigũtur. Similiter in ar-

2. Cor. 10.

Gal. 6.

in artibus liberalibus regulas inueniri certissimũ est, quarum quædã Grammaticę, alię Rhetoricę, aliæ Logicæ, aliæ Mathematicæ sunt, quę Arithmeticas, Geometricas, Astronomicas Musicasq́; cõplectũtur. Porrò quędã dicuntur naturales, quales sunt Physicę, Medicinales, Methaphysicæ. Nã & medici Græcum nomen retinentes, suas regulas canones vocauêre. Sũt insuper quędã morales, quę ad mores de se maximè pertinẽt. Et hæ quidem (quæ proposito nostro magis cõducũt) variè reperiũtur. Quædã enim Ethicę, aliæ politicæ, aliæ verò œconomicæ nũcupãtur. Aliquę dicũtur regulæ iuris, quæ scilicet in iure tũ pontificio, tũ Cęsareo cõperiuntur. Aliquę verò dicũtur Theologicę, quę Catholicę dici possunt, quę scilicet in fide, spe, & charitate potissimũ dirigũt, & à sacris literis sanctisq; doctorib' tradũtur plenissimè. Deniq; aliquæ sunt, quę vocãtur religiosæ regulæ, quę s. institutę sunt ad religiosè regulariterq; viuendũ, de quibus peculiariter agendũ incumbit. Sic ergo, vt diximus, regula trãsumptiuè generaliterq; desumpta, in omnibus artibus & scientijs, & denique in omni viuendi genere reperitur. Nulla enim ars, nulla scientia, nullusque viuendi modus, vel status reperitur, qui regulas quasdam hoc modo non habeat. Et harum quædam principales atque fundamentales sunt, quæ principia nuncupantur. Aliæ verò minùs principales, quæ & in varias species diuiduntur, & varia interdum nomina sortiuntur. Quinetiam diuersis in artibus ipsum regulæ nomen interdum variè sumitur. Sæpe enim cõtingit, dictiones nõ semper generaliter, sed interdũ restrictè sumi, tanta est, vsus in variãda terminorũ significatiõe autoritas,

Interdum quoque vsu venit, vt idem terminus diuersis in scientijs variè accipiatur. Hinc fit, vt regula nonnunquam generaliter, aliquando verò restrictè sumatur. Siquidem Grammatici regulam dicunt esse, multorum similium collectionem seu breuem rerum præceptionem. Iurisconsultus verò peculiari quodam modo regulam sumit, cùm eam describit, ff. de regu. iu. li. primo. Regula (inquit) est, quæ rem, quæ est, breuiter enarrat, nō vt ex ea ius fiat. Quā acceptionem passim Iurisperiti sequūtur. Deniq; (ne per varia dilabamur) regula etiam, vt ad religionē pertinet, peculiariter accipi solet, idque bifariā, generatim scilicet, & restrictè, quemadmodum & de religione contingit, quæ interdum generaliter sumitur pro Catholica religione, quomodo cepit August. tractans de vera religione. Interdum verò restrictè & vsualiter (vt ita dicā) pro religione votiua, quam factitiam dicunt. Sic ergo, vt diximus, regula, quantùm ad religionem pertinet, interdum generatim sumitur pro norma seu forma rectè viuendi. Aliquando verò restrictè pro forma peculiari seu norma viuendi regulariter seu religiosè. Itaque regula religiosa dicitur, regula, norma, seu forma regulariter ac religiosè viuendi. Quod satis Ioannes Andreæ insinuat, qui de regulis iuris verba faciens, ita ait: Ab hac regula, quæ dicitur norma rectè viuendi, dicitur regularis. Astipulatur & Hostiensis in Summa sua, in rubrica de regula, & transe. ad re. §. secundo, dicens, regulares dici à regula, non ab ea, quæ rem, quæ est, breuiter enarrat: sed ab illa, quæ rectè ducit, nec aliquando aliorsum trahit, imò normam rectè viuendi tribuit, & quod distortū prauumq; est, corrigit.

Regula religiosa quid.

Con-

Concordat his Panorm. eadē Rubr. de regu. & transe. Vbi ait, regularem dici à rectitudine viuendi. Qui & protinus subdit: Dic quòd illi propriè dicuntur habere regulam, qui profitentur tria substantialia cuiuslibet religionis approbatæ. Alij verò, licet aliqua promittant, non dicuntur propriè habere regulā, sed potiùs quendam modum viuendi. Ex his omnibus vides, regulam religiosam nihil aliud esse, quàm normā, formam, vel institutionem, qua regulariter seu religiosè viuitur. Quibus suppositis, probemus, quod primò probandū susceperam⁹, scilicet Cartusianos regulam habere. Probemus (inquam) & authoritate, & ratione. Authoritate quidem summi Pontificis Benedicti de Prædicatorio ordine assumpti, de Cartusiano ordine ita dicētis. Attendentes igitur, quòd ordo vester inter alias sacras religiones arctiori quadam regula limitatur, quodque in eo viget laudabiliter obseruantia regularis. Cui astipulatur Antoninus in Summa, titulo xvi. dicens, Cartusianos habere statuta sua pro regula, & haberi in magna veneratione ab Ecclesia. Assentitur & Angelus in Sūma, in verbo Religiosus. Quod & rationibus confici potest. Inprimis: Cui conuenit descriptio, conuenit & descriptum (hæc est regula Topica, quam nullus nisi ignarus negare potest) Sed descriptio regulæ conuenit statutis Cartusianis, cùm sit norma seu forma vitæ regularis directiua: Igitur regula dici merentur.

Deinde cui conuenit interpretatio, & interpretatum, iuxta Maximam Topicam. Sed interpretatio regulæ (quæ superiùs posita est) Cartusianis institutionibus optimo iure competit, quia rectè ducunt, & bene viuendi nor-

mam præbent, & quod prauum est atque distortum, corrigunt. Insuper regulares à regula dicuntur (vt suprà ostensum est) sed Cartusiani regulares seu religiosi sunt, quandoquidem regulares (pro sententia Hostiensi) dicuntur, qui ad viuendum regulariter astricti sunt. Porrò illi dicuntur habere regulam pro sententia Panorm. qui tria religionis vota profitentur. At ita esse de Cartusianis dubiū non est. Ad hæc nihil deest Cartusianæ institutioni, quod ad regulam religiosam exigatur. Denique tanta ratione Cartusiana lex, quæ est municipalis, dicitur regula, quanta & institutio diui Augustini vel Benedicti. Quid enim aliud est regula Benedicti, quàm Diuini schola seruitij, atq; institutio, qua docentur monachi mundū floccifacere, dignos pœnitentię fructus agere, declinare mala, facere bona, cultum Deo debitum exhibere, obedienter viuere, regularem vitam, morumq; honestatem obseruare, & denique per angustā viam (quæ ducit ad vitam) perseueranter incedere? Nihil prorsus aliud est. At verò hęc omnia in statutis Cartusianis plenissimè continentur, quemadmodum ex eorum lectione constare potest. Denique nihil deest Cartusianis statutis, quod ad rationē regulæ religiosæ pertineat. Igitur optimo iure debet regula nuncupari. Fortè dicis Cartusiana statuta regulam nō esse, quòd scilicet eis minimè conueniant nonnullę cōditiones, quæ ad regulam exiguntur. Quarum vna est, quòd scripto tradatur. Vt enim de ratione legis, ita & de ratione regulæ est, quòd scriptis feratur ab eo, qui præcipuꝰ regulæ institutor est. Altera verò, quòd regula obligat ad mortale. In hoc enim à cōstitutionibus superadditis discrepare dicitur, quæ ad mortale non

Matt. 7.

Idem docet regula Car.

astringant transgressores. Alia quoq; conditio, quòd regula nō potest nisi per Papā mutari: per hoc enim à statutis differt, quæ per Prçlatos religionum etiā mutari possunt. Alia deniq;, quòd regula debet esse per sedē Apostolicā probata atque cōfirmata. Sed nulla harū cōditionum cōuenit statutis Cartusianis, quemadmodum satis cōstat: igitur regula dici nō meretur. Respōdemus, primā earum cōditionum, quç dictæ sunt, nec ad legē, nec ad regulā esse necessariā. Enimuerò de ratione legis naturalis (quæ fundamētalis ac radicalis est) nō est quod literis cōmittatur: quippe quæ impressa est cordib⁹ hominū, dicente Psalmista: Signatū est super nos lumen vultus tui Domine. Quinetiā si nulla Scriptura foret, adhuc lex ipsa naturalis (quæ prorsus deleri nō potest) in humanis cordibus maneret. Adde quòd lex seu regula Christiana, quæ sacro Christi ore inprimis deprōpta, & per Spiritum sanctum postea mētibus infusa fuit, lex verissimè erat, antequā scriptis recōderetur. Denique magni Theologi profundissimè de legibus tractantes, nusquā dixerūt, nec rationabiliter quidem dicere potuerūt, ad rationē legis necessariò scripturā pertinere, cùm alia sit lex mētalis, alia vocalis, alia scripta. Quapropter Iurisperiti illi viderint, qui inter legē & cōsuetudinem discrimē ponētes, dicūt de ratione legis esse, quòd scripta sit. Estò enim (pro sentētia eorū) de ratione legis ciuilis scriptura, nō tamē de ratione legis in communi. Quod & de regula verū esse nullus doctus ambigit, cùm videat quisq; regulā Christianam (quæ scilicet in nouo testamēto cōtinetur) verissimè regulam fuisse, antequā per Apostolos, Apostolicosque viros scriberetur.

Psal. 4.

Regula Christiana lex erat antequā scriptis traderetur.

Denique obiectio huiuscemodi nihil cōtra regulam Cartusianam habet momenti: quippe quæ optimè scripta sit. Fateor in ordinis exordio regulā ipsam literis mandatā nō fuisse, qua forsan occasione liuidus aliquis tum sparsit in vulgus, Cartusianos regulā non habere. Quod sicut & pleraque alia insana, leuiaq; dicta apud nonnullos imperitos ac inuidos, in hanc ætatē perseuerauit. Verùm si diligenter omnia voluutentur, proculdubio conficietur, non sine ratione Cartusianam regulā principio literis creditam non fuisse. Animaduertens siquidē primari⁹ Cartusianę regulæ institutor Bruno, prius facto, quam scripto docendum esse, regulam ipso facto priùs instituendam esse, quàm scripto reponēdam exemplo Christi censuit. Deinde Cartusianum negotium graue atque arduū erat. ea de re ponderandum inprimis fuit. experiendum quoque, an vires tanto oneri sufficere possent, priusquā aliquid scriptis institueretur. Ad hæc prudenter legislator ipse cogitans, magnam esse vim consuetudinis (quippe quæ altera natura dicitur) voluit potiùs ipsum viuēdi modum per iugem obseruantiæ consuetudinē memoriæ commendari, quàm scriptis reponi. Non enim nesciebat, ea quæ scripta sunt parum sæpe curari, sed multis satis esse, suam regulam in arca reconditam habere. Vt igitur ad iugē regulæ obseruantiam suos induceret, potiùs cōsuetudine, quàm scripto, eam tradendā curauit. Denique superuacaneum putabat, ea quæ religiosè cum suis obseruabat, literis commēdare, sciens in libris autenticis ea radicaliter cotineri. Quæ sanè consideratio penè Guigonē impulit, ne ipsas Cartusianas consuetudines in volu-

Regula Car. cur in principio literis non fuit tradita.

men redigeret. Enimuerò cùm à fratribus non semel rogatus fuisset, vt consuetudines huiusmodi scriptas memoriæ mandaret, à tali negotio diu se dissimulasse in prologo cõmemorat. Videlicet(inquit)quòd vel in epistolis beati Hieronymi, vel in regula beati Benedicti, seu in scripturis autenticis, omnia penè, quæ hîc religiose agere consueuimus, contineri credebamus. Et nos, qui tale aliquid facere possem⁹ vel deberemus, dignos minimè putabam⁹. Huc accedebat, quia doceri magis quàm docere ad humilitatis nostræ propositum pertinere noueramus, tutiusque esse aliena potiùs bona, quã sua prædicare, scriptura dicente: Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & nõ labia tua: Domino quoque in Euangelio precipiente: Videte ne iustitiam vestrã faciatis corã hominibus, vt videamini ab eis. His igitur de causis, quas tetigimus, regula Cartusianorum literis principio reposita non fuit. Nec tamen propterea cõfiteri potest, quin regula vera semper fuerit. Sed iam ad alterã obiectionem respondeamus, dicentes, illud nõ esse de ratione regulæ, nec discrimen quoque illud verum esse. Quod tamẽ nonnulli eorum, qui regulam & cõstitutiones se habere gloriantur, existimârunt. E quib⁹ vn⁹ (qui de grege Doctorũ erat) aliquãdo à me interrogatus, de differentia inter regulam & cõstitutiones, ita sensisse visus est. Verùm si ita esset, periculosissimum, imò & temerarium foret, regularẽ sarcinam fragilib⁹ humeris imponere. Adde quòd absurdũ sit putare, omnia ea quę in regula Basilij, vel Benedicti ponũtur, sub pœna lætalis peccati transgressores astringere. Non enim ratio patitur, omnia ibi cõtenta eiusdem vir-

Pro. 27.
Matt. 6.

Non omnia quæ in regulis habẽtur, ad mortale peccatum astringere.

virtutis esse, cùm nec omnia in Euangelica regula contenta, præcepta sint, nec mortalis piaculi reos transgressores efficiunt. Sed de his aliàs.

Ad tertiam obiectionem dicimus, illam immutabilitatem nō esse de intrinseca ratione regulæ. Siue enim sit inuariabilis, siue sit obnoxia mutationi, nihil ad rē, modò sibi conueniat definitio, virtus, interpretatioq; regulæ, quæ sanè regulas tùm mutabiles, tùm inuariabiles ambitu suo complectitur.

Ad quartam denique obiectionem dicimus, eam probationem esse aduentitiam, & à complexu regulæ peregrinam. Nónne regula Basilii regula erat, antequàm per humanam probationem firmaretur? Nónne & regula B. Augustini? Nónne & regula Benedicti, per quam religiosè viuebatur, antequam per Beatum Gregorium confirmaretur, qui & sub ea laudabiliter ante probationem vixisse refertur? Denique humana probatio regulam non facit, sed ostendit, eamque, ne de eius rectitudine dubitetur, corroborat. Quod & de Cartusianis institutionibus factū fuisse ex subiectis apparebit. Quibus animaduersis, luculenter constat, nihil deesse Cartusianis statutis, quod ad veram religiosamque regulam exigatur: quapropter optimo iure regula dici merentur. Cæterùm iam probemus, regulam Cartusianam probatam esse. Quod quidem licet in superioribus iam satis monstratum sit (non enim fieri potest vt status aliquis probatus sit, nisi & regula, quæ statum ipsum dirigit, probata quoque fuerit) nihilominus adhuc idipsum ex abundantia indubitabili authoritate conficiamus: authoritate (inquam

Regulam Car. probatam esse per sedem Apostolicā

quam

quam) summi pontificis Alexandri tertij ità dicentis. Ea quæ generale Capitulū ordinis vestri prouida circunspectione disposuerit & ordinauerit de instituendis & destituendis prioribus:& ea etiam quæ in ordine salubriter statuit vel statuerit,& iustitiam quam super illos fecerit, quos ordini rebelles esse constiterit, authoritate Apostolica confirmantes, rata & firma decernimus in posterum permanere. Cui concordans Cęlestinus tertius, regulam ipsam seu statuta Cartusiana in hunc modum probauit seu confirmauit. Paci & tranquillitati vestræ propensiùs prouidere volentes, quantò arctiùs diuinis estis obsequijs mancipati, & in cōtemplationis arce procul à terrenorum tumultu semoti, piæ postulationi vestræ faciliùs annuimus, & fauorem Apostolicum libētiùs impertimur. Inde est, quòd instituta vestri ordinis perpetuam habeant firmitatem, prout approbata sunt,& à bene vtentibus obseruata, rata in posterum fore decernimus,& authoritate qua fungimur confirmamus. Et in duabus alijs eiusdem literis ità probauit. Præterea cùm generale vos Capitulum, sicut annis singulis consueuistis, celebrare contigerit, si omnes conuenire fortè nequiuerint, quicquid à maiori parte ordinis, cū maioris partis ac sanioris consilio, rationabiliter ac prouidè statutum fuerit, ratū habeatur ac firmum, & ab omnibus vestri Ordinis fratribus irrefragabiliter obseruetur. Vides quàm cōcorditer & apertè Cartusiana statuta sint per sedem Apostolicam comprobata, Sed forsan replicas & dicis, statuta ipsa Cartusiana examinata nō fuisse quod tamen ad confirmationē flagitatur, si alicuius momēti esse debeat. Dici inprimis potest, statuta ipsa in curia Roman. olim examinata fuisse.

Cuius rei argumentum est, quòd Ioannes Andreæ Iurisperitus eminentissimus, cùm in Romana curia ageret, statuta ipsa vidit, examinauitque diligenter. Quibus perlectis, dixit se nunquam legisse vel audisse statuta cum tanta discretione, sobrietate, humilitate, & charitate instituta, quàm Cartusiana. Eaque de re ingenti amore ipsum ordinem Cartusianum deinceps prosecutus, monasterium vnum iuxta Bononiã ex suo patrimonio extruxit. Dici & aliter potest: Estò, per summum Pōtificem lectitata nō fuerint Cartusiana instituta, nihilominùs tamen cum ab eo scienter, ac frequēter probata sint ac confirmata, non sunt in dubiũ reuocanda. Quod enim ex certa scientia per summum pontificē confirmatum est, robur firmitatemque habet, nisi probetur, vel Papam deceptum fuisse, vel in eo, quod confirmatum est, iniustum aliquid cōtineri, quemadmodum per Canonistas de confir. vti notari consueuit. Sed iam authoritati rationes addamus: quarum prima sit huiusmodi. Data est potestas tam à iure, quàm à summis Pōtificibus per priuilegia ordinis, omnib' alijs regularibus, etiam approbatæ regulæ, transeundi ad ordinē Cartusianum. Sed absurdũ hoc esset prorsus, si Cartusiana regũla probata nō foret. Daretur enim potestas transeundi à probata ad non probatam, quod absurdũ est sentire. Confirmatur. Data potestas est Cartusianis recipiendorum omniũ, qui suo aggregari consortio voluerint. At verò nisi Cartusiana regula probata esset, hoc concessum nunquã fuisset, cũ in Concilio generali (quod extra de religi. do. ne nimia, continetur) statutum fuerit, vt quicũq; ad religionem cōuerti voluerit, vnã de probatis assu-

Laus non vulgaris statutorũ Cartus.

assumat. Porrò illa regula citra cōtrouersiā approbata censeri debet, quæ ex regulis scriptisq; probatis decerpta est atque cònflata: sed ita esse de Cartusiana institutione cōstat, vtpotè quæ ex regula diui Benedicti, Epistolis sancti Hieronymi, collationibus Patrum, alijsque probatis libris ac scriptis confecta est, quemadmodū Guigo noster asserit, cui fides tribuenda est. Igitur Cartusiana regula sine dubietate probata dici debet. Sed iam satis superq; de humana confirmatione verba fecimus, in qua fortè tantisper hærendum non fuerat, quippe quæ parùm curāda sit, quandoquidem ius nouum non tribuit, sed si quicquam inuenit, idipsum corroborat. *Guigo in prologo.*

Verùm ad reprimendas leuium ignorantiúmq; hominum linguas, in his diutiùs sistendum fuit. Iam verò tertio loco agamus, cur hactenus Cartusiani nomine regulæ vsi non sunt. Si enim vsi fuissent, multorum ora cōpressissent, qui intelligentes, nec ipsos quoque Cartusianos regulæ nuncupationem vsurpasse, proptereà putauerunt, Cartusianis ipsis nullam regulam esse. In quo falsos fuisse, satis in superioribus monstrauimus. Itaque nunc reddenda ratio est, cùm rē ipsam, hoc est, regulam semper habuerint Cartusiani, cur regulæ nomen suæ institutioni non tribuerunt. Hoc autem quadruplici ratione eos fecisse putari potest. Inprimis gratia humilitatis. Etenim sicut rerum, ita & verborum culmē à suo proposito abiecerunt. Nullus siquidē inter eos magister aut Dominus nūcupatur, ita sunt omnia tū reb⁹ tū verbis, sciētiæ, simplicitati, ac humilitati cōsentanea. Ergo sicut honorū dignitatū, graduū, aliorūque id gen⁹, quæ apud mūdanos gloriosa putātur, fastigia reiecerūt: ita præclaras

ras sublimesque nuncupationes à suo proposito relegârunt. Relegârunt (inquam) inter cætera regulæ nomen, quod iam multos monachorũ tanquam gloriosum aliquid sibi vsurpare cœperunt. Deinde causa imitationis hoc ipsum fecisse putantur. Curauerunt siquidem suos Patres, hoc est, priscos heremitas & rebus & verbis semper referre. Cùm igitur à regulæ nomine priscos illos abstinuisse intellexissent, putauerunt quoque sibi ab eo tẽperandum esse. Enimuerò nec beatus Antonius anachoreticæ vitę illustrator egregius, scripturã (quæ regula diceretur) suis edidisse inuenitur. Nec quoq; Patres, qui eum secuti sunt, vsi leguntur Nec demum beatus Augustinus, qui mirandã ipsorũ patrum vitam, mores & instituta in libro cõtra Manichæos, & de moribus Ecclesiæ scripsit, nomine regulę vsus fuisse videtur, imò (quod magis mirabile) nec in sua quoque regula, regulę nuncupatione vsus est. Vt igitur suorũ Maiorũ sectarentur vestigia Cartusiani, regulæ nomẽ minimè vsurpauerũt, sed rem ipsam vitãque regularem tenentes, regularis nominis abiecére celebritatẽ. Insuper hoc ipsum fecisse credũtur vitandi erroris gratia. Enimuerò cùm regula tãtam imponat necessitatẽ atque obligationẽ, vt etiam (pro quorũdã opinione) ad mortale astringat, nõ putauerũt Cartusienses, regulæ nomine vtendum, ne huiusmodi ambagib⁹ suos inuoluerẽt, & erroris causam simplicioribus fratribus tribuerent. Denique nomen regulæ nõ vsurpàrũt, quòd alio sibi aptiori vtendũ cẽsuerunt. Siquidẽ potius cõsuetudinẽ, quàm regulæ nomẽ suæ viuendi formę inprimis imponere maluerunt, vt nomine consuetudinis insinuarent,

magno

magno vsu opus esse ad Cartusianam regulam debitè obseruandam: Vt insinuarent (inquam) suarum constitutionum magnam esse authoritatem atq; firmitatē. (Cōsuetudinis enim vsusq; longi nō vilis est authoritas) eaq; de re firmiter atque inuiolabiliter ipsas esse tenendas. Quanquàm postmodum statuta nuncupârunt, ne si consuetudinum semper vsi nuncupatione fuissent, putaretur nullam illis regulam scriptis repositam esse. Quibus animaduersis, luculenter videtur, Cartusianos veram regulam habentes, nihilominùs regulæ nomine iustis de causis vsos non fuisse. Cæterùm iā subnectendū est, cur nullā aliarū regularū susceperint Cartusiani. Cuius rei in promptu causa est, quòd nulla aliarū regularū suo viuendi modo satis opportuna erat. Siquidem regulæ omnes, quæ ante Cartusiensis ordinis initium reperiebantur, aut certè pro vita prorsus heremitica, aut pro cœnobitica dirigenda, institutæ erant. Cùm igitur Cartusienses nec vitam cœnobiticam, nec ipsam quoq; omnino heremiticam, propter ingentia sui pericula agere decreuissent, nullam earum regularū, quæ à præcedentibus patribus datæ fuerant, suscipere potuerunt. Itaque mirum esse non debet, si nec Basilij, nec Augustini, nec Benedicti regulas assumere voluerit, quæ pro cœnobitis imbuēdis datę sint. Quòd si nullā earū (quāuis probatę passimq; omniū ore laudatæ forent) sectari potuerūt, proculdubio nec vllā aliarū assumere voluerunt: vtpotè quæ non ita certè passim reputabantur, & ad agēdā quoq; vitā cœnobiticā forēt institutę. Cuiusmodi fuit regula S. Pachomij, quę angelico ministerio data fuisse creditur: similiter regula Eugiptij Abbatis, de qua meminit Isidor*,

Iti-

Itidem regula Ioannis Gerundensis Episcopi, quam Isidorus ipse multum commendat. Harum, inquam, nullam potuêre Cartusienses sibi assiscere, vtpotè quæ pro vita sociali actitanda institutæ fuissent. Cartusienses autem cœnobitæ non sunt. Sed nec vllam pro vita prorsus heremitica agenda institutam carpere voluerunt, quod nulla passim certa atque probata, aut certe suo proposito satis consentanea reperiebatur. Non enim (quod dictum est) vel extremam, vel omninò heremiticam vitã agere decreuerunt Cartusiani, sed vtcunque mixtam siue temperatam. Quapropter impulsi fuêre, alijs relictis, regulã sibi aptam efficere. Etenim, qui regulariter viuere decreuerant, regulam aliquam sibi vel deligere, vel efficere habuerunt. Non enim sine regula regulares esse poterant, sicut nec sine religione religiosi. Itaque inspirante Deo regulam quodammodo mixtam fecerunt, vt sicut vita, ita & regula composita foret. Necesse enim est, regulam (si apta sit) vitæ qualitati consentire. Regulã (inquam) sagaciter instar apis argumentosæ ex varijs Patrum flosculis decerpserunt. Siquidem ex epistolis sacri Hieronymi, Collationibus Cassiani, regula Benedicti, & alijs demum probatis, autẽticisque libris regulam suam conflauerunt. Quã si diligenter fueris cõtemplatus, eam prorsus mirandam, omnique laude dignam ipse putabis. Est enim apta partitione, pulchro ordine, multa elegantia, præcipuaq; discretione mirum in modum confecta. Enimuerò si partitionem eius aspexeris, videbis eam aptissimè confectam. In tres etenim partes regula ipsa distributa est, in quarum prima de officio Diuino tangitur plenissimè.

Regulã suam unde Cartusiani excerpserunt.

Laudatur regula Car.

In alte-

In altera verò agitur de institutionibus ad monachos sacris initiatos pertinētibus In tertia aūt de his, quę ad cęteras personas ordinis ipsius spectant. Porrò si ordinē cōsideraueris, protinus intelliges, & pulcherrimū tractandi modū ibi obseruatū, & singula locis aptis reposita fuisse. Ad hęc si stylū aspexeris, sanè putabis, imperatorias te leges inuenisse tanta est sermonis venustas, grauitasq;. Denique si discretionē aduertere volueris, mox cōnficies, discretionis virtutem in regula Cartusiana præcipuū munus sibi vendicasse. Est enim discreta inprimis, quòd in ea nihil habetur, quod non sit à probatis discretisque admodū authoribus excerptū. Discreta quoq; est, quòd per eam vitæ vtriusque (scilicet anachoreticæ, & cœnobiticæ) vitantur pericula. Discreta insuper, quòd in ea nihil cauetur, quod sit vel rationi aduersum, vel humanis viribus importabile. Discreta denique, quòd in ea sint omnia tùm maturè digesta, tū ad amussim examinata, tum deniq; miro quodā cōmercio ita cōgesta atq; tēperata, vt vita ipsa simpliciter anachoretica sit & cōtemplatiua, & nihilominùs vtcūq; mixta dici mereatur. De sociali etenim cōmuniq; vita ita quędā miscuerunt Cartusiani propositi fundatores, vt solitudini possent aptè prodesse, non obesse: cōtemplationis puritatē iuuare, non impedire: heremiticum rigorē conseruare, non prorsus tollere: & demū solitarię vitę pericula fugare, non fouere. Quid plura? Tāto moderamine, tātaq; discretiōe omnia sunt effecta, vt sicut vita ipsa Cartusiana toti⁹ religiosæ vitæ perfectio est, ita & regula ipsa omniū aliarū cōplementum cōsummatioq; esse videatur. In qua nihilomin⁹, si decēter omnia in vnū cō-

Discretio regulæ & Vitæ Cartus.

gesta, comportataque forent, nihil prorsus vltrà desiderari posset. Quibus animaduersis, facile est obiectionibus in capitis principio adductis respondere. Ad primã enim dicitur, statuta Cartusiana optimo iure regulam dici debere, cùm eis definitio, virtus, interpretatioq; regulæ prorsus conueniãt, quemadmodum superiùs iam satis probauimus, vbi & rationem assignauimus, cur prisci Cartusiani regulæ nomine vsi nõ sint. Quod autẽ dicis, mi Oblocutor, inter regulam & statuta multum discrimen esse, hoc illis obijcere potes, qui regulam & statuta se habere gloriantur, non autem Cartusianis, qui suas constitutiones pro regula tenent. Age verò, si discrepantia vlla inter regulam & statuta seu constitutiones foret admittẽda, tũc & regula & statuta voluntaria quadã acceptione sumantur oportet, scilicet regula pro lege seu forma regulariter viuendi à primario institutore confecta, literisque reposita, statuta verò pro quodã additamẽto ad regulã huiuscemodi superaddito. Hęc aũt cùm voluntaria sint, nihil Cartusiano negotio aduersantur: cùm satis ostensum sit, regulę rationem statutis Cartusianis prorsus cõuenire. Sed iam alteram ratiunculam diluamus, dicẽtes regulam Cartusianam probatissimã esse, quod satis in superioribus probasse nos putamus. At verò dicis, regulas duntaxat quatuor probatas dici solere. Nescio quis primus author hoc commẽtum sparsit in vulgus. Viderit ille, viderint & multi, qui hoc ipsum passim in ore habẽt, dicãtq; vbinã legerunt, tantùm quatuor esse regulas per Apostolicã Sedem probatas, cùm planè constet multo plures approbatas, & (vt ita dixerim) bullatas inueniri. Illud ergo pudendum cauillum, aper-

apertumq; mendacium nihili facientes, ad alia transeamus, agamusq; (postquàm satis de probatione vitæ ac regulæ Cartusianæ disputatum est) de viris probatis ordinis Cartusiensis. Probatis (inquam) partim ob vitæ sanctimoniam, partim verò propter absolutam eruditionem.

Probatur tum exemplis, tum rationibus, innumeros Cartusianos de Sanctorum grege censendos esse. CAP. 4.

OBLOCVTOR.

Agamus & nos proposito negotio probantes, nullos Cartusianos quò ad vitæ sanctimoniam probatos fuisse. Siquidem nulli passim legũtur, qui citra dubitationem de Sanctorum grege cẽseri debeant. Quòd si nonnullos protuleris, qui sanctitatis opinionem sint assecuti, nullos tamen poteris afferre, qui miraculis claruerunt. Vulgatum enim est, nulla fieri miracula in ordine Cartusiano. Denique si forsan nonnulli reperiantur, qui mira signa fecerint, nõ tamen eousq; sanctitatis progressi sunt vt in Sanctorũ catalogo per Apostolicam Sedem reponi meruerint. Nullos etenim canonizatos habere fertur ordo Cartusianus. Quibus omnibus planè conficitur, ordinẽ ipsum nullius dignitatis, nulliusq; æstimationis esse. PE. Tuis nugis respõdere cupiẽtes, inprimis ostendemus, Cartusianum ordinẽ innumeros sui cultores ad Superos transmisisse. Deinde peculiariter quosdam afferemus Cartusianos, qui tam eximiæ sanctitatis fuerũt, vt etiã miraculis claruerint, è quibus nõnulli canonizati sunt. Deniq; rationes assignabim', quib' nec plura miracula in ordine

Cartusiano sint effecta, nec canonizationis quoque munere plures donati sint. Hoc enim pacto luculenter videbitur, Cartusianum ordinē propterea floccifaciendum non esse. Primū aggredientes, probemus tùm exemplis, tū rationibus, innumeros Cartusiani propositi sectatores, cęlestem gloriam fuisse consecutos. Enimuerò (vt aliquid exemplorum inprimis proferatur in mediū) quadā mirabili visione mōstratū est, cælestem regionem Cartusianis plenissimā esse. Sub venerabili Patre Ioānne Birello maioris Cartusiæ Priore xxij. nouitius quidam in eadē domo regularē sarcinā grauitrr ferēs, spiritu que instabilitatis percitus, domū ipsam prorsus missam facere decreuit. Quod quidē vt latentiùs, oportuniusque moliri posset, nocturnum tempus cēsuit captandū. Cùm igitur suo voto satisfacere cupiens, intempestæ noctis silētio cella egressus per claustrum deambularet, en duo viri habitu Cartusiano induti, protinus ante oculos mirantis apparuērē. Quibus visis, protinus inuasit eū stupor ingens, quòd contra morem Cartusianū regularemque obseruantiam, religiosos extra septa cellæ videret. Cùm autē iuxta illos trāsire opus illi esset, quòd aliò ingredi non liceret, alter eorum manu stupefactum apprehendens, grauiter increpauit: Quid (inquit) fugis, ah demens? quò miser properas? Reuertere ad cellam tuam infœlix, reuertere, habituque resumpto viriliter perseuerato. Alioqui actum de te puta. Iuramus enim tibi per viuentem in secula, omnes in hoc cœmiterio sepultos in conspectu Dei sanctos esse, pręter Cōuersum vnū, qui propter scel' proprietatis magnis addict' est pœnis. Quib' dictis, statim tenuas in auras discessere.

Visio.

Huic

Huic exẽplo non ita dissimile est, quod ab ipso Birello dictũ fuisse legitur. Etenim cùm super lapidẽ quendã, in quo post funus defuncti fratres lauari solent antequã tumulẽtur, quidã ex suis monachis lauandus positus fuisset, in hæc verba prorupisse fertur. Vsque adeò de diuina misericordia spero, cõfidoq; dubitãter, nullum monachum super hunc lapidẽ lotũ esse, quin sanctus in cõspectu Dei habeatur. Forsan profiteris, monachos illos, qui in illa horrẽda maiori Cartusia victitant, indubiè salutẽ cõsequi perennẽ. At verò nõ ita facilè quò ad cęteros forsitan assentiris, qui loca nõ ita aspera colũt. Aliud igitur exemplum subijciamus, quod & tuã hesitationem pellere, & rem propositam cõfirmare possit. Romæ quidã puerulus materna domo egressus, dũ per vicos vrbis vagaretur, & gurgitem seu puteum quendã despiceret, cadens in pręceps submersus est. Quẽ anxia mater sollicitè perquirẽs, tãdemque fortè in gurgitẽ prospiciens, sui pignoris charissimi birretum seu pileũ super vndas natãtẽ animaduertit: tũ grauissimis affecta doloribus, maximisque singultibus plena, eiulare, aurasque implere cœpit. Cœpit & prudẽtiùs feruẽtissimis precibus beatissimũ Nicolaũ pulsare, totaque illi mẽte extinctum filium commendare. Res mira. Resedit qui erat mortu'. Qui (inquam) obrut' aquis miserabiliter fuerat deplorat', super aquas viu' hilari vultu prospectabatur. Quid plura? Diligẽter extractus sine læsione inuenitur, gratiæ ingẽtes agũtur, rumor per vrbẽ volitat, qui & põtificis aures pulsat, solẽnis processio pro gratiarũ actione instituitur, cõcurritur, atq; in loco edito puerul' collocatur. Qui vagis oculis omnia lustrãs,

Cartuſianum vnum (qui tum aderat) inter cæteros animaduertẽs, citato greſſu eũ adijt, cucullãque illius arripiens, in hæc verba prorupit: De iſtis eſſe volo, de iſtis eſſe volo. In ſuperna etenim patria immenſum iſtorum numerum vidi, æterna illa gaudia iſtis plena coruſcant. Quibus dictis ſub cuculla deliteſcẽs, fortiterq; manu tenẽs, vix dimoueri potuit. Hæc autẽ cùm in villula, vel oppidulo geſta non ſint, ſed in vrbe clariſſima: in vrbe (inquam) illa, quæ (ſi poetæ creditur)

Mirum teſtimonium de ſanctitate Vitæ Cartuſ.

tantum alias inter caput extulit urbes,
Quantum lenta ſolent inter Viburna Cupreſſi:

ſatis oſtendunt, quod ſuperiùs propoſitum eſt. Nihilominus rationes addam, quibus & hoc ipſum apertè conficiamus. Inprimis illi ipſi ſunt de ſanctorũ grege cenſendi, qui ſanctitatis regulas obſeruauêre: ſed ita eſſe de Cartuſianis innumeris, experiẽtia iampridem edocuit, quotidieque docet. Igitur innumeri Cartuſiani de numero Sanctorum putandi ſunt. Sed quęnam (dices) ſunt illę ſanctitatis regulæ, quæ obſeruatæ Sanctum faciunt. Nempe, ſecundùm D. Chryſoſtomi ſententiã, tria hæc ſunt: Cordis ſcilicet obſeruare mũditiam, bonis operibus affluere, & Spiritus ſancti gratiam habere. Pro diui autẽ Bernardi opinione ſunt hæc: ſobriè viuere, charitatis affectionem habere, & humiliter ſe gerere. Ab alijs aũt alia ponũtur ſanctitatis pręcepta, quæ bona quidẽ, ſed voluntaria ſatis putantur. Nos verò dimiſſis riuulis, fontem adeuntes, decem illa decalogi præcepta dicimus præcipuas ſanctitatis regulas eſſe. Si vis (inquit ſaluator Chriſtus) ad vitam ingredi, ſerua mandata. Quòd ſi breuius aliquid deſideras, tres ſanctimoniæ regulas, multis ſacrarũ literarum locis replicatas tibi depromimus, videlicet

Matt. 19.

mala

mala vitare, bona agere, & rectam in his perseu e rantiam tenere. Hæc enim tria sacris in literis nō semel commemorata leguntur. Inprimis quidē à Psalmista, psalmo xxxiiij, Diuerte à malo, & fac bonum: inquire pacē, & persequere eam. Et Psalmo xxxvi. Declina à malo, & fac bonum: & inhabita in seculum seculi. Ille enim inhabitat in seculum seculi, qui veram cordis pacem perseueranter obseruat. In Euangelio quoque tria hæc recensita comperiuntur. Vbi dicitur: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum quando reuertatur à nuptijs. Et alibi: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. In Actibus demum Apostolicis hęc eadem repetita conspiciuntur, vbi legimus Paulum docuisse de continentia, iustitia, & spe vitæ ęternæ. Hæc autem toties replicata fuisse putantur, vt eorum nobis insinuaretur & dignitas, & necessitas, admoneremurque, profundam eorum memoriam habere semper debere. Deniq; si quicquā adhuc breuius flagitas, duo manifesta sunt charitatis præcepta, in quibus pendent lex & Prophetę: quę si fideliter sectatus fueris, haud dubiè sanctus euades. Sed, vt ad institutum redeamus, hæc bonæ sanctæque vitæ instrumenta (quæ diximus) cùm innumeri Cartusiani obseruarint, consequens est, innumeros Cartusianos de grege sanctorum cēseri debere. Quod & alia ratione confici posse videtur. Si vix vnquam aliquis de claustro ad infernum descendit (quod Bernardus, aut certè Bernardita quidam egregius asserit) illi penè omnes, qui in claustris (intellige bene directis) & vitam & animam agunt, polorum regna

Psal.34. *Psal.36.* *Luc.12.* *Matt.19.* *Luc.9.* *Act.24.* *Matt.22.* *Bern. ad fratres de mōte Dei.*

petere credendi sunt. At verò innumeri repeiiũtur Cartusiani, qui in claustris & religiose vixerunt, & supremum halitum catholice fuderunt. Igitur innumeri sunt de grege sanctorum putãdi. Denique de alijs religionibus (quæ certè decenter abseruantur) permulti, nec iniuria quidẽ, putantur salutem consequi perpetuam. At plures, si Doctori cuidam recentiori credatur, de Cartusianis, quàm de alijs saluantur. Quibus animaduersis, consequens videtur, innumeros Cartusiensis ordinis alumnos, de grege Sanctorum esse connumerandos.

Peculiariter ac nominatim multi asseruntur de grege Cartusiano, qui tanta sanctitate fuerunt, ut miraculis ac signis sit eorum probata sanctimonia. CAP. 5.

CÆterùm his generalibus dimissis, afferamus peculiariter Cartusianos quosdam delectos, qui tanta sanctimonia fuerunt, vt etiam miracula fecerint, quò scilicet confutẽtur, qui asserunt, Cartusianum ordinem nec sanctis, nec miraculis decoratum esse. Inprimis veniat in medium Cartusianorum princeps Bruno, qui sanè honestatis, grauitatis, ac totius maturitatis quasi quoddam simulachrum vbique resplendens, & velut sydus clarissimum singulari prærogatiua sanctitatis, ac superexcellenti puritate conuersationis, longè, lateq; refulgens, tantam sanctimoniam est assecutus, vt & diuinis fulgere signis, & sequaces innumeros habere meruerit. Siquidem Bruno ipse grande miraculum fecisse putatur, dum anachoreticam vitam

Grande miraculum

vitam (quæ mortua iacebat) suscitauit, dum stellis iter pandentibus locum aptum, in quo foueretur, delegit. Si enim mortuum aliquem ad Superos euocasse magno deputetur miraculo, profectò anachoreticum statum iampridem extinctum suscitasse, mirandæ insolentiq; virtuti adscribi debet. Porrò Bruno ipse miro modo à Calabriæ Duce, latrantibus quidem sed immotis canibus, est inuentus, cui etiã postmodũ mirabiliori modo in somnis apparuit, quod suprà primo libro diximus. Adde quòd iuxta sepulchrũ eius fons viuus emanauit, qui & diuina clementia, & tanti patris meritis, languentibus multis optatę cõtulit remedia sanitatis. Quibus alijsq; id genus persuasus Pontifex Leo decimus Brunonem ipsum in Sanctorum catalogũ reposuit. Cæterum cùm de Brunone ipso iam multa sparsim varijs in locis dixerimus, reliquũ est, vt ad alios delectos Cartusianos transeamus. *Fons S. Brunonis.*

In quibus occurrit Guigo de Castro, Valentinensis diœcesis, quintus maioris Cartusiæ Prior, qui antecessores suos fama, authoritate, doctrinaque præcessit, & spiritalis gratiæ vnguento mirum in modum delibutus, quam propositi Cartusiensis institutionem scripto digesserat, exemplo monstrauit. Ea de re, diuino iuuante numine, sequaces multos habere promeruit, qui in corpore mortali conuersationem agentes cęlestem, tandem pennis angelicis in cælũ euolârũt. Siquidem huius Guigonis tempore tantæ perfectionis Cartusiani erant, vt non terrestres homines, sed Angeli cælestes viderentur. Ex illa enim traduce prodijt Domnus Hugo, quẽ sanctus Hugo Gratianopolitan⁹ antistes curauit ob eximiam sanctitatem (dum adhuc viueret) per

Innocentium Papam sibi successorē ordinari. Qui postmodū Ecclesiæ Metropolitanæ Viennensis Archipræsul effectus fuit. Ex illis quoque fuit alter Hugo, Guigonis discipul', peculiarisq; alumnus, qui ei in prioratu Cartusiæ successit, & duobus annis prefuit. Vir quidē tātę probitatis atq; doctrinæ, vt vix similis in ordine posset inueniri. De illis quoq; fuēre monachi præstātes, subito niuiū casu in maiori Cartusia perempti. Enimuerò (vt miraculorū aliquid tāgatur) anno tertio & vicesimo prioratûs ipsius Guigonis, niues de altissimis montibus impetu subito, incredibiliq; mole ruentes, cellasq; omnes, pręter vnam, vastā cōgerie operientes, sex monachos vnumque nouitium horrendo turbine obruerunt. Verùm die post ruinam duodecimo, quidam ex ipsis oppressis Auduinus nomine, de tātæ voraginis profundo nouissimè erutus, præter omnem omnium expectationem non solùm viuus, sed etiam integro sensu, illæsaq; memoria stupendo miraculo repertus, in claustrumque deportatus, pauca quidem verba, sed miram dulcedinem redolentia, deprompsit, & Sacramentis Ecclesiasticis pro more susceptis, post tantam inediam suauissimo dominici corporis alimento satiatus, placidissimo fine quieuit. Deniq; huius Guigonis tempore fuit quidam Conuersus, qui iuxta nomen conuersioni morum diligenter incumbens, obedientię, humilitati, mortificationi, cæterisque virtutibus tanto studio dabat operam, vt pręter Christum Iesum & hunc crucifixum, ipsiusque crucifixi matrem benedictam (cui deuotissimus erat) nihil scire vel sapere putaretur. Cuius sanctæ conuersationi, bonorum omnium

Hugo Prior Cartus.

nium expers diabol⁹ inuidēs,nō occultis tantū, ſed apertis quoq; ſuæ inſaniæ machinis eū aggredi auſus eſt. Siquidē intempeſtæ noctis ſilētio cùm aliquādo iacêret Cōuerſus ipſe, & nihilominus vigilans cœleſtia meditaretur, dæmonū turba in aprorū ſeu porcorū ſylueſtriū ſpecie affuit,qui cellā eius ingreſſi, rictuq; horrendo furentes ,dētibus lōgiſſimis,velut in necē parati,pauefactū tremētemq; hominē circūſteterūt. Cui præ timore ſudāti, mortēq; vicinam præſtolāti, apparuit ſubitò quidā enormis magnitudinis homo (is dęmonū princeps creditus eſt)qui maioris timoris cauſa fuit . Cellā enim ingreſſus,porcos ipſos arguere cępit,dicēs:Quid facitis ſegnes?Cur iſtum necdū rapuiſtis miſeri? cur in fruſtra nondū diſcerpſiſtis?At illis impotentiam excuſantib⁹:ego(inquit)efficiam,quod vos deſides minimè facere potuiſtis.Hoc dicto, vncū ferreū longis recuruiſque vnguibus terribilem,minaci manu apprehēdens,atque ad rapiendum,imò verò diſcerpendū adaptans, Cōuerſum ipſum penè mētis inopem reddidit. At verò cùm manum ad rapiendum extendiſſet hoſtis,mox omnipotentis Dei mater,mater(inquam)miſericordiæ viſibiliter affuit,quæ virgā manu tenens , increpanſque grauiter dæmones ipſos,quòd talia pręſumpſiſſent,inſtar fumi protinus eos abire,euaneſcereque fecit.Deinde trementem adhuc hominem conſolata, dulcitérque allocuta , ea ſibi ſuoque filio grata eſſe dixit,quæ Conuerſus ipſe faciebat . Denique admonens, vt vilibus eſcis , abiectiſque veſtibus vteretur,& operi manuū deuotus inſiſteret, hominem lætitia multa affectum dimiſit, arduūque repetijt Olympū.Huius miraculi meminit

Petrus

Miraculũ aliud de eodem Conuerso.

Petrus Cluniacensis in libro miraculorum. Cui & alterum de eodem bono Conuerso addere iuuat. Suscepit aliquando iuuenem quendã sacro religionis lacte nutriendum, qui cùm diligentissimè imbutus fuisset, multumq; profecisset, rebus excessit humanis. Præueniens itaque moriendo discipulus magistrum, bonam quidẽ spem suę salutis, sed magnum simul reliquit de sua morte dolorem. Considerans etenim bonus ipse Conuersus, & probos illius iuuenis mores, & tam celerem, imò quasi furtiuum de mundo recessum, vehemẽtiùs flebat, orabatque iugiter, nec satiari orãdo, psallendo, mœrendo pro eius anima poterat. Verùm pientissimus Dominus tanto eum laboris fasce leuare volens, dignum fecit eum visione, consolationeque cœlesti. Pernoctabat aliquãdo sub diuo bonus ille excubitor, ac spiritum cœlo intentum, instar diui Martini ab oratione non relaxabat, cum ecce subitò intentis in cœlum oculis, superna lux omne corporeum lumen superans infulsit, in qua & iuuenis ille (quem tantisper fleuerat) iucundus clarusque apparuit, qui admirantem timentemque ita est allocutus. Quid turbaris, inquit? Agnoscis ne filium tuum? Redi ad mẽtem, & mecum, vt solebas, colloquere. De statu meo si scire cupis, noueris tuum sincerum amorem, tuam in me compassionem, tuas deniq; sollicitas iugesque orationes mihi plurimo auxilio fuisse, & me tandem ad illum statũ peruenisse, in quo tibi vices rependere, & tibi quoque prodesse queam. Dixerat, & statim vnde venerat, paululum eo vidente regredi cœpit. Referebat autẽ huius visionis inspector, iuuenem ipsum, dum à se recederet cœlumque ascenderet, non auersa facie,

facie, sed recto conuersóque vultu ad superna rediisse, eoque modo perseuerasse, quoad patenti cælo receptus videri vltrà non potuit. Sed de his hactenus. Ecce qualem prolem pius Pater Guigo habuit, qui & ipse quinquagesimum ætatis, conuersionis verò trigesimum, Prioratus autem sui vigesimum septimū vel circiter annum agens, non sine sanctitatis opinione spiritū Domino reddidit, anno Domini supra millesimum centesimo trigesimo septimo. Ab inceptione verò ordinis tertio & quinquagesimo. Quo tempore vel circà floruit in domo Portarum prouinciæ Burgūdianæ beatus pater Bernardus eiusdem domus prior: de quo nobis agēdum est. Bernardus Portarū Prior vir miræ sanctitatis, ac (diuo testāte Bernardo Clareuallensi) verus homo Dei, à cuius ore & calamo salutarium exhortationum candor prodijt inenarrabilis. Hic assiduis orationibus deditus erat, ita vt diuinis laudibus plena in eo essent omnia. Hic etiam iugi lectione assiduaque meditatione sacrum pectus suum bibliothecam fecerat Christi. Hic quoq; nō solùm vtiliter sibi, sed alijs etiā viuendum arbitratus, partim adhortationibus, partim literis, innumeros ad vitam æternā inflāmauit. Inter quos inprimis numeratur beatus Ancelinus, postea Bellicensis Antistes, quē sua exhortatione hic Bernardus mundo subtraxit, sacroque habitu donauit, eripuit seculo, & summo lucratus est Olympo. Inter epistolas quoque, quas non tantum magno verborum ornatu venustatas, sententiarumque maiestate refertas, sed diuinis quoque fultas ornamentis scripsit, illæ habentur præcipuæ, quas ad diuum Bernardum Clareuallensem prædictū dedit, quibus ad exponenda

Guigo quo tempore mortuus est.

Cantica Canticorũ vehementius ſtimulauit, tãdemq́; impetrauit. Quod ſanè donũ à Bernardo Clareuallenſi profectum, quàm gratũ Bernardo Cartuſienſi fuerit, facilè dici nõ poteſt. Donũ ſanè pretioſiſſimum, mutui veriq́; amoris inter Bernardos egregios pignus immortale. Sed cœptũ proſequamur. Hic Beinardus tantæ ęſtimationis fuit, vt teſtãte ipſo diuo Bernardo Abbate in quadam Epiſtola ad Innocentium ſecũdum Pontificem maximum, ad Præſulatum quendam in Lombardia fuerit electus. Deniq; multis præditus virtutibus, multis quoq; prodigijs poſt mortem celebris effectus, tandem inter ſuos poſteros clarus admodum effulſit. Iure igitur cum Boſtio carmen Mantuani vſurpare poſſum huiuſcemodi:

Epiſt. 155.

Mantuan'

Qui uenit ægrotus, redit ad ſua Limina liber:
Et miſeros homines oßa ſepulta iuuant.
Loripedes, oculis capti, nodiſque podagræ
Diuinam illabi teſtificantur opem.
Summa uirum probitas, ſimul & miracula ſanctum
Eſſe probant, fidei ſi ſit habenda fides.

Ancelinus.

Sed iam de Ancelino huius diui Bernardi Prioris (de quo nuper meminimus) alumno egregio latiùs proſequamur. Beatus Ancelinus claris natalibus ortus, & humanis, diuiniſq́; literis apprimè eruditus, cùm ſalutaria verba ab ipſo Bernardo Priore Portarum audiſſet, mox animum cõmutans, ſeculumq́; deſtituens, ſacrũ religionis habitum in ea domo ſuſcepit. Verùm cùm domus Cartuſianæ maioris ob caſualem niuium ruinam, & dolendam monachorum oppreſſionẽ ſub Guigone factã (vt diximus) monachis plurimũ indigeret, domin' Hugo ex religione Cartuſiana Gratianopolitanus Antiſtes (de quo nuper locuti

locuti sumus) ipsum tunc nouitiũ summæ spei matri ordinis postulauit denari. Qui susceptus ibidẽ, tã diligẽter ac exactè studuit regulã ordinis sectari, vt vita eius cęteris esset religionis exemplo: proinde meritò Prior ipsi⁹ maioris dom⁹ fuit effectus. Quam sarcinã vt assecutus est, magis ac magis curauit regularem disciplinã, consuetudinesque ordinis obseruare, & subditos quoque suo exemplo ad id concitare. Ea de re sub eo monastica seruabantur instituta, regularis disciplina vigebat, crescebat ordo, multiplicabatur, florebat. Traxit enim multos ad Christũ hic fortis athlæta Christi. Inter quos numerantur pater eius & frater, quos mundo surripuit, Christique castris milites egregios conquisiuit. Cæterùm cùm graue prælationis onus duodecim in maiori Cartusia, & postmodum duos in domo Portarũ annos tulisset, tãdẽ ad cellę secretum reuersus, cũ Maria ad pedes Iesu assiduæ contemplationi incũbere studuit. Verùm enimuerò cùm sibi, contemplationisque tranquillitati plurimùm vacare decreuisset, en nouus turbo suboritur, qui deuotionis eius suauitatem amaricare cœpit. Nescio enim quo pacto negotiorum strepitum fugere volentes, sæpe sui voti compotes fieri non possint. Siquidẽ cùm apud maiorẽ Cartusiã in cella maneret, pestiferũ schisma subortum est, quod Ecclesiam Dei turbare incepit. Cùm enim Cardinales Alexandrum in Apostolicę sedis Antistitẽ sublimassent, Othomãnus quidã imperatoris præsidio fult⁹, Apostolicam sedem inuasit. Verũ authore Ancelino, Cartusiensis ordo prim⁹ ante omnes Alexandrũ in Apostolicum recipere, eiq; prorsus obedire curauit. Hic igitur Ancelinus cũ Gaufrido magnæ

gnæ ſapientiæ, egregiæque facundiæ viro, qua plurimos Eccleſiaſtici ordinis Prælatos à deuio errore reuocans, effecit, vt reprobo reprobato, Alexander tertius confirmatus ſit. Hęc itaq; cùm acta fuiſſent, & Bellicēſis Eccleſia ſuo fuiſſet præſule viduata, Ancelin⁹ ipſe canonicè electus, & à præfato Alexandro papa confirmatus, tandem coactus eſt Pontificiam ſarcinam renitentibus humeris imponere. Quid autem effectus epiſcopus geſſerit, quid virtutum habuerit, quam diligentiam in ſubditis regendis adhibuerit, quem zelum contra Eccleſiæ hoſtes conſtanter oſtēderit, quantis denique ſignis clarus euaſerit, facilè dici non poteſt. Enimuerò ſi de virtutibus agatur, tanta abſtinentia fuit, tanta religionis perſeuerantia vixit, tantaque eleemoſynarum largitione, alijſque pijs auſtiſque operibus abūdauit, vt omnes & vidētes, & audientes in ſtuporem verterentur. Ita enim in ſingulis eminebat virtutibus, ac ſi alias non haberet. Quid miram eius diligentiam in ſubditis probè dirigendis referā? Suos etenim ſubiectos præſertim ſacerdotes ſeu Capellanos, inſolentes arguēdo, obſecrando, prædicando, caſtigando, oleum cū vino miſcendo emendare, bonoſque reddere mirum in modū laborauit. Tanta ei cura fuit tribulos ex agro Dominico feruidè diuellere, zizaniamque & lolium infœlices herbas ſarculo veritatis præſcindere, ſemen bonum ſeminare, cæleſtibuſque imbribus irrorare, vt nihil magis. Inter pulchra quoque boni paſtoris officia, non eſt ſilentio prætereundus feruidus eius zelus, quem præſertim in tuenda immunitate dignitateque Eccleſiæ habuit. Ita enim viriliter & animosè, magnaque ac plena ſpirit⁹ libertate

Ancelinus in Epiſc. Bellicenſē præficitur.

cam

eam tutatus est, vt nulli parceret, nullius personam acciperet, nihil metueret, sed tanquàm qui martyrium speraret, contrauenientes audenti sermone cohiberet, interdumque anathemate ligaret, quos nec soluebat quidem, nisi digna satisfactione præuia mererentur. Quod sanè patuit in Humberto Amedei filio Comite Sabaudię, in quem pectoris sui diuinũ atque inuictũ robur ipse Ancelinus exercuit, vtpotè quẽ, licèt patriæ Principem, excõmunicationis vinculo coram ligauit, quòd & sacerdotem quendam capi fecisset, reddereq; denegasset, & calũniam faceret, quædã in Ecclesiæ possessionibus iura prętendens. Quapropter graue tanti principis suorumq; optimatum incurrit odium, adeò vt eum statim pro tantæ temeritatis ausu, dicerẽt capite puniendum. Verùm tanquàm Helias nihil formidans, minasque illas floccifaciens, sententiam expressiùs inculcauit. Quid plura? Cùm Apostolicæ sedi Comes ipse intimasset, se cõtra priuilegium Apostolicum sibi concessum, ab Episcopo Bellicensi excõmunicatum fuisse, & à Papa ipsi Ancelino mãdatum esset, vt Comitẽ ipsum absolueret, constanter refutauit, dicens, eum qui iustè ligatus esset, solui non debere, nisi præuia satisfactione. Denique cùm principẽ ipsum Papa absoluisset, idque per literas Episcopo significasset, tam grauiter tulit Ancelinus ipse, vt relicta cathedra in cellæ solitudinem se receperit. At verò suis à clericis discessum eius malè ferentibus, tandem reuocatus, ad suas ouiculas bonus pastor reuersus est. Verùm comitẽ ipsum non absoluit, quò ad omnem calumniã deserens, iureiurando Ecclesiam se defensurum promisit. Sed iam penè nimis ab instituto di-

Miracula quędā S. Ancelini.

greſſi,cætera proſequamur, & quędam ex miraculis(quibus ipſius Ancelini ſanctitas emicuit)ſubnectam⁹.In vita ſiquidē,& morte,ac poſt mortē ſanctimonia eius declarata eſt.Enimuerò dum adhuc viueret,& à Viuamūdo quodam amico ſuo receptus hoſpes,de fide ac bonis cōiugij cū cū ſua cōſorte exhortatus fuiſſet,tandemque eos prole(quam nimiùm deſiderabāt) carere intellexiſſet,vocans ad ſe mulierē, ſignū crucis in fronte illius impreſſit, & quaſi iocans dixit: In nomine domini facito mihi vnū filiū. Res mira.In virtute ſanctæ crucis mandatum fides,& fidem ſecutus eſt effectus. Quandoquidem ob natum eis filium intra annum magnopere lætantes,gratias ingentes egerunt. In fœlici quoq; obitu ſanctitas eius manifeſtata eſt. Cùm enim præfat⁹ Sabaudię princeps Hūbert⁹ accepiſſet ſanctū Dei virū rebus humanis breuì exceſſurum, admonituſq; fuiſſet,vt dimiſſa calumnia tanti patris,veniā benedictionēque peteret,idq; ſanis cōſilijs audiēs effeciſſet, vir Dei morti vicinus,impoſitis Comiti manibus,hanc ei dedit benedictionem. Deus(inquit)omnipotens pater, & filius, & ſpiritus ſanctus benedictionis gratiæq; ſuæ tibi tribuat largitatem,& creſcere te faciat ac filiū tuū. Cumque hi, qui aderant,putantes eum errare (nō enim Comes ipſe filiū habebat,ſed filiā)ſuggererēt,vt filiā diceret,ille iterum ac tertiò filiū repetiuit. Quæ ſanè prophetia non multo poſt tēpore,nato Comiti filio impleta fuit. Denique innumeris poſt mortē miraculis ſanctitas eius haud dubiè probata eſt.De quib⁹ tria in mediū protuliſſe ſufficiet.Dū ſacrū corpus tumulo cōderetur,omniū qui aderāt oculis mirabile ſpectaculū apparuit.

Siqui-

Siquidem in vna lampadum, quæ ibi erant, & diebus duntaxat præcipuis ac solennibus accendi consueuerant, visus est ab astantibus ignis flãmescere, & immenso lumine coruscare. Dum autẽ mirarẽtur, en duæ aliæ simul accẽsæ, quæ plùs solito micantes, præclarã celebritatem, non funeris, sed triũphi designabãt. Hinc fit clamor exultantis Ecclesiæ, fit & cõcursus omniũ tam insolitũ spectaculũ admirãtium, Deumque in Sancto suo mirabilẽ acclamantium. Porò quidam nobilis adolescens diro hemitritæo, hoc est febre quotidiana cũ tertiana, simulq; epilẽtia seu passione caduca laborãs, cùm de vino, quo sacrum viri sancti corpusculum fuerat ablutũ, hausisset, prorsus liberatus est. Quo etiam poculo multi alij diuersis morbis affecti, sanitatẽ receperunt. Deniq; cùm puerulus quidã tumul' in gurgitẽ lapsus ibiq; extinctus, & à matre inuentus tandẽ fuisset, à parentibus & vicinis ad sancti viri sepulchrum allatus, paruo interuallo facto stupentibus omnibus surrexit, & assumpto baculo, qui iuxta eum erat, ambulans, seque vertens ad sancti viri sepulchrum resedit: sicq; inuentus incolumis ac nihil mali habens, ad propria cum gratiarum actione reductus est. Sed de his hactenus. Iam verò de alijs delectis Cartusianis prosequamur. Basilius maioris Cartusiæ Prior octauus, præfatique diui Ancelini successor optimè meritus (cum enim sibi præfatus Ancelinus quietis amore illectus, successorem in regimine Cartusiano institui fecerat) multa scientia præclarus, eximijsque virtutibus cumulatus, domum Cartusiæ maioris (cui tres & viginti annos præfuit) totũque ordinẽ prudentissimè gubernans, in spiritualibus tẽporali- *Basilius.*

busque non parum ampliauit. Multas enim constitutiones ad ordinis conseruationem pertinentes edidit. Multos quoque lingua calamoque ad mundi contemptum ac æternam vitam concitauit, & demum multos ad ordinem, qui suo tempore multum in domibus accepit incrementum, recepit. Inter quos fuit sanctissimus Hugo, posteà Lincolniesis episcopus, de quo paulò pòst dicturi sumus. Deniq; cùm pręclari regiminis exemplũ, & suæ quoque vitæ monimẽta posteritati dimisisset, tandẽ deficiens in senectute bona post labores, sudoresque sacræ militiæ peractæ, migrauit ad Christũ circa annũ Domini millesimũ centesimum septuagesimũ tertium, sepultusq; est cum miraculorum splendore multo, quæ sanctitati illius testimonia perhibuerũt. Sed & eius sanctimonia mirabili apparitione post fœlicẽ obitum luculenter manifestata est. Contigit enim Hugonem (de quo statim dicemus) post mortẽ ipsius Basilij, Christo in maiori Cartusia militantem, tam graui, tamq; importuna carnis tẽtatione pulsari, vt penè mallet gehennalibus flammis, quã tantis molestijs cruciari. Tam grauis enim fuit tentatio, vt dignis verbis nemo cõsequi possit. Cùm autẽ lachrymis, gemitibusq; innumeris propterea se cõficeret, ieiunijsq; ac vigilijs infatigabiliter insisteret, & crebra, duraq; flagellatione corpus secans, tentationẽ propellere, ac diuinũ auxilium sollicitare nõ cessaret, tandem leuis eum sopor inuasit. Cui soporato hic vir Dei Basilius vultu angelico, candidoque amictu apparens, quid haberet, quidque exoptaret, blandula voce percunctatus est. Cui Hugo: Bone, inquit, pater, pieque nutritor, affligit me ad mortem vsque lex peccati, importabilia carnis incẽdia

dia bulliunt,meq́; dira tyrannis grauiſſimè premit. Si itaq; mihi opem ſolito more non tuleris, en moritur puer tuus. His dictis, mox Baſilius ipſe patefactis nouacula,quam manu tenere videbatur,inteſtinis, quaſi ſtrumam igneam inde conuellere,longiuſq́ue extra cellam proijcere,& demum benedictione data recedere, viſus eſt. Quo abſcedente ſomnoq́ue fugiente, Hugo ſibi redditus, multaq́ue lætitia plenus mirabilem tũ mentis tùm corporis mutationem gratiſſimãq́; tranquillitatẽ perſenſit. Huic ergo contigit,quod Sereno Abbati accidiſſe, apud Caſſianum collatione ſeptima legitur,cui poſtquã ſupplicatione iugi,lachrymiſq́; multis pro ſtimulis carnis radicitus cõuellendis Deum exoraſſet,adueniẽs Angelus in viſione nocturna, eiuſq́ue velut aperiẽs vterum,quandã ignitam carnis ſtrumam de eius viſceribus euellens,ac proijciens, ſuiſq́ue omnia vt fuerant locis inteſtina reſtituens: ecce (inquit) incentiua carnis tuæ abſciſa ſunt, & obtinuiſſe te noueris perpetuam corporis puritatem, quam fideliter popoſciſti. Quod igitur Sereno,hoc Hugoni noſtro contigiſſe fideli teſtimonio compertum eſt. Sed iam de ipſo Hugone vel pauca quędam memoria digna in præſentiarum afferamus. Sanctus Hugo,ex Priore de Withan in Anglia, Lincolnienſis Epiſcopus, nobili ſanguine cretus, ab ipſis penè cunabilis, regularem vitam ſuſcepit,mundumq́ue ipſum,antequàm per ętatem cognoſcere poſſet, deſtituit. Siquidem circiter octo natus annos à patre ſuo militaris ordinis viro egregio,honeſto, ac mira benignitate referto, cuidam Canonicorũ Regulariũ cõuentui in territorio Grationopolitano oblatus, & cum hæreditatis parte (quæ ei inter fratres minimo cõ

Serenus Abbas.

1.Reg.2. petebat) suscept⁹, more Samuelis accinct⁹ Ephod lineo, ministrare Domino cœpit. Cui religiosus quidā admodū spectatus, præceptor dat⁹, eū præ cæteris (quos imbuendos susceperat) peculiariùs admonere solebat. Solebat (inquā) à ludendi, iocandique vanitate ipsum sæpius auertere, hoc modo dicens: Nō te fili dulcissime abducat iuuenilis sociorū leuitas. Illos dimitte, tibi incūbe. Tuæ sortis non sunt, illa tibi studia minimè cōueniunt. Addebat quoq;: Hugonete, Hugonete, ego te Christo nutrio, tibi pueriliter lasciuire non indulgeo. O quā vera est poëtica sententia?

Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem
Testa diu.

Talibus etenim imbut⁹ preceptis Hugo noster, seculi vanitates prorsus nesciuit, quod & grādior effectus ita dictitare solitus erat: Re vera, inquit, ego mundi huius gaudia nunquam attigi: iocos nunquam didici, nunquam sciui. Postmodùm cùm pater ipse, qui eū corporaliter genuerat, vitam vestemq; regularē in eodē cœnobio suscepisset, & multis, vt assolet, senectutis incōmodis esset affectus: Hugo ipse omnē ei humilitatem exhibebat, ducebat, portabat, sorditatas vestes mūdabat, calceamēta tergebat, lectū sternebat, cibos parabat, & deniq; omnia ei pietatis officia impēdebat. Quæ diligēter Abbas eius cōsiderans, prudenterq; præsagiens, admirandam Hugonis fore senectutem, cuius tā egregia iuuētus videbatur, iuramētū ab eo exegit, ne se (quod vehementer timebat) desereret. At verò Hugo ipse bono Cartusianorum odore (qui tum longè, lateque diffusus erat) simulq; solitarię perfectiorisq; vitæ desiderio tractus, nihilominùs Cartusiam adiuit. Qua in re si quispiā obloquatur,

dicatq;

dicatq; Hugonem nec vitam præsertim inuito Prælato mutare, nec iusiurandū violare debuisse: intelligat, vitam inferiorem in altiorē cōmutari posse, modò nulla assit temeritas, & volūtatem quoq; Prælati impedire nō potuisse, quippe quæ citra causam à maiori bono auertebat, & demum iusiurandum nullius fuisse momenti, vtpotè quod nec decebat, nec expediebat obseruari. Cuius rei argumētum est, quòd Hugo ipse referre solitus erat, se propterea ne scrupulum quidem vllum aliquando habuisse, sed multam potius animi tranquillitatē. Verū (vt cœptū prosequamur) Hugo in maiori Cartusia cōstitutus, cellæ, silentijq; censuram obseruare, vitæ asperitatē sectari, lectioni operā dare, vacare orationi, benignum omnibus se exhibere, regularem vitam tenere, & demum alia sanctæ conuersationis officia exhibere, totis viribus curauit. Quo in loco prætereundum non est, eum, quasi ad onera senum ferenda natus esset, cuiusdam senioris patris (qui eum spiritu prophetico antistitem futurum prænunciauit) diligenter necessitatibus omnibus cōsuluisse, & sæpius fuisse cōquestū de nimia tēporis breuitate, quam suis profectibus nouercari dicebat. Quid aūt difficultatis habuerit in reprimendis carnalis insolentiæ motibus (quas ibi perpessus est) paulò antè retulim⁹. Post ea verò Procurator domus illius effectus, quanta diligentia, quanta cura, quanta denique prudentia creditum sibi officium exercuerit, facilè dici non potest. Nec tamen, multorum instar, ita se totum rerum tēporalium sollicitudini dabat, quin & decenter spiritalibus incūberet. Ita templū ingrediēs, cappamq; suam antequā chorum ingrederetur dimittēs, & suas quasi cogitationes

Hugo procurator Cartusiæ maioris efficitur.

ac sollicitudines alioquens, dicebat: Hic cũ cappa manete, quoad regressus, vos rursus assumã. Cùm autem duo ferè lustra in maiori Cartusia exegisset, Rex Angliæ ædificandi Cartusiani conuentus desiderio accensus, procuratorem Cartusiæ, quem virũ admodum egregium atq; industrium, fama referente, nouerat, sibi donari, & in Priorẽ præfici postulauit. Sarcina igitur illa Hugo onustus, mirum in modum studuit gregem sibi creditum fideliter curare. In quo quidem regendo, licet mãsuetudinem, qua mirũ in modum præditus erat, semper intus seruârit, sępe tamẽ terrorẽ verbis incutiebat, contestãs se duriter acturũ, si quid perperã efficeretur. Verũ grex ipse potiùs mẽtẽ quã minas considerãs, mirũ in modum pastorem & diligebat, & obseruabat. Cũ autẽ ipsum gregẽ sibi creditũ in deserto custodiret, & Ecclesia Lincolniensis pastore orbata esset, volente Deo, in pręsulẽ ipsius concorditer delectus fuit. Quã electionem acceptare noluit, nisi primùm de vnanimi omniũ Canonicorũ assensu certior efficeretur. Deinde vbi luculẽter illius rei fides facta est, quasi modos excogitans, quibus tantã à se sarcinã reiiceret, protestatus est, ea se nunquàm acceptaturũ, nisi maioris Cartusiæ cõsensus inprimis accederet. Quo tandẽ post multos lõgissimi itineris labores habito, munus ipsum obire cõpulsus, nocte sequẽti, dũ sopôre pressus esset, animosior robustiorque effectus est, cœlesti visione ac voce ita sibi dicente: Egressus es in salutẽ populi tui, in salutẽ cum Christo tuo. Quid autem Põtificium adeptus fecerit, quantùm virtutibus creuerit, qualẽ in ipso statu se exhibuerit, quibus deniq; signis sanctitatis opinionem fuerit consecutus, puto

Rex Angliæ postulat eum in Priorem Witamensi.

Abac. 3.

nemi-

neminem dignis verbis consequi posse. In delitijs siquidem ingentem vitæ asperitatem sectabatur, in diuitijs paupertatem colebat. In sublimitate profundam tenebat humilitatē, in fastigio tanti honoris pristinam abiectionē seruabat. Deniq; præsulis nomen miris maximisque operibus implens, omnibus perfectū Episcopum exhibebat. Quòd si discretū, feruidūq; zelū eius fueris contēplatus, videbis eum fuisse Moysen murmuratoribus, Iehu Apostatis, Phineen adulteris, idololatris Heliā, Ioannē incestuosis, Christū negotiantibus, mētientibus Petrum, Paulum blasphemantibus, Hieronymum deuiātibus, elatis Ambrosium, hereticis Augustinum, & deniq; vitijs omnibus ita hostem acerrimum, vt vitia quidem persequeretur, sed naturam diligeret, ita vlcera secaret, vt languidos foueret, & oleum cum vino miscens, boni Pastoris ac medici officia plenè exhiberet. Ad hæc tantam in regendo grege sibi commisso diligentiā ac solicitudinem obseruabat, consulendo, monēdo, corripiēdo, docendo, prædicando, orando, cōpatiendo, discurrendo, & cætera eximio Pontifice digna efficiendo, vt instar Pauli omnib' omnia factus esset. 1. Cor. 9. Denique circa tēporalia etiam sollicit' ita prudenter in eis tractandis se habebat, vt mirarētur vniuersi, quo pacto vir in solitudine nutritus tātam rerum gerēdarum peritiam haberet. Peculiarius autem ac latiùs huius admirabilis viri gesta omnia prosequi, nec instituti, nec animi quoq; nostri est. Præsertim cùm ea ipsa in voluminib' multis, presertim in eo quod Archidiaconus Lincolniensis de sanctis mirandisq; actib' ac miraculis ei' cōfecit, cōtineātur passimque habeātur. Quapropter ne lōgius diuagemur,

ac sollicitudines alioquens, dicebat: Hîc cū cappa manete, quoad regressus, vos rursus assumā. Cùm autem duo ferè lustra in maiori Cartusia exegisset, Rex Angliæ ædificandi Cartusiani conuentus desiderio accensus, procuratorem Cartusiæ, quem virū admodum egregium atq; industrium, fama referente, nouerat, sibi donari, & in Priorē præfici postulauit. Sarcina igitur illa Hugo onustus, mirum in modum studuit gregem sibi creditum fideliter curare. In quo quidem regendo, licet māsuetudinem, qua mirū in modum præditus erat, semper intus seruârit, sępe tamē terrorē verbis incutiebat, contestās se duriter acturū, si quid perperā efficeretur. Verū grex ipse potiùs mētē quā minas considerās, mirū in modum pastorem & diligebat, & obseruabat. Cū autē ipsum gregē sibi creditū in deserto custodiret, & Ecclesia Lincolniensis pastore orbata esset, volente Deo, in pręsulē ipsius concorditer delectus fuit. Quā electionem acceptare noluit, nisi primùm de vnanimi omniū Canonicorū assensu certior efficeretur. Deinde vbi luculēter illius rei fides facta est, quasi modos excogitans, quibus tantā à se sarcinā reiiceret, protestatus est, ea se nunquàm acceptaturū, nisi maioris Cartusiæ cōsensus inprimis accederet. Quo tandē post multos lōgissimi itineris labores habito, munus ipsum obire cōpulsus, nocte sequēti, dū sopôre præssus esset, animosior robustiorque effectus est, cœlesti visione ac voce ita sibi dicente: Egressus es in salutē populi tui, in salutē cum Christo tuo. Quid autem Pōtificium adeptus fecerit, quantùm virtutibus creuerit, qualē in ipso statu se exhibuerit, quibus deniq; signis sanctitatis opinionem fuerit consecutus, puto nemi-

Rex Angliæ postulat eum in Priorem Witamensi.

Abac. 3.

neminem dignis verbis consequi posse. In delitijs siquidem ingentem vitæ asperitatem sectabatur, in diuitijs paupertatem colebat. In sublimitate profundam tenebat humilitatē, in fastigio tanti honoris pristinam abiectionē seruabat. Deniq; præsulis nomen miris maximisque operibus implens, omnibus perfectū Episcopum exhibebat. Quòd si discretū, feruidūq; zelū eius fueris contēplatus, videbis eum fuisse Moysen murmuratoribus, Iehu Apostatis, Phineen adulteris, idololatris Heliā, Ioannē incestuosis, Christū negotiantibus, mētientibus Petrum, Paulum blasphemantibus, Hieronymum deuiātibus, elatis Ambrosium, hereticis Augustinum, & deniq; vitijs omnibus ita hostem acerrimum, vt vitia quidem persequeretur, sed naturam diligeret, ita vlcera secaret, vt languidos foueret, & oleum cum vino miscens, boni Pastoris ac medici officia plenè exhiberet. Ad hæc tantam in regendo grege sibi commisso diligentiā ac solicitudinem obseruabat, consulendo, monēdo, corripiēdo, docendo, prædicando, orando, cōpatiendo, discurrendo, & cætera eximio Pontifice digna efficiendo, vt instar Pauli omnib⁹ omnia factus 1. Cor. 9.
esset. Denique circa tēporalia etiam sollicit⁹; ita prudenter in eis tractandis se habebat, vt mirarētur vniuersi, quo pacto vir in solitudine nutritus tātam rerum gerēdarum peritiam haberet. Peculiarius autem ac latiùs huius admirabilis viri gesta omnia prosequi, nec instituti, nec animi quoq; nostri est. Præsertim cùm ea ipsa in voluminib⁹ multis, presertim in eo quod Archidiaconus Lincolniensis de sanctis mirandisq; actib⁹ ac miraculis ei⁹ cōfecit, cōtineātur passimque habeātur. Quapropter ne lōgius diuagemur,

mur, cōficiam, Hugonē ipsū post innumera sublimiter ab eo gesta(quę vel hoīm electorū merita loge trāscendūt)in solēnijs Sāctissimi Martini (cui & plurimū deuot⁹, & in multis vsq; adeò similis fuit, vt cū vel æquare, vel certè propi⁹ referre putetur) post multa salutaria verba in extremo languore deprōpta, anno 200. supra millesimum, ex ijs tenebris fœliciter ereptum fuisse, & ad æternam lucem, fœlicitatemque demigrasse. Ad cuius decorandū funus conuenêre duo Reges, Comites multi, Archiepiscopi tres, Præsules quatuordecim, Abbates supra cētum, & demum vtriusque sexus innumerabiles, qui tanti Pontificis abscessum deflentes vehementius, debito cū honore multoque cœlestium signorum splendore ad Ecclesiam suam deducentes, honorificè sepelierunt. Qui postmodùm ad Regis Angliç optimatumque suorum instantiam ob eximiam sanctitatem, innumeraque miracula(quæ viuēs, moriens, ac in cœlestibus regnans, fecerat) ab Honorio tertio Pontifice maximo dignè Canonizatus est. Enimuerò tot & tanta fecit, adhucque facit miracula, vt non solùm ad probandā eius sanctimoniam sufficere debeant, sed etiam ad repellendam eorum temeritatem, qui impudenter mentiuntur, nulla à Cartusianis miracula facta fuisse. Tot enim leprosos(quos instar diui Martini dum viueret osculari solebat) mundauit, tot morbos curauit, tot mortuos suscitauit, tot demum alia mira fecit, vt præ ingenti sua copia numerari nequeant. Sed & frequentissimè adhuc per huius mirabilis viri Sanctissima merita Dominus mira ostendere dignatur. Nam(vt cætera taceam) in Valle viridi Cartusiana, quæ ad muros Parisianos sita est, imago quædā est, ad quam languen-

Miracula S. Hugonis

languentes infantuli passim gestati sanitatem recipiunt. Multum igitur debet tam sancto viro Cartusianus ordo: tempore qui virtutibus, meritis, signis, ac beneficijs eius permultis mirum in modum illustratus sit. Fateor, multos Hugones ordini ipsi splendorem multum attulisse, scilicet sanctũ Hugonem antistitem Gratianopolitanũ, qui cum Brunone complantator ordinis fuit. Hugonem quoque eius successorem, qui postmodũ Archiepiscopatui Viennẽsi præfedit. Insuper Hugonẽ Capellanum, qui de comitibus alumnisque Brunonis vnus fuit, Hugonem denique Cartusiæ Priorẽ, qui Guigoni successit. Verũ hos omnes hic Hugo Lincolniensis longè antecedens, præ cęteris omnibus ordinem ipsum illustriorem reddidit. Sed de his satis. Iam ad reliquos eximios, delectosque Cartusianos accedamus. In quibus reticendus non est Beatus Stephanus, de quo agendum est. Beatus Stephanus ex Priore Portarum, Episcopus Diensis effectus, sancti Hugonis præfati temporibus vel circiter, lumen suum dedit. Qui sanè forma virtutum, exemplum religionis, Sanctitatis specimen, totiusque disciplinæ summa, multorũ saluti partim exemplo, partim verò doctrina (qua eminenter pręditus erat) eamq; modò viua voce, modò scriptis impertiebatur, profuit. Itaque non solùm religionem, dignitatemque suam nobilitauit, sed & totius orbis decus, splendor ac lumen extitit. Qui Pontifex miraculosè creatus, tot tantisque in vita & post mortem miraculis effulsit, vt legentes in stupotem vertant. Siquidẽ mortuos suscitauit, mũdauit leprosos, cæcos illuminauit, aliasque infirmitates plures, quàm numerari possunt, curauit, quemadmodum in libro, qui gesta eius refert,

Hugo Gratianopol.
Hugo Viẽnensis.
Hugo Capellan.
Hugo Cartus.
Hugo Lincolniens.

Stephanus Episcopus Dien.
Quãtis miraculis claruit.

refert, partim habetur. Postquàm autem multis claruisset virtutum signis, tandem anno Domini tertiodecimo post millesimum ducentesimũ terras linquens astra petiuit. Hoc in loco quid (obsecro) dicturi sunt liuidi obtrectatores, qui mendaciter asserunt Cartusianos, nullo miraculorum splendore decoratos fuisse? Sed horum insaniam prætereũtes, de alijs delectis Cartusianis agamus.

Iancelinus Iancelinus maioris Cartusiæ Prior decimus, tam eximiæ sanctitatis, tanti meriti, tam luminosi exempli, tamq; præstantis virtutis extitit, vt vnus de antiquis patribus Sanctis deputaretur. Hic (quod dictu quoque mirũ est) sarcinã Prioratus maioris Cartusię circiter sexaginta annos, vsque adeò laudabiliter gessit, vt in stuporem videntes, audientesque omnes verterentur. Hic quoque sacri ordinis habitu Petrũ Fecoldi, Patrem Clementis summi Pontificis quarti donauit. Hic insuper defunctum quendã monachum, pręcepto obedientię fecit à miraculorum ostensione cessare. Erat siquidẽ tunc temporis Cartusiæ, monachus quidam sanctissimę vitæ, obedientiæque singularis, quem Deus post mortem tam innumeris patentibusque miraculis illustrauerat, vt iam languentes innumeri de Sabaudia, & Delphinatu ad maiorem Cartusiam (in qua tumulatus erat) gratia sanitatis confluerent.

Monachus quidam Cartus. quanta miracula fecit.

Cõfluerẽt (inquã) leprosi, cęci, surdi, muti, paralitici, alijsq; varijs morbis ac detrimẽtis affecti, qui mox vbi sepulchrum Sãcti illius Cartusiani attigissent, sanitatem recipiebant. Itaque stupor omnes inuaserat, tanta magnalia quæ Deus ipse per Sanctum suum operabatur, intuentes. At verò diabolus mille fraudum artifex, qui & Sanctorum solennijs sua quoque sacra im-

era immiscere,& per sua membra,hoc est, mūdiales vanosque homines solennitates ipsas fœdare,illudere , omnique lasciuia ac vanitate implere,& demum callida deuotionis impedimenta parare assueuit , sui liuoris ac nequitiæ, etiam in hac parte venena diffudit. Siquidem versutia illius tanti strepitus hominum sine modo concurrentium sonabat, tantisque turbationibus plena erant omnia,vt monachis nec Deo vacare,nec quietem vllam habere liceret,quinetiam multa (quod peius est) turpiter ac inhoneste fiebant,quæ intoleranda videbātur . Quæ lancelinus ipse vir perspicacis ingenij diligenter animaduertens , suorumque fratrum nimiā inquietudinem grauiter ferens,tantis incommodis viriliter obuiandum censuit. Itaque his vel similibus,quantum coniectare licet , questibus Sāctum suum aggressus, inquit:Siccine fili charissime nobiscum agis? Est ne hæc gratia quam nobis impendis ? Ergóne perpetuam quietem adeptus,tā grauis inquietudinis bella nobis inducis?Non sic fili, non sic,sed eodem pugione, quo aduersariū confodisti , eo te aggrediar necesse est.Obedientia enim , quæ tibi viriliter in huius certaminis campo dimicanti sempiternā pacem promeruit , tuis quoque fratribus quietē (ni fallor)ipsa pariet.In virtute igitur sanctę obedictiæ præcipio fili,vt eam, quam viuus obedientiam obseruasti,etiā nunc exhibeas , nec miraculum ampliùs vllum deinceps facere præsumas.O miraculum seculis inauditum:Miraculū (inquam)admirandum,quod miraculis silentiū imposuit,& obedientiæ maximam laudem virtutemque insinuauit,. Cuius scilicet tanta vis fuit,vt à miraculorū ostēsione,etiam defunctum com-

Miraculū rarum.

compesceret. Siquidem nullum posteà miraculum ad sepulchrũ illius effectũ est. Deniq; hic Iancelinus post diuturnos huius moribundæ vitæ labores, tandẽ in senectute sancta deficiens, Anno Dom. 1233. perpetuam quietem habiturus Paradisiacas sedes adiuit. Sed ad alios trãseamus. Boso Cartusiæ Prior sextus decimus, vir magnæ sanctitatis, eximiæ vitę, & magni apud Deum, hominesque meriti, inter cæteras quas habuit virtutes. zelo ac seruore ingenti praeditus fuit, & in tuendis Ecclesiæ iuribus virilẽ se exhibuit. Etenim (vt cætera reticeantur) cùm seculares quidam minam ferream in terminis Cartusiæ inuasissent, vir Dei senectutis oblitus, bacilloque imbecilla membra sustentans, mõtem ferè inaccessibilem ascendit, & inuasores ipsos (quos primùm dulciter à temeritate reuocare non potuerat) durioribus tandem ac minacibus verbis à cœpto cohibuit. Hic quoque hominem à morte precib' suis ac meritis præpotentibus, dum abhuc viueret, suscitauit. Cùm enim Cartusiæ fabrica quędam erigiretur, contigit aliquem ex summo illius fastigio in terrã corruere, totoq; corpore perfracto animã efflare. Qui cùm ad beatũ Bosonẽ adductus fuisset, precibus ad Dominũ fusis, mox suscitat' & pristinę sanitati redditus, ad cœptũ opus rediјt, ac si nihil ei contigisset. Deniq; pòstquam in omniũ virtutũ cõsummatione perfectus Boso 35. ann. vel circiter, in prioratu Cartusię exegisset, in senectute bona defecit, fœlix q; migrauit ad Christũ circa annũ Domini tertiũdecimũ post mille trecentos. Super cuius sepulchro nascitur herba, quę multis præstitit, quotidieque præstat medeclam languidis, præsertim febricitãtibus. Multi enim

Boso.

Mortuus suscitatus

ti enim frequenter sanitatis gratia Cartusiam adeunt, qui herbam illam, quę super eius aliorumque sanctorum, qui ibi sepulti sunt, sepulchris nascitur, capientes optatæ sanitatis remedia consequuntur. Proinde rustici regionis illi' nulla ferè alia medicina in suis infirmitatibus vtuntur. Petrus Fauerij Cartusiæ maioris, magnęq; religionis ac deuotionis monachus, pro integritate morũ inprimis Prior sanctæ Crucis, deinde cùm multa industria ingeniiq; subtilitate prędit⁹ videretur, totius ordinis procurator generalis, pro causis in Auinione tractãdis, institutus fuit. Qui obediẽtiæ sibi creditæ cùm totis pro viribus responderet, extremam incidit ęgrotationẽ, in qua sanctimonia eius manifestata est. Enimuerò cùm Ecclesiasticis sacramentis deuotè susceptis, ad horam fuisset dimissus, ecce Sathan humani generis aduersari' implacabilis, mox ante lectum eius affuit. Qui magnũ volumẽ, in quo omnia, quæ infirmus ille piacula toto tẽpore vitę admiserat conscripta erãt) gestãs, proteruè insultando, miroq; modo cachinnando, ea ipsi languenti improperare cœpit. Cùm autem terrore illius horribilis visionis, ac importunitate hostis desperationem persuadere conãtis obmutesceret, tremeret, palleceret, ac desperationi proximus esset, subitò mœstorum solamen, laborantium fortitudo, desperantiumque leuamen affuit Deipara Maria, inenarrabili splendore coruscans. Quæ suis in vlnis puerum speciosissimum gestãs, languidumque ipsum iam penè desperantem suauiter alloquens: Cui frater diffidis? inquit. Per hunc puerũ, quẽ pulcherrimũ vides, omnia peccata tua soluta sunt. Quib⁹ dictis, Satã prors⁹ cõfusus

turpiter

turpiter abscessit, & statim ipsa quoque Domina languentem ipsum incredibili lętitia affectũ dimittens, cũ puero disparuit, post cuius abscessum maiori gaudio se refectum languidus ipse sensit, quàm exprimere potuisset. Hæc autem visio non dormiente, sed vigilante lãguido, die ad decliuium vergente facta fuit. Denique cùm nocte sequenti, litaniam pro virili decantaret, ad cúmque locum venisset, in quo sancti omnes inuocãtur, atque dicitur, Omnes sancti, orate pro nobis: subitò languidus ipse digitum manus dextræ leuans, cum maxima cordis lętitia subiunxit. Omnes sancti, qui modò hìc estis, orate pro me. Quã postulationem magno cum feruore iterũ atque iterum repetẽs, spiritum Domino reddidit. Quo nimirùm colligitur, sanctum hunc Sanctos (qui ad eum contra prophanos spiritus protegendum aduenerant) vidisse, cum quibus sancta illa anima carne soluta superas mansiones adiuit. Anno Christianæ salutis supra mille trecentos nonodecimo, Ioannes Tornerij maioris Cartusiæ alũnus, vir plurimùm idoneus ac magnę sanctitatis & meriti fuit. Qui cùm sacerdotalem ordinem assecutus, primam Missam pro more conuentualiter celebrare haberet, eumque ad Ecclesiã venire tardantem Sacrista vocaturus cellam intrasset, vocassetque: totus instar flammæ accensus ac splendidus, itidem & cella tota igneo splendore micans apparuit, non secùs, ac solis radius in virtute sua coruscat. Qua de re Sacrista vehementer attonitus, secumque visionem huiusmodi voluens, fortè cùm ad Ecclesiam redeundo versus cellam aspiceret, en (mirabile dictu) quatuor cæreos in aëre super quatuor angulos dictę cellæ ardentes ac splendentes videt. Hęc autem conti-

Ioa. Tornerij.

contigisse feruntur circa annum Domini millesimum trecentesimum trigesimũ secundũ, quo tempore Cartusiã regebat Dominus Clarus ex Priore Parisiensi Prior Cartusiæ effectus, vir sanè literis tùm secularibus, tùm diuinis nobiliter eruditus, facundiaque mirabilis, & exhortatione efficacissimus. Qui tantę opinionis, ac famę fuit, vt passim diceretur, vix eius similem in virtute, & scientia, in Ecclesia Dei posse reperiri. Proinde secundus mundi clericus à multis vocitabatur. Sed ad nostrũ Iohannem Tornerium redeuntes, addamus & alterum miraculum, quod eius sanctimonia comprobauit. Cùm procurator Cartusiæ fuisset effectus (erat enim non solùm contemplationi, sed etiam actiuæ vitæ peraptus) & ad eum Rusticus quidam literas, quas Instrumenta dicunt, detulisset, vt ab ipso fortasse seruarentur, fortuito casu contigit, literas ipsas in copiosum ignem iactari. Is etenim Rusticus cum ligna foco admoueret (frigus enim erat) literas ipsas inaduertenter in ignem cũ lignis proiecit. Cũ autem post multa verba, longumq; tẽporis interuallum Rusticus ipse literas suas quæsisset, nec inuenisset, tandemque comperisset, in ignem se eas iniecisse, & proptereà fleret, eiularet, & tantis se clamoribus discruciaret, vt desperato homini similis videretur, pius ipse procurator misericordia commotus, eum fidere iussit. Deinde paulisper seipsum segregans, & postmodum facta oratione, Rusticum vocans, vade, inquit, & Instrumẽta tua quære, vbi ea te iecisse nosti. Quid plura? venit ad ignem Rusticus ipse, optatas literas quæsiuit, quęsitas in medio flãmæ inuenit, inuentas deniq; sine vlla læsione integras totus mirabũdus recepit. Quod vbi factũ est, procura-

D. Clarus Prior Car.

tor ipse prudenter animaduertens, humanam gloriolam pijs operibus mirandisque signis insidiari solere, Rusticum orauit, ne rem gestam cuiquam mortalium reuelaret. At verò rogantem non exaudiens, quod contigerat publicauit. Iacobus de Viuiaco maioris Cartusiæ Monachus admodum venerabilis, totusque contemplationi deditus, tanti consilij, sapiētię ac discretionis fuit, vt qui cum eo verba facerent, aut consilium peterent, quasi Angelum Dei se putarent inuenisse. Hic autem cùm Prioratum Cartusiæ suscepisset, paulò pòst quietis contēplationisque amore succensus, magnis importunisque precibus à generali capitulo absolutionem impetrauit. Deinde cū iterū in Prioratū ipsum suffectus fuisset, & sollicitudinem temporalium, ac negotiorū frequenter occurrentium inquietudinem grauiter ferret, per Capitulum priuatū se exauctorari fecit. Hæc autē vicissitudo atque importunitas, quantū non solùm patribus ordinis, sed etiam Superis ingrata fuerit, sequens euētus probauit. Enimuerò statim post absolutionem hanc, ita graui infirmitate animaduersus fuit, vt singuli dicerent, & ipse quoque fateretur, propter huiusmodi importunitatē ac ingratitudinem tantam à Deo se percussum esse. Etenim qui cæteris opem ferre poterat, alieno auxilio indiguit. Sed & Deus huiusmodi detrimēto non plenè contentus, volens vberiùs ostēdere, quantum Prior ipse offendisset, dominicas ouiculas pascere nolendo, talentum sibi creditū abscondendo, & demùm vocationem diuinam nō satis aduertendo, talem ei parauit successorē, qui tantā ingratitudinē ac importunitatem prorsus expiaret. Deniq; cùm digna pœnitudine multisque tribulationibus expurgatus foret, tandem

Ia. de Viuiaco.

anno Domini supra millesimum tricentesimum sexagesimo secundo ex præsentibus miserijs liberatus, ad perpetuam transiuit fœlicitatem, qui & multis post obitū miraculis clarus effulsit. Hic aduertant, qui alienæ curæ gerendæ sufficiunt, nec tamen pium laborem sibi alijsque vtilē subire volunt, malentes in claustri angulo nescio quid verbosarum oratiuncularum iugiter susurrare, quàm talentum sibi creditum alijs impertire: huius, inquam, Iacobi exemplo discant, quàm grauiter offendant; præsertim quando importuna sollicitatione suam absolutionem amore quietis illecti extorquēt, nec tamen grādius aliquid Reipublicæ conferre aliàs possunt. Sed quid? Si illi ipsi, qui vel nimia humilitate vel pusillanimitate seducti se exauctorari faciunt, meritò carpendi sunt, qua (obsecro) vituperatione digni sunt illi, qui nihil Prælatione dignum, non scientiam, non virtutes, non prouidentiam, non exemplaritatem, non demum aliquid eorum, quæ sublimis prelationis sarcina, etiam angelicis viribus formidanda, postulat, habent? imò nec quicquam norunt, nisi laxare habenas, palpare subditos, eosque sinere omnia agere pro omni sententia, quò suis in officijs perseuerent diutius, pro quibus consequēdis totos neruos intēdunt: quam, inquam, increpationem eos mereri putandum est? Proculdubio durissimum eis fiet iudicium, qui eiusmodi sunt. Nec solùm illis, sed eis quoque, qui eos vel instituunt, vel instituentibus fauent, vel institutos fouent, in grauem irreparabilemque animarum perniciem. Sed his dimissis, de Ioanne Birtello, qui tribus annis interiectis huic Iacobo in Prioratu Cartusiæ successit, quicquam afferamus. Ioannes Birellus Prior Cartusiæ vicesimus secundus,

In eos qui præesse laborant.

Io. Birell.

vir admirabilis vitæ ſanctitatiſque eximiæ, & humana quoque ac diuina ſcientia affatim prę-ditus, tanta diſcretione ac deuotione refulſit, tantáque gratiam apud Deũ & homines habuit, vt ferè nullus eum in Eccleſia Dei vel authoritate, vel fama præceſſerit. Ea de re cùm Clemẽs Papa ſextus viam fuiſſet vniuerſæ carnis ingreſſus, maior Cardinalium pars eũ eligere in ſummum Pontificem diſponebat: feciſſetque, niſi Petragoricẽſis Cardinalis motu ac ſuaſione carnali territa, nimis leuiter auerſa fuiſſet. Sentiens enim Cardinalis ille, electionem ad Ioannẽ Birellum inclinare, cognoſcensq́; eũ ſummæ iuſtitiæ & ęquitatis eſſe, Cardinales allocutus: vos (inquit) Domini neſcitis quid agitis. Perſuaſum habete, ſi Priorem Cartuſię elegeritis, aliter agere nos oportere. Ille enim qua eſt rectitudine vitæ, iuſtitiæq́; rigore, ad ſtatũ nos reuocabit antiquũ, noſtroſq́; equos currus agere faciet. Non enim cuiuſquam reueretur vultum aut perſonã, quoniã Eccleſię Dei zelo ſuccenſus, vt leo cõfidit. His dictis Cardinales perteriti, ſibique carnaliter plurimùm metuentes, Innocẽtium ſextũ in Papam elegerũt. Qui poſteà prę-fato Birello Cardinalatũ obtulit, at ille oblatũ acceptare noluit. Verũ frequẽter literas Birell' ad eum exhortatorias dedit, quib' admonebat, vt à ſuis ſibi caueret nepotulis, ne animæ ſuę & Eccleſiæ Dei fierent in ruinã. Quod vbi nepotes ipſi (quorũ nonnulli Cardinales, alij Prę-ſules erant) reſciuerũt, in Priorẽ ipſum grauiter indignati ſunt, quòd ſcilicet propterea nõ poterant ab ipſo Papa ſæpi' impetrare, quod poſcebant. Scripſit quoque hic vir Dei ad Principes alios, ac Reges epiſtolas admonitorias, qui eas

tanquã

à Deo transmissas accipiẽtes, à multis propter eas illicitis se temperabãt. Fuit enim potens in opere & sermone, qui nec personam cuiusquam accipiebat. Quem & Amedeus Sabaudiæ princeps in tanta veneratione habuit, vt nihil facere auderet, nisi quod Prior ipse mãdasset. Itaq; omnia pectoris arcana cũ eo cõmunicabat, vtpotè quẽ pro patre spirituali & cõfessore habebat, & Cartusiã vsque veniẽs ei sæpe peccata sua cõfitebatur. At verò cùm prolẽ nõ haberet, quæ sibi in Comitatu succederet, Prior ipse postquã intellexit, eum fidere iussit, & causa in cõuentu suo proposita, indictaque oratione, tandẽ filium ab vxore lõgo tempore sterili precibus impetrauit, qui & Amede' dictus, etiã Sabaudię Princeps fuit. Porrò Delphin' Viennẽsis Humbertus, qui non minùs dicto Comite mãdatis eius audiebat (quique Delphinatũ Carolo filio regis Franciæ dedit) consilio eius ac suasione habitũ fratrũ Prædicatorum suscepit, tametsi religionem Cartusianam ingredi decreuisset. Ab ipso tamen Priore Birello dissuasus putatur, vtpotè qui perspiciebat, asperitatẽ Cartusiensis ordinis eum ferre non posse, ea de re planiorem viã sibi suadendam censuit. Ad hęc Pontius decretorum Doctor egregius, quẽ Vrbanus quintus in Sanctorum catalogum propter vitæ sanctimoniã ac multa miracula ab eo facta, referre voluit, dicta Birelli pro sententijs habuit. Venire enim quotannis Cartusiã consueuerat ad Priorẽ ipsum visendũ, vt spiritũ à curiæ tumultib' paululisper releuaret, & pectoris secreta cũ eo cõmunicãs, cõsolationẽ acciperet. Cũ igitur Cardinales alijq; præstantes viri ad cõfirmationẽ suorũ dictorum Augustinum, Ambrosiũ, aliosq; docto

res eximios citarent, potius ipse Auinionem reuersus, Ioannem Priorem Cartusię seu verba ab eius ore suscepta, pro suarũ sententiarum roboratione sępius allegabat. Hinc factũ est, vt audientes summã ipsius Prioris sapientiã demirarentur. Insuper, vt huius patris sanctimonia declaretur, dum nocte quadã fessa mẽbra quieti dedisset, subitò ad eum vox delapsa: surge, inquit, fratremque tuum grauiter laborantẽ visitato, eiq; aptũ antidotũ diligẽter adhibere curato. Quib' verbis cũ plurimũ attonitus esset, quòd scilicet neminẽ in domo sciret ęgrotãtem, mox in mẽtẽ venit Nouitius quidã ab eo receptus, quem nouerat de ordinis asperitate tentari. Proinde cellam eius properanter adiens, cum iam reperit habitum deponentem, suos complicantẽ pannos, & secularem quoque habitum resumere volentem. Quod intuens vir Deo plenus, tanta spiritualium verborũ suauitate, tamque multo consolationis imbre repleuit, vt posteà vaferrimus hostis nũquam in eum valuerit præualere. Erat enim hic pater exhortatione efficacissimus, & in vita actiua pariter & contemplatiua vsque adeò mirabilis, vt vix eius similis inueniri posset. Dum enim contemplationi se dabat, tam extatico rapiebatur excessu, vt Seraphicus potiùs videretur, quàm humanus. Cũ verò ad actiuam descendebat, vltra hominis naturam etiã ipsam exercere videbatur. Nam licèt in multis esset occupat' vt Martha, nõ tamẽ vt ipsa, erga plurima turbabatur. Exẽplo enim
Luc.10. Aioth fortissimi ducis Israel (qui vtraque manu
Iudic.3. pro dextra vtebatur) ambidexter spiritalis fuit. Adde quòd sicut prosperis non eleuabatur, ita nec frangebatur aduersis. Denique cùm Deo
placuit

placuit tāta eius merita remunerare, in morbum incidit, in quo perceptis deuotè sacramētis morti proximus de lecto exilijt, & pauimento incubans, tanto se lachrymarum imbre perfudit, vt etiam pauimentum madidū fieret. Tandē cùm litania diceretur, inter orantiū verba defunctus est vita, seu potiùs de morte veram transiuit ad vitam, anno post mille trecentos sexagesimo, die sancto Epiphaniæ, cum miraculorum splendore multo Cū aūt apud Auinionē percrebuisset, Priorē Cartusię de hoc mundo transisse, præfatus Pōtifex Innocentius in lachrymas prorumpens, ait: Præstantior religiosus, clericusq; mūdi mortuus est. Sed & cùm præsul ipse in extremis esset, corā his qui aderant exclamauit, dicens: Vtinā anima mea talis apud Deū foret, qualē esse puto animā Domini Ioannis quondā Cartusiæ Prioris. Itidē Cardinalis ille Petragoricēsis, de quo suprà diximꝰ, audita huius Prioris morte, exclamauit: Vę nobis miseris, Heù infœlix Ecclesia, O infaustum collegiū, quod talē non promeruit habere Pastorem. Tam sancto enim Præsule digni non fuimus. Cæterùm, vt finem faciamus, post modicum temporis lapsum, duo de patria Lemonica (ex qua oriundus erat) Cartusiā venerunt ad petendas tanti patris reliquias, asserentes duo eum miracula celebria in patria illa post mortem fecisse. Quibus vnum de cilicijs eius datum est. Gestabat enim iugiter ad nudā carnem cilicia nodosa, asperrimo pilo in modū camisiæ facta, quæ & longitudine sua poplites tangebant, & manicas habebant ad manus vsque protensas. Tali etenim lorica miles Christi ad mortem vsq; semper armatus incessit. De quo &

 Fran-

Franciscus Petrarcha in quadam Epistola ait, quòd inter peccatores, quibus orbis abundat, angeli vitam & angelicam famam habens, per densissimas seculi sui tenebras nouum sydus effulsit, & ex Cartusiæ sublimi specula, velut ex Oriẽtalis iugi vertice, Lucifer matutinus irradiauit, multis (quos ipse non nouit) ob eximiam virtutem suam notissimus. Circa hæc tempora vel paulò antè contigisse fertur prodigiũ, quod silentio prætereundum non videtur. In domo Cartusiana Moguntiæ, Nouitius quidam tędio affectus, cùm nullis exhortationibus à sententia dimoueri posset, tandem abiecto regulari habitu, secularique resumpto, cùm perficere vellet quod receperat, prius salutandam putauit quandam beatissimæ Virginis imaginem, quam in cella pro more salutare cõsueuerat. Cũ autẽ quasi extremum vale dicturus eam salutaret, imago ipsa visibiliter se regirans, suum conspicienti Nouitio dorsum vertit. At ille infœlix planeque ingratus, nihil propterea cõmutatus in melius, sed tanquam desperatus, malo in proposito perseuerans, idipsum quod acciderat nihilominus Priori præceptorique suo intimauit. Cũ autem plùs solito visitaretur, moneretúrque, vt voluntate mutata, firmatoque stabilitatis proposito ipsi virgini recõnciliaretur, quæ ei infensa non dubitabatur, nihilque tamen proficeretur (surdas enim mentis aures verba penetrare non poterant) tandem post Matutinas compertũ est, eũ paulò antè per murũ monasterio egressum fuisse. At verò cùm re comperta subitò tota domus familia ad eũ perquirendũ egressa, ita exactè, ac diligẽter eũ quęsiuisset, vt etiã paruũ animal inueniri posset, nusquã inuentus est, sed nec postmodũ sciri potuit,

tuit, quid de illo actum esset. Imago autem ipsa postmodum Cartusiam in testimonium atque exemplum delata est. Hoc loco diligenter aduertant Nouitij spiritu instabilitatis agitati, qui velut impudentes canes ad vomitum redire, & diuinam gratiam, vocationemque supernam negligere non verentur: Attendant, vel hoc exemplo, quàm graue sit atque periculosum, sanctum propositum deserere, & ad secularem redire vanitatem. Nullum adhuc vel nouimus vel audiuimus ab ordine abscessisse, quin vel periculum aliquod inciderit, vel certè morsu conscientiæ fuerit cruciatus vsque adeò, vt nullam posteà veram pectoris tranquillitatē habere valuerit. Sed his prętermissis agamus de Helisiario præfati Birelli successore, qui & ipse sanctus fuit. Radix enim bona non potuit nisi ramos perbonos proferre.

In Nouitios instabiles.

Helisiarius igitur beati Ioannes Birelli prædicti successor, ac Prior Cartusiæ vicesimus tertius, vir magnæ sanctitatis multarumq; virtutum, tātum abstinentiæ asperiorisque vitæ rigorem sectatus est, vt nullus penè suorum antecessorum in hac parte ei conferri potuerit. Vitam enim vsque adeò tetricam agebat, vt modum excedere videretur. Nam qui naturam vincere volebat, ab ea sæpenumerò superabatur. Etenim ex nimia somnolentia (qua propter noctes, quas aliquoties ducebat insomnes, premebatur) in medio Galilearum claustralium frequenter collidebatur ad terram, ibiq; soporatus iacebat. Sed & penè nudus, frequentiusque discalciatus, etiam durante hyemis rigore, incedebat: nunquam in lecto cubabat, nunquam vestem (quoad pertrita foret) nec ciliciū quoq; mutabat: superfluū tāquā alter Hilarion putās, mūditias in cilicio quærere.

Helisiari⁹.

Porrò

Porrò tam iugiter orationibus incumbebat, vt diem in his ſæpe coniungeret cũ nocte. Plerũq; etiã in contemplationis exceſſu ita rapiebatur, dum vel Miſſam celebraret, vel cùm alijs caneret, vt ex nimia lætitia ſaltare, ac propemodum furere in choro nonnunquam videretur. Sæpe etiã in ipſo mentis exceſſu ſui oblit', nec aduertẽs vbinã eſſet, aliquando in ipſo choro tã altè in Dei laudes prorũpebat, vocemq́; exaltabat, vt ab alijs notabiliter diſcordaret, quod cum ad ſe reuerſus animaduertiſſet, plurimum erubeſcebat. Ad hæc tantam in dictis, factiſque humilitatẽ pr ſe ferebat, tamq́; demiſsè in omnibus ſe gerebat, vt penè nimia eius humilitas videretur. Super quo nonnunquam ab his admonitus, qui pluſquàm ſtatum ſuum deceret, eum putabant humiliùs agere, plurimũ effuſus in riſum, reſpondit; haud dubiè ſe admodùm rudem eſſe. Præfatis autem virtutibus aderat comes, perfectus mundi contemptus. Ita enim mũdo mortuus mortificatuſque erat, vt nihil antiquiùs duceret, quàm ab eo deſpici, nihilq́; prors' reputari. At quoniam probi mores ſæpe tribulatione probãtur, huius viri probitas cęcitatis aduerſitate patefacta eſt. Cũ enim in morbũ incidiſſet, in quo lumine vnius oculorũ orbat' fuit, non impatienter tulit, ſed opportunitatẽ ſe nactum fuiſſe arbitratus, qua ſperabat abſolutionẽ impetrare faciliter poſſe (cupiebat enim plurimùm contẽplationis quieti vacare) potiùs exultaſſe putatur. Quanquã non contigit, quod optabat. Enimuerò cùm inſtanter ſuam abſolutionem peteret, inter cætera fœditatẽ allegans cæcitatis, ei reſponſum eſt: Inter corporis membra nullũ eſſe, quod tam aptè poſſit alterius vicem ſupplere,

ſupplere, vt oculus. Quod quidem poſteà iocando referens, dicere ſolebat: De vnius oculi cæcitate minimè curo, quoniã alter mihi ſufficit pro voto. Deniq; cùm tẽp⁹ aduenisſet, quo De⁹ meritis eius mercedẽ repẽdere decreuerat, morbum incidit, in quo ſuus ſibi trãſitus diuinitus reuelatus creditur. Cùm autẽ morbo durante, intellexiſſet preces ad Deum pro ſuæ ſanitatis inſtauratione fieri, dicebat fratribus: De⁹ nõ exaudiat vos. Cupio enim diſſolui & eſſe cũ Christo. Mens enim ſibi bene conſcia mortẽ non formidabat. Tandem accepto viatico, alijſque ſacramentis, cùm paſſiones legerentur, anima illa ſancta corpore exuta cœlos adiuit, vbi pro tranſitoris afflictionibus requiẽ inuenit ſemper duraturã. Guilielm⁹ de Mota maioris Cartuſię Prior viceſimus ſeptim⁹, vir miræ humilitatis, ac nulli⁹ apud ſe reputationis, magnæ quoq; ſollicitudinis in his quæ ad Deũ pertinebãt, & feruentis deuotionis, ita grauiter ac reuerẽter diuinum exoluebat officiũ, vt nihil tali ſpectaculo iucundius videri poſſet. In victualibus autẽ ſibijpſi durus & rigidus, vtpotè qui & ordinis rigorem tenens, & abſtinentias vel in ſenectute faciens, cęteris erat indulgentior. Vna duntaxat tunica ſemper contentus fuit. Afflictis & tribulatis ita miſericordem ac compatientem ſe exhibuit, vt eorum mala plangeret, & quam poterat conſolationem eis impertiret. Operibus inſuper miſericordiæ, tantam operam dedit, vt tempore famis frumentũ panẽ, pecunias, pannos, & cætera id genûs egentibus tribueret abũdè. Porrò tantæ rectitudinis ac iuſtitiæ fuit, vt nec precib⁹, nec literis, nec principũ minis à vero iudicio diſcederet, nec ad dexterã,

Phil. 1.

Guilielmus de Mota.

teram, aut ſiniſtram deflecteret. Rectè enim ſine perſonarum acceptione iudicabat. Ea de re iuſtus ac ſanctus paſſim reputabatur. Tandem poſt multos huius vitæ agones, ſempiterna immarceſſibilique corona donatus eſt, anno ſupra milleſimum & quadringēteſimum, trigeſimo ſeptimo. Cuius ſanctitati poſt fœlicem obitum miracula multa teſtimonium præbuerunt. Cùm enim quidam maioris Cartuſiæ Monachus grauiſſimo viſcerum dolore vexatus, in eodem conſiſtere loco non poſſet, nec remediū inueniret; tandem per cœmiterium tranſiens, cœlitus inſpiratus, ſuper dicti Patris ſepulchrum ſe proſtrauit. Qui primùm ſe doloris acerbitate leuatum ſentiens, ſanitatem ſubinde recepit. Mulier quædam de Chamberiaco, quæ octo annos continuis febribus fatigata nullum antidotū inuenerat, vbi de herba, quæ ſuper huius beati viri ſepulchrum adoleuerat, accepit, mox ſanata eſt. Alia quoque mulier ſimili morbo agitata, ſimili remedio ſanitatem eſt conſecuta. Multi inſuper varijs languoribus affecti, ad ſepulchrū tanti patris venientes ſeipſoſque proſternentes, optatæ ſanitati redditi ſunt. Denique, vt ſanitatem etiam conferret ſpiritalem, cuidam Cartuſiæ religioſo, tertia die poſt obitum apparuit, eum admonens, vt ſuæ correctioni intenderet. Sed iam ſatis ſuperque per Cartuſiana nemora decurrentes, egregios flores decerpſimus, quorū ſacri odoris mira ſuauitas etiam diuinitus reſperſa ac probata eſt, qui ſanè ſufficere debēt ad ſerpentinum liuidorum hominum virus effugandum, qui ſpargunt in vulgus, nullos fuiſſe in Cartuſianis deſertis, qui miracula fecerint. Quod ſi fortè cuiquam hęc ipſa (licet magna & multa) ad-

Sancti patres ſuperius nominati ubi cō ſcripti habentur.

ta)ad-

ta)adhuc non sufficiant,animaduertere ille debebit,non omnes eos me protulisse ,quorū sanctitas mortalibus innotuit, sed aliquos eximios atq; delectos, quos penè omnes in maioris Cartusiæ annalib⁹ reperi Neq; verò dubiū est,alios permultos in alijs quoq; domibus magnę sanctitatis fuisse, cùm eadem sit obseruantia regularis, quæ eandem parere solet sanctimoniam, maximè cùm locus sanctū non efficiat. Verum omnia omnium gesta prosequi non licuit,quòd & ad notitiam nostram necdū peruenerūt,& ea quæ sunt deprōta,sufficere visa sunt.Adde quòd omnes penè Cartusiani ordinis domus miraculosè extructæ sunt , quemadmodū superiore libro tetigimus. Quod vnum viro certè probo satis esse debet,ad sibi persuadēdā Cartusiani status sanctimoniam. Deniq;cùm de Scriptoribus Cartusianis postmodum agetur , multos afferemus,qui cum doctrina multa, magnā quoque sanctitatē habuerūt. Quibus omnibus animaduersis, videtur & superuacaneū,alia in medium afferre,& ineptū quoq; plura desiderare,pręsertim cùm miracula magnoperè curanda nō sint, quod sequēti capite mōstrabitur.Igitur omnib⁹ his lustratis ,conficiendū putatur,eos ridiculos esse,qui passim dicūt,Cartusianū ordinē nec sanctis,nec miraculis ornatum esse . Hoc enim falsissimum esse,prædicta satis conficiunt.

Ostenditur inprimis,Cartusianos,nec curasse,nec curare miracula.Deinde ponuntur causæ,ob quas nō sunt curanda ipsa miracula, & ideo propter eorum defectum(si ita esset (ipsos Cartusianos non esse contemnendos . Denique subditur,cur pauci sint de Cartusianis Canonizati, nec tamen propterea spernendi. CAP. 6.

Quan-

QVanquã iã satis ostensum est, multa magnaq; miracula à Cartusianis facta fuisse, quo satis confutata putantur, qui per imperitiã aut liuorẽ dicũt, nulla miracula in ordine Cartusiano reperiri, nihilominꝰ ad vberiorẽ aduersariorũ ipsorũ confutationẽ dissolutionẽq; obiectionũ, inprimis afferre certũ est, miracula à Cartusianis curari non solere: deinde iustis de causis id effici, hoc est, miracula ab eis nec curari, nec consequẽter passim fieri, ideoq; nec carpendos, nec despiciendos esse: deniq; cur paucos habeãt canonizatos, nec tamẽ propterea propositum Cartusianũ minùs ęstimandũ esse. Primùm aggredi ẽtes dicimus Cartusianos reipsa miracula curare non solere, sed ea potius impedire atq; occultare. Hoc inprimis testantur ea quę relata sunt, cùm de Iancelino ageretur. Dictum est enim, Iancelinum, ipsum pręcepto obedientiæ defunctum quendã Monachũ Cartusiæ à miraculorũ ostẽsione cõpescuisse. Deinde aliꝰ quidã maioris Cartusiæ Prior, in quodã tractatulo à se edito asserit, cuidã agricolæ quærenti vbinã essent herbæ, quibꝰ sanitas reparari solet, se noluisse indicare. Iridẽ Petrus Abbas Cluniacensis de miraculis Cartusianis agẽs, inquit: In illo sacro ordine multa mirabilia facta sunt, sed pauca quæ hìc pono ab eis potui cum magno labore habere, quia tanquàm humiles nolentes in talibus gloriari, abscondunt illa, excusant, & celant. Hæc ille. Denique ipsa experientia probauit, quàm parùm, imò nihil, talia curauerint. Nam cùm multa ab eis ingentia miracula facta sint, necdum tamen ea in lucem prodere voluerunt. At verò ne propterea quispiam

piam eos carpendos censeat, ostendamus iustis de causis miracula ab eis nec curari debere, nec frequenter passim effici solere: inprimis tamen supponentes, miracula varijs de causis facta fuisse, fierique solere. Primùm ad diuinā gloriā, maiestatem, virtutemque manifestandam, quomodo multa in veteri lege miracula facta fuisse narrantur. Deinde ad pretiosissimum, dignissimumq; Iesu Christi nomen publicandū ostendendamque eius miram efficaciam. Sic Petrus claudum ad Speciosam portam sanasse legitur. Porrò ad eximium amorem ostendendum, charitatemque declarandam, qua nos Superi prosequuntur, qui alioquì possent ab inconsideratis hominibus censeri res humanas deserere vel negligere. Hoc modo plurima solent à diuina clementia mira quædam effici. Itidem à Deipara Virgine Maria consueuerunt miracula exhiberi, non quidem ad suæ sanctitatis vel probationem, vel augmentum (ita enim explorata est fidelibus, vt nec dubitare, nec per miracula testimonium quærere prorsus liceat) sed ad explicandam ipsius Virginis miram charitatem, qua mortales ipsos, præsertim sibi addictos, prosequi solet. Similiter ab alijs quoque sanctis, de quorum sanctimonia nullatenus hæsitatur, hoc modo effici miracula consueuerunt. Ad hęc miracula ad prædicationem veritatis, seu doctrinę alicuius probationem, sæpenumerò facta leguntur. Etenim multa, quæ in sacro Euangelio habentur, à Iudæis, Philosophis, Paganis, & hæreticis oppugnata atque derisa, frequenter per miraculorum euidentiam confirmata sunt. Posteà ad probandum, aut certè decorandū statum aliquem, de quo hæsitatio nonnullis erat, inter-

Miracula cur fieri solent.

Actor. 3.

interdum sunt effecta miracula. Hoc modo heremiticæ vitę status olim probatus, decoratusq; est. Probatus est & status religionis, ad temeritatem, insaniamque vanissimorum hominum conuincendam, qui sanctitatis perfectioni detrahere non verebantur. Hoc etiam modo à Pōtificibus miracula plerumque ostensa sunt, vt duræ ceruicis populus pontificem ipsum digno prosequeretur honore, & libētiùs iussa capesseret. Insuper contemplatione infidelium sæpenumerò facta sunt miracula, interdum quidem ad eos conuertendos, plantādamque in eis Catholicam fidem, quod sine incitamentis huiusmodi effici non potuisset. Hoc pacto in primitiua Ecclesia ab Apostolis, Apostolicisque viris miracula passim fiebant. Interdum verò ad eos confutandos, tollendamq; ab eis excusationē omnem, qui si miracula non vidissent, aliquid
Ioann. 15. excusationis prętendere posse viderentur, quomodo Saluator innuebat, Iudæos quodāmodo excusabiles esse, si signa non exhibuisset. Interdum verò ad reprimēdam eorum sęuitiā, incutiendumq; timorem, qui aliâs grauiorib' persecutionibus populum Christianū affecissent. Postmodùm miracula sępe ostensa sunt ad firmanda fidei rudimenta, ac eos in officio retinēdos, qui recenter fidem susceperant, à qua sine fomentis huiusmodi faciliter abscedere potuissent, vtpotè vel ex infidelib' orti, vel inter infideles mixti, vel malis suasionibus pulsati. Talium enim tenella fides erat miraculis dirigēda, vt crescere, viresque accipere posset. Adde quòd miracula frequentissimè sunt effecta, ad testificandum sanctimonia eius, gratia cui' fiebāt, quando scilicet dubia, vel prorsus certa nō
erat,

erat, & aliud probationis genus non habebatur. Hoc modo probata est confessorum sanctitas, quando potissimùm nulla alia ratione probari poterat. Adde, inquam, miracula esse ostẽsa ad mysteria aliqua declaranda, & documẽta quoque salubria nobis insinuanda. Hoc modo miracula tam in veteri quàm noua lege cõtinentur magnis sacramẽtis obumbrata, è quibus mystica plurima quotidiè eliciũtur. Deniq; alijs multis rationibus, quas Deus ipse nouit, miracula iampridem ostensa sunt, ostendique solent. His igitur suppositis, dicamus iustis de causis Cartusianos miracula non expetere. Prima quidẽ, quòd nihil causæ sit, cur ea curarent seu desiderarent. Nõ enim propter sui stat' probationem necessaria sunt, vtpotè qui probatissimus sit. Nec propter suorum quoque sanctimoniam comprobandã: quãdoquidem huiusmodi testificatio nullius penè momenti foret, nec eis prodesset, quod ex subiectis patebit luculẽti'. Altera verò causa nõ curãtur à Cartusianis miracula, quòd huiusmodi probatio suspecta sit, & calumniæ quoque obnoxia: cùm per malos facta sint quandoque miracula, quod probabitur. Cur rogò expeterentur, quę non sunt efficacissima sanctitatis signa, prorsus ab omni suspicione aliena? Igitur iusta de causa non expetuntur à Cartusianis miracula, quòd sint bonis malisque communia. Enimuerò signa atq; mirabilia per bonos facta fuisse, certo certius est. Per malos quoque mira fuisse effecta, sacræ literæ locupletissimè testãtur. In quibus memorię proditũ est Magos Pharaonis mirabilia Moysi similia fecisse. Iudas quoq; Domini proditor, miracula fecisse putatur, quippe qui propellẽdorũ dęmo-

Miracula bonis malisque esse cõmunia.

Exod. 7.

Luc. 10.

Act.8. niorũ cũ cæteris poteſtatẽ accepit. Symon quoq; Magus Apoſtolorũ tempore mira ſigna feciſſe legitur. Sed & in Euangelio (cui ius Pontificiũ aſtipulatur. i. q. i. capitulo Teneamus) luculẽter
Matt.7. hoc ipſum conſtat, vbi dicitur: Domine, nónne in nomine tuo prophetauim', & dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus? Talibus enim qui talia ſe mira feciſſe referent, tandem à Chriſto dicetur: Amen dico vobis, neſcio vos vndè
Luc.13. ſitis, diſcedite à me omnes operarij iniquitatis. Denique mira ſtupẽda facturus eſt Antichriſtus. Cùm igitur mira ſigna ſint bonis, malíſque cõmunia, non ſunt expetenda: vtpote quæ nõ ſint indubia ſanctitatis teſtimonia. Tertia verò cauſa non curãtur à Cartuſianis miracula, quia ſanctitatẽ nõ efficiũt, licet interdum oſtendant. Ea de re Chriſt' Dominus in Euãgelio docet, in huiuſmodi ſignis nõ eſſe gloriandũ, qui ſuos diſci-
Luc.10. pulos piè erudit, cum ait: Gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Quarta cauſa, nõ debẽt à Cartuſianis miracula deſiderari, quòd eis detrimẽto multo forẽt. Meritũ enĩ interdũ vacuarẽt, cũ imperfectę ſit fidei miracula quęrere. Frequẽtiſſimè verò quietẽ eos habere non ſinerent, propter multũ populi cõcurſum, qui ad eos gratia miraculorũ cõflueret, quod ſatis, cùm de Iãcelino ageretur, monſtratum eſt. Adde quod meritò eſſent curioſitatis arguendi: quippe qui citra cauſam miracula expeterẽt, poſſetque illis
Matt.12. obijci, quod Iudęis olim dictum eſt: Generatio
1.Cor.14. praua, & adultera ſignum quærit. Et illud: Signa ſunt infidelibus, non fidelibus. Sed & curioſe quęrentes, ſæpe voto non potirentur, inſtar He-
Luc.23. rodis, qui ſignum aliquod à Chriſto videre cupiens, nec vnũ quidem verbũ ab eius ore ſacratiſſimo

tissimo audire meruit. Quinta causa, non sunt à Cartusianis flagitanda miracula corporalia, quòd viris spiritalibus spiritalia sufficere debeant. At verò quis dubitat, creberrimè spiritalia signa apud Cartusianos effici: vtpotè apud quos surdi auditũ, cæci visum, muti loquendi vsum, & claudi gressum, spiritaliter recipiũt. Etenim qui heri surdaster, nihil ad correctionem pertinens audire volebat, hodie salutaria verba prõptissimè exaudit. Qui mentis suæ faciẽ tenebris fucatam heri videre non poterat, hodiè vel minima quæque limpidius intuetur. Qui loqui de vanis duntaxat antea nouerat, nunc sancto silẽtio lubricam linguam cohibet, vel certè solida cœlestiaq́ue tantùm verba depromit. Qui malè gradiens, præceps in vitia labebatur, tartareósque lacus adibat, nunc pedẽ referens, ad cœlestẽ patriã rectis vestigijs cõtendit. Qui diuitijs cõgerendis ardentius incumbebat, nunc omnibus postergatis, paupertatem lætissimã amplectitur. Qui tumẽti animo cęteris, etiã maiorib⁹, dominari satagebat, nunc humilis effectus etiam inferioribus inseruire gestit. Qui paulò antè dicebat, nõ sit pratum, quod non pertranseat luxuria nostra, modò continẽtiæ fræno carnis impetũ retinens, corpusq́; suũ castigans, etiã ipsas venereas cogitationes vel minimas admittere nõ dignatur. Quid plura? Cuius anteà gulę nullę coquorũ artes, nulli ciborũ apparatus sufficere solebant, nunc & famem lætus sustinet, & leguminibus, oleribus, alijsq́ue id genus vilioribus cibis victitat. Deniq; qui contumelias iniuriásque inferre solitus erat, nunc opprobria patienter audit, & afflictiones quoq; omnes Dei cõtẽplatione, æquo animo patitur. Nónne hęc ipsa

Miracula qualia apud Car.

Sap. 2.

ad vitæ probationem sufficere debent? Ita sanè, quod vel vno exemplo suaderi potest. Enimuerò cùm infideles quidā (vt in Collationibus Patrū habetur) monachum quendam multis affecissent iniurijs, improperantes ei, quòd nulla in Christi nomine miracula faceret: Quod (inquit) miraculū maius vultis, quā quòd iniurias vestras patiēter tuli, & maiores ferre pro ipsius nomine parat' sum? Itaq; ea ipsa, quę diximus, viris prę- sertim spiritalibus, sufficere debent: pręsertim cùm maiora sint, quā si lapis supra terrā duabus palmis per se eleuaretur, quod tamē si fieret, curiosis satisfactum esset. Maiora, inquam, sint quā multa extraria signa, quæ hominibus sensualibus sufficerēt. Siquidē plus est hominē peccatis mortuū, sepultum, turpissimaq; peccandi consuetudine fœdatum, & deniq; non solùm quatriduanum, sed multos interdū annos in sepulchro non pulchro iacentem, ad vitam spiritalem per sanam doctrinā, bonaque exempla ac alia id genus suscitare, quàm exterius aliquod signum ostendere. Deniq; (vt aliam causam afferamus) non sunt à Cartusianis curāda miracula corporalia, quòd aliud probationis genus habeant, quod sufficere debet ad probandam sui status sanctimoniam. Non igitur miracula expetere habent. Nā qui vnum habet probationis gen' quod sufficit, superfluè aliud quęrit: quod à Iurisperitis notari cōsueuit, Extrà, de probationibus, capitulo primo, & secundo: vbi passim dicunt, quando vno modo legitimè constat de intentione partis, non exigi aliud genus probationis. At verò Cartusiani aliud legitimū probationis suę sanctitatis testimoniū habēt, quod sine miraculis sufficit. Sed quæris, quodnā illud est?

Cart. nō opus habent miraculis ad probandam status sui sanctimoniam.

Dicimus inprimis, multa esse alia probationis genera, quàm per miracula, quibus sanctimonia alicuius confici potest. Inprimis est authoritas Scripturæ sacræ, per quam hi, qui probati sunt atq; canonizati, nullum aliud probationis genus flagitant, vt sunt multi patres vetusti, quorum sanctitas ex veteri testamento liquet. Itidem per nouũ testamentum etiam quædã probatur sanctimonia. In quibus præcipuè est Deipara virgo Maria, cuius incomparabilis sanctitas locupletissimè expressa est, quãdo àb euãgelistis relatũ est, eam concepisse, peperisseq; filiũ Dei, verum Deũ & hominẽ Christũ Iesum. Immensa enim illa laus est, certissimaq; tantæ sanctitatis probatio. Itidẽ sanctissimus Ioãnes Baptista, quo inter natos mulierum (Christo attestante) non surrexit maior. Similiter beatissim' Protomartyr Stephanus, alij quoque permulti, de quorũ sanctitate nulli hæsitare fas est, quòd per sacræ scripturæ authoritatẽ, quæ certissima est, probati sint ac canonizati sufficienter, cuius certitudinis gratia, nulla fortè miracula in vita sua fecisse putãtur. Sed aliud probationis gen' subnectam', quod est martyriũ, seu voluntaria mortis Christi nomine perpessio. Et hoc quoq; testimonio probata sanctitas, miraculis nõ indiguit. Tertiũ gen' probationis est, eminentia doctrinę salutaris: pręsertim quãdo internã quãdã Spirit' sancti phrasim redolet cũ vitę probitate iunctã. Hoc pacto sanctorũ doctorũ, episcoporũq; sanctitas olĩ probata est. Tametsi primis Ecclesiiæ tẽporibus, scilicet vsq; ad Syluestrum, nõ ita certa fuit, vt publicè colerẽtur confessores, posteà tamẽ (inspirãte Deo) secus factitatum est. Quartũ verò probaionis gen' est, ma-

Matt.1. *Luc.1.&2* *Matt.11.* *Act.6.&7*

gna vitæ religiosæ asperitas cum perseuerētia. Hoc modo sancti anachoretæ, hominū cōsortia fugientes, mirandáq; vitæ austeritatē sectātes, & demū contra vitia ac tentamina varia iugiter, perseuranterq; pugnātes, in numerum sanctorum admissi sunt & cōprobati. Quod sanè probationis genus Cartusianis ipsis etiam sine vllis miraculis sufficit, vtpote quod Sacris in literis fundatum sit, quæ cū prorsus sanctum ostendunt, qui parentes ac possessiones deserit, seipsum abnegat, suā crucem tollit, & sequitur

Matt.19. Christum. Talis enim post Christū vadēs (si ta-
10.16. men perseuerauerit vsq; in finē) in sanctorū nu-
Mar.8. mero citra dubitationem omnem deputandus
Luc.9.14. est, nec aliter contra sacratissima Christi verba
Matt.10. dicere vel sentire licet. At verò innumeri Car-
34. tusiani omnia, quæ mundi, sunt missa facientes, seipsos quoque abnegantes, suā crucē tulerunt, & iugiter ac perseueranter ad finē vsque vitæ, Christū secuti sunt, quod Dei gratia adhuc probi multi factitāt. Ea de re nec miracula quęrūt, nec expetūt, cùm sanctitatis testimoniū ex

Matth.16. verbo Dei habeāt, dicētis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucē suā, & sequatur me. Sed dices, anachoretas ipsos (quibus Cartusiani successerūt) quāuis sancti essent, olim tamē fecisse miracula, cur nō etiam Cartusiani faciunt? Deinde esto, qui perseuerāter Christū sequūtur, indubiè sancti habēdi sunt, nō tamē hoc ipsum de Cartusianis cōstat: eàpropter, si Sancti proculdubiò reputari velint, miraculis opus est. Dicimus ad primū, anachoretas iampridē miraculis effulsisse, vt infideles, inter quos habitabāt, ad fidē per miracula traherentur: aut certè si nollēt, à persecutiōib' propterea

tem-

temperarent. Vt etiam anachoreticũ propositũ (quod alioqui vix receptum fuisset) firmaretur probareturq́;, & ad ipsum suscipiẽdum fideles, salutis suæ curam habẽtes, vberiùs incitarentur. Hæc autem his tẽporibus non ita locũ habent: qua de re nõ est ita nunc miraculis opus. Adde quòd principio miracula sunt à Cartusianis effecta, quando Deo placuit & opus fuit. Ad alterã verò obiectionem dicimus inprimis, Cartusianam asperitatem, iugẽque perseuerantiã penè omnibus (saltem generatim) nótã esse, quæ pro testimonio sanctitatis sufficere potest, his potissimùm, qui malè affecti nõ sunt. Quis enim tot tantaque onera (quãta vnus fert Cartusian⁹) iugiter perseuerãterq́; ferre posset, nisi spiritu sancto plenus esset? Deinde dicimus, esto omnia illa, quãuis ardua, nõ sufficiãt sine miraculis ad colendos publicè Cartusianos tãquàm Sanctos ac canonizatos, quòd scilicet null⁹ citra Apostolicam authoritatẽ hoc tempore debeat publico Ecclesiasticoque officio coli, nõ tamẽ propterea miraculis opus est. Quandoquidẽ nec palã pro Sãctis honorari, nec in tabulis aut parietib⁹ depingi cupiunt Cartusiani. At totus eorum labor, præcipuaque intentio est, in cõspectu Dei sancti & esse, & haberi. Deniq́; intelligẽtes miracula hoc tẽpore sibi necessaria non esse, sed à curiosis quibusdã inaniter ac superfluè quæri solere, proinde miracula ipsa nec quærũt, nec expetũt, nec expetẽda quoque putãt. Itaq́; viderint imperiti seu liuidi quidã, qui Cartusianos mẽtiuntur nulla vnquã mira fecisse, eaq́; de re statũ ipsum paruipẽdunt. Constat enim ex superioribus, Cartusianos, quando opus fuit, miracula multa fecisse. Constat, inquam, iustis de causis,

Cartusia. quando op⁹ fuit miracula fecisse.

causis, quę suprà dictæ sunt, miracula ab eis hoc tempore nec fieri, nec experi quidem debere. Quapropter temerarium atque insanum est, eos miraculorum defectu paruipendere. Sed iā satis disputata miraculorum controuersia, causas afferamus, cur hactenus in ordine Cartusiano paucissimi, per Apostolicam sedem canonizati sint. Prima enim causa est, inopia. Siquidem Cartusiani antehàc nō potuissent, sed & nunc minimè possent eas impēsas facere, quę in canonizatione exigūtur. Non enim tātis bonis abundāt, quanta plebs ignara inuidaque sua eis prædicatione conferre solet: Cùm igitur canonizatione vel vnius sancti, multæ exigantur impensę, quas nunquam Cartusiani facerent, mirū esse non debet, si paucos humanitus canonizatos habeant. Altera causa est, laboris improbitas, quæ in huiusmodi canonizatione suscipienda est. Quando enim solennitatem canonizationis facere incūbit, opus est inprimis summo Pontifici sollicitè ac frequenter pro tanto negotio supplicare. Deinde commissionem pro inquisitione de moribus ac sanctitate facienda habere, testes iuratos ac legitimos examinare, inquisitionē plenissimè factam ad Pontificem ipsum referre, relatamque diligenter in Consistorio discutere, eaque discussa primùm secretè negotiū ipsum terminare seu definire, posteà publicare, diem canonizationis assignare, humilesque preces assignato die fundere, miracula, aliaque pia Sancti ipsius opera referre, in Sanctorum catalogo cōscribere, & demū in honorē eius Missam celebrare, publicoq; officio decorare. Vide quāto tēpore omnia hęc fieri possunt, pręsertī quādo locus, in quo tumulat' est sanctus, ab vrbe Roma distātissimus est. Vix

In Canonizatione Sanctorum quæ requiruntur.

est. Vix enī decē annis hæc omnia fieri possunt. At verò discursus ac euagationes per seculum vehementiùs abhorrēt Cartusiani, vtpotè quorū propositū est otio sancto incūbere, tumultus mū di-fugere, & solitudinē iugiter perseuerarerque colere, quod sanè laboriosè sanctorū canonizationi minimè conuenit. Non igitur mirandū vsque adeò, si Cartusianus Ordo paucissimos habeat canonizatos. Cuius quoq; rei alia causa assignari potest, quæ est nimia Pontificū Romanorū difficultas: Ita enī hoc tēpore difficiles in huiusmodi negotio seipsos exhibent, vt neminem velint nisi ad Regum, Principumq; instantiam canonizare. Itaq; iam opus est illis ipsis, quibus huiusmodi canonizatio placet, regem vel principem adire, qui à summo Pōtifice hoc ipsum obtinere queat. Quod profectò Cartusiani nunquam facerent: quippe qui vix pro vrgētibus negotijs sollicitandis sua septa exire debeāt. Ad hęc paucissimos canonizatos habent Cartusiani, quòd huiusmodi canonizatio plus eis detrimenti, qùā adiumenti pareret. Si enim multos haberent, multus ad eos fieret concursus popelli, qui non sineret eos quietè suis in latibulis victitare. Aut enim populus ad ipsos sanctos colendos cofflueret, aut certè inanis canonizatio foret. Siquidem canonizantur Sancti, vt publicè colantur, visitenturque eorum reliquiæ. Igitur si multos canonizatos haberēt Cartusiani, aut frustra haberent, aut populum ad eos colendos admittere passim haberent. Quod si fieret, de Cartusianorum quiete ac solitudine actum esset. Multorum itaque canonizatio sanctorum Cartusiano proposito noxia esset: vtpotè quæ multæ frequentiæ, multique concursus

causa

causa inprimis foret, ac deinde solitudinis, silentij, quietisq; obseruationi nō paruā afferret iacturā. Multū enim populi tumultū Cartusianæ vitæ ingratū nociuūq; esse haud dubiū est. Quod detestantur queruntúrq; pleriq; Cartusiani, solitudinis, quietisque amatores, qui in domibus iuxta Ciuitates situatis habitant: detestātur & illi ipsi, qui domos colunt in syluis aut agris sitas, ad quas magnus frequenter concursus fieri solet. Ex quibus (vt cætera taceamus) est domus Parci deuotissima, in diœcesi Cenomanensi extructa, cuius fundū Virgo quędā inclyta, de nobilissima Alenconiorū familia dedit, ædificia verò Gaufridus Cenomanēsis Ecclesię (quę tredecim præsules canonizatos habet) beatissimus Antistes fecit; possessionesq; multas ex suo patrimonio cōtulit. Qui ibi tumulatus, licet in Sanctorū catalogum per sedē Apostolicā necdū relatus sit, tātis tamen frequentissimisq; miraculis in ea regione, alijsq; permultis claret, præsentēque sanitatem languentibus ita confert, vt innumeri ad eum colendum auxiliumq; petendum confluant, qui sua frequentia ac tumultu graue molestiam deuotis illis religiosis frequenter inferunt. Ea de re nonnunquā, me pręsente, agitatū est, an esset beatissimus ille Pontifex alium in locum transferendus. Quibus animaduersis, mirum non est, si paucissimos canonizatos habeāt Cartusiani. Siquidem (vt diximus) canonizatio sanctorum proposito Cartusiano inepta est. Adde Cartusianos paucissimos canonizatos habere, quod donum canonizationis transitorium antehac nō tāti fecerit, vt impēsas faciēdas, suscipiēdos labores, difficultates obeundas & detrimēta subeūda duxerint, quę ob canonizationem

Domus Parci.

nem

nē contingere solent. Norunt enim optimè, probationem humanam exigui esse momenti, & multos quoque necdùm canonizatos maioris esse virtutis ac gloriæ, quā multi eorū qui Pōtificia canonizatione donati sunt. Non enim canonizatio maiorē conficit sanctitatem, nec canonizati debent sanctis non canonizatis præstantiores semper existimari. Hoc enim temporario munere pleriq; donati sunt Sancti, maximè Pōtifices, non semper ob maiorem sanctimoniam, sed quò ad status illius sarcinam leuiùs ferendā, & successores animarentur, & populus statum ipsum maiori in pretio haberet, ampliorią; honore prosequeretur, & demum se faciliorem ac obsequentiorem exhiberet. Itaq; putantes Cartusiani, probationem humanā nō ita curandam esse, & cœlestē diuinăq; canonizationē suis sufficere sanctis, nullā ante hac dederunt operā, nec sollicitudinē vllam habuerunt pro suis canonizandis. Hinc factū est, vt paucissimos habeant canonizatos. Sed dicet quispiā, Cartusianos de re huiusmodi sollicitos fuisse. Nam & sanctus Hugo Lincolniensis Antistes eorum cura iāpridem canonizatus fuit, & princeps eorum Bruno nuper in Sanctorum numerum relatus est. Non debuit ergò dici, Cartusianos sollicitos nō fuisse sed potiùs eos, propter sanctorū penuriā, nihil vel parùm facere potuisse. Ad quod ego inprimis sanctum Hugonem dixerim, non ad Cartusianorū sollicitationem, sed Regis Angliæ, suorūq; optimatum, ac Clericorum instantiā, ob eximiā sanctitatem innumeraq; miracula, ab Honorio tertio Pontifice maximo canonizatum fuisse. Brunonem verò fateor, Cartusianorum cura nuper fuisse Pontificia canonizatione decoratum.

Cur quidā Sancti Canonizatione donati fuerint.

Etenim

Etenim poſtquàm locũ, in quo beatus ipſe fœliciter animam egit, recuperârunt, & venerabiles eius reliquias ſuis in manibus habuerũt, animaduertentes, eius canonizationẽ ſine multis laboribus, impenſis, difficultatibus, alijſq; detrimentis fieri poſſe, diligentiùs eam curauerunt, idque iuſtis de cauſis, vt ſcilicet principẽ ſuum publicis honoribus proſequerentur, vt nomen eius celebrius redderent, vt denique linguacibus peſſulũ obderent, qui ſtatum Cartuſianum conuellebant, quòd primarius eius inſtitutor in ſanctorum numerum minimè relatus eſſet. Verùm ex his non conficitur Cartuſianos ipſos pro ſuis Sanctis canonizandis anxios ſollicitoſque fuiſſe, quippe qui vnum dũtaxat, & eum quidẽ ſuæ militiæ principem, honeſtis rationib' impellentibus, ſine multo labore, canonizandũ curauerunt. Non ergo quiſpiam vel miretur deinceps, vel obloquatur, quòd Cartuſiani pauciſſimos habeant canonizatos. Non enim (vt diximus) de huiuſmodi negotio quondam ſolliciti fuerunt, ſed nec curare quidem nunc volũt, ne ſimiles illis fiant, qui, vt cæteris preſtãtiores, vel mirabiliores videãtur, aut maiora conſequãtur emolumẽta, talia diligentiſſimè curant, nõ quòd eos Sanctorum honos, aut animarum cura potiſſimùm ſollicitet, ſed (vt diximus) quo maiori in pretio habeantur, aut ampliores opes congerere poſſint. Denique omnia penè illa, quibus anteà probauimus, à Cartuſianis miracula nec expeti debere, nec fieri nunc ſolere, huic canonizationis negotio ſuffragantur, conficiuntque nec ſuorũ canonizationẽ ſanctorum ab eis curandam, nec eius quoque defectu Ordinẽ ipſum aliquo pacto floccifaciẽdum eſſe, ſed potiùs in-

ſanos

ſanos eos cenſeri debere, qui propterea in Ordinem ipſum oblatrare non verentur. Quos tandem vt ſciolos, temerarios, peſſimoſque ac veſanos oblocutores paruipendentes, ea quę de illuſtribus, delectiſque Cartuſianis cœpta ſunt, proſequamur.

Nominatim multi afferuntr docti, diligentes, ac illuſtres Cartuſiani, qui ſcripta confecerunt, quibus Reipub. *prodeſſe curauerunt.* CAP. 7.

OBLOCVTOR.

PRoſequamur & nos quæ cœpimus, probantes aliundè Cartuſianum Ordinem meritò carpi poſſe, vtpotè qui nullos literatos, atq; ingenioſos, ſed duntaxat ſciolos vel prorſus literarum ignaros hactenùs habuit: aut certè ſi nonnulli fuerint in eo egregiè docti, nulli tamē leguntur, qui ſcripta ediderint, quibus (vt par erat) reipublicę conſuluerint. Ea de re tū ignorātię, tùm negligentiæ Ordo ipſe non iniuria arguendus videtur, quod & paſſim fieri ſolet.

PE. A duobus illis vitijs nō exiguis, inſcitia ſcilicet & inertia, quæ in Cartuſianis temerè reprehēdis, & paſſim eis obijci dicis, Cartuſianos vindicare penitus cupientes: inprimis afferam' doctos, illuſtreſque Cartuſianos, qui ſcripta ediderunt, nomenq; ſuum in omnem propterea trāſmiſere poſteritatem, ſicque ab vtroq; vitio obiecto Ordinē egregiè nūc diluam'. Poſteà enim iuſtas cauſas afferemus, cur alij penè innumeri nobiliter docti, nihil ſcriptorū poſteritati dimiſerunt. Quibus adductis, rurſus Ordinem ipſum ab vtroque vitio, hoc eſt, ignorantia & deſidia, immunem eſſe conficiemus. Primùm aggrediē

tes

Illustres Scriptores Cartusiani.

tes, eos inprimis afferamus Cartusianos scriptores, qui de re tùm literaria, tùm Ecclesiastica optimè meriti, pręclara vtiliaque elaborârunt, quibus & nomini, & proposito Cartusiano, decus pepererunt immortale, & inter illustres viros siue scriptores Ecclesiasticos, optimo iure reponi promeruerũt. E quibus ipse Cartusianorum princeps Bruno primus prodeat in mediũ. Bruno igitur gemina scientia, humana videlicet & diuina cumulatissimè præditus, eloquentia Tulliana præclarus, philosophus insignis, sacrarum literarum doctor profundissimus, & demum virtutum, literarumq; copia refertissim', mundialibus pompis tandẽ salutatis, solitariam vitam elegit. Cartusianam religionem in Cartusiano mõte primus instituit. In qua deuotissimè dies noctesque iugi silentio cum fratribus incubuit. Posteà verò locum mutans, sed propositum primum non deserens, tantæ orationum iugitati dedit operam, vt eum literarum studijs incumbere posse non putares. Enim uerò si diligentiùs vitam eius consideres, nihil ipsũm literis indulsisse: si studia, nihil orationi impendisse iudicabis. At verò vt totus otiosus, ita totus negotiosus fuit. Itaque scripsit nobili stylo egregiã diuinamq; in Psalterium expositionem, quæ sui authoris præstantissimũ ingenium summamque eruditionẽ ostendit. Scripsit insuper nobilem, fidelemq; interpretationem in epistolas Pauli, adeò clarè, subtiliter, copioseque, vt omni laude maior non iniuria esse putetur. Enimuerò si diligenter expositionem ipsam lustraueris, inuenies Paulum ipsũm omnium opinione difficillimum adeò clarum iam esse effectũ, vt sine magnis laboribus sensa eius

Opera Brunonis.

eius capi valeant. Videbis nihilominus tā profundam interpretationis illius subtilitatē, vt planè mirum sit, quo pacto cum tanta facilitate tanta subtilitas coire potuerit, Quibus animaduersis, errasse illi non putātur, qui sentiūt nullum in hac parte Bruneni cōferendū esse: quippe qui cæteros, huiusmodi interpretationis mun⁹ aggressos, & facilitate & subtilitate exuperârit, & deniq; Pauli sensum meliùs cęteris acceperit. Scripsit quoq; varias ad diuersos Epistolas, in quib⁹ est illa, quam ex heremo Calabriæ ad suos filios Cartusiā incolētes, olim scripsit, in qua & plurimum gratulabatur eis, quòd veteri instituto responderēt: & miriū in modum hortabatur, vt in cœpto tenore pergerēt. Extat & eius alia epistola ad Radulphum Remēsem Pręposítum, quem ad mundi contemptum, ac heremiticam contemplatiuámque vitam suscipiendam, & demum votū Deo factū vel tandem reddendum, miriū in modū admonet. Alia autē eius scripta necdū ad notitiā nostram peruenerunt. Quando autē pater ipse sanctissimus floruerit, satis suprà dictū est. Cæterū de ipso parente prolocuti, de alūnis quoq; illius verba faciamus. In quibus fuit Guigo, quē secūdo loco subijcere iuuat. Guigo de Castro, Valentinensis diœcesis, claris parentib⁹ ortus, ingenio pręstās, memoria tenax, clarus eloquio, exhortatione efficacissimus, literis secularibus & diuinis mirū in modum eruditus, nec minus conuersatione, quàm doctrina venerabilis, quintus post Brunonem maioris Cartusiæ Prior effectus, viginti septem annos vel circiter domum illam prudentissimè rexit, & antecessores suos fama & authoritate longè præcessit. Ædificia penè omnia

Quando floruit.

Guigo.

aut

aut fecit noua, aut vetusta instaurauit, rigorem quoq; ordinis obseruauit ad vnguem, quapropter, diuina dante gratia, multos sequaces habere meruit. Siquidem tempore illius sex aut septem Cartusiensis ordinis domus exordiũ, incrementumq́; non exiguum sumpserunt. Videlicet domus Portarum, Excubiarum, Durbonis, Syluę benedictæ, Maioreui, & Aruerię. Domus quoque Montis Dei anno vitæ eius vltimo, consilio eius extrui cœpit. Et quanuis tantis esset negotijs occupatus, literarũ tamen studijs mirum in modum incubuit, libris autenticis vestigandis, scribendis emendandisq́; multã operam dedit. Epistolas insuper sacri Hieronymi, nimio scriptorum vitio deprauatas, diligẽti studio ad veritatis limam castigauit, & in vnum comportauit. Vitam etiam beati Hugonis Gratianopolitani antistitis, & vineæ Cartusianę cõplantatoris, iubente Innocentio secundo Pontifice summo, luculento sermone cõscripsit. Porrò Cartusiani propositi institutiones (quas Cõsuetudines vocant) & exemplo monstrauit, & multis fratrum precibus impulsus, nobili admodum stylo scripsit, primusq́; in volumẽ redegit. Cuius lectione in eam planè sententiam adductus sum, vt putem, eum in eloquentia nulli peritorum sui temporis cessisse, sed doctissimos, qui eo tempore floruerunt, in quibus numerãtur inprimis diuus Bernardus Clareuallẽsis, cuius ad Guigonem ipsum nonnullę extant Epistolæ, Hugo, & Ricardus de sancto Victore, & Petrus Lombardus Sententiarum magister, styli nobilitate aut superasse, aut adæquasse. Denique alia quædam scripsisse fertur hic Guigo, in quibus sunt meditationes atque epistolæ.

In

In quibus(vt ait Bostius) eruditionis eius insigne, sermo suauis & purus, oratio luculẽta, non accersitus, sed spontè occurrens nitor, gratia, laudabileque compendiũ clarent superabundè. Quòd dulcisonæ autem, simul & efficaces epistolę suę fuerint, ostẽdit etiam diuus Abbas Bernardus (qui secum cor vnũ & anima vna fuit) ei scribens in hæc verba. Patrum reuerendissime, amicorum charissime, legi epistolã tuam, & quas voluebam in ore literas, scintillas sentiebam in pectore, quibus & cõcaluit cor meũ intra me, tanquã ex illo igne, quẽ Dominus misit in terram. O quantus in illis anagogici, theoricæque conuersationis viri, meditationibus exarsit ignis, è quibus huiusmodi processerũt scintillę, cum his (quę cœlitib⁹ cõmunes sunt) fœlicibus delitijs, etiam sub cœlo, crebrò perfrueretur. Moritur tãdem post multos labores in maiori Cartusia, anno Domini millesimo centesimo tricesimo septimo, tẽporibus Lotherij Imperatoris iunioris, ab incœptione verò Ordinis quinquagesimo tertio. Rifferius terti⁹ decimus maioris Cartusię Prior, vir recolẽdę memorię, omnib⁹ literis tã diuinis quã humanis admodùm eruditus, doctrina, ingenio, & exhortatione efficacissimús, Cartusiensis propositi consuetudines (quæ modò antiqua statuta dicuntur) ampliauit, correxit, in vnum congessit, tres in partes aptissimè distribuit, tanta denique styli venustate, grauitateque scripsit, vt & Cæsareas leges ad viuũ referre, & omnes sui tẽporis scriptores, styli nobilitate superasse non dubitetur. Suo (fateor) tempore floruerunt viri, doctrina, ingenioque præstantissimi, in quibus fuerunt Alexander de Hales, Albertus magnus, diuus

Epist. 11.

Rifferius.

Antiqua Statuta.

Bonauētura, sanct' Thomas Aquinas, aliiq; permulti magnæ eruditionis viri. At verò si phrasim singulorum aspexeris, profectò videbis nostri Rifferij stylum prorsus altiorem cæteris esse. De ceteris autem eius scriptis nihil inuenire potui. Obijt autem mortem, seu magis trāsijt ad vitā, anno Domini millesimo ducētesimo sexagesimo septimo. Trusianus medicus, natione Florentinus, Thadæi medici (qui artis suæ practica insigni diuitias penè regales cōgregasse fertur) quōdam auditor atque discipul', præ cæteris doctissimus, vir in summa literarū ferè omnium eruditione mirabilis, & ex cuius schola viri clarissimi propemodùm innumerabiles prodierunt, animaduertens fortunā suis nō satis respondere votis, fallax seculum destituit. Sunt enim quos diuina sapientia prosperis, sunt quos aduersis ad melioris vitæ frugem vocat: quod poeta quidam carminibus attestatur, cū inquit:

Trusianus.

Sunt qui blāditijs, sunt qui terrore uocantur:
Et tamen hos omnes spiritus unus agit.
Blanditijs Symon, flammis & fulgure Paulus,
Qui fuit ex acri fulmine pulsus equo.

Male igitur fortunatus hic Trusianus seculo vale dixit, & ordinē Cartusiensiū ingressus, artem carnis in medicinā spiritus fœliciter commutauit. Cartusianus autē effectus, varios Tractatus ad spiritalē medicinam pertinētes, cōscripsisse fertur, qui anteà dum seculū coleret, nōnulla faceret opuscula ad corporum medelam spectātia. E quibus extat cōmentum in regimē Galeni, quod tanta peritia effectum est, vt propterea author ipse plus quàm Cōmentator à medicis nuncupetur. Claruit verò in ordine Cartusiensiū circa annum Domini septuagesimum post mil-

Scripta illius.

lesimum & ducentesimum, verbo, calamo, & exemplo latè resplendens. Ludolphus Saxonica terra oriundus, vir in diuinis scripturis admodùm studiosus atque eruditus, & seculariũ quoque literarum non ignarus, ingenio perspicax, dulcis alloquio ac compositus, vita quoq; & cõuersatione insignis, edidit magnæ vtilitatis, & profundę eruditionis opera quædam, magnum deuotionis seruorem redolentia, quibus nomẽ suum immortalitati condonauit. In quibus est magnum, insigne, diuinumque volumẽ, quod passim de vita Christi titulatur, quod tãtę ęstimationis, tantęque vtilitatis reputatum est, vt etiam in linguam vernaculam pro illiteratis traductũ sit. Extat & aliud eius opus super Psalterio, in quo Dauidicorũ carminũ interpretationem enucleatissimè complexus est. In suis autem libris hic pater deuotissimus orationes inseruit, vt indicaret, sacrarum literarum lectionẽ oratione condiri, & orationem sacra lectione iuuari. Claruit in domo Argentinensi sub Clemente Papa sexto, & Ludouico Imperatore quarto, circa annum Domini millesimum trecentesimum trigesimum. Henricus de Kalkar natione Theutonicus, vir in diuinis scripturis eruditꝰ, & seculariũ quoq; literarum nõ ignarus, vita & conuersatione spectabilis, edidit opuscula quædam mirum præ se ferentia deuotionis seruorem, quorum lectio religiosis, deuotisque viris admodùm vtilis esse putatur: è quibus ista feruntur, Exercitium monachale, Loquagiũ de Rhetorica, & Cantuagium de musica. De ortu quoque Cartusiensis Ordinis, & cursu mirifico eius librum scripsit, nouẽ & viginti capitulis distinctum. In quo docet per quos viros cœptus,

Ludolphus

Opera eius

Hẽricus de Kalkar.

Opera eius

enutritus,& adultus sit ipse Ordo. Alia quoque fertur confecisse, ad ædificationem animarum pertinentia. Claruit in domo Sanctæ Barbaræ in Colonia Agrippina,circa annũ Dom. octauũ & nonagesimum post mille trecentos. Guilielmus Raynaldi maioris Cartusiæ Prior vicesim⁹ quartus, scientia, moribus multisque virtutibus perornatus,in tanta opinione fuit,vt Cardinalatus ei oblatus sit,quem tamen refutauit. In electione quoque summi Pontificis vndecim voces habuit. Porrò eius industria,ac sollicitudine iugi,domus Cartusiæ fortuito incendio combusta,& ad nihilum ferè redacta,longè meliùs,quã anteà fuerat, instaurata est. In qua & triginta quinque annos laudabiliter viuens,totius Ordinis habenas strenuè, prudenterque moderatus est. Scripsit autem, multo iustitiæ zelo succẽsus, varias ad principes epistolas, quibus sacræ Scripturæ sententias citans, ad iustitiam faciendam mirum in modum exhortabatur. Hic quoque ex multis capituli generalis Ordinis Cartusiani ordinationibus in vnũ cõportatis, statuta noua edidit, quæ an. D. millesimo trecẽtesimo sexagesimo octauo per ipsum Capitulum generale approbata fuere. De alijs eius scriptis nihil ad nostram notitiam peruenit. Moritur deuotè ĩ maiori Cartusia,an.D.millesimo quadringẽtesimo 2. Bonifacius Ferrarius,beati Vincentij famosi prædicatoris frater,vir in diuinis scripturis eruditus, & secularium quoque literarum non ignarus,iuris Canonici doctor percelebris,& sanctimoniæ sublimitate egregius,vnus de septem regentibus regnum Valentiæ fuit. Posteà verò Cartusianus effectus, à sancto fratre suo vita & cõuersatione non degenerans, post quatuor annos

Guilielmus Raynaldi.

Noua statuta Ordinis Cartusiã.

Bonifacius Ferrarius

annos Prior Cartusiæ effectus, tantum zelum habuit, vt statuta ordinis ferè semper in manibus haberet. Qui & Cartusiam maiorē (cuius Prior vicesimus quintus fuit) tùm verbo, tùm exemplo strenuè gubernans, multos habitu religioso donauit. Quos enim frater suus prædicando ad pœnitentiam prouocabat, eos ad religionis habitum Bonifacius iste suscipiebat. Tantæ deniq; prudentię extitit, vt Benedictus tridecim⁹ Papa dictus, eum, quanuis renitentem, pro se legatum ad Concilium Pisanum (ad quod citatus fuerat) mittendum curauerit. At verò cùm venire tardaret, generale Concilium tantas moras non ferens, tam Benedictum ipsum, quàm Gregorium (qui de Papatu contendebant) deposuit. Scripsit autem hic Bonifacius inter cætera nobilem tractatum, cur in ordine Cartusiensi pauci canonizati sint, & miracula publicè nō fiant, ad Bonifacium eiusdem ordinis alumnum. Scripsit & tractatum alterum de confirmatione & approbatione ordinis Cartusiani. Denique alia quædam scripsisse fertur, quæ nobis ignota sunt. Fuit autem ad suam instantiam propter ordinis vnionem, anno Domini millesimo quadringentesimo decimo, ab officio exauctorarus. Henricus de Consueldia, natione Theutonicus, vir in scripturis diuinis eruditissimus, vita & conuersatione deuotus, magnæque famæ, ingenio subtilis, & clarus eloquio, declamator quoque sermonum celeberrimus, scripsit multa præclara volumina, quæ deuotis viris admodùm vtilia esse putantur. E quibus subiecta feruntur. In Exodū, in epistolam Pauli ad Romanos, de sacramento altaris, de annuntiatione Dominica, de tribus votis substantialibus vitæ

Opera eius

Henricus de Consueldia.

Opera eius

monasticę, contra vitium proprietatis (quod religionis toxicum est) de tribus custodijs monasticis: de institutione nouitiorũ: circuncisorium mysticum: eulogium Pauli heremitę: sermones de tempore, de sanctis: Epistolæ ad diuersos ornatę verbis, sententijsque fœcundę, & alia quędã. Moritur anno Domini millesimo quadringentesimo decimo. Adrian' sacræ paginæ Doctor præstantissimus, & humanis quoque literis nobiliter doctus, vitę sanctimonia spectabilis, & zelo animarũ admodùm feruid', animaduertẽs sapientiæ talẽtum non sibi pro se duntaxat, sed vt cæteris impertiretur, collatum fuisse, diligẽter curauit, & verbo præsentes instituere, & absentibus, posterisque scripto prodesse. Cohortatus siquidem est auditores suos voce vehemẽti, spirituque feruido, fugere vitia, virtutes sectari, mortis habere memoriam, Tartareas pœnas exhorrere, & demum cœlestẽ ad gloriã totis votis anhelare. Scripsit quoq; nõnulla, quibus nomẽ suum immortalitati donauit. Inter quæ est opus cõmendandum de vtriusq; fortunæ remedijs, validissimis assertionib' communitũ, quod se magni schismatis tẽpore confecisse notauit. Aliaq; permulta edidisse fertur, immortali veneratione digna, & posterisquoq; tũ admirationi, tũ eruditioni futura. Ioannes de Teneramũda, vir in diuinis scripturis studiosus & valde eruditus, vita & conuersatione deuotus, ingenio clarus, sermone compositus, edidit ad ędificationem Ecclesiæ opuscula multa, quę inprimis ad amorem Dei legentes concitare possunt. Videlicet de notitia Dei, de amòre Dei, de honore Dei, de fide Christiana, de sacramẽto altaris, de cõceptiõe sanctę Mariæ, de natura, & lapsu

Adrianus Theologus

Opera ei'.

Ioannes de Teneramũda.

Opera eius

lapsu hominis, de reparatione lapsi, de gaudio hominis. Alia quoq; dicitur eleganter cōposuisse, quæ necdùm in publicā notitiā deuenerunt. Floruit in domo Siligniaci in Sabaudia, circa annum Domini millesimum quadringentesimum vicesimū. Hermānus Petri, natione Theutonicus, vir in diuinis scripturis studiosus atque eruditus, vita & cōuersatione deuotus, ac Rector monialium in conuentu situato iuxta Brugas in Flandria, multa religione & doctrina viginti nouē annos claruit. Scripsit & deuota quędam opuscula, de quibus subiecta ferūtur. Opus insigne in sex voluminibus diuisum, continens sermones de tēpore, & de sanctis per annum occurrentibus. Item super oratione Dominica Sermones quinquaginta, pro suî dignitate longè lateque dispersos atque impressos, de regimine monialium librum vnū, & alia cōplura. Tandem vitam bonā fine beato cōclusit sub Martino Papa quinto, anno Domini millesimo quadringentesimo vicesimo octauo. Henricus de Hassia iunior, Licentiatus in Theologia, vir in diuinis scripturis admodùm eruditus, & secularis philosophiæ non ignarus, ingenio subtilis, & clarus eloquio, sanctitate præclarus, edidit multa elegantissima volumina, quibus nominis sui memoriam posteris reliquit: & multa eorū in gymnasijs vniuersalib' publicè ante religionis ingressum interpretatus est, è quibus subiecta ferūtur. Super Sentētias, in Genesim, in Exodum, in Parabolas Salomonis, in Apocalypsim Ioannis, dialogus inter Episcopū, & Presbyterū, sermones vtiles, & quędā alia. Obijt autē mortē quā deuotissimè sub Martino Papa quinto, anno Dom. millesimo quadringētesimo vicesimo 8.

Hermānus Petri.

Opera ei⁹.

Hēricus de Hassia.

Opera eius

Stephanus de Senis. Stephanus de Senis, pater memorabilis, cui⁹ omnes (vt Bostius refert) splẽdoris ac dignitatis plenæ fuerunt actiones, copiosam animarum messem horreis cœlestibus intulit. Qui & modestia temperantia, ac prudentia (quę virtutũ auriga est) semper ita vsus fuit, vt ab omnibus egregia eius virtus celebraretur. Scripsit autẽ inter reliqua præclarũ op⁹ de vita & morib⁹ sanctissimę virginis Katharinæ de Senis, quã Pius secũdus Pontifex Max. canonizationis honore donauit. Floruit autẽ hic pater mirabilis eo tẽpore, quo schisma pestiferum Ecclesiam Dei vexabat.

Gosvvinus de Besra. GosWinus de Besra Prior domus sanctæ Trinitatis iuxta Diuionem, iuris vtriusq; doctor egregius, sapientia, authoritate ac vitę innocentia memorabilis, scripsit (pręter cætera) scientiæ iuris canonici, theologicęq; sapientiæ commendationes perquàm insignes. Insuper varios sermones doctrinã multã præ se ferentes.

Opera eius Epistolas quoq; permultas eruditionis ac decôris plenissimas. De hoc patre Bosti⁹ perpulchrè in hũc modum ait. Erat vtiq; præco, interpres, internũtius melliflu⁹ eloquij diuini, tuba Euangelij, Angel⁹ pacis, amic⁹ spõsi, religiosorũ gloria, columna cleri, delitię plebis, ocul⁹ cæcis, patriæ lumẽ. Turpe quidẽ putauit ab instituto maiorum desistere, auitæ, paternæq; virtutis hæres, nihil habens nõ magnificũ, nõ splendidũ, nõ excelsũ.

Osvvaldus de Corda, primus Prior in Scotiis. Osvvaldus de Corda, inprimis Cartusiæ maioris vicarius, subinde domus Virtutum in Scotia prior primus effect⁹, acer ingenio, doctrina pręclarus, vitæ sanctimonia eximius, inter alia multa condidit pro correctura; librorumque ordinis sui, hoc est, Cartusiani correctoribus, opus

Opera eius inprimis vtile, multisque acceptum, & iunioribus

ribus perneceſſarium: vtpotè quod in lecturis ſuis eos probè dirigere queat. Poſtquã autẽ diutinos in ſuſcepto regimine ſuſcepiſſet labores, tandẽ corã poſitis fratribus ac orãtibus, diẽ clauſit extremũ. Anno Chriſti tricesimo quarto poſt mille quadringẽtos. Gerardus de Stredã, natione Theutonicus, vir in Scripturis diuinis ſtudioſiſſimus, & longa exercitatione egregiè doctus, religione quoque, prudentia & authoritate venerãdus, foris clarus, & domi admirãd⁹, neque rebus exteris magis laudãdus, quã inſtitutis domeſticis: ſcripſit pręclara quędã opuſcula, ſcilicet libellũ de cura paſtorali, de dẽcẽ præceptis opus frugiferũ, de ſeptẽ Eccleſię ſacramẽtis librũ exhortatione plenũ, ſpeculũ religioſorũ, dialogũ de virtutibus, dialogum de vitijs, ſermones de ſanctis, & quædam alia omnis diſciplinæ refertiſſima. Moritur autẽ poſt Deo gratã cõuerſationẽ ſub Eugenio Papa quarto, anno Domini millemo quadringẽteſimo quadrigeſimo tertio. Nicolaus Albergat⁹ ex inſigni familia ortus, Cardinalis ſanctę Crucis, & Bononiẽſis Eccleſię pręſul, humanarũ diuinarũq; cognitione mirũ in modũ ornat⁹, ſanctimonia præcipu⁹, fama percelebris, poſt primę ętatis florẽ mũdi oblectamẽta deſtituit, & vias Domini duras ingreſſus, Cartuſianũ ordinẽ profeſs⁹ eſt, In quo quidẽ cũ annos aliquot laudabiliter exegiſſet, multis dignitatib⁹ licèt refragãs, ac enixiſſimè reluctãs, donat⁹ eſt. Quas conſecutus, diligentiſſimè ſtuduit priſtinũ religionis rigorem obſeruare, bonũq; pręſulẽ in omnibus referre & Reipub. Chriſtianæ ſubſidio adminiculoque ſingulari ſemper eſſe. Sed & , vt ſydus vbique refulgens omnibus prodeſſet, multas ribere curauit epiſtolas eruditiſſi-

Gerard⁹ de Stredam.

Opera eius

Nicolaus Albergat⁹ Cardinalis

Opera eius

ditiſſimas, cœleſtem animi ſui pulchritudinem, ac ſapientiam penè diuinam referentes. Tandem poſt multos fœlices, præclaroſque actus, poſt labores ſudoreſque varios, poſt legationes cum plena & ampla poteſtate creberrimas, poſt grauem denique calculi morbum (quo ad mortem vſque fatigatus fuit) rebus exceſſit humanis. Quo vita defuncto, tota fleuit ciuitas, tota planxit Italia, de quo meminit multa cum laude Poggius Florẽtinus. Extollit & eum magnificè Boſtius, dicẽs: Nuſquàm ſua potuit deliteſcere ſapientia, nota gregalibus, nota regibus, ſummis notiſſima ſeculi Pontificibus. Fuit vita eius ſanctitatis exemplum: eloquentia, ſtupor: doctrina, miraculum. Speculum itaque ſine macula extitit Prælatis omnibus, Pater pauperum, & inter Dominatores orbis diſſidentes pacis reformator, impeditor ſchiſmatis, errorum excidium, Chriſtianæque Reipublicæ propugnaculum. Omnia retulit ad Deum ſummum maximum, quo tanquã ſemper præſente, vidẽte, audiẽte direxit ac perfecit ſalutiferos ſuos cogitatus. Quò tamen minus laudẽ appetebat & gloriã, eò magis eũ ſequebantur. Denique promeruit duos de ſua inſigni familia, ſcilicet, Nicolaum quintũ, & Pium ſecundũ (qui anteà Æneas Syluius dicebatur) in ſummos Pontifices ſublimari.

Bartholomæus Ruremũdẽſis. Bartholomęus Prior dom⁹ Bethleem in Ruremũda, ſacrarũ literarũ acutus, deuotus, & celebratus interpres, poſtquã authorũ probatorum monimẽta profundè rimatus fuiſſet, & optima quæq; delegiſſet, ne iners aut ingratus euaderet, curauit etiam, literarũ monimẽtis tradere quicquã, quo poſteritati prodeſſe poſſet. Scripſit ergo præclara opuſcula, quibus nominis

ſui

ſui memoriam poſteris reliquit, de quorum numero ſubiecta feruntur. Exercitium deuotionis, Summa vitiorum, de abſtinentiá carnium, de proclamationibus fratrum, de iudicijs temerarijs, de iuramento, de voto, & alia cumplura multa laude digna. Poſt diuturna verò huius vitæ exercitia, tandē ab his tenebris migrauit ad æternę vitę claritatē, anno quadrageſimo ſexto poſt mille quadringentos. Ioannes de Louanio, vir impenſe doctus, veraxq́ue hiſtoriographus, & totius antiquitatis diligentiſſimus perueſtigator, inter alia ſui ingenij monumenta, quibus laudem gloriamq́ue adeptus eſt, librum de vitis ſummorum Pontificum conflauit, multa interſerens (vt aſſolet) quæ opus ipſum vberius gratiuſq́ue efficiunt. In quo non famam ſequens, ſed exactiſſimè explorata referens, illorum temeritatem hiſtoricorum vitare ſtuduit, qui dubia falſaque pro certis & veris ſæpenumerò aſtruere non verentur. Iacobus de Paradiſo, ſacrarum literarum doctor eximius, & inter pręcipuos egregius, vt ſydus admodū radioſum emicuit: & iuxta cognomē ſuū totus amœnitate plenus, ad Paradiſiacas delicias purè dulciterq́ue allicere, deſides excitare fortiter, improbos vehemētiùs terrere, & ad Paradiſi viam reuocare curauit. Scripſit etiam (vt poſteros ad Paradiſi deſideriū accenderet) opera multa quā vtiliſſima, multaque laude digna. In quibus eſt liber de arte curandi vitia, & diligenti cura adhibenda per Prælatos circa eorum eradicationem. Deinde librum edidit de malis huius ſeculi, opus quoq; de ſeptē vitijs mortalib⁹ ſe ſub ſpecie virtutum occultantibus. Item de peccatis mortalibus mentalibus. Inſuper de poteſtate dæmo-

Opera eius

Ioannes de Louanio.

Opera eius

Iacobus de Paradiſo.

Opera eius

dęmonũ,& arte Magica ac superstitionibus. Ad hæc de qualitate diuersiorum statuũ. Porrò de dignitate Pastorum,& onere curæ pastoralis,de ineffabili gloria ac dignitate sacerdotij legis Euangelicæ. Prętereà de obseruantia præceptorum Dei. Postmodum de statu securiori incedendi in hac vita. De directione quoq; intentionis in actibus moralibus. De profectu etiam in vita spirituali. Itidem de veritate dicenda, aut tacenda. De indulgentijs anni Iubilæi. Similiter de contractibus censuum perpetuorum seu vitalium cum pacto redemptionis. Deniq; sermones plures,& alia multa. Obijt autẽ mortem, seu potius ad vitam illam transiuit,quæ iucundissimè in Paradiso agitur, anno sexagesimo sexto post mille quadringentos. Egidius

Ægidius Aurifaber. Aurifaber, Vicarius domus montis Syon in Zelandia,vir tùm doctus,tùm deuotus, tùm spiritalibus laboribus intentus,pecuniam more serui nequã in sudario ligare,& inerti otio(quod fons,& fomes omnium est vitiorum) languescere,trepidauit. Itaque multiplicatum Domino talentum referre,& suo cognomini respondere satagens,aurea fabricauit opuscula. In quibus est opus singulariter deuotum de Cartusiana laude, in quo frequenter gratias Deo agendas,& nunquàm dissimulandam esse obligatiodem inculcat. Extant & sermones de tempore ac sanctis per anni circulum præstabiles. Itidẽ opus exemplorum, vtile ac splendidum velut aurum. Tandem post multa ab eo fabrefacta, terras gustata morte relinquens, cęleste templũ ex auro & gemmis à summo opifice fabricatũ adiuit,anno sexto & sexagesimo post mille quadringentos.

Operacius

Vlricus Vlricus professus domus Horti Ange-

Angelorum, sacræ paginæ licentiatus bene meritus, nõ solùm diuinarum, sed etiam humanarũ literarum egregiè gnarus, prudẽtia excellens, ingenio acer, multa non solùm oratione soluta, sed etiam carmine lepidè, eleganter, & decorè composuit. Non enim arbitratus est (quorundam imperitorũ errore) carmen vel Theologo vel religioso viro indignum, sed è diuerso munus Dei esse, quo viri præstantissimi ac sanctissimi vsi sunt. Scripsit autem inter cætera elegãtem Epistolam satis prolixã ad fratres Carmelitas Heibipolenses, in qua eos adhortatus est ad sectanda Heliæ atque Helisæi maiorũ suorum vestigia. Dedicauit & eisdẽ opusculum, insigni carmine lucubratum, de sanctis fundatoribus, processu, titulo, ac confirmationibus sacri ordinis Carmelitani. Ex quibus quantùm ingenio ac eruditione valuerit, facilè animaduerti potest. Ioannes de Haghen, siue de Indagine Prior domus Gratię Dei in Prouincia Saxoniæ, vir in diuinis scripturis studiosissimus erudissimusq;, & in iure Pontifico egregiè doctus, ingenio clarus, consilio promptus & prouidus, salutẽ plurimorum voce, calamoq; vbertim propagauit. Scripsit orationes de varijs ac diuersis quæstionibus, interrogatus de diuersis materijs, ad diuersos principes, Episcopos, aliosque Prælatos diuersos, peneq; innumeros tractatus eruditionis plenos. Enimuerò sicut ex scriptis cuiusdam Cartusiani liquet, plusquàm trecentos Tractatus hic Ioannes edidit, de quibus Dominus Abbas Spãheimẽsis in libro de scriptoribus Ecclesiasticis sexaginta 7. refert, quos ibi notatos videre poteris. Claruit sub Pio Papa secundo, an. Domini millesimo quadringẽtesimo sexagesimo.

Opera eius

Ioannes de Indagine

Opera eius

Diony-

aut fecit noua, aut vetusta instaurauit, rigorem quoq; ordinis obseruauit ad vnguem, quapropter, diuina dante gratia, multos sequaces habere meruit. Siquidem tempore illius sex aut septem Cartusiensis ordinis domus exordiũ, incrementumq́; non exiguum sumpserunt. Videlicet domus Portarum, Excubiarum, Durbonis, Syluę benedictæ, Maioreui, & Aruerię. Domus quoque Montis Dei anno vitæ eius vltimo, consilio eius extrui cœpit. Et quanuis tantis esset negotijs occupatus, literarũ tamen studijs mirum in modum incubuit, libris autenticis vestigandis, scribendis emendandisq́; multã operam dedit. Epistolas insuper sacri Hieronymi, nimio scriptorum vitio deprauatas, dilıgẽti studio ad veritatis limam castigauit, & in vnum comportauit. Vitam etiam beati Hugonis Gratianopolitani antistitis, & vineæ Cartusianę cõplantatoris, iubente Innocentio secundo Pontifice summo, luculento sermone cõscripsit. Porrò Cartusiani propositi institutiones (quas Cõsuetudines vocant) & exemplo monstrauit, & multis fratrum precibus impulsus, nobili admodum stylo scripsit, primusq́; in volumẽ redegit. Cuius lectione in eam planè sententiam adductus sum, vt putem, cum in eloquentia nulli peritorum sui temporis cessisse, sed doctissimos, qui eo tempore floruerunt, in quibus numerãtur inprimis diuus Bernardus Clareuallẽsis, cuius ad Guigonem ipsum nonnullę extant Epistolæ, Hugo, & Ricardus de sancto Victore, & Petrus Lombardus Sententiarum magister, styli nobilitate aut superasse, aut adæquasse. Denique alia quædam scripsisse fertur hic Guigo, in quibus sunt meditationes atque epistolæ.

In

In quibus(vt ait Bostius) eruditionis eius insigne, sermo suauis & purus, oratio luculēta, non accersitus, sed sponte occurrens nitor, gratia, laudabileque compendiū clarent superabundè. Quôd dulcisonæ autem, simul & efficaces epistolę suę fuerint, ostēdit etiam diuus Abbas Bernardus (qui secum cor vnū & anima vna fuit) ei scribens in hæc verba. Patrum reuerendissime, amicorum charissime, legi epistolā tuam, & quas voluebam in ore literas, scintillas sentiebam in pectore, quibus & cōcaluit cor meū intra me, tanquā ex illo igne, quē Dominus misit in terram. O quantus in illis anagogici, theoricæque conuersationis viri, meditationibus exarsit ignis, è quibus huiusmodi processerūt scintillę, cum his (quę cœlitib⁹ cōmunes sunt) fœlicibus delitijs, etiam sub cœlo, crebrò perfrueretur. Moritur tādem post multos labores in maiori Cartusia, anno Domini millesimo centesimo tricesimo septimo, tēporibus Lotherij Imperatoris iunioris, ab incœptione verò Ordinis quinquagesimo tertio. Risferius terti⁹ decimus maioris Cartusię Prior, vir recolēdę memorię, omnib⁹ literis tā diuinis quā humanis admodùm eruditus, doctrina, ingenio, & exhortatione efficacissimus, Cartusiensis propositi consuetudines (quæ modò antiqua statuta dicuntur) ampliauit, correxit, in vnum congessit, tres in partes aptissimè distribuit, tanta denique styli venustate, grauitateque scripsit, vt & Cæsareas leges ad viuū referre, & omnes sui tēporis scriptores, styli nobilitate superasse non dubitetur. Suo(fateor)tempore floruerunt viri, doctrina, ingenioque præstantissimi, in quibus fuerunt Alexander de Hales, Albertus magnus, diuus

Epist. 11.

Risferius.

Antiqua Statuta.

Bonaučtura, sanct⁹ Thomas Aquinas, alijq; permulti magnæ eruditionis viri. At verò si phrasim singulorum aspexeris, profectò videbis nostri Rifferij stylum prorsus altiorem cæteris esse. De ceteris autem eius scriptis nihil inuenire potui. Obijt autem mortem, seu magis trãsijt ad vitã, anno Domini millesimo ducẽtesimo sexagesimo septimo. Trusianus medicus, natione Florentinus, Thadæi medici (qui artis suæ practica insigni diuitias penè regales cõgregasse fertur) quõdam auditor atque discipul⁹, præ cæteris doctissimus, vir in summa literarũ ferè omnium eruditione mirabilis, & ex cuius schola viri clarissimi propemodùm innumerabiles prodierunt, animaduertens fortunã suis nõ satis respondere votis, fallax seculum destituit. Sunt enim quos diuina sapientia prosperis, sunt quos aduersis ad melioris vitæ frugem vocat: quod poeta quidam carminibus attestatur, cũ inquit:

Trusianus.

Sunt qui blãditijs, sunt qui terrore vocantur:
Et tamen hos omnes spiritus unus agit.
Blanditijs Symon, flammis & fulgure Paulus,
Qui fuit ex acri fulmine pulsus equo.

Male igitur fortunatus hic Trusianus seculo vale dixit, & ordinẽ Cartusiensiũ ingressus, artem carnis in medicinã spiritus fœliciter commutauit. Cartusianus autẽ effectus, varios Tractatus ad spiritalẽ medicinam pertinẽtes, cõscripsisse fertur, qui anteà dum seculũ coleret, nõnulla fecerat opuscula ad corporum medelam spectãtia. E quibus extat cõmentum in regimẽ Galeni, quod tanta peritia effectum est, vt propterea author ipse plus quàm Cõmentator à medicis nuncupetur. Claruit verò in ordine Cartusiensiũ circa annum Domini septuagesimum post mil-

Scripta illius.

lesi-

lesimum & ducentesimum, verbo, calamo, & exemplo latè resplendens. Ludolphus Saxonica terra oriundus, vir in diuinis scripturis admodùm studiosus atque eruditus, & seculariū quoque literarum non ignarus, ingenio perspicax, dulcis alloquio ac compositus, vita quoq; & cōuersatione insignis, edidit magnæ vtilitatis, & profundę eruditionis opera quædam, magnum deuotionis feruorem redolentia, quibus nomē suum immortalitati condonauit. In quibus est magnum, insigne, diuinumque volumē, quod passim de vita Christi titulatur, quod tātę ęstimationis, tantęque vtilitatis reputatum est, vt etiam in linguam vernaculam pro illiteratis traductū sit. Extat & aliud eius opus super Psalterio, in quo Dauidicorū carminū interpretationem enucleatissimè complexus est. In suis autem libris hic pater deuotissimus orationes inseruit, vt indicaret, sacrarum literarum lectionē oratione condiri, & orationem sacra lectione iuuari. Claruit in domo Argentinensi sub Clemente Papa sexto, & Ludouico Imperatore quarto, circa annum Domini millesimum trecentesimum trigesimum. Henricus de Kalkar natione Theutonicus, vir in diuinis scripturis erudit⁹, & seculariū quoq; literarum nō ignarus, vita & conuersatione spectabilis, edidit opuscula quædam mirum præ se ferentia deuotionis feruorem, quorum lectio religiosis, deuotisque viris admodùm vtilis esse putatur: è quibus ista feruntur, Exercitium monachale, Loquagiū de Rhetorica, & Cantuagium de musica. De ortu quoque Cartusiensis Ordinis, & cursu mirifico eius librum scripsit, nouē & viginti capitulis distinctum. In quo docet per quos viros cœptus,

Ludolphus

Opera eius

Hēricus de Kalkar.

Opera eius

enutritus,& adultus sit ipse Ordo. Alia quoque fertur confecisse, ad ædificationem animarum pertinentia. Claruit in domo Sanctæ Barbaræ in Colonia Agrippina, circa annũ Dom. octauũ & nonagesimum post mille trecentos. Guilielmus Raynaldi maioris Cartusiæ Prior vicesim' quartus, scientia, moribus multisque virtutibus perornatus, in tanta opinione fuit, vt Cardinalatus ei oblatus sit, quem tamen refutauit. In electione quoque summi Pontificis vndecim voces habuit. Porrò eius industria, ac sollicitudine iugi, domus Cartusiæ fortuito incendio combusta, & ad nihilum ferè redacta, longè meliùs, quã anteà fuerat, instaurata est. In qua & triginta quinque annos laudabiliter viuens, totius Ordinis habenas strenuè, prudenterque moderatus est. Scripsit autem, multo iustitiæ zelo succẽsus, varias ad principes epistolas, quibus sacræ Scripturæ sententias citans, ad iustitiam faciendam mirum in modum exhortabatur. Hic quoque ex multis capituli generalis Ordinis Cartusiani ordinationibus in vnũ cõportatis, statuta noua edidit, quæ an. D. millesimo trecẽtesimo sexagesimo octauo per ipsum Capitulum generale approbata fuêre. De alijs eius scriptis nihil ad nostram notitiam peruenit. Moritur deuotè ĩ maiori Cartusia, an. D. millesimo quadringẽtesimo 2. Bonifacius Ferrarius, beati Vincentij famosi prædicatoris frater, vir in diuinis scripturis eruditus, & secularium quoque literarum non ignarus, iuris Canonici doctor percelebris, & sanctimoniæ sublimitate egregius, vnus de septem regentibus regnum Valentiæ fuit. Posteà verò Cartusianus effectus, à sancto fratre suo vita & cõnuersatione non degenerans, post quatuor annos

Guilielmus Raynaldi.

Noua statuta Ordinis Cartusiæ.

Bonifacius Ferrarius

annos Prior Cartusiæ effectus, tantum zelum habuit, vt statuta ordinis ferè semper in manibus haberet. Qui & Cartusiam maiorẽ (cuius Prior vicesimus quintus fuit) tùm verbo, tùm exemplo strenuè gubernans, multos habitu religioso donauit. Quos enim frater suus prædicando ad pœnitentiam prouocabat, eos ad religionis habitum Bonifacius iste suscipiebat. Tantæ deniq; prudentię extitit, vt Benedictus tridecim' Papa dictus, eum, quanuis renitentem, pro se legatum ad Concilium Pisanum (ad quod citatus fuerat) mittendum curauerit. At verò cùm venire tardaret, generale Concilium tantas moras non ferens, tam Benedictum ipsum, quàm Gregorium (qui de Papatu contendebant) deposuit. Scripsit autem hic Bonifacius inter cætera nobilem tractatum, cur in ordine Cartusiensi pauci canonizati sint, & miracula publicè nõ fiant, ad Bonifacium eiusdem ordinis alumnum. *Opera eius*

Scripsit & tractatum alterum de confirmatione & approbatione ordinis Cartusiani. Denique alia quædam scripsisse fertur, quæ nobis ignota sunt. Fuit autem ad suam instantiam propter ordinis vnionem, anno Domini millesimo quadringentesimo decimo, ab officio exauctoratus. Henricus de Consueldia, natione Theutonicus, vir in scripturis diuinis eruditissimus, vita & conuersatione deuotus, magnæque famæ, ingenio subtilis, & clarus eloquio, declamator quoque sermonum celeberrimus, scripsit multa præclara volumina, quæ deuotis viris admodùm vtilia esse putantur. E quibus subiecta feruntur. In Exodũ, in epistolam Pauli ad Romanos, de sacramento altaris, de annuntiatione Dominica, de tribus votis substantialibus vitæ *Henricus de Consueldia.* *Opera eius*

monasticę, contra vitium proprietatis (quod religionis toxicum est) de tribus custodijs monasticis: de institutione nouitiorũ: circuncisorium mysticum: eulogium Pauli heremitę: sermones de tempore, de sanctis: Epistolæ ad diuersos ornatę verbis, sententijsque fœcundę, & alia quędã. Moritur anno Domini millesimo quadringentesimo decimo.

Adrianus Theologus

Adrian⁹ sacræ paginæ Doctor præstantissimus, & humanis quoque literis nobiliter doctus, vitę sanctimonia spectabilis, & zelo animarũ admodùm feruid⁹, animaduertẽs sapientiæ talẽtum non sibi pro se duntaxat, sed vt cæteris impertiretur, collatum fuisse, diligẽter curauit, & verbo præsentes instituere, & absentibus, posterisque scripto prodesse. Cohortatus siquidem est auditores suos voce vehemẽti, spirituque feruido, fugere vitia, virtutes sectari, mortis habere memoriam, Tartareas pœnas exhorrere, & demum cœlestẽ ad gloriã totis votis anhelare.

Opera ei⁹.

Scripsit quoq; nõnulla, quibus nomẽ suum immortalitati donauit. Inter quæ est opus cõmendandum de vtriusq; fortunæ remedijs, validissimis assertionib⁹ communitũ, quod se magni schismatis tẽpore confecisse notauit. Aliaq; permulta edidisse fertur, immortali veneratione digna, & posterisquoq; tũ admirationi, tũ eruditioni futura.

Ioannes de Teneramũda.

Ioannes de Teneramũda, vir in diuinis scripturis studiosus & valde eruditus, vita & conuersatione deuotus, ingenio clarus, sermone compositus, edidit ad ędificationem Ecclesiæ opuscula multa, quę inprimis ad amorem Dei legentes concitare possunt.

Opera eius

Videlicet de notitia Dei, de amore Dei, de honore Dei, de fide Christiana, de sacramẽto altaris, de cõceptiõe sanctę Mariæ, de natura, & lapsu

lapſu hominis, de reparatione lapſi, de gaudio hominis. Alia quoq; dicitur eleganter cõpoſuiſſe, quæ necdùm in publicã notitiã deuenerunt. Floruit in domo Siligniaci in Sabaudia, circa annum Domini milleſimum quadringenteſimum viceſimũ. Hermãnus Petri, natione Theutonicus, vir in diuinis ſcripturis ſtudioſus atque eruditus, vita & cõuerſatione deuotus, ac Rector monialium in conuentu ſituato iuxta Brugas in Flandria, multa religione & doctrina viginti nouẽ annos claruit. Scripſit & deuota quędam opuſcula, de quibus ſubiecta ferũtur. Opus inſigne in ſex voluminibus diuiſum, continens ſermones de tẽpore, & de ſanctis per annum occurrentibus. Item ſuper oratione Dominica Sermones quinquaginta, pro ſuî dignitate longè lateque diſperſos atque impreſſos, de regimi ne monialium librum vnũ, & alia cõplura. Tandem vitam bonã fine beato cõcluſit ſub Martino Papa quinto, anno Domini milleſimo quadringenteſimo viceſimo octauo. Henricus de Haſſia iunior, Licentiatus in Theologia, vir in diuinis ſcripturis admodùm eruditus, & ſecularis philoſophiæ non ignarus, ingenio ſubtilis, & clarus eloquio, ſanctitate præclarus, edidit multa elegantiſſima volumina, quibus nominis ſui memoriam poſteris reliquit: & multa eorũ in gymnaſijs vniuerſalib' publicè ante religionis ingreſſum interpretatus eſt, è quibus ſubiecta ferũtur. Super Sentẽtias, in Geneſim, in Exodum, in Parabolas Salomonis, in Apocalypſim Ioannis, dialogus inter Epiſcopũ, & Presbyterũ, ſermones vtiles, & quędã alia. Obijt autẽ mortẽ quã deuotiſſimè ſub Martino Papa quinto, anno Dom. milleſimo quadringẽteſimo viceſimo 8.

Hermãnus Petri.

Opera ei⁹.

Hẽricus de Haßia.

Opera eius

Stephanus de Senis.

Stephanus de Senis, pater memorabilis, cui⁹ omnes (vt Bostius refert) splēdoris ac dignitatis plenæ fuerunt actiones, copiosam animarum messem horreis cœlestibus intulit. Qui & modestia temperantia, ac prudentia (quę virtutū auriga est) semper ita vsus fuit, vt ab omnibus egregia eius virtus celebraretur. Scripsit autē inter reliqua præclarū op⁹ de vita & morib⁹ sanctissimę virginis Katharinæ de Senis, quā Pius secūdus Pontifex Max. canonizationis honore donauit. Floruit autē hic pater mirabilis eo tēpore, quo schisma pestiferum Ecclesiam Dei vexabat.

Gosvvinus de Besra.

Goswinus de Besra Prior domus sanctæ Trinitatis iuxta Diuionem, iuris vtriusq; doctor egregius, sapientia, authoritate ac vitę innocentia memorabilis, scripsit (pręter cætera) scientiæ iuris canonici, theologicęq; sapientiæ commendationes perquàm insignes. Insuper varios sermones doctrinā multā præ se ferentes.

Opera eius

Epistolas quoq; permultas eruditionis ac decôris plenissimas. De hoc patre Bosti⁹ perpulchrè in hūc modum ait. Erat vtiq; præco, interpres, internūtius melliflu⁹ eloquij diuini, tuba Euangelij, Angel⁹ pacis, amic⁹ spōsi, religiosorū gloria, columna cleri, delitię plebis, ocul⁹ cæcis, patriæ lumē. Turpe quidē putauit ab instituto maiorum desistere, auitæ, paternæq; virtutis hæres, nihil habens nō magnificū, nō splendidū, nō excelsū.

Osvvaldus de Corda, primus Prior in Scotia.

Osvvaldus de Corda, inprimis Cartusiæ maioris vicarius, subinde domus Virtutum in Scotia prior primus effect⁹, acer ingenio, doctrina pręclarus, vitæ sanctimonia eximius, inter alia multa condidit pro correctura, librorumque ordinis sui, hoc est, Cartusiani correctoribus, opus inprimis vtile, multisque acceptum, & iunio-

Opera eius

ribus

ribus pernecessarium: vtpotè quod in lecturis suis eos probè dirigere queat. Postquā autē diutinos in suscepto regimine suscepisset labores, tandē corā positis fratribus ac orātibus, diē clausit extremū, Anno Christi tricesimo quarto post mille quadringētos. Gerardus de Stredā, natione Theutonicus, vir in Scripturis diuinis studiosissimus, & longa exercitatione egregiè doctus, religione quoque, prudentia & authoritate venerādus, foris clarus, & domi admirād', neque rebus exteris magis laudādus, quā institutis domesticis: scripsit pręclara quędā opuscula, scilicet libellū de cura pastorali, de decē præceptis opus frugiferū, de septē Ecclesię sacramētis librū exhortatione plenū, speculū religiosorū, dialogū de virtutibus, dialogum de vitijs, sermones de sanctis, & quædam alia omnis disciplinæ refertissima. Moritur autē post Deo gratā conuersationē sub Eugenio Papa quarto, anno Domini millemo quadringētesimo quadtigesimo tertio. Nicolaus Albergat' ex insigni familia ortus, Cardinalis sanctę Crucis, & Bononiēsis Ecclesię pręsul, humanarū diuinarūq; cognitione mirū in modū ornat', sanctimonia præcipu', fama percelebris, post primę ętatis florē mūdi oblectamēta destituit, & vias Domini duras ingressus, Cartusianū ordinē profess' est, In quo quidē cū annos aliquot laudabiliter exegisset, multis dignitatib' licèt refragās, ac enixissimè reluctās, donat' est. Quas consecutus, diligentissimè studuit pristinū religionis rigorem obseruare, bonūq; pręsulē in omnibus referre & Reipub. Christianæ subsidio adminiculoque singulari semper esse. Sed & , vt sydus vbique refulgens omnibus prodesset, multas riberecuravit epistolas erudi-
ditissi-

Gerard' de Stredam.

Opera eius

Nicolaus Albergat' Cardinalis

Opera eius

ditiſſimas,cœleſtem animi ſui pulchritudinem, ac ſapientiam penè diuinam referentes. Tandem poſt multos fœlices, præclaroſque actus, poſt labores ſudoreſque varios, poſt legationes cum plena & ampla poteſtate creberrimas, poſt grauem denique calculi morbum (quo ad mortem vſque fatigatus fuit)rebus exceſſit humanis. Quo vita defuncto,tota fleuit ciuitas, tota planxit Italia,de quo meminit multa cum laude Poggius Florẽtinus.Extollit & cum magnificè Boſtius,dicẽs: Nuſquàm ſua potuit deliteſcere ſapientia, nota gregalibus, nota regibus,ſummis notiſſima ſeculi Pontificibus.Fuit vita eius ſanctitatis exemplum:eloquentia,ſtupor:doctrina,miraculum. Speculum itaque ſine macula extitit Prælatis omnibus,Pater pauperum, & inter Dominatores orbis diſſidentes pacis reformator,impeditor ſchiſmatis,errorum excidium, Chriſtianæque Reipublicæ propugnaculum. Omnia retulit ad Deum ſummum maximum,quo tanquã ſemper præſente,vidẽte, audiẽte direxit ac perfecit ſalutiferos ſuos cogitatus. Quò tamen minus laudẽ appetebat & gloriã,eò magis eũ ſequebantur. Denique promeruit duos de ſua inſigni familia, ſcilicet,Nicolaum quintũ,& Pium ſecundũ(qui anteà Æneas Syluius dicebatur) in ſummos Pontifices ſublimari.

Bartholomæus Ruremũdẽſis.

Bartholomæus Prior dom⁹ Bethleem in Ruremũda,ſacrarũ literarũ acutus, deuotus, & celebratus interpres, poſtquã authorũ probatorum monimẽta profundè rimatus fuiſſet, & optima quæq; delegiſſet, ne iners aut ingratus euaderet,curauit etiam,literarũ monimẽtis tradere quicquã, quo poſteritati prodeſſe poſſet. Scripſit ergo præclara opuſcula,quibus nominis

ſui

ſui memoriam poſteris reliquit, de quorum nu mero ſubiecta feruntur. Exercitium deuotionis, Summa vitiorum, de abſtinentiá carnium, de proclamationibus fratrum, de iudicijs temerarijs, de iuramento, de voto, & alia cumplura multa laude digna. Poſt diuturna verò huius vitæ exercitia, tandē ab his tenebris migrauit ad æternę vitę claritatē, anno quadrageſimo ſexto poſt mille quadringentos. Ioannes de Louanio, vir impenſe doctus, veraxque hiſtoriographus, & totius antiquitatis diligentiſſimus perueſtigator, inter alia ſui ingenij monumenta, quibus laudem gloriamque adeptus eſt, librum de vitis ſummorum Pontificum conflauit, multa interferens (vt aſſolet) quæ opus ipſum vberius gratiuſque efficiunt. In quo non famam ſequens, ſed exactiſſimè explorata referens, illorum temeritatem hiſtoricorum vitare ſtuduit, qui dubia falſaque pro certis & veris ſæpenumerò aſtruere non verentur. Iacobus de Paradiſo, ſacrarum literarum doctor eximius, & inter pręcipuos egregius, vt ſydus admodū radioſum emicuit: & iuxta cognomē ſuū totus amœnitate plenus, ad Paradiſiacas delicias purè dulciterque allicere, deſides excitare fortiter, improbos vehemētiùs terrere, & ad Paradiſi viam reuocare curauit. Scripſit etiam (vt poſteros ad Paradiſi deſideriū accenderet) opera multa quā vtiliſſima, multaque laude digna. In quibus eſt liber de arte curandi vitia, & diligenti cura adhibenda per Prælatos circa eorum eradicationem. Deinde librum edidit de malis huius ſeculi, opus quoq; de ſeptē vitijs mortalib⁹ ſe ſub ſpecie virtutum occultantibus. Item de peccatis mortalibus mentalibus. Inſuper de poteſtate dæmo-

Opera eius

Ioannes de Louanio.

Opera eius

Iacobus de Paradiſo.

Opera eius

Angelorum, sacræ paginæ licentiatus bene meritus, nō solùm diuinarum, sed etiam humanarū literarum egregiè gnarus, prudētia excellens, ingenio acer, multa non solùm oratione soluta, sed etiam carmine lepidè, eleganter, & decorè composuit. Non enim arbitratus est (quorundam imperitorū errore) carmen vel Theologo vel religioso viro indignum, sed è diuerso munus Dei esse, quo viri præstantissimi ac sanctissimi vsi sunt. Scripsit autem inter cætera elegātem Epistolam satis prolixā ad fratres Carmelitas Herbipolenses, in qua eos adhortatus est ad sectanda Heliæ atque Helisæi maiorū suorum vestigia. Dedicauit & eisdē opusculum, insigni carmine lucubratum, de sanctis fundatoribus, processu, titulo, ac confirmationibus sacri ordinis Carmelitani. Ex quibus quantùm ingenio ac eruditione valuerit, facilè animaduerti potest. Ioannes de Haghen, siue de Indagine Prior domus Gratię Dei in Prouincia Saxoniæ, vir in diuinis scripturis studiosissimus eruditissimusq́;, & in iure Pontifico egregiè doctus, ingenio clarus, consilio promptus & prouidus, salutē plurimorum voce, calamoq́; vbertim propagauit. Scripsit orationes de varijs ac diuersis quæstionibus, interrogatus de diuersis materijs, ad diuersos principes, Episcopos, aliosq́ue Prælatos diuersos, peneq́; innumeros tractatus eruditionis plenos. Enimuerò sicut ex scriptis cuiusdam Cartusiani liquet, plusquàm trecentos Tractatus hic Ioannes edidit, de quibus Dominus Abbas Spāheimēsis in libro de scriptoribus Ecclesiasticis sexaginta 7. refert, quos ibi notatos videre poteris. Claruit sub Pio Papa secundo, an. Domini millesimo quadringētesimo sexagesimo.

Opera eius *Ioannes de Indagine* *Opera eius*

Diony-

tollit,& opera quoq; eius refert. Moritur autẽ sub Paulo Papa sẽcũdo,Anno primo & septuagesimo post mille quadringẽtos, sepultus non sine magna opinione sanctitatis in cœmiterio fratrũ domus Bethleẽ Ruremũdẽsis suę professionis. Iacob' de Gruytrode,vir in diuinis scripturis studiosus & eruditus,vita & cõuersatione deuotus,ingenio præstãs, & dulcis eloquio, scripsit opuscula quædã deuota atq; præclara, quæ deuotis personis non inutilia esse perhibẽtur. Scripsit quintuplex speculũ, scilicet Prelatorũ,subditorũ,sacerdotũ,seculariũ hominũ,& senectutis siue senũ. Scripsit & quintuplex colloquium:videlicet Iesu & Prælati,Iesu & senis, Iesu & Discipuli, Iesu & Monachi, Iesu & heremitæ. Scripsit quoq; triplicem dialogum, vnum quidem Crucifixi & peccatoris:alterum Mariæ & peccatoris,aliũ iterũ Mariæ & peccatoris. Scripsit insuper duplices meditationes, scilicet passionis Domini,& cõpassionis Marię. Scripsit & alios tractatus varios,vnũ quidem de vita Domini Iesu,aliũ de contẽplatione sanctę Mariæ,alium de coronula eiusdem, alium de nomine Iesu & Mariæ, alium de definitione nominis monachi, aliũ de præparatione ante missam,aliũ de varijs virtutibus,alium de septẽ peccatis mortalibus,alium de quatuor nouissimis,alium qui intitulatur:Lectionarius mẽsæ. Denique scripsit sermones de tempore & de sanctis, Epistolas quoqne ad diuersos, & alia multa. Moritur quàm deuotissime snb Sixto Papa quarto,An. D. millesimo quadringẽtesimo septuagesimo 2.Henricus de Piro,natione Theutonic',ante Ordinis ingresssim Doctor vtriusq;iuris admodũ subtilis &famosus,qui post modum

Iacobus de Gruytrode

Opera ei'.

Henricus de Piro.

modùm in diuinis literis ingenium exercitauit. Scripsit quædam præclara volumina, de quibus subiecta feruntur. Super institutis libri quatuor. concilia in diuersis casibus, liber vnus. Ad nouitios liber alius. Sermones de tempore liber vn⁹. Sermones de sanctis liber alius, & quędam alia. Claruit temporibus Pauli Papæ secundi, Anno Domini millesimo quadrigentesimo septuagesimo.

Opera ei⁹.

Ioannes Venetus

Ioannes Venetus vir in diuinis literis studiosus, ac eruditus, ingenio excellens, vita, & cõuersatione deuotus, & regularis obseruantiæ cultor eximius, scripsit pro simplicioribus imbuendis quædam non aspernanda opuscula. E quib⁹ extat opus præclarũ in tres libros diuisum, quod Nosce teipsum, intitulatur. Edidit quoque de patientia & humilitate librum vnum. Itẽ speculum morientium, coronam quoque senũ, sermones varios, epistolas multas, & quædam alia. Claruit Venetijs sub Sixto Papa quarto, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo.

Opera ei⁹.

Henricus Vroede.

Henricus cognomento Vroede vir in diuinis scripturis eruditus, clarus ingenio, vita & conuersatione deuotus, atque Deo singulariter deditus. Scripsit pro institutione religiosorum quædam præclara opera, quibus memoriam suî posteritati commendauit. E quibus extat opus deuotioni maximè consentaneum, quod Tetralogum deuotionis prænotauit, quod & in partes tres secũdùm tres statuum differentias, scilicet incipientium, proficientium, & perfectorũ partitus est, & dialogico more agens, collocutores angelum, monachum, Iesum, patrem cœlestem, & Mariam amorosam socrum sanctarum animarum introduxit. Moritur autem anno Domini millesimo quadringẽtesimo octuagesimo 4.

Opera ei⁹.

Hen-

Henricus Arnoldi natione Saxo, vir religione deuotus, clarus ingenio, eloquio dulcis, grauis moribus, conuersatione laudabilis, exemplo rutilans, in sacris literis plurimum exercitatus, & Pontificij iuris non ignarus. Hic postquàm officio Notariatus in Concilio Basiliēsi ita prudēter functus esset, vt omnium iudicio fidelis ac iustus censeretur, omnia tamen vana esse ac fluxa sapienter animaduertens, vniuersa pro Christi amore contempsit, & Cartusianā solitudinem, vtpotè tutiorem, elegit, in qua Prior effectus, prudenter subditos rexit, & nihilominùs cum huiusmodi sarcina opuscula multa deuota atque salubria edidit. In quibus sunt tractatus de conceptione immaculatæ virginis Mariæ. Meditationes de vita Christi. Concordātia Euangelistarum: de passione Domini: multæ de diuersis Sanctis orationes. Historiæ quoque de multis sanctis: dialogus triplex, vnus scilicet inter Iesum & Mariam, alter de exercitijs, alius de cruce: de instructione Nouitiorum: de commēdatione charitatis: de humilitate: sermones plures, & alia quędam. Obijt autem an. D. millesimo quadringētesimo octuagesimo 7. Gerardus de Breda, multa sacrarum litterarum eruditione mirandus, vitæ sanctimonia præclarus, dulcis eloquio, sententijs plenus, tùm lingua, tùm penna cūctis opem ferre studuit. Singulos nāq; vt potuit, adhortatus est ad bene, grauiter, castigateq; viuendum, ad contemnēda fragilis fortunæ bona, ad virtutes æmulandas, ad superna bona iugiter expetenda. Scripsit quoq; (præter alia multa) vitam Domini nostri Iesu Christi insigni rithmo. De sacro quoque corporis eius sacramento suauiter complura modulatus est.

Henricus Arnoldi.

Opera eius

Gerardus de Breda

Opera eius

Itidem super Psalmo Exurgat Deus, nobilē tractatum edidit. Porrò librum confecit, quē Misericordē vocitauit. Henricus Loen Theologus percelebris, pietate, prudentia, cæterisque virtutibus insignis, eloquentia præditus, & omni ferè rerum cognitione ita supereminēs, vt inferiores multos, paucos verò æquales haberet, sagaciter animaduertens, ad suæ professionis onus maximè pertinere, talentum sibi creditum cęteris impertiri, curauit diligenter id efficere, ne tanquā inutilis seruus inertiæ tandē cōdemnaretur. Itaque vitijs exterminandis, virtutibusq; propagādis plurimam operā impendit. Scripsit & multa posteritati profutura, in quib' est expositio insignis super Dauidicum Psalteriū. Itidē commētarium in libros Ethicorū Aristotelis ad Nicomachū. Similiter sermones admodū laudabiles, quos anteà declarauerat. Deniq; alia nō pauca scripsisse fertur. De hoc venerabili patre Bostius scribens, dicit se aliquādo cum vidisse Priorem domus Gratiæ iuxta Bruxellas, & comperisse tā ædificatorio abundare sermone, vt secund' necdùm ei comparuisset. Laurentius pater celebris virtutibusque ac literis affatim refertus, magno animarū zelo efferbuit, quas opere, lingua, calamoque Christo lucrari studuit. Sed & tanta deuotione, & vitæ sanctimonia præditus fuit, vt & diuinis reuelationibus fuerit dotatus. Siquidē à beatissima virgine & martyre Catharina (quā vnicè dilexit) crebriùs visitat', & rosa cœlesti vice quadam donatus esse refertur. Tāta insuper munditia ac puritate fuit, vt mulierum colloquia, tanquam venena quędam, fugere soleret. Scripsit autem inter alia de amore silentij & solitudinis librum vnum. Item tractatū de lectulo

Henricus Loen.

Opera ei'.

Laurētius

Opera ei'.

tulo Domini nostri Iesu Christi,& alia quædã. Martinus de Lauduno Prior Vallis sancti Petri, vir in Scripturis diuinis egregiè institutus,mirumq́ue in modum exercitatus, vita & cõuersatione deuotus,exhortatoriam, miræq́; eruditionis plenam epistolam satis prolixam, diligẽti studio,mirabiliq́; artificio,non solùm ex ipsis Sacrę Bibliæ sententijs sparsim admixtis (quod multi fecisse leguntur) sed etiam ex meris ipsi' Sacræ scripturę verbis sibi inuicem cõnexis(qđ neminem adhuc ita fecisse reperi)decerpsit, in qua nouitium quendam Cartusianum adhortatus est de perseuerãtia in cœpto proposito habenda. De alijs autẽ eius scriptis nihil vidi.Ioannes de Lapide vir in diuinis scriptis eruditissimus, & secularis literaturæ non ignarus,ingenio præstans,vita & cõuersatiõne præclar', qui in alma vniuersitate Parisiensi laurea magistrali in pręclara artiũ facultate donat',multis annis rexit in eadẽ.Et post multa sacrarũ literarũ studia,interpretatiões subtiles,acutissimasq́; disputatiões,quas partim habuit in famatissimo collegio Sorbonico (cuius habitator & socius fuit) doctorali dignitate in sacratissima Theologorum facultate decorari meruit.Postmodum sectã Realiũ prim' ad Basiliensem Vniuersitatem transtulit, ibiq́; plantauit,roborauit, & auxit,& inter præcipuos quoque Tiburgensis studij inceptores & auctores vnus fuit. Denique beneficia, opes, & honores pro Christi amore deserens, Cartusiensis effectus est. Scripsit multa præclara opuscula in scientijs varijs.In Grammatica quidem,introductorium Grammaticæ, & Dialogum de arte punctuandi. In Logica, tractatum de propositionibus exponibilibus.

Martinus de Lauduno.

Opera ti'

Ioannes de Lapide.

Alium tractatum de arte dissoluendi sophistica argumenta, & explanationem omnium librorū Logicæ Aristotelis. In Philosophia explanationem librorū Physicę ipsius Aristotelis: explanationē in libros methaphysicę eiusdē. In theologia verò tractatum de ijs, quæ ad dignum sacerdotem exigūtur. Resolutorium dubiorum circa missam occurrētium. Summarium passionis Christi. Sermones multos tam ad clerum, quàm ad populū, orationes & epistolas varias. Multos prętereà diuersorum authorum tùm Philosophorum, tùm sacrarum literarum libros per tractatus, & capitula distinxit, singulis argumenta præmittens, quibus facilè agnosci potest, quænam in illis sit scribentis intentio. Claruit in Basilea sub Alexandro sexto Pontifice summo, anno Domini millesimo quadringētesimo nonagesimo quarto. *Wernerus de Laer.* Wernerus de Laer, vir in diuinis Scripturis studiosissimus, valdeq; eruditus, ingenio præstans, vita & conuersatione deuotus, edidit multa præclara opuscula. In *Opera ei⁹.* quibus extat opus grande super omnes epistolas Pauli, quod quatuordecim libros complectitur, & doctrina Pauli prænotatur. De vita quoque Pauli libri septem; de valore missarū liber vnus, de studio Theologiæ liber vnus, de regimine Principum liber alius, fasciculus tēporum, paradisus conscientiæ, sermones multi, & alia complura. Floruit in conuentu Coloniensi sub Alexandro summo pontifice sexto, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto. *Petrus Ruffi.* Petrus Ruffi maioris Cartusiæ Prior secundus & tricesimus, pater inprimis venerabilis deuotione præcipuus, omnibus amabilis atque gratus, diuinarum, humanarumq; literarū egregiè gnarus,

gnarus, Iuris vtriusque doctor percelebris. Inter cæteras virtutes quas habuit fœcundissimè, benignitate & patiëntia mirum in modum prędictus fuit. Etenim subditis suis, à quibus, imò omnibus, plurimùm amabatur, se inprimis benignum exhibebat, in quibus & pacē maximè dilexit. Omnibus quoque alijs, qui ad eũ veniebãt, misericordiæ gremium aperuit, & afflictos potissimùm benignè suscepit. Etenim non ignar⁹ mali, miseris succurrere nôrat. Nôrat, inquam, quid aduersa sibi fortuna vellet. Tãtis siquidem tribulationum, aduersitatũq; procellis agitatus fuit, vt nihil ferè possit excogitari detrimenti, quod pius hic pater expertus non putetur. Ipsa quoque patientia tã firmas in eo radices egerat, vt persecutiones omnes (quas à multis sustinuit) patientissimè tulerit, nec persecutores suos molestia vlla (quãuis faciliter potuisset) signo, verbo, aut facto vnquã affecit. Porrò in negotijs ordinis admodũ diligẽs, prouidus, ac circũspct⁹ fuit, quæ & longa experientia edoctus, optimè tractare sciuit. Nã & in multis domibus Prior, & in nonnullis prouintijs Visitator fuerat, antequàm Prioratũ Cartusiæ gereret. Ad hęc in ędificijs efficiendis, alijsq; externis negotijs tractãdis, quàm ingeniosus, acutus, solersq; fuerit, testatur via illa, qua de sancto Laurentio Cartusiã itur, mirabili quidẽ studio, industria, labore impensisq; multis per horrida, periculosa ac penè inaccessa loca, per Alpes, per iuga rupiũ, per concaua valliũ, nõ sine multorũ admiratione confecta. Et cùm tantis esset negotijs occupatus, nihilominùs (quod mirum videri debet) sui præclari ingenij quædã monimẽta reliquit, quãdoquidẽ ad instantiam suorum monachorum *Opera eius*

Oo iij (quos

(quos vt pater filios diligebat) Psalteriũ Dauidicum interpretatus est. Itidẽ & cantica cãticorũ exposuit tã mira industria, suauique sermonis stylo, vt legẽtiũ pectora & spiritali suauitate reficiãtur, & ignito eloquio accendãtur. Tandem hic pater deuotissimus post multos labores, post tribulationes varias, post grauem morbũ, quo duobus annis ante obitum flagellatus atq; purgatus instar tritici in area fuit, post sacramenta demũ Christiano more suscepta, fœlicẽ Deo spiritũ multis præsentibus suo Creatori cũ multo fructu reddidit, posteris exemplũ patientię humilitatisq; relinquens, anno tertio post mille quingẽtos, qui & decẽter sepultus non sine sanctitatis opinione fuit. Franciscus de Puteo, natione Lugdunensis, Prior maioris Cartusiæ tricesimus tertius, iuris vtriusq; Doctor præstãtissimus, & tam diuinis quàm humanis literis nobilitér doctus, ingenio subtilis, prõptus cõsilio, rebus agendis aptus atq; prouidus, & in practica iuris omnino detritus: vtpotè qui duorũ Episcoporum, Valentiæ. s. & Gratianopolitani annos multos officialis fuit. Qui cùm circiter annum quinquagesimũ ætatis ageret, oĩa quę in mũdo sunt, vana fluxaq; prudenter animaduertens, ea pro Christi amore prorsus destituit, sacrumque religionis habitum in maiori Cartusia (quam multis anteà beneficijs affecerat) deuotè suscepit. Quẽ nihilominùs Cartusianũ effectũ Gratianopolitan' Antistes (cui' Officialis, vicariusq; vndecim annos fuerat) tanto amore prosecutus est, vt quasdam possessiones, & eas quidem amplas, vt. s. earum fructus quotannis perciperet quoàd viueret, eidem assignauerit. Cùm autem horridum illũ Cartusiæ locum paucos

Francisc' de Puteo.

annos incoluisset, eius Prior est effectus. Cui grandi sarcinæ diligenter respõdere, atq; Ordinẽ prorsus in sua integritate cõseruare satagẽs, se in omnibus solicitũ, pastoremq́; piũ studuit exhibere, suasque ouiculas dulciter fouere, quas & paterno amore prosecutus, in pace ac tranquillitate regere solicit' fuit. Quapropter ab eis et amari, atq; honorari etiã promeruit. At quoniã maioris Cartusiæ Prior, non tantũ domus illius, sed totius quoq; Ordinis generalis moderator, Ordinis negotia curare habet, hic omniũ curã strenuè gessit, vt mirũ videri queat, quo pacto vn' tãta moliri potuerit, quãta ab eo effecta cõspiciuntur. Siquidẽ, vt aliqua tãgamus, domum illam Sancti Stephani, in qua noster Princeps Bruno fœlix migrauit ad Christum, alienis manibus longissimo tempore occupatam, mira diligentia atque industria recuperare, Cartusianoque Ordini aggregare & cõiungere, ipso iuuante (vt par erat) Ordine, studuit. Ipsius quoq; diligentia beatus pater Bruno, cui multa deuotione addictus erat, multis anteà seculis neglectus, in Sanctorum numerum per Apostolicam sedem reposit' est. Domus insuper maioris Cartusiæ fortuito incendio magna ex parte cõsumpta, longe meliùs q̃ antea fuerat, eius industria, ac impensis Ordinis, instaurata est. Alia deniq; permulta, partim pro maiori domo, partim pro toto Ordine, decẽter ab eo (opitulãtib' patrib', qui cũ eo victitãrũt) effecit. Quib' animaduersis satis mirũ est, quo pacto aliquid scribere potuerit. Scripsit nihilominus multa, è quib' subiecta feruntur. Inprimis nouissima Cartusiani Ordinis statuta, quæ passim tertia cõpilatio nũcupatur, quæ ex varijs generalis capituli ordinatio-

Opera eius

Tertia cõpilatio statutorum Cartus.

nibus anteà factis, magna ex parte cõflata est, quò scilicet totus ordo in suo tenore magis ac magis perseueraret. Deinde vitã beatissimi patris nostri Brunonis aperto sermone edidit. Ad hæc luculẽtam in Psalteriũ expositionẽ ex multis doctorũ(in quibus nouellos quosdã inseruit) sententijs instar apis argumentosæ decerpsit. Denique innumeras penè epistolas extemporarias ad varios, præsertim Cartusiani ordinis alũnos, misit, quarum & bonam partem non dictãdo, sed propria manu exarãdo incredibili labore scripsit. Fuit enim, suprà quàm credi potest, laboris patientissimus. Alia autẽ eius scripta, si quæ sint, ad notitiam nostram necdùm peruenere. Tandem postquàm Cartusiæ domum octodecim annis rexisset, & multis morbis ante finem vitæ longo tempore cruciatus fuisset, nuper rebus humanis excessit, mẽse. s. Septẽbris, quo ista à nobis scripta sunt, anno vicesimo primo post mille quingentos. Cæterùm de alijs vel mortuis, vel viuentibus nihil certi referre possim, vtpotè qui prçter Margaritã philosophicã à venerabili patre Gregorio Friburgi Priore adhuc viuente cõflatã, nihil scriptorũ vel habere, vel videre(quamuis solicitè quçsiuerim) adhuc potui. Itaque si mihi forsan aliqui succenseant, putantes meo silentio iniuriam sibi illatam fuisse, illud afferam, quod sacer Hieronymus in prologo de viris illustribus, hoc modo deprompsit: Si qui tamen(inquit) de ijs, qui vsquè hodiè scriptitãt, à me in hoc volumine prætermissi sunt, sibi magis quàm mihi imputare debebũt, cœlãtes scripta sua. Neq; enĩ de ijs, quç nõ legi, nosse potui. Et quod alijs forsitã sit notũ, mihi hoc terrarũ angulo, fuerit ignotum. Certè cùm scriptis

Margarita Philosophica.

suis

ſuis claruerint, non magnoperè noſtri ſilentij diſpendio ſuſpirabunt. Non igitur quiſquã vel inuidiæ, vel negligentiæ meipſum incuſet, quippe qui libenter ſcriptores omnes pro decôre ordinis inpręſentiarum afferrem, commemorarē, celebrarem, ſi mihi per facultatem liceret. Itaq; receptui canentes, conficiamus, eos planè vel inuidos, vel imperitos eſſe, qui Cartuſianum grègem tùm inertiæ, tùm inſcitiæ incuſant, taxãtq; iugiter. Ex ſuperioribus enim liquet, multos fuiſſe illuſtres, qui ſuis copioſis ſcriptis ab vtroq; vitio Cartuſianũ ordinem egregiè diluerunt. Sed quoniã liuor ipſe, qui vix aut nunquã contentus euadere poteſt, adhuc Cartuſianum gregem infeſtare forſan non deſiſtet, aſſerens plures fuiſſe impensè doctos Cartuſianos, qui nihil ſcripſerunt, eaque de re negligentiæ atque ignauiæ Cartuſianum Ordinem hac parte arguendum eſſe, vt ab inertia atque deſidia patres ipſi vindicentur: inpræſentiarum afferre certum eſt, cur multi egregiè docti nihil de literis memoriæ prodiderunt.

Ponuntur cauſæ, quibus multi Cartuſianorum egregie docti nihil ſcrip torum confecerunt, nec tamē propterea & eos, & Cartuſianum ordinē taxari debere.

CAPVT 8.

CAuſas igitur allaturi, dicamus inprimis, nonnullos humilitatis gratia à ſcribendi munere abſtinuiſſe. Tam paruã enim ęſtimationem de ſe quidam patres habuere, vt quãuìs multa ſcirēt, ſe tamē nihil ſcire arbitrarētur. Hęc autē humilitas (fateor) rara eſt, quando quidem-

quidem plerumque sciolos permultos offendas, qui de seipsis immensè sentientes, scriptitant quæ sæpenumerò non capiunt, cùm tamen docti admodum prudentesque viri ęgrè ad scribēdum prosiliant. Itaque verum est illud Horatij.

Scribimus indocti, doctique poemata passim.

Verum quoque illud est quod dici vulgo solet: scientiam æqua lance distributam esse, quod.s. qui multùm habeant, parùm se habere opinentur: qui verò parùm consecuti sint, se multum assecutos existiment. Sed iam alteram causam tangamus, dicentes multos inanē gloriam formidantes nihil scriptorū edidisse. Tam periculosa enim ac fraudulenta hæc bestia putatur, vt vel optima quæq; depascere disperdereq; soleat. Itaq; huius bestię timore quidā correpti, nihil scribere ausi sunt, animaduertentes, securius esse ijs, qui needùm sublimē vitæ perfectionem assecuti sunt, tacere, quàm laborum suorū fructum per inanē gloriā faciliter turpiterq; perdere. Insuper (vt causa alia detur) nōnulli putātur hanc prouinciam nō obijsse, quod venā satis aptā se nō habere animaduertebant. Fieri enim potest, vt quis apprimè doctus sit, & tamen id quod sentit, satis aptè consequi nequeat. Boni enim Scriptoris officium inuentionem, dispositionem, illustrationem, fœcunditatemque exigit, quibus lector affici solet. Inuentione siquidē acri lectoris ingenium acuitur, dispositione iuuatur memoria, illustratione allicitur spiritus, & demum fœcunditate reficitur. Hæc autem omnia si quis (certè mediocriter) præstare non potest, potiùs abstinere quàm scribere debet, quandoquidē (vt in quæstionibus Tusculanis ait Cicero) mandare quenquam literis cogitationes suas, qui eas nec disponere, nec illustrare possit,

Ad bonum Scriptorē quæ pertineant.

nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est intemperanter abutentis & otio & literis. Neque tamen Ciceronis more, qui omnia ad eloquentiam refert, & interdum infœcūdas, atque abhorrentes à veritate sententias habet, exactam quærimus elocutionem, sed clarum aptumque sermonem, quantum aperta veritatis declaratio flagitat. Igitur vt cœptum prosequamur, animaduertentes Cartusiani nonnulli, satis aptam ad decenter scribendum venam se non habere, tacere maluerunt, quàm sciolos quosdam imitari, qui omnia penè quæ somniant, statim literis mandant, ita tamen cōfusè, barbarè, ac ineptè, vt nihil fœdius inueniri queat. Sed quartam causam afferentes, dicamus, nonnullos à scriptis conficiendis temperasse, quòd pijs deuotisque officijs incumbere maluerunt, qui .s. se talibus magis affici, copiosiusque refici sentiebant. Horum enim tota cura fuit, deuotionis suauitate animum pascere, & in orationibus, meditationibus, contemplationibusq; assiduis incessanter versari. Qua in re non negauerim, aliquos id genus homines forsan delusos fuisse, qui animaduertentes, Cartusianā vitam contemplatiuā esse, forsitan arbitrati sunt, semper contēplationib⁹ esse vacandū. Quod si locū habeat in his, qui ad scribendum inepti sunt, non tamē de his, qui industriam opportunitatemque habent, rectè sentiri potest. Siquidem huius generis homines Cartusianis exercitijs operam ita dare debent, vt etiam scriptis reponendis interdum incumbere habeant, quando commodè fieri potest. Primnm igitur potissimū est ab eis curandū, sed alterū prorsus negligēdū nō est. Porro, vt aliā causā pferam⁹, nonnulli

An Cartusianis semper contemplationi uacādum sit.

nonnulli obedientia impellente alijs negotijs occupati, non potuêre simul scribendis libris operam nauare. Siquidẽ ex eis multi fuêre Priores, qui & spiritalium, & temporalium curã gerentes, non valuerunt quicquã literis mandare, quod ad posteros transmittere possent. Enimuerò tã grandis est pastoralis cura regiminis, vt totũ hominẽ sibi vendicet, nec sinat ob varias distractiones, casusq́; frequẽter emergentes animũ satis collectũ trãquillũq́; esse, quod tamẽ in re, de qua agitur, maximè opus esse non dubitatur. Denique multi varijs detrimentis ac modis impediti nõ potuerũt otio tã negotioso vacare. Siquidẽ nonnulli mala valetudine, debilitate, alijsq́; incõmodis affecti, non potuerũt id mun' obire. Quomodo enim potuissent cũ graui lãguoris põdere, pondus quoque scribẽdi sufferre? Non enim parua sarcina, non paruus labor est, grande aliquid, præsertĩ quod posteritate dignũ sit, proprio marte conficere. Non igitur mirum esse debet, si cum languoris ordinisq́; pondere, scribendi onus debiles ferre non potuerunt. Alij verò sanitate fruentes, propter librorum penuriam nihil arduũ efficere valuerunt. Quis enim sine copia librorum, quicquam cedro dignũ, & demorsos sapiens vngues, moliri potuit vnquã? Nemo planè, nisi forsan peculiari numine imbutus (quæ rarissima auis est) ille fuerit. Deniq; nonnulli de doctorum grege postquàm Cartusianũ ordinem professi sunt, non diu vixerũt, ea de re non potuerunt quicquam grãde posteritati relinquere. Ad scribendũ enim tũ artificiosè, tũ copiosè, diutina vita opus est. His igitur causis permulti de Cartusianorum grege nihil, vel parùm literis mandauerunt.

Quod

Quod & doctis innumeris non Cartusianis, eisdem de causis contigisse putatur. Putatur nihilominus, & rectè quidem, etiam innumeris, (præsertim secularibus) non iustis causis idipsum euenisse. Alij enim turpi inertiq́ue otio languentes, alij cumulandis beneficijs plùs debito intenti, alij processibus litibusq́ue agitandis nimium dediti, alij congerendis opibus tractandisq́; negotijs supra modum occupati, alij demũ voluptatibus, delitijs, alijsq́; vanitatibus indulgentes, nihil literarum ad posteros transmiserunt. Quibus profectò retinaculis non putamus vllos Cartusianos à scribendo fuisse impeditos, sed ea potiùs, quæ inprimis diximus, in causa fuisse. Cæterùm cùm iam satis Cartusianum gregem ab inscitia, atq; inertia, seu desidia vindicauerimus, ad reliqua transeamus oportet. Cartusianæ igitur vitæ prærogatiuas seriatím prosequentes, dicamus eam altissimam esse. At verò cùm altum dicatur interdum profundum, interdum verò sublime atque excelsum (nam & mare altum, & cælum quoque altum dicitur) vtroque altitudinis modo Cartusianam vitam altissimam dicere intendimus. Est enim altissima, profunditate humilitatis, est altissima quoque sublimitate & austeritatis, & perfectionis.

Cartusianã vitã altissimam esse.

Ostenditur, Cartusianam uitam cæteris esse altissimam profunditate humilitatis. Item altissimam altitudine asperitatis, deniq; altissimam sublimitate perfectionis: ubi & subditur, cur non est instar aliarum multiplicata. C A P. 9.

OBLOCVTOR.

Tuę

QVæ Cartusianæ vitæ altitudinem rationibus aptis deprimere, eamque inprimis profunditate humilitatis altissimam non esse, conficere certum est. Nihil enim Cartusianis multis superbius, nihil arrogantius inueniri potest. Nónne quidā ex tuis scioli egregios ac doctissimos quosq; viros despicere solent? Nónne de se mira sentiunt præsumuntq; supra modū quidā inflati arrogantesq; monachi? Sed vitā tuam cæteris non esse asperiorem (quod tamen ipse prætendis,) nullo negotio confici potest. Siquidem ita laxata est, vt iam nulla vitæ rigidioris vestigia apud vos reperiātur, sed laxa sunt omnia, sunt crassæ pitantiæ, sunt vina copiosa eaq; defęcata, sunt & cętera id genus permulta, quæ vitam non solùm asperiorem, sed nec asperam quidem esse sinunt. Denique eam non esse perfectionis sublimitate altissimam, multiphariam ostendi potest. Inprimis illa religio, quæ ad docendū prędicandūq; instituta est, proculdubio perfectior est, quòd & Pręlatorū vitæ similior sit, & illuminare sit maius, quā lucere. Deīde religio illa, quę pauciora habet tēporalia bona quàm Cartusiana, perfectior cēseri debet, vtpotè quæ minores habeat curas animū dissipantes, & faciliùs rebus diuinis, perfectionique religionis incumbere possit. Adde quòd religio illa, quæ nec in particulari, nec in cōmuni quicquām habet, perfectior dicenda est, quippe quæ maiorem paupertatem amplectatur. Denique si tam perfecta esset (vt ais) iampridem à plurimis suscepta, & per orbem diffusa fuisset. At verò multiplicata nō est Cartusiana religio, quòd imperfecta, imò verò inepta sit. PET. Tuis nugis respondere cupiētes, ostendamus inprimis

Cartusianam vitā humilitatis profunditate altissimam esse. Humilior enim cæteris est quoad cæremonias religiosas Nulla enim alia religio tam humiles (quod ex sequentibus magis elucescet) cęremonias nouit. In vestimētis quoque altissimam tenet humilitatem. Siquidē indumenta Cartusiana cæteris abiectiora esse nō dubitantur. quod & fieri Cartusianis statutis indicitur, quibus ità cautum est. Cùm enim ad omnes monachos, tùm maximè ad nos, humilitatē attritionemq; pannorū, & vniuersorū quibus vtimur vilitatem, paupertatem, & abiectionem, certum est pertinere. Itaque in zonis, aut cultellis, nec argentum, nec pretiosum, seu curiosū quicquā apponi debet, nō debet, inquā, birretūm rotundum ferri, nec chirotecæ de corio albo gestari, nec demū alia hoc genûs, quæ simplicitati ac humilitati vitæ nō consentiūt, in vsu haberi. Porrò in ędificijs, vtensilibus, ac cæteris id genûs, siue ad cultū diuinū, siue priuatū vsum pertineāt, altissimā seruat Cartusiana vita humilitatem. Non enim ornamenta aurea vel argentea, præter Cálicem in Ecclesia habet. Non ciphos, godetos, aut coclearia argentea vspiam probat. Non tapetia, cussinos picturatos, vel aliâs curiosos admittit. Non denique picturas aut imagines curiosas siue in templis, siue in cellis recipit, sed è diuerso reprehendit, vtpotè simplicitati, humilitatique propositi Cartusiani derogantes. Quòd si dixeris, in nonnullis Cartusianis domibus non solùm imagines picturasque admodum curiosas, sed etiam ædificia supramodū sumptuosa ac magnifica esse: dicim' ordinē ipsum Cartusiarū huiusmodi curiosa grauiter reprehendere, admonereque solere; vt ea

Ca. 16 pri par. an. § 5

Ca. 1. secū de par. no. § 5. 3li. § 8.

32. 2. ar. an. § 1.

1. 2. nō. § 7. 8. 3. Ter. comp. 5.

Ca.1.2 par no.§7.3.ter Comp.5.

vt ea,si fieri citra scandalum possit, radātur atq; tollantur. Tantum abest,vt talia cōmendet. Est (fateor) quædam domus in Lombardia nuper extructa, quæ ita magnifica est,tantūq; à Cartusiana humilitate abhorret, vt demirati sint frequēter ordinis patres,quo pacto ea sit aliquādo ad Ordine admissa. Verùm ad fugiendam Principū indignationē (quę facilè cōcitari posset,si eis pias domos sumptuosè extruere volentibus,quicquam aduersaretur) interdum de vitæ asperitate ac rusticitate quicquā remittendum est. Deniq; tantam Cartusiana vita seruat humilitatem,vt plus cæteris ea fugiat, quæ in seculo alta gloriosaq; putātur, & vitę simplicitati ac humilitati aduersari solent, cuiusmodi sunt honores,gradus,dignitates,beneficia,& cętera id genûs. Nō enim Pricipū curias sectātur, vt vel officia,vel dignitates aucupentur. Nō curiā Romanā adeūt,vt pinguia consequantur sacerdotia,quibus lautè splendideq; viuant, & à claustrali disciplina seipsos segregent. Nō denique publica gymnasia petūt; vt gradus honore donati,magistri vocētur. Magistri enī, doctoris ac Domini nuncupationē abhorrent. Itaq; illi ipsi,qui doctores olī in sęculo fuerūt,more cæterorū Domini vel fratres vocitātur. Qui,inquā, nobilissimo sanguine fuerūt geniti,aliorū instar & nuncupātur,& tractantur, nisi forsitā aliquid peculiariter eis tribui ratio ipsā suadeat. Sed iā ad altitudinem austeritatis accedamus dicētes, Cartusianā vitam cæteris rigidiorē esse. Quod facilè conficietur,si tota vitæ ipsius asperitas in mediū adducta fuerit. Etenim Cartusiani sectator propositi iugem solitudinem velut carcerē quendam, assiduumque silentium obseruare habet,

52. Secunde par. au. §32.21. eius. per.3.

32.2. par. an.§23.

habet, quippe cuius præcipuum studium & propositum est, silentio & solitudini cellæ vacare. Nihil autem (quod & statuta Cartusiana dicũt) laboriosius in exercitijs disciplinæ regularis arbitramur, quàm silentium, solitudinem, & quietem. Quod diuus Augustinus probat, cùm inquit, amicis huius mundi nihil esse laboriosius, quàm non laborare. Deinde (vt cætera breuiter tangamus, & fimbrias nostras non dilatemus) Cartusianus & debet, & solet mordax cilicium, ac lumbare canabinum iugiter ad nudam carnem gestare. In algido stramineo, duroque lecto solus dormire, à carnibus perpetuùm abstinere. In Aduẽtu, quadragesima, singulisq; ferijs sextis ac nonnullis quibusdam vigilijs præcipuis, nunquàm lacticinijs vti, Semel in hebdomada vnam abstinentiam, hoc est, ieiunium in pane & aqua (quod Hieronymus fortissimũ appellat) facere, nisi de peculiari gratia quicquam tribuatur. Ab Exaltatione sanctæ Crucis, vsque ad Pascha (diebus capituli demptis) semper ieiunare, eoque tempore nocturnas ac prolixas vigilias obseruare. Porrò Cartusiani velut in carcere tetro positi, suorum penè sensuum ac mẽbrorum vsu destituti vsq; adeò videntur, vt eis illa Psalmistæ verba quodam sensu adaptari possint: Os habent & non loquentur, oculos habent & non videbunt, & quæ sequũtur. Iugi etenim silentio ora ita clausa habent, vti loquẽdi vsum amisisse videantur. In cella quoq; reclusi, nõ solùm vanitates intueri, sed nec ipsum quoque cœlum frequenter suspicere soleant. Non solent, inquam, auribus quicquam nisi diuinas laudes haurire, non odorare fragrãtia grataque aromata, non palpare mollia atque carnalia, nõ

Ca. 9. 2. par. an. §. 16.

Psal. 113.

denique ad votum ambulare,sed quasi cellę parietibus affixi,ac obedientiæ vinculis cõpediti, in cellæ habẽt angustiã permanere. Taceo diuini officij prolixitatẽ,nuditatẽ corporis,aliaque id genûs,quæ illis cũ alijs religiosis sunt cõmunia. Quibus animaduersis,haud dubiũ est,Cartusianã vitã cæteris arctiorẽ, asperioremq; esse. Quod & testantur multi summi Põtifices,quẽadmodum videre est in literis eorũ suprà recitatis. Hæc autẽ cũ ita se habeant,nõ tamẽ propterea putandũ est Cartusianũ Ordinẽ vel crudelẽ (vt canes quidã oblatrãt) vel importabilẽ, quod delicati nõnulli arbitrãtur,penitus esse. Siquidẽ ita omnia temperata sunt , vt Cartusiana vita forti ludus, debili pondus,mediocri sarcina facilis existat. Quòd igitur inter argumentãdum contendebas,Cartusianam vitã laxatã fuisse,respondemus quidẽ multa fuisse addita,quæ principo non obseruabantur , nonnulla quoq; (præsertim ad victũ spectantia) fuisse mutata,atque temperata , sed proptereà vitam ipsam nõ esse laxitatis rursus arguendã. Siquidẽ mutatio huiusmodi , ac primi rigoris mitigatio iustis de causis effecta est. Inprimis quidẽ, vt vita ipsa portabilis efficeretur, quod sanè si factũ nõ fuisset, nulli vel certè rarissimi eã suscepissent,imò nec ferre potuissent. Itaque breuì anachoreticũ propositũ(quod ægrè suscitatum fuerat)à rebus humanis exulasset. Deinde par erat,vt propter additionem multorum factã, quæ melior sanè ac honestior visa est,aliquid de corporali éxercitatione (quæ ad modicũ valet) remitteretur. Nõ enim pristinum onus cũ huiusmodi additionibus rationabiliter ferri potuisset, maximè cũ humanę vires temporis lapsu fragiliores effectę sint,

Primi rigoris uitæ Cartus. mitigatio cur facta.

1. Timo. 4.

sint,ea de re nō additione ponderis,sed alleuiatione potiùs opus fuit. Denique ad vitanda pericula mitigatio huiusmodi, siue commutatio quædam effecta est. Longa enim experientia docuit,multum rigorem (præsertim quoàd victualia)periculosum esse solere. Facit enim interdum quosdā semistultos, facit & aliquando nonnullos planè dementes,facit deniq; aliquos nonnūquam furiosos.Ad vitāda igitur hęc,aliáque id genus detrimēta, mitigatio quædam in victualibus facta est,quæ non laxitas,sed cōmutatio rationabilis potiùs dicenda est.Non tamē negauerim,quosdam remissos ac delicatos laxitatis arguendos esse,quippe qui huius temperamenti rationabiliter facti,limites nimis prætergrediantur. Verùm nimia quorundam carnalium licentia non conficit,propositum ipsum nimię laxitatis taxandum esse: vtpotè quod si tribus secularibus viris distributum partitumq; esset,eos apud mortales magnificos multęque æstimationis redderet. Cæterùm ad aliam huius vitæ altitudinem, perfectionisque sublimitatem transeamus.dicentes, Cartusianam vitā cæteris religiosis digniorem perfectioremque esse. Quod & authoritatibus & rationibus cōficere certum est. Authoritate inprimis Iuris Pōtificij,quod omnibus religiosis.etiā mēdicantibus, facultatem impertit transeundi ad Ordinē Cartusianum.Quod vniuersaliter(ne dicam peculiariter) ius ipsum minimè concederet, si Cartusianus Ordo cęteris altior non esset:quandoquidem descensus fieret, & in via Dei retrocederetur,nisi Cartusiana religio omniū altissima foret. Deinde authoritate Canonistarū,qui illam putāt altiorē religionē,quæ arctiorē rigidioremque

Cartus. vitā cæteris perfectiorē esse.

remq; viuēdi modum tenet. Quod Ioānes Andreæ peculiariter asserit in ca. sane. extra, de re. & trans. ad. reli. in nouella Denique hoc ipsum confici potest authoritate epistolæ ad fratres de monte Dei, in qua de Cartusiana vita ita habetur. Altissima est professio vestra, cœlos trāsit, par angelis est, Angelicę similis puritati. Aliorū est, Deo seruire: vestrûm, adhærerè. Aliorum est Deum credere, scire, amare, revereri: vestrū est sapere, intelligere, cognoscere, frui. Sed iā autho ritatibus aliquid rationum addamus. Inprimis tamē supponentes, religionē aliquā alia digniorem, altiorem, seu perfectiorē, bifariā dici posse. Primo quidem modo ex parte finis, & hęc quędam excellentia absoluta est atq; præcipua. Altero verò modo ex parte medij siue exercitij: & hæc quædam differentia respectiua est atque secundaria. Primo igitur modo illa religio pręstantior censenda est, quæ ad finē absolutè potiorem ordinatur. Est autē finis religionis potior, quādo vel maius bonū est, vel plura eiusdē generis bona cōplectitur. Secundo autem modo, religio illa dignior est, quæ meliora exercitia habet, hoc est, maiora (discretè tamē temperata) & ad finē assequendum aptiora. Non enim maior exercitiorum copia digniorē efficit religionē, nisi & tēperata sint atq; discreta, & ad finē cōsequendum decenter proportionata. Dicamus itaq; his suppositis, Cartusianā vitā secundo modo, hoc est, ex parte exercitij cęteris omnibus altiorē seu perfectiorē esse. Siquidē exercitia rigidiora, arctioraq; habet, quēadmodū paulòantè probauim⁹, quæ ita tamē tēperata sunt atq; discreta, vt nihil magis. Quod etiam ostendimus, cū de Cartusiana Regula agerem⁹.

Quibus modis religio una alteri præstat.

Quapro-

Quapropter reliquum est ostendere, eam quoque ex parte finis digniorē esse. Quod vt apti' fieri possit, animaduertendū inprimis est, duo esse religionum genera: vnum contemplatiuū, alterum actiuum. Sed qnoniā duplex est actionis genus: vnum quod extrarijs rebus incūbit, alterum quod ex cōtemplatione proficiscitur: ea de re trita sectātes vestigia, tria religionis genera ponamus. Primū est earū, quę cōtemplationi iugiter vacāt, cuiusmodi sunt religiones propriè monasticę: Secudū gen' est earū, quę in exterioribus actionib' versantur atq; occupantur, vt sunt illę quæ ad suscipiendos peregrinos vel redimēdos captiuos institutæ sunt. Tertiū genus est earū, quę actioni cōtemplatiuæ deputatæ sunt, cuius generis sunt religiones ad prædicandū, docēdumq; ordinatæ. His prænotatis, seriatim ostēdamus, Cartusianā vitam cæteris religiosis altiorē esse. Et primùm quidē nihil negotij est ostendere, eam cęteris omnibus, quę simplici cōtemplationi vacant, perfectiorē esse, quandoquidem diuinæ contemplationi arctiùs (quod Alexander tertius testatur) intēdunt Cartusiani, habentque exercitia ad sublimitatē cōtemplationis assequendā aptiora, videlicèt perpetuum silentium, assiduam cellæ solitudinisq; obseruantiam, vitam asperiorē, loca temporaq; opportuniora, & demum alia id genûs, quę ad maiorem vitę contemplatiuæ perfectionē facere videntur. Quantùm verò ad vitā actiuam, quæ extrarijs actionibus incumbit, nulla hæsitatio est: cùm extra omnē controuersiā Cartusiana vita lōgè præstātior huiusmodi actiua esse nō dubitetur. Quod & ab oīb' ingenuè cōceditur, & ex Euāgelio apertè cōficitur, vbi dicitur:

Tria religionum genera.

Luc.10 Maria optimam partem elegit, quę nō auferetur ab ea. Reliquum est igitur probare, ipsam Cartusianam vitā illis religionibus, quæ actioni contemplatiuæ deputatę sunt, absolutè perfectiorem, alterioremque (cæteris paribus) esse. Inprimis vita illa prętantior est, quæ suapte natura cœlesti vitæ propinquior ac similior est. Cùm enī omnis religiosa vita ad illā assequēdā (vt media ad finē) ordinetur, palā est eā, quę viciniùs accedit, digniorē esse: cū dicat Topicorū tertio Aristoteles, mediorū ad eundē finem ordinatorū, quod ei propinquius est, id melius esse. At Cartusiana vita propinquior ac similior est supernæ vitæ, quàm huiusmodi actiua, de qua nobis sermo. Igitur & perfectior censenda est. Deinde vita illa melior putāda est, quę meliorē habet finē, nobiliusq; obiectū, qđ & nobiliori modo attingit. Nam, vt in Topicis idē Aristoteles ait, eorum quę ad diuersos fines ordināntur, quod ad finē ordinatur meliorē, melius est. Et rursus: quorū finis est melior, ipsum est melius. Sed meliorē nobiliorēq; finem (de peculiari ac proprio nunc intendo) habet Cartusiana vita, quippe quę circa diuinitatē, perfectionesq; eius tanquā finē obiectumq; potissimū suę cōtemplationis, purè sublimiterq; versetur, cùm tamē illa actiua in eruditione occupatur. Igitur dignior existimāda est. Insuper vita illa perfectior est, quę propter se eligitur, qùā ea quę propter aliud. Vt enī idē Aristoteles ibidē docet, Bonorū honorabilū, quod est propter se eligēdū, meli⁹ est eo, qđ propter aliud eligitur. Ast vita

Luc.10. Cartusiana propter se eligibilis est, vtpotè quæ nec in altera quidē patria auferetur, sed cōsummabitur. Illa verò actiua propter aliud, scilicet proxi-

proximorũ indigentiã dũtaxat eligenda eſt. Tolle alienã neceſſitatẽ, & iã nõ erit doctrina opus. Adde quod in cœleſti vita non manebit hæc actiua vita, quandóquidẽ nõ dicet ibi vir proximo ſuo: cognoſce Deũ, Oẽs enĩ cognoſcẽt eũ à minimo vſq; ad maximũ. Porrò vita illa (cęteris paribus) dignior reputanda venit, quæ fruitioni Dei vacat, quàm quæ in vſu proximi verſatur. Fruitio enim Dei omnẽ, cæteris paribus, vſum proximi exuperat: ſed Cartuſiana vita potiſſimùm fruitioni Dei incumbit: Igitur alteri pręferenda eſt. Addo quòd doctrinæ alienæ incumbens, deſcẽdit. Ea de re non eſt contemplatiuo viro (quãdo pręſertĩ ſublimiter cõtẽplatur, proptereáq; aſcẽdit) nec præferẽdus, nec æquandus. Denique plura bona habet Cartuſiana vita, vtpotè contemplatiua, ſolitariaque ad vitæ perfectionem magis conducentia, quàm quęcunque actiua. Siquidem ea eſt certior, perſpicacior, verior, feruentior, intimior, deuotior, purior, ſuauior, humilior, ſimplicior, timoratior, gratior, obſequentior, meritis eſſentialibus fœcundior, iucũdior, pretioſior, pulchrior, permanentior, purgatior, ſecurior, quietior, familiarior, finalior, cœleſtique vitæ propinquior, ac ſublimior. Ea propter abſolutè melior, dignior, altior, ſeu perfectior cenſenda, cæteriſque anteferenda eſt. At quoniam ratiũculis quibuſdam oppoſitum aſſerere niſus es, reſponſionis aliquid afferendum eſt. Quod igitur inprimis obijcis, vitam actiuã Prælatorum vitæ ſimiliorem eſſe, dicimus primùm, prelatorum vitam mixtam eſſe, nec actiuam (niſi ineptè) dici debere. Siquidem (pro diui Gregorij ſententia) prælatus eſſe debet actione præcipuus, & contemplatione ſuſpenſus.

Ierem.31.

Diluuntur rationes ſuperius adductæ.

Deinde dicimus, Cartusianam vitam similiorē in eo esse, quod in Prælatorū vita absolutè potius est. Hoc enim est contēplationis sublimitas. Si igitur illa actiua, quæ prædicationi incūbit, similior sit in aliquo, idipsum tamen minus est. Adde quòd nec ex officio, nec essentialiter cōpetit vitæ religiosæ prædicationis opus, sed ex munere ac priuilegio duntaxat. Itaque cùm ad vitā ipsam spectet accidētaliter, nō debet proptereà vitę cōtēplatiuę absolutè pręferri. Quòd deinde ais, maius esse illuminare, quā lucêre, respōdemus, id verū esse posse particulariter: quādo scilicet illuminare & lucere eiusdē sunt generis, & per se hoc faciūt, & cætera demū paria sunt, quod in proposito locum non habet. Adde quòd Cartusiana vita tantùm exemplis, quantùm aliæ verbis, spiritaliter illuminat, quod & experiētia mōstrat, & summi Pontifices, alijq; viri præstātes testificātur. Quod insuper argumētaris de paupertate: Respōdemus primùm, moderatā rerum siue mobilium, siue immobilium possessionem, nihil prorsus perfectioni religionis officere. Non enim proptereà religiosi (si cętera discretè ordinata sunt) vlla sollicitudinis cura premuntur. Peculiariter autem de Cartusiana religione dicimus, in ea paruam moderatamque rerum copiam esse, pro quibus tractandis vnus procurator præficitur, qui omnium strenuè curam gerens, suo labore iugem cęteris quietem parit. Non enim cæteris monachis concessum est de negotijs huiusmodi se intromittere, quippe qui prorsus abstinere suis statutis iubētur, quibus ita cautū est. Quòd si Prior causa recreationis cuiquā ex monachis excūdi de cella licentiā dederit, vel ad importabile tædium

44. Pri. par. an. § 8

dium

iū releuandū, vel ad periculoſam aliquā tentatione̅ ſedandā, vel ad genus aliquod morbi grauiſſimi mitigandū, de diſpoſitionibus & negotijs, totiuſque domus cura, nulla ſe curioſitate intromittet. Non enim expedit habitatori cellę noſſe huiuſmodi, cùm etiā totius domus paci contrarium eſt. Itaque nulla (vt diximus) cura monachi, præſertim Cartuſiani, propter moderatā rerum affluentiam afficiuntur. Vnus enim duntaxat curā gerere habet. Cui nihilominùs laici in adiutorium dātur, ne nimia ſollicitudine prægrauatus, quæ ſolitariæ vitæ ſunt officia prætermittat. Quibus animaduerſis, palam eſt, Cartuſianos minori ſollicitudine affici ſolere, quā cæteros religioſos. Qui enim amplas poſſeſſiones habent, multùm in negotijs tractandis & officijs ac beneficijs ambiēdis diſtrahuntur. Qui verò mendicā vitā agunt, multa ſollicitudine pro petēdis ac congerēdis vitæ neceſſarijs (ne dicā ſuperfluis) vexātur. Alius enim ad quęrendā ſtipē, alius ad procurandā veſtē, alius ad vinū, frumētum, cæteraque id genûs congerēda, alius ad petendas pro libris, gradibus, aliiſque ſimilibus pecunias anxius eſt. Non ergo ſuam quiſpiam præferat religionem, quòd minoribus ſollicitudinibus pro temporalibus bonis afficiatur. Sed nec præferre ſtatū quoq; ſuum poſſunt, qui nihil in communi habere dicuntur. Eſtò enim paupertas illa ſit arctiſſima, non tamen abſolutè cæteris altior eſt. Nónne Chriſtus altiſſimā tenuit paupertatē, qui tamen loculos habuiſſe non dubitatur? Quem obſecro putas pauperiorem eo, qui nihil prorſus habet, nec habere quicquam cupit? Nonne paúpertas de eſſentialibus votis vnum eſt? At verò quæ eſſentialia ſunt;

Ioan. 12.

Pauperrimus omniū quis.

sunt,inquãtũ huiusmodi, nec augeri,nec minui quidẽ possunt. Deniq; si illa paupertas arctissima religionem secundũ quid perfectiorẽ efficeret,non tamen absolutè, quod & diuus Thomas cũ suis ingenuè fatetur.Sed dices forsan,religiones actioni contemplatiuæ deputatas, etiá contẽplationi vacare,eaq; de re pręferẽdas esse. Dicimus,eas nec potissimùm, nec iugiter, nec sublimiter cõtẽplationi vacare . Etenim studia quib⁹ incũbunt,inter exercitia intraria cõtẽplatiuę vitę infimũ locũ obtinẽt.Adde quòd ipsam contẽplationẽ ad actionẽ referunt, quæ(cæteris paribus) absolutè minor contẽplatione est . At rursus dicis,eos plùs Ecclesiæ Dei proficere.Negamus inprimis eas plùs proficere solere.Deinde si forsan hoc faciant, non tamẽ absolutè,sed secundũ quid meliores putari debere. Merẽtur enim interdum plùs accidentaliter. Verùm cõtẽplatiua, cæteris paribus, meritis essentialibus fœcundior est.Deniq; quãdo necessitas flagitat, vtilior est actio contẽplatione,imò verò contẽplatio ipsa per accidens in eo casu noxia esset. Est enim fruitio Dei interdũ propter vsum proximi destituenda. At verò sicut cõficere ex hoc non possis,vsum proximi(cęteris paribus)diuina fruitione perfectiorẽ simpliciter esse,ita nec actiuam vitã (cuiuscunq; sit generis)absolutè contẽplatiua digniorẽ dicere potes. Quod denique subnectis,si Cartusiana vita perfectissima esset, iampridem & à multis suscepta , & per orbem diffusa fuisset : Respondemus primùm,si pauci essent Cartusiani,te potius propositũ ipsum cõmendare debuisse,cùm ea quę perfectiora sunt, rariora pauciorạq; esse soleant. Respondem⁹ & aliter,Cartusianã vitã per orbẽ ipsum diffusam

An actio absolute utilior sit cõ tẽplatione.

multi-

multiplicatamque inprimis esse. Quod & authoritate & experientia confici potest. Authoritate inprimis summi Pontificis Martini quinti, hoc modo perpulchrè de Cartusiana vita dicētis: Fons paruulus qui creuit in fluuium, & in lucem solemque conuersus, in aquas plurimas redundauit. Cartusiensis est vtique Ordo prælucidus, quia in sui ortus exordio paru⁹ & humilis abiectione habitus, tenuitatis substantia, humilitatis professione, ac numero professorū, sub fontis similitudine non indignè describitur, cui diuersarum illi proprietatum conformitate respondens, non immeritò comparatur. Hic enim fons est hortorum irriguus, cæteras irrigans religiones & ordines, ac exemplis salutaribus scaturiens Hic est fons amœnus, varietate virtutum præclarus, munditie, puritate, pietate patens, indeficiens sanctitate. Horum claritate meritorum illustratus, ita nomen fontis ampliauit, vt fluuius esse cēseatur. Cuius professio laudabilis de virtute in virtutem progrediens, vt Deum deorum in Syon videat, vniuersalis Ecclesiæ lætificat ciuitatem. In qua per meritorū euidētiā claræ lucis splendorē adept⁹, quasi stella matutina refulget in medio nebulę mūdi hui⁹. Hui⁹ siquidē ordinis sacra religio à suę institutionis auspicijs quasi deserta, & inuia, paucis adhuc initiata cultorib⁹, tādē honoris & honestatis fruct⁹ parturiēs, ramos suos, ramos quidē honoris, & gratiæ generationes germinans religionis synceritatē, & austeram vitę cōtinentiā ampliauit. Eapropter exultat iam in multitudine numerosa spectabilis, quæ olim in solitudine delitescebat. Vides vt Cartusianus Ordo, q̄ principio paruul⁹ erat, nunc mirum in modum multiplicatus sit. Quod & experientia probat.

Nullum enim regnum, nulla natio, nullaq; prouincia Christiana est, in qua domus Cartusianę extructæ non videantur. Enimuerò Cartusianus ordo septem & decem prouincias habet in diuersis regnis ac nationibus sitas. Videlicet Gebennensem prouinciam, in qua est Cartusia maior. Itē prouincias Prouincię, Aquitanię, Cathaloniæ, Castellæ, Burgūdiæ, Frācię, Picardię, Theutonię, Anglię, Alemanię superioris, Alemaniæ inferioris, Rheni, Saxoniæ, Lōbardiæ propinquioris, Tusciæ, & demū Lombardiæ remotioris In quibus multæ sunt Cartusianę domus. Itaq; per totū orbē Christianū Cartusiēses diffusi sunt. At quoniā ipsa Cartusiana religio non ita multiplicata est, vt quędā aliæ, ne propterea (quod prætendis) minoris æstimetur, afferam quas ob causas ita diffusa non est. Inprimis nullos pueros recipiunt Cartusiani, sed nec iuuenes quidem aut adolescentes, qui annos viginti necdùm attigerunt, eam ob rem pauciores habent, quàm si pueros admitterent, quibus plena sunt alia claustra. Enimuerò cùm ad ætatē illam peruentum est, pauci sunt (aliorum comparatione) qui mūdiales vanitates, delitias atq; honores iā degustatos deserere velīt, cū è regione pueri, nullā adhuc earum rerum experientiam habentes, facillimè ad religionem alliciantur. Cùm igitur Cartusiani nec pueros, nec iuniores admittant, nec aliquorū instar, mare & & aridā circumeant, vt faciāt vnū proselitū, nec suas quoq; reliquias prędicēt, nec demū sua pręconia in cathedris referāt: mirum esse non debet, si instar aliquorum multiplicati non sint. Deinde Cartusiani non facilē accessum præbēt his, qui suo aggregari consortio gestiunt, sed

probare

probare cupiētes, an spiritus ex Deo sint, & priscorum quoque anachoretarum vestigia sectātes magnas illis difficultates facere solent. Hinc fit, vt pauciores ad eos accedant, quandoquidē multi, qui principio feruentiores sunt, tandem lapsu temporis frigescunt, tantasq; moras fastidiunt. Porò Cartusiana vita non tā multos fouet alumnos, quòd cæteris rigidior & asperior sit. Ea enim causa pauciores cultores habet. Siquidem huius temporis homines ita se palpare, amareque solent, vt quæ dura sunt & humilia, vix sectari velint. Adhæc multa tentationū, impedimentorumque copia non sinit Cartusianos, instar quorundā, multiplicari. Cùm enim quispiam seculum deserere, & ad melioris vitæ frugem se cōuertere parat, si fortè Cartusianā asperitatem subire desideret, mox assunt dæmones eius molimina varijs fantasmatibus perturbātes. Accedunt quoque & mundiales homines, qui Cartusianorum rigorem ante oculos depingētes, interdum maiora, quàm re ipsa sint, verbis suis onera faciunt. Denique aliarum cultores religionum eos, qui seculo valedicere gestiūt, ad se allicere gestientes, aut Cartusianis inuidētes, Cartusianum Propositum deprimūt, deturpant, damnāt, modò ipsum minimè probatum asserentes, aliquando crudelem ac inhumanum vocantes, interdum arduum nimis, & importabilem asserentes, & alia denique huiusmodi permulta mentientes, quibus tamen temeritatibus nullus est, qui obsistat: Nullus, inquam, qui Cartusianos in cellis latitātes tueatur, cum alij seipsos manibus, pedibusq; defendant. Hinc fit, vt qui seculi tumultus fugere volunt, magna cū difficultate in quietū solitudinis recessum se recci-

1. Ioan. 4.

recipere possint. Adde quòd tanta solet esse tẽtationum vehementia, vt vix vnquam aliquis Cartusianam sarcinam suscipiat, nisi aut voto astrictus, aut vehementi deuotionis feruore succensus sit. Noui ego quendam, qui cùm seculo
Exemplum. valediceret, & ad Cartusianũ claustrũ contẽderet, tantis tentationum fuisse procellis agitatũ, vt si optio data illi fuisset vel subeundæ mortis, vel suscipiendæ Cartusianæ sarcinæ pro Christo, mortem ille potiùs delegisset. Non igitur quispiã paruipẽdat Cartusianos, quòd nõ sint vsque adeò multiplicati, vt alij nõnulli, sed poti' commẽdet nõ vulgariter. quandoquidẽ ea, quę perfectiora, melioraq; sunt, rariora esse consueuerunt. Denique non est multiplicatus instar quorundam Cartusianus Ordo, quòd hoc tempore nequeãt, nisi ægrè admodũ, fundari Cartusianæ domus. Inprimis nullã pòst hàc domũ admittere Cartusiani patres decreuerunt, nisi decẽter & ędificata & dotata sit. Quod quãtę difficultatis nũc existat, nemo penè est qui nesciat. Deinde ad fundãdũ cõuentũ (cui possessionibus opus est) inter cætera nunc exigitur admortizatio, quam Principes vix facere volunt. Exigitur & compositio cũ Episcopo, Curatoq; loci, quæ quantæ molis sit hac tempestate, satis ipsa experiẽtia paulò antè testata est. Enimuerò cũ quidam ex nostris iustis causis compulsi, decreuissent, ex suis bonis domum vnam ædificare, & iam omnia penè ædificia ad Cartusianũ conuentũ necessaria (pręter Ecclesiã) decẽter cõsummassent, ita sunt à quibusdam Ecclesiasticis impediti, vt tam pium opus (pròdolor) hactenus infectum permanserit. Tentata est via compositionis frequentissimè, suntque oblata

lata plurima suprà quàm par esset. Pro denario enim vno (si forsan deberi videretur) tres oblati sunt. Sed quid? Ecclesiastici ipsi, nomen quidem pietatis habentes, sed rem ipsam Cartusianis non exhibentes, nullis iustis suasionib' flecti potuerunt. At frōte perfricata, obdurataq; ceruice, pio operi semper obstiterunt O si nunc adessent vetusti sanctique Prælati, qui non tantùm pia huiusmodi opera fieri sinebant, sed ea quoque suis impensis extruebant, extructaque bonis paternis dotabāt, quid dicerēt? Nónne degeneres istos magnis conuitijs onerarent, qui suasionibus ineptis potiùs quàm sanis consilijs audientes, tam piū opus impedire non trepidârunt, quod tamen solo consensu citra iacturam penitus vllam consummari potuisset? Vbi, quęso, honor Dei? vbi amor Christi? vbi religionis fauor? vbi zelus animarū? vbi gehēnæ timor? vbi solicitudo salutis? vbi boni nominis cura? vbi demum consideratio ęquitatis? Dicite, precor, an deceat seruum Dei litigare? Litigâstis tamē hactenus, nullamque viam nisi litium acceptare voluistis. Dicite, inquam, an liceat proximis facere, quod vobis fieri non velletis? Fecistis tamen, violastisque iura quodam modo naturę. Dicite denique, an pium, vtileque opus (ex quo pręsertim nullum cuiquam detrimentū prorsus affertur) impunè possit impediri? Impedistis tamen, callidisque artibus curastis, ne finem hactenus haberet, quod tamē si cōpletū fuisset, vobis cōmoditatē multā, perpetuū decus, famâq; perēnem peperisset: Quod, inquā, Deo gloriam, animabus salutē, patriæ vtilitatē, pauperibus leuamē, & omnibus deniq; gratiam plurimā attulisset. Verùm istos (qui talparum more, terrā soli

2.Timo.2.

Matth. 7.

soli fodere, nullosq; vicinos, qui possessiones habere queant, admittere velle videntur) missos faciamus, & ad reliquas quæ superant Cartusianæ vitæ prærogatiuas accedentes, dicamus, eam puritate, securitate, perseuerantiaque laudabili præstantissimam esse.

Ostenditur, uitam Cartusianam cæteris puriorem, securiorem, & in laudabili perseuerantia præstantiorem esse: ubi & tanguntur causæ quatuor, quæ huiusmodi perseuerantiã faciũt, & a dissolutione uitã ipsam preseruant. CAP. 10.

OBLOCVTOR.

Dicamus & nos, Cartusianam vitam earum rerum, quæ dictæ sunt, nihil certè sublimius habere. Inprimis puritatem non habet præstantissimam. In quo enim huiusmodi vita cæteris purior sit dicenda, non video. Deinde nec securitate quidem præstantior est, vtpotè quæ sit mortalis vitæ periculis aliarum instar obnoxia: quinetiam grauioribus tentationibus pulsari solere creditur. Denique nec perseuerantia quoque laudabili cæteris antèferenda venit, quod multifariàm ostendi potest. Siquidem Ordo ipse non solùm post suũ exordium statim destitutus est (quod primo libro satis diximus) sed etiam circa annum Domini septuagesimum nonum supra mille trecentos diuisus fuit. Diuisus, inquam, annis triginta & suprà, quo tempore vna pars Vrbano sexto adhærebat, altera verò Clemẽti septimo. Subinde vitam ipsam hactenus in suo tenore minimè perseuerasse, satis confici potest ex ijs, quæ Cura-

Curatus quidam Exerci suo in speculo affatim posuit, vbi retulit vitia permulta, quæ in Cartusiana vita fuerat cōtēplatus. Porrò multæ sunt Cartusianæ domus quæ paruæ dicuntur, in quibus vt parua est copia monachorum, ita & exigua, vel penè nulla obseruantia regularium institutionum: cur, quæso, non propterea tota ipsa vita meritò dissoluta censebitur? præsertim cū statuta vestra lapsum in Ordine factum, querātur grauissimè. Ad hęc multa non tantū in paruis, sed in magnis quoque domibus passim reperiri solent, quę vitæ ipsius perseuerantiā certè laudabilem, esse non sinunt. Nónne, vt cætera silentio prætereantur, ibi reperitur feruens obedientiarum desiderium, vtpotè quas ex tuis permulti ambiunt, sitiunt, & ad eas, vt equus ad equas, hinniunt? Nónne & murmur ingratū ibi frequentissimè comperitur? Nónne & odiosa ingratitudo, quæ tùm diuinorum, tùm humanorū beneficiorū tuos efficit immemores, quib⁹ propterea per vocem cœlitus emissam improperatum est, atque dictum, ingrati, ingrati? Nonne & impatientia, correctionis intolerantia inuenitur, vsq; adeò vt si quispiam vel à Superiore decenter correctus, imò (quod mirum est) verbo solo reprehensus fuerit, nunquàm posteà correctorem syncero amore prosequatur, sed machinas omnes, quibus nocere possit, iugiter excogitet? Quid plura? Nónne & rixæ, dissensiones, odia, detractiones etiam ibi feruent, quæ tamē postmodùm nulla digna pœnitudine expiantur? Denique ibi offendere est multam inuidiā, quæ si viderit quempiam vel à superioribus peculiariter amari, vel in pretio haberi, vel officio aliquo donari, miserè liuidum ipsum discru

ciat. Quod mirandũ magis foret, nisi magnos, doctos, religiosósque penè omnes (præsertim egregios) inuidia ipsa interdũ verbis, nonnunquã scriptis, aliquãdo verò factis persecuta esset. Falleris igitur, si putes tuos Cartusianos ab hui' bestiæ telis immunes esse. Sed quid verbis op'?

Dic mihi, si nosti veterum monimenta virorum,
Quis fuit insana tutus ab inuidia?
Si nescis, liuor doctos ac religiosos,
Perdidit. & celebres depulit arce patres.
Liuor edax heremos, & claustra latentia torsit,
Torsit & immeritos bestia fœda viros.
Bestia sæua viros, & famam lædere nunquam
Destitit, & mores rodere sæua pios.
Non igitur dicas immunes Cartusianos:
Nempe suum virus liuor vbique iacit.

PE. Etiam'ne carmine vitam Cartusianam carpere iuuat? Nónne iam satis superque eam soluta oratione lacerasti? Fortè putas, hoc pugnãdi genere te superiorẽ euadere posse. Verũ casso labori incubuisse videberis, vbi tuis & versiculis, & ratiũculis responsum fuerit. Quod efficere molientes, Ordinemque seruantes, dicamus inprimis, Cartusianam vitam puritate excellentissimam esse. Siquidem illa duo, in quibus vitæ puritas consistit, videlicet vitiorum impuritatem, causasq; eorum deuitare, & summæ puritati (quę Deus est) propinquare, magis Cartusiana vita obseruare putatur. Enimuerò tanta est illi puritatis cura, vt quæ ad aliquid obscænũ inducere queãt, magis ac magis propellere soleat. Itaque nec carnes edere (vtpotè quæ seminarium libidinis sunt) nec earũ quoq; nidorem haurire (non enim intra septa Cartusiana decoquuntur) nec demum mulieres suos limites

limites intrare finit. Meminit enim q̄ à Poeta quodam prudēter dictū est: Vritq; vidēdo fœmina. Quòd si vrit videndo, hoc est, dum videtur, quid obsecro factura esset, si audiretur, si mutua familiaritas haberetur, si demum tangeretur? Non ergo permittit fœminam vllam sua prorsus limina terere. Quod & Guigo noster in suis consuetudinibus statuit, hoc modo dicens. Mulieres terminos nostros intrare nequaquā sinimus, scientes nec sapientē, neq; prophetā, neq; iudicē, nec hospitē Dei, nec filios, nec ipsū Dei formatū manibus protoplastum potuisse blandicias euadere vel fraudes mulierum. Salomō, Dauid, Loth, & qui acceperunt sibi vxores quas elegerāt, & Adā, in mentem veniāt. Nec posse hominem aut ignem in sinu abscōdere, vt vestimenta illius non ardeāt, aut ambulare super prunas plātis illæsis, aut picē tangere nec inquinari. At verò ne forte statutorū censura paruipēderetur, niterēturq; multi in vetitū, curauère Cartusiȷ patres aliàs de remedio prouideri opportuno. Itaq; ad instantiā eorum summus Pōtifex Iulius secund⁹ inhibuit, ne mulieres intra septa Cartusiana vnquā admitterētur. Est igitur in hac parte Cartusiana vita omniū purissima. Sed & altera parte purissima esse videtur, vtpotè quę sit plus omnib⁹ cōtēplationi dedita, eaque de re cæteris purior sit. Cōtemplatiuam enim vitā puriùs, atq; propinqui⁹ Deo accedere (cęteris parib⁹) dubiū nō est. Sed iā vitā ipsam securitate prestātissimā esse cōficiam⁹. Inprimis, enim à secularib⁹ negotiȷs (in quib⁹ tractādis innumera piacula cōmitti solēt) remotior est. Itidē à cōmerciȷs, societatibusq; humanis, quæ multos ad vitia trahere, perdereque assuerūt,

21. § 1. 2. 26. *secundæ par. an* § 3.

Prou. 6. Eccl. c. 13.

elongatior esse non dubitatur: quinetiā vt tutiùs se habere queat, à suorum consortio fratrū passim seipsam segregat. Porrò ab honoribus, delitijs ac voluptatibus (quæ hominem frequētissimè à rectitudinis statu deijcere, & varijs obruere periculis solent) abstractior esse videtur. Adde quòd maiora habet adiumenta contra periculosa carnis dæmonisque tentamina, quæ, licèt prorsus exterminari nequeant, possunt tamen minora fieri superarique viriliter. Itaque licèt carnem repugnantem, dæmonêmque oppugnantem patiatur, si suis tamen armis vti velit, poterit has quoque machinas faciliùs expugnare. Denique si pro fragilitate humana fortè periculū aliquod inciderit, promptiora, melioraque antidota habet, quibus euadere & in pristinum gradum se reparare queat. Est igitur cæteris securitate præstantior. Quòd autem dixisti, eam vitæ huius periculis obnoxiam esse, fatemur quidē, sua eam pericula habere, pro quibus vitādis sollicita esse debet. Dicimus nihilominùs, non tanta illi adesse, quā ea in alijs reperiri solent. Non est igitur absolutè prorsus securissima. Talis enim securitas in hac vita quærenda non est. Seipsum enim falleret, qui hoc modo securum se esse, aut vellet, aut crederet: sed comparatiuè securissima esse putatur. Cæterùm ostendamus tertio loco vitam Cartusianam iugi laudabilique perseuerantia præstantissimam esse. Qua in re primū ostendere curabimus, vitam ipsam dissolutam non esse, sed hactenus in obseruantia perseuerasse. Deinde afferemus, quid huiuscemodi perseuerantiæ causa fuerit. Primum itaque aggredientes, ostendamus inprimis, vitā ipsam in suo

semper

ſemper vigore perſeueraſſe, authoritate ſummi Pontificis Alexandri quarti in hunc modum Cartuſianam perſeuerantiam pulchrè efferētis atque dicentis: Theſauro virtutum ſic præclara veſtra religio ſuum ſemper aſtrinxit affectum, quòd habetur & in cōſpectu Regis æterni placita, & in oculis hominum gratioſa. Ipſa quidē vt columba mitis & humilis, & electa Domini ſpecialis, pulchra per totum aſpicitur, omnem à ſe rugam deformitatis excludens, vigilantibus illis, qui paternę ſolicitudinis in ea gerunt officium, quòd ibidem nullæ poſſunt vitiorū ſpinæ ſuccreſcere, ſed ipſa florum honoris & fructuū honeſtatis immarceſſibili polleat vbertate. Propter hūc etenim ſanctæ operationis effectum, nunquam Ordo veſter officio alienæ viſitationis vel correctionis indiguit, ſed de ipſo aliquibus alijs reformationis beneficiū ex prouidentia ſedis Apoſtolicæ iam prouenit. Cùm itaque nos, qui ex huiuſmodi virtuoſis actibus in Domino exultamus, claris agnoſcamus indicijs, dictum Ordinem eſſe alijs rectę vitę ſpeculum, & ſalutiferę conuerſationis exemplū, quòd ipſe ſicut olim, ſic & in poſterum ab illis duntaxat Prioribus & fratribus idoneis, quos vos filij priores ad hoc duxeritis deputādos, & à nullo alio viſitari poſſit aut corrigi, authoritate præſentium duximus ſtatuendum. Quibus in verbis apertè vides, Cartuſianam vitam nec diſſolutam, nec deformē, ſed potiùs alijs rectę vitę ſpeculum eſſe. Cui aſtipulatus Benedictus eius nominis tertius, decimus, perſeuerantiam Cartuſianam hoc modo aſſeruit. Sacri Cartuſiēſis Ordinis perſeuerantiam, & augmentū ſynceris zelantes affectibus, ad illa libenter intendim⁹, per quæ

Eximius laus Ordinis Cartuſ. à ſummo Pontifice.

per quæ religionem ipsam ac personas sub eadem degentes, fauoribus attollamus gratiosis, & muniamus libertatibus opportunis. His consensit Matinus quintus, in Concilio Cōstantiensi Papa electus, qui & ipse Cartusianæ vitę perseuerantiam commendans, ita inquit. Sacri Ordinis Cartusiēsis perseuerātiā & augmētū syncetis zelātes affectib⁹, quæ ad ipsi⁹ & personarū sub eo degētiū fauorē prouidè facta sūt, vt illibata persistāt, libēter oportunis cōfirmationib⁹ roboram⁹. His omnib⁹ accedēs Ioan. Gersō doctor celeberrim⁹ in Tractatu de nō esu carniū, de Cartusianis loquēs, sic ait. Apud eos reperitur, sicubi in Ecclesia quicquā vestigij reliquerit prędicāda illa priscorū patrū deuotio, admirabilis feruor, & sua propemodū incredibilis cōtinētia. Ex his vides, Cartusianā perseuerātiā sic cōprobari. At fortè obijcis, & ais: Equidē cū hęc dicerētur, quę adducta sūt, cōficere poterāt Ordinē ipsū in suo tenore viguisse, nūc autē minimè. Itaq; vt hūc abs te scrupū auferam⁹, protin⁹ à nobis afferatur & authoritas, & experiētia. Authoritas quidē sūmi Pōtificis Iulij papæ 2. nuperrimè defuncti, suis in literis ita dicētis. Ad fruct⁹ vberes, quos Cartusiēsis Ordo in agro militātis Ecclesię plātatus, velut arbor bona produxit hactenus, & producit, cōsiderationis nostræ oculos extēdimus: & atendimus, quòd dicti Ordinis professores mortui mūdo, sed Christo (qui est vera vita) viuētes, pro vniuersali salute fideliū incessanter ad Dominū preces effundūt, dignū & cōgruū existimamus illa prouidè cōcedere, per quæ illius professores omni dissentionis & inobediētię fomite semoto, syncteris valeāt Domino mētibus inseruire. Ex quib⁹ vides Car-

tusianũ. Ordinẽ vberes in Ecclesia fruct' adhuc producere solere. Cui astipulatus author Roseti, postquàm de aliorũ Ordinũ lapsu tetigit, sic de Cartusiano inquit. A qua euagatione, quia celebratissimus ille se Ordo Cartusiẽsis & reliquis occasionibus tactis sibi præcauit, adhuc in suo primitiuo flore quotidiè efflorescit. Quod & ipsa experientia te poterit plenius edocere. Eapropter in re tam aperta diutius laborandum non est, sed potiùs huius perseuerantiæ causas in mediam afferre opus est. Quæ sanè quatuor passim assignari solent, hoc versiculo contentæ.

Per sil.sol.ca.uis, stat semper Cartusiæ uis.

Vel sic vt passim dicitur,

Per sil,sol.ca,ui, Cartusia permanet in ui.

Hoc est per silentiũ, per solitudinẽ, per capitulũ (subaudi generale) & per visitationes, in suo tenore ac integritate perseuerat virt' Cartusiana. Hæc igitur sũt quatuor rotæ, quibus in suo tetenore ac perseuerantia laudabili voluitur Cartusianæ vitæ cursus. Hoc tamen loco aduertendum est, Cartusianum Ordinem multos annos sine Capitulo generali ac visitationibus floruisse. Siquidẽ capitulum ipsum generale (quod in maiori Cartusia quotannis celebrari consueuit) multo tempore post Cartusianæ vitæ exordium incœpisse constat. Initium etenim habuit tempore quo Basilius prioratum gerebat, qui quidẽ maioris Cartusię Prior octau' circa annũ Domini quinquagesimum primum supra mille centum floruisse legitur. Ea de re per legitimam supputationem liquet, septuaginta annos, & suprà, Ordinem Cartusianum perseuerasse, antequàm generale capitulum institueretur,

Ergo illi primi, vetuſtique patres duobus alijs adminiculis, ſtatum ſuum in laudabili tenore perſeueranter conſeruauerunt, ſcilicet arcta ſolitudine, perpetuoque ſilentio; quibus iugiter obſeruandis cum tanto timore, tanta deuotione, tantaque diligentia incumbebant, vt eis prorſus ad vitam debito in tenore ac officio retinendam ſufficerēt. Quæ & profectò nunc ſatis eſſent, ſi maiores ſuos poſteri ad vnguē referre curarent. Cæterùm qui poſteà ſucceſſerunt, animaduertentes defectu correctionis humanę multa licentiùs admitti ſolere (præſertim cùm nōnulli verum Dei timorem ante oculos non habentes, futurarum pœnarum metu à noxijs non temperent) formidantes quoque, ne duo illa, ſcilicet ſilentium & ſolitudo, quæ diligentiſſimè obſeruata primos Cartuſianos in officio continuarent, poſteritati non ſatis eſſent: duo alia prouidè addenda cenſuerunt, ſcilicet generale Capitulū & Viſitationes, quibus ſaltē premerentur, qui aliàs ſeipſos cohibere non vellēt. Itaque conſentientibus domibus, quæ iam extructæ fuerant, fauentibuſque præſulib⁹ in quorum diœceſi domus ipſæ ſitæ erant, generale capitulum ob tenorem, confirmationem, vtilitatem, ſtabilitatemque totius Cartuſiani propoſiti inſtitutum eſt, quod & ipſius Ordinis, animarumq; curam gereret, & propoſitum in ſuo tenore, laudabilique perſeuerantia conſeruaret. Cuius & modus ſeu forma, qua celebrari deberet, data eſt, & per ſummum Pontificem confirmata. Denique in ipſo capitulo deputari ſolēt Viſitatores, qui capituli ipſius authoritate fungentes, domos Ordinis (quādo opus eſt) ſtudioſè ac ſolicitè viſitare debeant. Ipſarum autē viſitationū

Inſtitutio Capituli generalis & Viſitationum.

Viſitatores.

ſitationum faciēdarum forma (quæ ſanè prudētiſſimè facta eſt) etiam ab ipſo generali capitulo data legitur. Quæ cum alijs per capitulū ipſum ſtatutis, ac prouidè ſtatuendis, per Innocentiū quartum, alioſque ſummos Pontifices confirmata eſt. Hæc autem cùm ita ſe habeant, nihilominùs quidam ſciolus iampridem capituli generalis authoritatem carpere veritus nō eſt; quibuſdā ratiunculis cōtendens, ipſum curā aīarum Ordinis non habere. Si enim (vt ait) generale capitulum totius Ordinis curam gereret, conſequens eſſet, ipſum eſſe ſponſum, & Ordinē ſpōſam. Siquidem vbi animarum cura eſt, ibi ſpiritale matrimonium eſt. Vbi autem matrimonium, ibi ſponſus ſit, & ſponſa, opus eſt. Hęc autem abſurda eſſe, multa conficiūt. Inprimis vniuerſitas non poteſt eſſe ſponſus vnius. At verò capitulum generale vniuerſitas eſt Priorū tempore capituli in maiori Cartuſia congregatorū. Deinde domus eadem Cartuſiana, duorū ſponſa eſſet, videlicet Capituli generalis, & Prioris, qui curam illius peculiariter gerens, haud dubiè ſponſus eſt. Hoc autem ineptum eſt. Porrò cùm tres aut quatuor dies quotānis ſolùm duret capitulum ipſum, duntaxat curatus eſſet triū aut quatuor dierum, quod ridiculum eſt dicere. Nā ſine morte, ceſſione, vel depoſitione nullus curatus tam parum durat. Adde quòd nec reliquo tempore anni capitulum ipſum curam Ordinis gerit, vtpotè quod nō ſit curat⁹, nec curari quoque officia facit, quæ ſunt purgare, illuminare, perficere. His itaque alijſque ratiunculis olim niſus eſt ſciolus ille conficere, generale capitulum nec curam ordinis habere, nec illud quoque aptè dici poſſe. Quibus breuiter reſpondētes,

An Capitulum Generale curā habeat animarum.

tes, dicimus inprimis, non omnem illum dici posse curatum, qui curam gerit, si capiatur curatus pro sacerdote Parochiali siue Plebano, vt passim accipi solet. Quòd si generatim capiatur pro omni eo, qui spiritalem subditorũ curã gerit, satis dici potest generale capitulum esse Curatũ. Nam & Episcopus totius suæ diœcesis curatus dicitur. Nec absurdum putari debet, si hoc modo eiusdem congregationis duo curati esse dicantur: vnus quidem generalis, alter verò peculiaris. Deinde dicimus, hoc cõsequens nullum esse, si capitulum generale curam gereret, igitur sponsus esset. Non enim omnis ille sponsus dicitur, qui curã gerit. Hoc enim nomẽ pro communi vsu, maioribus Prælatis dũtaxat tribui solet, cuius rei gratia annulum in digito gestare consueuerunt. Tales enim propriè cõnubiũ spiritale contrahunt, quippe qui sponsam suã à se propria authoritate repellere nequeũt: ea de re inter eos matrimoniũ (quod suapte natura indissolubilitatem sonat) cõtrahi quodam modo dicitur. Quòd si sponsi nomẽ etiam minoribus prælatis (hoc est, curatis) tribuatur, eodẽ modo de sponso sicut & de curato distinguẽdũ erit. Erit, inquam, dicendum, vniuersitatem esse sponsum, generatim vocabulum ipsum capiẽdo, & eandem esse sponsam duorum, loquendo spiritaliter, quod mirandum non est, cũ sacræ literæ eum dicant Christi patrem, matrem, fratrem, sororemque esse, qui eius voluntati morẽ gerit. Quòd autem postmodũ arguitur de duratione, alijsque id genus, dicimus: Estò generale capitulum, quò ad personas, in quibus subiectiuè est eius authoritas, aliquando realiter cesset, sicque desinat esse: tamẽ quantùm ad ipsam pertinet authoritatem, nec mori, nec cessare vñ-

Sponsi nomen quibus conueniat.

Matth. 12.

quàm virtualiter certè solet. Semper enim virtus eius alicubi manet. Manet, inquam, in Priore Cartusiæ, qui vices eius gerit semper. Manet & in visitatoribus per capitulũ ipsum deputatis. Ea de re semper æquiualẽter gregis sibi cõmissi curam gerit capitulũ ipsum: quo etiam modo Curati, seu Prælati, officia non per se, sed per subiectos sibi vicarios (qui ab eis capiũt authoritatem) exercent. Quibus animaduersis, nõ fuit ab illo sciolo ita temerè carpenda generalis capituli authoritas, quæ suis terminis cõtenta, potiùs extollenda fuit. Non denique vellicãda potestas, sed potestatis abusus, si quis forsan admissus fuerit. Enimuerò si et generale Capitulum, & visitationes in forma ordinis decenter fiant, nihil æquius, nihiq; ue aptius, ad conseruationem ordinis excogitari potest. At verò si contrà fiant ineptè, si personarũ acceptio ibi locum habeat, si affectionibus magis quàm ratione regãtur negotia, si animosè taxentur, incartenturq́ue vel absentes, qui non meruerunt, si optata responsio iustè petentibus denegetur, si negotia dimittantur intacta, quæ expeditionẽ flagitabãt, si prudentum visitatorum ordinationes mutentur leuiter, & ediuerso imprudentiũ, indoctorum, atque affectatorum leuia gesta foueantur, si exauctorentur sine causa probi aptiq; priores, si è regione scioli, inepti, ac ãbitiosi vel præficiãtur, vel præfecti foueãtur, si nõ liceat dicere vel scribere verum, vt decet, si qui ad alta adipiscẽda idonei videtur, inuidis dolosisq; machinis impediãtur, si peruersis perditisq; monachis falsa mendaciaq; scribentibus fides leuiter adhibeatur, si denique propria voluntas potius quàm æquitas negotia regat, nihil infœlicius atque ineptius inueniri posset.

Capitula & Visitationes quæ

Faxit Deus, vt hęc, aliaque id genûs permulta, nullum vnquam locum in Cartusianis septis sibi vēdicent. Sed iā ad dissoluendas obiectiones, quæ perseuerantiam Cartusianam oppugnabāt accedentes, dicimus inprimis, diuisionē illam, quę schismatis illius tempore cōtigit, nō coaficere dissolutionem Cartusiensis Ordinis, sed temporis illius calamitatem, quæ ita misera fuit, vt omnium, quæ antè fuerant, pessimum difficilimúmq; schisma quadraginta annos sit perpessa. Adeò enim subtile perplexumque illud fuit, vt vel doctissimi viri non possent discutere, cui parti satiùs adhærendum foret. Nō igitur mirum est, si Cartusiani simplices ac timorati discernere non valerent, quid in negotio tam inuoluto, ac tenebroso faciendum esset. Non mirum, inquam, si vna pars, vni: altera verò alteri adhęsit. Hoc enim sine deformitate Cartusiani propositi fieri potuit. Non mirum denique si huiusmodi scissura quicquàm Ordini Cartusiano nocuerit, cùm longè maiora detrimenta toti clero ac Ecclesiæ intulerit. Nam & scandala suscitata sunt plurima, & ruinæ animarum subortæ, & demum hæreses pullulārūt, quòd non esset censura, atque disciplina, per quā talibus obuiam iretur. Et nihilominùs vnit' Ordo fuit post concilium Pisanū, antequā plenum fieret in Ecclesia Dei concordium; quod in cōcilio Constantiensi factum est. Quòd autē posteà profers in medium quendam Exercicurarū, qui iampridē suo in speculo multa posuit, quæ perseuerātiæ Cartusianę aduersari vidētur: respondemus inprimis, quosdam esse alienæ vitæ exploratores, qui in moribus alienis considerandis ita curiosè occupātur, vt & grādia sce

Soluuntur rationes in principio Capitis adductæ.

In alienæ vitæ exploratores.

lera

lera sua negligāt,& aliena(quantumuis parua) videant, grandioraque faciant. Sed obsecro, qui bus similes sunt huiusmodi obseruatores, nisi inconsiderato Astrologo, qui cùm ambulando non ad se, sed ad astra suspiceret, in foueā decidit? Quibus, inquam, conferendi sunt, nisi leuib' histrionibus, qui in domibus habitare non valent, quòd in eis nihil foco frigidius sit? Sic enim isti alienorum morum exploratores, dū in suæ conscientiæ domo habitare nequeūt (quòd nullus sit ibi vel amoris, vel deuotionis ignis, sed algida sunt omnia) iugiter aliena penetralia adeunt. Quibus denique comparari possunt aptius, quàm superbis hypocritis, qui (pro Saluatoris nostri sententia) trabem suis in oculis non videntes, in alienis festucam intuentur? Enimuero secularis inexpertus de sarcina religionis (præsertī asperioris, qualis est Cartusiana) differens, eamque vituperans, & inconsideratus, & leuis, & superbus, & præsumptuosus est. Siquidem nullus ad carpendum aptus est, nisi qui periculum fecerit, onusque ipsum longo tempore proprijs humeris gestarit. Igitur, vt respondeamus ad hominem: Se ineptum, arrogantémque palàm ostendere videtur, quippe qui negotium turpiter agitauit, quod nunquam intellexit (sola enim experientia hoc ipsum edocet) qui, inquam, falcem posuit in messem alienā, & iuxta commune dictum, velut clericus de armis locutus est. Debuerat potiùs sibi incumbere, susceptamque animarum curam, quæ totum hominem flagitat, sollicitè gerere, & grauiora, quæ in suo statu reperiuntur vitia ac scandala, suis scriptis insectari, non autem monasticā vitam ita licenter deturpare. Ergo pro labore suo habeat

Matth. 7.

Matth.7. Luc.4

habeat illud Euangelicũ: Hyprocrita, eijce primùm trabem de oculo tuo, & tunc eijcies festucam de oculo fratris tui. Et illud: Medice cura teipſum. Reſpondemus nihilominùs & aliter: Propter dicta huius contemplatoris nõ eſſe Cartuſianam vitam deformitatis arguendã, cùm author ille nõ aſſerat vera, quæ in eo ſpeculo retulit, nec in Ordine inueniri aſtruat, ſed more Ciceronis ſe agere, quod ipſe profitetur, aſſerat. Vt enim Tullius ipſe de Rhetorica ſcribere volens, perfectum Oratorem deſcripſit, ſeu finxit, cuius tamen exemplar nunquam ſe vidiſſe proteſtatus eſt: ita & Curatus iſte (vt ipſemet ait) volẽs de Cartuſianis moribus diſſerere, quatenus taxatis malis, probi magis eluceſcerent, quendam voluptuoſum, tenellum ac delicatũ Cartuſianum (qualis in mente eius verſabatur) depingere curauit, qui ſi in vno totus inueniri nequiret, in multis tamen ſucceſſiuè forſan deprehendi poſſet. At verò quis dixerit, propter inanẽ, ac prorſus inutilem huiuſmodi imaginationem, Cartuſienſis Ordinis perſeuerantiam rectè argui poſſe? Nemo planè, niſi delir'. Reſpondemus & alio modo: Conuentum illũ, quem in ſuo ſpeculo nominat Speculator ipſe, forſitan tunc temporis à Cartuſiano rigore defeciſſe, & ibi multa ex his, quæ ſcripſit, inuenta fuiſſe. Verùm continuò non potuerunt ſanè illa toti Ordini aſcribi, nec conſequenter diſſolutionis taxari. Reſpondemus adhuc & alio pacto: Ibi leuia multa ab eo fuiſſe deprompta, quę nec relatione quidem digna ſunt, tantum abeſt, vt diſſolutum Ordinem conficiant. Quis enim neſciat, mortalem vitam à vitijs permultis, quę quotidiana dici ſolent, immunem non eſſe? At

verò

verò proptereà statum aliquem vehemẽtiùs taxare, deformitatisq́; arguere velle, hominis est ridiculi, ac prorsus insipiẽtis. Non enim negari potest, multa huiuscemodi venialia in quouis statu (quãtumcunq; perfecto) inueniri solere, quę sicut negligenda omninò nõ sunt: ita nec nimis solicitè ac supra modũ curari debẽt. Verũ, vt dixim᷒, nõ est eã ob rem status quispiã dissolutionis incusandus. Quærere enim in hac mortalitate homines Angelis similes, & à vitijs penit᷒ immunes: stolidi hominis indicium est. Exigere quoq; à monachis ea, quibus se obnoxios minimè fecerũt, vel etiã quæ obseruata, rationis vsu eos viduarẽt, hominis est sanã mentẽ nõ habẽtis Deniq; nõ negârim, nõnullos esse malos proficiẽtes monachos, sed aliorũ cõparatiõe paucos, qui suis perditis dissolutisq́; moribus (quãtũ in se est) dissolutum statũ faciũt, & cur ita putetur à leuib᷒ inuidisq́;, in causa sunt. Ea enim est leuium hominũ cõditio, vt ea, quæ vel ab vno fiunt, toti cõmunitati ascribãt. Potuit ergo Speculator ille vnũ vel paucos de reproborũ numero contemplari, quorũ perditos mores describere voluit. At verò demens ille esset, qui vel totam congregationem, vel Ordinem totũ proptereà lacerare auderet. Itaq; si Curatus ille inani cura agitatus, totũ Ordinem taxare proptereà tẽtauit, planè nihilifaciẽdus, ridend᷒, subsannãdus explodendusque penitus est. Quid plura? Cùm author ille obscænis sensib᷒, ac insolentibus verbis vtatur, & denique liber totus sumosus, tenebrosus, inept᷒, inutilisq́; putetur, poti᷒ reiectione quã lectione dignus censeri potest. Quicunque ergo forsitan leges, non proptereà Cartusianũ Ordinem, sed perditos quosdã malè proficien-

tium mores duntaxat incuſandos putes,quos & probi Cartuſiani inprimis deteſtantur, & cū magna mentis anguſtia patiuntur. Verùm nō fuerant propterea tot tantaque ab illo ſpeculatore congerēda. Ab illo,inquam, presbyterulo religionis plane ignaro, ac Satyrico ſupra modum viro, qui potiùs,quàm Ordo Cartuſianus, tota Anticyra dignus eſt. Sed de his iam ſatis. Quòd autem ſubinde contendis de paruis domibus: Primùm reſpondemus,eos,qui paruis in domibus habitant, quò ad ea quæ ſinguli Cartuſiani obſeruare debent, aliorū inſtar,qui magnas domos incolunt,planè aſtrictos eſſe. Quis enim eos(obſecro) immunes reddidit? Nónne ita veſtiri, ita paſci, ita ſibi de oībus prouideri totis votis flagitant,quemadmodū ſi maioribus in domib⁹victitarēt?Ita ſanè,& eò ampliùs Nō eſt ergo cur in hac parte obligationem diſſimulent. Cui ſi fideliter reſponderint, & multa laude digni ſunt,& maiorem quoque,quàm illi qui magnis in domibus ſunt, gratiam conſolationemque merentur.Tantùm abeſt,vt taxari iuſtè queant: quod tamen ſuperbi quidā monachi faciunt, non intelligentes de quibus loquuntur,aut quid affirment.At verò in his,quę paucitas efficere non ſufficit, excuſabiles ſunt paruarum domorum cultores,quemadmodum eſt,totum diuinum officium alta voce decantare,& alia id genus facere, quæ pauci obſeruare paſſim non poſſunt. Faciant igitur in hac parte, quod vires ferre queunt,& nulla profectò incuſatione digni erunt. Quod ſi facere noluerint,veri monachi non ſunt:ſed pręuaricatores,ſed inutiles,ſed ſuperflui,vani ac miſeri,totaque Anticyra digniſſimi. Itaq; videant, qui eiuſ-

Monachi inutiles ac præuaricatores.

eiusmodi sunt, qua conscientia fundatorum bona absumant, quo pacto sempiternam salutem sperare possunt, quo denique modo coram Deo apostatæ non sint, quando præsertim nec statuta cęremoniasque obseruare, nec votis respondere, nec demum vitam (vt decet) Cartusianã agere volunt, sed iugiter pertinaciterq; detrectãt. Denique cùm paruis in domibus, sicut & in magnis pro maiori parte, Cartusianè viuatur, non erit propter aliquos instabiles ac ineptos dissolutionis criminanda: quandoquidē & probi viri in eis victitant laudabiliter, qui tædiosum magnarum domorum pondus ferre non possent. Adde quòd pauci sint aliarū cōparatione huiusmodi paruæ domus, ob quas, si dissolutæ essent (quod absit) non deberet totus ordo deformitatis taxari. Detestantur (fateor) nonnulli has paruas domos, qui & eas funditus dirutas esse vellent. At verò idipsum nec possibile, nec rationi consentaneum esse arbitrantur cæteri: quanquam si pauciores essent, non esset magnoporè curandum. Denique conqueruntur (fateor) ipsimet Cartusiani de lapsu, qui in victualibus præsertim ac curiositatibus apud quosdam factus est, ne seipsos palpare videantur, sed deuios reuocare, ac statum in suo tenore fouere satagant. Verùm ex hoc non conficias, Cartusianum ordinem instar aliorū collapsum esse, aut etiam ita alteratū, vt planè dissolutus rectè dici queat, præsertim cùm studeat iugiter errata castigare, & malos à suis temeritatibus cohibere. Sed alia tangamus. Quòd denique multa depromis, quæ perseuerantiam Cartusianam improbare videntur: non inficior, quosdã & ambitionis, & murmurationis, & aliorū id genus

Apostatæ.

Bonis malos semper esse permixtos.

vitiorũ tentationibus agitari, interdũq; superari. Nõ inficior, inquã, probis quosdã malos esse permixtos, quod & in omni hominũ cõditione reperire possis. Siquidẽ, vt sacer Hieronym⁹ ait: In oĩm statu & gradu optimis mixta sunt pessima. Cui & Augustinus astipulatus, bene ad propositũ inquit: Ex quo Deo seruire cœpi, quomodo difficilè sum expertus meliores, quã qui in monasterijs profecerũt: ita nõ sum expert⁹ peiores, quã qui in monasterijs ceciderũt. Nec propterea tamẽ (quod Cassianus collatione xviij. infit) peruersos atq; execrabiles quosq;, sanctorum virorum numero insertos latitare miremur, quia dũ in huius seculi area conculcamur, atq; conterimur, necesse est etiam paleas, igni perpetuò deputandas, inter electissima frumenta misceri. Deniq; si vel Sathan inter Archangelos, vel Iudam inter Apostolos, vel Nicolaum prauissimũ hæreseos inuentorem inter Diaconos reminiscamur electos: hoc, quòd nequissimi homines sanctorũ ordini deprehenduntur inserti, mirum esse non poterit. Vides vt bonis mali in quibusuis etiã electis cõgregationibus inserti reperiãtur. Quod & Gregorius in Homiliã latè prosequitur, dicens: Quousq; namque hîc viuimus, necesse est, vt vitam præsentis seculi permixti peragamus. Tunc autem discernimur, cùm peruenerimus. Boni enim soli nusquã sunt, nisi in cœlo, & mali soli nusquã sunt, nisi in inferno. Hæc autem vita, quæ inter cœlum & infernum sita est, sicut in medio subsistit, ita vtrarumque partiũ ciues communiter recipit. Et paucis interpositis subdit: Sic in tritura areæ grana sub paleis premũtur; sic flores inter spinas oriũtur, & rosa, quæ redolet, crescit cũ spina quæ pũgit, &c.

Actor. 6. Apoc. 2.

Hæc

Hæc Gregorius Ex quibus omnib⁹ apertè vides malos cū bonis cōmixtos esse, adeò quidē, vt dici illud possit: Nō est domus, in qua non iaceat mortu⁹. Sed hoc loco forsan quæras, cur ita mali bonis permixti sunt? Respondemus, id multis de causis effici solere. Inprimis vt habeant boni quo exerceantur, ne torpeant, & malos patiēter ferēdo, magis proficiāt. Qui enim malos equanimiter nō tolerat, se nō satis iustū esse planè ostēdit. Nam vt Gregorius ait: Quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intoleranriā suam testis est, quia bonus nō est. Abel enim esse renuit, quē Cain malitia nō exercet. Non igitur fuit quisquā bonus, quē malorum prauitas nō probauit. Vt enim ita loquar, ferrū animæ nostræ nequaquā perducitur ad sublimitatē acuminis, si hoc non eraserit alienæ lima prauitatis. Sed alteram causam tangamus, dicētes malos bonis misceri, vt mali ipsi prorsus inexcusabiles sint, qui si cum scorpionibus habitarent, se excusari debere forsan prætēderēt. Sed quo pacto excusationē mererentur, cùm scriptum sit: Cum sancto sanctus eris, & cum electo electus eris? Igitur & maiore obiurgatione digni sunt, & maiorem sibi gehennam parant, qui cum bonis habitantes, peruersi esse non erubescunt. Porrò malorum cum bonis mixtio fit, vt intelligamus, in hac vita omnia (quod iam diximus) mixta esse, & non proptereà culpandam esse congregationē, quod in ea mali quidā sint. Non enim propter Iudam minus est reputatus Apostolorū chorus. Deniq; videre est, nec nauem sine sentina, nec optimam quamq; domū sine cloaca esse solere. Quid enim aliud est mal⁹ inter bonos, quàm quędā dedecoris sentina, infectaq; latrina, omnes

Exod. 12.

Mali cur bonis commixti.

Psal. 17.

domûs sordes in se recipiens? Misera igitur planè conditio, modisq; omnibus fugienda. Sed ad institutum reuertentes, dicamus nec statū, nec congregationem aliquam propter malorū permixtionem rectè carpi posse. Quod & Chrysostomus sermone quodam testatur in hunc modum: Si videris sacerdotem indignū, non ob id ipse calumniari sacerdotium debes Neq; enim calumnianda res; sed ille solùm meretur onerari conuitijs, qui tanto bono abutatur. Nō enim si Iudas proditor fuit, hoc Apostolicæ professionis crimen, sed vnius tantū viri mens improba fuit. Et multi quidē medici carnifices sunt, qui pro medelis venena propināt, nec tamē artē vitupero, sed qui arte ipsa iniqui' abutitur. Et nautæ complures nauigia merserūt, nec ars nauigandi tamē, sed eorū peruersa volūtas iure dānanda. Necesse quidē exoriri scādala, inquit salutare verbum Dei, verūtamē væ homini illi, per quē scādala nascētur. Hæc Chrysostōm. Vides ergo, vt non sit status propter malos quosdam bonis cōmixtos insimulādus. Sed nec propter quotidiana seu venialia piacula, stat' quoque dānandus est. Nec demū propter grauiora à bonis quandoq; admissa, modò palàm arguātur, & iusta pœnitudine diluantur. Quib' animaduersis, non est, cur statū Cartusianū dissolutionis arguere, vel eius perseuerantiā improbare debeas. Hoc enim ratiunculæ tuæ nullo modo conficiūt. At quoniā versiculis quibusdā inter arguendū vsus es, asserens Cartusianos inuidiæ morbo obnoxios (quod de quibusdā peruersis, sed paucis, non inficiamur) eam ob rem etiam tibi carmine respondere (ne hoc genere nos superasse videaris) hoc modo certum est.

Statum propter malorū cō mixtio eum non recte carpendū.

Matth. 18.

Inuidiam fateor passim sua tela mouere,
Et grauius magnos pungere sæpe uiros.
Pungere sæpe uiros dictis factisque malignis,
Et famam scriptis commaculare suis.
Sic igitur feruens, sic concitat omnia liuor,
Linguam, labra, manus, pectora, terga, pedes.
Hæc exempla satis, satis hæc documenta probarūt
Multa quidem: sic est, Liuor ubique nocet.
Sed Deus omnipotens liuorem perdet, & ipsum
Qui fuit insanæ deditus inuidiæ.

Cæterùm iam satis Cartusianæ vitæ prærogatiuas ac excellentias disseruimus, eā ob rem certum est receptui canere, & ad exercitia vitæ ipsius transire, si primùm tamē præstantias ipsas à quodam breuiter tactas in mediū attulerimus. Sic enim de vita Cartusiana paucis agēs, inquit: Tu immediata sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ filia es prędilecta. Tu speciosissimis priuilegiorū monilibus per eandem matrem præfulges exornata. Tu à tempore primæ institutionis tuæ, nulla macula per deformitatē nosceris vitiata. Tu de fonte purissimę veritatis diuinarū Scripturarū, Doctorumq; sanctorū, & orthodoxorū patrū immutabiliter hactenùs dulcedine es irrigata. Tu animabus defunctorū tuæ charitatis abundantes orationū eleemosynas pia miseratione semper es elargita. Tu veteris, & noui testamenti fluenta, singulis annis integrè auribus filiorum tuorum legēdo dignosceris impertita. Tu in semitis incedens naturæ, quæ non deficit in necessarijs, nec abundat in superfluis, mediocritate semper fuisti cōtenta. Tu ostiolum tuū, ne pedes mulierum illud terant, & puritatis margaritam perdas, hactenùs sanctè clausum tenuisti tuta. Tu fide pudicitiæ, quam cœlesti

sponso iugi cellę inclusione immaculatā seruas, exultas decorata. Tu thesaurū pretiosum paupertatis, cū alijs essentialibus religionum votis inuiolabiliter seruando, meritò ab omnibus es collaudata. Tu tā in capite quàm in membris æquali & rationabili portione, sine personarū acceptione, necessaria distribuere, prout cuique opus est, hactenùs es comprobata. Tu propter altissimū creatoris tui amorē, & carnis attritionē, carniū esum iustè (omnibus mirantibus) abdicādo, strictiùs es arctata. Tu vestiū asperitate, & ciliciorū duritia, Christi passionis imitādo vestigia, carnē ieiunijs, vigilijs, & orationibus cū suis concupiscētijs crucifigēdo, propter spē vitæ ęternę cōtinuè es afflicta. Tu in silentij quiete, & solitudine cellæ creatori tuo cubiculū cordis tui per dulces meditationū deuotiones & contēplationes, indesinenter præparare delectabiliter es assueta. Tibi euagandi pei seculū, ob tuî custodiā, stabilitatis voto astricta, facultas est interdicta. Tibi à cella in cœlū facilis patebit ingressus, dūmodò cellæ vnius diligens obseruatrix fueris: cœlestisq; aulę (diuinę largitatis munere) vt sponsi faciem iugi fruitione videas in perpetuū, pro quo omnibus, quæ sunt mundi, renuntiasti, aperietur porta. Sed iam ad spiritalia vitæ ipsius exercitia accedamus.

Quartus Tractatus secūdi libri, in quo agitur de exercitijs spiritalibus Cartusianæ vitæ, preſertim ad diuinum cultum Officiúmque pertinentibus.

Quibusdam præmissis obiectionibus, tanguntur generatim tria, quæ uniuersaliter ad diuinum officiū decenter exoluendum exiguntur. CAP. I.

OBLOCVTOR.

Exer-

EXercitia ipsa, quæ in persoluendo cultu diuino vos Cartusiani obseruatis, facile est improbare. Siquidem nec psallendo, nec proferendo, nec legendo debitum modum tenetis. Quòd enim psallendo modū non obseruetis, liquidò constat: quòd interdū lentè, aliquando præcipitanter, frequētissimè verò discorditer ac indeuotè cantare, ac turpes caudas facere soleatis. Deinde nec proferendo quoque. Etenim quendam proferēdi modū, partim aliorum vsui, partim verò grammaticæ regulis dissonum obseruatis. vtpotè aio, & aiunt, trissyllabum facientes, cùm tamen Priscianus dissyllabū esse affirmet. E diuerso autem Euge trissyllabū, quod tamē dissyllabum esse probat, cum ait: Euge tuum bellè est. Itidem casia profertis, ac si per z scriberetur. E regione verò multa profertis cum simplici s scripta, ac si cum duplici ss scripta forent, vt resurgo, prosequor, & cætera id genùs multa. Porrò nec legendo debitum modum obseruatis. Siquidē malè accentum facitis, vtpotè mediam Symonis corripientes, cū tamē produci debeat, & alia multa id genùs dicentes. Addo quòd multa in libris vestris, præsertim in Biblijs habetis, quę & legitis, à cōmuni textu, seu ritu dissidentia. Qua de re mirū non est, si decentē legēdi modū nō tenetis. Verùm qua temeritate (quęso) pręsumitis quicquā sacris in literis variare, & nouellā Scripturam inducere? Vultisné & vos erroribus aditū præbere, & Gręculos quosdā imitari, qui cornicum oculos cōfigere, & ea quæ iamdudum probè facta sunt, peruertere sua insania tentāt? PE. Tuis obiectionibus respōdere cupientes, primū afferenda putamus ea, quæ ad diuinū officium decenter per-

ſoluendũ exiguntur. His enim prælibatis,obiecta faciliùs diſcutientur. Primum aggredientes,pauliſper in ipſo limine ſiſtendum cenſemus adhortandi gratia. Adhortandi,inquam,vt officium diuinum laudabiliter exoluatur. Hoc enim fieri debere iuſtæ cauſæ flagitant. Inprimis hoc diuina iubet authoritas,quæ ait: Maledictus qui facit opus Domini negligẽter. Præcipit & hoc Eccleſiaſtica cenſura,quemadmodũ (vt cætera prætereantur) Extra de cele. Miſſarũ. c. Dolẽtes.habetur,vbi ità dicitur: Diſtrictè præcipimus in virtute obediẽtiæ,vt nocturnũ officiũ pariter & diurnũ, quantũ eis Deus dederit, ſtudioſè celebrẽt pariter & deuotè. Porrò hoc ipſum inſtituerunt, pariterq; mandârũt patres religionũ fundatores, qui & modũ diligenter tradiderũt,quo id fieri poſſet. Accedũt authoritatibus & rationes: vtpotè quòd homo debitũ creatori ſuo famulatũ impendere debet,quòd multis quibus obnoxius eſt,habet reſpõdere facereq; ſatis, quòd præcipuũ religioſi officium eſt cultũ diuinũ decenter exoluere, & id genus multa,quæ breuitatis amore prætermittuntur. Deniq; poſſent bona multa,quæ diuinum officiũ laudabiliter perſoluentibus conferũtur, & è diuerſo mala plurima,quæ aliàs contingũt in præſentiarũ afferri,ſed ad alia properandũ eſt. Itaq; afferamus ea,quæ ad diuinũ officium decenter exoluendum,obſeruanda ſunt. Hæc autem generatim quatuor eſſe videntur: ſcilicet diligens præparatio,religioſa corporis reuerentia,debita mentis vigilantia, & demum apta cantûs diſciplina. Quorum tria prima vniuerſaliter in officio diuino ritè perſoluendo exigũtur. Quartũ verò peculiariter obſeruandũ,quãdo pſallẽdũ

Ierem. 48.

ſiue

siue cātandū est. Itaq; de tribus primis hoc capite prosequamur. Primū enī, scilicet diligētē pręparationē obseruari debere, mōstrat authoritas. Authoritas, inquàm, sacræ scripturæ, quæ Ecclesiastici octauo decimo ad hoc ita hortatur. Ante orationē præpara animā tuā, ne sis quasi homo tētans Deū. Cui astipulati oēs sancti patres, qui de modo persoluendi cultus diuini meminerunt, præparationē esse præmittendā cēsuerūt. Quod & exēplis ac similitudinibus aptis cōficitur. Enimuerò videre est, patronū, qui causam acturus est, anteà diligētissimè voluere, quid pro suo cliēte dicturus sit. Similiter & reū tribunalibus præsentandū anxia cura vestigare, quæ iudicē ad misericordiā flectere possent. Itidē & pauperē stipem petiturū ea præmeditari, quæ diuitū animos emollire queāt. Deniq; & Musicos corā principe melodiā dicturos, solere inprimis non negligenter chordas tendere, suaq́; instrumenta aptare, vt suauiùs concināt. Quid igitur monachus pro suis alienisq́; delictis oraturus, eleemosynamq́; à superis petiturus, & demum coram cœlestibus astantibus aliquid melodiæ spiritalis resonaturus efficiet? Ineptus planè cēsebitur, si decenter se non parauerit. At verò (ne quid lateat) huiusmodi præparatio multa flagitare putatur. Primū quidem, vt ea discantur, quę ad ipsum officium decenter exoluendum necessaria sunt. Horum siquidem ignorantia, vtpotè turpis ac noxia, modis omnibus euitanda est. Quis enim (obsecro) est, nisi ignauus & demens, qui officij sui peritiam habere negligit? Et nihilominùs tamen miseri quidam, & monachi, & clerici satis hoc non curāt. Quos in sua Rhetorica grauis Doctor Guilielmus Pari-

Eccl. 18.

Ad debitā præparationem quæ requiruntur.

Parisiensis increpat, dicens: Magna prorsus & execrãda stultitia, ignauia & negligentia clericorum, qui cum officio orandi cõsecrati sint & addicti, addiscere tamẽ & scire nõ curant, qualiter id sit exequendũ. Cui similis ignauia in nullo hominũ genere inuenitur. Hæc ille. Faxit Deus, vt ignorãtia ipsa (quę cuctorũ mater errorũ à canonibus dicitur) Cartusianos non inficiat. Essẽt enĩ planè reprobandi, vtpotè qui in suis institutis optimè habeãt ea omnia, quę ad diuinũ cultũ decenter persoluendum requiruntur. Videant igitur illi ipsi, qui nec in cantu, nec in psalmodia, nec in cęremonijs, nec alijs demum id genus ediscendis, vllam operã dare volunt, sed sua potius desideria sectantes inaniter viuunt, aut curiosis, nulliq́ue profuturis studijs incumbunt, aut certè negotiolis quibusdã, tartareis delusi dolis, seipsos occupãt, ea quæ necessaria sunt prętermittẽres. Sed reliqua tangamus. Ad dignã quoque præparationẽ exigitur vitæ seu mentis puritas, si gratũ superis obsequium esse debeat. Itaque si forsan conscientia piaculi lætalis conscia sibi sit, opus est, vt diligenti pœnitudine primùm expurgetur, si fructũ perẽnem ex oratione referre cupiat. Hinc Aug. sic admonet. Munda cubiculum cordis, intus est qui exaudiat. Et Isidorus de summo bono. Purgandus est itaque primùm animus, & à temporalium rerum cogitationibus segregandus, vt pura acies cordis ad Deum verè & simpliciter dirigatur. Hęc ille. Potest (fateor) ad multa valere diuini cultus solutio, aliâs effecta. Verũ obsequiũ ipsũ esse meritoriũ non poterit, si ex charitatis radice non proficiscatur. Ergo de sui profectus augmento monach⁹ solicit⁹, suã inprimis animã emaculet, si

let. si sordida sit. Sic enim pluris erit momenti vnica oratio dominica, quàm psalmodia multa. Porrò ad congruam præparationem faciendam non erit postponenda consideratio eorum, quæ vel dicēda vel agenda erunt. Si enim cuilibet negotio admodū oportuna sit cōsideratio (quēadmodum pulchrè ad Eugeniū Papā scribens, diuus Bernardus ostēdit) dubiū nō est, eā operi seu cultui diuino aptissimā esse. Ea de re grauiter insimulandi sunt, qui ob debitę pręparationis defectum palā multa in diuino officio errata frequenter admittunt. Denique ad debitā pręparationē ineptum non erit, alias cogitationes inprimis reijcere, & oratiunculam quoq; aliquā præmittere, vt scilicet diuinæ gratiæ auxilio ea habeantur, quæ auxilio esse possunt, & refellantur quoque ea, quæ debitæ seruitutis pensum impedire valent, cuiusmodi sunt variæ cogitationes, quæ orantibus occurrere solent, nisi primùm longiùs propellantur. Quicquid enim (vt apud Cassianum Isaac inquit) ante orationis horam animā nostra conceperit, necesse est, vt orātib⁹ nobis per ingestionē recordationis occurrat. Quamobrē quales orātes volumus inueniri, tales nos ante orationis tēp⁹ præparare debem⁹ Ex pręcedēti enī statu mēs atq; aīs in supplicatione firmatur. Itaq; (vt antè ibidē pręmittit Cassianus ipse) primū solicitudo rerū carnaliū generaliter abscindenda est. Deinde nullius negotij, causęue nō solùm cura, sed memoria quidē penitus admittēda. Detractiones, vaniloquia seu multiloquia, scurrilitates quoque similiter amputandæ. Irę (præ omnibus) siue tristitiæ perturbatio funditùs eruenda. Et ea quæ sequuntur. Quæ profectò ad vnguem obseruauit

Cassianus. Collat. 9.

Sanctus

Sanctus Hugo Lincolniensis antistes de ordine Cartusiano assumptus, qui cùm Cartusię procurator esset, capam suam in eius ingressu dimittere solebat, suis cogitationibus dicens: Hic cum capa manete, quoàd vos officio expleto resumā. Quem vtinam omnes imitaremur, & mentis euagationem nimis frequentem cohiberemus. Sed reliqua prosequamur, & in summa conficiamus, ad debitam pręparationem exigi inprimis scientiam eorum quæ exiguntur. Deindę defœcādum à vitijs animum: posteà adhibendā considerationem debitam. Denique & orationē his coniungendā esse. Quibus pręmissis, ad publicam orationem properandum erit, nec testudineo more incedendum. Sunt enim qui vbi sonum epulantis audiunt, alacres sunt & diligentes. At verò postquam sonum orantis accipiūt, mox (nescio quo pacto) torpentes fiunt, & quasi ad tormenta traherentur, tristem vultum assumunt. Non amat Deus coacta mœstaque obsequia. Sed iam alterū afferamus principale, quod ad diuinum cultum (vt decet) persoluendum flagitari diximus, quod est religiosa corporis reuerentia. Etenim in timore (qui reuerentiā parit) seruiendum esse domino, propheta ait, cùm inquit: Seruite Domino in timore. Sed & cum authoritate, alia multa cōficiūt, reuerentiam in cultu diuino obseruari debere, quādoquidē illic præsens est diuina maiestas, quę psallētes circūspectat. Fateor quidē, vbique Deum esse pręsentem, de quo Secundus Philosophus sic ait: Deus est lux indeficiens, manus omnia continens, oculus insopitus, spiritus vbique totus, cui peruium est omne solidum, cui obscura clarent, occulta patent, cui muta respondent, cui silentium loqui-

Religiosa corporis reuerentia.

Psal. 2.

loquitur,& mēs sine voce confitetur. Verùmtamē quodàm peculiari modo ipsis orantibus adest,quod diuus Bernardus hoc modo testatur cū ait: Licet semper à domino videamur,in oratione tamen etiā præsentamur, & ostendimus nos quasi facie ad faciē cū Deo loquētes. Est igitur corporis reuerentia ob specialem diuinæ maiestatis assistentiam obseruanda,obseruāda quoq; est, propter Dominici corporis & Reliquiarum præsentiā,propter Angelorum(qui ibi adesse,& orātes iuuare credūtur,honorē,propter loci sanctimoniā,deniq; propter rei ipsi' dignitatē.Etenim tāta res est officiū diuinū,vt multa cū reuerētia prorsus solui debeat.Tātaq; illi cura impēdenda,vt omne aliud negotiū sit propterea prætermittendum? Quod diuus Bernardus super Cantica,Sermone quadragesimo septimo pulchrè declarat,cùm inquit: Ex regula nostra nihil operi Dei præponere licet.Quò quidem nomine laudū solennia,quæ Deo in oratorio persoluuntur quotidiè, pater ideò benedictus voluit appellare, vt ex hoc clariùs aperiret, quàm nos operi illi vellet esse intētos.Adde quòd pro communi dicto maledictum sit negotium,propter quod intermittitur diuinum officiū. Itaq; modis omnibus elaborandum est, vt reuerenter ac dignè diuini cultus pensum domino reddamus.Hoc enim vbi diligentiùs obseruatur,cūcta alia prosperè se habent.Vbi verò contrà, infaustè omnia succedunt.Nec iniuria planè.Quo enim pacto te vel honore,vel beneficio dignaretur Deus,cuius officium nulla reuerentia prosequi gestis?Nónne obsecro in seruitio mortali principi exhibēdo plurimum reuerentiæ obseruari solet?Cur igitur qui te magni prīcipis Dei

Corporalis reuerētia, quare obseruāda.

famu-

famulũ voce profiteris, reipsa similiter nõ facis? Est ergo in cultu diuino debita reuerẽtia obseruãda. Quod fiet, si cærimoniæ debitæ (de quib' Cartusianis in statutis diligẽter cautũ est) obseruẽtur, si vagationes oculorũ cohibeãtur, si corpus teneatur immotũ, si incõpositæ, leuesq́; vitẽtur mẽbrorũ agitationes, vt scilicet stabilitatem cordis referat corporis stabilitas, si deniq; nulla fratrib' molestia (quantũ fieri poterit) inferatur. Hæc si nõ feceris, de illorũ grege cẽseberis, quos Hugo de Sancto Victore carpit, cùm inquit: Sũt mente vagi, attoniti oculis, habitu dissoluti, plana parietum prospicientes perlustrãt, aliud cãtant, aliud cogitant. Cæterùm discutiamus tertiũ præcipuũ, quod ad decentẽ diuini cult' persolutionẽ exigi prædixim', quod est debita mẽtis vigilantia, quã Apostolus insinuat, cùm ait: Psallã spiritu, psallam & mẽte. Cui astipulatus Augustinus, fratres super hoc admonet, cùm inquit. Psalmis & hymnis cùm oraris Deum, hoc versetur in corde, quod profertur in ore. Hãc autẽ mẽtis vigilantiã in duob' cõsistere putamus, scilicet intẽtione recta, & attẽtione debita. Quæ quidem licet soleant sæpè confundi, & à multis pro eodẽ sumi, hic tamen distinctè ac propriè capere libet: quæ diuersitas ex subiectis patebit. Itaque dicamus ad diuinũ officiũ decenter persoluendũ, bona intẽtione op' esse. Ex intẽtione enĩ op' vel bonũ, vel malũ effici solet. Intẽtionẽ autẽ bonã nunc vocamus mẽtis affectionẽ, qua finẽ bonũ destinantes, apta ad ipsum media eligim' atq; ordinamus. Non enim ad bonũ opus boni finis destinatio dũtaxat sufficit, sed simul exigitur recta mediorũ electio, decẽsque in finẽ ipsũ ordinatio. His enim duobus vnà cõuenienti-

bus

Ad debitã corporis reuerentiã, quæ exiguntur.

Mentis Vigilãtia. 1. Cor. 14.

Intentio bona.

bus,oculus simplex est, de quo Domin' in Euãgelio loquitur,cum ait: Si oculus tuus simplex fuerit,totũ corpus(operationis scilicet)lucidum erit. Loquitur & Ambrosius,cùm inquit: Affect' tuus operi tuo nomen imponit. Loquitur quoq; Bernardus ad Eugeniũ dicens, ad bonũ opus exigi, vt veritas sit in electione, & charitas in intentione. Et serm. quadragesimo superCãtica in hunc modũ ait. Duo quidẽ in intẽtione(quã faciẽ animę esse diximus)necessaria requirũtur, res,& causa,id est,quid intẽdas,& propter quid. Ex his sanè duobus animæ decor vel deformitas iudicatur. Et subdit;Si, verbi causa, intendat quis animũ inquirendæ veritati,atq; id solo veritatis amore,nónne is tibi videtur & rẽ,& causam habere honestã?Hęc ille. Itaq; si vtrũq; desit,scilicet causa siue finis,& res siue mediũ honestũ,op' planè vituperabile dicetur, quia in operantis intẽtione,& res,& causa reproba inuenitur Si verò alterũ desit, ex parte op' deforme euadet. Ergo intẽdere nõ in Deũ,sed in seculũ, secularis animæ vanitas putatur. Intẽdere verò quasi in Deũ,sed nõ propter Deũ,hypocritę planè simulatio est,quæ licet ad Deũ respicere videatur, omne tamẽ meritũ ab anima exterminat. Intẽdere verò dũtaxat vel maximę propter vitæ præsentis necẽssaria,vel diffidẽtis,vel pusillanimę mentis videtur esse imperfectio:intẽdere verò in aliud quàm in Deũ,sed tamẽ propter Deũ,actiuæ vitę opus est nõ vsq;quaq; perfectę. Deniq; intendere in Deũ propter ipsum solùm, otium sanctum ac perfectũ est contemplãtis animæ. Cui sanè qui vacat, fœlix est. Cæterùm his de intentione prælibatis,proposito applicantes dicamus, intentionem bonam ad cultum diuinum

Matth. 6.

diuinum laudabiliter persoluendum necessariâ esse, vt scilicet bonum ipsum opus, bene fiat. Est enim pro communi dicto remunerator Deus nō nominum, sed aduerbiorum. Et fatuas virgines in Euangelio legimus, quæ lampades, hoc est, cōtinentiam, siue opera de genere bona fecerunt, sed quia oleum bonæ intentionis non habuerunt, reprobatæ sunt. Recta igitur intentio necessaria est. Quam profectò qui non habent, sed inanis gloriæ vel cupiditatis desiderio succensi, diuinis officijs vacant, syncere diuinum cultum non persoluunt, sed simulatam atque sophisticam sequentes deuotionem, nihil æterno præmio dignum efficiunt. Ergo diligentissimè curandum est, vt recta habeatur intentio, vtpotè quæ sua virtute totam orationem gratam, præmioq; dignam efficit. Qua de re toti orationi vel præmittenda est, vel certè principio assumenda. Sed iam de attentione agamus, quam habēdam diximus, & in cultu diuino multis de causis amplexandam putamus. Inprimis quidem propter eius reuerētiam, quem orantes alloquimur. Quis enim cùm domino terreno loquitur, & ad ea non attendit quæ dicit? Quis, inquam, aliquid operis efficit, & non aduertit ad opus ipsum quod facit? Debet igitur orantis animus verbis cōsonus esse, ne in morem simiarum labia mouere, & labiaticam orationem facere videatur. Deinde attentio habenda est, vt faciliùs vberiúsque à superis consequamur quod rogamus. Siquidem, vt Augu. ait: Potiùs ad vocem cordis quàm corporis aures Dei intendunt. Eapropter monet in regula, vt cùm Deus oratur, hoc versetur in corde, quod profertur in ore. Similiter & beatus Cyprianus probè hoc ipsum ita hortatur.

Matt.25.

Recta intentio quā necessaria.

Quan-

Quando ſtamus ad orationem, incumbere ad preces toto corde debemus, nec quicquam tunc animus, quàm id ſolùm cogitet, quod precatur. Quæ enim ſegnitia eſt, alienari & capi prophanis cognitationib', cū Deū precaris, quaſi aliud quidē magis debeas cogitare, quā quod loqueris? Quomodo audiri te à Deo poſtulas, cùm teipſe nō audias? Vis Deū memorē eſſe tui cùm rogas, quādo tu ipſe tuî memor nō es? Itidē diuus Bernardus ſermone. xlvij. ſuper Cātica pulchrè admonet, hoc modo dicēs: Vos moneo, dilectiſſimi, purè ſemper, ac ſtrenuè diuinis intereſſe laudibus. Et ſequitur ad propoſitū. Purè, vt nihil aliud dū pſallitis, quā quod pſallitis, cogitetis. Nec ſolas dico vitādas cogitationes vanas & otioſas, vitādę ſunt & illæ (illa dūtaxat hora, & loco illo) quas officiales fratres pro cōmuni neceſſitate quaſi neceſſariò frequēter admittere cōpelluntur. Sed nec illa quidē profectò recipere tūc cōſuluerim, quæ fortè paulò antè in clauſtro ſedentes, in codicibus legeratis, qualia & nunc me viua voce differēte ex hoc auditorio ſpiritus Sācti reportatis. Salubria ſunt, ſed minimè illa ſalubriter, & prudēter inter pſallendum ipſi reuoluitis. Spiritus enim ſanctus illa hora gratū non recipit, quicquid aliud quàm debes, neglecto eo quod debeas, obtuleris. Ne tamen huiuſmodi verba te ſcrupuloſiorē faciāt, vide quid dicat Gerſon in li. de ſolicitudine Eccleſiaſticorū. Vbi concludit, ſolam materiam orationis potiſſimùm cadere ſub præcepto, non ita formam, vel finem. Sed reliqua proſequamur. *Io. Gerſon Li. de ſoli. Eccleſ. ſub finem.* Habēda deniq; attētio eſt, propter ſuauitatē deguſtādam, mentemq; paſcendā. Oratio enim cibus eſt cordis. Hinc Bernardus ait: Cibus in ore,

psalmus in corde sapit. Qui ergo attendere negligit, debitam Superis reuerentiam non exhibet, orationem mutilam, & principali parte deiunctam facit, minusq; efficacem, atq; exaudibilem reddit, se quoque spiritali suauitate internaque refectione viduat, pœnæ se obnoxium facit, proximos non iuuat, vt decet, & demũ lætitia magna quodã modo tartareos hostes afficit. Vide quot quantaq; mala oratio distracta efficere soleat. Hoc aũt loco aptè disseri posset, quęnam attentio exigatur, scilicet ad verba, vel ad sensum, vel ad finem siue Deum, ac rem ipsam quæ petitur. Itidem quando ipsius attẽtionis defectus (qui & euagatio cordis, & dispersio mẽtis vocatur) noxius est. Insuper à quo procedit: deniq; quid remedij adhibendũ est, vt mens in attentione retineatur, & arceatur vagatio. Sed quoniã hæc passim à doctorib' tacta sunt, & nimiã digressionem facerent, si plenè referrentur: eam ob rẽ missa ea faciẽdo, pauca quędam admonuisse sufficiat. Inprimis quidem, vt studeat monachus aduertere ad ea, quæ dicuntur. Ad hoc enĩ humana nos præcepta directè ac potissimùm ligare putantur. Deinde vt nullã scienter admittat notabilem, inutilemq; mentis euagationẽ, nec opus interim aliquod faciat, quod attentionem secum non patiatur. Cur notabilẽ inutilemque dixerim distractionem, non miretur quispiam. De parua enim euagatione nõ ita curandũ esse, prudentissimus quisque intelligit. De vtili quoque, præsertim si ad repellendam immissionem, seu tentationẽ aliquã grauem, quæ errantem nimiùm fatigat, probè ordinetur, non reprobanda videtur, vel certè nõ contemnenda: Hoc enim prudentes viri aliquando

Ad attẽtionem quæ faciant.

faciunt

faciunt, quando cum alijs conuentualiter canētes, aliter tētationem grauē reijcere nō possunt. Paulisper enim aliquid cogitant, quò aptiùs fœditas illa propelli queat, sed mox ea repulsa ad attentionē se conuertunt. Porrò quando se inutiliter distractum, orans ipse sentiet, protinus ad se redeat, & vagis, impertinētibusq; omissis, seipsum recolligat. Hæc enī vitare diuino stringitur præcepto, ne forsan conqueratur, & secùm ita dicat: Quis ad attentionem habendam me astrinxit? Deniq; solicitus sit in principio, cultu diuino se munire, & ad præliū, quod sibi à dæmone imminet, viriliter accingere & preparare. Siquidem experientia ipsa docet, dæmonem tum accedere. Qui totis viribus ardet cerebrū varijs & penè violentis fantasmatibus agitare, impedire, attentionē & fructum orationis disperdere. Qui nec bis passus repulsam, abscedit, sed nonnunquam longo tēpore, vtpotè toto primo nocturno, aliquando verò toto seruitio ita orātis animam perturbat, vt penè cœptum negotium missum facere impellat. Est igitur contra machinas huiusmodi principio obsistendum, viriliterque in certamine perseuerandum, à quo & tandem recedit hostis, dum fortiter contra eum decertatur.

Peculiariter agitur de his, quæ ad debitum cantandi, ac psallendi modum exiguntur.

CAPVT 2.

IAm expeditis tribus, quæ ad diuinum officium ritè persoluendum exiguntur, vniuersaliter, iā de quarto, quod peculiariter exigitur ad officiū diuiuum cum cantu persoluendum, *Apta cātādi ratio.*

agamus, hoc est, de apta cantus seu cantandi disciplina. Enimuerò monachus, cui cantare incumbit, speciatim multa obseruare habet, quæ si priuatim diuinum persolueret officium, ita ab eo necessariè obseruanda non forent. Ad cantādum igitûr strenuè, & religiosè, multa seruare opus est, quæ nostris, hoc est, Cartusianis in statutis breuiter tanguntur, & partim à diuo Bernardo super Cantica deprompta sunt, in hunc modum, vbi ita suos adhortatur. Vnde vos moneo (dilectissimi) purè semper ac strenuè diuinis interesse laudibus. Strenuè quidem, vt sicut reuerenter, ita & alacriter Domino assistatis. Non pigri, non somnolenti, non oscitantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis & remissis vocibus muliebre quiddam balba de nare sonātes, sed virili, vt dignum est, sonitu & affectu voces sancti Spiritus depromentes. Hęc autem, & alia quæ exiguntur, & è diuerso ea, quę vitanda sunt in psallendo, latiùs prosequentes, dicamus ad strenuum religiosumque psallendi modum exigi inprimis, vt alacriter cantetur, & lætanter. Hilarem enim cantorem diligit Deus. At cōtrà nōnulli tristitia, impatientia, vel melācholia affecti, quam habent cordis amaritudinē, etiam foris produnt, qui profectò non sunt musica in luctu, sed luctus in musica. Verùm sicut musica in luctu, ita & luctus inept' in musica turpis est. Cantandū igitur est exultanter, nō solùm corde (quod Apostolus monet cùm ait, cantātes & psallētes in cordibus vestris Domino) sed & alacritas etiam quidem voce ac signis ostendenda est. Hoc siquidē modo cātandū insinuat Regius

Ca. 39. primæ par. an. § 2.

Serm. 47.

2. Cor. 9.

Ephes. 5.

vates, quando nos iubilare monet, dicens: Et in psalmis iubilemus ei. Est enim iubilus lætitia se exteriùs exprimens. Deinde psallendum est diligenter ac vigilanter, non pigrè aut somniculosè. Palã enim est, pigra obsequia terreno principi non placere. Quomodo igitur ea cœlesti Domino grata putabimus? Excitanda est igitur desidia, & timoris ac solicitudinis stimulo agitãda, ne more segnis aselli in itinere torpescat: depellẽda quoq; somnolentia. Nã vt Bernardus super cãtica ait, psallẽtib' dignãter admirsceri sancti Angeli solẽt. E diuerso aũt qui somno pressi dormitant, Angelorũ præsentiã non merentur. Quod idẽ Bernardus deflebat, cũ dicebat: Doleo proinde, aliquos vestrûm graui in vigilijs deprimi somno, nec cœli ciues reuereri, sed in pręsentia principum, tãquam mortuos apparere, cùm vestra ipsi alacritate permoti, vestris interesse solẽnijs delectẽtur & gaudeãt. Vereor ne vestrã quandoq; desidiã abominantes, cum indignatione recedant. Hæc ille. At verò cùm nonnulli frequenter, alij rarẽter, alij parua, alij multa somnolẽtia potiri soleãt, aduertenda proinde est ipsius somnolentię causa pariter & duratio. Interdũ enim somnolẽtia ex nimia refectione proficiscitur, aliquãdo ex nimia præcedente vigilia, quæ si fiat ineptè, vtputà quando non itur dormitũ opportuno statutoq; tempore, sed illusione dæmonis præter horã vigilatur, culpabilis est. Si enim citra culpam contingeret, putà alicuius indispositionis, vel necessitatis occasione, secùs esset. Nonnunquàm verò ipsa somnolentia ex quadam incuria, atq; negligentia procedit, cùm s. pro virili non reluctatur ei, sed sinitur serpere, & sensus vincere non repugnãtes.

Psal. 94.

Somnolẽtia in diuino cultu unde procedat.

Adde quod dæmonis illusione atq; opera sopo-pore interdum afficiātur monachi inertes, quod exemplo quodam aliquādo ostensum est, quando S. Macharius quosdā vidit paruulos Æthiopes per Ecclesiam discurrentes, atque monachis psallentibus variè illudentes, adeò quidem, vt si cui duobus digitulis oculos cōpressissent, mox dormitaret. Si verò intra os digitum posuissent, statim oscitaret. Quo exemplo liquet, tempore cultus diuini somnum dęmonis inuidia procurari solere. Itaq; aduertēda est somnolentię causa (vt diximus) eiusq; duratio. Si enim diuturnè monachus dormitârit, diuino officio nō satisfacit. Quòd si culpa sua somnolentiam inciderit, quæ longa notabilisque fuerit, non solùm officium repetere, sed & pœnitudinē agere debet, quòd scilicet cōuentum nō iuuerit, quòd fratres scandalizârit, quòd demū officium, vt decebat, nôn persoluerit. Vocaliter enim ac conuentualiter (nisi excusetur) exoluere tenetur. Videant proinde dormitātes monachi, qui ad fabulas sūt peruigiles, & ad matutinas, vigiliasq; somnolēti, quam rationem reddituri sunt. Sed alia prosequamur. Ad modum canendi religiosum ac debitū pręthereà exigitur, vt plenè ac integrè, nō diminutè fiat. Nō enim pręscindēda sunt verba dimidia, nec integra trāsglutiēda. At sunt nōnulli, qui vt luci⁹ pisciculos, ita & lato gutture versus integros deglutiūt. Vellēntne (obsecro) non integrā, vel diminutā pitantiam sibi dari, cùm non Domino faciunt, quod sibi fieri volunt? Insuper, vt alia tangamus, cātandum est viriliter, non autem remissè, languidè, ac muliebriter. Quidam enim remissis, & quasi fractis vocibus cantantes, & balba (iuxta Persiū) de nare locuti,

Macharius

muliebre

muliebre quiddam ſonantes,grauem cæteris fra
tribus moleſtiam inferunt. Alij verò,quaſi febre
vel morbo graui laborarent,vocibus parcũt,&
neſcio quid tenuiter ſubmurmurantes,vix à ſo-
cijs ſibi vicinis audiuntur.Sed & interdum mẽ
bra extendunt,frequenter oſcitant, & os, quod
pſalmo plenũ eſſe deberet, vẽto implẽt,qui li-
cet ad potandũ fortes ſint atq; potẽtes, ad pſal
lendum tamẽ infirmi ſnnt & imbecilles. At ve-
rò cũ iſtos(nec iniuria) remiſſos taxamus, quid
(precor)de illis dicemus,qui muti ſunt in cho-
ro,& clamoſi in colloquio? Muti,inquam, ſunt
ac taciti,vt vix ſumma labra mouere,vel cãta-
re videantur. Enimuerò qui vocẽ fraudulẽter
ſubtrahũt,&,alijs cãtantib',ſine rationabili cau-
ſa tacent,vel quia indignati cantare nolũt, vel
alijs reb',putà lectioni,ſe tũc occupant,cũ cane-
re tenentur, vel demũ lãguidos aut impotẽtes
ſe ſimulãt,cũ tamẽ reuera potẽtes ſint,tales ſu-
peros offendũt:vtpotè quibus ſui debiti penſum
nõ reddũt,ſeipſos quoq; Eccleſiaſticę,cõmuniſ-
que orationis fructibus(qui multi ſunt) miſerè
viduant,ſocijs inſuper iniuriã faciũt:quippe qui
vocem ſuam ſubtrahentes, eos grauamine in-
debito afficiũt,& deniq; fures quodãmodo ſunt
& latrones. Fures,inquam,vtpotè qui debitũ la
biorum à ſacro furantur officio : latrones verò,
quia nihil ſuffragantes eis,quorum bona come-
dunt,quodãmodo eos, & conſequenter ſeipſos,
perimere credũtur.O ergo miſeri monachi,qui
vocibus ſine cauſa parcunt,cùm viriliter canẽ-
dũ eſſe,Concilia ac decreta, Sanctorumq; pa-
trum penè omnium dicta ac authoritates iu-
beãt,Sed dicit mihi quiſpiã, cãtare fortiter aut
ſuauiter nõ poſſũ. Deinde ſatis eſt per meliora

In eos qui vocẽ a choro ſubtrahunt.

bona (cuiusmodi sunt internæ cõtemplationes) vocalem cantum compensare. Cui ego: Nõ abs te petit Deus, vt supra vires quippiam facias, vt in cantu vel cerebrum, aut venas, seu præcordia tibi frãgas, sed vt pro virili psallas. Non exigit, inquam, vt suauiter moduleris, si tibi rauca, dissona, vel asinina vox sit. Siquidem in tẽplo domini erant vasa aurea, & argentea, & in arca

3. Reg. 7. pili caprarum, atque pelles fuisse leguntur, & in
Exod. 25. organis paruæ videntur fistulæ, quę magnopore non resonant. Et denique in auibus sunt quę nobis ingratè concinunt, cùm tamen omnia Deo grata sint. Eàpropter non te excuses, si vocẽ extrahis. Canta vt potes, & qui voce chorum iuuare multùm non vales, vel ex paruo internoque cantu opitulari satage. Sed ne putes, alijs te modis satisfacere posse, tu qui cantare astrictus es. Falleris enim, si ita sentis. Non enim tibi licet ob alia quæuis (etiam meliora) vo-

1. Reg. 11. cem subtrahere. Quandoquidem melior est obedientia, quàm victima, & ingratum quoque Deo est, quod offertur, eo neglecto quod debetur. Cæterùm (ne scrupulus te torqueat) si quid paruum inter psallendum omissum est, non propterea abs te repetitio faciunda, sed cũ alijs pergendum tibi potiùs est. Intentio enim pia iuuandi Conuentus, hæc paruula supplet. Quib' animaduersis, vides quàm indicta sit monachis viriliter psallendi necessitas. Sed ad reliqua properemus. Ad hęc psallẽdum est grauiter ac rotundè, non autẽ pręcipitanter aut lentè, seu morosè. Satis enim exploratum est, rebus omnibus modum esse adhibendum. Quod & Poeta testatur, cum inquit:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,

Quos

Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Itaque vt bonus psallendi modus teneatur, opus est extrema quædam vitare, scilicet præcipitationem, & lentitatem morosam, quę graui modo psallendi aduersatur. Quę tamen vitia nonnulli commitere solent. Sūt enim qui instar venatorum feras persequentium currunt & quasi formidantes, ne intestina supra craticulam comburantur, citissimè properant. Sunt è diuerso, qui tanta lentitudine incedunt, vt sint testudine tardiores. Quam profectò morositatem, nimiámque protractionem sancti patres ac doctores passim reprobant. Siquidem de conse di. v. c. Non mediocriter, Hieronymus dicit: hominē rationabiliter dignitatē amittere, qui propter immoderatam atq; indiscretā psalmorū vel officiorū decantationem, aut amentiæ, aut tristitiæ notam incurrit. Nunquid (ait) verborum multitudine flecti Deus, vt homo potest? Non enim verbis tantùm, sed corde orandus est Deus. Quapropter melior est quinque psalmorum decantatio cum cordis puritate ac serenitate, ac spirituali hilaritate, quàm totius Psalterij modulatio cum anxietate cordis, atq; tristitia. Cui astipulatus diuus Benedictus in Regula, censet, in conuentu omnino breuiandam esse orationem. Non quòd aliquid sit, ibi detruncandum, sed vult vt vitetur nimia morositas, & grauis seruetur rotunditas. His consentit Guilielmus Parisiensis in Rhetorica dicens, multos in amentiam, & morbum melancholicum propter orationum prolongationes nimias incidisse. His denique accedit dominus Gerson, alijque graues authores, qui tædium vel fastidiū à cultu diuino arcendū esse cōcorditer iubēt. Videāt igitur

Benedict. Gulielmus Parisiensis Io. Gerson.

igitur qui nimiam protractionē sectātur. Quib* similes sint, si forsan rogites? Nempe pigris asel lis, qui propterea (si recte cū eis ageretur) acri sti mulo vrgendi, ac duris flagellis cædendi essent, & ad mediocritatem tenēdam optimo iure co gendi. Quid (obsecro) aliud faciunt limaces hu iusmodi, quàm suos fratres tædio mulco affice re, iuuenes ac senes perimere, oleū perdere, cæ reos inaniter consumere, distractionibus viam parare (quę ex mora superflua copiosius oriri so lent) & deniq; statutis aduersari ita dicentibus:
59. pri. an. § 3. Psalmodiā non multùm protrahamus, sed rotū da & viua voce cantemus: imò verò dominico (quod maius est) præcepto iubenti, ne orantes multùm loquātur, hoc est, superfluis verbis, inep toque prolixitatis modo rem necessariā petāt. Sed aliud subnectamus. Ad debitum canēdi mo dum exigi etiam putatur, vt religiosè, siue pla nè, ac simpliciter cātetur, non autem inaniter,
Ibidem §1. secularitér, aut curiosè: quandoquidē boni mo nachi officium est, plangere potius, quàm cāta re. Igitur fractio inundatioque vocis, gemina tio puncti, & alia id genus, quę potius ad curio sitatē, inanemque delectationem attinēt, quàm ad religiosum ac simplicem cantum, prorsus vi tanda sunt. Quod sacer Hieronymus in regula Sanctimonialiū admonet, cùm inquit: Sit sem per moderatus, quiet*, suauis sonus in vocibus, vt nulla pompa, nullaq; carnalis delectatio ha beat locū in diuinis pręconijs. Sic morositas, sic velocitas teneatur in modo, quod nec fastidiū nec impeditio linguæ possit oriri. Vides ex Hie ronymi dictis quomodo simpliciter cātandū est. Sed forsan hoc loco dices: Quo pacto mihi reli giosè, simpliciterq; nunc psallendū indicis, qui

priùs

prius me alacriter, viriliterque cantare iubebas? Deinde quomodo dicis, me suauiter cantare debere, cũ meũ officiũ plangẽtis, q̃uã cantantis potiùs esse dixeris? Nónne suauiter ac delectabiliter cantandum est? quomodo ergo ea, quæ delectationem pariunt, exterminas? Tibi respõdemus (ne forsan hi te scrupuli torqueãt vehementiùs) cantûs simplicitatẽ non abigere, sed secùm perpeti alacritatem virilitatemq; decẽtẽ: verũ curiositatem, vanitatẽque arcere. Quis enim non videt, aliquid viriliter fieri posse, & tamẽ curiositatis, ac noxię vanitatis nihil habere? Deinde dicimus, bifariã in cantu suauitatem quæri posse. Vno quidem modo, inaniter ac carnaliter: Altero verò modo, spiritaliter. Si igitur primo modo quispiã oblectetur, vtpote quãdo ita cantus placet ei suauitas, vt de sensu verborum ac deuotione compunctioneq; mentis nihil curet, perperàm agit: quomodo canũt qui potiùs hominibus, q̃uã Deo placere desiderant. Sunt enim qui & vocis eleuatione, & cãtus suauitate humanã dũtaxat gloriam aucupãtur. Etenim cùm soli fratres assunt, illi vel obmutescũt, vel exiliter canũt. Sin verò secularis aliquis (prę-sertim splendidè ornatus) aduenerit, mox vocẽ leuantes, canentesq; suauiter, supra cęteros audiri gestiũt. Nónne isti sunt similes illis negotiatoribus, quos de tẽplo Domin' eiecit? Nõne, inquã, vendentes isti videntur, qui cãtandi gratiam nummo vanitatis vendunt. Nónne & ementes, qui vocis modulatione humanam sibi gloriolam comparare quærũt? Ita planè. Ergo in cantu delectari finaliter, ac potissimùm propter ipsam carnalẽ suauitatẽ, & (quod peius est) ob inanẽ gloriam, noxium est. Si verò quis Matth. 21.

spiri-

Spiritalis delectatio in cantu.

spiritaliter oblectari cupit, vt alacriùs Deo laudes concinat, vt tædia (quæ interdum psallentibus contingunt) alleuet, vt seipsum excitet, torporemque arceat, vt in officio diuturniùs perseuerare valeat (quod sine oblectatione facere nequiret) vt deniq; huiuscemodi oblectamẽto fortior effectus, fortius quoque atque altius cantare possit, quatenus & audientes ad deuotionẽ excitentur, & de conuentu bene sentiant, hoc sanè facere potest, quem & nemo carpere audeat, nisi agrestis, nisi rudis, nisi asinus ineptus. Itaque sanè potest delectatio & suauis sonus in vocibus queri, modò spiritaliter fiat ac temperatè, bonoque fine, & prorsus relegetur pompa omnis, omnisque delectatio carnalis, & curiosa demum inanitas. Non igitur suauitas aut delectatio incantu absolutè vetita est, quemadmodum rudes quidam & agrestes pro asinino capite arbitrantur, quos interdum si cantantes audias, iuxta Persianum dictum Arcadica pecora rudere credas, ita parùm ab asellorum ruditu discrepãt. Sed hos asinos & Superis, & mortalibus ingratos, & à doctorum sententia abhorrentes, dimittamus, & quod reliquũ est subnectam⁹. Denique concorditer, ac vnanimiter, quantùm fieri potest, psallendum est. Quod faciliter effici poterit, si illud obseruetur fideliter, quod statutis Cartusianis hoc modo cauetur. Metrum & finẽ versus simul intonemus, & simul dimittamus. Punctum nullus teneat, sed citò dimittat. Post pũctum, bonam pausam faciamus. Nullus ante alios incipere, & nimis currere præsumat, aut post alios nimiùm trahere, vel pũctum tenere. Simul cantemus, simul pausemus, semper in auscultando. Hæc ibi. Vides inter cætera, vt ad de-

39. primæ, ca. 3. 4. 5.

ad debitè psallendum, sit quoq; auscultandum. Nō enim bene psallit, nisi qui & voce & auribus cantat. Nec tamen auscultandum est aliquorū more, qui semper auditores sunt, nec quicquam voce depromunt. Hos enim auscultatores siue mutos superiùs reprobauimus. Sed ita voce cātandū putamus, vt etiā auribus psallendum sit, hoc est, sociorum cantus (ne dissonantia vlla resonet) aduertendus est. Adde ad concordiā cantûs obseruandam, opus esse fideliter cantare, vt scilicet nihil aliud aut aliter cātetur, quàm quod in libro habetur, sed prorsus tam in verbis, quā notis, obseruetur quod scriptum est. Alioqui dulcis consonātia seruari non poterit, quod tamen Carolus Magnus seruari ita volebat, vt detestaretur eos, qui discordarēt, & igne, gladioq; persequeretur, qui aliter, quàm libri haberēt, canere præsumebāt. Qua in re nō possum satis eorū incusare miseriam ac inertiā, qui peritiā cantandi assequi nolunt, & propterea discordiam in cātu sæpe faciunt. Hi profectò non exhortationibus, sed flagellis & pœnis cogendi essent. Quod & illis faciundū esset, qui psallendi quidē artē habentes, sed in vetitū nitentes, cū cæteris in cātu consentire nō curant, sed interdum ita altè canunt aut submissè, vt nullus cum eis fermè psallere queat: cùm tamen ita moderatè cātio fieri debeat & intonari, vt omnibus congruat, ne scilicet bassa sit nimis, aut alta supra modum. Quidam verò caudas ineptas faciūt, quibus totam cantûs harmoniam dissipant, sicq; diapsalma, siue interpositū in cantando silentiū impedientes, respirationē in medio versuū fieri non sināt. Alij deniq; suo capite cantū prorsus dirigere, suoq; more cātare, & nulli cedere, sed pertinaciter

tinaciter suum sensum sectari ac totis viribus tueri volunt. Sed, obsecro, si suam quisq; fantasiã sequi præsumpserit, quomodo seruabitur in psallendo concordia? quomodo vnitas? quomodo dulcis grataq; harmonia? Palàm est nec exercitum fortiter pugnare posse, nisi vnanimiter cõgrediatur. Nec boues aut equos currũ aptè trahere, nisi vno impetu ferantur. Nec demũ aliquid operis à multis fieri solere, nisi cõcordi virtute simul operẽtur. Sed discordes, turgidi, singularesq; monachi hęc minimè curant. Si enim curarent, cõcorditer ac proinde suauiter psallerent. At verò horũ omniũ vesaniam fugiẽtes, de cęter psallere curem⁹. Meminerim⁹ tamẽ, poti⁹ corde, quàm voce esse cãtandum, cùm voce dũtaxat canere parui momẽti esse putetur. Cęterùm iã ad diluendas obiectiones exercitia Cartusiano improbantes, accedamus.

Voce tantum, & nõ corde cantare, parui esse momẽti.

Dissoluuntur obiectiones in principio huius quarti Tractatus adductæ. In quarum solutione caudæ reprobantur: sex documenta ad legendum apte interseruntur: quo ad Bibliam excusantur Cartusiani: denique iustis de caussis nullam aliã Bibliæ translationem esse recipiendam conficitur.

CAPVT 3.

IGitur improbationes factas contra exercitia, quæ Cartusiani in cultu diuino obseruant, dissoluere conantes, fatemur inprimis, quosdam lentè nimiùm, alios verò tumultuariè ac præcipitãter cantare, alios demũ odiosas caudas facere, sed paucos esse comparatione aliorum. Maior enim paris statuta sequitur, quibus huiusmodi protractiones ac præcipitationes reprobantur. Quibus & nos assentiẽtes, hos ineptos modos dãnam⁹, dicẽtes (vt prędixim⁹) Ecclesiasticam

ficā cantionē modestā ac moderatam esse debere, non autem præcipitatam seu tumultuariā, vel etiam nimis protractā. Sed & caudas morosas ac nimias detestamur, prorsusq; exterminādos caudatos esse putamus. Putabit & meo iudicio, quisquis diligenter aduertere voluerit, q̃ iustis rationibus ab omni religioso cœtu profligandæ sint caudæ. Enimuerò huiusmodi caudę protractę atq; moratę satis per Cartusiana statuta interdictæ sunt. Aut enim omnes cantantes huiusmodi prolixas caudas faciūt, & sic psalmodia multū protrahitur, nec rotūdè cātatur, quod statutis aduersū est, aut aliqui dūtaxat (qđ vsu venit) & sic simul ac concorditer non psallitur. Non ergo fieri potest, vt (saluo iure statutorum) possit caudæ obseruari prolixitas, cùm etiā iubeant neminem post alios nimium trahere vel punctum tenere. Deinde huiusmodi prolixiores caudæ patrū, doctorūq; omnium (qui de modo psallendi scripserunt) authoritatibus ac dictis reprobantur, quippe qui voluerūt, moderatā atq; discretā psalmorum, officiorumq; decantationē esse, quam proculdubio nimia caudarum protractio funditus impedit & conturbat, & prolixitatem nimiā ac superfluā fouet & nutrit, quā quidē præcepis diuinis ac humanis, sanctorumq; patrum authoritatibus contrariam esse docuimus. Porrò hæc inepta caudarum superfluitas, rectę rationi aduersa est, quę iubet omnibus modum adhibere, cùm virtus in mediocritate quadam cōsistat. Vt ergo nimia acceleratio rationi dissona est, ita & prolixitas, quam ridiculæ caudæ efficiunt. Ad hæc odiosa hæc caudarū protractio à musica disciplina prorsus abhorret, quippe quæ moderatam æqualitatem flagitet.

39. prima an. 3.

Ibi. 5.

Ca. praeced

Prima

Prima siquidē rectè canendi præceptio est moderata æqualitas, ne imparibus spacijs, ac sonis improportionatis cantus subsultet, sed suis modulis proportionetur, quod tamen non fit, vbi caudarum prolixitas obseruatur. Insuper hæc ineptia prorsus diapsalma, seu interpositum in psallendo silentium confundit, funditusque de medio tollit, quod tamen, partim ob respirationem, partim verò propter cantus venustatem atque harmoniam à patribus introductū est. Postmodùm nulla vel ratione, vel authoritate fulciri potest hæc caudarum superfluitas. Qui igitur eam obseruant, singulares sunt, ac præsumptuosi superbique reputandi, quippe qui suum iudiciū preferre audeant, tantis patribus eam reprobantibus. Deniq; nihil penitus boni parit hæc caudarum obseruantia, sed è diuerso mala plurima parit. Parit siquidem scandalū audientibus spectantibusque extraneis, quos mirū non est proptereà scandalizari, cùm audiant propter huiusmodi caudas suauem cantus harmoniam dissipari. Parit & tædium, molestiam, ac fastidium, cæteris decenter ac rotundè psallentibus, vt cōstat. Si enim caudæ vestium nimis prolixæ soleant pulueres concitare, oculisque nocere, nónne & caudæ in officio diuino nimiùm prolixæ, etiam mentis oculis officere solent? Ita profectò. Nam propterea suscitantur rixæ, contētiones, odia, rancores, discordiæ. Parit insuper sanctis angelis astantibus quandam (vt ita dixerim) tristiam atque nauseam. vtporè qui videant, laudes diuinas ita miserè propterea decūtari. Parit dènique dæmonibus letitiam & tripudiū. quippe quibus grata est in cantu dissonantia, ex qua scilicet solēt innùmera detrimenta contingere.

Diapsalma quid, & cur introductum.

Quibus

Quibus animaduersis, videre est, quàm fugiẽda sit nimia caudarum prolixitas, quam & probi Cartusiani detestantur, tantũ abest, vt propterea Cartusiana exercitia iustè carpere queas. Iam verò ad alterã obiectionem, quæ de modo pronuntiandi agebat, respondeamus, dicamusque inprimis, quendam pronuntiandi modũ in nonnullis dictionibus obseruandum per Cartusiana statuta indici. Verùm qui diligenter lustrauerit, comperiet linguæ Latinæ aduersum non esse. Quod vt breuiter ostendamus, peculiariter afferamus ea, quæ ipsis in statutis super hoc habẽtur. Dicunt enim statuta ipsa, dictiones sequentes per x remissum proferri debere: Exigo, exhibeo, exaro, exacuo, exhilaro, exacerbo, eximo, exardesco, exascio, exacero, exautoro, exentero, exhalo, exaspero, exãcoro, exartuo, exagito, exaggero, exosso, exubero, exoro, exonero, exopto, exhaurio, exuro, exorior, exinanio, exhortor, examen, hexametrum, examussim, exordium, exęquo, hexaplois, exęstuo, exanimis, exactio, eximius, exactor, exiguus, exundo, exosus, & exãtlo. Deinde vocabula sequentia, quanuis per vnicũ s scribantur, per duplex debere pronũciari: Desolor, designo, desisto, resisto, resaluto, resurgo, des[illegible]o, deseruio, desudo, præsentio, desicco, resartio: Mathusale, Melchisedech, Melchisue, desuesco, prosequor, & resulto. Denique has dictiones, natium, litium, vectium, & absynthiũ per t scribi sonarique debere. En Grammaticã Cartusianorum, quæ à communis grammatices regulis nihil abhorrens habere videtur. Præter verò statutorum censuram proferuntur vocabula quædam, de quibus scilicet in eis nihil cautum est, sed vsu quodam ita dicuntur. S.p.no.25. Ibi.26. Ibi.27.

In quibus si forsan à communibus linguę Latinæ præceptis aliquãdo abhorretur, non tamen propterea carpendus est ipse Cartusianorũ vsus, quòd videlicet ab alijs multis passim ita obseruetur. Quod enim de (aio) speciatim calũniatus es, nihil officit. Siquidẽ bona pars eorũ, qui se Latinos profitentur, aio, & aiunt trissyllaba faciũt. De casia verò, qui rectè sentiunt, per vnicum s scribentes, per duplex proferunt. De euge verò, pignoris, & Simonis, quid dicã nescio: dissyllabũ enim est Euge. Pignoris à doctis viris reprobatur, & Simonis media producta proferri debere, ars ipsa flagitat. Vnde & Laurẽtius Valla in De Donatione Constantini taxat eos, qui mediã correptam faciunt. At verò nõ cõtinuò destituendum putamus vsum assuetum, nec à quoquam in conuentu secùs, quã vsus habet, factitandũ esse: vbi enim aliud Prisciani, aliud religionis habet regula, Prisciani institutis prætermissis, obseruantiæ regulari audiendum est. Quod & patrẽ Clareuallẽsem dulcem Spiritus sancti fistulam olim fecisse dicũt, qui nescio à quo imperito reprehensus, & iussus vt lapidem media producta proferret, statim obediuit. Qua in re videntur nescio qui scioli grauiter insimulandi, qui si interdum à correctore minùs rectè emendentur, mox incandescunt, obsistunt, altercantur, despiciunt. Deberent enim cũ Bernardo reprehensori, quamuis aberrãti, obedire, aut certè dulciter humiliterq; ipsum errantẽ admonere. Sed ad institutũ redeuntes, dicam⁹, propter errata huiusmodi, aliaque id genùs, exercitia Cartusiana non esse leuiter aut temerè vellicanda. Primùm quidem, quòd non soli hęc faciãt. Deinde quòd pauca sunt apud eos, & penè nulla,

Aio. *Euge.* *Pignoris.* *Symonis.* *Obediẽtia S. Bern.*

la,quæ à communibus præceptis exorbitēt. Denique quòd vitia potiùs vitæ quā linguæ, & errata morū quā verborum satius à religiosis cōsideranda sunt,nec ita curanda,quæ in sermone min⁹ latinè dicūtur. Ea de re monachi nō sunt despiciendi,qui probam vitā agentes,sed imperitam linguam habentes,barbarismū vel solœcismum interdum committūt. Vt enim Aug. inquit(quod & dist.xxxviii.c.Quāuis, refertur) licèt per ignorantiā Grāmaticę artis aliquid vitiosum proferāt Episcopi,vel presbyteri,nō tamen sunt à scolasticis despiciēdi,quia morū vitia magis quàm verborū sunt precauēda.Et capitulo sequēti ait:Sedulò monēdi sunt scholastici,vt humilitatē induti,Christiana discāt nō cōtenere,quos cognouerint morum vitia magis, quàm verborū deuitare.Et infrà dicit,prępōnēdas esse verbis sententias, vt prępōnitur anim⁹ corpori.Si igitur nec despiciēdi,nec irridēdi sūt antistites aut Ecclesiasticorū ministri,cū barbarismis vel solecismis Deū īuocātes,vel eadē verba quę pferūt nō intelligētes,ad quos tamē spectat sufficiē[illegible]peritiā habere:quomodo (precor) Cartusiani propterea vel paruipēdi, vel exercitia eorū conuelli iustè possent?Nō sanè possent. Nec tamen propter hæc quispiā putet,sciēter errare scelicitè posse, vel etiā palàm & in cōuentu errata huiusmodi toleranda esse.Sūt enim,pro Augustini sentētia,vitia hęc verborū corrigēda. At verò si quis per inaduertentiam,vel ignorātiam aberret,nō propterea despiciendus,sed patienter tolerandus est,&,vt posteà caueat,admonendus.Sunt (fateor) quidam maternæ linguæ vitio imbuti, quibus non satis est quòd ineptè proferant & indecenter, sed alios quoque,

Morū potius quam uerborum uitia præcauenda.

qui bene proferre nôrunt, ad suam corruptelam sectandam impellere conantur. Hi sanè nec venia digni sunt, nec tolerantia, sed dura potiùs increpatione. Ineptum siquidem est; natalis soli errores, ineptósque modos non solùm fouere, sed etiã cæteros ad eos sectãdos importunè adigere velle. Sed de his satis. Vides in summa, propter verborum errata, si admitterentur, Cartusiana exercitia conuellenda non esse. Itaque ad aliam obiectionem, quæ modum legendi carpebat, accedamus, tangentes breuiter, quę ad decentem legendi modum exiguntur, simúlque ostendentes, ea omnia decenter à Cartusianis obseruari solere. Inprimis ad decentem legendi modum exigitur, lectorem ipsum sufficientem legendi peritiam industriamque habere. Ait enim Magister Sententiarũ, de lectoribus agens: Qui ad hunc gradũ prouehitur, literarum scientia debet esse instructus, vt sensum verborum intelligat, vim accentuum sciat, distinctè legat, ne confusione prolationis intellectum auditoribus auferat. Attendat quid indicatiuè, quid interrogatiuè legendum sit, Vbi sit in oratione facienda distinctio. Hæc enim malè seruata, intellectum turbant, & alios ad risum prouocãt. Auribus & cordi debet consulere vox lectoris. Hæc Magister. Ex quibus planè vides, quæ ad lectoris officium pertineant. Quæ miseri quidam lectores ita parùm curant, vt miserabiliter pronuntiãtes, ac ineptè legentes, quosdam ad luctum & lamentationem compellant. At Cartusiani studẽt legendi officium decenter exercere. Cùm enim nouitij sunt, diligenter à suo præceptore imbuuntur ad debitè legendum. Deinde ad debitum legendi modum, opus est

4. Sent. 24

libros

libros probè castigatos, fideles, authēticosq; habere. Non enim apta dignaq; lectio esse potest, si quid legatur vel apocryphum, vel mēdosum. Eàpropter sacri patres iamdudum sub graui pœna constituerunt, nihil apocryphum, nihilque non probatum in sacris officijs admittendum. Hinc Gelasius papa (quod distinct.xv.ca.Sancta Romana. habetur) multa Apocrypha numerauit, eaque reijcienda censuit, per hoc insinuans officia Ecclesiastica, electissima probatissimaq; esse debere. Quod & sacer Hieronymus probè monuit, cum inquit: Caueas omnia apocrypha, & eorū duntaxat tractatus lege, quorum fides nota est, & pietas indubitata. Cui astipulatus diuus Benedictus, iussit in regula nihil legendum in vigilijs, nisi codices diuinæ authoritatis, & expositiones à nominatissimis, Catholicisq; patribus factas. Cui Bernardus non dissentiēs, quadam Epistola describit, qualia esse debeāt, quæ in cōmunem Ecclesiæ audientiā venire debeāt. Vtique (vt ait) non nouella, sed certa, authētica, & antiqua, quæ & Ecclesiam ædificent, & Ecclesiastica redoleāt grauitatē. Quòd si noua audire libet, & causa requirat, ea recipienda (ait) cēsuerim, quæ cordibus audientium quò gratiora, eò vtiliora reddāt, & eloquij dignitas pariter, & authoris, quorū sensa indubitata resplendeāt veritatem, sonent iustitiam, humilitatē suadeant, doceant veram æquitatem. Quæ etiā lumen veritatis mentibus pariant, formam moribus, crucē vitijs, affectibus deuotionem, sensibus disciplinam. Itaque apocrypha, dubia, & mendosa sunt ab Ecclesiastica lectura prorsus relegāda. Quod & Cartusiani fecerunt faciuntq; iugiter. Siquidem nullos admittunt libros, nisi authenticos

Quales libros legāt & admittant Cartusiani.

atque probatos, vtpotè Bibliam, quam integrè singulis annis in conuentu perlegunt. Similiter doctores Ecclesiasticos, aliosq; passim receptos ac probatos, quos & correctos habere, & in sua integritate semper conseruare iubentur. Nulli enim de his omnib⁹, quę ad diuinū officiū pertinent, sine generalis Capituli consilio, demere aliquid, vel additione seu alteratione aliqua licet immutare, sed nec emendare quidem concessum est, nisi cum exemplaribus emendatis. Quòd si iudicio Prioris, & monachorū discretorum error aliquis manifest⁹, seu aliquid quod mendosum, vel emendatione dignum apparuerit, per Priorem prouidendum est. Vides igitur tantam curam esse Cartusianis de libris authēticis habendis, conseruandisque, vt apocripha, dubia, falsa, mendosaque volumina prorsus nesciant. Sed cœptum prosequamur, dicētes insuper ad modum legēdi opportunū exigi, vt legenda pręuideantur. Vix enim probè legere poterit, qui lecturam ipsam antea non præuiderit. Hinc sanctorū patrum Canonib⁹ olim cōstitutū fuerat, vt nemo in Ecclesia legeret, nisi priùs ab Archidiacono, vel Episcopo auscultatus. Etenim vt Cōciliū Toletanū iussit (quod refertur extra, de Officio Archidiaconi. c. officiū) Archidiaconus omne Ecclesiasticū officiū pręuidēdo Lectiones, aut Responsoria in matrice Ecclesia dare debet & auscultare, intantùm vt null⁹ Euāgelium, aut Epistolā, Responsoria, vel quamlibet in Ecclesia lectionē legat vel cātet, donec auscultetur ab ipso. Quod sanè Cartusiani, quātū ad ipsos pertinet, diligēter obseruare cōsueuerunt. Etenim recordationē faciunt, quoties in duodecim lectionum festis in Ecclesia legendum est.

3. secundæ par. an. § 1

Ibi. 4.

Ibi. 6.

In qua

In qua ſinguli recordantes, hoc eſt, lectionē in Eccleſia dicendā præuidentes atque legentes, à Priore vel Præſidente auſcultātur. Hāc (fateor) recordationis conſuetudinem nonnulli ſuperfluam atque inutilem arbitrati ſunt. Verùm ſi profunda mente, voluta̅rint, hunc morem a ſacris emanaſſe Cōcilijs, ſanctiſq; patrib⁹, & multam proinde reuerentiam ſacris officijs prouenire, non putabunt huiuſmodi recordationē eſſe inanē, prȩſertim cùm hoc exemplo doceantur, qui alia ſunt in conuentu lecturi, quantā diligentiam in præuidendis Legendis debeāt adhibere. Qui igitur negligentes ſunt, planè magna ſunt criminatione digniſſimi. Eſtò eruditi ſint, aut etiam ſcioli ſibi videantur. Nam Tullium, Quintilianum, alioſq; viros eloquentiſſimos legimus, antequàm in publico perorarent, ſe priuatim inprimis exercitaſſe. Porrò vt reliqua tangamus, ad debitum legendi modū op⁹ eſt, vt lector aptè pronuntiet. Eſt enim pronunciatio, debita geſtûs & vocis ad legendum, vel dicendum moderatio Non enim voce duntaxat, ſed etiam geſtu fit pronūciatio. Quæ ſi decenter fiat, tantam vim ac dignitatē habet, vt quæ parua ac parùm culta ſunt, magna ſplendidaq́ue efficere ſoleat: & è diuerſo abſque ea, terſa facundaque oratio, inſipida ac ruſtica eſſe videatur. Prima igitur ac prȩcipua bono lectori cura de apta pronūciatione eſſe debet. At quoniā in geſtu & voce eam conſtare diximus, eā ob rē opus eſt, vt apti geſtus in legendo obſeruentur. Itaque cùm ad lectorium, ſeu analopium tēpeſtiuè, vt decet, ventum fuerit, decentia geſtûs inprimis tenenda eſt, vt ſcilicet ſit grauis modeſtuſq; vult⁹, man⁹ immobiles, cōpoſitiq; pedes.

Pronunciatio.

Deinde cùm benedictio petenda, atque incipiẽda fuerit lectio, non manibus tenenda lucerna, non folia voluenda, non aspicienda lacunaria, non vagis oculis lustranda omnia, nõ facies aut barba perfricanda. Denique in lectura ipsa non frequenter oscitandum, nec tussi nimia, vel sputis crebris, aut emũctione, seu indecoro labrorum motu lectio deturpanda, nec deniq; alia vlla gestus indecentia admittenda est, sed membra omnia composite ac decenter continenda
37.pri.an. §11.12.14 sunt. Quod statutis Cartusianis, quantum religiosè pronũciationi sufficit (vt de oratoria declamatione taceã) prudenter cautum est, quib' monachi monentur oculos semper & vbiq;, maximè in Ecclesia, tenere, manus simul iunctas habere, tibias ac pedes debitè continere, nõ aũt nimis extendere, diuaricare, vel etiam cãcellare. Quantùm verò ad pronuntiationem vocis spectat, operæpretium est, distinctè, apertè siue intelligibiliter, moderatè, & æqualiter, ac dulciter cantare. Distinctè quidẽ, vt singulis literis suo sono, suaq; quantitate pronuntiatis, debita pausa fiat. Fiat & accentus sensui conformis, seu correspondens, & punctatim legantur omnia. Alioqui prolationis confusio (vt sæpissimè assolet) sensum auditoribus auferet. Legendũ quoque apertè ac intelligibiliter, non autem lingua balbutiente, naso resonante, aut confuso murmure, ne fructus lectionis vel obscuritate, vel ambiguitate prorsus euanescat. Moderatè insuper, siue cum modo, ne scilicet altè supra modũ, vel bassè nimis incipiatur, néve lentiùs aut acceleratiùs, vel etiam supra vires in progressu cantetur, sed pro loci commoditate, auditorumque multitudine ac distantia, & demum

legẽtis

legentis capacitate modus seruetur. Quòd si fortè cantando vox ipsa (quod multis vsu venit) eleuetur, vel etiam deprimatur, erit (facta aliqua pausa) decẽter ac moderatè, alio tono proferendum, obseruandumque, ne sonis immoderatis postmodùm vox deprimatur, vel eleuetur nimiùm, sed mediocritas in voce seruetur, vt nec altior sit nimis ac sonora, nec è diuerso supra modum remissa aut submissa. Est igitur moderatè, & æqualiter pronuntiandùm, vt nec submissa voce ac depressa dicantur alta, nec è diuerso altè dicantur submissa, sed moderatè, æqualiter & appositè dicenda omnia, & sentẽtijs adæquanda pronunciatio, pro rerũ ac personarum cõditione, & sensuum varia qualitate. Denique suauiter semper pronuntiandũ est, quòad ei⁹ fieri poterit. Siquidẽ pronũtiatio ipsa nec agrestis esse debet nec rudis, nec acerba, seu acutis exclamationibus violenta, quæ lectoris pectus lædat, vocem corrumpat, & auditorum aures obtundat, sed suauis ac dulcis, & cũ quadam grauitate sonora, quæ auditores alliciat, afficiatque. Sed hactenus de apta pronuntiatione tam gestûs quàm vocis dicta sufficiant. Iam verò cætera, quæ ad decentem legendi modum exiguntur, subijciamus, quæ sunt, vt correctè & deuotè legatur. Correctè, inquam, siue castigatè, vt (secundùm Hieronymum) ob collisiones, & hiatus, ac barbarismos, ad risum non prouocentur angelici spiritus. Non prouocentur, inquam, audientes homines, dæmonesque. Vitãda igitur est incorrectura in prolationę literarum. Vt scilicet vna pro alia non proferatur in quantitate syllabarum, in mala accentuatione dictionum, in combinatione orationum incõ-
grua

grua,& demum in omissione eorum,quæ in libro continentur,vel in additione aliorum quæ ibi non habentur.Sunt enim, qui interdū vocabula quædam proferunt loco eorum,quę in libro habentur,quod vel ex inaduertētia, vel cerebri turbatione,seu phātasiæ agitatione cōtingere potest. Sed vt finem his imponamus, ad decenter legendum operæpretium est(vt diximus)deuotè, & affectuosè legere, quatenus & auditoris intellectus instituatur, & affectus inflammetur:quæ duo sunt finis Ecclesiasticæ lectionis. Non enim lector inanem gloriam legēdo,sed compunctionē sui alieniq; cordis ac deuotionē quęrere debet. Quomodo enim alios accendere poterit,nisi ex affectu deuotæ compunctionis legerit? Vt ergo summatim omnia colligantur,lector Ecclesiactic' peritiam sufficiētē habere debet,debet & correctos anthēticósque libros habere, debet insuper legēda præuidere,debet etiam aptam pronuntiacionē tā gestu,quàm voce tenere, debet quoque castigatè seù correctè legere, & demum deuotè & affectualiter omnia facere.Quæ sex generalia bene legendi instrumenta qui præstare non poterit, à lectura(si fieri potest) abstinere debet.Siquidem pater Benedict' in regula,cātare aut legere non permisit,nisi eos,qui officiū ipsum implere sufficerent, nec cēsuit quoq; per ordinē legēdum esse,sed eos dūtaxat legere voluit,qui ędificare possent audiētes.At quoniā apud multos institutū est, vt per ordinē in Refectorio legatur ea de re,qui ineptitudine vocis, vel senectutis, aut alijs incommodis aptè legere nō possunt,lecturā alteri(quod fieri solet) cōmendare habēt. Sed & si penitus ad hoc supportarentur, rectiùs gratiusq;

Lectionis Ecclesiasticæ finis.

gratiusq; agi videretur. Quę predicta cùm apud Cartusianos pro viribus obseruentur, nō est (mi Oblocutor) cur exercitia Cartusiana propter legēdi modum iustè arguere possis. Quod autem in calce taxare voluisti Cartusianos, quòd vocabula quædam in libris suis, præsertim in Biblia habeant ac legant, quę à communi ritu exorbitent: respondemus inprimis, Cartusianos ipsos nullos habere libros Ecclesiasticos, cum quibus scilicet diuina celebrātur officia, nisi à correctis, authēticisque exemplaribus, ac vetustissimis Ecclesijs desumptos atq; transcriptos, quos ita integros, incorruptosque hactenus seruauerunt, vt nulli vnquàm licuerit quicquam eis vel addere, vel demere, vel corrigere, vel mutare. Qui enim contrà præsumpserunt, vbi rescitum est, graues semper pœnas dederunt. Itaq; nihil habēt in Biblia, alijsue libris Ecclesiasticis Cartusiani, quod mendosum sit aut erroneū, quemadmodum ptofitebitur, qui diligēter aduertere voluerit. Adde quòd si error quispiā (quod absit) illis in libris cōperiretur, non sibi, sed potiùs eis, à quibus exemplaria acceperunt, vitio dandum esset. Creduntur enim Cartusiani ipsi ab illa vetustissima Lugdunensi Ecclesia Primate Galliarum exemplaria desumpsisse, quibus propterea magis imputandū foret. Respondemus insuper, propter paucula quędam vocabula (si forsan illis in libris offenderentur) à cōmuni vsu exorbitantia, non esse libros ipsos propterea carpendos, aut falsitatis arguendos, modò nulla fiat propterea in sensu variatio, sed sensus cōmunis tùm literalis, tùm mysticus integrè perseueret. Videre enim est, Doctores sanctos sacras literas citantes, passim diuersis vti verbis, eundem ta-

men

men ſenſum habentibus. Quanquam meo iudicio rectiùs foret, ſi cum eodem ſenſu eadẽ quoque verba in omnib' Biblijs penitus eſſent. Hoc enim eſſet à ſacrarum literarum hæſitatione remotius, minoremque apparentiam calumniandi haberent veritatis aduerſarij, qui ſacras literas interdum vellicare non verentur. Reſpondemus deniq; Cartuſianos fide ſtabiles, maiorumque traditionibus fixè adhærentes nõ velle aliam Bibliã, ſiue ſacrarum literarum tranſlationem admittere, quàm eam, qua paſſim vtitur Eccleſia, cuius ſe filios profitentur. Nõ enim ita mobiles eſſe conſueuerunt, vt ad omnem nouitatis auram, inſtar quorundam leuiſſimorum hominum noua ſemper deſiderantium, concitentur. Itaque ſacra volumina tot ſeculis omnium auribus inculcata, & à grauiſſimis, peritiſſimiſque viris acceptata, & demum in publicis conuentibus comprobata, immobiliter ſectari prorſus eis certum eſt, reiectis omnibus alijs, quæ ab Eccleſia probata nõ ſunt. Sed nec nouam traductionem vel recepturi ſunt, vel probaturi, idque iuſtis de cauſis. Inprimis quidem, quòd illa, qua vtuntur, certiſſima ſit, & ſufficientiſſima. Deinde quòd aliæ ſi fierent, ſuperuacaneæ prorſus ac inutiles forent. Poſtremò quòd etiam pericula, detrimẽtaq; multa proinde ſequerẽtur. Quòd enim ea trãſlatio, qua paſſim vtuntur Cartuſiani, ſequentes Eccleſiam, ſit certiſſima prorſuſque ſufficiens, nullus planè fidelis hæſitat. Quod nihilominus ſic confirmari poteſt. Aut enim continet in omnibus ſine hæſitatione atque errore ſenſum Spirituſſancti, aut non. Si ſecundum dederis, prorſus hæreticũ, vel ſciolum haud dubiè teipſum oſtendes.

Qui

Qui enim vel partẽ ſacræ ſcripturæ minimã putat falſam, dubiam, aut ſuſpectã eſſe, haud dubiè & de tota itidem dicat atque ſentiat. conſequẽs eſt. Siquidem Biblia (quod paſſim à theologis dicitur) copulatiua propoſitio eſt. At verò qui partem copulatiuæ falſam dubitat, aut ſuſpectã habet, totam habeat neceſſe eſt. Hinc diuus Auguſtinus perpulchrè de ſacris literis agens, & ad diuinum Hieronymum ſcribens, percelebrem, notatuque digniſſimam ſententiã protulit, quæ & diſtinctione nona refertur in hunc modum. Si ad ſcripturas ſacras admiſſa fuerint vel officioſa mendacia, quid in eis remanebit authoritatis? quæ tandem de ſcripturis illis ſententia proferetur? cuius pondere contentioſæ falſitatis obteretur improbitas? Igitur ſi partẽ ſacræ ſcripturæ falſam putas, hæreticum te comprobas. Sin verò primum dederis, habetur propoſitum. Deinde vel Biblia ipſa, qua vtitur Eccleſia, fundamentaliter complectitur ea omnia, quæ ad dirigendam Eccleſiam, animarumque ſalutem ſufficiunt, vel non. Si primum dixeris, eam ſufficientiſſimam aſſeris. Si ſecundum, iniuriam Deo planè facis: quippe qui dicis, eum ſuæ ſpõſæ non ſatis conſuluiſſe, ſeu non ſatis ſolida dediſſe fundamenta in his, quibus ad ſalutem conſequendam opus eſt, eaque de re pluris æſtimas, ac facis ſynagogam Moyſi, quàm Eccleſiã ipſam. Dicis forſan, ſacras literas & certas, & ſufficientes eſſe, ſi decenter traditæ eſſent: at Bibliã (qua paſſim vtitur Eccleſia) nõ ſatis dignè trãſlatam tibi videri. Ergo ne putas, Bibliam totã, qua paſſim Latina vtitur Eccleſia, vel erroneã, vel falſam, vel ſuſpectam eſſe? Si hoc cenſes, inſanum hæreticum te eſſe non dubites. Siquidẽ

Vulgatam Bibliæ trãſlationem rectã eſſe.

Biblia

Biblia ipsa à sacris Concilijs iampridē recepta atq; probata est. At verò sacra Cocilia in huiusmodi rebus hallucinari nō possunt. Qui aliter sentit, planè desipit. Quòd si Concilia errare in hoc nō potuerūt, quomodo putas, totā Ecclesiā errare potuisse? Deinde si translationē, quam dicis vulgatā, indecenter factā asseris: aut te sententię mouēt, aut verba, hoc est, vel putas aliquid erroris esse in sensibus, vel in verbis. Si de sensibus hæsitas, te hæreticū profiteris, iniuriáq; Deo facis, quē asseris suæ Ecclesiæ veram Scripturam hactenùs non dedisse. Si de verbis agas, vtpotè quia non eleganter facta est, vel nō ita appositè expressi sunt sensus, vt decebat: te ineptum, temerariū, ac sciolum ostendis. Nónne sacra Scriptura suam phrasim, suumq; idioma habet, quo à cęteris scripturis discrepat? Nónne de industria voluit præcipuus author Bibliæ Spiritussanctus humili stylo per humiles Prophetas, humilesque Apostolos ac Euangelistas conscribi, & per humiles prædicatores per totum orbem, non autem in sublimitate sermonis diuulgari? Ita sanè ne scilicet putaret stulta præsumptio carnis, per humanā eloquentiā, carnalemq; sapientiā, fidē Catholicam plantari vel potuisse, vel debuisse. Ne etiā ea, quę alta sunt & gloriosa apud hominum genus, Deo grata esse putarentur. Ne ipsa quoque Biblia (si oratorio stylo confecta foret) à paucis intelligeretur, paucisq; proficeret, cū tamē ita proportionata omnib' esse debeat, vt nō solùm Oratoribus, sed etiam alijs quoq; hominum generibus prodesse possit. Ne demum putarent homines, in sacris literis quærendam esse voluptatē aurium, cùm diuinæ veritatis suauitas, salutarisque mentis oblectatio illic potiùs quæ-

Biblia sacra quare humili stylo conscripta.

quærenda ſit, cui frequẽntiſſimè impedimento eſt pruritus aurium, eloquentiaq; verborũ. Quas rationes à grauiſſimis viris partim traditas ſi cõſideraſſes, nunquã putaſſes, humanam eloquentiam in ſacris literis vel quærendã, vel admittẽdã. Vt enim Chriſtiana religio Diſcipulos humiles, ita & literas humili ſtylo cõfectas poſtulat. Adde cùm, pro Auguſtini ſentẽtia, duplex ſit eloquẽntia, vna diuina, quæ in ſententiarũ grauitate cõſiſtit: altera humana, quæ in põpa, cultúque verborũ verſatur: primã ſacræ literæ ſibi vẽdicantes, alteram dedita opera recuſant. Cur ergo ſacras literas vel deſpicis, vel reſpuis propter humilem ſtylum verborũ? Non ſapis, quæ Dei ſunt, ſed carnalis es totus. Adde quòd ſacri Doctores funditùs Bibliã noſtram probârũt, ſuis diuinis ac eruditis interpretatiobus eam illuſtrantes, quorum veſtigia linquere, inſanire eſt. At dicis, Hieronymum aliquoties trãſlationem noſtrã vellicare. Reſpõderi poteſt inprimis, nũquam Hieronymum Bibliam noſtrã vellicaſſe. Quòd ſi in ſcriptis, quæ ei tribuũtur, huiuſmodi reprehenſio reperiatur: vel ſcripta illa eius non eſſe, aut certè ab alijs in ſugillationem ſacræ Scripturæ ea addita inſertaque fuiſſe. Quod & aliquando in aliorum doctorum libris factitatũ fuiſſe, viri docti arbitrantur. Quæ reſponſio ſi tibi forſan abſurda videatur, nõ tamẽ ita intolerabilis eſt, ſicut præſumptio tua, qua cõmunẽ Bibliæ trãſlationem carpere nõ vereris. Deinde reſpondemus, Hieronymum nõ abſolutè carpere, ſed opinatiuè duntaxat, ſeu pro opinione ſua oſtendere voluiſſe, nonnullis in locis, quo pacto expreſſiùs atque aptiùs Biblia noſtra, quantum ad verba pertinet, aliter traduci potuiſſet.

At verò nunquam ſenſum vellicauit, nec vſpiã dixit aliquid in illa falſum, temerarium, aut ſuſpectum eſſe. Si enim hoc putaſſet, nunquam tam accuratè ac diligenter eam explanaſſet. Deinde dicimus: ſi Hieronymus, vel alius quiuis probatus author eam conuelleret, eum quidem reuerenter excuſandum eſſe, & pro humana fragilitate ita ſenſiſſe. Sed propterea non ei eſſe adhærendum, cùm nulli doctori, quantũuis ſancto, contra communem Eccleſiæ authoritatem credendum ſit, ſed omnia doctorum ſenſa ei cedere debeant. Nam, vt inquit Auguſtinus in Epiſtola ad Fortunatum (& habetur diſtin. xi.) Neque quorumlibet diſputationes quãuis Catholicorum, & laudatorum hominũ veluti ſcripturas canonicas habere debemus, vt nobis non liceat, ſalua honorificentia quę illis debetur hominib', aliquid in eorum ſcriptis improbare, atque reſpuere, ſi fortè inueniremus, quòd aliter ſenſerint, quàm veritas habeat. Et Epiſtola ad Vincentium: Noli frater, contra diuina tam multa, tam præclara, tam indubitata teſtimonia colligere velle calumnias ex Epiſcoporum ſcriptis: & quæ ſequũtur. Ex quib' luculenter conſtat, calumniam adiunctam nihil prorſus ſuffragari. Porrò ſi dubiam aſſeris trãſlationem, quam dicis vulgatam, eam apocrypham reddis, turpique nota ſanctam Dei Eccleſiam iniuris, atq; infamas, dicens eam pro literis (& quidem præcipuis, ac fidei baſibus) apocriphis vti. Id enim apocryphum eſt, non ſolùm quod certo caret authore, ſed & quod dubium atq; ſuſpectum eſt. Sed & Eccleſiam deceptricem fateri habes, quæ Bibliam tradidit, eamq; certam, fidelem, atque authenticam aſſeruit.

Doctorib' S. cõtra Eccleſiæ authoritatem non credendum.

Apocriphũ quid.

Si enim

Si enim aliter res habet, quã asseruit, nónne deceptrix planè reputanda est? O quanta discrimina perniciosus error affert? Verũ ergo est illud Aristotelis dictũ: Vno inconueniẽti dato, multa cõtingunt. Deniq; si certam, fidelẽ, atq; indubiã Bibliæ trãslationẽ Ecclesia nõ habet, dubio procul nunquam habitura putatur. Si enim aliqua recenter faciunda esset, recurrendũ igitur ad Hebræos pro veteri, & ad Græcos pro nouo instrumẽto foret. At verò talis recursus hoc tẽpore penitˀ nihil prodesset. Siquidẽ peruersi obstinatiq; Iudæi in odiũ Christianismi S. literas corruperũt, in ijs præsertim locis, quibˀ & aperta de Christo testimonia habebantur, & ipsorũ cæcitas validiùs, ac luculentiùs confundebatur. Itidẽ Græci ipsi antiquati schismatici, & in antiquato schismate cõstituti, per hoc hæretici cẽsentur, vt habetur in Extrauaganti Clementis quarti, q̃ incipit: Ad certitudinẽ præsentiũ. Quomodo igitur apud hos vel illos, sacras literas prorsus certas atque indubias te inuenire posse putabis? Nõne iã tibi planè ridiculus ineptusq; videris, qui putas, tantam de Iudæis obstinatis, Græcisq; mendacibus Deũ curam habuisse, vt eis sacras literas hactenus certas atque integras conseruarit, & è diuerso fideles, humilesque Latinos ita neglexisse, vt veram, fidelemque Bibliam necdum eis contulerit? O temeritatem absurdissimam. Quomodo Latini fideles esse poterunt, si fidelem Scripturam non habeant? Denique si pro cultu linguæ, si pro cura corporis, si demum pro alijs huius vitæ necessitatibus authores certos fidelesque habeamus, qui per tot secula durauerunt, & ad nos integri peruenerunt, nónne obsecro insanum erit dicere, pro

Attendant noui dogmatistæ.

fide, pro moribus, pro salute animarum nullam nos fidelem atque indubiam scripturam habere, nec aliquid huiusmodi ad nos hacten⁹ peruenisse? Hæc sanè dementia nō rationibus, sed duris verberibus, atque flagellis cohibenda est. Quibus animaduersis, palā est, si aliæ fierēt, trāslationes, eas inutiles, superfluasq́ue fore. Quòd & aliundè conficitur. Nulli enim rei conducerent, quòd scilicet eis fides certa non tribueretur. Nam vt preclarè Augustinus ait: Euāgelio non crederem, nisi Ecclesiæ cogeret authoritas. Itaque antequam per Ecclesiam probarentur huiusmodi nouæ traductiones, authenticæ non essent. Sed quomodo (precor) Ecclesia eas probaret, cùm certa sit, certam translationem se habere? Deinde nullus quantumuis doctus huiusmodi trāslationi aptus putatur, nisi diuinit⁹ electus sit. Non enim (vt in cæteris scripturis assolet) humana dūtaxat industria, fieri potest indubia fidelisq; penitus translatio. Siquidem, vt Hieronymus in Epistola ad Paulinū ait: Lex spiritalis est, & reuelatione opus est, vt intelligatur. Et paulò post: Quanti hodie putāt se nosse literas, tenent signatū librum, nec aperire possent, nisi ille reserauerit, qui habet clauē Dauid, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit. Cùm igitur debeant quo spiritu scripti sunt principio sacri libri, eodem transferri, si fideliter atque indubiè traduci debeant, nullus proinde aptus creditur, nisi cœlitus delectus. Sed quis tā arrogans tāq; delirus est, vt putet se vel diuinitus electū ad hoc idoneum esse, & illā seruare posse formā contextumq; verborum, ex quo nō solùm literalis sensus fideliter accipi, sed & sensus mystici fundari possint. Quod tamē factitā-

Nouas Bibliæ translationes inutiles.

Apoc. 3.

dum

dum est in translatione, quā amplexatur Ecclesia sancta. Interdum enim ex ipsa verborū cohęrentia sensus aliquis mysticus elicitur, quę si abstuleris, sensum quoq; illum substulisti. Porrò ad quod vtiles essent huiusmodi nouæ translationes? Non enim vel ad confutandum errorē, vel ad confirmandam veritatem. Diceretur enim, (nec iniuria quidem) translationem illam certā non esse. Nec ad erudiendum quoque populū, vel ad colendum Deum. Putásne mutabimus officia Ecclesiastica, & nouellis trāslationibus in diuino obsequio statim vtemur? Nec deniq; ad cognoscendam plenè veritatem, quandoquidē illis pręsertim cultis translationibus potiùs obtenebraretur, ac cōfunderetur, quā iuuaretur veritas ipsa, cùm exacta eloquētia & à paucis capi, & clarè veritatis ipsius discutioni officeret. Adde per doctores authēticos sacrā scripturā vsq; adeò diligēter discussam explanatāq; fuisse, vt non sit nouellis traductionibus opus. Deniq; nō modò superuacaneæ, sed periculosę essent huiusmodi trāslationes, quādoquidē per eas via aperiretur erroribus, cōtentiones suscitarētur, hęreses surgerent, & demum vacillās ac suspecta sacrarū literarū efficeretur authoritas. Aut enī dissentirēt nouellæ trāslationes à cōmuni traductione, aut nō. Si primū cōtingeret, & fides nouellis illis interpretationibus tribueretur, dubio procul omnia redderentur suspecta, ac proinde periculosa. Si verò nō dissonarent, cur obsecro fierent? Adde quòd deficiente sacrarū literarū certitudine atq; intellectu, Catholica fides pessum itura est, quemadmodum viri doctissimi senserunt. At verò tanta translationum varietas tanto detrimento præambulum, exordiumq;

Nouas trāslationes periculosas esse

paritura putatur. Non igitur sine causa periculosa censetur. Deniq; si licenter talia moliri fas esset, profectò nec modus, nec finis vnquã trãslationibus adhiberetur, in immensum abiret progressus, quo nihil ineptius absurdiusq; fieri potest. At forsan dicis, Augustinũ non improbasse huiusmodi traductionũ varietatem, quę & multis grata quoq; esse dicitur. Sed distingue tempora, & concordabis dicta. Eo enim tempore, quo loquebatur Augustinus, non ita, vt nũc, explanatæ ab authẽticis, probatisque doctorib⁹ sacræ literæ erant, qua de re varietas tũ vtilis esse poterat, vt scilicet ex mutua collatione veritas magis patesceret, & quod in vna subobscurè dicebatur, per aliã ea in parte clariorẽ acciperetur.

Curiositas temporum istorum. Quod autem talia multis grata ferantur, non mirum omnino est. Tanta enim est hominum huius temporis leuitas atq; curiositas, vt instar Græcorum vetustorum, semper vel audire, vel dicere aliquid noui gestiant. *Act. 17.* Adde nunquàm seculum fluxisse, in quo nouæ insanię suborræ nõ sint. Necesse est enim, pro Christi sententia, scãdala oriri, cuius & Apostolus Paulus, hæreses esse oportere ait. *Matth. 18. 1. Cor. 11.* Quarum quidem vesaniarum (præsertim quando laxãt habenas, & voluptarium aliquid indulgent) fautores multos atque sectatores semper fuisse, dubium non est. Verùm vt hæc omnia temeritatum inuenta leuiter admittuntur, ita breui corruere solent. Sed iam nimis ab instituto digressi sumus, ea de re pedem referentes, cœptumque prosequentes, agamus de cęremonijs Cartusianis, primùm generatim de his, quæ tùm in officio Missæ, tùm in alió cultu diuino obseruantur: Deinde de his, quæ peculiariter in Missa seruari solent.

Quibusdam prælibatis, probatur multifariam, cærimonias non esse despiciendas. Deinde subiungitur peculiariter, cur Cartusiani se prosternant, cur terram osculentur, cur uenias cupiant, cur inclinationes faciant, cur preces diebus festis dicant, cur denique singulares cæremonias obseruent.

CAP. 4.

OBLOCVTOR.

DE vestris igitur cæremonijs agere cupiēs, nihil habeo quod primùm rectiùs dicere queam, quàm id ipsum quod Paulus olim Atheniensibus dixit: Per omnia (inquit) superstitiosos vos video. Addo tamen, deinde & ineptos, & singulares. Superstitiosos quidem, quòd nescio quibusdam cæremoniolis supra modum abundetis. Ineptos verò, quòd simiaticos asininosque gestus faciatis, qui vel seuero nimiùm Crasso (quem alij nunquam, alij semel dūtaxat risisse ferunt) risum excutere possent. Singulares denique, quòd alios, quàm vsus communis habet ritus, teneatis. Cur, quæso trita vestigia nō tenetis? Verùm vt peculiariùs res agatur, cur (precor) in terram frequenter ad aliena posteriora vos prosternitis? An ne vos caducus morb⁹ agitat? Puto si fouea vobis proxima foret, in eā vos tunc ageretis. Cur oscula quædā facitis, hoc est, vt verbis vestris agam, cur venias sumitis, & sordibus ora contaminatis? Cur caput dorsumque totum in morem aselli repandi inclinatis? Cur demum quasdam fastidiosas preculas singulis horis canonicis, diebus pręsertim festis, iugiter dicātatis? Hæc nō faceretis, si discretę deuotionis, synceræq; religionis formā haberetis Act. 17.

exploratam. PE. Has quæstiũculas planè iniurias dissoluturi, primùm de cæremonijs generatim agendũm putamus. Deinde quænã sit causa atque ratio cæremoniarum, quas ipsi faciunt Cartusiani. His enim discussis, nullus relinquetur in hac parte hæsitationi locus. Primũ aggredientes, altiusq́; repetentes, dicamus, hominem ipsum à summo rerum omniumopifice Deo cõditum ei cultũ latriæ (qui summus est) in supremi Dominij recognitionem exhibere debere. Ratio enim naturalis dictat cẽsetq́;, rei cuilibet necessariæ tempus aliquod deputandum esse. Vt igitur somno, corporaliq́; refectioni, alijsq́; id genûs corporalibus necessitatibus nõnũquàm pro ratione incũbendũ est, ita & spirituali refectioni. Quæ sanè res efficitur, dũ diuinis vacatur. Adde quòd ei honor atq; obsequium exhibẽdum est, qui condidit, conditũq́; conseruat, fouet atq; gubernat, demũ in quo est summa maiestas supremaq́; excellẽtia. At verò De⁹ ipse est, qui hominẽ cũ vniuerso toto creauit, creatũq́; conseruat, gubernat, ac summã excellentiã habet, ea de re nõ iniuria summo cultu ab homine est venerãdus. Venerãdus, inquã, nõ ex parte dũtaxat, sed etiã ex omnib⁹ quæ ab ipso Deo habet. Cũ igitur homo duplicẽ à Deo substãtiã (ex qua cõpactus est) acceperit, quarũ quidẽ vna interior est, quæ mẽs siue anima vocatur, altera verò exterior, quæ corpus nuncupatur, ratio flagitat, vt ex vtraq; parte, & conseqẽter ex omnibus viribus Deo pendat obsequium, & duplicẽ ei cultũ exhibeat, interiorẽ scilicet, & exteriorẽ. Interiorẽ quidẽ per fidẽ, spẽ, & charitatẽ. Vt enim Augustinus in Enchiridio Capite tertio ait: Deus colitur fide, spe, & charitate. Exteriorẽ verò, qui debet

Duplex cultus. Interior. Exterior.

debet interiori respondere, per obsequia gestúsque corporis, vt sunt inclinationes, prostrationes, cantus, laudes, & cætera id genus. At quoniam alia multa tribuit Deus homini, ex quib' cōflatus nō est, sed ei cohærēt, iuuantq; suapte natura, vt sunt extraria bona, quæ fortunæ dicuntur, eam ob rem debet interdum aliquid Deo ex his tribuere. non quidem propter indigentiam, sed in beneficiorū acceptorū recognitionē. Recognitionē, inquam, creationis, conseruationis, gubernationis, & supremæ maiestatis. Verùm enimuerò cùm religiosus (qui Dei cōtēplatione fluxa fortunæ bona destituit) non possit in hac parte vllū reipsa præstare obsequiū: superest, vt Deo mēte, corporeq; famuletur, & cū Psalmista dicat: Benedic aīa mea domino, & oīa quę intra me sunt, nomini sancto ei'. et iterū: Cor meū & caro mea exultauerūt in Deū viuū. Mēte aūt Deū colit, quādo debitā dilectionē, internāq; reuerentiā mētis exhibet. Corpore autem, cum vel ore, vel gestu, alijsq; exercitijs corporalibus cultū obsequiūq; impendit. Cultus enim corporalis bifariā dignè exhiberi Deo potest. scilicet ore, cum laudibus diuinis vacatur, officiūq; diuinū persoluitur: Et gestu quoq; alijsq; corporalibus exercitijs, quib' etiā Deo cult' exhibetur. Ipsius autem exterioris cultûs ac obsequij corporalis pars bona sunt ipsæ ceremoniæ, quæ pij ac religiosi quidā gestus sunt, ac cultus interioris protestationes ad religionē pertinētes, de quib' agere instituimus. Igitur dicam', cæremonias nec despiciendas, nec ridendas, quod prophani tamen ac inepti (quibus sacra omnia ludibrio sunt) facere solent, sed iustis de causis obseruandas esse. Inprimis quidem, quòd omnis lex natu-

Psal. 102. *Psal. 83.* *Corporalis cultus.*

naturalis,diuina,& humana cęremonias probet easque pro loco & tempore exhibendas censet. Siquidem(vt tetigimus)naturalis lex siue ratio dictat,diuinis obsequijs tùm mente,tùm corpore aliquando vacandum ,ac proinde quosdam pios corporis gestus.hos vel illos exhibēdos esse. Lex quoque diuina peculiatiùs hoc ipsum decernens, cęremonias probat, easque varijs in locis obseruari mandat. Nam vt inde aliquid tangatur,Genesis.xxvi.loquens Dominus ad Isaac,inter cætera sic ait:Daboque posteris tuis vniuersas regiones has,& benedicē tur in semine tuo gentes terrę, eò quòd obedierit Abrahā voci meæ,& custodierit præcepta ,& mandata mea & cæremonias,legesq; seruauerit.Et Exodi xij.loquens Moyses vice Dei ad populum,ita inquit:Cumque introieritis terram. quam Dominus Deus daturus est vobis, vt pollicitus est, obseruabitis cæremonias istas . Deuteronomij capite quarto.Quæ enim est alia gens sic inclita,vt habeat cæremonias iustaque iudicia ? Et capite quinto,Audi Israel,cæremonias atq; iudicia,quæ ego loquor in auribus vestris hodiè, discite ea,& opere cōplete , Et ne plura in medium afferendo,tædium pariam,varijs in locis, sacræ Scripturæ de cæremonijs agitur, easque Deo gratas esse ostenditur.Nam præmia obseruantibus, & supplicia negligentibus proponuntur. Quòd autē lege humana probentur,nihil dicere opus est,cùm omnes regulæ,ac instituta religiosa cæremoniarum plena sint. Sed aliter non reprobandas,sed acceptandas esse cæremonias,ostendamus . Enimuerò cęremoniæ ipsæ Deo ac Superis gratæ sunt, quas & Superos ipsos Deo exhibere solere, sacris in literis inuenimus

Gen.26.

Exo.12.

Deut.4.

Ibid.5.

mus. Nā in Apocalipsi legim⁹: quādo animalia ter Sāctus cantabant, seniores procidisse & adorasse viuentē in secula seculorum. Itaq; multifaciendæ sunt cæremoniæ, quas ipsi Deo Superi exhibent, sicque à nobis exhiberi quoque debere insinuant. Cur enim hæ cęremoniarum obseruantiæ sanctis viris reuelatæ, & sacris in literis relatæ sunt, nisi vt à mortalibus in hac vita peregrinātibus pro viribus obseruentur? Debet enim Ecclesia militans in his, quæ ad Dei laudem, cultum, obsequiumque pertinent, triumphantem pro viribus referre. Siquidem Moysi in figura huius dictum est Exodi. xxv. Inspice, & fac secundùm exēplar, quod tibi in monte mōstratum est. Quod & Ioannes in Apocalypsi significare voluit, cùm ait capite. xxi. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentē de cœlo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatā viro suo. Et sequitur: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitauit cū eis. Cùm igitur superi cæremonias (vt diximus) probent, despiciendæ ab hominibus non sunt. Porrò cæremoniæ ipsæ non reijciendæ, sed amplexandæ sunt, quòd Sanctos lectitemus eas obseruasse. Siquidem genu flexo nonnunquàm adorasse feruntur, quod Christus Dominus Lucæ xxii. fecisse legitur. Itidem sanctus Stephanus eius exemplo Actuum vii. Similiter Paulus cum suis discipulis Actuum xx. Qui & ad Ephesios tertio dicit: Flecto genua mea ad Deum patrem. Et ad Philippenses secūdo: In nomine Iesu omne genu flectatur. Interdum verò legūtur orasse in terram procidentes ac procumbentes. Hoc Christ⁹ Domin⁹ Matth. 14. fecisse narratur. Hoc & Petrus eius Apostolus, Luc. v. Et Ioannes cōdisci-

Apocal. 1.

Exod. 25.
Apoc. 21.

Ceremoniarum usus & in nouo & uetere Testamēto

discipulus eius, Apocal. 1. & 4. Quòd si de veteri instrumento aliquid desideres, vide Iosuæ ix. Iudith 4. & 9. Thob. xij. & ita alijs multis in locis. Aliquãdo quoq; Sancti ipsi inclinati seu curuati adorasse creduntur, quod Gen. xxiij. Exod. xij. Hie. viij. alijsq; sacræ Scripturæ locis affatim cõperies. Sic Magdalena se inclinans Angelos videre meruit. Io xx. Aliquotiens verò erecti ac stãtes supplicasse legũtur. Sic protomartyr Stephanus stãs, vidit Iesum stantẽ à dextris virtutis Dei, Actuũ vij. Sed & Christus Dominus post resurrectionẽ in medio Discipulorũ suorũ stetisse refertur, vt etiã stando nos orare posse ostẽderet. Hinc à die resurrectionis vsq; ad festũ sanctæ Trinitatis in Missa stantes oramus. Adde sanctã Dei Ecclesiã in hoc vitæ stadio militantem cæremonias obseruare, vt vel in hoc matrẽ in cœlesti regno triumphantem æmuletur. Quibus animaduersis, non sunt paruipendendæ cærimoniæ, cùm & viri sanctissimi eas obseruârint, & tã diligenter sacræ literæ meminerint, & Ecclesia quoq; obseruare soleat. Sed causas adhuc alias depromamus. Cærimoniæ ipsæ sunt deuotionis excitatiuæ. Quæ enim in solo pectore consistunt, non solent tantam habere vehementiam, sicut ea, quæ se foras produnt. Itaque deuotio interior (quæ si sola fuerit, frequẽter exilis ac torpens est) per gestus cæremoniarũ accendi augerique solet. Ad hæc cærimoniæ sunt religionis conseruatiuæ. Vt enim vinũ protinus efflueret, si frangerẽtur circuli, ita & defæcatũ religionis vinum fluere solet, quando cærimoniæ ipsæ, quæ velut quidam circuli sunt, spiritalia dolia, scilicet instituta regularia, continentes) dissipantur, minimeque obseruantur. Quid obsecro

Cærimonias deuotionis esse excitatiuas.

tot

tot religiones antehac eneruauit, nisi partim defectus contemptusque cæremoniarum? Quid plura? Cæremoniæ ipsæ satisfactiuæ sunt & solutiuæ. Satisfactiuæ quidem, quòd per huiusmodi exercitia laboriosa soleant piacula deleri. Solutiuæ quoque, quòd debitum Deo pensum, quod ei de corpore nostro tribuere debemus, per eas exoluamus. Denique cæremoniæ sunt fidei ac religionis (quæ intus latet) protestatiuæ. Siquidem fidem ipsam (qua corde credimus ad iustitiam, & ore profitemur ad salutem) per gestus cæremoniales exprimimus, ad Dei laudem nostræque fidei ac religionis declarationem, & tandem salutem perennem consequendam. Ro.10.

Qui igitur cæremonias despiciunt, prophani, iniurijq; ac irreligiosi cēsendi sunt. In quibus est quidā insanus adolescens, qui in Epistola quadam de tribus votis ad quendam fratrē Cartusiensem, cæremoniolas vocans, eas hominū ingenio cōfictas esse, Paulū eas dānasse, ad animū nihil facere, & demum contemnendas esse asserit. At ijs in verbis tria mendacia protulit, cùm cæremonias exhibere generatim, sit de dictamine legis naturæ, ac lege diuina, vt suprà docuimus. Deinde nullibi Paulus eas damnauit sed è diuerso probauit, docens quomodo viri capite nudato, mulieres verò tecto orare debeant, & cætera id genus. Tametsi legis veteris cęremonialia dicit Paulus ipse, tempore gratię minimè obseruanda, non tamen cæremonias Christianas damnat, sed solicitè & accuratè eas censet fieri debere. Porrò dicere eas nihil ad animum facere, est contra experientiam pugnare, quę docet, deuotionem, piamq; affectionem per eas augeri. Denique eas contēnere cōtemnendasque asserere, 1.Cor.11. *Quas cæremonias Paulus dānat.*

asserere,hominis est impij, irreligiosi,prophani,iniurij,ac de Christiana religione,pietateq́; ecclesiastica(quæ cæremonias passim in diuino cultu obseruat)perperàm sentientis. Hac igitur insania prophani adolescentis contempta,accedamus ad alios,qui & ipsi de cæremonijs malè merentur.In quibus(prò pudor)nonnullos inuenire est , qui vestem gerentes regularem , sed prophanam mentem habentes,eas despiciunt. Sed & tanta est quorundam insania,vt eis satis non sit eas ipsas nihilifacere,asininasq́; vocare, nisi & asini ipsi religiosos deuotos earum obseruatores derideant . Heu teterrimum genus monachorum. Alios autem offendas,qui nō tāta dementia agitantur ,vt religiosas cæremonias rideant,verùm eas obseruare palàm vel negligunt,vel erubescunt. Sed attendant,qui huiusmodi sunt,illud verbum Christi tremendū,
Luc.9. quod Lucæ ix.habetur. Qui me erubuerit (inquit)& meos sermones,hunc filius hominis erubescet in maiestate sua,& Patris,& Sanctorum Angelorū At verò cùm eos carpimus (& iustè quidem) qui cæremonias ipsas vel subsannant, vel despiciunt,vel negligunt,vel erubescunt,nō putamus eos à reprehensione immunes esse,qui in ipsis religiosum, debitumq́; modum nō tenent,cùm tamen rebus omnibus modus adhibendus sit. Siquidem nonnulli supra modū cęmoniosi sunt,qui ita profundè caput inclinant, vt genua sua osculari velle videantur . Qui & tolerandi forsitan essent , si cæteros ad eam superstitionem impellere non contenderēt. Quis obsecro, docuit tantam inclinationem faciundam esse?Quis vel mensuram,vel regulam huiusmodi dedit ? An quia isti cæremoniosi , siue

super-

superstitiosi ita faciunt, etiam cæteris faciundũ est? Enimuerò si ita obseruandum vniuersaliter foret, planè vel baculus, vel aliquid huiusmodi eis tribui deberet, quo mensuram imponerent, exemplumque darent, ac docerent, quàm profundè omnibus inclinandum esset. Sed hęc missa faciamus, dicentes modum in omnibus obseruandum esse, quem alij quidem non obseruant. Sunt enim, qui à prędictis longè dissentiẽtes, nullam inclinationem faciunt, quando tamen reuerenter inclinandum est, sed caput dũtaxat mouent, idque adeò pusillũ, vt quasi deridere imagines, vel capitis signo ad se vocare videantur. Alij denique reperiuntur, qui nescio quos insuetos ineptosque gestus palàm facere non verentur, quibus etiam graues homines ad risum prouocare, & seipsos ridiculos facere solent. Hæc autem omnia à probo religioso vitanda sunt, & fugienda. Nec palã aliquid faciendum, quod consuetum in congregatione non sit, & reuerentiam modumque debitum tollat. Alioqui vel superstitiosum, vel gloriosũ, seu inane, vel ridiculum reputabitur. Sed iam satis de cæremonijs generatim disseruimus, nunc peculiariter de his agamus, quæ inter argumentandum præpositæ sunt. Inprimis de prostratione. Qua in re dicimus, Cartusianos in terram se iustis de causis prosternere solere: Prima quidẽ, vt profundiùs, ac totis viribus Deo seruiãt, & plus ei, quàm mortali principi impẽdi solet, reuerẽtię exhibeant. Vidẽt enim, genua coram principibus, etiam ad terram vsque flecti: ea de re dignum putant, vt aliquid plus honoris Domino dominorum tribuãt. Proinde ad terrã se deijciunt. Deinde vt nõ corde tantùm, sed cor-

Singularitem uitandam.

ſed corpore quoque ipſo profundiſſimam obſeruent humilitatem, animaduertentes altiſſimū humilitatis profunditate propoſitum ſe arripuiſſe, eaque de re geſtus humillimos obſeruare ſe debere. Sed & ſe proſternentes, terram ſimul oſculantur, vt priſcorum patrum veſtigia ſectētur, quos terram deoſculatos fuiſſe nō ignorāt.

Gen. 3. Deinde proſtrati terræ labia figunt, vt ſe terrā cineremque eſſe, ac proinde in terram ſe reuerſuros, inſinuent. Inſuper vt ſuperbiam eſſe fugiēdam, nullamque rem, quātumuis abiectam, eſſe ſpernendam, hoc modo oſtendant. Oſtendant, inquam, rebus infimis Dei cōtēplatione humiliter adhærendum, ne contingant eis miſerè, perpetuumque ſubijci: Denique ſpeciales ob

Cap. ſeq. cauſas interdum ſe proſternunt, terramq; oſculantur Cartuſiani, quas cùm de Miſſę cęremonijs agetur, tractabimus. Itaq; de venijs agam⁹, quas in genere duplices eſſe cōperimus, ſ. erroris, & deuotionis. Erroris venias dicimus, quas capimus, cum vel in officio diuino errorē ſiue defectum cōmittimus, vel etiam alios errare facimus: tunc enim veniā ſumimus, hoc eſt, pro admiſſo errore ſupplicātes formas oſculamur. Deuotionis verò ac reuerentiæ venias nūcupamus, cum non pro erroribus, ſed pro deuotione maiori ac reuerētia quādoq; formas oſculamur, quod quando fieri debeat, noſtris ſtatutis cautū

Ca. 36 p. par. 2 § 18. & ſeq. & alibi. reperitur. Hoc autē generatim facimus, vt maiorem reuerentiam exhibeamus, & deuotionē magis accēdamus, quæ maiori curę nobis eſſe debet, quando ea, quæ præcipuo honore digna ſunt, in cultu diuino occurrunt, vtpotè dū ſanctā Trinitatem, vel Spiritū ſanctum inuocamus, cū venerabile Sacramentum altaris adoramus, dū

virginē

virginem sacratissimam Mariam salutamus,dū alia denique id genus in officio diuino se ingerunt. Peculiariter autem venias ore sumimus,vt venias à summis Pontificibus nobis concessas mente capiamus,putà quando in matutinis dicim'. Te ergo quęsumus,vel in Missę pręfatione gratias agentes,dignum & iustum est,respō demus. Sed jam de inclinationibus disseramus, quæ in genere bipertitæ videntur. Quædam enim modicæ fiunt,reuerēter tamē. vtputà quādo nomen Iesus & Maria dicitur. Alteræ verò pleniùs exhibentur,dū caput scilicet, dorsumq; simul reuerenter inclinantur. Quæ cùm non solis Cartusianis,sed etiam alijs religiosis conueniant,non est hic diutius insistendum. Satis ergo sit dixisse, inclinationes huiusmodi fieri solere,vt a religiosis,instar boum,ceruice, more quoq; equorum atque asellorum,dorso Domini iugum feratur,eique prorsus obediatur dicēti,Tollite iugum meum super vos:& deniq; vt corpus ipsum curuantes, maiorem Deo reuerētiam exhibeant,cui plus quàm seculares se deuinctos esse meminerunt. Iam verò de precib', quæ in horis Canonicis dicuntur,subnectamus. Qua in re censent nōnulli,eas diebus festis reticendas esse,quòd & illis diebus diuinus cult' sit prolixior,& potiùs gaudendū, quàm mœstis precibus tunc incumbendum sit. Proinde multi theologiæ professores,partim seculares, partī regulares in quadā Benedictina domo propterea congregāti,censuerunt has preces, cū alijs quibusdam additionibus(quas pater Benedictus non indixit) relegandas esse. Verùm vtcunq; res habet, Cartusianis tamē secùs agēdū est , quippe qui per regulam suam ad preces Matth.11.

diebus

diebus etiam festis dicēdas obnoxij sunt. Quod non temerè fieri videbitur, si & iustæ causę ad id concitantes voluantur, & modus in eis dicēdis obseruetur. Sunt enim qui ita lentè ac fastidiose dicunt, vt halitum perdidisse videantur, cùm tamen submissè ac rotundè dici debeant, nec pausa debeat in tam breuibus responsiunculis fieri. Qui sanè modus si diligenter obseruetur, nullus iustę reprehensioni locus superesset, cùm iustis causis, vt prælibauimus, Cartusiani ad id moueantur. Inprimis quidem, vt mente teneant, statum pœnitentialem (quem huiusmodi preces, sub lugubri quidem cantu dicendæ, referunt) iugiter ac perseueranter sine vllo penitus interuallo tenendum, ac nullo vnquam tempore deserendum esse, quàmdiu vita comes affuerit. Deinde vt intelligant, nullum plenum festum, nullamq́ue solennitatem vndecunq; iucundam in hac calamitosa vita haberi posse, eade re ad supernæ festiuitatis gaudia iugiter anhelandum, suspirandumq́ue esse. Insuper vt assiduè iuuent miseros peccatores, qui vsque eò temeritatis ac infœlicitatis progredi solent, vt plus vitiorum diebus festis, quàm alijs faciant. Qui enim diligenter lustrare voluerit, inueniet tandem, communem populum pauca diebus profestis piacula admittere. At verò vbi ad diē festum peruentum est, prô dolor, impietatis habenas laxari, licenterq́ue vitia committi, imò verò quò maiora sunt festa, eò grauiora flagitia passim fieri solere, quæ vt arceantur, preces à Cartusianis porriguntur. Denique sedula mēte volutantes Cartusiani, grauiores tētationes diebus estis, quàm alijs, ab eo qui tentat', suscitari solese, quæ non solùm malos, sed etiam bonos

In Festis maiora cō mitti piacula.

viros grauiùs infestant, deuotionem perturbant, reuerentiam impediunt, & demum sacros dies violant, contaminantque turpiter, pro omnibus preces fundunt, vt omnes spiritalibus armis protegere, & dierum quoq; sacrorum honorem pro virili conseruare queant, scientes ea, quæ perperàm diebus illis aguntur, grauiora esse. Quibus animaduersis, liquet quã rationabiliter Cartusiani diebus festis preces dicant. Liquet, inquã, quàm iustis causis suas cęremonias obseruēt, ac proinde, quàm futiles, mi Oblocutor, obiectiones abs te prĩcipio adductæ fuerint. At quoniam ipsos Cartusianos etiam insimulas, quòd cæremonias quasdam à communi ritu abhorrētes obseruent: respondemus, Cartusianos tria cæremoniarum genera obseruare solere, scilicet communes, speciales, & peculiares. Sunt enim fideles, religiosi, & Cartusiani. Inquantùm ergo fideles sunt, quasdam communes cum secularibus & religiosis cæremonias habent, vt sunt capitis nudatio, tunsio pectoris, genuum flexio. Inquantùm verò religiosi, quasdam speciales sibi, cęterisque religiosis duntaxat conuenientes obseruant, vt est capitis, dorsique inclinatio. Inquantum verò Cartusiani, quasdam sibi peculiares vendicant, quemadmodum est, in terram se palàm prosternere, terram osculari Sed cur ita? Nempe vt qui religionem à cæteris discretam, eamque arctiorem, humilioremque sectantur, discretas quoque cæremonias habeant, quæ & humiliores sint & rigidiores. Non igitur temerè hanc humilem cæremoniarum singularitatem elegerunt. Sed iam, si tibi ita videtur, de cæremonijs, quæ in Missa obseruantur à Cartusianis, agendum est.

Cæremoniarum genera tria a Car. obseruari.

De cæremonijs, quæ à Cartusianis in Missa peculiater obseruantur, quarum rationes etiam afferuntur. CAP. 5.

OBLOCVTOR.

PLacet illas aggredi cæremonias, quas vos Cartusiani in illo venerãdo Missæ officio citra causam ac superstitiosè seruatis. Quid enĩ obsecro, causæ est, cur celebrantes cõuentualiter, solo Diacono contenti, nunquam Subdiaconum adhibetis? Quid, inquam, non ante faciem altaris (vt communis mos habet) sed ad cornu ipsius confessionem facitis? Cur insuper omnes Gloria in excelsis, & Credo in Deum simul cantatis? Cur etiam dum dicitis: Et homo factus est, in facies vestras ruentes, ad terrã vos prosternitis? Cur capite velato, dorsoque inclinato Sãctus canitis? Cur visa hostia, vos statim prosternitis? Cur post eleuationem corporis non etiã calicẽ leuatis, vt videri ab hominibus possit? Cur facta consecratione surgentes, caput velatum tenetis? Cur dicto semel Agnus Dei, iterum vos in terram deijcitis? Cur, obsecro, ter Agnus Dei continuatim, more communi, non dicitis? Cur demũ in fine Missę, nec benedictionem datis, nec aliud quicquam subnectitis? Hoc enim vos singulares planè conficit. PET. Multa rogans, multa respõsa quęris, liuido quidem pectore indignã, scitu tamẽ dignissima. Ea de re postergato liuore, seriatim sigillatimque respondere certum est. Inprimis quòd quæris, cur in Missa conuentuali subdiaconũ nõ adhibem⁹: breuiter respõdemus, solum Diaconũ pro sacer-

ſacerdote iuuando prorſus ſufficere, eapropter ſubdiaconum non eſſe addendum, à nobis præſertim, qui multam cùm in omnibus, tùm in cultu Diuino humilitatem ſeruare, & ea, quę vel ſuperflua, vel alta ſunt apud homines atq; magnifica, refellere debemus. Deinde quòd interrogas, cur ante faciem altaris, Confiteor nō dicimus: Nempe quòd honeſtius putamus, faciē ad eos conuertere, quos confitendo alloquimur, quàm dorſum eis præbere. Deinde quòd aptius ſit, per confeſſionē priùs ſe purgare, & ad rogādum pro alijs ſe inprimis aptum reddere, quàm prima fronte ſe ante faciē altaris ſiſtere, quādoquidem ſacerdos in medio altaris conſtitutus, ſe inter Deū, & populum mediatorē ponit. Vt ergo mediator aptus ſit, rectius eſt, vt anteà cōfeſſionem alibi faciat. Inſuper quòd ſciſcitaris, cur Gloria in excelſis, & Credo ſimul ab vtroq; choro cantentur: dicim⁹, huius rei duplicē eſſe cauſam, quarū vna ſatis aperta eſt, quòd.ſ. multis in domibus pauci ſint monachi, qui propter eà decēter atq; alacriter pro voto nō poſſent alternatim Hymnū tam iucūdū cātare. At dices, ſaltem in domibus copiam monachorū habētibus alternatim cātandum eſſet, dici enim ſatis alacriter tunc poſſet. Reſpondemus vniformitatem vſque adeò Cartuſianis placere, vt vno eodemque ritu velint cultum diuinum vbiq; perſolui. Vt ergo alacrius reſonantiuſq; cātetur, ſimulq; ſeruetur vniformitas, alternatim nō cātatur. Altera verò cauſa peculiaris, eſt huiuſmodi. Simul Gloria in excelſis cantatur, vt cōcentus angelicus referatur, ac innuatur, Angelicos ſpiritus hymnum illum concorditer, nato Domino, ob maiorem lætitiam exprimedam,

simul decantasse.Lu.secundo,& cōcorditer quoque in cœlesti gloria cantare solere.Credo quoque vnà cātatur,vt intelligatur,catholicā fidem, quæ in symbolo continetur,vnam esse,& ab omnibus vnanimiter esse tenendam , nec aliquid diuisionis ,vel alterationis in ea admitti debere:deinde vt insinuetur,ipsum Symbolum ab omnibus Apostolis simul cōcorditer cōfectum fuisse.Porrò quòd rogas,cur nos prosternim⁹,dū dicitur:Et homo factus est:tibi dicim⁹, nō citra optimam causam peculiariter id effici solere. Siquidē animaduertentes idipsum,quod tūc canitur,tantæ diuinitatis,tantæ admirationis, tātæ cōmoditatis,tanti honoris,tantæq; beneuolētiæ esse,vt nulla mens complecti , nulla lingua cōsequi possit,cū,pro Augustini sententia,in rebus per tempus ortis non fuit maior gratia, quā quòd Deus fieret homo, & homo De⁹: quid aliud,quęso,meli⁹ facerēt Cartusiani, quā gratias agētes,& vices vtcūq; repēdētes,seipsos in terrā funditùs deijcere?Enimuerò descensus ille, quo Dei filius in terrā descēdit,illa(inquā)dignatio, qua Deus homo fact⁹ est, illa demū exinanitio, qua maiestas ita est inclinata,vt acciperet serui formam,tā mirablis , tam dulcis,tam amorosa, pieque deuotionis excitatiua Cartusianis est, vt non solùm prosternere eos faciat, sed etiam interdum pias lachrymulas excutiat. Neque verò sola prostratione contenti sunt , sed & terram deuotè osculantur.At fortè rides, & quæris cur hoc?Nempe vt humiles Christo Redēptori gratiæ agātur, simulq; in memoriā reuocetur,quēadmodū Christus terram nostrā de terra virginali sumere,terrāq; discurrendo, laborādo,sudādo sacris pedibus calcare, Patrēquoq;cœlestem orando,

orando, genua ſuper eã flectere, toto corpore ſe proſternere, humiliterq; oſculari, pretioſiſſim ũ inſuper ſanguinem pro noſtra redemptione in eã fundere, & demũ guſtata morte in ea ſepeliri dignatus eſt. Si hæc Chriſtus Dominus fecit, quid eſt prophane quod rides, cũ me ſeruulum, imò vermiculũ talia piè voluentẽ, terrã oſculari vides? Cur & ipſe ſimiliter nõ facis? An os tuũ ore totoq; corpore Chriſti dignius putas, qui ſuo tactu terram dedignatus non eſt? Sed alia tãgamus. Dũ Secretæ à ſacerdote dicũtur, interim ſuper ſedes noſtras inclinati perſeueram', vt eo in ſilẽtio orante, nos quoq; ſilentes oremus, & collecta mente humiliatoq; corpore profundiores preces cõcorditer ad ſacerdotem ipſum pro ratione tẽporis ac officij faciamus. Poſt præfationem verò, in qua de Angelis mentio fit, Sanctus canentes operto capite ſumus, vt ſcilicet Angelos ipſos imitemur, à quib' ipſum Sãctus primũ habuimus, & eos velata facie cecinïſſe legimus Eſaiæ vi. vbi dicitur, duab' alis velabãt faciẽ dicẽtes, Sanctus, ſanctus, ſanctus. Siquidẽ vt dicunt Hebræi referẽte Lytano, Seraphin duas alas ſupra capita habebãt, quib' caput velabãt. Vt hoc igitur ſignificent Cartuſiani, capita ſua non alis (quibus carent) ſed caputijs ſuis velant. Tunc quoque incuruantur ſeu inclinantur Cartuſiani, vt imitentur Seniores vigintiquatuor, de quibus Apocalypſis quarto habetur, qui cùm ter Sanctus à quatuor animalibus ſenas alas habẽtibus, cãtaretur, procidebant ante ſedentem in throno, & adorabant viuentẽ in ſecula ſeculorũ. Itaq; vt eos pro virili referant, tunc incuruati laudẽ Deo cõcinunt. Simul autem vtrunque tum faciunt ipſi Cartuſiani, hoc eſt, capite Eſa. 6. Apoc. 4.

 operto,

operto, & incuruato simul corpore Sanctus cãtant, Deumque adorant, vt insinuent, vtrumque testamentum connexum esse, sibiq; mutuò respondere, ac pariter vtriusque (quantum religio Christiana flagitat) obseruatores se esse. Sed reliqua prosequamur. Ad eleuationem corporis sacri capita nudamus, statimq; facta adoratione proni in terram labimur. Cur autem capita nudemus, non est magnopere vestigãdum. Hoc enim communem morẽ sectãtes facimus, vt debitam venerabili sacramento reuerentiã exhibeamus, simulq; vt illos vigintiquatuor Seniores imitemur, de quibus in Apocalypsi quarto capite agi diximus, qui postquã Sanctus dixissent, ac sedentem in throno adorassent, mittebãt, hoc est, deponebant coronas suas ante thronũ, dicẽtes: Dignus es Domine, & cætera quæ sequũtur. Ita & nos postquàm Sanctus diximus, tunc capitia nostra mittimus extra capita, vt adorantes dicamus: Adoramus te Christe, & benedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum, vel aliquid eiusmodi. Post eleuationem verò sacramenti, mox in terrã prosternimur, quod inprimis facimus, quòd sciam⁹ calicem iustis de causis non ita leuandũ, vt videri possit. ea de re frustrà expectandũ nõ putamus. Deinde vt Sanctos imitemur, qui postquã Deũ vidissent, faciem aperiebant, proniq; in terrã decidebant. Sic enim Abrahã viso Domino, pro-
Gen. 16. n⁹ cecidit in faciem. Sic Moyses & Aarõ ceci-
Num. 16. derunt in faciem proni, postquàm eis Domin⁹
Matth. 4. locutus fuisset. Sic & tres discipuli visa transfiguratione Domini in monte Thabor, in facies
Apoc. 5. suas ceciderunt. Sic & quatuor animalia, & viginti quatuor seniores (de quibus diximus, post-
quàm

quã apertus fuisset liber, ceciderunt corã Agno, habentes singuli citharas, & quæ sequũtur. Vt ergo sanctos referãt Cartusiani, adorato Domino, visoque Agno, qui sub sacramento mirabiliter, veraciterq; latitans, spiritalibus oculis videtur, proni in facies suas corruunt. Denique hoc ipsum faciunt, vt meliùs se colligãt, & intimiùs eleuationem Domini nostri in cruce (quã venerabilis sacramenti eleuatio, designat) contẽplentur, cõtemplantesq; gratias humiliùs ac profundiùs agant. Cæterùm cur facta cõsecratione, calicem altè non leuant Cartusiani, ratio multifaria assignari potest. Inprimis quidem, quòd populum nõ habeant Cartusiani, cui calicẽ ostẽdere habeant. Quòd si dixeris, Conuersos adesse, quibus ostendendus esset: Respondetur, Cõuersos diebus festis duntaxat adesse, & minùs quoque dignos sacerdotibus esse, càpropter nõ oportere Sacerdotes ipsos suũ ritũ propter eos immutare, quẽ iustis de causis obseruant, quas prosequamur. Altera igitur causa nõ ostẽdũt calicem, vt insinuẽt, cum eleuatur calix, speciẽ sanguinis non videri, siquidẽ species sanguinis nõ videtur, sed calicis dũtaxat. Porrò nõ leuãt calicem altiꝰ Cartusiani, propter periculũ effusionis sanguinis, quæ ex altiori eleuatione contingere facile posset: quandoquidem inter eos sunt interdum senes tremuli, qui vix citra huiusmodi periculũ altiùs leuare possent. Dicis, iuuenes hoc sine periculo facere posse. Fateor id quidẽ, sed fraternitatis cõformitas hoc nõ sinit. Tanta siquidem inter eos vniformitas (fratres enim sunt) vniuersaliter esse debet, vt nihil regulariter à quoquam fieri debeat, quod alijs facere citra periculum non liceat.

Eleuatio sacramenti quid significat.

Adde quòd propter huiusmodi periculum effusionis dicitur cessasse Ecclesia, fideles suos sub vtraque specie communicare. Itidem nonnulli mendicantes feruntur, propter huiusmodi periculum deuitandum, non debere priuatim calicem nisi vsque ad nasum eleuare. Cur ergo nō licebit Cartusianis, propter huiusmodi periculū, ab eleuatione calicis altiori abstinere? Qui enī volunt, ad nasum vsque leuare possunt. Insuper hunc modum obseruant, vt significent, totū Christum in crucem subleuatum fuisse, quā erectionem cùm satis per hostiæ eleuationē exprimant, non videtur opus & calicem leuare. Ad hæc formam huiusmodi tenent Cartusiani, vt significent, totum Christum sub hostia (quā leuant) realiter veraciterque contineri, nihilq; plùs sub vtraque specie, quàm sub altera tantū esse Diuersas quidem species fatentur, sed idem prorsus continere non dubitant. Vt igitur hoc significent, veritatemque sacramenti profiteātur, fidem corroborent, simpliciores imbuant, & demum adorato Domino sub hostia contēto, alia adoratione, nisi forsan mentali, opus non esse, talem ritum obseruandum putant. Deniq; hoc ritu vtuntur, vt doceant, non esse necesse, Catholicos omnes sub vtraque specie communicare, quod tamen hæretici nonnulli pertinaciter asserere præsumpserunt, non intelligentes facultatem communicandi sub vtraque, vel altera tantùm specie, arbitrio Ecclesiæ datam à Christo fuisse, quæ videns pericula multa faciliter contingere posse, si laici sub vtraque specie communicarent, ritum pristinum deseruit, tandemque iustè censuit, sufficere laicis, sub specie panis dūtaxat sumere. Sacerdotes verò, qui

citra

citra periculum vtroque modo suscipere queũt, sub vtraque specie communicare debere, vt scilicet totum, quod consecratum est, à sacerdote sumatur. Hæc igitur Cartusiani innuere, & cẽsuram, ritumq; matris Ecclesiæ probare, ac demum hæreses confutare volentes, solam hostinon autem calicem, altiùs suis in domibus leuare consueuerunt. At verò ne forsan vel murmur, aut scandalum apud seculares hæc secretiora mysteria non capientes, suscitetur, cũ extra conuentus suos celebrant, communem aliorum ritum in calicis eleuatione, alijsque cæremonijs (ita iubentibus statutis) obseruant. Quapropter non est cur taxari possint, quippe qui ritus aliorum non reprobantes, sed suos iustis de causis approbantes, in eadem fide, charitate, ac deuotione cum cæteris conuenientes, perseuerant. Adde quòd vnusquisque in suo sensu abũdet, quòd in his, quæ ad salutem necessaria non sunt, vsquequaque curandum non est. Sed alia subiungamus, dicentes Cartusianos facta consecratione surgentes, caput operire solere, quod inprimis efficiunt, vt aptiùs liberiusque contẽplandis dominicę passionis mysterijs (quæ interim à sacerdote verbis, signisque referuntur) incumbere possint. Enimuerò liber aspectus profundæ meditationi impedimento multo esse solet. Solet & varias hinc inde leuium cogitationum causas afferre. Eam ob rem faciem suã (quoad fieri potest) velant Cartusiani, vt profligatis occasionibus possint faciliùs tantis mysterijs vacare, quæ mentem collectam flagitant. Deinde caput tegunt, & faciem (vt ita dixerim) obtenebrant, vt hoc modo repræsentent ea, quę post eleuationem Christi in cruce contigerunt.

1. ter. cap. 58.

Rom. 15.

Siquidẽ

Matth.17. Siquidem tenebræ factæ sunt in vniuersam terram vsque ad horam nonam, & obscuratus est sol, & velum templi scissum est medium, Lucæ

Luc.23. xxiii. & multa quoque alia tum facta fuêre, de quibus Euangelistæ meminerunt. Vt igitur tenebras huiusmodi, aliaque id genus referãt Cartusiani, & cum ipsis quoque rebus insensibilib' patiẽti Domino compatiantur, se quãtum possunt velant, &, vt ita dixerim, obtenebrant. Verùm ad alia transeuntes, respõdeamus, cur statim post Agnus Dei semel dictum, alia nõ cõtinuò subiungant, sed statim in terrã se prosternant. Hæc nempe faciunt, vt sacramentũ ipsum deuotiùs, humiliusque spiritaliter suscipiãt, quo tempore sacerdos vtroque modo, hoc est, sacramentaliter spiritaliterque recipit. Deinde vt amplioribus laudibus ipsum venerabile sacramẽtum prosequãtur, gratiasque vberiores agãt pro immẽsis beneficijs, quæ decẽter laudãtibus ac honorãtib' cõferri assueuerũt. Deniq; vt quod superest meditãdum de Christi passione, illud tunc cõtemplari possent illi ipsi, quibus gratia huiusmodi peculiariter datur. Intelligũt enim, omnia dominicæ passionis mysteria, quantum certè fert officij temporisque breuitas, in re diuina siue Missa per verba, cruces, vestes, & signa repræsentari. Vt ergo hęc pro virili meditẽtur, prostrationes faciũt, illasq; captãt cõmoditates. Hæc sunt igitur, quę ad prostrationẽ tũc faciendã Cartusianos impellũt. Quod autẽ quęris cur eã statim post primũ Agnus Dei faciunt, in prõptu causa est: quòd si differrẽt, & ter Agnus Dei cõtinuatim decãtarẽt, tempus ad ea quę dicta sunt nõ satis esset. maximè cũ suscepto sacramẽto surgere habeãt, ad ea quę supersunt decãtanda

tanda. Itaque prudenter duplex Agnus differunt, vt & tantis mysterijs vacent, & postmodùm apto tempore (cùm scilicet communione sumpta sacerdos reliqua prosequitur) decātent. Sed dices, possent Cartusiani ter Agnus continuatim dicere, & postmodū se prosternentes, huiusmodi rebus contemplandis, quàmdiu vellēt, incumbere. Respondemus, id decenter fieri nō posse. Inprimis quidē, quòd iam totū penè susceptum esset à Sacerdote sacramentum, antequàm Agnus ter dictū foret. Itaq; nec sacerdoti cōmunicanti, nec suę deuotioni sufficiēter responderent. Deinde celebrantē tardare facerēt. quod vitandum est, vbi aliter prouideri potest. Deniq; causæ illæ, propter quas duplex Agnus differtur, locum nō haberent. His igitur de causis, nec prostratio differtur, nec triplex Agnus continuatim dicitur, sed vno dicto prosternuntur Cartusiani, & surgētes duplex Agnus subiūgūt. Subiungunt, inquā, dum Sacerdos alia perficit, quæ ad mysterij consummationem pertinent, vt significent, consumpto sacramēto, Agnum Christum nō esse consumptū, sed veraciter in cœlo regnantē. Quē alloquētes, vt sui misereatur, flagitant. Subiungunt, inquam, Agnus, vt insinuent, eum non ita virtutem suam vllis alligasse sacramentis, quin & sine illis misereri, peccataque tollere possit. Itaque consummato sacramento, iustis de causis Agnus dicunt. Sed quare duplex? Nempe inprimis, vt ritum communē, quoad numerum, sectantes, trina vice dicāt. Deinde bis ab Agno immaculato misericordiam petūt, vt denotent, absolutè maiorē ipsius potestatē esse, quàm eā, quæ virtute sacramentorum confertur. Deniq; vt significent,

Christo

Christo iam in cœlo regnante (quod sacramẽti consummatio significat) pluries Agnus dictum fuisse, quàm dum in terras diuersaretur. Videre enim est in Apocalypsi, quàm frequẽter ipsum Agnus post Resurrectionem Ascensionemque Dominicam repetitum sit, cùm tamen legatur
Ioan. 1. à diuo Ioanne Baptista semel tantùm dictum: quando scilicet adhuc in terris agnus ipse Christus nostram operaretur salutem. Sed huiusmodi quęstiunculis finem imponentes, dicim' Cartusianos in fine missæ pro benedictione faciunda se non vertere, quòd nullus assit populus, cui benedictionem largiri debeant. Si enim extra conuentus suos celebrarent, ritum communem obseruarent. Itaque non sunt propterea conuellendi, quemadmodũ nec vellicandi sunt, quòd Euangelium, In principio erat verbum, in calce Missę nõ subiungant. Siquidem ipsum in fine nudę Missę, quam de beata Maria singuli singulis noctibus dicunt, addere solent. Itaque postquàm celebrârunt, non ipsum In principio, sed aliquam horarum partem dicere solent. Quòd aptius esse putatur, vtpotè quòd minus tędij à fratribus vnà celebrantibus afferat. Hæc igitur cùm temerè non faciant, nõ sunt indeuoti propterea censendi. Sed quomodo de indeuotione taxandi essent? quippe qui multam, vt diximus, reuerentiam diligentiamque rebus diuinis impendant. Adde quòd impensiùs sacramentum altaris venerabile magno iugiter honore prosequuntur, vtpotè qui pallas, indumenta, corporalia, calices, aliaque id genûs semper mundissima habeant. Itidem mũdissimas, cãdidissimásque hostias faciant. Vinum si quod habent defæcatissimum, in honorem tanti Sacramenti propi-

propinant,duos quoque in Missis, etiam priuatis(si facultas patitur)cæreos accendunt, & denique alia reuerentiæ ac deuotionis præcipuæ signa exhibent. Adde,inquam,quòd Deiparam virginem magnis assiduisque obsequijs colunt, cuius horas quotidiè persoluentes,nudum quoque Missæ officium singulis noctibus dicunt, commemorationem penè iugiter de ea faciũt, & sabbatis nihilominùs ampliori honore eam prosequuntur. Nec iniuria. Patrona siquidē eorũ est ac peculiaris adiutrix, quæ & multa eis frequētissimè beneficia contulisse certò scitur. Adde denique,Cartusianos penè iugiter pro defunctis deuotas preces fundere, & viuos nihilominùs nulla vnquam obliuione delere. Quibus animaduersis,temerarius esset,qui de indeuotione eos argueret. Sed iam exercitijs ad cultũ diuinum(de quo in prima constitutionum Cartusianarum parte agitur) pertinentibus, satis discussis, ad alia Cartusianorum exercitia seu occupationes,quæ potissimùm aliam statutorum partem concernunt ,tandem accedamus. Fateor adhuc multa dici posse de his, quæ ad dignam Missæ celebrationem,& inprimis ad sufficientem præparationem exiguntur. Sed quoniam hæc,cōmunia non plùs Cartusianos quã alios tangunt,& passim à Doctoribus ita tacta sunt , vt plùs iam desideretur diligens obseruãtia,quàm scientia:eam ob rem (vt diximus) ad alia exercitia transeamus.

Quintus secundi libri, & vltimus Tractatus, in quo de alijs exercitijs , siue occupationibus Cartusianorum agitur,in quibus præcipuè sunt vota.

Summa-

Summatim propositis alijs exercitijs Cartusianis, & obiectionibus quibusdam adductis, agitur, cur diuina præcepta Cartusianis statutis inserta non sint. Item quid contineat professio monastica, & demum de ipsius professionis partibus, hoc est, uotis monasticis, generatim subiungitur. CAP. 1.

OBLOCVTOR.

QVænam sint illa reliqua exercitia, quibus se Cartusiani exercent, inprimis scire gestio. PET. Si illa vel summatim vel vbertim tetigero, nunquídnam obmutesces, aut contentus eris? Minimè quidem. Verùm tibi mos nunc gerendus videtur, ne vel exiguã calumniæ causam in conflictûs fine prætendere queas, si tibi sciscitanti nihil responderó. Itaq; vt quæstioni tuæ faciam satis, se exercent Cartusiani in diuinis præceptis, in votis quę sua labia distinxerũt, & per solẽnẽ professionẽ se obstrinxerũt Domino reddendis, aduersisq; impedimentis procul arcendis: se, inquã, exercent in statutis siue institutionibus regularibus, potissimũ verò in cellæ silentijq; censura iugiter obseruanda. Se porrò exercent in labore corporali, vbi opus est: denique exercentur varijs huius procellosæ vitæ fluctibus, varijsq; tentationibus, quibus repellendis nõ minimus labor esse putatur. OBL. Apágesis. Hæc paucula mihi satis sunt. Iam apertas fores video: non est proinde cur incassùm vltrà pulsare habeã. Ingrediar igitur, & aggrediar, & in exercitijs huiusmodi Cartusianorũ votiuis prorsus improbãdis ante omnia meipsum exercebo. Inprimis cùm nullam de pręceptis diuinis mentionem faciant Cartusiana

siana statuta, nónne palàm est, tuos Cartusianos nullo iacto fundamēto ædificare (diuina enim præcepta religiosæ vitæ fundamenta sunt) & principale deserentes, accessorio inhærere? Nónne ista primò curanda fuerant? Nónne de amore Dei & proximi debuerant statuta tua tractare, more saltem Benedictinæ Regulæ, quæ multa de lege diuina decerpsit probæ vitæ instrumēta? Deinde professionē ipsam, qua tui se Cartusiani votis obnoxios faciunt, ineptā esse, nullo labore cōficere possum. Siquidē de castitate, & paupertate nihil meminit, quæ tamen essentiales votiuæ religionis partes esse dicuntur. At contrà quædā à religione, cōmuniq; professione peregrina s. stabilitatē, & morum correctionem amplectitur. Sed hūc profitendi modū deserens, ad vota, quæ religionis vos religiosi vocatis, accedo, quæroq; primùm, cùm prisci religiosi (qui primi monasticā vitā egerunt) sua sponte (nullis vincti religionibus) vixerunt, nec se votis astrinxerunt, quid est, quòd vos tantis oneribus ac periculis temerè exponitis? Si vobis religiosa vita placet, cur eā liberi, & à votis immunes nō agitis? Cur vos libertate Christianis data citra causam viduatis? quasi verò in iuramētorū, votorūque emissione proba vita cōsistat, & religiosus esse non possit, nisi qui hanc votorum sarcinam suis humeris imposuerit. O insanā temeritatem tantis se periculis temerè obnoxiū facere, cùm potiùs illud vitæ genus amplectendum sit, quo certius ad Christum peruenitur, cuiusmodi est plana communisque vita, quæ vota nescit. Adde quòd nulla ratio ea facere, aut certè ad ea per regularem professionē perpetuò astringere suadet. Siquidem statum religionis periculosiorē faciunt,

faciunt, faciunt & ipsum vitæ genus ad scopũ attingendum, Christumque sequendum minùs expeditum atque liberum. Denique nihil ijs votis in Christianismo magis proficitur, quàm si communis vita teneatur, nec statum meliorem faciunt aut perfectiorem. Siquidem (vt speciatim res tãgatur) obedientia par est in Religiosis, & alijs Christianis: vtpotè qui diuino iure obediunt parentibus, præceptoribus, ac publicis Magistratibus, & rectiùs quidem, quàm religiosi suis Abbatibus vel Prioribus. Continentia

Hæresis Iouiniana. verò siue cælibatus quamuis difficilior sit ac periculosior, non tamen coniugio præferri debet, sed è diuerso cùm optimum vitæ genus sit, quo quàm expeditissimè ad Christum peruenitur, quod prudenter deligendum est, non autem statim quòd splẽdidissimum sit. Adde quòd nescitur, vnde profectus si cælibatus, imò verò à Paulo dissuasus videtur, qui ad Timothæum scribens, prædixit aliquos à fide deuios esse futuros, qui nubere prohibeant. Quibus verbis, Apostol⁹ nihil aliud monet, quàm forè, vt per humanas traditiones, per vota, per cælibatum (quæ speciem pietatis habent) nobis à sathana illudatur. Itaque inter nouissimorum temporum errores, vulgatum cælibatum numerat Apostolus ipse, quo in Republica Christi nullum miserabilius malum est, quo tamen nescio qui tyrãni sacerdotia, siue sacrificos ipsos onerârunt, vt prodigioso luxui via fieret. De paupertatis voto non attinet multa dicere. Palàm est enim, nõ Euangelicam esse eam, quam vos profitemini, sed eam, quę post Augustini tempora inuenta est, cùm iam monachi frequentiores essent, qui piorũ hominũ beneficentiã grato pectore

1. Timot. 4

ample-

amplexati sunt,à quibus cēsus,agros & redditus acceperunt,vnde viuerēt. Hæc,inquam, paupertas fictitia est,quam vos religiosi sectamini,non autem euángelica,sed nec vera dici potest. Obsecro,paupertatē vocas,vbi rerum omniū abundè satis est,idq; aliena beneficētia?quin tu magis eorum lauda paupertatem euangelicam,qui donârunt. Est enim verè euangelica paupertas nō in accipiēdo,sed in dādo. Deniq; rectius esset, tuis te,quàm alienis vti. Quibus adnimaduersis, colligitur,vulgatæ religionis vota non tātoperè prædicāda esse, nec monasticam viuendi rationem esse optimam: vtpotè in qua certa sint & præsentia pericula. Nec eā deniq; cōmuni vitæ (quæ Christianismū professa nullis huiusmodi votis obnoxia est) præferendā esse,cùm vtrobiq; par sit obedientiæ laus. Cælibatus non sit matrimonio præferēdus,rectiusq; pauperes fiūt, quotquot sua cū egenis cōmunia habent,& demum non minus Christianè possit extra monasteria, quàm in eis victitari. Itaque tua, quæ de votis protulisti exercitia, non fuerunt, vt egregium aliquid,abs te commemoranda. PE. Ergóne ita insanire libet, vt tam fœdè religionis statum laceres? religiosa vota nihilipendas?hæreses dānatas instaures?& denique contumeliarum plenus omnia perturbes & confundas? Sed hęc interim dissimulantes, antequam huiusmodi vesaniæ respondeamus, tria seriatim prælibanda censemus. Primùm, cur Cartusianis statutis diuina præcepta inserta non sint: Deinde cur illum profitendi modum suis cultoribus dederint. Denique de ipsis votis,tùm generatim,tùm speciatim agendum. Primum aggredientes breuiter ostendemus, de præceptis diuinis nullā

in Cartusianis legibus mentionem factā esse. Inprimis quòd omnes, antequam profiteantur, illa saltem fundamentalia (quæ decalogi præcepta dicuntur) memoriter teneant. Non enim adolescentuli, aut pueri, sed maioris ætatis homines Cartusianam religionem ingrediuntur. Deinde, quòd illa planè habentur sacris in literis, quas in promptu habent, frequentiusq; reuoluunt. Deniq;, si omnia voluissent, quę ad debitè Christianeq; viuēdū necessaria sunt, suis statutis inserere, immensum volumen fecissent. Si verò partem, erroris causam dedissent. Putassēt enim nonnulli, nihil aliud esse requirendū. Itaque putauerunt satiùs esse, ad fontem recurrendum, quàm riuulos quosdam duntaxat deducere. Sed iam de professione votiua seu regulari agamus. Qua in re prænotādum est, tria hæc .s. votorum emissionē, obligationem eorū, & res ipsas quę obseruari promittūtur, latū inter se discrimen habere, & vnum sine alijs esse posse.

Quæ vota non astringant.

Enimuerò nonnunquam vsu venit, vt vota fiāt, quæ nec astringunt, nec re ipsa implentur, vtpote cùm inuitè, illicitè, simulatè, aut prorsus temerè vouetur. Interdùm verò ipsum vouētem ligant, sed non redduntur vt par est, quod in multis regularibus (prò dolor) cernere est, qui vota, quæ distinxerunt labia sua, obseruare non curāt. Veruntamen si omnia decenter fiant, tria præfata consequenter se habent, Hoc est, discretam votorum emissionem, obligationemque, inde profisciscentem sequitur rei promissæ adimpletio, quod in probis religiosis cōtingit, qui professioni suæ (per quam votis palam emissis seipsos obnoxios faciunt) fideliter respondent. Adde vocabula ipsa, quæ vota signant, interdum

dum pro ipsis votis, aliquando verò pro vinculis, quæ ad vota sequuntur, nonnunquam demũ pro rebus ipsis, quę promittuntur, accipi solere, quo insinuari mihi videntur tria illa sic debere cõnexa esse, vt aliud sine aliis esse non debeat. His itaque prænotatis, dicamus speciatim, quãtùm ad ipsam monasticam professionem, siue solennem votorum emissionem pertinet, eam quinque vota præcipua seu principalia complecti, scilicet obedientiam, continentiam, paupertatem, stabilitatem & morũ correctionẽ. Quorum tria prima cuiuslibet votiuæ, seu cõsiliaris religionis (quam factitiam dicunt) essentialia nuncupari solent. Duo verò postrema monasticæ propriæ substantialia ac peculiaria sunt, ea de re professioni monachali non temere annectuntur. Itaque monastica professio ex præfatis quinque votis, hoc est, quinque promissionibus Deo factis resultat. Est enim votum, propositi supererogantis promissio Deo facta propter bonum finem, animi deliberatione firmatã. At verò inter argumentandum quærebas, cur de castitate, ac paupertate monastica professio expressam mentionem non faciat. Non petiisses, nisi tibi memoriæ fuisset curta supellex. Nã primo libro de hoc satis egimus, cùm de religione tractaremus. Dictũ est enim, nõ esse opus illa duo vota in professione exprimere, quòd satis intelliguntur. Cũ enim quispiam alicui proposito se astringit, omnibus planè se obnoxiũ facit, quæ ad ipsum essentialiter pertinent. At ita est de votis castitatis, & paupertatis, respectu status religiosi. Adde quòd illã viuẽdi formã acceperunt Cartusiani ab illa Benedictina regula, quę vtiq; probatissima est. At quoniã dici posset, obediẽtiã

Professionem regulare quinque vota complecti.

Votũ quid

ipſam, quæ ad ſtatū quoq; religionis eſſentialiter pertinet, expreſsè commemoratam in ipſa profeſſione eſſe, eaq; de re ita de alijs fieri debere, reſponſum eſt, & nihilominùs reſpōſio iterū datur, propter dignitatē, propter vniuerſalitatem, propter vtilitatē, & demū propter neceſſitatem obedientiæ, peculiarem de ea mentionem factam fuiſſe. Siquidem obediētia ipſa inter omnes morales honeſtates ſplēdidiſſima eſſe putatur. Itidē & circa omnes aliarū virtutū materias verſari poteſt. Tam quoq; vtilis eſt, vt pro ſtatutorum Cartuſianorum cenſura, ſolo obedientiæ bono omnia nobis profutura ſperemus.
2. ſecunda ca. 28. Deniq; tā neceſſaria eſt, vt dicat Gregori⁹: Obedientia ſola eſt, quæ fidei meritum poſſidet, ſine qua quis infidelis eſſe conuincitur, etiam ſi fidem tenere videtur, vt habetur viij. q. i. Sciendū. Propter has igitur cauſas, & vt ipſius quoq; obedientiæ memoriam iugiter haberent, qui eam profitentur, vtpotè cuius materia aſſiduè ſe offert, peculiariter de ea in profeſſione mētio fit. De duobus autem poſtremis votis, ſcilicet ſtabilitate, & morum correctione ideo mentio facta eſt, quòd propriè monaſtica ſunt. Non enim peculiariter religiones omnes ea profitentur. Hæc autem cùm primo libro tacta ſint, ne replicatio tædiū pariat, alia tangamus. De ipſis ergò votis, id eſt, obligationibus ſeu vinculis, quæ ex ipſa religioſa profeſſione ſeu votorum emiſſione proficiſcuntur, breuiter ſubnectendum eſt.
De Votis. De quibus inprimis dicimus, ea ipſa & aliquid tollere, & aliquid quoq; addere. Siquidem Obedientia tollit proprium ſenſum ac voluntatem: Continentia nubendi facultatem: Paupertas rerum temporalium proprietatem.

Stabi-

Stabilitas deserendi status libertatem: & deniq; morum correctio; secularem conuersationem. Addunt verò etiam consequenter obligationem, ac eum, qui se illis obnoxium facit, ad aliquid astringunt. Etenim obedientia ipsa ligat eum, qui solenniter eā profitetur ad sequendam alienam voluntatem, eiusq; ductum & imperium seu mandatum. Continentia, ad temperātiam (quæ venerea penitus exterminat) sectandam. Paupertas, ad communitatē bonorū. Stabilitas, ad immobilē in statu assumpto perseuerantiam. Et demū correctio morum, ad tenendā vitam institutionemq; regularem. Vides itaq; vt obedientia ad voluntatē pertineat, continentia quodammodo ad corpus, paupertas ad fortunæ bona, stabilitas ad statū & habitaculū, & deniq; correctio morum ad totius vitæ conuersationem. Tametsi hæc omnia potissimùm ac radicaliter mentem ipsam respiciunt. Denique vt ipsorum votorum energiam simul complectamur, qualitatemq; eorū declaremus: Obedientia est vinculum religiosum, quo se vouens astringit suo sensu mori, suamq; deserere voluntatē, & alieno imperio agi, ac Dei cōtēplatione voluntati mādatisq; maioris parēre & subiectus esse. Continentia verò frænū est, quo quis se astringit ad venereos insultus cohibendos, omnesq; delectationes libidinosas abijciendas. Paupertas autem votū est, quo omnimodam rerum tēporalium abrenuntiationē cū affectu pariter & effectu vouens promittit, & ita terrenæ substātiæ vsum, dominiūq; prorsus à se abdicat, vt nihil vnquā postea tanquā suū siue proprium habere aut dicere queat. Stabilitas votiua ligamē quoddā est, quo se quis ad statum monachalem

Obediētia *Cōtinētia.* *Paupertas* *Stabilitas.*

seu regularem assumptum nunquam posteà deserendum, imò nec ad locum quidem mutãdũ sua authoritate temeraria, cõstringit. Denique correctio morum obligatio quędã dicitur, qua vouens seipsum ad secularẽ conuersationẽ deserendã, & vitam secũdum institutionẽ regularẽ dirigendam, perpetuò ligat. Hæc sunt quinque vincula, quibus se multi astringunt, nec tamen frequenter intelligunt, quid faciunt, aut promittunt. Quòd si hæc capiunt, quomodo (precor) ea, quæ polliciti sunt, fideliter reddere poterũt? Sed cùm breuiter de promissionibus seu votis, ac deindę de ipsis vinculis seu obligationibus (quæ inde consurgunt) diximus, non ineptum erit, pro ampliori captu, de ipsis rebus, quæ promittuntur, peculiariter agerę. Itaque ab obediẽtia, quę potissima est, exordiamur.

Correctio morum.

De *obedientia, declaraturq; inprimis, quot modis accipi queat, & quid sibi uelit, deinde quibus, a quibus, in quibus rebus, quibus modis, & quibus de causis, obediendũ sit.*

CAPVT. 2.

DE obedientia sermonem facturi, inprimis prælibandum est, quid sibi velit. Deinde dicendum, quibus, à quibus, in quibus reb' quibus modis, & quibus de causis obediendum sit. Igitur primùm dicturi quid obedientia sibi quærit, supponendum putamus, obedientiã multifariàm accipi solere. Inprimis quidem latissimè, quomodo obedire est, alterius nutum, impulsum, imperiũ, vel legẽm inditam sequi, siue gratia alteri' quicquã facere. Quam significãtiam sectãtes, in omnibus penitus rebus obediẽtiam

tiam reperient. Nam hoc pacto nō solùm creaturæ rationis capaces, sed etiam expertes, imò & sensu carētes, obedire dicuntur. Hinc dictum est, pecuniæ obediunt omnia. Imò etiam (quod magis mirabere) Deus hoc modo obedisse legitur, quando scilicet Sol stetit in medio cœli, obediente Deo voci hominis. Altero verò modò minùs amplè desumitur obediētia, vt creaturis tantùm rationalibus competit, videlicet pro subiectione, qua quis alienę subijcitur volūtati, siuę pro rebus ad huiusmodi subiectionem pertinentibus. Hoc pacto votum ipsum, quo promittitur obedientia, itidē obligatio ipsa seu vinculum, quo quis ad obediēdum ligatur, interdum obedientia dicitur. Itidem officiū quod à Superiore iniungitur, obediētia sæpę vocatur, quod Cartusianis peculiare est, qui officia, obedientias nuncupant, vt insinuent, obedientiarios ipsos semper & obedientiæ memores esse, & omnia ab eis obedienter fieri debere, si certè meritum tandem reportare, & supplicia vitare cupiunt. Hoc etiam modo complectitur obediē tia omnem bonam obediētiam, siue generalis sit virtus, siue specialis, siue etiā sit votiua, siue demum sine Voto. Deniq; omnes quoq; malas obedientias cōprehendit, quarū aliquę vocātur prorsus illicitæ atq; vitiosę, vtpotè quādo obeditur contra iusta præcepta Superioris. Superioris, inquam, vel Dei, vel Ecclesiæ, vel regulæ, seu regularis institutionis, vel alterius Superioris maiorem potestatē habentis. vtpotè si inferiori potestati obediatur contra præceptū superioris. Alię indiscretæ sunt atque temerariæ. vtpotè quādo obeditur in ijs, ad quæ se nō extēdit pręcipiētis authoritas. Vt enim temerè in hoc casu

Iosue. 4.

Illicita & uitiosa obedientia.

præcipitur, ita & indiscretæ obeditur, quemadmodũ in interioribus & occultis cõtingit. Itidẽ in ijs, quæ speciẽ mali, vel inhonestatis, seu fatuitatis habẽt, putà si præciperetur subdito, vt se corã hoĩbus nudaret, vel festucas colligeret, aut tota die aues suspiceret volãres, aliaque id genus. Licèt in ijs, quæ speciém mali non habent, si simpliciter obediretur, non ineptè, sed vtiliter fieri posset, quemadmodum fecit ille, qui caules plantando, folia in terram, radices verò sursum misit, ita iubente patre, qui eius obedientiã explorare volebat. Sed aliam obediẽtiæ acceptionem subiungamus. Tertio igitur modo sumitur obedientia pro virtute obedientiæ, quç est pulchra mentis qualitas, seu habitus quidam studiosus, per quem quis Superioris volũtati subijcitur, eiusque mandatis, vel consilijs Dei, ac præcipientis ipsius, seu præcepti contemplatione paret: aut est actus ex tali virtute proficiscẽs. Solent enim virtutum nomina pro actibus earũ frequentissimè vsurpari. Hoc autem modo diuiditur in obedientiam necessariam sed imperfectam, & obedientiam perfectam atque sublimem. Necessaria, sed imperfecta est, quç in omnibus necessarijs obedit quidem, sed in cæteris non paret, vel etiam non sublimiter obedit. Perfecta autem ac præstans est, quæ in omnibus licitis, honestisque vniuersaliter ac sublimiter paret, eaque omnia obseruat, quæ sublimẽ obedientiam faciunt, hoc est, obedit velociter, viriliter, simpliciter, humiliter, liberaliter seu liberè, verè, plenè, & denique perseueranter. Hæc enim sunt, quæ plurimùm venustant colorantq; obedientiam, sublimemque faciunt, de quibus posteà latiùs dicetur. Iam verò patefacta ipsius obe-

Exemplum obediẽtiæ.

Obediẽtia duplex.

obedientię natura, dicamus consequenter, quibus, à quibus, in quibus rebus, quibus modis, & denique quibus de causis obediendum sit. Inprimis, quibus sit obediendum, nobis aperit Apostolus, dicens: Obedite Prępositis vestris & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri. Igitur illis ipsis, quibus aliena sarcina imposita, quibusque superioritatis authoritas credita est, proculdubiò obediendum est, attestante eodem Apostolo, qui ait: Omnis anima potestatib' sublimioribus subdita sit. Sed fortassè quispiam de numero eorum, quos murmuratores, alienęque vitæ obseruatores vocant, fatebitur, bonis Pręlatis obediendum esse, malis verò minimè. Quisquis est, qui ita potiùs desipit quàm sapit, audiat diligenter, & authoritate, exemplo, rationeq; sibi monstrabitur, Prælatis vel malis obediendum esse. Authoritate inprimis Christi, qui Pręlatos malos etiam honorandos censuit, cùm inquit: Omnia quęcunque dixerint vobis, seruate & facitè, secundùm verò opera eorum nolite facere Matthæi xxiii. Cui astipulatus Apostolus su' Petrus, pręcepit, dominis non tantùm bonis & modestis, sed etiam discolis obediendum esse, primæ Petri, secundo. Exemplo quoque Christi cōprobatur, Superioribus licet malis esse parēdum. Siquidem ipse Domin' noster Iesus Christus Rex, & Iudex, & Deus (vt habetur distinctione nonagesima tertia) vsque ad passionis diem, seruauit honorem pontificibus & sacerdotibus, quanuis illi nec timorem Dei, nec agnitionem Christi seruassent. Ratione demū ostenditur, vel malis Prælatis esse audiendum: quādoquidem nullus se committit Prælato potissimùm

Heb.13.

Rom.13.

Matth.23.

1.Pet.2.

ſimùm, quòd ſit deuotus, prudens, literatus, ſed quia ſecundùm regularem inſtitutionem præfectus eſt. Itaque non obeditur Prçlatis propter ſuos pulchros (vt aiunt) oculos, ſed quia Dei vices gerunt. De qua re ita diuus Bernardus meminiſſe traditur. Non te moueat Magiſter imperitus vel indiſcreta poteſtas, ſed memento, quia non eſt poteſtas niſi à Deo, & qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Hæc ille. Deniq; maius eſſe meritum creditur, cum obeditur indigniori. Non igitur Prælati indignitas fuſcat obediētiæ ſplendorē, imò quantò indignior eſt Prælatus, tantò gratior acceptiorque eſt inferioris obedientia. Cùm igitur cauſa Dei potiſſimùm obediatur, nullus iã excuſet Superioris (ſi fortè aſſit) indignitatē. A quibus autem ſit obediendũ ſi rogetur: breuiter reſpondetur, ab omnibus. Non enim eſt, qui ſe poſſit abſcondere à calore eius, ſcilicet, obedientiæ. Etenim homo quilibet, vel homini, vel hominum multitudini ſubiectus eſſe putatur, etiãſi ſupremũ in Eccleſia culmen teneat. Omnis enim ſupra ſe, vel hominem, vel hominũ cœtum habet. Durante enim huius ſeculi mutabilitate, alios alijs ſubiectos eſſe (ita Domino inſtituente) opus eſt. Sed quid mirum de hominibus, cùm inter Angelos & ſuperioritas, & ſubiectio inueniatur? Angeli enim angelis præficiũtur. Sed & inter dęmones maledicta quoque prælationis officia obſeruãtur. Sed iam quibus in rebus ſit obediendũ, oſtendere pergamus, illud afferentes, quod notatum inuenitur diſtinctione nonageſima tertia, capite primo, ſcilicet obedientiam in trib⁹ cõſiſtere: videlicet in reuerētia Superiori exhibēda, in mãdato ſuſcipiēdo (intellige, & exequendo) & iudi-

Omnes etiam Angelos & dæmones obediētiæ ſubiectos.

& iudicio ſubeundo. Itaq; reuerentia inprimis eſt Superioribus exhibenda. Siquidem obedientia ipſa potiſſimum aſpicit proprij Paſtoris reuerentiam. Etenim propter reuerentiam, authoritatemque maioris, obedientia eius præcepto debetur. Ergo reuerentia eſt Prælatorũ perſonis præcipuè exhibenda. Sed quomodo exhibenda? Nempe intus in corde, extrà verò verbis & ſignis. Debet itaq; ſubditus Prælatũ venerari interiùs in intellectu, ſublimiter ſentiendo, ſaltem non deſpiciendo, & in affectu, eum timendo, amando, bona optando, precibus iuuando. Verbis quoq; honorare Prælatũ debet, vt ſcilicet reuerẽter, dulciter, humiliterq; reſpõdeatur & deferatur. Nõ autẽ contra eos murmuretur, non detrahatur, non rideantur à ſubditis, nõ conuitia aut cõtumeliæ inferantur, non maledicãtur, nõ reuelentur verẽda eorũ, non deniq; mores & facta ſiniſtrè dijudicentur. Signis quoq; honorare oportet, vt ſcilicet aſſurgatur, inclinetur, cæteraq; reuerentiæ exterioris ſigna exhibeãtur. Nõ igitur cum eis ludendũ, iocandũ, aut aliâs irreuerenter corã eis ſe habendum eſt. Deinde cùm dictum ſit, in mandato Superiorũ ſuſcipiendo obedientiã conſiſtere, opus eſt, vt ſcilicet nõ ſolùm perſonæ obediatur, eam venerando, ſed & eius mandato, ipſum debitè ſuſcipiendo. Non enim ſatis eſt, Prelati perſonam venerari, niſi & eius mandatum debitè ſuſcipiatur, impleaturq; decenter. Sed dices: Nunquid omnia Superiorũ mandata ſunt à ſubditis capeſſenda? Nunquid & ſuſcepta ſunt opere adimplenda? Reſpõdemus, in his quæ illicita ſunt, vtpotè cõtra Dei vel Eccleſiæ mandata, obedientię ius nullũ ſibi locum vendicare. Sed & ſi (quod abſit) præceptis Ordinis, non

Quibus mandatis non ſit obediẽdum.

nis, non quidem piè dispensando, sed perperàm dissipando, aduersari luculēter superior videtur, audiendus non esset. De qua re ita meminisse legitur Augustin⁹, & habetur xi.q.tertia. Quid si illud iubeatur, quod nō debeas facere? Hîc sanè contēne potestatem. Ipsos humanarū legū gradus aduerte. Et sequitur: Si aliud iubeat Imperator, & aliud Deus, quid iudicas? Maior potestas Deus, da veniam, ô Imperator. Tu carcerem, ille gehennam minatur. Sed in Ordine Cartusiano nihil est loci huiusmodi querimoniȩ. Non enim iubentur, quæ illicita sunt. O vtinam implerentur omnia, quæ iustè mandantur. Denique in iudicio subeundo, dictum est obedientiam partim consistere. Non enim debet inferior suum sensum Superioris præferre iudicio. Superba enim arrogantia est, suum iudiciū vel prudentiam maioris censuræ præponere. Qua tamen vesania nōnulli concitantur, dicētes, si talis mihi Prælatus esset, qualis erat Benedictus vel Bernardus, in eius faciliter sententiā descenderem. At verò negotium mentis meæ non ausim fidei Superioris parùm docti cōmittere. Qui ita sentis ac dicis, grauiter allucinaris. Non enim deerit tibi Deus in necessarijs, modò Superiori tuo humiliter audieris. Vnctio enim solet eos potissimùm docere, quibus aliorum cura incumbit. Sed quæris, quousque se protendit obedientia? Respondemus primùm, obediendum esse iustis Superiorum pręceptis vniuersaliter. Pręcipitur autem, quando imperium adhibeatur. Nam, vt Hieronym⁹ ait, quod præcipitur, imperatur: quod imperatur, necesse est fieri. Cognoscitur verò Superioris præceptū, interdum ex ipsa materia de qua agitur, interdum

verò ex ipsa forma qua præcipitur. Ex materia quidem, cùm præcipitur aliquid ad diuinā reuerentiam, vel etiam ad charitatem, aut iustitiam pertinens, quod prima fronte nonnunquàm facilè dignosci non potest. Ea de re cùm hæsitatur, Superioris censura, si fieri potest, quærenda est. Ex forma verò, hoc est, modo præcipiendi cognoscitur, vno modo generatim ex parte pœnę, putà quando grauis pœna spiritalis adijcitur, vt est excōmunicatio, suspensio, interdictū, depositio: vel corporalis pœna, præsertim grauis, apponitur, vt est incarceratio, vel alia similis. Altero verò modo cognoscitur ex ipsis verbis, putà si præcipiatur in virtute obedientiæ, vel Spiritussancti, vel sub interminatione maledictionis ęternæ, vel sub obligatione peccati mortalis, aut sub pœna inobediētię, aut alijs id genûs. Sed & quomodocunque præceptiuā esse volūtatem Superioris intelligatur, de necessitate parendum est. Ergo vt diximus, omnibus Superiorum præceptis, quādo talia esse cognoscuntur, à subditis omnibus obediendum est. Peculiariter autem de religiosis loquendo, putamus votiuam obedientiam ad omnia se extēdere, sine quibus non posset decēter religionis status ac professionis tenor conseruari, quemadmodum est vota reddere, officia communia curare, si imponantur, obsequia cæteris (iubente Pręlato) exhibere, & cætera id genûs. Videm' enim in familia patrisfamiliâs obtemperari in his omnibus, quæ regimen familiæ exigit: cur non etiam in religione? Vnde Bernardus de dispensatione: Modus siue mensura obedientiæ est tenor professionis, nec se valet extendere potestas imperantis, nisi quatenus attigerit votum profiten-

profitētis. Et subdit: Quamobrē quisq; professus
in quouis genere salutiferæ vitæ, nec vltra obe-
dientiæ legē cogendus, nec citrà est inhibendus,
quàm sua ipsius videtur cōplecti professio. Hæc
ille. At verò de Cartusianis peculiariùs agēdo,
dicimus, ad communē obligationē, omniū sub-
ditorū instar, eos teneri, vt scilicet omnibus, quę
præceptiuè vel prohibitiuè ponuntur in statu-
tis, aut etiam à Superioribus fiunt, obediant. In-
super debent more aliorum religiosorū in om-
nibus obedire, quæ ad tenendū in debito teno-
re statū religionis exigūtur, siue ad quæ se pro-
fessio extendit. Et nihilominus ad ea omnia,
quæ iniunguntur (pro qualitate tamen iniun-
ctorū) astringūtur. Ergo inprimis tenentur, præ-
ceptis Superiorum de necessitate parēre, vt dixi-
m⁹. Quā necessitatē animaduertentes, statuerūt,
vt à Prioribus modus in pręcipiendo seruetur,
propter periculum pręcepti. Deinde tenentur in
alijs, quæ status religionis necessariò postulat.
Postremò in omnibus, etiā duris & asperis, diffe-
renter tamen, cùm non sit ęquale periculum in
præceptis, & alijs. In omnibus ergo vniuersali-
ter videtur obediendum, quæ vel à statutis, vel
à Prælatis iniūguntur, ad hoc obligantibus. Sed
& si cui pœnitentiam aliquam, seu cibi, seu som-
ni, vel alterius cuiuslibet rei facere, aut durū &
14.2.par. graue aliquid imponere Prior voluerit, repu-
an.§ 27. gnare fas non habemus, ne cùm ei restiterim⁹,
nō ei, sed Domino (cuius ergà nos agit vices)
restitisse inueniamur. Licèt enim multa sint &
diuersa quę obseruam⁹, vno tamē & solo obediē-
tiæ bono, cūctà nobis fructuosa futura speram⁹.
Itaque habet Cartusianus in omnibus, quæ ad
tenorem suæ professionis, seu statū religiosum

con-

conſeruandum ſpectant, obedire & generatim in omnibus ſtatutis, & à Prælato iniunctis, licèt non æquè peccet in omnibus, ſi non obediat. Quòd fortè animaduertebat ille bonus pater Claræuallenſis, cùm ad fratres de Mōte Dei ſcribēs, dicebat: Nō enim ſolū vouiſtis omnē ſanctitatē, ſed omnis ſanctitatis perfectionem, & omnis conſummationis finē. Quibus tamē ex verbis, ne cauſam erroris ſumas, nō putes, Cartuſianos vel ſanctitatē, vel ſanctitatis perfectionē vouiſſe, hoc enim temerarium eſſe. Null' enim ita ſe ligat, ſed nec ad omnia, quæ contra rationē non ſunt, obſeruanda, ſe voto aſtringit. Intellige ergo, eos propoſitū arripuiſſe, quod cæteris eminet, cultoreſq; ſuos arcti' aſtringit, vt ad perfectionem aſſequēdā enitātur. Nō putes, inquā, eos lætaliter in omnib' peccare, quādo præuaricantur, cùm pauca in ſtatutis præcepta habeant, paucaq; à Superioribus fieri ſoleāt: de alijs autē quæ præcepta non ſunt, alia ratio eſt. Rurſum quæris: Si quiſquā nō obediuerit, quid vel culpę admittit, vel pœnæ meretur? Reſpondetur inprimis: ea, quæ à Superioribus prodeunt, vel præcepta, vel conſilia, vel media quędā ſunt, hoc eſt, nec præcepta, nec conſilia, ſed medio quodam modo ſe habentia, vtpotè quę arbitrio relinquūtur vt conſilia, nec ad mortale aſtringunt vt præcepta, ſed vel ad culpam venialem, vel ſolùm ad pœnā quandā obligāt: & hæc mandata paſſim dicūtur. Quæ quamuis ſępenumerò pro præceptis capiātur, nihilominus tamē interdum diſtinctè capiūtur pro monitis ſeu iniūctionibus quibuſdā, quæ mediū gradū tenēt. Quātùm igitur ad præcepta pertinet, ſi diuina ſunt, null' poteſt vel ex cauſa, vel ignorātia, vel neglectu, vel cō-

De inobedientia.

Præceptis humanis quando liceat aduersari.

vel comtemptu ab eis pleno consensu declina-
re, quin lęthaliter peccet. Si verò merè humana
sint, tunc interdum ex sufficienti causa possu-
non impleri, vtpotè cùm subditus satis cert' e
Superiorem præcipiendo errasse, nec ita præc
pturum fuisse, si veritatem compertam habu
set. Non enim mandato Superioris aduersatu
qui iusta causa incitatus non obedit. Hoc tan
casu, causa quę suasit non parêre, verbo vel sc
pto alleganda est. Quantum verò ad ignora
tiam pertinet in diuinis præceptis, excusare
tem à toto non creditur. In humanis autē r
nunquam & à toto excusare potest: sed pla
desides, ac eos qui scire possent, si diligenti
(vt par est) adhiberent, immunes non redd
De neglectu verò putant quidam eum eti
in humanis præceptis non excusare, quin ne
gēs seu passione concitatus, mortaliter pecc
sitq; inobediēs, si saltē inobediētia sumatur,
vitiū generale est. Hoc autem alijs non pla
dicentibus humanam legem suapte natura,
est, per se & directè ad mortale ligare non
se. Quam controuersiam Theologicę palę
dimittentes, nunc censemus, ab huiusmodi
gligentia cauendum inprimis esse, nec in
dubia se periculo committendum. Quant
verò ad contemptum, per quē subditus re
iustis Superiorum præceptis obtemperare,
bium non est, eum, qui ex deliberato cont
ptu hoc agit, lætaliter admodum peccare
contēptu enim agit, qui renuit Superioris
datis subijci, eaque implere, siue cuius cont
ptus in causa est, cur præceptum ab eo non
pletur, vtpotè si quis pręceptum Superioris
maduertens, non solùm implere negligat

etiam vilipendat, vel (quod teterrimum est) si forsan illud aliâs facturus fuerat, in contemptum tamen præcipientis, vel præcepti, vel vtriusque, implere desistat seu renuit. Qui enim huiusmodi est, planè inobediens est, & peculiare ac detestabile crimen inobedientiæ admittit. Inobedientia enim (vt speciale vitium est) rationem formalem præcepti respicit, ipsum actu contemnendo. Quod efficit, qui ex contemptu præceptum implere renuit. Sed quid mirum, si grauissimè peccet, qui ex contemptu præcepta Superiorum implere recusat, cùm etiam mandata & consilia, si sana sunt, nec sint contemnenda, nec opposita sint ex contemptu faciunda? Ad hoc enim religiosus astringitur, vt nec sana consilia, nec illa quæ media dicuntur, hoc est, mandata contemnat, vel etiam ex contẽptu omittat, alioqui grauiter peccat: non tamẽ ęquè vt is, qui præcepta contemnit, qui terribilẽ sibi gehennam parat. In summa colligere potes, cõtra obedientiam lætaliter agi, inprimis quando per contemptum agitur. Quod fieri potest, vel præceptnm Superioris iustum, vel regulę, siue statutorum, vel etiam Prælati personam, contẽnendo. Grauius enim est, præcipientem, quã ipsum præceptum floccifacere. Ex reuerẽtia enim præcipientis, debetur præcepto reuerentia. Secũdò generatim, quando contra iustum Superioris præceptum propriè dictum, quod scitur esse huiusmodi, scienter agitur. Tertiò, quando etiã alia, quæ præcepta propriè non sunt, vilipendũtur, et ex contemptu negliguntur. Nam (vt ait Bernardus) neglectus, culpabilis: contẽptus, vbique damnabilis. Ita enim contemptus ipse miserabilis est, vt ea, quæ aliâs mala vel saltem læ-

Trib⁹ modis contra obedientiã mortaliter peccari.

talia non essent, faciat esse mortifera. Quamo
rem summopere in omnibus vitandus est, cu
his quę dicta sunt. Ad hęc enim omnia fugie
da, vis obedientiæ strictè ligat. Iam verò q
Quibus modis sit obediēdum pacto sit obediendum, vt scilicet obedientia
obedienti meritoria, superisque grata & sub
mis, audiamus. Obediendum siquidem est
lociter, viriliter, simpliciter, humiliter, libent
verè, plenè, & perseueranter. His enim com
bus si comitata fuerit obedientia, multū &
dis & mercedis apud Deū, hominesq; pror
retur. Verùm & latiùs prosequentes dicam
primis, obediendum esse promptè & veloci
Luc. 19. Dictum est enim Zachęo: Festinans descē
Legimus quoque de Apostolis à Domino
catis, hoc pacto: Illi continuò, relictis retib
Matth. 4. cuti sunt eum. Hinc Hieronymus ait: Perf
obedientia est, sua imperfecta relinquere. C
Bernardus astipulatur, cū inquit: Fidelis c
dientia moram nescit, fugit crastinum, ign
tarditatem, præcipientem præuenit, oculo
rat visui, aures auditui, manus operi, ling
voci, pedes itineri, sicq; totum se colligit
ctus obediens, vt ex toto mandatū impleat
perantis. Deinde obediendum est virilit
strenuè, vt scilicet quod velociter cœptū e
riliter cōtinuetur. Solēt enim ingrata esse
lia tepidaq; obsequia. Obediēdū quoq; e
pliciter, hoc est, sine fictione, sine murmur
querela, sine discussione, sine rebelliōe, si
grata responsione, Qua in re ita Bernadū c
m' dicentē: Perfecta obediētia, maximè in
piente, est indiscreta, hoc est, non debet d
nere quid, vel quare præcipiatur, sed ad h
tùm niti, vt fideliter & humiliter fiat, q
m

maiore præcipitur. Cuius sententiæ fuit Cæsarius, hoc modo præcipiens: Quicquid tibi à senioribus fuerit imperatum, accipe tanquàm de cœlo, sicut de ore Dei prolatum, nihil reprehēdas, nihil discutias, in nullo penitus murmurare præsumas, quia in monasterio seruire venisti, non imperare: potiùs obedire, quàm iubere. Totum sanctum, totum iustum, totū vtile iudica, quicquid tibi à Prælato videris imperari. Hęc ille. Item obediendum est humiliter, vt obediēdo nihil superbè vel cogitetur, vel dicatur. Nō enim, qui obedit, debet suis viribus gratiā ascribere, nec superbè quicquam seniori iubenti respondere. Hinc Benedictus in regula ita infit: Obediētia tūc erit acceptabilis, si nō cū responsione nolentis efficiatur, hoc est, si absq; superba & rebelli respōsione obediatur. Sed alia prosequamur. Obediendum est hilariter ac libēter, quandoquidē hilarem datorem diligit Deus. Itaquè obediendum est libenter, affectuosè, bonoque animo. Vult enim Deus volūtarias oblationes. Non enim ei placēt coacta seruitia. Igitur libenti animo obediendum est exēplo illi', qui dicebat: Meus cibus est, vt faciā voluntatem eius, qui misit me. Obediendum est verè ac syncerè, vt. s. amore cœlestis patriæ obediatur, non autem vel lucri, vel commodi temporalis contemplatione, quemadmodū nōnulli faciūt, qui Prælatis quidem obediunt, sed non verè ac purè. Nō enī causa Dei hoc ipsum efficiūt, sed vt Prælatorū gratiā assequātur. Posteà obediendum est vniuersaliter & plenè. Siquidē diminuta obedientia palmā nō meretur. Quid enim prodest in nonnullis parēre, & sua in alijs rebus vti voluntate? In omnibus ergo licitis, ac

2. Cor. 9.

Ioan. 4.

possibilibus parère debet,qui sublimis obedien
tiæ laudem palmamque habere desiderat. E
go non solùm in prosperis, sed etiam in aduer
sis,atque abiectis apud sæculum rebus, est ob
diēdum. Siquidē in rebus arduis ac difficilib
parère magna laus est,si obedientiæ causa vo
tariè assumantur.Cùm verò in prosperis & g
tis obeditur, parua sæpe, imò quandoq; nu
merces est, vtpote cùm animus ad alta mu
fastigia aspirans,optat vt ea ei imponantur,p
nitiosa tunc res esse putatur, de qua quidē G
gorius inquit:Nō enim se sub obediētia dirig
qui ad percipienda huius vitæ prospera, libi
ni propriæ ambitionis seruit. Nihilominùs
grata sibi facit,quia præcepta sunt,apud De
(qui secreta rimatur)meritū obediētiæ nō a
tit.Deniq; obediendū est indesinenter, & pe
uerāter. Nihil enim prodest currere,& ante
sus metam deficere.Hinc Bernardus ait: M
tuam misisti ad fortia,agendum est instante
constanter obediendum,nec inter asperita
verborum tam regalis est semita relinque
Et rursus Christus ne perderet obedientiā,
In eos qui ad perfectæ obediētiæ fastigium peruenire nō cōtendunt.
didit vitam.Hæc ille. Verùm plerique & f
statum non aduertentes,& obedientię lau
meritumq;,vel paruifacientes,vel non cura
nūquam ad perfectæ sublimisq; obedienti
stigium peruenire,nūquàm illas (quas dixi
conditiones obseruare,conantur. Similes
lasticis malis,qui semper in scholis versant
teras pro viribus assequi non moliuntur.
les,inquam,viatoribus, qui semper gradi
finem itineris assequi diligenter non lab
Similes demum ignauis quibusuis operari
ructum quidem ac lucrum habere cupiu
f

fideliter ac decenter (vt possent) operari negligunt. Nonnullos enim reperire est, qui pro obedientiæ promptitudine, sectantur desidiam, procrastinationē, excusationē. Tam enim desides sunt, vt vix possint ad opus concitari. Tam lōgas protrahūt moras, vt sæpe iucūdius sit negotiū facere, quàm tātam dilationē expectare. Tantas deniq; proferūt excusationes, modò locum, modò tempus, modò virium imbecillitatem excusantes, vt suo relinquendi sint arbitrio. Alios videas, pro virilitate mollem tepiditatem sectari. Non enim calidi sunt, aut frigidi, sed leuiter quandoq; negotiū aggressi, fastidiosa cum lenitate perficiunt. Alij inueniūtur, pro simplicitate querelā, murmur, discussionemq; amplecti. Contra quos est illud Hieronymi: Præpositum monasterij timeas vt dominum, diligas vt parentem, credas tibi salutare quicquid ille præceperit, nec de maioris sententia iudices tu, cuius officiū est obedire, & implere, quæ iussa sunt. Cui astipulatur Bernard9, cùm inquit: Multos videas post præcipientis imperium multas facere quæstiones. QVARE. sæpius ingeminare. Vnde hoc venit? & quis inuenit hoc consiliū? Inde murmuratio, excusatio, simulatio, impossibilitas aduocatio amicorū. Hæc ille. Quòd si fortè de Superioris mādato, vel discutere, vel murmurare palàm non audent, occultè tamen illud efficere nō trepidāt. Cōtra quos idē Bernardus ait: Quid si obediat simulatoriè & ad oculū, murmuret autem in abscondio? Falsa est obedientia. Sola est charitas, quæ obedientiam gratiorem facit, & acceptabilem Deo commēdat. Hæc Bernardus. Alios insuper videre est, pro humilitate obedientiæ, tumorem habere superbiæ, qui

ſcilicet vel corde, vel ore, de ſua obediētia glo
riantur, cæteros deſpiciunt, & demum ſi paulu
lùm obedierint, alicuius ſe putant eſſe mom
ti. Alios cernere licet, loco hilaritatis, vult' tr
ſtitiam, quam in pectore habent, foris oſtēder
2.Cor.9. cùm tamē hilarem datorem diligat Deus, m
tumque coloret obedientiam, frontis, vultu
ſerenitas. Alios comperias, pro ſynceritate co
dis, peruerſitatem tùm intentionis, tùm ope
habere. Interdum enim ſatis eſſe putāt, ſubſta
tiam implere, nihil de mandātis intentione
rantes, cùm tamen intentio ſit potiùs, quā ver
penſanda. Interdū verò (quod peius eſt) intēti
nem iubentis peruersè interpretantur, dicent
eum mala intentione moueri, cùm tamē Be
nardus dicat: Non ſufficit exteriùs obtēpera
maioribus noſtris, niſi ex intimo cordis affect
ſublimiter ſentiamus de eis. Interdū verò p
uerſo, diſtortoque modo iuſſa complent, qu
21.ſecund. Cartuſiana ſtatuta inobediētibus ſociāt, ac
an.3.28. eodem reputant, inobedientem eſſe, & peru
ter.an.25. sè obedire. Sed cur hæc peruerſi faciunt, niſ
poſtmodùm nihil eis imponatur laboris? A
offendere eſt, qui pro ſynceritate intētionis,
eſt, Dei intuitu, & amore, interdum timore
narum ad obediendum mouentur, cùm tan
dicat Gregorius, obedientiam non timore
næ, ſed amore iuſtitiæ faciendam eſſe. Aut
tè lucri, commodiue temporalis gratia co
tantur, vt. ſ. Prælatorum gratiam mereantu
fauores humanos habeant, vt deſiderata of
conſequātur. Alios cernas, non plenè obedie
ſed diminutè, qui videlicet vel nōnullis in r
obedientes, in alijs parēre renuunt, aut par
operis efficientes, totum exequi non curan

Alios intueri licet, non libenter bonoq; animo obedientes. Denique alios conspicias ritè obedientes, sed minimè perseuerantes, cùm tamen scriptura dicat: Qui perseuerauerit vsq; in finē, hic saluus erit. Omnes igitur, qui prædicti sunt, sublimis obedientiæ laudē præmiumq; nō merentur. Sed quid? Si carpi soleant, qui obediunt quidē, sed obedientiæ laudem palmamq; vitio quodam seu defectu non merentur, quid de illis putandum est, qui vel de sua sapientia præsumentes, vel tartarea quadam superbia inflati, dedignantur maiorū sequi imperiū, iussa palàm respuunt, & demum apertè inobedientes, se nō facturos quod præceptum est, asseuerant? Quid insuper de illis censendum est, qui tanta sunt temeritate, vt velint sibi à maioribus obediri, suam interdum vesaniam verbis aperientes, interdū verò subtiliter hoc molientes, vt scilicet Superiores ad sua vota inclinētur? Contra quos Bernar. ita dicit: Quisquis occultè vel apertè sat agit, vt quod habet in volūtate, hoc ei Prælatus iniungat, ipse se seducit, si fortè sibi quasi de obedientia blandiatur. In ea quippe re non ipse Prælato, sed Prælatus ei obedit. Quid deniq; de perditis illis, quibus non satis est inobedientes esse, nisi & suos maiores interdum ludibrijs, cōuitijsq; afficiāt, interdum verò (quod horrendū est) conuitijs iniurias adiungant? Sed hos miserrimos, omniq; lachrymarum fonte deflēdos omittamus, & ex his omnibus quæ dicta sunt, in summa conficiamus, eam veram, laudabilēque obedientiam esse, quæ promptitudinem nouit, & viriliter complectitur: tarditatem, dilationem, excusationemq; ignorat, mollē asperna tur tepiditatem. Simplicitatem colit, nescit

Matth.10.

Vera & laudabilis obedientia

querelam,murmur,discussionem,humilitatem
veneratur,electionem,hypocrisim, fictionem
omnem abigit:placet ei hilaritas,tristitia disp
cet:aptum,syncerumque pectus postulat,peru
sitatem tùm mentis,tùm operis fugit.Finē d
bitum exigit,obliquitatem abhorret: volunt
rias accipit oblationes,abijcit ingratas,coacta
morosas.Denique perseuerantiam flagitās,ob
dienditerminum prorsus in hac mortalitate r
cusat. Sed iam quibus de causis sit obediend
breuiter subnectamus, dicentes inprimis,ad
ctandam obedientiam, legem omnem astri
gere. Siquidem lex naturalis iubet, vt ea, qu
inferiora sunt,superioribus subijciantur:vtpo
quorum virtute ad suas operationes moueāt
Sic enim mundus hic inferior à superiori ag
tur atque mouetur,vt tota eius virtus inde g
bernetur. Hoc enim deposcit ordo naturalis
uinitùs institutus,quem philosophi merè na
ralem putauerunt.Lex quoque diuina mul
in locis tùm veteris,tùm noui testamenti iu
inferiores Superioribus obedire.Lex etiam
mana,& canonica,& ciuilis hoc idem non
mel præcipit.Leges demum peculiares relig
num ad hoc ipsum diligentissimè concitāt.
ter quas Lex Cartusiana probè admonet , c
Ca.24.se- inquit:Cùm enim ab omnibus, qui regular
cūdæ par. viuere decreuerunt, obedientia magno stu
tu.§6. sit seruanda, ab his tamen tantò deuotiùs
solicitiùs, quantò districtius asperiusque su
re propositum,ne si(quod absit)ista defuerit
ti labores non solùm careant præmio,sed &
plicium damnationis incurrant Hinc enim
muel:Melior est obedientia,quàm victima
auscultare magis,quàm offerre adipem ari
c

quoniā quaſi peccatū ariolandi eſt repugnare,& 1.Reg.11.
quaſi ſcel' Idololatrię,nolle acquieſcere. Quod vnum teſtimonium & obedientiæ laudem, & inobedientię ſufficientem docet vituperationē. His autem legibus aſtipulantur authoritates, dictaq; Sanctorum,quæ propter ingentem ſui copiam vix numerari poſſunt,quibus ad obediē tiam Patres Sancti vehementiſſimè cohortantur. Ad hoc quoque exempla eorum , qui nos preceſsêre,non vulgariter incitant,quibus videmus eos,qui decenter paruerunt, multas laudes multaque præmia promeruiſſe. E diuerſo verò eos,qui obedire detractârunt,vituperijs,ſupplicijſque multis affectos fuiſſe . Porrò ipſius obedientiæ dignitas,ac præſtantia ingens ad obediendum planè nos ſtimulare debet. Eſt enim omnium moralium digniſſima,omneſque virtutes(pro ſententia Gregorij,menti inſerit,inſertaſque cuſtodit,vtpotè quarum actus,vel cauſaliter,vel diſpoſitiuè operatur . Ad ipſam enim obedientiam virtutum omniū actus,vt in præcepto ſunt,pertinere putantur. Ipſa quoq; martyrio comparatur, vtpotè quæ nobiliſſimā hominis partem,ſ. voluntatem morificat. Verus enim obediens omnes voluntates ſuas relinquēs, totus ex Superioris voluntate pendet. Cū igitur tanta,tam pulchra,tam pretioſa ſit obedientia, par eſt,vt eam amplexemur, quippe qui tū pulchra,tùm pretioſa deſiderare ſoleamus. Ad hęc vtilitates innumeræ,quas ſuis cultoribus affert, ad id nos commouere habent . Enimuerò ipſa Chriſti hoſpitem,amicum,& quodammodo cō ſanguineum efficit. Ipſa preces reddit efficaces, & exauditione ac benedictione Dei dignū reddit obedientem. Ipſa virtutes nutrit, & merita

præ-

ergo totis pro viribus obedientiam seruare, quę & ad conseruandam continentiam iuuare putatur, de qua nobis agendum occurrit.

Quotuplex, & quid sit continentia. Deinde ponitur uariæ tentationes ipsam continentiam oppugnantes, in quibus aliquando ipsa expugnatur, aliquando non: inter quas est tentatio dæmonis, cuius causæ multæ afferuntur: postea de caussis pollutionis agitur, ac demum uaria remedia pro continentia seruanda subnectuntur.

CAPVT 3.

AD continentiam igitur accedentes, supponamus inprimis, continentiam capi interdum generaliter pro refrenatione mentis ab omnibus illicitis concupiscentijs, quæcunque illæ sint, siue mentis, siue corporis: quomodo sumi putatur in parabola de decem virginibus, in qua per quinque virgines significatur quinquepertita continentia, quemadmodum Augustinus sermone quodam interpretatur, cum ait: Videntur mihi qninque virgines significare quinquepertitam continentiam à carnis illecebris. Continendus est enim animi appetitus à voluptate oculorum, à voluptate auriũ, à voluptate olfaciendi, gustandi, tangendi. Aliquãdo verò peculiariter contin ẽtia capitur pro temperãtia ab omni delectatione venerea, quo modo species castitatis esse dicitur. Diuiditur enim castitas in virginalẽ, cælibalẽ & cõiugalem. Et hoc quidẽ pacto sumpta continentia inprimis bipertita est. Quædam temporalis nuncupatur, cùm scilicet continens pro tempore dun-

Matth.25.

re duntaxat huiusmodi castimoniam seruare, posteaque coniugio se iungere constituit. Altera verò perpetua est, cùm omnis à se venereas delectationes perpetuum abdicare, propelleréque fixè proponit. Quod quidem & sine voto fieri potest (vt in viduis patet) & cũ voto, quẽadmodum in religiosis constat, qui continentiã ipsam vel expresse, vel tacitè vouent, cùm religionem profitentur, eamque ob rem huiusmodi continentia, votiua dici potest. Quam sanè qui decenter obseruare cupiunt, duo aduertant operępretiũ est, s. ea, quæ ipsam cõturbant atq; impugnãt: deinde remedia, quibus illęsa contra impugnatiões ipsas cõseruari possit. Quæ duo inpræsentiarũ prosequi gestientes, dicamus primùm, tentationes carnis ipsam continentiam perturbare solere, quarum quædam interdũ nõ ex se, sed excitatiuè expugnant, aliæ verò oppugnant, sed reluctantem non superant, & si mauis, in ipsis tentationibus aliquando expugnatur continens, aliquando solùm oppugnatur. Illa etenim tentamina, quæ plenũ consensum siue in opus libidinosum, siue in solam venereã delectationem extorquent, expugnare continẽtiam impulsiuè dicuntur. Siquidem ante consensum huiusmodi adhuc salua est continentia, Vbi verò accesserit, de ea actum est. Fxpugnat itaque eam inprimis, atque radicitus deijcit plenus in venerem consensus, estò non sequatur extrarius effectus. Expugnant deinde omnia illecebrosa, quæ ex eo pendent, & ad opus incitant, vt sunt verba, signa, scriptaque lasciua, similiter aspectus, tactus, titillationes, cæteraque id genus, quæ plena libidinis intentione fiunt, illucque tendunt. Denique expugnat (& potissimum

ſimùm quidem)cõmixtio venerea,ac venereus genitalium vſus, qui ſcienter quouis modo excitatus, proculdubio continentiæ omnino aduerſus eſt. Hinc pollutio omnis ſiue diurna,ſiue nocturna fuerit(quæ ex volitione corrupta, ac pleno conſenſu perfluit)continentiam ipſam deijcit. Atqverò carnis tentationes, ſiue intrariæ ſint,ſiue exirariæ,quæ ab ipſo conſenſu venereo non proficiſcuntur,ſed ipſum præcedunt, ſiue vigilando,ſiuē dormiendo contingant, quàmuis oppugnent,pulſentque vehementer,ſi tamē viriliter eis reluctetur,aut certè plenus nõ accedat conſenſus,minimè continentiam perdunt, eſtò conturbent, moleſtiamque interdum grauiſſimam faciant. De quibus quidem breuiter dicere volentes,agamus primùm de apprehenſionibus,motibus,cæteriſq; tentationibus carnalibus,quæ vigilantes infeſtant,& ad perdendam continentiam impellere ſolent. Poſtmodũ enĩ de ipſis,quæ dormiendo contingunt,peculiariter dicemus. Inprimis continentiam ipſam oppugnant,ac ſępe faciunt periclitari illa quinque quæ apud Ezechielem capite xvi. leguntur,vbi de peccato Sodomorum ita dicitur: Ecce hæc fuit iniquitas Sodomę ſororis tuę:ſuperbia,ſaturitas panis,& abũdantia,& otiũ ipſius & filiarũ eius,& manum egeno,& pauperi non porrigebant. Inprimis ergo ſuperbia ad carnis vitium impellere ſolet:quod præſertim contingit,quãdo de ſua continentia inaniter continens ipſe gloriatur, vel incontinentes ac libidinoſos deſpicit,vel demum eos, qui coniugali operi indulgent,aſpernatur. Hac enim de cauſa ſinitur in carnis lubricum prolabi, vt diſcat, gloriam Deo, non aute ſibi de continentia tribuendã eſſe.

Ezech.16.

esse. Deinde saturitas panis, hoc est, ciborum excessiua repletio, ad carnis quoque vitia impellere solet, quod ipsa experientia locupletissimè testatur. Nec solùm illa repletio, qui ventrē, sed etiā illa quæ lumbos atq; ipsa seminis receptacula implet, venerē cōcitare solita est. Postmodum abundantia rerum, hoc ipsum nōnunquàm efficere consueuit. Vbi enim fortunę copia adest, plerumque delitiæ comitantur. Delicias autem corporis ad delectationes venereas incitare, dubium non est. Ad hæc otiū siue mentis incuria, continentiam perturbare, & venerē inducere consueuit. Dum enim mēs se negligēter exercitijs spiritalibus tradit, aut prorsus vacat, statim per sordidas cogitationes euagatur, quæ & phantasiā & carnem concitantes, faciliter ad libidinem impellunt. Deniq; defect⁹ misericordiæ hoc etiam facere solet, quādo scilicet nec pauperibus aliquid eleemosynæ corporalis datur, nec tribulatis quoque ac tentatis præsertim de vitio carnis, nihil orationis aut alterius iuuaminis spiritalis tribuitur. Qui enim cæteris non miseretur, non est dignus, cui tribulato atque tentato misericordia impendatur. Pręter hæc quinque sunt alia tentamina, quę continētiam ipsam oppugnare assueuerunt. Quorū quędam sunt intrinseca, altera verò extrinseca. Intrinseca sunt, quæ in mente vel corpore fiunt. In mente enim venereas cogitationes frequenter, ac delectationes adesse solere, satis experiētia docet, quæ interdum ex ipsa corruptione naturæ suboriri solent. Interdum & in ipso corpore bestiales motus (qui ab ipsa quoque lege naturæ excitantur) nemo est qui non sentiat. Cū autē corpus titillatur, propter mētis cū corpore mutuam

6. Tentamina intrinseca.

mutuam coniunctionem, incitatur ad libidinẽ & mens ipsa. Hinc Iacobus in sua Canonica ait: Vnusquisque tentatur, à concupiscentia sua abstractus & illectus. Nõ ergo omnis tentatio carnis à dæmone (quod nõnulli falsò putant) immediatè proficiscitur, sed interdum ab ipsa carne: vt taceamus, quòd à pientissimo Deo iustis de causis tentationes ipsę fiũt permissiuè. Sed iam tentamina extraria subijciamus, quorũ non nulla sensibilia dici possunt, quòd scilicet aliquo extrinseco sensu percipi queãt, & ab extrà originem habeant, vt sunt verba, scripta, aspectus, colloquia, oscula, tactus. Dũ enim venerea scripta leguntur, dũ mulierũ species fixè cõsiderãtur, dum mollia verba audiuntur, dum colloquia familiaria, remotis præsertim arbitris, miscẽtur, dum oscula tactusq; licenter fiũt, quis dubitat venerẽ facilè cõcitari? Alia verò sunt tẽtamina, quæ ab exteriori causa proficiscũtur, perceptibilia quidẽ, sed nullo exteriori sensu corporis sensibilia, quæ scilicet à dęmone procedũt. Qui liuore salutis humanæ percitus, malitiæq; plenus, subtiliter venereas cogitationes immittit. Cur autem sordidas, carnalesq; vaferrim⁹ ipse hostis cogitationes immittat, causę multæ sunt: quarum nonnullæ satis apertæ, aliæ verò latentiores sunt. Siquidem hoc facit liuidus dæmon, vt consensum extorqueat, ac deinde ad op⁹ venereum perducat. Aut si consensum in fœdum opus excutere nequeat, saltẽ ad delectationem impellat. Plerumque enim satis est illi, plenus in venerem, aut veneris delectationẽ cõsensus, sciens, multos de consensu huiusmodi per dignam pœnitudidem diluendo non curare, si modò extrarium opus subsecutum non fuerit.

Iac.2.

7. Tentamina extrinseca.

8. Tentamina dæmonis.

Deinde

Deinde si nihil eorũ,quæ dicta sunt,versutus hostis cõsequi possit, nihilo seciùs sordidos ingerit cogitatus, vt bonũ opus aut deserere impellat, aut certè impediat atq; perturbet. Enimuerò solet orantibus varia, fœdaq; fantasmata afferre, vt cœptam orationem destituant. Itidem & ieiunantibus facere assueuit, vt à cœpto desistant: quod in principio Quadragesimæ multi experiuntur. Similiter cum vel religiosam, vel pœnitentialem sarcinam quis suis humeris imposuit, his plùs solito turpissimis immissionibus à dæmone vexari solet, vt scilicet opus cœptum derelinquat. Suadet enim hostis, talia semper esse duratura. Quòd si bonum impedire prorsus hostis non valet, saltem conturbare, & instar muscarum pungentium, aliquid inferre molestiæ satagit. Tanta est eius inuidia, vt semper homini nocere conetur. Denique si bonum impedire non potest, nihilominùs qua est calliditate, turpes ingerit cogitationes, vt detrimentum aliquod vel mentis, vel corporis inde procuret. Nonnullos enim hoc modo tentat in lectulo constitutos, vt surgentes necessariũ somnum non capiant, ac proinde negotijs, quæ facienda incumbunt, satis respondere non possint. Putant enim, surgendo à lecto tentationem repelli posse. Quòd si voto non potiantur, supra nudam humũ dormiunt, non animaduertẽtes, grauem, imò etiam & importabilem naturæ iacturam afferre. Alios verò carnali tentatione pulsat, vt ad exercitia immoderata concitet, vtpote ad vigilias prolixas, ieiunia fortissima, innumeras orationes, aliaq; id genus permulta, quibus cerebrum vel tandem vacuũ reddat, & hominem prorsus dementem, aut certè semistultũ

subti-

subtiliter efficiat. Alios insuper carnali vexatione fatigat, vt indiscretis exercitijs in ipsam, quā detestantur, culpā subtiliter præcipitet. Quod interdum vsu venit, cùm quis verberibus aut alia dura afflictione corpus afficit. Hoc enim modo solet quandoque, potissimùm in his, qui virtutem debilem habent, pollutionis fluxus etiam inaduertenter prouocari. Denique alios carnaliter ac sedulò concitat, vt si nihil aliud consequi possit, saltem eos vel impatientia seu murmure frangat, vel melancholia cōficiat, aut desperatione ac diffidentia, vel multa iugitate superet. Mira igitur dæmonis astutia, millesque illius nocendi artes non ineptè dicuntur. Sed iā de pollutione nocturna (quam fragilitatē nostri dicunt) peculiariter agamus, quæ licet eisdem penè de causis profluat, quibus & carnales motus in vigilantibus excitari solent, tamen aliquid speciale in ea esse videtur. Ea de re vel pauca quædam perstringamus. Pollutionē nocturnam ex triplici causa procedere dicit Cassianus, scilicet ex superfluo cibo, ex incuria mentis, ex illusione dæmonis. Cui astipulat' diuus Gregorius asserit, eam aliquando ex crapula, interdum ex naturæ superfluitate, vel infirmitate, nonnunquam verò ex cogitatione contingere, quemadmodum in registro habetur, & in Decretis Distinctione sexta refertur. Quæ simul iungere, pleniusque negotium ipsum cum scholasticis Doctoribus prosequi cupientes, dicamus, pollutionem ipsam ex duplici causa generatim contingere posse, videlicet ex intrinseca, & extrinseca. Intrinseca est, vel corporalis vel animalis. Corporalis quidem, vt cùm seminalis humor abūdās in corpore causa aliqua intraria

De pollutione nocturna.

 ad re-

ad resolutionē atq; exitū prouocatur. Quæ res multifariā contingere potest, interdū, ex naturę virtutisq; retentiuæ debilitate, cui dispositio tēporis cooperari solet. Aliquando ex crapula, seu repletione nimia præcedentis tēporis. Aliquoties ex nimia calefactione, vel alia agitatione corporis, quæ interdū per medicinā anteà spretā fieri solet. Nonnunquā ex eo quòd dormiens resupinus iacet super dorsum, quod medici quidā dicunt, & experientia probat. Deniq; ex abūdantia humoris obscœni, qui in medullis seu receptaculis anteà reseruatus, quadam lege naturæ expellitur. Animalis verò causa est, cū pollutio ipsa ex cogitatione præcedente contingit. Quę quidē cogitatio interdū bona est, vt est cogitatio pœnitentialis vel speculatiua de peccato luxuriæ, cui tamē incūbendū est discretè, nę ex bono malum oriatur. Aliquando verò mala atq; inhonesta est; quæ tripertita est. Quædam enim est de re ad pollutionē nō pertinēte, putà elatio de propria castitate. Alia est de re pertinente, quæ tamē pollutionē pro obiecto nō habet, hoc est, nec volitio, nec desideriū illius est, putà cū quis de coitu quidē cogitat, sed de pollutione nocturna nihil. Alia verò est, quæ huiusmodi pollutionis volitio seu desideriū est, vtpote cū quis per experientiā nouit, se noctu somniatū de coitu ac pollui, de quo priùs de die cogitauit, & ita de industria diu cogitauit, vt postmodùm noctu somniet, & polluatur. Eo enim casu cogitatio fœdissima illius pollutionis causa est, quæ & lætalis citra dubiū est. Idem, si cū ea intētione ac fine se quispiā ingurgitaret, putandū est. At verò cum ex alia causa non vitiosa procedit, non est imputabilis. Si verò ex causą

Cogitatio carnalis quando sit mortalis,

culpa-

culpabili,vtpotè ex crapula nimia, quando ante somnum non est per pœnitentiã emẽdata, ipsa sequens pollutio culpabilis est. An verò sit lætaliter imputabilis, dubiũ est: de quo nihil ad præsens. In eo enim casu securius est pœnitere, imò verò antequã eueniat ipsa pollutio, prouidendũ ne cõtingat. Sed iam extrinsecã causam subijciamus, quę est dæmonis illusio, qui vel fantasmata dormientis concitat, vel (si Cassiano creditur) simplici fluxus illius egestione dormientem polluit. Quod quidẽ varias ob fraudes molitur hostis ille versutus planeq; inuidus. Inprimis, vt à sacrosancta nos communione deterreat, quod & Cassianus asserit, & experiẽtia probauit. Narrauit siquidẽ mihi doctissimus quidã medicus, cùm sacrosanctam Euchanistiã sumpturus esset, & ab vxore sua, quæ in eodem thoro iacebat, propterea abstinere vellet, huiusmodi fœditate nonnunquàm pollutum fuisse. Deinde hoc facit hostis, vt deuotionẽ impediat aut perturbet, potissimũ diebus festis, quibus maiori puritate desideramus diuino placere cõspectui. Scit enĩ, pòst huiusmodi fluxũ, & corporis sequi discrasiã, & spiritũ nec tã purũ, nec ita collectũ esse, eapropter non tam puriter festũ celebrare posse. Porrò hoc ipsum præsumit hostis, vt detrimento aliquo astutè nos afficiat. Interdũ enim quosdam ieiunijs intentos de industria polluit, vt dũ nihil se per ieiunium proficere ad puritatem assequendam, imò grauiùs se pulsari sentiant, ipsam abstinentiã tanquã puritatis æmulã perhorrescant. Aliquãdo verò hoc attentat, vt è diuerso non satis cautos ad immoderata ieiunia, vigilias, disciplinas, cæteraq; id genùs aspera incitet, & aliquo deinde nocumento afficiat.

Dæmonis illusio.

Etiam hoc facit, vt tali vacuitate corpus afficiat, quatenus cum ingenti difficultate ieiunij laborē ferat, sicq; tali occasione ieiunātē ad frangendum ieiunium facilè impellat. Nonnunquā verò hoc efficit, vt ad impatientiam, vel turbationem aliquam fraudulēter pollutus concitetur. Etenim propter huiusmodi fluxum (in quo spiritus multi exhauriuntur) tam promptus atq; aptus homo non est ad res gerendas, eapropter faciliùs ad impatientiam prouocatur. Itidē cùm quis vel ex officio, vel ordine suo rem diuinam in conuentu, seu cōgregatione celebraturus est, si polluantur (vt frequenter vsu venit) facilè ad impatientiam concitatur. Si enim proptereà reuerenter se abstinet, vix confusionem humanā patienter ferre pótest, cùm satis conijciat, alios propter huiusmodi fœditatem suspicari à suo se officio cessasse. Si verò se ingerat, propter scrupulū mordentē, facilè quoq; perturbari poterit. Deniq; hoc agit hostis, vt vel delectationem ex fluxu noxiā extorqueat, vel certè, quod grauius est, ad libidinem nefariè consummandam, quæ inculpabiliter fortè exorta fuerat, callidè impellat. Scit enim, multos voluptatem ipsam sentiētes, ad excitandam in se maiorem delectationē actu nefario, faciliter induci posse. Sed & qua est calliditate atq; inuidia, nōnunquam fantasmata concitando obscœnum humorem ad intrà solùm resoluit, statimque dormientem excitat, antequam fluxus ille obscœnus ad extrà prorūpat, vt scilicet vel per cohibitionem humoris illius naturæ vis inferatur, cùm tamen interdū nihil hoc modo proficiatur, vel humore ad extrà non prodeunte, quod interdum propter virtutis debilitatem contingit, grauis commotio in pu-

in pudendis permaneat. Sed cur hoc vaferrimus ille facit? Nempè vt tali articulo quàm periculosissimo constitutus se polluat, remque nefariam admittat, aut certè si reluctetur, grauissimum tormentum patiatur. Tali enim casu viriliter perseueranterque reluctari, graue martyrium est. Hinc colligi potest, quàm magna sit dæmonis inuidia, quamque mira sit eius calliditas. Sed iam breuiter subnectamus ea, quæ ad continentiam iugiter ac perfectè obseruandam cōducere solent. Inprimis sensus exteriores sunt ab his omnibus, quæ libidinē excitare possent, pro viribus cohibendi. Fugiendæ quoque noxiæ familiaritates, mala colloquia, lasciua scripta, imò & dulces fœminarum literæ reijciendæ, & deniq; picturæ seu imagines obscœnæ prorsus eradendæ sunt, deinde ieiunijs, vigilijs, alijsq; asperitatibus corporalibus viriliter, discretè tamen, incumbendū. Insuper orationi, lectioni, siue pio studio, alijsque spiritalibus exercitijs diligenter vacandum est. Porrò vera cordis humilitas iugiter obseruanda, superbaq; elatio prorsus relegãda, & demum fiducia de proprijs virib° seu virtutibus ac industria prorsus abijcienda est. Non enim putare debet continens, se suis viribus, vel humano studio continentiam seruare posse. Non debet, inquam, propter eam intumescere, vel cæteris se præferre. Propter superbiam enim multi, auxilio diuino destituti, continentiam perdiderunt, ac turpiter corruerunt. Igitur nō debet de proprijs virib° aut virtute quicquam sperare, sed putare diuino munere se dūtaxat assequi posse. Ad hæc patientia quoq; ipsa iugiter retinenda est. Nam vt ait Cassianus, patientia ardorem fornicationis extinguit.

Continentiæ seruandæ remedia.

Cassian. collat. 12.

Quod dictũ ita capio, vt putem, per ipsam patientiam aliaque adiumenta libidinis ardorem in hac vita pro ratione cohiberi posse, totaliter autem ac funditus (vt ipse & Martin⁹ cũ secut⁹ sentiunt) non ita posse censeo. Etenim semper concupiscentia manet, contra quam sane, quãdiu in hac vita sumus, dimicandum est. Igitur si velint me suis in hac parte dictis assentire, fomitẽ prorsus extinguat, & vires dæmonis (qui prunas extinctas ardere facit) perpetuis vinculis ne tentet, constringant. Paucissimis (fateor) hoc munus datum putatur, sed id specialissimo Dei munere, quod passim expeti nõ potest. Deniq; ijs, qui tẽtantur, compatiendum est. Non enim perfectè continens putatur, qui libidinosis non compatitur, & aliorũ tentationibus nõ mouetur. Sed ad paupertatem transeamus.

Præmissis multis paupertatis modis, ac declaratis quibusdam terminis ad rem pertinentibus, agitur de ijs quæ paupertati vbrius refugit. Postmodum de proprietatis vitio subiungitur, quod paupertati aduersum est, vbi communes modi declarantur, quibus ipsum vitium admittitur. Et demũ qualnor causæ ponuntur ad fugiendum ipsum concitantes.

CAPVT 4.

DE paupertate dicturi, inprimis quotuplex sit, quid sibi velit, & ad quid astringat, prælibabimus: deinde de vitio opposito, quod proprietas dicitur, subnectem⁹. Igitur de paupertate verba facturi, dicamus inprimis, bipertitã in genere paupertatem esse. Quædam enim est paupertas spirit⁹, quæ inter beatitudines prima numera-

numeratur,& hæc est vera cordis humilitas,cui promittitur regnum cœlorum. Quanquam per ipsam paupertatem spiritûs,etiam accipi potest voluntaria diuitiarum carentia, de qua dicturi sumus. Qui enim hoc modo pauperes sunt, & beati sunt in hac vita,& beatitudinem quoque sempiternam sunt habituri in alia. Altera verò paupertas est rerum temporalium,quę verè aut certè apparenter diuitijs mundialibus caret, & hæc quidem multifaria est. Quædam enim ficta est,& apparens.putà cùm quis verbis,signis, aut indumentis paupertatem simulat. Alia est vera,sed coacta,quæ vel sorte,vel conditione, vel aliena iniuria contingit. Alia est vera, & voluntaria,sed indeuota,quæ videlicet nō Dei contemplatione,sed aut vanitate,aut alia huiusmodi causa suscipitur, qualis fuit quorundā gētilium paupertas Philosophorum, qui diuitias contempserunt. Alia denique est vera,voluntaria,atque deuota,quæ terrenis opibus Dei causa prorsus abrenuntiat,aut certè iniquum diuitiarum affectum abigit. Et huius quidem tres gradus inueniri possunt. Primus est,cùm affectu non autem effectu,relinquuntur diuitiæ,quem paupertatis modum sectati sunt olim Sancti Patres,qui sub lege vixerunt,& nunc quoq; boni Christiani sequuntur,qui diuitias possidētes, non possidentur ab eis,nec eis quidem fidunt, nec denique animum in earum amore supra modum fixum habent. Alter gradus est,cū & voluntate,& reipsa deseruntur opes,nec tamen votum vllum accedit,quem gradum (qui altior quidem est) multi tenuisse putantur,qui tamen religiosis votis se minimè obstrinxerunt. Tertius gradus est,dum & affectu, & effectu si-

Matth. 5.

mul. prorsus terrenę destituuntur diuitię, votúmque huiusmodi abrenuntiationi perpetuũ adiũgitur, quo mentis destinatio permanentior, ac stabilior reddatur, & cœlestes opes faciliùs, vberiusque tandem habeantur. Et hæc quidẽ paupertas (quæ interdum votiua, aliquando religiosa, nonnunquam consiliaria nuncupatur) altissima est, & à Christo in Euangelio probata

Matth. 19. est atque consulta, cùm ait Apostolis: Amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternã possidebit. Hæc, inquam, paupertas altissima diuitiarum cõmunem paritur copiam, quippe cuius altitudini non derogat habere diuitiarum communitatẽ, sed omnem in paupere religioso abijcit proprietatẽ. Enimuero, qui paupertatis religiosæ voto se obnoxium fecit, ita omnibus seculi rebus funditus abrenũtiat, vt omne à se ius ac dominiũ proprietatis, seu proprietatem penitus omnem à se abdicet; nec iam ei licet quicquam tanquã suũ, siue proprium habere, possidere, dicere, seu putare. Omnia enim in relatione habenda sunt, atque nominanda communi nomine. Nec in bonis, quę forte attulit quispiam, seu religioni dedit, plus iuris prętendere debet, quàm in alijs. Quæ quidem vt fiant luculentiora, & paupertatis votiuæ conditio plenius capiatur, non est ignorandum, circa res temporales sex considerari posse: scilicet ius, dominium, proprietatem,

 possel-

possessionem, vsumfructū, & vsum, quæ vel vtcunque explananda sunt. Igitur ius, est potestas licitè exercendi actum circa rem aliquam, vt potè si quis licitè panem vendere possit, ius habet in panis venditione. Quantùm enim habes de potestate licita circa rem, tantùm iuris circa rē ipsam tibi competit. Dominium verò à multis pro iure capitur. At verò cùm, Aristoteles dicat relationē dominij esse superpositionis, eā ob rem quandam Superioritatem seu authoritatem addit. Est itaque dominium species iuris, cùm omne dominium sit ius, & non è diuerso. Igitur dominium est ius, siue licita potestas vtendi, possidendi, atque habendi rem aliquam: vel simpliciter pro voluntate, vel secundùm determinatum modum cum quadam Superioritate. Ipsum autem dominium sicut & ius diuiditur in naturale, quód scilicet à natura competit, & ciuile siue politicum, quod per diuinam vel humanam collationem alicui conuenit. Quod & in genere bipertitum est. Quoddam enim est plenum, siue perfectum, cùm quis, tā in rei proprietate, quàm vsu eius plenum dominium habet, ita vt possit rem ipsam pro voluntate vel conseruare, vel alienare. Alterum est imperfectū, dum in vsu, vel vsufructu dominium quis habet, sed non in proprietate: quapropter dominus simpliciter dici non potest, sed dominus vsuarius, vel vsufructuarius. Sunt autem in particulari variæ species dominij ciuilis, putà vtile, directum, altum, bassum, & cætera id genus. Sed iam de proprietate agamus. Proprium, siue proprietas est, dominium rei iustis modis quæsitum, vt dicit Hostiensis. Capitur autem proprium, non solùm pro nuda proprietate, sed interdum

dum pro pleno dominio; quemadmodum dicit Panormitanus in capitulo, Cum ad monasterium. Acquiritur autem iure gentium, & iure ciuili. Et iure quidem gentiũ, per occupationẽ, ac bellum iustum. Iure autem ciuili, multifariàm: vtpotè præscriptione, vsurpatione, arrogatione, testamento, successione, & alijs varijs modis iure ciuili, vel cõsuetudine iusta inductis. Possessio autem, pro opinione iurisperitorũ, est corporalis rei retentio, corporis, animi, iurisque adminiculo interueniẽte. Nisi enim & corpore & animo, & iure quis insistat, non propriè dicitur possidere. Non igitur fur verè possidet, sed iniustè detinet. Vsusfructus est, ius vtendi & fruendi rebus alienis, salua rerũ substantia. Non enim in rebus proprijs vsusfructus consistit. Nec in rebus etiam, quæ vsu statim consumuntur, vt panis & vinum, propriè vsusfructus esse putatur. Nec demum in rebus, in quibus vtile dominium habetur (quemadmodum cõtingit in emphiteota, & feudatario) ipse vsusfructus propriè consistere videtur. Qui autem vsumfructum ipsum habet; plus iuris videtur habere, quàm qui vsum duntaxat. Nam potest fructus & cõmoditates, quæ ex re ipsa proueniũt dare, vendere, & alienare pro voto, quæ facere non potest, qui vsum duntaxat habet. Sed iam quid vsus sibi velit, subnectamus. Qua in re nõ capimus vsum more Theologico, vt distinguitur à fruitione, quomodo vti est assumere aliquid propter aliud in facultatẽ voluntatis. Nec etiam capimus angustè, vt Iurisconsulti capiũt, dicentes, vsum esse ius vtendi alienis rebus, salua rerum substantia. Nimis enim angusta est huiusmodi acceptio, quoniã hoc pacto in rebus

quæ vsu consumuntur,vsus nullus esset,quandoquidem in talibus nequit post vsum, siue cum vsu,salua manere rerum ipsarũ substantia.Itaq; cùm pro rei veritate,canonumq; cẽsurá,quis vtitur pane,cũ ipsum edẽdo consumit,& sua quoque re vtitur quis sicut aliena,eam ob rẽ latiùs sumendus est vsus,vt scilicet est ius, siue potestas vtẽdi rebus,suis,vel alienis,siue vsu cõsumptibilibus,siue non. Vsus autem aliquando dicitur nudus,aliquando non. Vsus nudus bipertitus est.Quidam enim est facti solùm,quando quis re aliqua vtitur sine iure vtẽdi,vt fur,qui re vtitur omni iure nudatus. Alius est vsus facti & iuris simul, qui fit,cùm habetur ius vtendi. Et hic quidem duplex est,quidam est reuocabilis, qui scilicet reuocari potest:alius est irreuocabilis,quando vsus concessus reuocari non potest. His itaque prælibatis,dicamus peculiariter,quęnam ex his,quæ dicta sunt,à se reijciat paupertas votiua,& quæ nõ.Enimuerò omne ius simpliciter,siue dominium plenũ tollit. Similiter omne proprium,siue proprietatem omnem ita abdicat,vt secum nullo modo pati possit.Itidẽ & omnem possessionem,quæ priuato nomine atque authoritate fit, inhibet: sed possessionem seu retentionem, nomine communitatis, permittit. Pecunias tamen habere seu possidere Cartusian' nõ potest,vt eis prõ suo voto vtatur, quoniam legibus suis interdictus est. Insuper vsumfructũ abijcit ipsa religiosa paupertas:nõ enim sinit monachũ propriè vsufructuariũ esse. Deniq; vsum nudũ facti,qui scilicet fit per omnis iuris nudationẽ,secũ nõ patitur. Nõ enĩ licitè quis vti re aliqua potest, qui omni iure nudatus est.Item vsum nudũ iuris irreuocabilem abigit

abigit hæc paupertas. Sed vsum nudum discretè concessum, reuocabilem ad nutum Superioris concedit in rebus, quæ ipso vsu non statim consumuntur. Concedit, inquam, vsum nudum, per totius proprietatis, siue pleni dominij, ac iuris simpliciter exclusionem; sed non per totius iuris nudationem. De his autem rebus, quę statim ipso vsu consumuntur, vt sunt panis & vinũ (quia vsus licit. nõ potest à proprietate, seu dominio separari: sed per vsum proprietas ipsa seu dominium, imò res tota consumatur; quemadmodum Ioannes xxij. contra Fraticellos declarauit) eam ob rē, quando vsus rerum huiusmodi monacho conceditur, conceditur & aliquod ius seu dominium in re ipsa, quòd s. in rebus huiusmodi non possit haberi licitus vsus per totius proprietatis siue iuris exclusionem, nec etiam nudus vsus in eis esse valeat. Quod intellige, dum res ipsæ consumuntur. Antequā enim vsus sit inchoatus, potest Superior rem ad vsum concessam reuocare: ea propter monachus simpliciter dominus vel proprietarius dici non potest. Sed dices, Prælati religionum sunt domini bonorum conuentualium? Non enim videtur, ad quos spectet alios dominiū huiusmodi bonorum. Similiter & officiarij inferiores, vt sunt procuratores, domini esse videntur, quippe qui & emere, & vendere, & disponere ad votum de rebus posse putantur. Itidem videtur simplicem claustralem propriũ seu dominiū habere posse, quandoquidem ius habet petendi necessaria vitæ. Similiter in reb. quę vsu non consumuntur, sibi cōcessis, habet ius vtendi. In talibus enim vsus licitus, non potest à iure vtēdi separari. Similiter in rebus vsu consumptibilibus

Monachos non posse simpliciter dici dominos.

libus,quantum de vsu, tantum de proprietate sibi cōceditur. Igitur in hoc casu potest proprietarius esse. Denique Superioris saltem authoritate,peculium habere monachus potest. Respōdemus: In Conuentu tres gradus monachorum inueniri solere. Primus est Prælatorum,qui nullum in ipso Conuentu superiorē habēt; vt sunt Abbates,& multi Priores conuentuales: Secūdus est aliorum Officialium,Prælatis ipsis subiectorum,vt sunt Procuratores,alijq; id genus rerum administrationem habentes. Tertij sunt claustrales,siue monachi simplices, qui nullam rerum administrationem habent. Quantū ad primos,diximus,eos non esse Dominos simpliciter,nec plenum habere dominium rerū conuentualium. Ille enim Dominus simpliciter est, siue ius,aut dominium plenum seu absolutū in re aliqua habet, qui potest licitè re illa vti ad omnē vsum,qui circa rem ipsam esse natus est. At verò Prælati huiusmodi propriū habere nō possunt. Nō ergo Domini sunt absolutè,nec ad eos rerum ipsarum proprietas pertinet. Quęris igitur:ad quem? Nempe ad totū cōuentum,siue cōmunitatem absolutè. Ad Prælatū tamē dominium rerū ipsarum principaliter pertinet,tāquā ad principalē administratorē & dispēsatorē, qui & aliquo modo Domin' est, sed nō absolutè,vt dixim'. Siquidem tota potestas monasterij ad Superiorē pertinet. xij. q. secunda, Nullū. Ea de re plus iuris,ac dominij habet,quā cęteri: vtpotè cui' nutu & volūtate omnia in monasterio fieri,ac distribui habent. Cęteris autē per accidens,ac secundū quid,ius quodāmodo pertinet,vt sunt partes cōmunitatis,quibus licèt debeatur sustētatio vitæ, nō tamen possunt agere ad diui-

Tres gradus monachorum.

Dominus quis,

ad diuisionem bonorum, nec dicere quoq; possunt vnam partem vni, & alteram alteri pertinere. Vides igitur vt bona ipsa sint toti' cõmunitatis simpliciter, & nullius particularis absolutè. Quibus animaduersis, facile est cõficere, Prælatos in huiusmodi negotio grauiter errare posse. Inprimis quidem, si se dominos simpliciter, seu plenum in rebus cõuentualibus dominium habere vel putent, vel dicãt, vel hoc modo vtãtur. Sic enim proprietatis vitiũ admitterẽt. At verò extra materiam hanc proprietatis, nonnũquam eos peccare vsu venit: vtpotè si infideliter, seu indecenter, ac iniustè bona ipsa dispensent. Quod quidẽ vno modo cõtingere potest, si denegẽt subditis ea, quę regularis Institutio, ac necessitas ministrari flagitat: hoc enĩ modo inhumanã faciũt iniuriã. Alio verò modo cõtingere potest, si è diuerso ea tribuant, quæ vel ordinationes regulares prohibent, vel ratio ipsa vetat. vtpotè si tribuantur, quæ ad statũ nõ pertinent, vel etiam nimiùm superflua, vel deniq; ea, quibus subditus malè vti putatur: hoc enim pacto liberalitas liberalitate perit. Hinc Hieronymus in regula dicit: Præter victum, & vestitũ & manifestas necessitates, nihil cuiquã tribuas. Quod intellige, cùm dantur ad peculiarẽ vsum. Possunt enim multa nomine cõmunitatis seruanda monacho fideli tribui, qui in eo casu superfluum habere minimè putandus est. Multa quoque tribui possunt monachis, quib' vel pro sua necessitate, vel vtilitate religiõis, seu Reipublicæ, opus est, vt sunt libri, qui viro docto tribui in multa copia possunt, quando eis discretè ad communem vtilitatem vti nouit. Quod enim hoc modo tribuitur, superfluum dici non debet.

Monacho quæ tribuenda.

debet. Videant igitur, qui monachis superflua petentibus ánnuũt, in suam, petentiumq; perniciem. Superfluum enim vel dare, vel accipere noxium est, imò verò (si Hugoni creditur) mortiferum. Quod tamen ipse viderit, cùm satis in hoc leuiter loqui videatur. De cęteris autẽ officiarijs breuiter dicamus, eos nihil facere licitè posse, nisi quantum statuta regularia, vel Superioris concedit authoritas. Eam ob rẽ recurrere debent ad Superioris arbitrium in his, quæ expressa non sunt. Cùm ergo per statuta ipsa nõ datur sufficiens potestas, quę ad exequenda huiusmodi officia exigitur, opus est, vt eam à Superiore habeant. At quoniam cum absentes sunt, interdum multa contingunt, quę præuideri nõ possunt, si vrget necessitas, poterunt negotium necessarium expedire, modò fideliter ac decenter faciant, proponantq; habita opportunitate, se Prælato dicturos, quæ vel fecerint, vel quantum sufficere videbitur. Alioqui præuaricantur. Eapropter videant, quid agant, qui vel pro se, vel alijs (quib' afficiũtur) emũt, vel tradũt, quæ ex statuto non debentur, inconsulto suo Superiore, aut inuito. Itidem, qui ædificant, aliaq; faciunt, quæ satis nôrunt Superioribus grata nõ fore, vbi rescita fuerunt. Denique de alijs monachis s. claustralibus, dicimus, eos nihil habere posse proprietatis simpliciter. Proprium enim habere, est contra substantiam Monachatûs. Habent tamen quandam proprietatem secundùm quid, in rebus quas consumunt, sed Superioris authoritate cum vsu habent, quæ non derogat statui monachali, quandoquidem necessariò ad vsum licitũ consequitur. Item habẽt ius quoddam naturale, in petendis accipiẽdisq; necessa-

necessarijs, vtendoq; eis. Sed hoc nō conficit, eos ius vel dominium simpliciter habere, seu proprietarios esse, vel etiam peculium habere posse. Siquidem peculiū etiam iure Canonico prohibentur habere monachi, nisi pro iniuncta administratione, Extra de statu mon. c. Monachi. Peculium autem eo in loco dicitur proprium, siue proprietas, quemadmodum Parnormitanus exponit. Cæterum ad vitium proprietatis transeamus. Qua in re duo nūc discutiēda sunt; primum, quonam pacto vitium ipsum admittatur: Alterum, quæ inducere nos debeant ad vitandum tam detestabile crimen. Primum aggredientes, dicimus proprium, pro sententia Ioannis Andreæ, esse quicquid celatur Prælato, vel tenetur contra voluntatē eius. Verùm hoc dicere non sufficit, cùm & ipse Prælatus (vt diximus) vitium proprietatis admittere possit. Panormitanus autem secutus Ioannem, aliosq; Canonistas, dicit, monachū habere proprium, cùm non habet administrationem, & aliquid tenet, illud celando Abbati. Sed hoc quoq; dicere non satis est. Nónne & ij, qui administrationes habent, vitio proprietatis infici possunt? Possunt sanè, vel potiùs insanè possunt. Eam ob rem his prætermissis, dicamus vitium proprietatis trifariàm in genere committi posse. Primò quidem, interiùs solo corde, cùm scilicet proprietas, dominium plenum, aut aliquid eorum, quæ paupertatem votiuam refugere, & monachis prohibita esse, suprà diximus, in rebus cōmunibus etiam solo corde pretenditur. Hoc enim si deliberato, plenoque consensu interius admittatur, lætale piaculum est, alioqui non oportet mortiferum esse proprietatis vitium.

De uitio proprietatis.

Proprietas uolūtatis quando est mortalis.

Qui

Qui hoc modo duntaxat peccat, pœnitentia quidem illi opus, ſed in pœnas iuris poſitiui ob mentalem non incidit proprietatem, quæ & voluntatis proprietas nuncupatur, quæ fit, vt iam diximus, cum voluntas plenè conſentit in his, quæ votiua paupertas ſecum non patitur. Tãetſi proprietas voluntatis interdum generaliùs dicitur mala voluntas, ſeu affectio malæ volũtatis, quæ Deo ſe non ſubijcit vt decet, quomodo capit diuus Bernardus, cũ dicit: Tolle propriã voluntatẽ, & infernus non erit. Sed in propoſito non tam latè capitur. Deinde poteſt admitti vitiũ proprietatis voce, ſiue ore, cùm aliquid eorum, quæ dicta ſunt, voce prætenditur, ſiue aliquid ſuũ, aut ſibi propriũ à quouis eſſe dicitur. Qui igitur verbis proprietatem ſonãtibus vtitur, perperàm agit, vtpotè cùm dicit: Hic liber eſt meus, hæc veſtis mea eſt. Quòd accipiendũ eſt, cum de rebus tẽporalibus, in quibus propriè vitium proprietatis admitti poteſt, agitur. In alijs tamen rebus, vt rerũ, ita & verborum communitatem quidam Nouitius obſeruabat, qui ſcilicet à præceptore ſuo imbutus, vt nihil ſuum eſſe diceret, cùm febre laborans interrogaretur à patre, quomodo ſe haberet: malè, inquit, quia febris noſtra me grauiter vexat. Cui pater: Noli fili dicere noſtra febris, ſed mea. Tibi enim propria eſt, nihilq; in ea commercij vult conuẽtus habere. Sed quærit quiſpiã: Si quis verbis vtatur proprietatis, an lætaliter peccet? dicimus, eum, ſi id faciat ex contẽptu, mortaliter agere, maximè ſi induſtriã animoq; aſſertiuo hoc faciat: ſin ex inaduertentia, aut leuitate, veniale duntaxat committere. Conſuetudinem tamen ipſam omnino cauendam eſſe, nullus eſt, qui hæſitet. *Proprietas vocis quando eſt mortalis.*

BB Deni-

Denique opere ipso (quod grauius esse solet) vitium proprietatis admitti potest. Quod generatim fieri potest accipiendo, retinendo, emendo, alienando, ac demùm rebus communibus tanquàm proprijs temerè ac propria voluntate vtendo. Accipiendo inprimis indebitè, vtpotè quando propria authoritate subditus recipit, siue hoc fiat clanculum, siue (quod peius est) apertè contra Superioris voluntatẽ, quod & proprietatis, & inobedientiæ crimen est. Sed quid? Si Prælato vel Superiore absente quicquam muneris subdito monacho præsentetur, nonne capere poterit? Videtur inprimis, si res dilationẽ ferre possit, differendum esse. Nam in capitulo, Cum ad monasterium, Extra, De statu mo. dicitur, si quicquam alicui fuerit specialiter destinatũ, nõ præsumat illud accipere, sed Abbati vel Priori, vel cellario assignetur. Sin verò recuperari postmodũ nequeat, aut forte monacho extra claustrum constituto aliquid donatur, recipi quidẽ tum posse, si tamẽ duo fideliter obseruẽtur. Primum, vt probabilis cõiectura de Superioris voluntate habeatur, vtpotè quia res vtilis atque honesta est; & Prælatus ipse rerum huiusmodi recipiendarum facultatem impertiri solet. Alterum est, vt assit bona voluntas ostẽdendi scilicet, ac exponẽdi voluntati Superioris cùm aduenerit, si tamen res ipsa conseruari illucusque in sua integritate commodè possit. Hæc est licentia præsumpta, quæ ad vitandum proprietatis crimen sufficere interdum putatur. At verò recipere, cum verisimile est, Prælatum nunquam esse permissurum, itidem cùm res sic recepta aduentum Superioris expectare potest, sed fraudulenter statim absumitur, ne Superiori relinquatur libera disponendi facultas, quis

hæſitat, huiuſmodi receptionem & paupertati votiuæ, & ſtatutis regularibus aduerſam eſſe, quæ non modò citra Superioris authoritatem recipere, ſed etiam quicquam à ſecularibus petere vetant? Et rectè ſanè. Ex his enim petitionibus contra pudorem, diſciplinamque regularem factis non parùm ſecularibus ipſis (à quibus petitur) ſcandali datur. Quapropter non deberẽt Superiores, vbi aliquid impudenter fuiſſe petitum reſciuerunt, petentibus ipſis concedere, ſeu ad vſum dimittere. Sed reliqua proſequamur. Retinendo quoque propria authoritate vitium proprietatis committitur, ſiue clanculum, ſiue apertè hoc fiat, quemadmodum de receptione dictum eſt. Cõtingere enim poteſt, vt res non malè accepta, perperàm retineatur, cùm ſcilicet contra voluntatem Superioris poſſidetur, vtpotè ſi inferior quicquam vel deſerere, vel alteri tradere iuſſus, hoc ipſum facere detrectet. Itidẽ ſi fraudulenter aliquid occultet, ne Superior ſupellectilem eius viſitans, forſan ab eo auferat, ſi reperiret. His enim caſibus vitium proprietatis retinẽdo cõmittitur. A quo vitio immunis prorſus nõ eſt, qui nihil quidẽ occultat, vehemẽter tamen deſiderat aliquid, quod ſibi gratũ eſt, à Superiore viſitãte nõ videri, ne forſaſſe auferatur ab eo. Debet enim religioſ⁹ (niſi prçuaricator eſſe velit) animũ ſemper habere paratũ ad reſignãda omnia quæ tenet, ad Superioris arbitriũ. Alioqui nec ſe, nec ſua plenè reliquit. Sed quçris: ſi quiſpiam ea ſit mẽtis affectione, vt ei graue ſit & difficile, rebus gratis viduari, malit tamẽ hoc fieri, quàm fœda vel inobediẽtię, vel proprietatis labe contaminari, an propterea ſuæ profeſſionis præuaricator dicendus

Religioſus quam reſignatus eſſe debeat.

dus sit? Respondemus, præuaricatorem nō esse, sed illam, quā patitur, difficultatem satis conficere, cum à rerum terrenarum amore prorsus defæcatum non esse. Eum verò, qui libens hoc permittit, paupertatem habere synceriorē. Porrò in emendo propria authoritate, vitium proprietatis à subdito committi potest. Qua in re diligenter animaduertent procuratores, qui aliquid pro suis vel alienis vsibus extra ordinariū, siue à statutis non concessum, citra facultatem emere præsumunt. Enimuerò non sunt à proprietatis fœditate immunes, quando sine generali vel speciali Superioris facultate hoc faciūt. Nisi forsan contingeret, eos quicquā huiusmodi emere, quod Superiorem esse probaturū, bona fide putarent. In his enim alijsque id gen' multum facit bona fides, bonaque voluntas. Sed de his iam dictū est. Adhæc vitiū proprietatis per alienationem ab inferiori sua authoritate factam committitur. Capimus autem alienationem in proposito latissimè, vt complectitur vēdicationē, donationem, permutationem, locationem, & emphiteosim. Item commodationem, mutuationē, & hypothecam. Nihil enim horum subdito propria authoritate facere licet. Sed quęris, an Subditus sit semper apud Deū securus, quando habita superioris facultate aliquid prædictorū facit? Dicimus, nō semper securum eū esse. Inprimis si Superior patēter, enormitér que abutatur potestate sibi concessa, neuter securus est. Deinde si mendaciter, fraudulēter aut aliquo tali modo facultatē huiuscemodi inferior adeptus sit: vtpotè mendaciter dicēdo, quę Superiorē ita mouerit, vt sine eis potestatē facturus nūquā fuisset, vel tacendo ea, quæ ipsum

prorsus

prorſus auocaſſent, ſi ab eo cognita fuiſſent, inferior ipſe tutus non eſt. Sed vltimum proprietatis exterioris modum tangamus, dicentes, vitium proprietatis etiam admitti, quando quiſpiam profeſſus rebus ſibi ad vſum conceſſis, tanquam ſuis, vel ſibi proprijs vtitur. Qua in re diligenter conſiderent quid agant hi, qui demoliuntur arbores, parietes, & cætera, quæ interdum ſumptuosè facta ſunt, & è diuerſo, qui ædificant, aut alia ſumptuoſa vel apertè, vel clāculum faciūt, nulla quidem habita facultate, ſed propria authoritate, & bona communitatis pro ſuo voto alienant, atq; partiuntur, quibus volūt. Nónne cū proprietate, etiam inobedientię vitium quandoque admittunt? præſertim cùm ſtatuta Cartuſiana dicāt, eum, qui per profeſſionem ſuſceptus eſt, deinceps ita ab omnibus, quæ mūdi ſunt, alienū eſſe, vt nullius prorſus rei, nec ſui quidem ipſius, ſine Prioris licenia poteſtatē habeat, & talia quoq; fieri ſine Superioris facultate non ſinant. Itaq; debent omnes, qui ſuę ſalutis curā gerūt, ab huiuſmodi proprietatis vitio, quā poſſunt diligētiſſimè ſeipſos elōgare, quādoquidē vitium impensè fugiendum eſt, quod multifariàm oſtendere certum eſt. Ad ipſum ſiquidē crimen prorſus fugiendum, quemuis religioſum quatuor generatim incitare debent: ſcilicet peccati grauitas, prohibitio multiplex, exempla multa, & pœna deniq; grauiſſima. Inprimis grauitas hui⁹ criminis prorſus ipſum deteſtari ſuadet. Eſt enim peſſimū auaritiæ vitiū, eſt furtū ingens, quòd contrectatio ſit rei alienæ inuito domino. Eſt dirum Sacrilegium, vtpotè furtum rei Sacræ. Eſt peccatum turpis proditionis: quandoquidem proprietarius totam prodit

24. ſecūd. par. ca. 6.

22. eiuſ. par. §. 23.

Ioan.12. Communitatem, cuius scilicet loculos instar Iudæ Scariothis depilat. Est & peccatū quodāmodo infidelitatis, Deo quàm ingratissimum:
Eccles.5. quippe cui vehementissimè displicet infidelis promissio. Est etiā apostasia apud ipsum Deū, apud quē scilicet plùs habitus interioris, quàm exterioris dimissio ponderatur. Est quoque crimen, & turbatiuum communitatis, & religionis eneruatiuum. Quid enim magìs conturbat religionis statū, quàm proprietas? Quid, inquā, plùs subuertit religiones, easque dissolutas fecit, quàm hoc detestabile crimen? Denique horrendum portentum est, quippe quòd proprietarium ad nihilum penè redigit, eumque nullius momenti efficiat. Siquidem vt sacer Hieronymus ait, monachus habens obolum, non valet obolum. Sed iam alterum tangamus præcipuum, quod ipsum proprietatis vitium omnibus (vt aiunt) pedibus fugiendum esse conficit, hoc est, prohibitio multiplex. Siquidem prohibetur inprimis lege diuina, quæ præcipit ac
3.Num.30. censet, vota Deo reddenda esse. Prohibetur &
Ps.49.75. lege Canonica, quæ hoc crimen interdicit, po-
Eccles.5. tissimum Extra, De statu monachorum, capitu-
Naum.1. lo, Monachi, vbi dicitur: Monachi non pretio recipiātur in monasterio, nec peculium permittantur habere. Et capitulo, Cùm ad monasteriū, eodem titulo, hoc modo dicitur: Probibemus quoque districtè in virtute obedientiæ sub obtestatione diuini iudicij, ne quis monachorum proprium aliquo modo possideat, sed si quis aliquid habeat proprij, totum incontinenti resignet. Adde quòd legibus Cæsareis crimē furti ac sacrilegij grauiter punitur: at proprietas est furto, sacrilegioq; immanior. Deniq; prohibetur legibus particularibus, præsertim regulis ac

ſtatutis religioſis, in quibus ſunt Carthuſiana, quæ multis in locis vitium ipſum deteſtantur, grauibuſque pœnis in proprietarios animaduertunt. Cæterùm exempla multa declarant, ipſum proprietatis flagitium, prorſus eſſe fugiendum. Etenim tempore Ioſuę, propterea quod Achan ſacrilega manu quædam de anathemate furtim vſurpare, & nefas in Iſrael admittere præſumpſit, totus Iſrael anathemate pollut' fuiſſe, & propterea ante hoſtes ſuos ſtare non poſſe, ac denique Achã ipſe populi turbator, quia turbauerat Iſrael, in valle Achor exturbatus, lapidibuſq; confectus, ſuæ temeritatis pœnas dediſſe Ioſuę. vij. refertur. Deinde tempore Apoſtolorũ (quemadmodum capite quarto Apoſtolicorum Actuum patet) Ananias cum Saphira vxore ſua, propter fraudem dę pretio agri factã, præſenti morte cõſumptus fuit. Quæ res pręſentib' immenſum timorẽ incuſſit, & poſteros (vt Caſſianus ait) tanto timore cõpreſſit, vt quandiu illius durauit memoria, nullus hoc vitium admittere auſus fuit. Inſuper cùm frater quidam, referente Hieronymo, parcior quàm auarior, centum ſolidos (quos texendo acquiſierat) in morte reliquiſſet, ſancti Patres (in quibus erant Machari', Pachomius, & Iſidorus) inito conſilio decreuerunt, cenſueruntque, eos in terra cum eo infodiendos. Hinc tantus terror cunctos Ægypti monachos inuaſit, vt clãculum vel ſolidum habere ingens crimẽ putaretur. Alijs demùm exemplis ac experientijs permultis ſatis monſtratum eſt, huiuſmodi peccatum omnino cauendum ac euitandum eſſe. Denique, vt pœnę tangantur, quæ ad vitium huiuſmodi fugiendum concitare debent, tùm in vita tùm in morte, tùm

Ioſue.7.

Actor.4.

post mortem, hoc crimen grauiter, multifarieque punitum legitur. In vita enim, qui de proprietate fuerit conuictus, pro Iuris Pontificij censura, debet ab altaris ministerio remoueri, Extra. de statu monachorum. c. Monachi. Debet & à monasterio expelli, quemadmodum eodē titulo, Capitulo, Cū ad monasterium, cauetur. vbi sic habetur: Si proprietatem aliquam fuerit deprehensus habere, regulari monitione præmissa, de monasterio expellatur, nec recipiatur vlterius, nisi pœniteat secundū monasticā disciplinā. Vbi nihilominus glossa putat, eū in arcti' monasteriū retrudi, vt pœniteat poti', quā quòd euagari permittatur. Quod & mihi honestius securiusque videtur, præsertim cùm præuaricatores monachi expulsionis pœnam interdū paruipendentes, euagationis causam lætantur se inuenisse. Quantùm verò ad Cartusianum statū spectat, olim qui de proprietatis crimine conuicti fuerant, de Ordine expellebantur, si vltra valorem trium solidorum aliquid occultandi animo retinuissent, vel dando aut alienādo domum grauassent. At quoniam his temporibus nullus monachus (& rectè quidem) ab Ordine expellitur, sed pro qualitate criminis alia pœna mulctetur, eam ob rem nec ipsi proprietarij expelluntur, sed in carcerem conijciuntur, qui modo prædicto excesserint, aliâs Prioris arbitrio rigidè puniuntur. Adde, quotannis sentētiam excommunicationis maioris ferri in proprietarios ipsos, qua ligantur, qui crimen furti, vel alienationis commiserint, vel proprietarij vltra valorem trium solidorum, simul vel per partes extiterint. Sed cúrnam (dices) magis excommunicantur proprietarij huiuscemodi, quā cæteri

Ca. 22. secund par. an. § 19 20.

9. secunde no. § 5.

cæteri criminosi? Nempe quia hoc detestabile crimen sit,& religionis dissipatiuum,& mirum in modum periculosum. Ea de re pœna hæc spiritualis(quæ valde timenda est, vtpotè quæ multos miseros habeat effectus)à patribus adiecta est,vt magis ac magis à tanto flagitio monachi arceantur, vt qui corporalibus pœnis cohiberi palàm non possunt,putà qui clanculum vitium ipsum admittunt, hac saltem animaduersione ferirentur,etiam qui occultè delinquerent,vt sic saltem à sua insania resipiscerent. Ad hæc proprietarij in morte puniuntur,vtpotè qui interdum subita inopinataque morte pereunt. Aliquoties quoque ita obstinati sunt,vt nec cō fiteri,nec sacramenta suscipere velint. Aliquando mente capti fiunt,vel (quod grauius est)furia correpti insaniunt. Nonnunquā in desperationem incidunt. Denique alijs miseris modis animam agunt.Quibus exemplis ac detrimentis non solùm antiqua,sed etiam præsentia tēpora nimis,prô dolor,referta fuère. Deniq; post mortem punitur & proprietarij corpus,& anima.Corpus siquidem,quòd inter fratres capere sepulturam non debet:Extra,de statu monachorum,capitulo,Monachi.Sed & non tantùm Christiana sepultura priuandum est, verùmetiā si in Ecclesia vel cœmiterio sepultum fuerit (si sine maximo scandalo fieri potest) eijci debet, eodem titulo,capitulo,Super quodam. Denique, quod adhuc grauius est, debet extra monasterium in sterquilinio cum sua proprietate sepeliri,quod in. c.Cū ad monasteriū,hoc modo cauetur:Quod si proprietas apud quenquam inuenta fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilinio

subter-

subterretur, secundùm quod beatus Gregorius narrat in dialogo se fecisse. Vides, vt iura proprietarium censeant turpiori, quàm asinum, sepultura dignum. Quibus statuta Cartusiana cõsentiunt, cùm ita dicunt. Defuncti in furto, vel proprietate, tã duodecim denariorum, quàm infra, in cœmiterio non sepeliantur, & etiam sepulti extrahantur, vt à cæteris crimen furti & proprietatis cautiùs euitetur. De anima verò proprietarij dubium non est, eam grauissimis pœnis, & eis quidem sempiternis, iugiter cruciari: quod & exemplis monstratum est, quæ breuitatis causa reticeo, & iusta de causa suffragijs viduari. Nã pro misero proprietario nec oblatio quidem fieri debet, si in extremis peculium inuentum fuerit, nisi dignè pœnituerit, Capitulo, Monachi. Adde, pro censura Cartusianorũ statutorum, nullum officium proprietarijs deberi, postquàm crimen eorum detectum est. Quibus animaduersis, planè infœlices sunt Monachi proprietarij, qui pro rebus labentibus tantis se discriminibus exponunt. Sed, quid dico pro rebus labentibus? imò verò pro vasculo, pro libello, pro vtensili paruulo, aut demùm pro re quauis futili, nulliusq; penè momenti, tanta subire detrimenta non trepidant? Nónne obsecro insani videtur, qui interdum multa magnaq; bona in seculo deserentes, pro exiguis rebus perpetuis se tormentis obnoxios faciunt? Haud dubiè plusquàm insani sunt. Resipiscant igitur miserrimi, qui eiusmodi sunt, & veram amplecti paupertatem studeant. Sed iam satis de ipsa paupertate, vitioque proprietatis aduerso dictum est. Itaque reliquum est, de stabilitate breuiter subnectere.

Sepultura proprietariorum.

31.2.par. an.9.

2.ter.compl.33.

Quotus

Quotuplex sit stabilitas, & quid sibi uelit: deinde quot modis contra eam agatur. Postremo causæ subnectuntur, quæ ad eam fixe tenendam concitare debent CAP. 5.

DE stabilitate igitur breuiter dicamus, quid sibi velit: deinde quomodo per instabilitatem sibi aduersam peccetur: postremò quid ad ipsam retinendam, & instabilitatem vitandam mouere debeat. Primùm aggredientes, dicimus, stabilitatem ipsam (quæ interdum perseuerantia dicitur) bipertitam esse: quædam enim est sine voto, altera autē votiua est. Quæ voto deuincta non est, animi virtus est, qua in cœpto opere (quādiu ratio dictauerit) fixè perseueratur. At verò stabilitas religiosa est, per quam in statu religionis assumpto iugiter, ac perseueranter ad finem vsque vitæ Dei contemplatione sistitur. Hæc igitur monachatum, siue statum monachalem principaliter respicit. Respicit & nihilominùs locum siue habitaculum. Etenim qui ad seruandā stabilitatē se voto astrinxerūt, inprimis tenentur, nunquā monachatū propria authoritate vel destituere, vel etiam deserere velle. Diximus, propria authoritate, vt intelligeres, monachū summi Pontificis authoritate, pro grandi causa Rempublicam tangēte (non autē pro quacunq; causa) monachatū deserere posse: licèt quibusdā videatur, nec summū quidē pōtificē in ipso religionis voto dispēsare posse. Sed vtcūq; res habet, tenetur monachus statū assumptū (vt diximus) perseuerāter tenere, nec ei licet ab eo resilire. Deinde tenetur, nūquā propria temeritate septa monasterij, seu terminos sibi prçfixos egredi, nec de monasterio quoq; in monasteriū aliud voluntate sua transmigrare,

Monachus an possit monachatū deserere.

migrare,nec denique per licitam Superioris facultatem in itinere cõſtitutus, notabiliter à recto itinere ſcienter diuertere.Sed iam dicam⁹, quomodo lędatur votiua ſtabilitas,& inſtabilitatis vitio laboretur.Inprimis , qui monachatũ vel ſua propria authoritate,vel etiam aliena,atque ſuprema(ſi fortè fieri poſſit)ſine rationabili atque vrgente cauſa deſerunt,grauiſſimũ inſtabilitatis flagitium committunt . Qua in re videant,qui diſpenſationes ſibi procurant,vt vitam monachalem probè obſeruatam deſtituant,& laxiorem vitam arripiant.Non enim tuti ſunt apud Deum . Vbi enim fortaſſe monaſticum pondus ferre nequeunt,poteſt per Superiorem rigor mitigari,prorſusque aliter cõſuli, vt non ſit mutatione opus.Itaque ſuis diſpẽſationibus,qui tales ſunt,non innitantur , ſi ſapiũnt.Qui autem prorſus regularem vitam deſerunt,& ad ſecularem redeunt, quis dubitat,eos turpiſſimorum canum inſtar ad vomitũ redijſſe?Sed ad alios properemus.Alij offendunt,qui non reipſa,ſed mente propoſitum ipſum mona-
Exod.16. ſticum deſtituunt,& inſtar filiorũ Iſrael inÆgyptum reuertuntur,ſuſpirantes ad ollas carnium. Hi etenim mundanas delicias,quas miſſas fecerant,deſiderantes,ac ſtabilitatis præuaricatores nunquam in religione proficiũt.Sunt autẽ alij, qui pericula difficultateſque religioſę vitę cõſiderantes, vellent tanto iugo colla nunquàm ſubmiſiſſe, quos ſi tales ob tẽtationes, ſuſcepti propoſiti omnino pœniteat,præuaricantur.Sin verò ea ſint affectione, vt ſi liberum eſſet, non ſuſciperent,ex quo tamen ceruicem ſuppoſuerunt,perſeuerare intendunt:tolerabiles quidem ſunt,ſed ad altiora tendant , operæpretiũ eſt.

Alij insuper sunt, qui terminos sibi præfixos, temerè prætergrediuntur, quos fugitiuos vocant, qui peccatum furto grauius admittunt, videlicet corpus, fortunæ bonis dignius (in quo nihil huiuscemodi iuris habent) instabilitatis aura commoti, à monasterio tollunt, & hi planè instabiles sunt. Sed & si extra monasterium temerè habitum dimittant, apostatæ fiunt. Qui omnes grauibus pœnis subijciendi sunt, quemadmodum & iure communi, & statutis Cartusianis satis cautum est. Alij verò, qui de loco ad locum habita Superioris (in cuius hoc potestate est) licentia seu facultate migrant, sed quia perperàm ac mēdaciter obtinent, eam ob rem quoad Deum instabiles iudicantur: nulla (fateor) in hoc casu pœna ab homine imponitur, quippe, qui cor non intuetur, sed ipse scrutans corda & renes Deus, dignum (nisi resipiscant) eis supplicium parat. Hic animaduertant, qui indignatione, tædio, leuitate, aut alia quauis inepta causa vehementer permoti, suas domos, in quibus si rectè viuere licet, reipsa deserunt, ac importunitate nimia se aliò conferendi potestatem obtinent, vel etiam hoc solo corde ac animo, pleno tamen consensu pertractant, an sint ab instabilitatis vitio immunes? Minimè quidem. Sed huiusmodi malè proficientes monachi (præsertim quando in odium Superiorum suorum, vel vt lautiùs viuant, omniaque pro voto faciant) domos quasdam, in quibus non satis obseruatur vita regularis, etiam obtenta facultate adeunt, de instabilitate plurimum notādi sunt. At verò si per Superiores mittantur, secùs sentiendum est. Hoc etiam loco diligenter aduertant officiales, qui suarum obedientiarum præte-

Fugitiui.

Apostatæ.

Psal. 7.

prætextu, pro nulla, vel leui causa contra mentem Patrum, domos terminosque egrediuntur,
4. secunde on. 4. interdumque multas faciunt impensas quibus domos suas grauant. Itidem qui pro alienis negotijs tractandis sub quodam misericordiæ velamine foràs proficiscuntur contra statutorum censurã, & cæteris nõ exẽplum stabilitatis, sed murmurationis causam præbent, alijs quidem proficientes, sed sibi nocentes. Denique qui foras profecti moras longas plùs debito protrahunt, & quàm fieri potest tardissimè ad conuentũ redeũt, an sint ab instabilitatis vitio immunes? Non puto immunes esse, cùm nonnulli eos quoad Deum fugitiuos esse arbitrentur. Quod an verum sit, interim pendeo, cæterisq; discutiendum relinquo. Sed de his hactenus. Iã verò breuiter subnectamus causas, quæ ad stabilitatẽ iugiter amplexandam, & fugiendũ instabilitatis spiritum concitare debent. Inprimis sunt authoritates id suadentes, in quibus est illa Saluatoris
Matth. 10. dicentis: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Et èdiuerso, qui mittit manũ ad aratrum, & respicit retrò, non est aptùs regno Dei.
Luc. 9. At verò instabilis monachus nõ perseuerat, sed
Hiere. 14. iuxta dictum Hieremiæ, dilexit mouere pedes suos, & nõ quieuit, & Domino non placuit. Exemplis quoque satis ostenditur, stabilitatem esse
Gen. 4. tenendam. Nam Abel in agrum egressus à fratre
3. Reg. 2. occisus est. Semei quamdiu in Hierusalem se continuit, vitam seruauit. At vbi exiuit, statim morte cõsumptus fuit. Dina egressa, vt re-
Gen. 34. gionis filias videret, rapta & compressa est. Similitudinibus quoque, siue comparationibus hoc idem conficitur. Arbores enim, quæ frequenter transplantantur, nunquã fixas radices agunt.

gunt. Vinum quoque, quod frequentius de loco in locum mutatur, facilè corrũpitur. Pisces qui sæpe transferuntur, nunquam proficiunt. Scholastici instabiles nunquam literarũ peritiã consequi possunt. Denique nihil operis ad finem deducere potest quiuis artifex, nisi perseuerãtia comes affuerit. Ea de re monachus nunquam proficiet, nisi stabilis fuerit. Hinc Apostolus rogat fratres, vt operã dent, vt quieti sint. Et Seneca quoq; probè admonet, cũ ait: Vt animũ possis cõtinere, primũ corporis tui fugã siste. Quib⁹ Bernard⁹ assentiẽs inquit: Impossibile est hominem fideliter figere in imo animum suum, qui non priùs in aliquo loco perseueranter affixerit corpus suũ. Nã qui ægritudinẽ animi migrãdo de loco ad locũ effugere nititur, sic est, sicut qui fugit vmbram corporis sui, seipsum fugit, seipsum circũfert, locũ mutat, nõ animũ, eundẽq; se inuenit, nisi quòd deteriorẽ facit ipsum mobilitas, sicut lædere solet ægrum, qui circumferendo concutitur. Enimuerò si diligenter aduertere volueris, non inuenies, quempiam eorum, qui leuitatis spiritu perciti locum mutant, profecisse. Sunt enim sydera errantia, quæ plerumque fiunt sydera cadentia. Adhæc, ipsius stabilitatis dignitas atq; necessitas, & è diuerso instabilitatis grauitas ad id, quod diximus, concitare debet. Siquidẽ ipsa stabilitas tantæ æstimationis atque necessitatis putatur, vt in monasticæ professionis forma prima collocetur. Sed cur ita? Nempe vt insinuetur, eam esse petram solidissimam, super quam totũ religionis ædificium fundari, extrui, conseruariq́ue habet. Nam, teste Gregorio, virtus boni operis est perseuerantia. Ipsius quoque leuis instabilitatis

1. Thess. 4.

bilitatis

Instabilitas quam graue sit vitium.

bilitatis indignitas (quæ tantæ virtuti aduersatur) ad eam vitandam incitare debet. Enimuerò graue flagitium est instabilitas, vtpote quæ inprimis sit contra votum Deo factũ, deinde monachum sæpius apostatam facit. Denique eum vitijs obnoxium, conuentui odiosum, ac iniurium, quippe cuius bona ineptè consumit, & ipsis quoque secularibus scandalosum, ac contemptibilẽ reddit. Deniq; pœnæ variæ (& illæ quidẽ acerbæ) debent ad ipsum vitium fugiendum incitare, quas in præsentiarum nihil afferre necessè est, præsertim cùm instabiles monachi (maximè fugitiui) eas satis per experientiam compertas habeãt. Sed & si plenè caperẽt, quid agant, ipsi instabiles monachi (præsertim qui per seculũ vagantur, quãtisque se discriminibus exponant, vitijsque inuoluant, haud dubiè nunquàm tantam temeritatem attentarent. Sed iam de morum correctione tandem agere operæpretium est.

Præmittitur, quid sit correctio morum: deinde declaratur, quod per huiusmodi uotum non nouetur regula: postmodum ostenditur, quibus modis contra correctionem morum peccetur: denique subnectuntur quæ ad correctionem morum inducere queant.

CAP. 6.

IGitur de correctione morum (quam nobis Dominus largiri dignetur) subnectere quicquam cupientes, dicamus primùm, quid & sibi quærit, & quid viriũ habet. Deinde quot modis contrá eam peccetur, posteà quibus modis impediatur. Denique quæ ad eam sectandã

impellere

impellere queant. Primum adorientes, dicimus correctionē morum bifariàm accipi posse, vno quidem modo generatim pro commutatione morum in melius, quæ per dignam pœnitentiā effici solet, cui morum peruersitas atq; impœnitentia aduersa est. Altero verò modo peculiariùs pro conuersatione votiua, per quam scilicet monachus se astringit ad secularem vitam deserendam ac euitandam, ad mores componendos, conuersationemque dirigendam secūdùm regularem, quam assumpsit, institutionē. Hæc igitur correctio, de qua agere certum est, tria respicit, scilicet conuersationem, regulam quoque seu regularem institutionem, & vitæ perfectionem. Qui enim huiusmodi voto se obnoxiū facit, debet nō solùm deserere mūdanā vitam, quæ scilicet voluptatibus, delicijs, vanitatibusque indulget (ad hoc enim omnes tenentur) sed etiam secularem conuersationem destituere, vestem mutare, & sub habitu regulari regularem vitam agere. Deinde debet regulā, siue regularē, quā suscepit, institutionē obseruare, & secundùm eam mores componere, actusque suos ac vitam dirigere. ¶ Hic quæris, an huiusmodi voto profiteatur monachus regulam, ad eamq; seruandā se per ipsum astringat. Respondemus, monachum in professione sua regulam, siue regularia instituta directè nō vouere. sed profiteri regulariē vitam, hoc est, vouere se directurū mores, seu cōuersationem secundùm regulam, aut saltem ad hoc eniti. Astringit tamen indirectè ad regulam non cōtemnendam, siue ad non spernenda ea, quæ in regula posita sunt. Huiusmodi enim contēptus professioni aduersus est, & propterea lætalis

esse putatur. Quòd si præcepta contemnantur, grauius quidem est,& quodammodo peccatum duplex:cùm tunc peccetur cōtra obedientiam, & morum correctionem. Nec te moueat,quòd obedientia, & morum correctio simul respiciant ipsa instituta regularia. Siquidem duo vincula in eadem materia cōcurrere diuersimodè possunt. Eapropter quòd generatim ac vniuersaliter obedientia respicit,hoc peculiariter morum correctio cōsiderat. Sed ad instituta reuertentes, dicimus,monachum non vouere regulā siue statuta regularia, alioqui faciendo contra vnumquodque eorum, lætaliter peccaret, imò voti ac professionis suæ transgressor esset. Quod erroneum est sentire. Igitur vouet conuersionem secūdùm regulam monasticam. Cui professioni si satisfacere vult,nihil eorū quæ in regulari institutione ponuntur,debet contemnere,nihilque per contemptum agere. Ac deinde debet niti ad mores componendos secundùm ipsa statuta,quandiu in vigore perseuerauerint, & à regula vel Superioribus imposita permanserint. Ex quibus conficere potes, facere contra professionem,& facere contra regulam, siue statuta regularia,eo modo & idē nō significare. Facere enim cōtra professionē, seu professioni contrariū,est,cùm vota franguntur. Quod deliberatè facere dānabilē est. Quod quidē generatim fit,quando vota franguntur, quando præcepta violātur, quādo aliquid ex contēptu agitur,quando demùm regularis institutio contēnitur. Hæc enim in professione sanè intellecta continentur. Sed facere contra regulam, est cùm aliquid eorum non obseruatur, quæ in ea statuuntur, quod quidem non semper est professioni contrarium,sed nec mortale quidē pec-

Monachus quid vouecat.

catum, quandoquidem non omnia quæ ibi cõtinentur præcepta sunt, & propterea sub voto directè nõ cadunt, nec professionis votiuæ obiecta sunt. Hinc frequenter contra regulam agitur, nec tamen mortaliter peccatur. Quæris ergo, quando facere contra regulam, sit lætale piaculum? Nempe (vt nuper diximus) quando id, quod sub voto vel præcepto cadit, violatur. Similiter quando aliquid ex contemptu agitur. vel denique cùm ipsa regularis institutio contemnitur: aliàs contra regulam mortaliter non peccatur. Sed reuertamur vnde digressi sumus, dicentes eum, qui morum correctionem vouit, debere conari ad perfectionem vitæ assequendam, sic scilicet, quòd ad eam tendere non cõtẽnat. Nolle enim esse perfectũ, quando ex cõtẽptu procedit, mortale est, quod & professioni in hac parte aduersum esse videtur. Non enim perfectè cõuertitur qui perfectã conuersionẽ simul & conuersationem vel non assequitur, vel assequi non conatur, vel saltem non desiderat, sed contẽnit. His animaduersis, in promptu videre est, quot modis peccetur contra hanc professionis partem, quæ morum correctio nuncupatur. Contra eam enim agunt, qui indumenta irreligiosa sibi prohibita temerè gestant, vel mores seculares semper tenere volunt, conuersationem suam mutare detrectantes. Similiter qui lupinum cor sub ouina pelle tegentes, & animum secularem sub habitu religioso gestantes, dissolutosque gestus ac sensus habentes, suorum morum conuersioni incumbere vel prorsus negligunt, vel despiciunt. Ipsa enim mẽtis ac vitę cõmutatio est id ipsum, quod potissimũ à religioso quęri debet. *A religioso quidmaxime requiritur.*

 Insuper

Insuper qui statuta despiciunt,& quasi vilia aut parui momenti forent,ea vel legere,vel discere cõtẽnunt,aut prorsus negligũt, præuaricatores sunt,atq; etiam corruptores votiuæ cõuersionis. Non enim potest votiua morum conuersio fieri,nisi regularis institutionis notitia habeatur. eapropter ad eam habendam pro virili monachus astringitur. Porrò qui aliquid ex contemptu vel Superiorũ,vel Statutorum efficiunt,cæremonias prorsus negligunt, & quosdam insuetos,& peregrinos ritus pertinaciter obseruant, transgressores quoque fiunt. Denique qui vitæ perfectionẽ nihili faciunt, ad eamq; suspicere omnino nolũt, præuaricatores esse putãtur. Nõ enim perfectum non esse, mortiferum est, sed deliberato animo hoc nolle,dãnabile est. Cęterum ea subijciamus, quæ monachum abducunt,ne morum correctionẽ, seu vitæ cõmutationẽ assequatur. Inprimis hoc facit lõga vitæ mundialis consuetudo, quæ quasi in naturam versa est. Est enim difficile admodum assueta relinquere. Itaque difficultatem huiusmodi superare non contendentes, morum conuersionẽ nunquam assequuntur. Deinde hoc idem efficit dissolutio monasterij, defectusque obseruantiæ regularis. Etenim cùm regularia statuta passim violantur,cũ nulla per superiorẽ fit correctio,cũ nulla disciplina viget,nulla bonę vitę exẽpla vel à senioribus præbẽtur,nulla demùm eruditio impertitur,mirum non est, si correctio morũ nulla sequatur. Porrò hoc etiam facere assueuit frequens confabulatio ac commixtio cũ secularib' seu mũdialib' viris. Enimuero qui picẽ tangis, inquinaberis ab ea, & cum sancto sanctus eris, & cum mundano mundanus eris.

Correctionem morũ quæ impediant.

Eccl. 13.
Psal. 17.

Et

Et commixti ſunt (inquit Pſalmiſta) inter gẽtes,& didicerunt opera eorum. Sunt enim quidam vani monachi, quibus nihil gratius eſt, quàm cum ſecularibus viris commercium colloquiumq́ue frequenter habere. vtpote quibus plus afficiuntur,quàm fratribus ſuis. Inſuper deuotionis defectus hoc quoque efficere conſueuit. Cùm enim intus conſolatio non habetur,ad externa ſolamina recurritur, quæ quia in clauſtro prò voto non inueniuntur, ſecularia expetuntur. Denique voluntatis virilis, ac diſcretæ perſeuerantiæ defectus hoc ipſum ſimiliter facere ſolet. Sunt enim qui principio feruentes ſunt,at vbi deuotionis feruor (qui nonnunquam ad tempus iuſtè ſubtrahitur) tepuerit, mox lenti & frigidi penitus fiunt. Alij verò vbi quicquam laboris aut doloris in obſeruantia regulari ,ſectandaq́ue vitæ aſperitate ſenſerint,habenas nimis laxant , dicentes, ſi in incœpto perſeuerarent , ſe dementiam incurſuros. Itaque de extremo ad extremum tranſeuntes, nullum virtutis medium,ac prudentiæ modum obſeruant,dum tamen ſi per imprudentiam nimiùm ſe attriuerint ,deberent non ita licenter agere,ſed ad temperamentum quoddam (diſcretione comite) redire. Alij denique omni timore Dei abiecto, delicias corporis pro viribus ſectantur, quantùm poſſunt genio indulgent, opiparè viuunt, nec aliquid demum aſperitatis regularis obſeruare volunt, & hi quidem à vera morum correctione plus cæteris ſeiugati ſunt. Quibus omnibus peiores ſunt incorrigibiles,qui nullam quantumuis dulcẽ correctionem ferre volunt, ſed(quod peſſimũ eſt) interdũ tãta ſunt dementia,vt corripientẽ(etiã Pſal. 105.

si Prælatus sit) perpetuo odio propterea prosequantur, quas possunt inferunt molestias, alios in eum concitant, & demum nunquam cessant, quoad suis pessimis votis potiti sint. O cassa nomina monachorū. Sed breuiter tandem subnectamus, quæ ad plenā morū correctionē accendere possunt. Inprimis diuina, iussio quæ multis in locis conuersionem præcipit, monachū ad plenā morū correctionē incitare debet. Plena autem est, quæ fit toto corde, iuxta illud: Cōuertimini ad me in toto corde vestro, Ioe. 2 Plena, inquit, est, quæ fit & interiùs, & exterius. Interiùs quidem, vt omnis mala affectio deponatur. Exteriùs quoq;, vt sensus cohibeantur, vt mala consuetudo tollatur, vt gestus compositi arceantur. Deinde ad hoc cōcitare monachum debet regularis professio, per quam ad morū se ligauit correctionem. Quantū autē periculi ac mali sit votis non respondere, nemo est qui nesciat. Porrò ad hoc ipsum impellere debet scandali timor. Quantum enim scandalum faciat, quāq; fœdè seipsum ac religionis statū cōtaminet inficiatq; monachus seculariter viuens, faci lè dici non potest. Insuper ratio ipsa suadet, vt qui habitū suscepit religiosum exteriùs, etiā regularē intùs habitū mentis suscipiat, ne sit velut Lupus ouina pelle tectus. Ne sit, inquam, velut portentum quoddam, extrà splendidum, intrà verò teterrimū. Nihil enim prodest, imò verò plurimū obest regularis habit⁹ in corpore, quādo deest habitus virtutis in mente. Hinc Bernardus ait: Magna abusio & noxia cura, vt corpus regulariter induatur, & contra regulam suis vestib⁹ anima nuda deseratur. Cur obsecro tanta cura capiti cuculla, corporiq; tunica procurātur, vt

Ioel. 2.

Mens secu ris sub habitu regulari.

vt, cui desint, monachus nō putetur, & mēti puritas, humilitas, aliaq; spiritualia indumenta nō prouidentur. Denique pœnę varię, quibus afficiuntur, qui seculariter viuere, & religiosæ morum correctioni incūbere nolunt, cōcitare monachū debēt. Siquidem nullā veram pacē, tranquillitatemq; habēt Etenim qui communitatē perturbat, fratribus molestiam affert, omnibusque scādalosus malę vitę exemplum præbet. Etiā cōturbatur, ac regularibus pœnis frequēter afficitur, & deniq; postquā infęlicē animā egit, supplicijs deputatur æternis. Sed de his hacten⁹. Iam enim de his quinq; votorū verbis satis verba fecimus, quæ sanè pluris videntur, quàm aliorum verborum millia quinque. Reliquum igitur est, eas obiectiones, quæ primo huius nouissimi tractatus capite propositæ fuerant, dissoluere: quæ scilicet necdum solutæ sunt. Illæ etenim, quæ peculiariter Cartusianā professionē tāgebant, dilutę sunt. Eamobrē ad alteras accedamus, quæ generatim totū religionis statū tangunt, prorsusq; eneruant, quæ ex quadā epistola, seu potius libello famoso cuiusdam adolescētis decerptæ sunt. Quarū quidē nonnullæ regularē professionem improbāt, aliæ verò vota religionis speciatim cōuellunt. At verò si forsan duriora quædam videantur quæ dicentur, non putet quispiam, me cōtinuò authorem ipsum, sed errorem vellicare duntaxat voluisse. Nec enim vel ipsius adolescentis, vel patris illius, ad quē scribit, nomen compertum habeo. Vnde suspicatus sum, sub nomine Cartusiano, taxare alios voluisse: forsan arbitratus, Cartusianos vel incurios, vel ignaros ita esse, vt illatas contumelias negligerent, aut nihil responsionis adhibere

eoq; tendit,vt modum illum ineptum ac inutilem esse cõficiat,seriarim respondeamus.Quòd igitur improbat modum illum, quo hodie vulgò se deuouent religionibus pueri,cùm in lege Mosaica (vt ait) soluebatur voto muliercula, quæ citra patris aut mariti authoritatem quidpiam vel in pauculos dies vouisset , & fuerunt etiam Nazaræorum destinata tempora: respõdemus inprimis,hæc nihil ad Cartusianum ordinem pertinere , vtpotè in quo pueri non admittantur.Ita enim censuerunt Cartusij patres, intelligentes multa alijs religionibus detrimẽta propter leuem puerorum admissionẽ olim contigisse.Deinde dicimus,bipertitos esse pueros. Quidam enim impuberes vocantur , & hi quidem citra patris vel tutoris authoritatẽ nihil vouere possunt , quod reuocari non possit: Extra de regul.Si quis. Alij verò sunt puberes, qui iam pubertatis annos,hoc est , quartumdecimum ætatis annum expleuerunt,& hi si post annuam probationem liberè professionem fecerint,perpetuùm astringuntur obseruare,quod promiserunt.Hoc & iura dicunt,& omniũ Doctorum vnanimis habet sententia, quod & ratio suadet.Si enim corporali matrimonio se iũgere tum possunt , cur non etiam spiritali connubio se poterunt sociare , & vinculo perpetuo seipsos astringere,cùm longè melius sit spiritale, quàm corporale coniugium ? At verò dicis: Puellæ sub patris aut viri potestate constitutę, vota in lege Mosaica soluebantur. Verum quidem dicis(nisi vel expressus vel tacitus patris aut viri consensus accessisset)sed fundamentum non capis.Idcirco enim vota huiusmodi soluebantur,vel potiùs irrita declarabantur,quòd ab his fa-

Pueri qui non possũt vouere.

Num.30.

his facta essent, qui liberam vouendi facultatē non habebāt. Mandauit enim Dominus (vt Augustinus ait) fœminam sub patre esse antequàm nubat, & sub viro nuptam. Noluit itaque Lex aliquid vouere eam aduersus animam suā, id est, in rerum licitarum abstinentia, vt in eisdem votis fœminea valeat authoritas, sed virilis. Ita & si adhuc innuptę iam concesserit pater vota persoluere, si antequàm persoluerit, nupserit, & viro eius hoc cognitum non placuerit, nō persoluat, & sit omnino sine peccato. Hæc Augustin⁹ in quęstionibus, quæ & in glossa Ordinaria numeri, xxx. ponuntur, & xxxiij. q. v. Capitulo, Nouit, recitantur. Quæ profectò ita adhuc locum habent, non inquātum veteris legis iudicialia, quæ vim amiserunt, sed authoritate Ecclesiastica, vt non possit vxor sine viri authoritate abstinentiam, peregrinationem, aut religionis ingressum vouere, quinetiam si abstinentiæ votū aut matrimonium fecerit, poterit vir huiusmodi votum irritare, si ei graue sit. Quæ cùm ita se habeant, inaniter & insciolè Mosaicæ legis iudicialia deprōpsisti, præsertim cū nihil ad rem. Nec religiosa puberum vota, post legitimam probationem licitè discreteque facta, solui vnquam posse conficiūt. Nec illud quoq; alicuius est momēti, quod de Nazarçis attulisti. Inprimis quidem, quòd non solùm fuerunt Nazarçi votum ad tempus habentes, sed etiam perpetui, qui expressiùs ac perfectiùs religiosorum Euangeliorum figuram retulerūt. Deinde non inficiamur, vota, quæ ad tempus duntaxat fiunt, expleto tempore nihil amplius virium habere. At verò quę in perpetuum fiunt, ab his, qui liberam vouendi facultatem habent, dicimus,

Glos. ordin 33 quest 5. Ca. Nouit.

Num. 7. Iud. 13.

mus, cassari non posse, quemadmodum est de perpetuis religiōis votis, quib⁹ nemo inuit⁹, sed spōtaneus dūtaxat obnoxius efficitur, idq; in ea ætate, in qua iam vtcunque nosse potest, quid difficultatis habeat continentia. Neque verò opus est omnem difficultatis acerbitatem tum exploratam habere, cùm nec hi planè, qui matrimonio iunguntur, omnes connubij difficultates principio compertas habeant. Sed alia tangamus. Quòd deinde asseris, primos religiosos nullis se votis obstrinxisse, sed sua sponte vixisse, debueras vel vnum tuæ temeritatis assertorem in medium protulisse. Itáne iuuat, citra vel authoritatem vel rationem tam audenter loqui? Itáne putas, tuis ineptijs ac meris nugis fidem tam leuiter tribuendam? At verò ne tui similis videar, & authoritate & ratione conficiam, eos, qui monasticam olim vitam egerunt, non sine votis omnino vixisse, aut certè ab omni religiosa obligatione immunes non fuisse, vt tu impudenter asseris. Inprimis Apostoli Domini religiosæ monasticæque vitæ fundatores, non sine vótis quibusdam vixerunt. Nam, vt cætera taceã, paupertatis votum (teste Augustino de Ciuitate Dei) fecêre, quando Petrus pro omnib⁹ dixit: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sum⁹ te. Qui & post ascensionem dominicã simul tẽpore quodam viuentes, omnia habuére cōmunia. At verò non solùm Apostoli ipsi paupertatis votum, sed & omnes, qui in ipso nascẽtis Ecclesiæ principio credentes cum Apostolis ipsis victitarẽt, itidẽ fecerunt, qui nihil suũ esse dicebãt. Quod potissimũ conficitur ex capite quinto Actuum Apostolorũ, in quo Ananias cũ vxore sua propter fraudẽ de pretio agri factã morte consump-

Matth. 19.
Act. 2. et 4
Actor. 4.
Actor. 5.

consumptus legitur, qui pro Hieronymi sententia, votum paupertatis fecerat. Ita enim Hieronymus ait. Vnde Ananias & Saphira dispensatores timidi, imò corde duplici, & ideo cōdemnati, quia post votum abstulerunt, quasi sua, & non eius cui ea vouerant, partemq; sibi iã alienæ substantiæ reseruârunt, metuentes famem, quam vera fides non timet, & præsentem meruêre vindictam, non crudelitate sententiæ, sed correctionis exemplo. Cui Rabanus consentiens, dicit Ananiam & vxorem eius fuisse mẽtitos, quia totum vouerant. Similiter Lyritanus asserit, omnes de societate illa Deo promisisse sine proprio viuere. Adhæc ipse sacer Hieronymus alibi dicit, talem fuisse Hierosolymis primariam fidelium turbam, quales monachi esse nituntur. At verò sui & nostri temporis monachi, à promissionibus immunes non vixerunt. Denique si nulla fuit obligatio seu promissio, nulla quoque fuit transgressio: si nulla præuaricatio, nulla pœna inferri debuit. At verò textus Euangelicus patenter refert, Ananiam & Saphiram vxorẽ punitos fuisse, quòd de pretio agri fraudauerant, fraudemq; suam vel adiũcto mẽdacio occultare volebant. Igitur promissione aliqua se astrinxerant, alioqui tam grauiter, & in promptu in eos nõ animaduertisset Petrus. Iam verò probemus, eos, qui post Apostolorũ discessum, statim monasticam vitam egerunt, non sine votis seu promissionibus aut vinculis quibusdam religiosis vixisse. Inprimis Apostolorum dispersione facta, cùm multi ex fidelibus tepescere, laxiusq; viuere cœpissent, hi (quibus adhuc Apostolicus inerat feruor) seipsos sequestrantes, & monachi siue monozentes (vt Cassianus te-

Primitiui fideles quales erant.

Actor. 5.

nus testatur) propterea nuncupati, à votis seu vinculis quibusdam religiosis immunes prorsus nō fuerunt. Quod vt plenius probetur, afferamus eos qui sub Marco Euangelista apud Alexandriam (adhuc viuentibus Apostolis) monasticā vitam egerunt. Enimuerò Philo Iudæus disertissimus (qui mirandam eorum conuersationē vidit) de eis verba faciens asserit, quòd primò omnium renunciârint cunctis facultatibus suis, qui se ad huiusmodi philosophiam dederunt. Postmodum dicit, eos continentiam, velut fundamentum quoddam primò in animo collocasse: At contendis, eos sine votis hæc fecisse, si tamen contendis, de his enim nihil expressè agis. Igitur si fortè contendis, contendis (fateor) sed temerè, quod ex Eusebio confici potest, qui libro secundo de Ecclesiastica historia de his agens, & Philonis dicta referens, hoc modo ait. Tali quippe ordine calore fidei incitati hi, qui primitùs credebant, vitam duxisse memorātur, sicut euidenter in Actibus Apostolorum legimus scriptum. Et subdit: Quia ergo & hic similia scribit geri ab his, qui apud Alexandriā credebāt, sicut illi qui in Hierosolymis antè crediderunt, certum est, quòd idem actus, eademq; institutio, eandem sine dubio & religionis fidē designet. Cui astipulatus sacer Hieronymus De viris illustribus sic ait: Denique Philo Iudæus disertissimus Iudæorum, videns Alexādriæ primam Ecclesiam adhuc Iudaizātem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conuersatione scripsit, & quomodo Lucas narrat Hierosolymæ credentes omnia habuisse communia: sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri docto re cernebat, memoriæ tradidit. Vides ex his *Actor. 2. & 4.*

omni-

omnibus,primos monachos eandem vitæ conuersationē tenuisse,quā & discipuli Domini primiq; credentes tenuerunt. At illi votū paupertatis fecerunt, vt probauimus. Forsan mihi respondes,ac dicis,eos vitæ qualitatem tenuisse, sed minimè se votis obstrinxisse. Verùm hoc est euadere, nō satisfacere, cùm dicāt Eusebius & Hieronymus, eos omnia habuisse cōmunia instar eorū,qui Hierosolymis vixerunt. Itaq; temerariū est,eos dicere à votis prorsus fuisse immunes. Quod & iterum conficere vel ratione possumus. Siquidem illi patres vetusti, qui sub

Num.7. veteri lege viuētes, peculiari' religiosorū Euāgelicorum formam præfigurârunt,non fuerunt à votis seu promissionibus immunes, quemadmodum de Nazaræis luculenter cōficitur. Igitur cùm figuratum suæ debeat respondere figuræ, religiosos nouæ legis per eos figuratos, sine votis vixisse,minimè credendum est. Porrò si omnes prorsus voti seu obligationis expertes fuerint,consequium erit,statum religionis tam perfectum tunc fuisse, quàm nunc est,quandoquidem status ille, qui regularem vitam sine

Status vitæ perfectior quis. votis obseruat, non ita perfectus est censendus, quēadmodum ille, qui eandem cum votis obseruantiam sectatur,quod suo loco probabimus. At verò quàm absurdum sit ac impium,hoc sentire,nemo vel parū doctus ignorat. Conficeretur enim ex hoc, statum aliquem perfectū vniuersali Ecclesiæ aliquando defuisse, quem nunc habet. Adhæc nulla est congregatio, quæ sine quibusdam vinculis,etiā sponte susceptis, rectè concorditerq; viuere possit. Insuper si nullæ tum erant promissiones seu obligationes, igitur nullæ erant præuaricationes. At verò legimus,monachos

nachos,qui ante Hieronymum vixerunt,& ab il lis primis defcenderunt,interdum propter vitiū proprietatis graui pœna affectos fuiffe. Quod factum non fuiffet, fi nullum delictum fuiffet admiffum.Denique quomodo(precor)diu' Benedictus alijque fancti patres tentaffent illa vota fuis imponere? Quomodo, inquam, fancta Concilia hæc probaffent,fi non intellexiffent,olim à primis monachis ita inftitutū fuiffe?Itaq; magna temeritas eft, dicere primos monachos ab omnibus votis feu vinculis religiofis immunes prorfus fuiffe,& fua fponte ac libertate prorfus vixiffe. Quòd autem poftmodùm multis interpofitis ais, illud genus vitæ meli' effe,magifq; deligendum,quo tutiùs ad Chriftum peruenitur:planè conficis,religiofum ftatum communi planaque vita prorfus fuperiorē,præftantioremque effe,vtpotè per quem tutiùs ad Chriftū perueniri poffit. Nam ibi omnia impedimēta,quæ hominem illuc tendentē retinerefolēt, prorfus tollūtur. Et adiumēta quoque illa,quibus citiùs faciliufque perueniretur illuc, planè tribuūtur,quemadmodū docti,fanctiq; viri affeuerant,qui de religione meminerūt. Quòd infuper ita dicis: Nulla ratio fuadet, vota perpetua facere,quòd ftatum faciant periculofiorem, minufque expeditum: iam diximus,religionis ftatum magis expeditū effe. Quòd fit min' periculofus,fatis de Cartufiano peculiariter anteà probauimus.Generatim ergo probem',religiōis ftatū(probè obferuatū)minùs periculofum effe. Etenim cùm tres fint hoftes humanam vitā oppugnantes,fcilicet mundus,caro, dæmonia:lōgè fecuriùs deuitantur eorū fraudes in religiofa,qùā plana feu cōmuni vita.Inprimis quidem

Monachi ante Hieronymi tēpora.

probus

probus religiosus in claustro latitans, & velut auicula quædam in monasterij nido se continens, nullis mundanarum pomparum atque vanitatū (quæ infinitæ sunt) pulsatur illecebris. quippe quas non tangat, sed nec videat quidē. At verò in eis communis vita iugiter versatur, eamq; ob rem vix immunis ab eis esse potest. Cùm vix possibile sit tangere picem, & ab ea non inquinari. De carne autē non attinet multa dicere, quandoquidem religiosus tùm extranijs, tùm intrarijs adiumentis faciliùs continētiam seruat, adeò quidem, vt tentationes quas aliquando patitur, plùs ei prosint, quàm officiāt. Deniq; supersunt dæmonia tentantia, quæ tùm consortio bonorum, tùm custodia patris, tùm iugi oratione, tùm gratia Dei peculiari (quę his solet cumulatiùs conferri, qui propter Christum se & sua reliquerunt) tùm denique alijs religiosis exercitijs faciliùs reijciuntur. Sed & si forsan pro humana fragilitate quandoque peccetur, faciliùs in religione resurgitur. Quapropter ineptè putas, statum religionis (bene seruatum) periculosiorem esse. Vbi autem dissolutus est, nō ineptè existimatur esse periculosior. At nō status, sed lapsus: non Ordo, sed deordinatio poti⁹ dici debet. Idcirco nihil ad rem. Quibus animaduersis, optima ratione mouentur, qui seculari conuersatione dimissa, religiosum statū (bene obseruatum) suscipiunt, sperantes diuina ope & faciliùs, & cumulatiùs, salutem perpetuam se consequi posse. Quòd rursus dicis his votis nihil in Christianismo profici, puto te ignorare quid hoc vocabulum Christianismus, non ita tritum, sibi velit. Dicis quidem rem esse immēsam, sed quid sibi quærat, nō aperis. Fortè verbo

Eccl. 13.

parùm

parum vsitato nobis illudere tentas. Aperiam igitur,& dicam,vt re patefacta, faciliùs tua refellatur insania. Est igitur Christianismus interdum professio illa, quam vniuersi per nos, vel alios in baptismate facimus,& ad ea implenda quæ promittuntur, eaque seruanda quæ consequuntur,perpetuo vinculo astringimur, & de familia Christi efficimur. Tum enim omnibus dæmonis pompis abrenuntiamus,Christianam fidem profitemur,virtutes theologas,fidē,spem, charitatem semper obseruandas suscipimus, & denique indelebili charactere insignimur, quo ab infidelibus separamur. Interdum verò capitur Christianismus pro ipsa religione Christiana,quæ cultum Deo exhibet secundùm traditionem Euangelicam, vniuersalisque Ecclesiæ institutionem. & hæc quidem in præceptis seu mandatis ad salutem necessarijs consistit. Denique Christianismus pro tota Christianorum familia,seu fidelium Ecclesia, quæ diuersorum filiorum,graduum,ac statuum varietate ornata est,quorum nonnulli sola generali, seu baptismali professione, ac quorundam præceptorum (quæ professionem illam latiùs, peculiariusq; declarāt) obligatione cōtēti,nullisq; votis(saltē religiosis) deuincti liberè viuūt.Alij verò vltra ea, quæ prædicta sunt,illa quę vocantur religionis vota superaddere volūt,vt facilius quæ promiserunt ac susceperūt, obseruare queāt,& fructū cumulatiorē ex ipsis operib' votiuis cōsequantur. Et hæc significantia ex prima dependet Itaque si de prima fuerit discussum, de alijs satis dictum fuisse putatur. Quòd igitur ais, nihil ex religiosis votis profectûs christianismo adijci, hoc nō modò temerariū,sed scādalosum

Christianismus quid sit.

quoque ac iniurium planeque erroneum e
Quis enim paterfamiliâs non plùs eum di
xerit filium, qui non solum eius mandata, s
etiam consilia diligenter fecerit,quàm eum,q
duntaxat necessarijs eius præceptis audier
Quis,inquã,censor ęqu'nõ pluris fecerit eũ,qu
cũ fructibus totã quoq; arborẽ dederit, quàr
qui duntaxat quosdam arboris fructus obtule
rit? Quis deniq; dominus seruũ illum vehemẽ
tiùs nõ amabit, qui peculiariùs suo seruitio de
uinctus est,quiq; amore illius plura ei obsequia
fideliter impẽdit ac libẽter,quàm qui pauciora?
At religiosus præcepta cõsiliaq; Dominica ob-
seruat,arborẽ totã,scilicet volũtatẽ,cum fructi-
bus offert, dominico seruitio peculiariùs dica-
tus est, & demũ maiora quoq; obsequia imper
titur,quàm qui à votis immunis est. Adde si pre
uaritor existat,grauiùs eũ peccare solere, quod
Augustinus Armentario scribens testatur, cùm
inquit: Modò (quod absit) tantò miserior eris,si
fidem Deo fregeris, quantò beatior,si persolue-
ris. Cur obsecro,non etiam si probè agat,maio-
ri laudẽ,ac prẹmio dignus erit? Denique votũ
de meliori bono est. Est & actus latriæ,quæ fa-
Opus ex voto factũ melius esse nit cõficiunt,opus ab eo perfectum, melius esse.
Verũ cùm hæc passim ab omnibus doctis (ne
dicam asellis) extra omnem cõtrouersiã admis-
sa sint,non sunt casso labore pleniùs improban-
da. Cæterùm hic insanus adolescens non con-
tentus,statum monasticum generatim impro-
bare,ad oppugnanda religionis vota speciatim
descẽdit. Inprimisq; cõtinẽtiam adoritur,quã li-
cet fateatur difficiliorẽ atq; cõsultã esse,nõ tamẽ
esse cõiugio prẹferendã,sed parẽ, vel inferiorẽ.
Non vides,aselle bipes,& tua dicta pugnare, &

planè hæresim damnatã te instaurare? Cùm enim asseris, continentiã consultam atq; difficiliorem esse, haud dubiè eã cõiugio prefers. Siquidẽ ea, quæ consulta sunt, meliora sunt. Item quæ suapte natura difficiliora sunt, maiorẽ palmam merentur. Hoc est (vt scholasticis verbis vtar) difficultas, quæ ex parte operis cõsurgit, nõ minuit, sed auget meritum. Cùm igitur cõtinẽtia ex se difficilior sit, planè coniugio anteferenda est. Et tamen postmodũ eam subijcis, vel æquas. Qua in re prorsus à sanctis Ecclesiæ doctoribus turpiter ac infideliter dissentis. Inprimis ab Hieronymo, qui contra Iouinianũ dicit, triginta referri ad nuptias, sexaginta ad viduas, centũ ad virgines. Cui assentitur Augustin' De bono cõiugali dicens: Ego quidem nõ sum melior quã Abrahã, sed melior est castitas celibũ, quã castitas nuptiarũ. Et rursus: Res ipsas si cõparemus, nullo modo dubiũ est, meliorẽ esse castitatẽ cõtinẽtię, quã castitatẽ nuptiarũ. Astipulatur & Iohãnes ad Pasmachiũ: Ecclesia, inquit, Dei nõ dãnat matrimonia, sed subijcit, nõ abijcit, sed dispẽsat. Sed quid nũc in riuis sisto? Ex Euãgelio enĩ, & Apostolo apertè colligitur, matrimonio continentiã esse præferendã. Quod & sancta cõcilia declarârũt, & Iouinianũ damnauerũt, à quo Iouiniana hæresis dicta est. Quapropter vel hæreticũ, vel de hæresi dãnata vehemẽtissimè suspectum te palàm, mi adolescens, ostendis. Renouas quidem atque asseris, hæresim ab hæretico iampridẽ confictã, à sacro Hieronymo prorsus expugnatã, & à sacris Patribus dãnatã. Non vis tamẽ, vt Iouinianos, aut Christianos Epicureos exclamem. Cui in hac parte morẽ scilicet gerẽtes, nõ Iouinianũ, sed Iouiniani discipulum,

Matth. 19.
1. Cor. 7.

Hæresis Iouiniana.

 præce-

præceptoreque ipſo longè peiorem clamab
mus,quippe qui hæreſim ſectetis damnatam
quæ tempore Iouiniani nec tam aperta, nec it
damnata erat.Dicemus quoq;(ſi pertinacia c
mes aſſit)planè hæreticũ te eſſe: ſi non aſſit,d
hęreſi vehemẽtiſſimè ſuſpectũ,dignũq; propter-
ea, qui de fide optimo iure interrogari poſſis.
Poſtmodũ dicis,à Paulo cœlibatũ diſſuaſum eſ
ſe. Videte,obſecro,pernicioſum adoleſcẽtẽ, cui
non ſatis eſt hęreſes damnatas inſtaurare,niſi &
iniuria Apoſtolum afficiat, blaſphemiamque
adiungat. Dic inſane, vbinam Apoſtolus cœli-
batum damnauit,cùm de vidua dicat: Beatior
erit,ſi ſic permanſerit. Fatemur quidem,Paulũ
in ſpiritu præuidiſſe quoſdam hęreticos futuros,
qui legitimas nuptias,thorumque immaculatũ
prohibituri eſſent. Sed quid ad rem? Nos enim
nuptias non prohibemus, ſed legitimum con-
nubium probamus,ita tamen,vt continentiam
ei præferamus, præferendamque prædicemus,
dicentes,omnes qui tecum aliter ſentiunt,inſa-
nos hæretios eſſe. Qua in re non improbatio-
ne,ſed deteſtatione opus eſt. Adhuc non contẽ-
tus,ſed in veſania tua perſeuerans,eos vocas ty-
rannos,qui cenſuerunt ſacerdotes debere conti-
nenter viuere. Quos & dicis ipſam continẽtiam
induxiſſe,vt prodigioſo luxui via fieret. O infę-
lix, eóne dementię progreſſus es,vt blaſphemiã
blaſphemiæ iungẽs,ſanctos Patres,ſanctaq; Cõ-
cilia tyrãnidis incuſes,& deteſtabile crimẽ im-
pingas,quod vix lenonibus improperandũ ſit?
Quòd autẽ querimoniã facis,& ais, cœlibẽ ani-
mũ paucis verè cõtingere: qui ſcis, paucos hu-
iuſmodi eſſe? quis Deus reuelauit. Neſcio ego an
meli' cõiugati fidẽ thori ſeruẽt,quã cõtinẽtiam
cœlibes. Multi in vtroq; ſtatu præuaricantur. Y-

terque ſtatus periculis multis abundat. Vterque variarum difficultatum plenus eſt. Nam de cõiugatis ait Apoſtolus: Qui eiuſmodi ſunt, tribulationem carnis ſuſtinebunt, qui tamen nihil tale de continentibus ait. Non tamen inficior, continentiam periculis obnoxiam eſſe, verùm multa ſunt adiumenta, quibus reddatur ſecurior, quàm inexperti autumant. Sed hæc miſſa faciamus. Denique quaſi per febrem ſomnians hæſitat, vnde profectus ſit cœlibatus, cùm tamẽ antè ſic dixiſſet: nõ inuit⁹ dederim, ampliorẽ, & ſplendidiorẽ cœlibatũ eſſe, nẽpe cuius grauiſſima habemus exempla, Chriſtũ, Ioannẽ, Mariã, vt innumeros alios prætereã: dabis & tu mihi, conſuli, non præcipi cœlibatum. Hæc ille. Qui cùm his in verbis dixerit, cœlibatum ſplẽdidiorem eſſe, poſteà in calce epiſtolæ ipſum per ſe cœlibatum ita probat, vt non patiatur præferri matrimonio. Quibus animaduerſis, prudẽs lector videre poteſt, quàm conſtanter iuuenis hic inconſtans ſuis in ſententijs perſeueret, vt nihil leuius, ac mutabilius eo dici poſſit. 1. Cor. 7.

Poſteà tranſit. ad paupertatem, vt nullum ſit genus inſaniæ, quod à fœtido pectore non euomat. Vbi & dicit. paupertatem, quam religioſi profitentur, non eſſe Euangelicam, ſed poſt Auguſtini tempora exortam eſſe, Cuius tempore quidam ſimul collata in communi pecunia viuebant, ſed illum conuictum paupertatem nõ vocabant. Poſt Auguſtini tempora donârunt pij quædam monachis vnde viuerent. At hæc paupertas Euangelica non eſt. Euãgelica enim paupertas potiùs in dando, quàm accipiendo eſt, nec paupertas dici poſſit, vbi bonorum omnium abundè ſatis ſit, idq́ue aliena beneficen-

tia. Itaq; nec Euangelicã, nec verã eã esse patitur hic adolescẽs. Denique pauperiores rectiùs eos esse ait, qui cũ egenis sua habent cõmunia. Hęc sunt huius miseri pauperis argumẽta, quibus religiosam paupertatem expugnare nititur: quib⁹ seriatim respõdẽtes, dicimus inprimis, hũc insanũ iuuenẽ prorsus ignorare, quid Euãgelica paupertas sibi velit. Quod palã cõstat, cũ dicat, Euangelicã paupertatẽ potius esse in dando, quã accipiendo. O insanũ caput, quis vnquã vel Philosophus dixit, paupertatẽ in dando consistere? Dicunt philosophi Ethnici, liberalitatem in dãdo esse. Dicunt & Catholici, cùm aliquid piè datur, opus liberalitatis ac misericordię esse. At verò quis liberalitatem vnquam vocauit paupertatẽ? Latent te, aselle, termini, & ipsum quid nominis ignoras. Eaprópter satiùs esset inprimis durioribus te virgis docere, quàm tecũ verbis contendere. Si paupertas in dando sit, ergo nec Christus (qui nõ habuit vbi caput suum reclinaret) nec Apostoli (qui omnia reliquerant) nec demùm cęteri viri Apostolici, qui omnia sua propter Christũ missa fecerunt, veri pauperes fuissent? Nullus igitur Euangelicus pauper esse potuit, postquã pro Christo omnia dimisit? Noli miser frustrà errare. Illa enim paupertas Euangelica est, cum quis nõ solùm affectu, sed etiã effectu, siue reipsa diuitias propter Christũ cũ habẽdi volũtate missas facit, nihilq; sibi propriũ retinet, quod maximè ex Euãgelio Mat. xix patet, vbi adolescẽti quęrẽti, quid boni faceret vt vitã æternã haberet, & à Christo respõsũ fuisset, serua mandata, & demũ dixisset, ea se à iuuẽtute seruasse Christus Euangelicã paupertatem: perfectionẽq; ei cõsulẽs, subiũxit: Si vis perfectus

Matth. 8.
Matth. 19.
Matth. 19.
Ibidem.

 esse

esse,vade & vende omnia quæ habes,& da pauperibus,& habebis thesaurum in cęlo. Et paulò pòst dicitur Apostolis, quòd essent iudicaturi duodecim trib⁹ Israel,quia omnia reliquissent, & Christũ secuti fuissent. Promittiturq́; omnibus,qui reliquerint domos vel agros propter Christũ,quòd centuplũ accepturi, & æternã vitã possessuri sint.Hæc eadẽ apud Marcũ cap.x, habentur. Denique in Apostolicis Actibus satis patet,quid sit Euangelica paupertas, quã Apostoli reipsa docuerunt. Ii enim est omnia propterChristum,& reipsa,& affectu relinquere,& nihil suum siue proprium dicere , quæ & sine voto esse potest. At verò si discreto voto firmetur,melior est atque perfectior.Siquidem ea quæ ab animo in bono magis firmato proficiscuntur,per se meliora sunt. Non negamus tamen, aliam esse paupertatem spiritus , quæ humilitas dicitur , sed illa beatitudo est , quæ necessaria potiùs quàm consulta videtur. At verò paupertas consiliaria , ea est,quam diximus ,quæ patitur secum multam rerum copiam , modò communis sit , non autem cuiquam propria.Quod inprimis patuit in Christo summo paupere,qui cum discipulis loculos communes habuit , vnde viuerent. Itidem in Apostolis post ascensionem Domini,quando ex venditione agrorum ac possessionum , pecunia in communi erat , ex qua cuique tribuebatur quod esset opus , nec quisquam egens inter eos erat.Quo nimirum exemplo satis cõficitur,Euangelicã veramq́; paupertatẽ communes possessiones siue labore acquisitas , siue ab alijs acceptas,secũ pati posse sine perfectionis detrimẽto. Conficitur,& tres gradus paupertatis veræ

Ibidem. *Mar.10.*

Actor. 4.

Io.12.13. *Actor.4.*

ac probatæ reperiri, quorum primus ac supremus est paupertas consiliaria ac votiua. Secundus, est paupertas consiliaria, sed sine voto. Tertius ac infimus, est paupertas mentalis solùm. Sed alia tangamus. Dicit posteà, paupertatem religiosorum post Augustini tempora exortã fuisse. Miror quo pacto non formidet, tã apertè ac impudenter suam imperitiam ostendere. Nónne ante Hieronymum (qui maior natu Augustino fuit) cœnobitæ, ac monachi magnę virtutis viri paupertatem Apostolicam in Syria & Ægypto sectati sunt? Ita sanè, dicente Hieronymo, in Ægyptijs & Syris moris fuisse, vt qui se Deo vouerant, seculo renuntiantes, omnes seculi diuitias conculcarent. Qui & tria in Ægypto monachorum genera referens, inter eos Cœnobitas fuisse dixit, ex quorum descriptione videri potest, eos paupertaté maximã sectatos fuisse. Quẽ imitatus Cassianus, de tribus quoq; monachorũ generibus differens, ait cœnobitarũ disciplinam à tempore prædicationis Apostolicę sumpsisse exordiũ. Dicit quoq; hoc gen' monachorũ per annos plurimos inuiolabile vsque ad abbatis Pauli, vel Antonij duraſſe ætatem. Cui' etiã suo tẽpore adhuc cernebãtur in districtis cęnobijs residere vestigia. Hæc autem quæ ante Antonium fuerunt, haud dubiè ante Augustini tempora contigerunt. Sed ais, tempore Augustini (quod vel ipse fatetur) aliquos in commune contulisse copias familiares, qui suis quidem impensis viuentes, pecuniam in communi conferebant. Et posteà (quibusdam interiectis) quendam ordinem facis eorum, qui in commune vixerunt, dicens in primis christianorũ tẽporibus quosdã suis manibus victũ quęrẽtes, in desertis vixisse. Deĩde secuta eorũ colle-

Cœnobitarum disciplina unde exorta.

gia, qui collatis in commune pecunijs vixerũt. Posteà (vt ais) cœperunt condi monasteria, in quibus viuebant nullis obnoxij votis. Denique postremis (vt ais) temporibus plures monachorum sectæ factæ sunt, addita vota, atque adeò Christiana libertas extincta. Hæc sunt tua, mi sciole, dicta pulchra scilicet, & obtusi nimiũ ingenij argumenta, quibus & paupertatem religiosam improbare casso labore conaris. Conaris & asserere, monasteria cœpisse longo pòst Augustinũ tempore, quod falsum esse, ex ipsomet Augustino liquet: quippe qui in Retractatione in librũ de opere monachorũ, ita expressè ait: Vt de opere monachorum librum conscriberem, illa me necessitas compulit, quòd cum apud Carthaginem monasteria esse cœpissent, alij se suis manibus transigebant, obtemperãtes Apostolo. Alij verò ita ex oblationibus religiosorum viuere volebant, & cætera quæ sequuntur. Vides vt monasteria suo tẽpore apud Carthaginem esse cœperant. Nec tamen vult asserere, tum primùm absolutè incœpisse, sed apud Carthaginem. Quoniam ante eius tẽpora, alibi esse cœperant, quod satis ex Hieronymo confici potest. Fatemur etiam ingenuè, aliquos non monachos, collatis in commune pecunijs vixisse, & quidem ante Augustinum, quod negare non potes, cùm Pythagoras discipulos huius generis habuerit. Fatemur & monachos nonnullos, præsertim qui in desertis victitârunt, tribus aliquando votis non fuisse obnoxios. Verùm ij nec propriè monachi, nec (quoad statũ) perfecti fuerunt, sed aliqui semper reperti sunt à tempore Apostolorum, qui perfectiores (de statu loquor) se votis obligârunt. Sed his admissis, quid

Monasteria nõ incœpisse post Augustinum.

quid conficere vis,non video.Si putes hanc cõsequentiã alicuius esse momenti :.Nonnulli tẽpore Augustini collata in cõmune pecunia vixerunt:igitur religiosa paupertas cœpit tempore Augustini vel circiter:planè ridiculus es , & artis Dialecticæ prorsus ignar⁹.Non enim hæc cauda ex illo est vitulo. Fieri enim potest, vt tempore Augustini quædam viuendi cõmunitas sine votis cœperit,sed hoc non conficit,quin ante eius tempora exorta sit religosa viuendi communitas. Vtrunque enim vel hoc tempore simul videmus.Quòd deinde quendã ineptum ordinem facis,eorum qui in communi vixerũt, prorsus illis Patribus ,qui de re monastica scripserunt,dissentis , nihilq́ue vel authoritatis,vel rationis afferens, das sine mente sonum.Planè igitur & ineptus & ridiculus es , quippe qui somnia vel mendacia perperàm excogitata duntaxat profers in medium,quæ nec respõsione digna sunt.Deniq; quòd ait,rectiùs eos pauperes esse, qui egenis sua distribunt , mentitur planè infœlix adolescens,qui vsq; adeò insanus est,vt non satis sit Iouinianum suscitasse,nisi & Vigilantium,imò verò Dormitantium , hæreticum à sacro Hieronymo confutatum, excitet ac referat. Dicebat enim Vigilantius idipsum, quod insanus adolescens asserit.Cui respondet Hieronymus in hunc modum . Quòd autem asserit,eos meliùs facere,qui vtantur rebus suis, & paulatim fructus possessionum suarum pauperibus diuidant,quàm illos,qui possessionibus venundatis semel omnia largiantur, non à me ei,sed à Domino respondebitur . Si vis esse perfectus, vade & vende omnia, quæ habes, &
Matth.19. da pauperibus , & veni sequere me . Ad eum
loqui-

loquitur, qui vult esse perfectus, qui cum Apostolis patrem, nauiculam & rete dimittit. Iste quem tu laudas, secundus & tertius gradus est, quem & nos recipimus, dummodò sciamus, prima secundis & tertijs præferenda. Vides vt sint præferendi, qui omnia propter Christum missa fecerunt, eis qui bona retinēt, licet bene vtātur. Quod & Augustinus in libro de Ecclesiasticis dog testatur, cùm ait: Bonū est enim facultates cū dispensatione pauperibus erogare, melius est pro intentione sequendi Dominum insimul donare, & absolutū solicitudine egere cū Christo. Concordat Chrysostomus in Homilia, dicēs: Et, quia de pecunijs erat sermo, à quibus denudari admonuit, ostendit, quòd ampliora his retribuat. Astipulatur & glosa Ordinaria Matthæi xix. dicēs: Qui reliquerunt omnia & secuti sunt Dominum, hi iudices erunt: qui licita habentes rectè vsi sunt, iudicabuntur. Duo enim sunt ordines bonorū. Ex quibus omnibus colligitur, quā ineptè putet eos rectiùs pauperes esse, qui diuitias habent, de quibus dicitur, quòd diuites difficilè intrabunt in regnum cœlorū. Nō negamus tamen, eos posse intrare, modò illud Psalmistę obseruēt: Diuitię si affluāt, nolite cor apponere. Quod quia difficile est, eapropter cum difficultate magna regnum cælorum adire possunt.. Denique ad obedientiam transit, quam vltimo loco collocat, quamuis sit dignissima omniū. Qua in re primū increpat religiosos, quòd publicis magistratibus non pareant. Deinde dicit, obedientiam esse eandem in his, qui communi vita sine votis viuunt, & in religiosis voto astrictis. Qua in re breuiter respondemus, nos principibus tū spiritalibus, tū tempo

Matth. 19.
Psal. 61.

ralibus

ralibus parêre solere, quando opus est: Verũ vltra eos habemus capitula generalia, habem' & Visitatores seu prouinciales nostros, habem' denique Priores & prælatos quibus obedim' Non tibi tanta Superiorum sarcina fragilibus humeris sufficere videtur? Obedimus ergo nostris Superioribus, sed præstantiori modo, quàm seculares suis Magistratibus. Illi enim quibusdam in rebus duntaxat, nos autem in omnibus. Illi etiam suam retinent voluntatem, nos autem abnegamus prorsusq; destituimus. Itaque magna est inter obedientias huiusmodi disparilitas. Quamobrem cùm in religiosis, & alijs, qui non vouerunt, obedientiam ęqualẽ dicis, nescis insane, quid consiliaria, nescis quid votiua obediẽtia sibi velit. Illa enim obedientia, quę omnibus cõmunis est, necessaria est. At verò altera est sublimior quæ consulitur, & interdũ voto firmatur, qualis est religiosorũ obedientia, quippe qui voto se obstringũt, & quod in homine difficillimum est (voluntatẽ scilicet ipsam) deserũt, alienæq; prorsus subijciũt, vt semetipsos abnegãtes, Christũ sequantur, qui fuit obediens vsque ad mortẽ. Quæ omnia conficiunt, obedientiam in religiosis maiorẽ, splendidiorẽq; esse. Quod quia passim admissum est, & à nullis nisi hæreticis impugnatur, eã ob rẽ receptui canendum est. Quòd tandẽ totum tuæ vesaniæ venenum simul diffundis, & omnes insanias tuas simul colligens, asseris monasticã viuendi rationẽ nõ esse optimã, nec cõmuni vitæ præferendã, licèt in superioribus satis respõsum sit, breuiter tamẽ dicim', tria Christianorũ genera esse. Primũ est supremũ, scilicet Pręlatorũ: Alterum est mediũ, quod & status perfectionis suo modo dicitur, videlicet

Phil. 2.

Tria Christianorum genera.

videlicet religiosorum votis astrictorum: Tertium est infimum, eorum scilicet, qui religiosis votis deuincti non sunt, quos (vt obsecras) patimur, imò verò desideramus vehementer Christianos non solùm dici, sed etiam re ipsa esse. At non patimur eos, quoad statũ, ęquales religiosis esse. Nã vt sacer Hieronymus ait, quando minora maioribus coęquãtur, inferioris cõparatio Superioris iniuria est. Taceo quòd blasphemiam euomis in sanctũ Thomã Aquinatẽ virũ doctissimum, quem ineptum fratrem vocãs carpis, quòd dixerit in professione religiosa, oĩa delicta condonari. Hoc fateor nulla scriptura diuina expressè dicit, sed ratio satis cõficit. Si enĩ cùm dedicatur materiale templũ, datur venia: nónne par est, vt cùm spiritale dedicatur, etiã venia detur? Si plena contritio atque conuersio omnium veniam quãdoque promeretur flagitiorũ, cur professio (quæ miranda prorsus est cõuersio) non etiam merebitur? Denique professio ipsa quoddam genus est martyrij. At in martyrio peccata omnia cõdonãtur. Sed de his aliâs. Itaque mi adolescens, si salutis tuæ curã geris, si sapis, resipisce, palinodiã canta, & insanis erroribus profligatis, ad rectam veritatis semitam sapienter redi. Alioqui si perseueraueris, & post funus torqueberis gehenna, & interim Ecclesiastica censura tibi parabitur. Cęterùm iam superest de alijs exercitijs Cartusianis, quæ post vota pręceptaque sunt præcipua, vel breuiter quicquam subnectere, videlicet de statutorum obseruãtia. Speciatim verò de silentij censura, de cellę obseruantia, de perseueranti vitæ asperitate, & demũ de corporali labore. His enim breuiter discussis, negotio finem imponere certum est.

Præmißis oblectionibus, ponuntur quæ ad seruanda generatim statuta impellere debeant, deinde quæ ad seruandam silentium. item quæ ad custodiam cellæ obseruandum concitare ac iuuare poßint, ubi & de lectione siue studio aliqua inseruntur, insuper quæ ad perseuerantiam in rigore uitæ tenendam suffragari poßint, & denique quib' de causis & quomodo sit corporaliter laborandum.

CAPT 8.

OBLOCVTOR.

CErtum est & nobis, antequam negotio finis imponatur, quicquã adhuc afferre, quod in Cartusianam vitam iustè obijci possit. Inprimis quoad ipsa statuta, palàm est, vos ea perperam obseruare solere. Sed quid mirum vsque adeo? Sunt enim tam multa, tamq; variè dispersa, vt nulla, quantumuis fœcunda, memoria possit ea retinere. Deinde quantùm ad silentiũ spectat, multi ex vobis ipsum obseruant, vt cribrum aquam. De cellę quoq; obseruantia, nõ attinet multa dicere. Videmini enim mihi assiduè per claustrum cursitare, aut certè gratia confabulationis in alienis cellis iugiter versari. De vitæ asperitate iã satis multa superiùs memini me dixisse. Adhuc tamen dicere iuuat quosdam ex vobis nimiùm habenas laxare, nullamque vitæ asperitatem sectari. Alios contrà per indiscretionem se conficere, qui propterea planè dementes, vel semistulti efficiuntur. Itáque nec modum, nec medium tenetis. Denique quoad laborem corporalem pertinet, nihil vtilis laboris sumere soletis. Qui enim claustrales sunt,

Ca,9.3. tract.li.2.

sunt, non scribere, non vtiliter laborare, non demum quicquam pro re cōmuni facere volunt, sed aut prorsus nihil operātur, aut curiosis laboribus incumbūnt, aut demum artificiosa quędam efficiunt, quibus seculares donent, vt ab eis vicissim desiderata munera accipiant. Qui verò officiales sunt, laborant (fateor) sed in processibus suscitandis, agitandisque, & immēsis opibus congerendis. Litibus enim vsque adeò dediti estis vos Cartusiani, tantamq; acrimoniā in eis habetis, vt iam nullus sit, qui vobiscum litigare non formidet. Terrenis quoque opibus, nō autem cœlestibus diuitijs congerendis, acquirēdisque ita estis intenti, vt omnia penè conquiratis. Si quid venale est, protinus ad vos concurritur, quippe quos omnes nôrūt pecunijs infinitis refertissimos esse. Itaq; nihil possessionis iuxta vos acquiri potest. Nullus, inquam, propterea viciniam vestram expetit. Mali enim vicini estis. Nunquidnam vos soli terrā possidebitis? Patimini alios propè vel viuere, qui debuissetis olim omnia hæc terrena despexisse. Denique omnes quidē laboratis, sed labiorū, auriūq; labore. Siquidē multùm in murmurationibus, querimonijs, oblocutionibus, alijsq; vaniscuriosisque verbis laboratis. Laboratis & sæpenumerò in sciscitandis audiendisque rumorib' seculi, qui apud vos longè meliùs, quàm in plateis aut palatijs frequenter sciuntur. Hic est labor vester, qui, iuxta Psalmistæ verbum, operiet vos, nisi meliùs laboraueritis. Psal. 139.
PETRVS. Iam satis superque laborasti. Iam te casso labore nimiū fatigasti? eā ob rē temp' est, vt a labore (prę sertim [illegible] ni) temperes. Tempus, inquam, est vt & nos à [illegible] esse cessemus, quem [illegible] in tuis
oblo-

De Statutorum obseruantia.

oblocutionibus ferendis ac refellendis perpessi simus, si priùs tamen tuarum nouissimarũ oblocutionum iacula contriuerimus. Quod quidem vt breuiter faciamus, ab ipsorum statutorũ obseruantia primùm exordiamur, dicentes multa esse, quæ nos ad statuta ipsa diligentiùs obseruãda concitare debeant. Inprimis ea ipsa sunt lex, forma, seu regula, qua religiosè viuitur, ac sine qua decentem agere vitam non valemus. At verò suam legem seu viuendi formam quisq; sectari debet, alioqui præuaricatur. Sed forsan dicis: Nunquid sufficere poterat lex seu regula Christi generalis ad bene viuendum? Dicimus eam per sese sufficientissimam esse ad bene catholiceq; viuendum, si homines decenter viuere, tresq; virtutes theologicas sectari vellent. At tanta est hominum insolentia, vt nisi alijs sit cõstricta lupatis, cohiberi à noxijs non possit. Porrò multa sunt, quæ in lege vniuersali statũ omnem concernente peculiariter explanata non sunt, quæ tamen necessaria videntur: eam ob rẽ nõ solùm in religioso, sed etiam in quouis alio statu, multa statuta porrò addita sunt. Cernere enim est, nullum esse gradum vel statum, quin institutiones ac regulas habeat, quibus parẽre habeãt, qui statũ illũ profitẽtur. Sic videmus in Collegijs Ecclesiarũ, facultatib⁹, Vniuersitatib⁹ gymnasijs, alijsq; hoc genus cõmunitatibus statuta esse permulta, quibus vel iuramẽtis, vel pœnis adiectis, ad ea seruãda impellũtur, qui in eis viuere volunt. Sic in Curijs, Parlamentis, alijsque foris causidicis multa esse instituta (quæ stylum vocant) quæ practicos ipsos ad vnguem obseruare necesse est? Sic in re literaria, sic in re militari, sic denum in omnibus artibus præcepta

cepta quędam inuenire est, quę rerum ipsarum cultoribus obseruanda pręcipiuntur. Deniq; nullum est genus hominum, quod à legibus, statutis, seu quibusdam vitæ institutis immune, prorsusque liberum inueniatur. Nihil igitur est, quò monachis de suis statutis legi diuinę superadditis, quęratur aut turbetur. Deinde statuta ipsa sunt quędam via compẽdiosa rectaque semita, quibus meliùs securiusq; ad finẽ itineris perueniri possit. Solent enim viatores ad semitas breuiores diuertere, quò citiùs ac rectiùs iter suum conficere queant. Itaq; monachus longiore via dimissa, debet alacriter rectiorem suorũ statutorum semitam obseruare, quam sibi pro omnib' delegit. Porrò statuta ipsa sunt velut instrumenta quędam, quibus religiosum opus decẽtiùs aptiusque confici potest. At verò nullus est, qui suę artis instrumenta diligẽtissimè nõ curet. Penicillos enim pictor, malleos faber ferrarius, bipennem lignarius, nouaculã tonsor, aratrum incuruus arator, miles equos & arma, venator canes & aues, piscator hamos & casses, lyram citharœdus, & demum sua quisque similiter curat. Cur ergo monachus non etiã sua instrumenta curabit diligenter? sua videlicet statuta, quibus (vt diximus) religiosum opus perficitur, hoc est, religiosa vita agitur. Insuper ad ea solicitè obseruanda seipsum astrinxit, quando vitam agere regularem secundũ ipsorũ statutorum tenorem pollicitus est. At turpe est, fidem soluere, iustisque promissis minimè respõdere. Deniq; magna parãtur præmia his, qui diligẽter ea seruauerint, vt è diuerso magna supplicia manent eos, qui neglexerint. At verò cũ statuta dicimus obseruanda, intelligimus planè

omnia, quãdoquidẽ pars vna sine alia nequaquã satis est. Vt enim satis decorus esse nõ putatur, qui barbã semirasam gestat, ita nec monachus, qui suarũ institutionũ partẽ vnã dũtaxat obseruat. Adde quòd sint speculũ vitæ monasticæ: ea de re cõtentus esse nõ debes, vnã dũtaxat partẽ cõsiderare. Siquidẽ in speculo corporali teipsũ cõtẽplans, cõtẽt' nõ esses solũ vnã faciei partẽ speculari. Sũt ergo oĩa planè seruãda. Sũt deniq; etiã purè obseruãda, vt scilicet nullæ extraneæ, seu peregrinæ obseruãtiæ misceãtur. Quod tamẽ interdũ faciũt nõnulli, qui alijs cęremonijs assueti, eas dediscere negligũt, aut deserere no-
2. Esd. 13. lũt, qui similes sunt illis ipsis, qui partim Iudaicè, partĩ Azoticè loquebãtur. Similes, inquã, resarcitoribus, qui in eodem indumẽto varia frusta ponũt. Similes deniq; illis, qui bicolores vestes gerunt. At verò dedecus esset religioso, bicolorẽ vestẽ ferre. Eapropter cũ obseruãtijs Cartusianis quasdã extraneas admiscere, pudendũ quoq; cẽseri debet, maximè cùm hoc nõ laudẽ, sed vituperationẽ: nõ meritũ, sed inobedientiæ pœnã mereatur. Adde quòd nihil frugis refers
C. 6. 2. pa. 80 § 5. ex labore, quẽ in alijs obseruãdis habes. Deniq; extraneorũ rituũ cassa obseruatio statutis ipsis interdicitur, quib' sancitur, vt qui obseruãtijs ordinis se noluerint cõformare, ad professionẽ nullatenùs admittãtur. Sũt igitur statuta omnia diligẽter ac purè obseruãda. Nec te abducere debet, quòd nõ omnes statutorũ ordinatiões præcepta sint. Hoc, inquã, te à plena obseruãtia dimouere nõ debet. quãdoquidẽ nullũ est, quod contẽnere citra culpã grauissimã possis. At verò mala cõsuetudo facile cõtẽptum inducit. Nullũ inquã, est quod per negligẽtiã impunè pręterire queas: aut enim in hoc seculo, aut in futuro ne-

gligentia huiusmodi pœnas dabit. Adde quòd meritū obedientię perdis. Deniq; fratribus tuis & scandalū facis, & molestia afficis, cùm te vident palàm regulares obseruantias non curare. Sed iam peculiariter ad silentij censurā accedamus, dicamusq; silentiū multas ob causas jugiter obseruandū esse. Inprimis quòd inter obseruātias Cartusianas vna de præcipuis reputatur, vsq; adeò vt nihil vel parū ęstimetur monachus, qui silentiū non seruauerit. Deinde per statura ipsa strictè iniungitur, grauiq; pœna mulctatur ipsius fractor silentij. Etenim culpā suam clamare & disciplinam capere in proximo capitulo debet, cùm tamen aliarum obseruantiarum præuaricatores virgis passim cędi nō soleant. Turpem igitur culpam arbitrati sunt patres, qui puerili disciplina expiandā censuerūt. Censuerūt & eum grauiori pœna afficiendū, qui assuetus fuerit in frangendo. Porrò innumera linguæ vitia, quæ vix etiam à perfectis viris possunt deuitari, quibus tamen loqui nonnunquam pro necessitate incumbit. Denique pacem mentis ac puritatem parit conseruatque fidelis silentij censura. Vbi enim seruatū fuerit silentiū, in magna consciētiæ viuitur tranquillitate. Nō enim Deus ipse, nō proximus, non ipsius elinguis seu muti pectus offenditur. Itaque faciliter conscientia, dum tempus adest, discutitur, breuis aut nulla confessio exigitur, ad rem diuinam faciundam promptiùs acceditur, & denique bona alia innumera iuge silētiū impertitur, quod & tādem copiosa cōsequetur præmia, quib⁹ fractor silentij nō solū viduabitur, sed malis etiam multis afficietur. At dicis. Si bona salutarisq; verba dūtaxat depromere voluero, nónne licebit?

17. se. par. an. 4.
4. secundæ par no. 12.
4. 2. par. no. § 15.

Dicimus tibi facultatem non habenti minimè licere, nisi fortè pauca verba, eaque necessaria, quæ scilicet differri aliàs non possint. Ea enim quæ per sese bona sunt, interdum licita nō sunt, quod in proposito contingit. Etenim interdict' non potest verba, quantumuis bona (nisi vt diximus) cum fratribus facere. Esto enim bona diceres, non tamen bene. Itaque si tanti res est, petito facultatem, si culpam deuitare cupis. Cæterùm ad cellæ custodiā transeamus, dicamusq; inprimis, quid ad eam obseruandam concitare debeat. Deinde, quæ ad id nos iuuare queant. Inprimis ad eam fideliter custodiendam impellere te debet multa eius dignitas, de qua diximus primo libro, cùm de solitariæ vitæ laudibus ageremus. Item hoc secūdo libro in principio satis diximus. Deinde multæ eius cōmoditates (quas suis veris cultoribus affert) vt ibi tetigimus, & ad quindecim vsq; progressi sum', ad hoc ipsum penitus concitare debent. Postmodùm te quoque impellere habet obligatiōis necessitas, quàm tibi ex libertate fecisti. Etenim cum sacro religionis habitu donatus es, tibi peculiariter iniuncta est per Superiorē cellę obseruantia in remissionem peccatorum, quam ipse sarcinam liberè suscepisti. Nemo enim te cogebat. Adde cum morum correctionē promisisti, teipsum ad cellam obseruandā fecisti obnoxium. Porrò vitæ ipsius qualitas, siue propositum, quod libēs suscepisti, hoc prorsus flagitat, quippe quod suapte natura solitarium est, nec à cæteris monasticis studijs magis distare putatur, quàm iugi cellæ ac silentij obseruātia, per quā & discrimē potissimū habet, & prçstātiam. Hoc enim exercitio (quod difficillimū est) cęteris

De Cella.

Ca 17. trac
3 Trac. 1.
c. 2. & 3.

ris omnibus præstat Cartusiana vita. Itaque si cellã, silentiumque decēter non seruaueris, quo pacto ab alijs monachis distes, pręter vestē (quę parū facit) nō video, quos tamē omnes in hoc superare debes. quippe qui omniū (si ita loqui licet) sis monachissimus, quòd prę cæteris solitūdinē colere debeas. Ad hæc infinita proborū monachorū exempla concitare debēt ad cellæ solitudinē iugiter obseruãdã, qui propterea mul tis laudibus ac præmijs digni habiti sunt, quib⁹ & te quoq; dignabitur is, qui veros solitarios affatim præmiare solet, si fideliter eos sectatus fueris. Deniq; detrimēta multa, tū præsentia, tū futura, quibus affici solēt pręuaricatores monachi, qui cellam fideliter custodire nō curãt, te plurimùm mouere debēt. At quoniã diximus perseuerantem cellæ ac silētij censurã esse obseruatu difficillimã, ea de re nōnulla subnectam⁹, quæ ad id iuuare possint. Primum ac præcipuū secundùm Petrarchã remediū cellæ cōseruatiuum, est cellæ assuefactio, qua scilicet à primordijs homo consuescit in cella secū morari. In ea enim quantò diutiùs, vt Guigo noster ait, Ca.31.§ 1. tantò libentiùs habitabit, & eam, si frequēter & leuibus de causis exire insueuerit, citò habebit exosam. At quoniã consuetudo ipsa non statim, aut festinãter fieri solet (imò vero principia soleant dura asperaque videri) eapropter vincēda paulatim erit huiusmodi difficultas, quæ lapsu temporis mitior fiet, tandemque superabitur. Alterū remediū siue adiutoriū est, vt nec occasiões egrediendi quęrãtur, nec tētationes ad id cōcitantes admittantur, sed cū primùm se offerūt, viriliter repellãtur. Hinc probè noster Guigo admonet, ne occasiones huiusmodi quærantur,

 vel re-

tiones de morte, de extremo iudicio, de pœnis inferni. Quæ si diligēter imo pectore cōsideris, facilè satis laboriosum cellæ tādiū perferes. Porrò aliud remediū est, otiū vitare, seu (quod idē sibi vult) seipsum iugiter occupare. Nō enim poterit diuti' in cella manere, qui otiosus est. Vnde obsecro tā frequēter, tāq; faciliter nōnulli à cella exeunt, nisi quia inerti otio vacant, bonisque occupationibus intenti non sunt? Ergo remediū bonū est, te iugiter occupare. Quod quidē vt fiat aptiùs, & cellā quoq; faciliorē ac iucūdiorem reddat, opportunū est, diuersitati exercitiorū prudenter incumbere. Si enim vnigeni panis tędio affici soleant homines, haud dubiè poterunt quoq; faciliter vnius generis exercitia fieri ingrata. Natura enim solet diuersis oblectari. Itaq; vtēdū erit discreta laborum siue exercitiorū varietate, & modò corporalibus, modò spiritualibus occupationibus incumbendū. Sed & alternatim ipsis spiritualibus exercitijs vacādum erit, quantū per facultatē licebit. Hæc autem sunt quatuor, s. lectio, oratio, meditatio, siue cōsideratio, & sublimis cōtēplatio, de quib' omnib', prętereā de lectiōe, in superiorib' diximʼ. Quia igitur de lectiōe, siue studio nihil penè tetigimus (nequid huiusmodi exercitiorum prorsus euadat in actū) vel parū aliquid tāgamʼ, dicamusq; lectionē debere esse proportionatā, hoc est, ne quis id legat qđ sit viribus impar, & ingenioli metas trāscēdat. Quod tamē faciunt præsumptuosi quidam, qui ea lectitant, quæ capere non sufficiunt, immemores illius dicti vulgati: Altiora te ne quæsieris. Deinde opus est lectionem esse discretā, ne vel vltrà quàm par est sit productior, vel tēpore non apto fiat, putà cū orandum, dormiendū, aut aliquid alterius ope-

Exercitia spiritalia.

Eccles. 3.

ris necessarij faciundũ est. In quo nonnulli grauiter errãt, qui lectioni vacant dũ orare debẽt. Maledictũ enim est studiũ, propter quod intermittitur diuinum officiũ. Alij verò cum somnij refectionẽ sumere habẽt, aliquid vel legunt, vel scriptitãt, nõ aduertentes, dæmonẽ sibi illudere, quippe quos ad hoc vehementiùs accendit, vt postmodùm in officio diuino somnolentos reddat, aut eos cerebro vacuet, vel demum hebetes seu dementes prorsus faciat. Alij deniq; ita hallucinantur, vt cum aliquid necessariè faciendum est, illo postergato, lectioni operã dare mallunt. Hæc autẽ omnia temeritatis seu imprudẽtiæ argumenta prorsus refellẽda sunt, magnaq; discretio adhibẽda est, ne lectio (quæ pro quodam orationis adiumẽto, præsertim à monachis accipi debet) noxia fiat. Porrò lectio stabilis, nõ aũt vaga aut instabilis esse debet. Ineptũ enim est, nũc in vno, nunc in alio libro, modò in vna parte, modò in alia legere. Hęc enim lectio nihil penè frugis afferre solet. Quod vt vitetur, duo duntaxat de armario dantur libri, ne. s. vagæ lectioni occasio detur. Deniq; operępretiũ est, lectionem piam vtilemque esse, vt. s. & aliquid orationis interponatur, quæ ipsius lectiõis condimentũ & adiumẽtum est, & legantur volumina, quæ vtilitatis ac pietatis multũ afferre possint. Quæ, inquam, ad statũ legentis pertineant, eũq; imbuere in rebus sibi conducentib⁹ queant. Itaq; legenda sunt inprimis illa, quę diuinorum mãdatorũ sensa cõplectũtur. Deinde quæ ad religionis vota pertinẽt. Insuper statuta ipsa, quę religiosè viuere docent, sunt nocturna versanda manu, versanda diurna. Porrò illa, quę ad propositũ assumptũ, tũ intelligẽdũ, tũ obseruandũ

Libri legẽdi, qui.

uandũ conducere valeãt, etiam diligẽter exploranda sunt. Ad hæc scripta illa, quæ vel festis occurrentibus, vel tempori congruunt, minimè sunt negligenda. Denique alia pia vtiliaque volumina, quæ mores ædificant, & ad probam vitam concitare solent, maximè quę sancti probatique Doctores ediderint, voluenda sunt. Reijciendа ergo sunt futilia, vana, curiosa, extranea, & quæ nihil vtilitatis lectori afferre solent. Sed de ijs hactenus. Ad institutum igitur redeũtes, dicamus, in ipsis exercitijs varietatem quandam obseruandam esse, vt cella obseruatu facilior iucundiorq; efficiatur. Seruandus tamẽ in omnibus modus, seruanda quoque discretio. Vt videlicet præcipua cura sit de cultu diuino persoluendo, quod cæteris omnibus præferendũ est. Deinde curandum, vt alia, quæ pro necessitate faciunda incumbunt, omnino fiant. Hæc enim secundum locum sibi vendicant. Quibus expletis, alia prudenter addi poterunt. Porrò vt aliud remedium pro conseruanda fideliter cella subnectamus, quod facile est & commune, ad orationem confugere opus erit, maximè verò cùm tentatio cellicolam pulsare incipit. Sed & precibus assiduis pro debita cellæ custodia cõsequenda, diuinum auxilium implorandum est. Petenti enim dabitur, & pulsanti aperietur. His *Matth.7.* autem exercitijs diligenter intentus, non solùm exteriorem cellæ custodiam, sed etiam bonam mentis solitudinem (quæ præstantior est) facilè obseruabit. Facilè, inquam, noxias cogitationes vitabit, dum tamen meminerit, quando de vno ad alterum transitur, cauendam esse versuti hostis calliditatem, quæ solet in ipso transitu noxias cogitationes afferre, quas homini occupato non

nō ita poteſt. Sed iā quę pro vitę aſperitate perſeuerāter obſeruāda valeāt, breuiter dicam*. Inprimis enim ſinceritas intētionis neceſſaria eſt, quā & in omnibus exigi, nemo prudēs hæſitat. Niſi enim ea aſſit, ipſe rigor vitę nihil proderit, nec perſeuerāter obſeruari poterit. Nā fatuæ virgines, hoc eſt, ſe ab illicitis cōcupiſcentijs propter humanā laudē cōtinentes, tandē à Domino reprobantur, quia oleū rectæ intentionis nō habuerūt. Ergo nō poterit opus diu perſeuerare, quod ſincera intētione caret, ſed tandē decidat neceſſe eſt: nec tandē aliquid præmij, ſed potiùs criminationis multū habebit. Deinde ad perſeuerandū, obſeruandū eſt: Ne quid nimis. Quod fiet, ſi primùm per diſcretionē caueatur, ne vſus rationis euertatur. Deinde ſi nō reddātur ſenſus hebetes, ſiue ſtolidi, & ad vſum ſuū inepti. Poſtmodùm ſi propterea nullū impedimentum fiat ijs negocijs, quæ pro ſtatu obſeruanda ſunt. Deniq; ſi mētis puritati cōtinuò nihil officiatur. Horū enim obſeruatione vitabitur Ne quid nimis, fietq; vitæ ipſius rigidæ perſeuerantia facilior, quę tā ardua res eſt, vt nihil ſit difficiliꝰ in religioſis exercitijs, quā iugē cellæ cuſtodiā, cū aſſidua rigidę vitę perſeuerātia, obſeruare. Hæc eni omnia alia ſua difficultate ſuperant. Quam ob rē diligenter ea ſeruāda ſunt, quæ ea facilia, grataque reddere queant. Inſuper ad perſeuerantiam habendam reuoluenda ſunt, quæ ad rigidioris vitæ perſeuerantiam conducere queant, putà diuinam admonitionem dicentem: Qui perſeuerauerit vſque in finē, hic ſaluus erit. Exempla quoq; innumera, etiam fœminarum, quæ perſeuerauerunt in vitæ aſperitate. Similiter breuē eſſe vitam, ſtatimq; labores finiendos, præmia

Matth. 25.

Ad prſeuerantiā quæ conducunt.

Matth. 10.

præmia autem manere perpetua. Nihil quoque prodesse præterita omnia, nisi perseueretur, & alia demum id genus permulta. Denique ipsa varietas exercitiorum (quam diximus cellæ custodiæ necessariam esse) ipsius vitæ perseuerantiæ plurimùm conducere poterit. Quæ nihilominùs malè proficientes monachi nec curãtes, nec difficultatem huiusmodi superare conantes ad vitæ laxitatẽ vel statim, vel tandẽ dilabũtur, & qui principio feruẽtes spiritu cœperãt (si tamẽ cœperãt) carne cõsummãtur. At qui media vita ingressus fuerit, & tutus erit, & in assumpto proposito faciliter perseuerare poterit. Cæterũ ad laborẽ corporalẽ, quẽ in numero Cartusianorũ exercitiorũ posuimus, & necessariũ quoq; in multis esse diximus, tandẽ accedamus, dicẽtes inprimis, quibus de causis monachi labori corporali incũbere debeãt. Deinde quid in ipso labore seruandũ sit. Verùm mihi in cœpto pergere cupiẽti, occurrit aliquis & dicit, satis esse bonorum in monasterio, ea de re superuacaneũ esse, labori manuũ incumbere, cùm labor manuũ ad quærendũ victũ necessariũ ordinetur. Deinde alter cõqueritur, & ait, se vel debilẽ, vel valetudinarium, vel ieiunijs exhaustũ esse, eã ob rẽ laborare non posse. Dicit mihi & alius, se melioribus occupationibus, putà spiritalibus, incũbere, quæ propter minùs vtiles deserẽdę non sunt. Respõdemus primo, rerum copiam non prorsus excusare monachum, quin laborare teneatur. Quod vt fiat apertius, dicimus, quẽpiam ad laborandũ manualiter multifariã astringi posse. Inprimis cùm aliunde non habet, vnde sufficienter viuere possit. Eo enim casu tenetur quisque labori incũbere, qui laborare potest. Deinde cùm

De labore corporali.

aliàs

qui ita affectus est,vt nullo modo laborare sine detrimento possit, ad laborandum nec astringi, sed nec incitari quidem debet. Nam vt clarissim' Medicus Hyppocrates habet: Vbi fames,laborandum non est. Sanis enim exercitatio simul cum inedia præcipienda non est. Ægris autem nulla violenta commotio simul cũ inedia imperãda. Nõ sanguinis missio,nõ purgatio,nõ vomitioneq; multa fractio,aut in totũ vehemẽs motio, aut alteratio corporis. His enĩ ieiuniorũ tempore corporis vires soluuntur. Impotentia igitur ab huiusmodi labore, vel in toto, vel in parte pro sui qualitate excusat. Occupatio quoq; iusta ac spiritalis,quæ & grauior,& melior est, excusat eos,qui pro communi vtilitate spiritaliter occupantur,imò verò corporalis labor ineptus esset,qui spiritalibus negotijs detrimẽtum afferret. Itaque excusantur prælati,& clerici saltem à iugi labore manuum,qui alienam curam gerentes,spiritalibus officijs incumbunt. Excusantur & ab ipso labore corporali, saltem assiduo, religiosi,qui satis habent vndè viuere possint Non enim aliter quàm seculares laborare tenentur,nisi quãtùm eos status assumptus, siue sua flagitat professio. Excusantur & præceptores, qui publicè vel artes liberales, vel philosophiã naturalem,vel diuinam sapiẽtiam,vel iura profitentur. Denique cæteri,qui vel spiritalibus exercitijs(cuiusmodi sunt lectio,oratio, contemplatio) vel etiam temporalibus operibus vtilioribus incũbunt,passim excusantur à labore manuum assiduo, si modò nullus quatuor casuum quos tetigimus assit. Extra quos nihilominùs interdum expediret honesto labori incumbere, qui præsertim nullum necessarijs seu meliorib' exer-

Labori interdum incumbere quam expediens.

exercitijs detrimentum afferret. Hoc enim mo do plerumque vitam iucundiorem vegetioréq; agerent, maiorique sanitate, ac diuturniori vita fruerentur. Sed dicis: Labor corporis vires absumit, non igitur bonę corporis valetudini conducit. Dicimus, eum quãdo moderat⁹ est, licèt corpus quodã modo cõsumat, multũ tamẽ proficere: partim propter dissolutionẽ humorum, qui solent propter defectum exercitationis in membris otiosis generari, cõgregarique supra modum, qui per laborem dissoluuntur: partim propter quietem, ac deinde digestionẽ bonam inde sequẽtem: partim propter caloris naturalis ac virium confortationẽ, instaurationẽq; multã. Itaque lõgè plùs reparat ac reficit, qùã cõsumit. Corpus demũ ipsum mũdius, agiliusque reddit. Est igitur humanę vitę admodùm vtilis. Cæterùm ijs generalibus dimissis, accedam⁹ ad Cartusianos, dicamusq; eos (quãdo cõmodè possunt, hoc est, dũ vires sufficientes habẽt, nec vrgẽtioribus aut melioribus negotijs abducũtur) debere interdũ corporali labori operã dare, idque multis de causis. Inprimis vt antiquos solitarios referãt, qui labori manuũ incubuerũt, queadmodum sacer Hieronymus de patrib⁹, qui in Ægypto vixerunt agẽs, in Epistola ad Rusticum monachũ testatur, ita dicẽs: Ægyptiorum monasteria hũc morẽ tenẽt, vt nullũ absq; operis labore suscipiant, non tam propter vict⁹ necessaria, quàm propter animę salutẽ. Ne vagetur perniciosis cogitationibus mens, & instar fornicantis Hierusalem, omni transeunti diuaricet pedes suos. Quod fortè exẽplũ si quisquã monachus iners sectari nolit, faciũdum illi est, quod patres nõnulli quibusdam fecisse dicũtur.

Ezech. 16.

Etenim

Etenim cùm frater aliquis instar aliorum laborare detrectaret, & propterea ad refectionē cum cæteris vocatus non esset, dictum illi fuit conquerenti quòd vocatus non fuerit: Tu cibo non eges, eam ob rem laborare non curas, nos indigemus, ea de re laboràmus. Quo sanè exēplo intellexit, eum cum alijs laborare debere, qui simul & refectionem sumere cupit. Quod & alio exemplo aptiùs monstratum est. Cuidam enim semper studere, nunquā autem corporaliter laborare volenti, postquam cæteris fratribus cibi dati fuissent, liber pro pietātia oblat' fuit, dictumque illi: Tu spiritalis es tot', ea propter cibo corporali tibi opus non est. Quo facto, ille palàm rubore suffusus, intellexit, cū cæteris apto tempore laborandum esse. Deinde Cartusianus labori debet corporis incumbere, vt sanis doctorum sanctorum exhortationibus audiat, qui laborem indixerunt, in quibus est Apostolus dicens: Qui non vult operari, non māducet, quod de labore corporali accipiendum esse, diffusè probat Augustinus in libro de opere monachorum. Cui concordat Hieronymus, qui ad præfatum Rusticum scribens, ita inquit: Fac & aliquid operis, vt te semper diabolus inueniat occupatum. Si Apostoli habentes potestatem de Euangelio viuere, laborabant manibus suis, ne quem grauarent, & alijs tribuebant refrigeria, quorum pro spiritalibus debebāt metere carnalia, cur tu in vsus tuos successura non præpares? Vel fiscellā texe iunco, vel canistrū lentis flecte viminib'. Sarriatur hum', areolę ęquo limite diuidātur, in quibus cū olerū iactata fuerint semina, vel plātæ per ordinē positę, aquę ducātur irriguę, vt pulcherrimorū versuū spectator assistas.

Paradigma.

2. Thess. 3.

1. Cor. 9.

2. Thes. 3.

Ecce supercilio cliuosi tramitis undam
Elicit, illa cadens raucum per deuia murmur
Saxa ciet, scatebrisq; arentia temperat arua.

Inferantur infructuosæ arbores gemmis vel surculis, vt paruo pòst tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apũ fabricare alucaria, ad quas te mittunt Salomonis Prouerbia, & monasteriorum ordinem ac regiam disciplinam in paruis disce corporibus. Texantur & lina capiendis piscibus, scribantur & libri, vt & manus operentur cibum, & animus lectione saturetur. In desiderijs est omnis otiosus. Hęc Hieronymus. Quibus & Augustinus ipse astipulatus in præfato libro De opere monachorum vehemẽter quosdam increpat monachos atque confutat, qui viuere ex oblationibus sibi factis volebant, nihil operantes, vnde necessaria, vel haberent, vel supplerent, sed potiùs Euãgelicum implere præceptum se existimauerũt, quo dicitur: Respicite volatilia cœli & lilia agri. Vbi & probat, propter lectiones, orationes, vel cantica monachos a labore corporali prorsus abstinere non debere. Porrò debet laborare Cartusianus quãdo per Superiorẽ iubetur. Et nihilominùs, vt insinuetur, eum ipsum de labore corporali, quando cõmodè fieri potest, solicitum esse debere: per statuta tempus pręfigitur, quod labori corporali impendi possit, vbi dicitur, à tertia vsq; ad sextã ferialibus diebus, manûs deputato operibus. Et rursus: Spatium quod nonãm Vesperasque disterminat, manualibus deputatur operibus. Ad hęc propter vitandum otium, melãcholiam, vanas cogitationes, alia quoque hoc genûs permulta, quæ passim non possunt in solitaria vita decẽter sine labore manuum deuitari, potissimũ ab

Matth. 6.

Ca. 41. i. par. an § 17. In. § 19.

his,

his,qui otio literario dediti aut assueti nõ sunt, nec semper orare quidem possunt. Quomodo enim queunt huiusmodi vtiliter sine labore manuum tempus traducere,non video. Vt igitur hęc vitentur,commodiùs, & faciliùs solitudinis pondus feratur,laborandum est,pręsertim his qui aliâs decenter viuere non possunt. Eapropter diuus Benedictus probè ait in regula, vt operis quippiam imponatur ei,qui legere vel meditari non potest,vt non vacet.Deniq; bona corporis valetudo flagitat,vt labori manuũ nõnunquam incumbatur. Fieri enim non potest, aut vix potest, vt Cartusiauus eodem in loco semper habitans,citra huiusmodi laborem diu viuat sano corpore lętoq; animo.Quod prudẽs medicus asserit,cum ait: Qui vult carere sanitate,careat labore. Iam verò agendum, quomodo laborandum sit manualiter.Inprimis labor ipse opportuno tempore fieri debet. Non enim quando vel orandum,vel legendum, vel quiescendum est, sed statutis ad hoc temporibus est ei incumbendum,scilicet post Tertiam & Nonam,vt dictum est.Aduertendum tamen post Tertiam aptius tẽpus esse, quòd digestio per noctem facta sit.Post refectionem verò nõ protinus laborandum est,sed(pro sapienrũ medicorum sentẽtia)tribus quatuórve fluxis à suscepto cibo horis,ne turbetur stomachus, ineptaq; digestio propterea fiat. Idcirco qui post refectionem statim laborant, præsertim graui labore,ipsi viderint.Sed de his satis. Deinde cũ deuotione laborandum est,vt scilicet oratiunculę quędam inter laborandum interponantur, quod statuta Cartusiana sentiunt, cum dicunt: Opera scilicet manuũ, saltẽ breuibus volumus

Labor q necessari sit.

41. *Pri. an.17.*

Ibid. 19. orationibus interrumpi. Et paulopòst. Semperq; in operando saltē ad breues, & quasi iaculatas, monemus orationes recurrere. Imò verò si ipse labor manuum secū orationes huiusmodi priuatas sine detrimento sui patiatur, poterunt etiā adiūgi, cùm dicat Augustinus in præfato libro de opere monachorum: Cantica verò dominica cantare etiam manibus operātes facere possunt, & ipsum laborē tāquàm diuino celeumate cōsolari. An ignoramus, omnes opifices quibus vanitatib', ac plerūq; turpitudinib' theatricarū fabularum donent corda & linguas suas, cùm manus ob opere non recedant? Quid ergo impedit, seruum Dei manibus operantem, in lege Domini meditari, & psallere nomini Domini altissimi? Ita sanè, vt ad ea discēda, quę memoriter recolat, habeat seposita tempora. hęc Aug. Adde quòd monachi Ægyptij laborantes corporaliter, orationes labori iungebāt. Deniq; cū discretione laborandum est, vt scilicet supra vires non laboretur. Eam ob rē consideranda est corporis habitudo, an sit ipsum corpus forte, vel debile: plenum, vel ieiunijs confectum. Ineptus enim esset labor, qui bonæ corporis dispositioni aduersaretur, cùm pro bona corporis valetudine à monachis suscipiendus sit. Sufficit ergo si fermè ad sudorem vsque, labor ipse producatur. Quod & Marsilius probat, cum ait: Exercitationes corporis duæ (die scilicet) insint post digestionem primā ad sudorē quasi productæ. Quod tamē accipe, si corporis, tēporis, cultusq; diuini, ac aliorū id genus, hoc patiātur. Itidē animaduertenda est ciborum & qualitas, & quantitas. Vt enim ait idem Marsilius, Eatenùs exercitationi corporis est addendum, & animi detrahendum,

hendū, quatenus epulis, vt nullum fiat alijs melioribus exertitijs detrimentū. Labor enim corporalis extra necessitatem quęrēdi victus suscipitur, nō quia suapte natura bonus sit, sed vt & corpus fiat vegetius, & animus alacrior ad opera meliora reddatur. Item vt otiositas vitetur aptiùs, & deniq; solitariæ vitæ pondus faciliùs iucundiusque feratur. Sed de his hactenus.

Labor corporalis a monachis quare suscipitur.

Obiectionibus in præcedenti capite adductis respōdetur, & finis operi imponitur.

CAP. VLT.

IAm verò ad obiectiones, quæ in præcedentis capitis fronte depromptę fuerūt, tandē respōdeamus, dicamusq; ad primam iam satis de ipsis statutis discussum suprà fuisse. Nihilominùs tamen eos flagitamus, quibus ipsorum statutorū in vnum comportandorum facultas, authoritasq; adest, vt tā pio, tamq; necessario negotio incumbant. Alioqui formidandum est, ne illarum præuaricationum, quarū huiusmodi dispersio partim in causa esse videtur, participes sint. Alios autem hortamur, vt interim hoc breui futurum sperantes (quod & spero) quod suum est, faciant. Quod deinde ais, aliquos, nec statuta, nec silentium, nec cellam quoque obseruare, nec vitæ quoq; asperitatem decenter sectari: hoc profectò ipsis negligentibus, maleq; proficientibus plurimùm, nihil autem ipsi proposito, seu vitæ Cartusianæ officit. Vt enim culpa non est Christiani nominis (quod Hieronymus ad Ruffinū scribit) si simulator religionis in vitio sit, quinimò confusio gentiliū, cū ea vidēt Ecclesijs displicere, quę hominibus bonis

non placent: ita nec vituperium est Cartusiani propositi, sed potiùs oblocutorum confutatio, cùm ea vident probis Patribus Cartusianis ingrata esse,quę malè proficientes admittunt. Adde quòd ipsa vitę asperitas in suis exercitijs, tùm spiritalibus, tùm corporalibus, moderata esse debet. Nam & Hieronymus ad Rusticum vult ieiunia moderata esse,ne nimia(vt ait)debilitent stomachum,maiorem refectionem poscentia, erumpant in cruditatem, quę parens libidinum est.Sed & ipse Apostolus anteà censuerat obsequiũ rationabile esse debere, Quòd postmodùm taxas nonnullos, qui otiosè viuere, nec manibus operari volũt,taxamus & nos, modò propter quorundam inertiam status ipse non vellicetur. Quomodo enim otium iners (vt de otio sancto taceam) à nobis probaretur? Siquidem ineptum otium hostis est animę,ingenium obtundit,obcęcat intellectum, affectũ corrumpit, vires tùm mentis,tùm corporis emollit atq; enerùat, virtutibus nouercatur,aduersatur literis,noxias cogitationes gignit: est parens nugarum vitiorumq́; omnium, Venerẽ peculiariter excitat,omnia quoque mala docet atque suggerit, & demùm, si quę forsan bona inuenit,prorsus consumit. Non igitur languidũ otium probamus,sed prorsus detestamur, omnesque ad laborem manuum (quantùm commodè ac decenter omnibus animaduersis fieri potest) cohortamur. Specialiter verò conuersos,qui plùs cęteris astringuntur, quòd statum susceperunt,qui id flagitat,eaq; ratione admissi sunt,tùm quòd aliâs inutiles essent,panemq́; sine causa comederent,tùm demũ,quòd otiosè agentes,noxias cogitationes alioquì vitare nõ possent,

Rom. 12.

Mali otij fructus.

Cõuersos plus cæteris ad laborem astringi.

possent, cum spiritalibus operibus nec valeant, nec debeant ita iugiter incumbere. Quòd autem postea contendis, alios quidem corporaliter laborare, sed curiosè ac ineptè: dicimus, eos tolerabiles esse, qui per Superioris facultatem negotiola quædam faciunt, vt inde (modo sempèr seruato) suas suppleant necessitates, quas alioqui habere non possent, At putamus illos esse carpendos, qui propter curiositatem, aut voluptatem, aut demum vt superflua, quæ desiderant, consequantur, id faciunt. Quòd denique alios (pręsertim officiales) incusas, quos quidem laborare, sed in litibus agēdis, opibus acquirendis, congerendisque pecunijs innumeris asseris: Respōdemus primùm quoàd lites, illos monachos infœlices esse, qui lites suscitant, vt occasionem proficiscendi foràs habeant, vt cultum diuinum conuentumq; fugiant, vt iugiter extra conuētum suum, sub vmbra processuū manentes, pro voto viuant. Dicimus & eos quoq; taxandos esse, qui pro exiguis rebus litigant, quando pręsertim verisimile est, plures impensas esse faciundas, quàm res ipsa valeat, de qua agitur controuersia. Quibus non ita dissimiles sunt, qui pro rebus maioris momenti lites mouent, & tamen cum aduersarijs sine multo detrimento pacem habere possunt, sumentes quidem pro argumento defendenda esse bona Ecclesię, sed nō aduertentes, modum esse seruandum: non aduertentes, inquam, in litibus agitandis multos labores, & eos quidem sępe inanes capessendos, pecuniasque supra modum effundendas esse, & nihilominùs exitus dubios atque incertos euenire solere. Non denique aduertentes, scandala nonnunquàm oriri plurima;

tempus inutiliter absumi, conscientiam lædi, famam denigrari, domos grauari, & demũ permulta contingere detrimenta, sicuti experientia probauit. Qua de re, nisi grandis vrgensq́ue necessitas impellat, non est (inquam) litibus incumbendum Hinc qui prudentes sunt Cartusiani, lites (quò ad eius fieri potest) vitare solent, arbitrantes satius esse, aliquam in bonis facere iacturã, quàm tot mala incidere, præsertim cùm & statuta Cartusiana hoc sanciant, & patres ordinis ita prorsus expetant. Sed quia tanta hodie creuit hominum malitia, fraus, & astutia, vt nullus iam possit, præsertim iuxta magnas vrbes, aliquid possessionis sine litibus habere: itaque operæpretium est, vel lites suscitare, vel ab alijs suscitatis respondere, vel possessiones ipsas amittere, & cõsequenter cultũ diuinũ diminuere, vel prorsus deserere, fundatorumq́; spẽ fraudare: non igitur imputentur Cartusianis lites, sed potiùs malis, callidisq́; vicinis, qui vel cupiditate, vel inuidia agitati, conentur iugiter quo iure quaq́; iniuria Cartusianos suis viduare, alijsq́ue multis detrimentis afficere. Quò ad opes verò congerendas, videntur nonnulli (vt dicitur) modum excedere, qui huiusmodi occupationibus sub cuiusdam pietatis vmbra nimis incumbũt, & quasi vxores ac familiã multã haberent, nimiũ solliciti sunt. Alij è diuerso reperiũtur supra modum negligentes, qui nullam penè curã de rebus temporalibus habentes, multa interdum perire sinunt. At verò tantum possessionũ vel pecuniarum Cartusianis adesse, quãtum eis vulgus mobile tribuit, planè falsum est. Falsum, inquam, & à nescio quo Dæmone excogitatum, vt Cartusianum ordinem perturbaret,

3. Ter. Comp. 14

ret,qui nesciens alio modo vulgus in Cartusianos concitare,hanc inuenit insaniam. Iā enim multas ordinis domos partim regendas,partim visitandas suscepi,quarum vna ad muros Parisianos sita est,in quibus quantùm pecuniarum inuenerim,dicerem , nisi aut fingere,aut mentiri putarer . Vtinam(si optare fas est) aut illis abundarent bonis Cartusiani,quibus referti passim feruntur, aut compertæ vulgo forent eorū facultates. Quantùm ad me pertinet,mallem in res nostras corruere fulgura, tonitrua, tēpestatesq; sonoras,quàm tantis nos cum scandalo publico bonis abūdare. Nō enim nescimus,auiditatē habendi complures iàm religiones eneruasse,& propterea finem,modum, limitemque his esse adhibendum. Non ignoramus,inquam, stultum esse,multa quandoque propria in seculo reliquisse , & in statu religioso tam ardenter(vt fertur)multa cōgregare. At dicit aliquis: Vos & estis induti nutritiq; honestè , & tēpla, claustra,ædificiaq; vestra bono in tenore cōseruātur,& demū eleemosynas multas impertimini, quæ oīa facere non possetis,nisi tēporalibus bonis citra mensurā abundaretis. Ergóne de bono opere lapidamur? Hæc fateor fiūt apud nos, sed non ita vt putatur. Quid igitur? Nēpe quòd ea quę habemus,discretè expendātur,quòd prę-lati nostri pōpaticè non viuāt, quòd cęteri paruo cōtenti sint,quòd nihil perire sinatur, ꝙ supra numerū monachi non capiātur, quòd oīa tēpore suo expendantur,quòd parsimonia (quæ teste Cicerone,magnum est vectigal) oīa regat, quòd deniq; deo seruiētes,pauca habētes,omnia possideamus. Hęc sunt,quę omnia nostra in bono tenore cōseruent. Sed propterea taxandi nō

Cartusianorū frugalitas.

ſumus,quod ſatis intelligere puto eos, qui nullo liuore perciti,capiunt quæ recta ſunt. Cæterùm receptui canentes, quærimus tandem (mi Oblocutor) videtúrne tibi ampliùs mala vita Cartuſiana? Eſtne tibi aliud quicquam,quod in eam porrò obijcere aut poſſis,aut velis? Oblo. Si rationis habeatur ratio,non eſt cur eam malam dicere poſſim. Nihil quoque planè eſt,quod in eam deinceps iuſtè latrare queam. At ſi liuoris furor pertinax ſpectetur, nunquàm te putes oblocutionum finem inuenturum. PE. Ergóne tanti eſt æſtimata liuoris inſania, vt nec exemplis,nec ſententijs, nec rationibus victa, quieſcere poſſit? Oblo. Prorſus tanta eſt,vt nec funditus ſupplantata,nec rubore multo ſuffuſa,cohiberi queat,quin vel optimè confutata, rurſus obijciat,& noua quoque figmenta excogitet. PET. Miſera igitur pertinacium liuidorum cōditio. Oblo. Miſera,fateor,prorſuſque miranda, vtpotè qui ſeipſos rodunt,vbi nihil aliud rodēdum offendunt, qui etiam alios rodēdo ſe corrodunt. PE. Anne cęteri Cartuſianæ vitæ impugnatores,quos cum liuidis retuliſti,vel tandem obmuteſcent? Non enim liuidorum tantùm,ſed ignorantium quoq;, leuium, atque imperitorū hominum perſonas egiſti. Oblo. Obmuteſcent, ne dubites, vbi & hunc dialogum noſtrū lectitârint, & te intellexerint nō ſine ratione agere, nec tuis quoq; adulari,ſed ita te tua defendere, vt pro ratione dūtaxat foueas. PE. Nō igitur penitus laborē officiūq; perdidi. Obl. Nō ſanè perdidiſti. Sed inſanos liuidos, ſi rationibus omnino cōpeſcere antehàc putaſti, ea parte falſus es. PE. Cùm igitur cæteris omnibus (pręter obſtinatos liuidos) factū ſit ſatis,& liuidi ipſi nulla ratione

Liuoris conditio.

Obſtinati qui optime vincuntur.

tione prorsus cohiberi possint,sed neglectu potiùs atq; despectu vinci soleant:eã ob rem conficiamus,eos velut canes latrantes surda aure contemnendos,& patienti animo ferendos esse.Conficiamus,& Cartusianam vitam,quę velut signum est ad sagittam,signum,inquam,cui contradicitur,debere alacriter imitari vitã eius, qui signum fuit,cui ab omnibus contradictum est.Eius,inquàm, qui per Apostolum suũ dixit, hanc vitam transigendam per infamiam,& bonam famam.Eius denique, qui miseros oblocutores tandem sempiternis pœnis afficiet, & patientes Cartusianos gaudijs præmiabit æternis,Iesus Christus Dominus noster.Cui cũ matre sua intacta Virgine Maria(quę & Ordinis,& nostra protectrix est) omnibusque Sanctis laus sit & gloria,& gratiarum actio in secula seculorum. Amen. Luc.2. 2.Cor.6.

Peroratio ad Reuerendum Patrem, cæterosq; patres Cartusianos.

HAbetis,Reuerẽde Pater,totius gregis Cartusiani Pastor dignissime, vosque cæteri patres nostri propositi Cartusiani cultores venerandi; Opus de Cartusiana vita multis laboribus ab exiguo Cartusiano tandem cõfectum.Aquo quidem multa me primùm deterruerunt.Videbar enim mihi oleum(quod dicitur)impensasque perditurus,si huiuscemodi negotio incumberem , quod subdubitabam,nihil vel parùm frugis allaturum , Videbar quoque prouinciam viribus imparem obire:quippe quĩ mala valetudine plerumque affici soleam. Videbar demũ propter varias occupationes(quas partim Officij Diuini prolixitas,partim aliena

cura afferre solēt) negotij finē inuenire nō posse. E regione autē alia permulta me vehemētiùs concitārūt, quæ & officiū me nequaquā perditurum, & finem quoq;(superis iuuantibus) consecuturum esse, tādem persuaserunt. Animaduertens enim, nullū ex nostris (quē certè viderim) hanc syluam vel penitus fuisse ingressum, vel certè funditus(vt par erat) secuisse, tentaui iustis, vt mihi quidē videtur, causis impulsus agitare plenissimè. vt scilicet inprimis lubricæ nimium linguæ, quæ interdum liuore, nonnunquam leuitate, aliquoties ignorantia concitantur, aut prorsus obmutescerent, aut certè partim validis rationum frænis coliberētur. Deinde vt beneuoli nostri, qui vel propositū ipsum suscipere, vel beneficijs nos afficere desiderant, vanis falsis'q; oblocutionibus, quæ passim spargūtur in vulgus, porrò non abducerentur. Ad hæc vt propositi ipsius cultores, qui sępenumero nec originē, nec qualitatē, nec dignitatē, nec demū cōmoditatem illius ad vnguem exploratā habent, nec continuò vanis oblocutionibus vel respōdēre, vel obsistere possunt, in promptu haberent, quò possent deinceps tùm pectus armare, tùm partes aduersas prorsus vincere, aut certè longiùs profligare. Denique vt propositum ipsum luculentiùs intelligeretur, intellectū gratius fieret, obseruareturq; diligentiùs, & demū in sua integritate suoq; tenore iugiter perseueraret. Hęc enim pręsens opus me capessere impulerunt. In quo quidē multa sunt(opinor) quę vel tetricus censor parùm, vel liuidus pertinax nihil probabit. Alius siquidem multa duriùs, nimisq; licenter dicta queretur, non aduertēs malo nodo malum cuneum fuisse quærendum, & contu-

Causę suscepti huius laboris.

contumeliosa insanaq; dicta, sine quadam acrimonia, satis plenè refelli minimè potuisse. Alius verò contendet, non oblocutorem, sed discipulum, aut nouitium potiùs introduci debuisse, quòd verbum oblocutoris asperius sit, & rationes, quæ adducuntur, non satis conueniant pertinaci oblocutori, quæ amplissimè nouitio satis essent. Verũ hic censor velim aduertat, Discipuli vel Nouitij personã negotio prorsus ineptã esse. Inprimis quidẽ, quòd ridiculũ sit inducere personã, statũ aliquem grauissimè vellicantem, quẽ minimè compertũ habet. Deinde rationi consentaneum non est, vt ille ipse propositũ aliquod improbet, cuius professor esse vehementiùs cupit. Deniq; prorsus indecorum est, acerbas cõtumeliosasq; obiectiones eũ proponere, cuius officiũ est nihil, prorsus mutire, vel certè modestiùs interrogare. Quòd si fortè vocabulũ oblocutoris delicatis, mundanisq; auribus putetur asperius: profectò res ipsa, Superis probisq; viris odiosa, debuerat mordaci linguæ asperior inprimis videri. Hæc est iustitia Pharisæorum, vel potiùs mundanorũ insania, qui verba quidem aspera plerumq; abhorrent, at vitia ipsa longè asperiora passim admittunt, probosq; mores acutissimis verborum telis insectantur. Deniq; si rationes depromptę oblocutori pertinaci non prorsus obsistant, nihil ad rẽ. Nõ enim pertinacem oblocutorem, sed Oblocutorẽ simpliciter introduximus. Neq; enim nescius sum, nihil esse quod pertinacem vincere possit, non authoritates, non exempla, non rationes, non ipsa demùm experientia: tanta est pertinacis animi insania. At verò oblocutores multi sunt minimè pertinaces, qui & authoritatibus, & ratio-

Pharisæorum iustitia.

rationibus à ſua poſſunt temeritate diuelli. Adde quòd noſter Oblocutor non tantùm liuidorum, ſed leuium quoque, imperitorum, & ignorantiũ perſonas retulit. Non eſt igitur cur in hac parte labor noſter carpi iuſtè poſſit. Cæterùm his, alijſque reprehenſoribus neglectis, vos optimi Patres (quorum ęqua cenſura eſt) ſi quid in ipſo forſan opere vſpiam erroris offenderitis, mihi veniam obſecro non denegetis, animaduertentes, in humanis adinuẽtionibus nihil abſolutè perfectum eſſe.

Dixi.

Hos duos libros denuò imprimi poſſe iudico.

Thomas Gozęus.

D. IOANNI PICO S.

VIT aliquando (Pice humanissime) vt nonnullos audiremus male feriatos homines, qui linguæ acerbitate Sutoris tui, viri vt sapientissimi, ita certè doctissimi, opus idcirco parùm probarēt, quòd ex sanctissimi hominis dignitate nō sit, conuitijs & verbis parùm temperatis agere. Quæ verborum fulmina, quia ingeniosè admodùm retudisse mihi visus est, non video maiore vi opus esse ad comprimendas linguæ pestes, quæ omnia inficiunt, & quasi sanie quadam corrumpunt. Itaque probo Sutorem tuū multis de causis, vel inprimis, quia professionem vestram ornat, & exinanitæ pristinum suum vigorem restituit, in qua professione meæ cōsanguinitatis permultos habeo, in quibus est Hieronymus Daniel, vir nomine vestro non indignus. Itaque amo te plurimum, qui laboraueris huiusmodi opus typis excudi, quod authori ipsi, vobísq; omnibus ornamento, lectoribus vsui futurum sit. Bene vale, & me in Christo ama.

IOANNI FOVLERO
EXCVDEBAT REINE-
RVS VELPIVS TY-
POGRAPHVS
IVRAT.

M. D.LXXII.

